

نُورُ الْإِيصَاحِ

مَوْلَانَا أَبُو الْفَضْلِ عَلَامَةُ الدَّهْرِ

مُحَمَّدُ عَبْدُ اللَّهِ الْيُونَنِي

القَنْدَهَارِيُّ السُّلَيْمَانِي الْخَنَفِيُّ

كَتَبَهُ وَرَتَبَهُ بِقَلَمِهِ

مُحَمَّدُ فَضْلُ الْحَقِّ حَقَّانِي

مُدَرِّسُ جَامِعَةِ تَجْوِيدِ الْقُرْآنِ كَوَيْتِهِ

پروپرائیٹر
شمس الحق شمس

مَكْتَبَةُ الْقِرَاءَةِ وَالتَّجْوِيدِ

کافی روڈ شالدرہ نزد مسجد نور کوئٹہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نُورُ الْإِيضَاحِ

جلد ۳ دیم

تصنيف

علامۃ الدھر فقیہ العصر علامہ ابوالفضل مولانا

محمد عمر الشید الاویبی

القنبدھاری السلیما خیل الحنفی مدظلہ العالی

وَقَدْ كَتَبَهُ بِقَلَمِهِ
فَضْلُ الْحَقِّ حَقَّانِي
قاری
فاضل علم اسلامیہ وقرآنات سبعہ عشرہ

الناشر

مَكْتَبَةُ الْقِرَاءَةِ وَالتَّجْوِيدِ

کانسی روڈ نزد مسجد نور شالدرہ کوئٹہ

محترموا لوستونکو!

تاسوته بهتره معلومه ده چې نن صبا د مشکلاتو څخه ډک شرونه کي هيڅ يو کړي هم فارغه نه بڼکاري او نه هم فارغه وي، ولې چې داپه تجربه مونږ (تاسوته معلومه ده چې زموږ اوسانو په نظر چې خومره فارغه شولک وي خود پوښتنې وروسته معلومه سي چې دغه دنيافت شرونه په زړه گونو مشکلاتو او کړاوونوسو مخامخ دي، په هر صورت دن صبا مشکلات دومره ډير دي چې څولک دکتاب وييلو او يا دوهي کتنې (نظراتي) ته هم چمتو نه بڼکاري داڅو لاڅه چې څولک به قلم او کاغذ را اوچتوي او کتاب به ليکي، او هغه هم ديني کتاب، او بيا د ديني کتاب چې د هغه د جوړولو لپاره د ډيرو لويو لويو کتابو کتنه او وړه فکر د اړتيا وړ ځاري، او که څولک هره په اوسني زمانه کي تکل کوي او قلم کاغذ را اوچتوي او د يو ديني کتاب مسائيل څيري او کتاب جوړوي، او په دې دور پرفيتن کي يواځې او يواځې دامت غم اود الله تعالی رضا يې مطلب وي او هيڅ ديني غرض نه وي نورم خو دايم چې د ايو داسي سعادت او نیکبختي ده چې د هغه په باره کي شاعر وايي:

این سعادت بزرگ باز نیست : تا نبخشند خداي بخشنده :

او حقيقت هم دغه دي چې حضرت علامه استاذ الاساتذه (ابوالفضل محمد عبید الله الايوبي الله تعالی دی دده دسرسايه زهون دسوي څخه نه ليري کوي، امين) دکلان سال او ډير يې حده مصروف يا توسوسو د دين ودې خدمت ته ملا تړلې ده، الله تعالی دی ده ته صحت کامله اوبنه شرونه نور هم ورکړي ترڅو دين محمدی نور هم په ښه توگه وکړي، اود امت د پام دی الله رهنا او مقدا وگرځوي، ددي کتاب د يوونکو څخه هيله ده چې و حضرت مصنف او شاعر د اوددي کتاب ليکونکي (کاتب) او چاپوونکي اداري ته دعا غږ وکړي والسلام

شاهزادي ورور
فاضل الحق حقاني
فاضل علوم اسلاميه
و قراءات متواتره

والصلوة والسلام على سيد المرسلين قائد الغر المحجلين، سيدنا محمد وعلى آله الطاهرين وصحابته الكاملين وعلى جميع الانبياء والمرسلين وعلى آله الصالحين الى يوم النيا مه والدين:

اما بعد : باعث پردرويش څه دی. چې دعقائدو بعض کتابونه او د فقه بعض د مبتدیانو کتابونه په لښتو وطني ژبه ترجمه کوي. او علاوه پر ترجمه، د پیری کار آمد مسئلې د معتقدو کتابونو څخه را منقل کوي.

جواب: غرض د فقیه خدمت دی د هر وطن او خصوصاً طبقه د عوامو چې د هغو خوږتوبو څخه زده دی. او په عربي کتابونه پوهیږي. نو د رویش دا غواړي چې دغو علوم مستقیماً دخپل دین اسلامي دعقائدو او عملی عباداتو سره آشنا کړي. اودرقا اوناړا لار چې په قرآن کریم کي او په احادیث نبویه وو او په مذهب حنیفی بیان سوی ده و دوی ته پخپله مورني ژبه بیان کړم. (او بل غرض دادي چې زموږ د مسلمانانو کچنيان چوڼکه صفحه او کاغذ د ذهن په دتولو اسلامي او غیر اسلامي عقائدو څخه خالي ده. او طبعي ده چې په ساده تخته هر نقش ليکل کيدای وي. نورم غواړم چې د اول الامر څخه د اطفالو د ذهن پر تخته عقائد حقه اسلاميه نقش سي تاچي د آينده د پيار دعقائد باطله وو څخه کافرانو به محفوظ وي: (انشاء الله):

اود او هر چا ته معلومه ده چې عمومي کافران په دې څي مسلمانان د اسلام د دين څخه و خپل دين ته دعوت کړي. په خوله تبليغات فاسده وړته کوي او په دنيا کي چارو کي که ممکنه ورسره کوي. نو د افغانستان عمومي طبقه چوڼکه د اقتصادي حالت له کبله ډير کمزوري دي نو شاید د پيسو په طمع به د کافرانو د غم دعوت و خپل دين ته قبوله کړي او په بعض افرادو کي دا غم هم پيښه سويده. نو که دغو عوامو ته د اسلامي دين عقائد او اعمال حقه اوبه طله معلوم سي. شايد په دې گمراه کن تبليغاتو به د دين څخه نه مړتد کيدای.

او غه پيسی دکا فرانونی په معاوضه د اسلام نه قبولای.

سوال: کافران ولې یوه ډله وبلې ډله ته دعوت دخپل دین نه کوی مثلاً نصاری ویهو یا نو؟
و با العکس وعلی هذا القیاس، بلکه ټوله د اسلام په تخریب پسې هلې ځلې کوی **جواب**
کفار د اسلام حقیقی او کامل په کارنا موخې دی، او د تاریخ په پانړو ک دوی ته دا
معلومه ده چی د حقانی اسلام سره یخ ابر قدرت مقابلې نسې کولای لکه قرآن کریم چی هم
د اغنی اعلان کړی دی او وایی: **وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ** یعنی حقاً نو ځکه
کفار په دی لټه کی دی چی مسلمانان دخپلو مادی مرستو د دین غټه مر تډ کړی نعوذ بالله
من ذالک، ولا اقل یا یه داسی اعمال واخسته کړی چی د حقیقی اسلام غټه مخالف وی تا چی
دوی مصداق د **إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ** ای حقاً نو نگړی. نو د اسلام شان او شوکت او رب
په زړو کی دکفارو به کم سې، بلکه نیست او نا بود به سې، چنا نچه مونږ ته په تجربه دا خبره ثابت
ده، چی چونکه افغانستان د قدیم څخه یو غریب هیواد وو، نه ئی دکلا شکوف د جوړولو کارخانې
درلودی او نه ئی د ټوپو، طیارې خولاڅه کوی، نور مونږ د افغانستان بعضی پادشاهانو
داوغوښتل چی خپل وطن نو عمره ځوانان او نجونی، اونا رسیده کوچیان ویوه داسې
پرمخ تللی هیواد ته واستوی، چی هوری دکارخانو جوړولو زده کړه وکړی، او د پشرفته
الاتوصنعت زده کړی. هغو و چی ددی غرض دپاره یه شوروی اتحاد ته چی و افغانستان
نزدی هیواد وو او د نړی لوی ابر قدرت وو و ټاک. او خپل نور سده، او تنکی ځوانان
یه هغه هیواد ته واستول، روسانو د فرصت غټت و باله. نور مونږ د وطن ځوانانو ته یه
معمولی ښوونه د اقتصادي پرمخ تللو شیانو په کوله. اولوی همت خپل یه و دی ته مېذول کی
چی دغو ځوانانو ته یه د دهریت تعلیم وکړی چی دوی دخدای غټه منکرسی نو د اسلامه
اود قرآن غټه په طریق اولی به منکرسی. هغه شاه دوخت انتظار درلودی چی محصلان دشوروی
به وماته دکارخانو زده کړه راوړی هغو وطن ته د دهریت ارمغان راوړی. او دده د شاهي
ځانندان په قلع اوقع سر مشغول سوه هغو و چی قصه مختصره په شاهي ځانندان باندی
غالب سوه چی په نتیجه کی بعضی شاهي ځانندان وخارج ته فراره سوله، او بعضی دکابل په

دارالحکومت کی په شهادت ورسیده. او دشوروی اتحاد هغه خامر طمع پرځای سوه چی
دده داخیال وو چی داسیا پر سر چی افغانستان دی قابض به سې، او نوری نړی ته بل لار
خلاصی، خصوصاً امریکا او نور غربي ممالک. لکن د تقدیر الهی غټه داهری نه وو څېر چی د
افغانستان په قبض کی به ته خپل اتحاد شوروی د لاس وړ کړی،
او ابر قدرت بر دی په ذلت او ب عزت او غربت بدله سې، دا قصه خو مشهوره ده او ستره
پایه معلومه ده و ځنگلوتی چی د دغی واقعی تخمیناً د ۲۴ کاله په افغانستان کی پاته دی، او خون
خرابه تراوسه جاری ده، **اللهم نصرنا وفتحنا وحرلاً**، نو ددی زور ازیا کی غټه درو سانو چی د
افغانستان په نیولو کی ناکام پاته سو. بلکه برعکس عاقبت یه دروس خرابی سوه امریکا یا
اونور ده هر یان لکه انگلیس، پراښ وغیر و دی نتیجی ته ورسیده لکه چی پراښانو د زور
او طاقت دلاری څوک قبضه نه سی کولای. نویه بله لاره خپله کړه چی افغانان خصوصاً په
حاضر وقت کی ډیر، و سده اولی بسه دی او په عین حال کی د اسلام اود دین په حقاً د څو څېر
نه دی او خالی الذهن دی. نو پدیسو اوج الروپه ښند نه لاس پورې کړی،
او ورسره یه تبلیغات د نصرانیت هم شروع کړ چی اوس هم دا سلسله جاری ده. دیوی خوا
یه پردوی باندی سیاسي اقتصادي بندیزونه لگولی، چی ښه د فقر او مسکنت په اور کی
کباب سې، د بلې خوا یه دخپلو مزدورانو افغانانو په توسط دد الرو تقسیم یه شروع
کړی. او تر یو حده په دی پالیسی کی دوی ته ځان کامیاب معلوم سې، لکن اوس هم پ افغانستان
کی حق شناسه او حق پرسته مسلمانان موجود دی، زما په عقیده به د امریکا یا نو
دغه په کړیو دالر او تبلیغات هم ناکاره اونا کامی سې، او د امریکا یا نو د زور مراد چی د ټولې
نړی د ځنگلوتیا ته داری ده ور په برخه سې، دا ووباعث پر د رویش چی اسلامي
کتابونه که د عقایدو په باره کی وه او که د حلال او حرام په باره کی وه ده افغان ملت
و ځنگلوتی د عربی ژبی غټه ددوی و خپلی مورنی ژبی ته را نقل کړه، او افغانانو کی د خطر
ترنگ وواهه چی د امریکا یا نو په مقابل دی تیاری اوسې، او ددوی د پشرفته و غټه
دی نه بیرېږی. او ددوی د مزدورانو دی کړه څارنه کوی چی د دوستی او همکاری په

لما سركى خندى تيرنه سى، اوهر وخت يه دجيل خانوپه كنجانوكى واپوى اوكه يوافغان پل
اسلا. د نصرانيت په دين سر ملوث سى. نوپله تحقيق او ثبوت دې ده ته دارتداد
جزاء وركړى يعنى د مرگ وكند. ته دى وغورځوى لكه چې دشريت غراء چې دمرتد پر بڼه
كى دغه جزاوده.

اوس نوز گرانو وطن والو! خپل اصلى مطلب پر مخ وړم. يعنى شرح د نور الايضاح ستاسې
په مورف زير چې شروع يه د باب سجده التلاوة غځيږي. گرانو وطن والو تاسې و فقير ته
د صحت او عافيت په دربار كې در باب العزت دعا كوي. ولي كه چيرى زه د نور الايضاح د شرح غځ
په توفيق د خداى جل سلطان نه خلاص سوم. الرده صميمه لرم چې د قرآن كريم يو تفسير هم
په پښتو مورف زير چې هم به آسافى وي، او هم به سليسه وي، او هم به تولو عقائد او
عملياتو حسب الطاق مشتمل وي. اللهم يا مولاي وقفنى لما اردت من تفسير القرآن
الكريم و اطل عمري مع المحبة والسلامة والعافية الى ان افسو به هذا المرام المقدس
انك على كل شئ قدير و با الاجابة جدير و حسبى الله و نعم الوكيل و صلى الله تعالى على سيدنا
محمد و آله و صحبه اجمعين.

تفسير الوبى حنفى

ليکوال
محمد فضل الحق حقانى

ناشر
مکتبۃ القیصرۃ و التجوید

کالسی روڈ د لدره کوریش

نور الايضاح پښتو | مکتبۃ القراءۃ و التجوید سکونت بلوچستان | جلد دریم (۳)

بابُ سَجُودِ التَّلَاوَةِ

باب ثابت دى په بيان كې د سجده تلاوت **پوه سكه**: چې اضاف د سجده و تلاوت
ت اضافه دى د مسبب يعنى چې سجده ده و سبب ته چې تلاوت دى د بعض ايا توه قرآن
كريم. چې بيان ي وروسته راښي. **اِنْ شَاءَ اللهُ تعالى**: په عنايه كې واى چې مصنف داسې
نه وويل چې سجود التلاوة و السماع. او سره د دى چې سجده پراوريدونكى هم واجب ده.
داد دى سببه چې مختار مذهب دادى چې د سجده اصلى سبب تلاوت دى فقط
او بل دادى چې تلاوت سبب د سماع دى ايضا نو ذكر د تلاوت شامل سماع لره هم دى، او
سيد شارح واى چې ذكر كې د تلاوت اشاره دى ته ده، چې كه سپي ايت د سجده وليك
تلفظ يه نه په وكړى. او يا ايت د سجده په ازگي وواچئ سجده نه ده پر لازم،
مصنف په مراق كې واى چې شرط د سجده تلاوت، طهارت دى د حدث غځه او نجاست
غځه، او تيمم سيله عذر نه دى و رته روا. او مخامخ واى و قبلى ته ي هم شرط دى، او ستر
د عورت هم غواړي، او ركن د سجده تلاوت ايښول دى د ندى پر محكه او يا پر تابع د محكى
لكه بوريا، يا سترنجي وغيره، (ودا سجده كه صلا تيره و واجب ده ادا يه بالقوى په
لما غځه كې. او كه خارج المصلوة لازمه سوي وه نو وجوب يه على التراخي دى يعنى هر وخت
چې كوى قضائى نه ده، او حكم د سجده تلاوت وجوب دى په دنيا كې او ثواب دى په اخرت كې.
مسئله: بعض علماء واى چې په سجده تلاوت كې صرف وضع د ندى پر محكه غواړي
كه غم هم يه دواړي پښې پورته نيولى وي، او يا پروت وي كافى ده لكڼ صحيح داده چې سجده
التلاوت پر رڼم د لما غځه د سجده ده.

مسئله: كى به لما غځه كې ايت د سجده ووايه په يوه ركعت كې او سجده يه تر دوهم ركعت
وځنډول يا پسله ډيره قرائت په دغه ركعت كې وكړه گناه كارى. او بعض واى چې داسجده
يه قضائى ده، بلكه په فسخ كې واى چې ځنډول يه تروخت د قرائت د ايت السجده مكروه تحرې
دى او كه غير صلا تيره و نو ځنډول خوږ يه روا دى مگر مكروه تنزيه دى.

نور الايضاح پښتو | مکتبۃ القراءۃ و التجوید سکونت بلوچستان | جلد دریم (۳)

مسئله: که ایت سجده چا و وایه په لماغنه کی دستری رکوع ته ولاړی او په رکوع کی نیت سجده تلاوت وکړی هغه کفایت کوی که غم وضع د تندۍ پر محله نسته، او یا مریض ووېر اشاره په سجده تلاوت وکړه هم کافی ده، او یا پر دابته آیت سجده ووايه او سجده یې هم پر هغه داب وکړه کافی ده.

سوال: د مصنف عبارت خود رکوع او ایماء او سجده علی الدابته نه من دی شامل **جواب:** هو لکن مصنف هغه عمومی اور واجی صورت سجده تلاوت، اوړی دی **فَسَالَ الْمَصْنَفُ:**

وَسَبَبُهُ التَّلَاوَةُ عَلَى التَّالِي وَالسَّامِعُ فِي الصَّحِيحِ

اوس په سجده تلاوت ذکران ایت السجده دی پروینکی داخوا اتفاق. او پر سامع (اور وړوګ) باندې هم لکن پر صحیح مذهب، او بعض فتها وائی چی سبب د وجوب پر سامع کی سماع ده تلاوت نه دی اودا مختار د فخر الاسلام ده. لکن کفایه والا وائی چی اصل په سبب والی کی تلاوت دی اوسماع بناء پر تلاوت ده، حتی که چیری کا سره سري ایت سجده ووايه او پخپلو غوږو یې نه واوریدی سجده پر لازمه ده، او که ایت سجده چا ووايه او بل سري کونړ وو هغه نه واوریدی پر کا سره سجده نسته،

فأشده: سجده تلاوت پر سامع هلته لازمه یږی چی ویونکی اهل تلاوت وی. حتی که چا وینا ته چی یو مرغ دی یولن د ایت سجده وړ زده کړی وو، او یا دی مینا هغه ایت ووايه پر سامع یې سجده تلاوت نسته، اودغه نکه د لیونی په تلاوت سره پر سامع سجده تلاوت نسته، کفایه، **مسئله:** دا دیو غږ که خوله سجده ایت واورى سجده تلاوت پر لازمه ده، ولی چی را دیو صرف آله د سماع ده لکه لاوه سپیکر، او کی په پیته کی ایت سجده تیپ کړی وو، اوسری واوریدی په دی نو فکر وکړی. **فَسَالَ الْمَصْنَفُ:**

وَهُوَ وَاجِبٌ عَلَى التَّرَاخِي إِنْ لَمْ تَكُنْ فِي الصَّلَاةِ وَكَرِهَ تَأْخِيرُهُ تَنْزِيهًا اوس سجده تلاوت واجب ده پر تراخی یعنی هر وخت چی کوی که چیری دغه سجده د لما

په دوران کی نه وه لازمه سوی او مکروه تنزیه یی دی، خنډ ولی په دلیل وجوب یې دادی چی سجده تلاوت دری فتمه ده، په بعض ایاتو کی امر صریح په سجده سره موجود دی او بعض ایاتونه متضمن دی منع لره د کفارو سجودی غږ هڅه وخت چی دوی په سجود امر سوله. او په بعض ایاتو کی دغه سجود حکایت د امتثال د انبیاء علیهم السلام دی په دی سجده کی او شک نسته چی امتثال الامر د امر الهی، او عدم منوع سجده غږ لکه کفارو چی وکړ او امتثال د انبیاء علیهم السلام هر یو واجب دی نو سجود تلاوت واجب ده پر مومنین باندی.

سوال: بناء پر غود لا شلو باید سجده تلاوت فرض وای واجب عنه الطحاوی چی دلالت د دعویاتو پر سجده باندی ظنیت دی. نو هکله فرض نه سوه بلکه واجب مدله ۲۹

وَيَجِبُ عَلَى مَنْ تَلَايَةً وَلَوْ بِالْفَارِسِيَّةِ

اوس سجده تلاوت واجب یږی پر هغه چی ایت سجده ووائی که غم په فارسی ژبه یې ووائی **پوه سکه:** چی مراد د فارسی غږ غیر عربی ده حتی چی په پښتو، بلوچی، وغیره هم شامله سی، **فأشده:** کی ذکران مبارک عربی توری د ایت السجده ووئیله پر تالی اوسامع د واورى سجده لازمه ده کی په معنا پوهیږی او که نه، او کی په فارسی ووايه پر تالی خو سجده لازمه د اتفاقا لانه قرآن من حیث المعنی،

او که سامع په فارسی نه پوهیږی نو هم سجده پر لازمه ده په نیز د امام اعظم، او په نیز د یارانو پر سامع سجده نسته که په معنا نه پوهیږی، او په بعض کنا بوکی وائی چی حضرت الامام و قولت ده یا رانور جوع کړیږی ده، **فأشده:** که غم مصنف کله دین مطلق وئیلی ده لکن بهر راتق کی وائی چی دا اطلاق مقید دی په دی چی تالی به اهل وجوب الصلوة وی یا اداء یا قضاء او تالی اهل وجوب الصلوة نه وو نوده په تلاوت سره سجده پر نه لازمه، ولی سجده خو اصلاً هڅه دی دا جزع د لماغنه نو سجده تلاوت خو پر هغه چی واجب یږی چې هغه اهل وجوب الصلوة وی. نو تالی به مسلمان وی پر افر تالی سجده نسته، او بل به عاقل پر لیونی چی آیت سجده هم ووائی سجده تلاوت نسته، او بل به بالغموی نو د کشتی په تلاوت سره پر سجده نسته

اول به تالی حیض او نفاس غنچه خلاص وی کی فرضا حائض یا نفاس ایت سجده ووازی
سجده التلاوة پر لازمہ نذہ نہ فی الحال اونہ وروستہ تریپ کی، اوپر محدث او جنوب چی
ایت السجدة تلاوت سجده لازمہ ده لکونہا مکلفاً بالصلوۃ،

مسئله: پر سامع د غوثیولو کانونخیز به استثناء دیونی سجده تلاوت لازمہ ده
ب، ع، ط، **مسئله:** کہ مصلی بہ رکوع کی ایت سجده ووازی یا بہ سجده کی
یا بہ قومہ کی یا دشہدی بہ وقت کی پردہ سجده تلاوت نشتہ، ولی چی مصلی بہ د غوثی
کی تفرات غنچه ممنوع دی۔ او د محجوب سہی تصرف حکم نہ لری، ط، م، قال المصنف

**وَقَرَأَ حَرْفَ السُّجْدَةِ مَعَ كَلِمَةٍ قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ مِنْ آيَتِهَا كَالْآيَةِ
فِي الصَّحِيحِ** او قرأت د هذتوری چی پر سجده دلالت کوی سرہ دیوی کلمی غنچه ترهغه

یا وروستہ ترهغه چی دایت سجده وی لکه پورہ ایت سجده چی ووازی یعنی سجده تلاوت
پر لازمہ ده بہ صحیح روایت کی، نومرادر حرف غنچه معنای لغوی ده اصطلاحی نذہ، او صحیح
مقابل هذقول د بعض فقہا و دی چی سجده تلاوت پر هغه لازمہ ده چی اکثر حضرت ایت
السجده ووازی کہ د غنچه حرف السجده وی او کہ وروستہ وی او کی ایت سجده بہ مابین کی
وی و هو، وایة عن محمد واختار الزبلی "مرط، او بعضہ تنہاء وائی چی شرط لزوم سجده
تلاوت دتولو ایت دی، او بعض وائی چی نبی دا ایت دی سرہ د کلمی سجده او بعض چی
بہ فقط بہ تلاوت د کلمی سجده لازمہ ی، ق، ط، قال المصنف:

وَأَيُّهَا أَرْبَعُ عَشْرَةَ آيَةً فِي الْأَعْرَافِ وَالرَّعْدِ وَالنَّحْلِ
او ایونہ سجده بہ د غوثی لو سورتو کی دی، پوس چی بہ سورہ اعراف کی پری کلمہ دی لیجدون

وَالْإِسْرَاءِ وَمَرْيَمَ وَأُولَى الْحَجِّ وَالْفُرْقَانِ وَالتَّمِيزِ
او بہ سورہ رعد کی پردہ توری دی، الاصل او بہ سورہ نحل کی پردہ کلمہ دی یومسرون،

او بہ سورہ اسراء کی پردہ توری خُشوعاً، او بہ سورہ مريم کی پردہ توری وَبِكَيْتَا او بہ
سورہ حج کی پردہ حای دیشاء او بہ سورہ فرقان کی پردہ لفظ نُفُوراً او بہ سورہ نمل کی پردہ
لفظ العظیم، قال المصنف:

وَالسُّجْدَةِ وَصَحْمِ السُّجْدَةِ وَالنَّجْمِ وَانْشَقَّتْ وَاقْرَأْ

او بہ سورہ سجده کی پردہ کلمہ تَسْكِيْرُونَ او بہ سورہ ص کی پردہ کلمہ وَحْنُنْ مَا بِ، او سورہ
حکم السجده کی پردہ غوثی و لا اَیْسَامُونَ، او بہ سورہ النجم کی پردہ کلمہ وَاعْبُدُوا او بہ
سورہ انشقت کی پردہ حای لا یَسْجُدُونَ او بہ سورہ اقرأ کی پردہ کلمہ باندی و اقترَب.

اعتذار درویش پورہ پورہ ایونہ سجده وینہ کورہ نوشتہ تاجی پر مطالعہ کونکودک

کاهی بہ مطالعہ بہ وقت بہ او دس لری او کاهی بہ نہ لری، او کاهی بہ وائی چی د سجده بہ بیا وروستہ
وکرم ولی چی واجب علی التراخی دی۔ نویہ تیرید و وقت بہ حندی پاتہ سی او گناہ کار بہ
کہ غنچه ہم عبادت خودی لکن داخل و سرہ ستہ۔ نو تر نوشتی دیونہ ایونہ تعیین د سجده
د کایدرویش تہ بنہ کار معلوم سو۔

فائدہ: مصنف واولی الحج وویل۔ ولی چی امام شافعی وائی چی بہ سورہ حج

کی دو سجده دی۔ او زمونہ د لیل دادی چی دابن عباس او ابن عمر غنچه روایت دی چی

سجده تلاوت بہ سورہ حج کی اولہ ده او ددومی غنچه مراد سجده دلا غنچه ده، **فکائدہ**

مصنف بہ مراقی الفلاح کی او امام طحطاوی بہ شرح کی د مراقی د برلوی تفصیل کری دی بہ بارہ کی
دایا تو د سجده۔ او بہ بارہ کی د کایدو سجده پر د غوثی تو کی۔ او بہ اختلاف زمونہ او امام شافعی
بہ یونہ سجده او د و سجده کونکود سورہ حج چونکہ هغه تفصیل د مطالعہ غنچه دیونکود دی شرح
نور و، نو حکہ درویش صرف نظر وکری، مَن سَاءَ فلیرجع الی الکتابین المذکورین، قال المصنف

وَيَجِبُ السُّجُودُ عَلَى مَنْ سَمِعَ
او واجب ده سجدہ التلاوة پر هغه چی
چی واورى ایت د سجده لیکن بہ
تلاوت عربی۔

وَأَنْ لَّمْ يَقْضِ السَّمْعَ إِلَّا الْخَائِضُ وَالتَّفْسَاءُ كَمَا سَمِعَ

نوی. نوکی بہ ترجمہ پوہیری او کہ نہ. قال المراق: وهذا روی عن اکابر الصحابة رضي الله عنهم
تكرر خائض او نفساء بطله چی پردوی باندی نہ ددوی بہ تلاوت سر او نہ ددوی بہ اورید
سر سجدہ ستہ، التہ چی بل خولہ ددوی غنہ سجدہ تلاوت و اوری بلکہ کی دجنب غنہ
و اوری او یا د صبی میز غنہ و اوری او یا یہ د کافر غنہ و اوری پر اورید و نکوسجد تلاوت
واجب دی.

مُهِمَّةٌ فَكَيْدُهُ: ابن امير حاج او صاحب فتح القدير والی. کہ یوسری و و خال معی

اونوی اسلام بہ، اوری و. او بہ فرانسو او واجباً تود اسلام هیچ نہ و و خبر اوزمانہ د خبرتایام
نہ و پر تیرہ سوی. نو پر غنہ سجدہ تلاوت نہ بہ و یلود نظم قرانی دایت سجدی او نہ بہ اوریدو
سر دایت مذکورہ سجدہ لازم مین. تر غنہ وخت چی دی بہ پوہیری چی د غنہ مقروء یا سمیع ایت
سجدی دی ط، قح، او علم بہ معنا دایت شرط دوجوب د سجدہ تلاوت نہ دی، دلیل بہ دای
چی پر غنہ حدیث الاسلام باندی سجدہ نہستہ چی تکلیف بہ غنہ شی چی سری علم نہ پر لری محال دی
حتی کہ غنہ سری د غنہ تر علم بہ وجوب سر د سجدی مری غیری نہ دی بن دی.

یُؤْتِنُهُ: نمونہ دیر عوام بہ دی نہ پوہیری چی فلا فی ایت د سجدی دی نو

پردوی باندی سجدہ تلاوت بہ و شیویا اورید لو سوسستہ. **جواب:** ہو. دانا
خبرتیا ددوی دیار عذر نہ دی. ولی چی پردوی دومر زمانہ تیرہ سویدہ چی دوی باید پہ
فرانسو لو واجباً تو حانونہ خبر کری وای. دادوی تقصیری عذر نہ دی. **مسئله**
کہ فرما د پیری غنہ سری ایت د سجدہ و اوری سجدہ پر لازمہ دہ. حاصل د کلام دای چی سجدہ
تلاوت بہ و شیویا بہ اوید لوسر پر غنہ چا لازم مین چی اهل د لما غنہ وی ادا عیا قضا و لی
چی سجدہ خود لما غنہ بہ اصل کی جز دہ. او خائض او نفساء خواصل د لما غنہ نہ دی نہ ادا نہ
قضا و بخلاف الجنب و الکافر. ولی غنہ مکلف دی لکن چونکہ تلاوت د خائض او نفساء
او جنب او کافر بہ صحیح دہ دی نو محکمہ پر مامع یہ سجدہ واجبہ دہ.

نور الابحاح ج ۲

مکتبۃ القراءۃ و التبویع مکتبہ بلوچستان

جلد دریم (۲)

وَسَالَ **وَالْإِمَامُ وَالْمُقْتَدِي بِهِ**

او غرننگ سجدہ نہستہ پر امام او مقتدی پہ
المقتد. دہ پشی. بہ سبب د سماع دایتہ السجدہ د
مقتدی غنہ. پر مقتدی ددی سببہ چی دی خود قرائت غنہ محجور و و لا اعتبار لتصرف المحجور
اور امام چی نہستہ ولی چی امام تبع د مقتدی نہی کید لای. **مسئله:** کہ غنہ ایت د سجدی
چی مقتدی و وایہ. بل سری چی پر لما غنہ نہ و و لا پ و اوری دہ. او یا پر لما غنہ یوزی و لا پرو
او یا د الله بل جماعت م و لا پ و و، او خود غنہ ایت د سجدی د غنہ بل جماعت د مقتدی غنہ و لوری
پر غنہ تو لو سجدہ تلاوت ستہ، ولی چی حجر او منع پردا خاص امام او مقتدی یا نوہ چی پہ د غنہ
معین جماعت کی شامل وی. نو بل چاتہ تجا و زنہ کوی کنز فی الصلوة و لا طوی لوی: قال المفسر:

وَلَوْ سَمِعُوهَا مِنْ غَيْرِهِ سَجَدُوا بَعْدَ الصَّلَاةِ وَلَوْ سَجَدُوهَا

او کہ و اوری دی ایت د سجدی امام او مقتدی یا نو بل چا غنہ یعنی چی ددوی سر بہ جماعت کی نہ و و

فِيهَا لَمْ تُجْزِهِمْ وَلَمْ تُفْسِدْ صَلَاتَهُمْ فِي ظَاهِرِ الزَّوَايَةِ

شامل کہ منفرد لمونج کوی او کہ دا غنی ناست وی. نو دوی قولہ بہ سجدہ تلاوت و سوسستہ تر لما غنہ کوی
ولی سبب د سجدی چی سماع و پید اسوہ. او مانع د سجدی کولو چی دوی پر لما غنہ و نرا ثل سو،
او کہ دوی پر لما غنہ کی سجدہ تلاوت و کوی غنہ کفایت نہ کوی. ولی چی د غنہ سجدہ بہ لما غنہ کی
پہ سبب د نہی د غنہ غنہ نافقہ دہ، نو تر بل لما غنہ و و سستہ را گر حوی تا چی پر وجہ کاملہ ادبی
دلیل د نقصان او نہی یہ دای چی د غنہ سجدہ بیگانہ دہ. د غنہ لما غنہ غنہ. ولی چی د قرائت غنہ
د غنہ لما غنہ نہ دہ پید اسوکی و لا یدخل فی الصلوة ما هو خارج عنها، اولونج ددوی پہ د غنہ
سجدہ سر فاسدین ی م نہ، ولی چی نفس سجدہ د لما غنہ د جنس غنہ دہ، او دامہ ظاہر وایت
او بعض فقہا و و امام محمّد تہ دا خبرہ منسوب کیدہ چی لمونج یہ فاسدین ی لکن ظاہر وایت
دامام اعظم غنہ عدم فساد نقل کری دی. ولی پہ نہ یا تو لو دیوی سجدی تحریمی د لما غنہ نہ باطلین ی،

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولجميع المؤمنين امين

نور الابحاح ج ۲

مکتبۃ القراءۃ و التبویع مکتبہ بلوچستان

جلد دریم (۲)

وَتَجِبُ بِسْمَاعِ الْفَارَسِيَّةِ إِنْ فَهِمَهَا عَلَى الْمُعْتَمَدِ

اولا جبریدی سجده تلاوت پہ اور ید و قراءت فارسی کہ پہ فارسی پوهیدی، پر معتمد مذہب چی قول دیا رانو دی چی قرائت پہ فارسی ژبه هغه چاته چی قادر پر عربی قرائت وی نه دی روا، نه نیز امام اعظم چی قرائت پہ فارسی روا بولی و قرائت پر عربی قرائت نو سجده تلاوت پر غه فارسی قرائت بر او یدونک باندی واجبده کی غم په معناه پوهین ی، مگر چی خولک په خبر کړی چی د ایت سجده ویوو

پوهسه: که غم دا اختلاف د امام اعظم او یارانو په قرائت فارسی کی په دیروکتا بوی کی دفعه شریعی ذکر سوی دی لکن محققین د حنینیا نو پردی خبر دی چی امام اعظم و قول ته دیارنو رجوع کړیده، کذا فی الجوهرة وفتح القدير والطحاوی وغیرها وعلیه الاعتماد. فارتنع الاختلاف فی السجدة ایضا یعنی چی سجده تلاوت بیلله فهمده لغت فارسی نسته، **وَالْحَقُّ عَلٰی مَنْ لَمْ يَفْهَمْ**

وَاُخْتَلِفَ التَّصْحِيحُ فِي وَجُوبِهَا بِالسَّمَاعِ مِنْ نَائِمٍ أَوْ

مَجْنُونٍ او اختلاف دی په صحیح والی کی د وجوب سجده تلاوت په سبب داوری و د بیده پری غه یا دیونی غه یعنی بعض فقهاء وائی چی وجوب په صحیح دی او بعض وائی چی عدم وجوب په صحیح دی. چنانچه شیخ الاسلام وائی چی سجده تلاوت د غو دوو کسانو په اوږد و سرونه واجب ی وائی چی په دوی کی تمیز نسته، **وَفِي الْمَتَارِفَانِيَّةِ**، **سَمِعَ مِنْ نَائِمٍ قِيلَ تَجِبُ وَالْمُصَنِّفُ** انها لا تجب، **وَفِي الْخَانِيَةِ الْمَصْحُوحِ** هو الوجوب، **وَرَوَيْتُ** وائی چی احتیاط په دی کی دی چی سجده کی **مَسْئَلَةٌ** په زخیر وائی کی لیونتب دسری لند و وینی یوشبانه روز و او یا کماو دی په حال کی د جنون سجده تلاوت و وایه هم پر سماع سجده لازمه ده او هم پر لیونی لکن وروسته تردی چی پرسد سی، وچی دغ لیونی اهل قضاء دی یعنی قضاء دی لیونتب و د حال پر لازمه ده بخلاف ما جاونا الجنون اليوم والميلة «

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِي وَلِكاتبِهِ وَلِمَنْ سَمِعَ فِيهِ وَلِجَمِيعِ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَلَا تَجِبُ بِسْمَاعِهَا مِنَ الطَّيْرِ وَالصَّدَى الْمُنْفَعِ

په اوږد و سرونه د مرغ غه نجده پر صحیح روایت او بعض فقهاء وائی واجب ی وائی چی فتاوی الحجة والخبر هو الصحيح لانه سَمِعَ كلام الله، او دغ رنگ سجده نه لازمین ی په اوږد و ایت د سجده تلاوت د ازانگی غه یعنی یو چا په غره کی ایت د سجده و وایه او هغه سړی د ایت د سجده نه و اوږد لکن په غره کی ازانگه سوه هغه ازانگه په اوږد یدله، **وَفِي الْخُلَاصَةِ** که سړی ایت د سجده د مرغ غه نجده و اوږد ی سجده تلاوت نه ده پر واجب و هو المختار، او کی بیده سړی غه و اوږد ی دی، صحیح داده چی سجده تلاوت پر سماع لازمه ده او دغ رنگ پر بیده هم لازمه ده که چا ورتنه و وایله چی تا په خوب کی سجده تلاوت و وایه، **وَهُوَ الْأَمْرُ**، **وَفِي الدَّرَايَةِ** لایلزمه و هو الصحيح «

مَسْئَلَةٌ که مست په شراب و غیره سر ایت د سجده و وایه هم پرده سماع په سجده واجبده **مَسْئَلَةٌ** پر گونگی یا کانه باندی سجده تلاوت نسته په لید لوسود من سجده **مَسْئَلَةٌ** که کاتب ایت د سجده نویشته کړی او تلفظ یه نه په وکړی سجده پر واجبده نه ده لعدم التلاوة والسماع، یعنی په گونگی او کاتب، او کانه، دروس وکی. قال المصنف:

وَتَوَدَّى بِرُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ غَيْرَ رُكُوعِ الصَّلَاةِ وَسُجُودِهَا

اولا کی ی سجده تلاوت په رکوع سر او سجده ی سره چی غیر رکوع غه د لما غه وی او غیر د سجده غه د لما غه وی. یعنی یو سړی ایت د سجده و وایه او وروسته یه صرف رکوع وکړه او بیرته را پوته سو او یا یه سجده وکړه او بیا و لاړ سو د سجده تلاوت غاړی په خلاصی سوی په مراقب کی وائی چی سجده کول افضل کار دی. وائی چی په سجده کی هم صورت د سجده پیدا سو او هم په معنا یعنی الخضوع او په رکوع کی صرف معناد سجده تلاوت پیدا سو یعنی الخضوع او صورت یه نسته، **وَالْأَرْبَابُ** انا اجتماع الصورة والمعنى افضل من محض المعنى « قال المصنف

وَيُجْزَأُ عَنْهَا رُكُوعُ الصَّلَاةِ إِنْ نَوَاهَا وَسُجُودُ الصَّلَاةِ وَإِنْ لَمْ يَنْتَوِهَا او کاف ده د سجده تلاوت غه رکوع د لما غه کی نیت د سجده ی په کنبی وکی او

سجدہ دلائے م کافی ذہ کھہ م نیت دسجدۃ التلاوة نہ پہ کبی وکری **پوہ سہ**، چی
پہ رکوع کی نیت دسجدۃ التلاوة ہفت وقت پہ اتفاق کافی دی چی رکوع تہ نیت دسجدۃ
تلاوت وکری۔ اوکے رکوع تہ ولائی بیا یہ نیت دسجدۃ تلاوت وکری۔ پہ ہفت کی دہ قول دی
خوگ ولئی چی کافی دی خوگ ولئی نہ دی، اوکی پس را پور تہ کید و رکوع غنہ نیت وکری غنہ
پہ اجاع کافی نہ دی، اوپر اشتراط نہ نیت پہ رکوع کی خواہام محتذ سنہ دی چی تصریح کری
لکن بیا م جلائی دہہ غنہ روایت کری دی چی بیلہ نیت ہم کفایت کوی،

فکائدہ مراد نیت غنہ پہ دی ہولومبا حتو کی قصد قلبی دی دخولی نیت پہ نہ کوی
دوا رک شریک دہ، لکن چونکہ صرف معنی تعظیم پہ رکوع کی موجود دی۔ او صورت نہ وو
اوپہ سجدہ کی صورت و معنوا، نو حکم پہ رکوع کی نیت غلاری اوپہ سجدہ کی نہ غلاری
مسئلہ کہ قوم یعنی مقتدیان دیر وہ۔ نوکہ امام پہ ستری لماغہ کی ایت دسجدہ وواہ
نوپہ رکوع کی دی نیت دسجدہ تلاوت وکری۔ اوکے پہ جہری لماغہ کی ایت دسجدہ وواہ
نودی پہ سجدہ صلاتیہ کی نیت دسجدۃ التلاوت ہم وکری۔ یعنی رکوع مستقلہ یا سجدہ مستقلہ
دی نہ کوی تاچی نوی مقتدیان لمونج فاسد نہ ک۔ او یا اشتباہ پرا ایسی چی امام داخجم وکری
خصوصاً نہون پینتا نہ عوام چی سجدہ تلاوت دلائے خوبین نہ پیرنی۔

واقعہ یوما چی حج تہ تملی وو دبانگشت پہ وخت کی نہ مبارکی تہ ور علم، نو حج
دسفر پہ دوران کی نہ رات وویل چی پہ حج کی داپلا عجبہ ولیدل ماورہ و وئیلہ
خہ دی ولیدہ۔ حاجی صاحب وویل چی زہ کور پرخوا، اتلم دسجار لمونج می پہ جدہ کی پہ
یوم سجد کی کاؤ۔ نو امام دسجار لمونج در رکعت وکری۔ او میا نچ پہ رکعت کی یوم سجدہ
وکہ دریم رکعت تہ را پور تہ سو، نو دہ وویل ماخیل لمونج بیت را وگراؤ، ماورہ وویل
چی ہفتیہ سجدہ تلاوت کری و۔ در ۳ رکعت یہ نہ دی کری، **فکائدہ** پہ
در محتار کی وائے کہ امام پہ رکوع کی نیت دسجدۃ تلاوت وکری یعنی پہ جہری لماغہ کی

اوکے مقتدی بیت پہ رکوع کی نہ وکری مقتدی پہ چی دامام سہ یہ سلام وگراؤ سجدہ
تلاوت دی وکری۔ او قعدہ اخیر دی بیت را وگراؤ۔ ولی چی دامام سہ اخیر نہ ست پہ
سبب دسجدہ تلاوت پور تہ سولہ۔ اوکی قعدہ نہ را وگراؤ ول مقتدی لمونج فاسد سو
ہفت علما چی پہ رکوع او سجدہ دواہ کی بیت شرط نہ بولی ہفتہ داریل
ولئی چی رکوع او سجدہ مطلقاً سجدۃ التلاوت پہ نہ کی کی دیرنی
ولی چی مقصود دسجدۃ التلاوت غنہ تعظیم لامر اللہ دی۔ او ہفتہ رکوع
کی لماغہ اوپہ سجدہ کی دلائے موجود دی کہ نیت وکری اوکے نہ۔ او ہفتہ دواہ یعنی کوی
اوسجدہ کی نیت شرط بولی ہفتہ فقہاء ولئی چی سجدہ التلاوت اور رکوع او سجدہ دلائے دو
جنس مختلف دی نویو جنس عمل چی دخلاف الجنس عمر پہ نہ کی کی دیرنی۔ نیت خواہ نحو
غلاری، او ہفتہ فقہاء کہ مصنف چی رکوع او سجدہ فرق ولئی دہ غودلیل ہفتہ دی چی مون
عنقریب ذکر کری، فتال المصنف:

اِذَا الْمَنْ يَقْطَعُ فَوْرَ التَّلَاوَةِ بِأَكْثَرِ مِنْ اِثْنَيْنِ
دا یعنی نیت دسجدۃ التلاوت ہک صحیح دی کہ دستی کول دسجدہ تلاوت پہ بالاسہ ترد ووائو
نہ و قطع سہی۔ **پوہ سہ**، چی فور دسجدہ تلاوت پہ یوہ ایت ویلوسرہ یا پہ
دوہ ایت ویلوسرہ پہلہ سجدہ تلاوت دایت خواجا مانہ قطع کیہی۔ اوپہ خلورایت ویلو
سہ اتفاقاً قطع کیہی۔ اوپہ دروایتی اختلاف دی۔ امام خواہ زاد ولئی چی فور یہ قطع کیہی
او امام حلوانی ولئی چی قطع کیہی، قال الامام الطحاوی چی دامام حلوانی قول اصح دی د
جہتہ دروایت کما قال الحلبي، او قول خواہ زاد اصح دی دسببہ درایت۔ ولی چی احتیاط
پہ دغہ قول کی دی ولذا اختارہ المصنف:

وکی ترکہ مصنف پہ مراق الفلاح کی تر عنوان د **تَبَيُّهُ لَهُمْ** لاندی یوہی او
بیان کری دی چی قدر ضروری دہغہ او زدہ بیان چی عمومی خلکوتہ فائدہ دہ۔ دادی چی غنہ
وخت چی فو، دسجدہ تلاوت قطع سی نو سجدہ تلاوت دسری پہ ذمہ کی پو گری

نود هجده ديار به جلا رکوع يا سجده په لماغځه کوي او د اړوند بيان په تردی مخه یوړی رسول دی فاعرضا عنه لمعوبته فلهمه علی المتعلم بل علی بعض المعلمین» نقل

وَلَوْ سَمِعَ مِنْ إِمَامٍ قَلَمًا يَأْتِمُرُ بِهِ أَوْ اِيْتَمُرُ بِهِ فِي رُكْعَةٍ
او که چیرې واوریدی یو سړي ایت سجده د امام مخه نو اقتداء به نه پې وکړه. او بیا په اقتداء به پېل کړه

أُخْرَى سَجْدَ خَارِجَ الصَّلَاةِ فِي الْأَظْهَرِ
د باندې تر لماغځه کوي په اظهر روایت کی، پوه سکه: چې په اوله مسئله کی چما ایت

د سجده په د امام مخه واوریدی او اقتداء به کړسړی پې ونه کړه. چونکه سبب سجده چې سماع ده متحقق سوه نو پې سماع سجده تلاوت لازمه سوه. چونکه دده د پاره دا سجده صلا تیه نه.

سومله فی ذبح الصلوة کوی، مصنف ددوهمی مسئله په دلیل کی وای: صَوْنًا عَنِ الصِّيَاحِ د پاره ددی چې وساتل پې هغه سجده چې پرده لازمه سوه ده د ضایع والی مخه کی خارج الصلوة هوسه کړی. وَالصَّلَاةُ عَنِ الزَّائِدِ، اولونځ وساتل سی د ناعید شری مخه یعنی کی په لماغځه کی وکړی. فتال المصنف:

وَأَنْ اِئْتَمَّ قَبْلَ سَجُودِ إِمَامِهِ بِهَا سَجْدَةً
او که چیرې

دغه سړي چې ایت سجده خویه د امام مخه قبل الاقتداء او ریډلی وود مخه تر سجده د امام دغه ایت لره نو مقتدی مذکور دی سجده وکړی سر د امامه. ولې چې سبب چې سماع وپیدای او سماع همدسته، فتال المصنف

فَإِنْ اِقْتَدَى بِهِ بَعْدَ سَجُودِهَا فِي رُكْعَتَيْهَا صَارَ مُدْرِكًا
او که اقتداء وکړه دغه سماع د ایت سجده د باندې تر لماغځه په امام پې وروسته تر سجده

لَهَا حُكْمًا فَلَا يَسْجُدُ هَا أَصْلًا
د امام هغه ایت ته سجده لکن په دغه رکعت کی

نود هجده مقتدی مدرک سوه سجده تلاوت حکما، یعنی په دی اعتبار چې هغه رکعت د سجده په ونیوی توبیا سجده به هم ونیوله نو دغه مقتدی به سجده تلاوت نه کوي په هیڅ ډول یعنی نه په داخل کی د لماغځه ولې چې مخالفت د امام مخه لازمه پې، او په خارج الصلوة ولې دا سجده صلا ده حکما دده د پاره. فتال فی المرقا باتفاق الروایات، فتال المصنف:

وَلَمْ تُقْضِ الصَّلَاةُ خَارِجَهَا
او قضاء نه راوړه کیږی د سجده صلا تیه

کی وایی وی د باندې تر لماغځه، لان کامل لا تقضي بالنقص» لکن گناه کار دی توبه دی وکړی مسئله: که بخځه پر لماغځه ولاړه او ایت د سجده به ووايه او د مخه تر سجده حیض ورغلی. نو سجده تلاوت ځنډی سا قطه سوه لکه لرونځ چې ځنډی سا قطه شو، قال المصنف:

وَلَوْ تَلَّى خَارِجَ الصَّلَاةِ فَسَجَدَ لَهَا ثُمَّ اعَادَ فِيهَا سَجْدَةً
او که چا ونوستی ایت د سجده د باندې تر لماغځه نو سجده به د هغه د پاره وکړه، او بیا په هغه ایت

أُخْرَى وَإِنْ لَمْ يَسْجُدْ أَوْ لَا كَفَتْهُ وَاحِدَةٌ فِي ظَاهِرِ الرُّوَايَةِ
په لماغځه کی هم ووايه نو په لماغځه کی په بله سجده کوي، ولې دا سجده خو صلا تیه ده او قوی ده

نوتا پې د هغی خارجې سجده چې نسبت ضعیف ده نه سی کیدلای، او کی د خارجیه د پاره سجده نه وکړه نو یوه سجده به په لماغځه کی کا فده. ولې چې صلا تیه قوی ده. د دواړو تلاوتو ځای نسی، په ظاهر روایت کی، او په نوادر روایتو کی ولې چې د اول د پاره دی خارج الصلوة سجده وکړی، مسئله: که یو سړي په لماغځه کی ایت د سجده ووايه او سجده به هم وکړه او بیا وروسته تر لماغځه بیا هغه ایت د سجده ووايه نو بله سجده به کوي په ظاهر روایت کی، م

فَتَالَ كَمَنْ كَرَّرَهَا فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ لَا مَجْلِسَيْنِ
مکمل المصنف

یعنی څو وار وواي یوایت د سجده په یوه مجلس کی اونه په دوه مجلسه کی، مجلس په مطلق

روايه اشاره دى ته ده چي مجلس كه اوږد دى او كه لنډ وي، **پهوه سته** چي يو ايت د سجدې چي په يوه مجلس كې هر څو وار مكرسى يوه سجده يه كا في ده. نو دا سجده كه په ابتدا كې د تلاوت وي او كه په مابين كې وي او كه په اخير كې وي، په سبب د تد اخله و كه په دوه مجلس كې يوايت د سجدې مثلاً دوه وار وواي. نو دهرې پلا ده پاره جلا جلا سجده غواړي، په حديث كې راغلي دي چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم به وواصوا به ته يوايت څو وار مكر ووايه او سجده يي كوله.

يُؤْبَهُتُهُ آنحضرت صلى الله عليه وسلم ولي يوايت د سجدې وواصوا به ته مكر وايه **جواب**: چي دوى يه زده كړي او پياديه كې نو كه دهر وار دپاره سجده لازمه سي نو حرج دى. و حرج په دين كې نسته، او پر خلاف ددى چي مجلس بدل سي او يوايت د سجدې بدل كړي په هغه كې حرج نسته لعدم الضرورة.

فأجابه: مصنف په مراق كې وائي: وهذا تد اخل في السبب فتنبه عما قبلها وبعدها، حاصل دا چي ديوې سجده كفايت په صورت كې د تكرار تد اخل په سبب كې دى چي ايت د سجدې دى، نه په حكم كې سجده تلاوت دى، يعنى دغه دير وارونه د سجدې تلاوت ويل چي په حقيقت كې خود يري دي، لكښ سر د هغه لكه ديو وار تلاوت دى حكماً لا اتحاد الية متلوق و المجلس نو يو تلاوت سبب دى هغه نوري به تبع دى. ولي خو يو جنس دى، پس واجب يو حكم دى يعنى يوه سجده لان اتحاد السبب يستلزم اتحاد المسبب نو وروسته او د مخه تلاوتونه سره يو ځاى كيږي او يوه سجده يه په ځاى كې دگړو دريږي. قال المصنف

وَيَتَبَدَّلُ الْمَجْلِسُ بِالْإِنْتِقَالِ مِنْهُ وَلَوْ مُسَدِّدًا

او بدليږي مجلس په نقل كيدو سره د هغه مجلسه څخه كه په صحرا يا لار كې وي نو درې گامه چي نقل سي يعنى په صرف ولاړه يا يو گام يا دوه گامه مجلس نه بدليږي كه څه هم دگړي تارونه ديوه سر څخه بل سر ته وړي يعنى په دى سره هم دگړي باف مجلس بدليږي.

كُتِبَتْهُ وَرَتَبَهُ أَحَقُّ الْخَلْقِ فَضَّلَ الْحَقُّ حَقَّائِي مَدْرَسِ بَاجَامَعَةِ مَرْكَزِيَّةِ تَحْقِيقِ الْقُرْآنِ

مَسْأَلَةُ **وَبِالْإِنْتِقَالِ مِنْ غُصْنٍ إِلَى غُصْنٍ** اود غره رنگه مجلس بدليږي او ديوه ښاخه څخه بل ښاخ ته پورته كيږي يا ديوه ښاخ څخه بل ته را شوه كيږي. قال في المراق في ظاهر الدوايه، اولى بعض فقهاء وافي چي چونكه ښاخ د درختي يودي نو په انتقال د ښاخو څخه تبدل د مجلس نه راځي. بلكه يوه سجده يه كا في ده. قال المصنف:

وَعُومٍ فِي نَهْرٍ أَوْ حَوْضٍ كَبِيرٍ فِي الْأَصَحِّ اود غره رنگه مجلس بدليږي چي سري او بازي كوي په روږ كې. او يا په لوى حوض كې. لوى حوض هغه دى چي لږ په لږ كې وي او ترې كم صغيري. په صحيح روايت كې. داراجع وقلولو مذكور مسايلو ته دى. ولي چي په ما سواد انتقال په نورو مسالو كې اختلاف سته، قال المصنف:

وَلَا يَتَبَدَّلُ بِزَوَايَا الْبَيْتِ الصَّغِيرِ وَالْمَسْجِدِ وَلَوْ كَانَ كَبِيرًا

اونه بدليږي مجلس په كنجانوسره دخوني چي كوچني وي يعنى كدايت د سجدې په يوه كنج د خوني وواپ او يا په بل كنج كې وواپ يوه سجده كا في ده. ولي مجلس يه قدر انتقال سره نه بدليږي، بخلاف بيت السلطان چي يوه خونه لوړه او بله كېسته وي. او يا په مابين كې ديوه اطاق او بل اطاق يه دير غولي وي په هغه سره مجلس بدليږي او په قدر د تلاوت سجدې پر لازم يږي. اود غره رنگه مجلس نه بدليږي په كنجانوسره د مسجد كره ه هم مسجد دير غنت وي، سبب دا دى چي مسجد كه هر څو غنت وي ديوه جانب څخه في اقتداء بدل جانب په امام پي رواده نو په دى سبب مسجد كه لوى وي او كه كچني وي بُقْعَةً واحدة گنرل كيږي. قال المصنف:

وَلَا يَسِيرُ سَفِينَةً اونه بدليږي مجلس د تلاوت اود سماع په تگ د كښتي يعنى چي سري په كښي ناست وي او كښتي روانه وي.

نومر څو وار چي يوايت د سجدې سري وواپي يوه سجده يه كا في ده، ولي چي مجلس نه دى

بدل سوی، درویش وائی چی حکم د موثر اوتیاری هم داغردی، زو با فیکل اوموثر کات
هم دغنی نه دی فتدین، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَا بَرَكَتَ وَبَرَكَتَيْنِ
اوداغنه رنگه نه بدلیری دیوه رکعت په کولو سونو
په یوه رکعت کی دوه یا دری وار یوایت د سجدی
وای یوه سجده کافی ده، او په دوه رکعت سر هم مجلس نه بدلیری، یعنی په یوه رکعت کی
ایت د سجدی وواچ او په دوه رکعت کی هغه ایت مکرر کی مجلس نه دی بدل نو یوه
سجده، کافی ده، لکن دامذهب دی دا بویوسف او امام محمد وائی چی مجلس بدل سونو
دو رکعت سجده به کوی، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَبَثْرَبَةٍ وَآكَلَ لُقْمَتَيْنِ وَمَشَى خُطَوَتَيْنِ وَلَا بَاتِكَةً

اونه بدلیری مجلس دا بویو پخپلوسر یعنی سړی ایت د سجدی ووايه او بیا اوبه وچپلی، او بیا

وَقَعُودٍ وَفَيَامٍ وَرُكُوبٍ وَنُزُولٍ فِي مَحَلِّ تِلَاوَتِهِ

په هغه ایت ووايه مجلس نه دی بدل یوه سجده په کافی ده، دغه رنگه په خورک د دوو گولو
هم مجلس نه بدلیری یعنی سړی د هغه تر خورک ایت د سجدی ووايه او بیا دوی گولی دوی
وخورک مجلس نه دی بدل بلکه یوه سجده په کافی ده اودغه رنگه په دوو گامه تگ سره
مجلس نه بدلیری یعنی سړی ایت د سجدی ووايه او بیا په دوو گامه واختل بیا په هغه
آیت ووايه یوه سجده کافی ده.

او که تر دوی گولې بالاوی مجلس بدلیری نو بیا دوی سجده غولری، اودغه رنگه نه بدلیری
مجلس په تکیه کولو سره یعنی سړی ناست وی او ایت د سجدی ووائی او بیا تکیه وکړی او بیا
هغه ایت د سجدی ووائی مجلس نه دی بدل یوه سجده په لاس ده، اودغه رنگه مجلس نه
بدلیری په ناست سره او په ولاړ سره یعنی سړی ناست وی ایت د سجدی ووائی او بیا
دی ولاړ سی هغه ایت د سجدی او بیا دولاړ وی ایت د سجدی ووائی او بیا کښینی هغه

نور الاصح پنځر

مکتبه القراءه والتدوین مکتبه بلوچستان

چند دریم (۲)

هغه ایت تکرار کړی مجلس نه دی بدل او یوه سجده په کافی ده، اودغه رنگه مجلس نه
بدلیری په سپریدو سره پر خړه یا آس وغیره یعنی سړی کښته ایت د سجدی ووايه
او بیا په هغه ځای کی پر خړه یا نندی سپور سو، او بیا په هغه ایت د سجدی ووايه، یوه
سجده په کافی ده، اودغه رنگه مجلس نه بدلیری په اکښته کیدو دای چی هغه یعنی سړی
پر خړه مثلاً سپور ووایت د سجدی په ووايه، او په هغه ځای راکښته سو او بیا په
ایت د سجدی پر هغه ځای ووايه یوه سجده په کافی ده، ددی سببه مصنف وویل و
محمل تلاوته، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَا بَسِيرَ دَابَّتِهِ مُصَلِّيًا

اونه مکررین ی مجلس په تگ د دای کی که آس و

که خړپه داسی حال چی دی لمونځ پړا کوی
نوايت د سجدی په هغه لمانځه کی مکرر ووائی، مجلس یو دی په سبب ددی چی لمونځ روادی

اوس ددی چی یو لمونځ په مختلفو ځایو کی نه دی روا **پوهسه** چی دمصلد

قید په ددی دپاره ووايه که دغه سپور سړی پر لمانځه نه وی او د اوبه روانه وی ایت د سجدی

مکرر ووائی نو په قدر د تکرار سجده پر لاسی دی، ولی چی تگ د دای منسوب وه رکعت دی

گوی دی روان دی

درویش وائی چی په دی سر حکم د فیکل موثر کات ښه ښکاره سو او که سړی

لمونځ پړا کاوه د خارجي سړی هڅی ایت د سجدی واوریدی، او بل واړه واوریدی، مکرر سجده

پر لاسی دی او تر لمانځه وروسته بی اداء کوی مرط، در **پوهسه** چی په موثر کی او

یا طیاره کی د موثر چلوونکی او طیاره چلوونکی، اوسواری یا نو حکم سره جلا دی مکرر په طیاره

کی په سبب دحرج په یو دی، در، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَيَتَكَرَّرُ الْوُجُوبُ عَلَى السَّامِعِ بِتَبْدِيلِ مَجْلِسِهِ وَقَدْ اتَّخَذَ

او مکرر ښی وچوب د سجده تلاوت پر اوړیدونکی په بدلونو سره د مجلس دده او حال

مجلس التالی لا بعکسه علی الاصح داوی چی مجلس دتالی یووی

نور الاصح پنځر

مکتبه القراءه والتدوین مکتبه بلوچستان

جلد دریم (۲)

متلا تالی یوهای ناست و و اوائتہ دسجدی بیه تلاوت کری اوسامع هم واوریدی، بیا
سامع بل های ولاہی اوبیرتہ دتالی مجلس تہ، اعلی تالی بیا ہفت ایات دسجدی وواہ
برسامع دوی سجدی واجب دی، لتبدل مجلسہ، اوبرتالی یوہ سجدہ، تہ التبدل
وہ عکس کی یعنی چی دتالی مجلس بدل سی اوسامع ہر ہفتہ اول های ناست وی نوپرتالی
کہ خدہم دوی سجدی واجب سی۔ ولی خو مجلس بیه بدل کری۔ اما برسامع یوہ سجدہ
لانہمہ دہ لعدم تبدل مجلسہ، لکن بر صحیح مذهب، قال ط وعلیہ الفتوی، نہر، وانما
صاحب الہدایۃ وفاضل الخاتن، قال الحلبي وبہ تأخذ، اوبعض فقہاء وائی چی بیه دی صورت
برسامع ہم دوی سجدی واجب دی۔ قال ط وهو المختار للاسبغی فی وعلیہ الفتوی وهو
مختار الاشعری، ولی چی مجلس تالی چی بدل سی نو سامع وجوب برسامع ہم مکرر بریزی ولی
اصلی سبب خو تلاوت دی لکہ مذهب جمهور وچی دی، والحکم چی سجدہ داضافت او
نسبت بیه وسبب تہ کیبری چی تلاوت دی نہ وٹرتہ چی سماع دہ، اود اصح مذهب دلیل
دادی لکہ بیه المخرج وائی چی صحیح دادہ سبب دسجدی بیه حق کی دسامع سماع دہ تلاوت
نہ دی، اوبہ ما نحن فیہ کی خو مجلس دسامع نہ دی بدل سی،

پوہ سکہ: چی دا ولی مثلی حکم اتفاق دی یعنی ہفتہ خولک چی سبب وجوب
برسامع باندی سماع بولی نوخو ظاہر دہ چی مجلس دسماع خو متعدد دی، اوبہ مذهب
جمهور وچی سبب وجوب دسجدہ تلاوت تلاوت بولی ہفتہ وائی چی اتحاد دجلسہ تالی
خود تالی بہ حق کی تعدد المجلس باطل کی نو اتحاد بہ حق دبل چا چی سامع دی، تاثیر نہ لری

متال المصنف **وَكِرَهُ أَنْ يَقْرَأَ السُّورَةَ وَيَدْعَ آيَةَ السُّجْدَةِ (عَكْسَهُ)**

اومکروہ دی چی یو خولک نو، سورۃ تلاوت کوی اوترا یۃ السجدۃ ژبہ اہوی یعنی فی وائی،
اودا کراہت بیه تحریمی دی کما فی نہر، ولی چی بیه دی کی مشابہت دی دمنع کولو دکفار و
خیل کا نوہ دسجدی نخہ اود منع خو خوی دموئن نہ دی، ولی چی داخو کفر دی، نو ما یشبہ بہ
لکہ دغہ فعل دموئن مکروہ تحریمی دی کذا فی البیانۃ شرح الہدایۃ۔ او عکس بیه مکروہ نہ دی۔

نور الابحاح پینر

مکتبۃ القراءۃ والتدوین مکتوبہ بلوچستان

جلد دریمہ (۲)

ولی چی بیه دی عمل کی مبادرت دی وسجدی تہ پر خلاف دفعل دکفار و، قال المصنف

اومسجد دی چی ہفتہ سری چی یوازی
وَنَدَبُ ضَمِّ آيَةٍ أَوْ أَكْثَرِ آيَاتِهَا
دسجدی دی یوازی بل یادوہ ایت نو، دی ووجوبت کری یعنی وری وائی، تاجہ توہم
ددی دفع سی چی دا ایتونہ دسجدی تر نور تران تفصیل لری، سر ددی قرآن مبارک من
حیث انہ کلام اللہ تعالی تہول سورتوہ او ایتونہ بیه سر برابر دی کہ خدہم بیه اعتبار دہو
صفا نوہ خدای پاک بیه بعض سورتو او ایتو کی تفصیل یوہ بل ستہ، فتح القدیر، قال المصنف
وَنَدَبُ اخْفَائِهَا مِنْ غَيْرِ مُتَاهَبٍ لَهَا
اومندوب دی یعنی
نخہ کرار وبل او پوتہول دایۃ السجدۃ دہفتہ چا نخہ چی ہفتہ اراستہ وی نوی سجدی تہ یعنی بیا
اود سونہ نہ لری او بیا بر تکلیف وی سجدہ اود اشفقہ دی پردوی۔

فائدہ: بیه محیط او غناہ کی وائی کہ تالی دقرآن یوازی و نو دہہ خوبہ دہ کراہت
بیه جہر وائی او کہ قرار، او کہ نور حلق سامعین موجود و۔ نو کہ دوی بیه خیال دتالی وسجدی تہ
امادہ و یعنی اود سونہ بیه درلودہ، اوتالی بیه دی ہم پوہیدی سجدہ تلاوت پردوی تکلیف
نہ نہ نوائتہ دسجدی دی بیه جہر وائی، تاجہ تہولہ داسی حلق عجزت وکری، او کہ قاری بیه خیال
تہولہ یا بعض بی اود سہ پہ کنبی ستہ، اویا بر تہولویا بعضو سجدہ کولہ تکلیف دی نو دی
کرار ووائی ددی سببہ چی بل ورو، پہ گناہ کی نہ سجدی کولو واقع نہ سی، ہذا ما مذهب
مسئلہ: کہ فارسی تہ، دخلکو حال نہ معلومیدی بیا ہم اخفاء بنبہ کار دی کذا قال المحموی
والخطاوی، **مسئلہ:** کہ یوسری پہ قصد خان پہ یو کاراختہ لری و، اود قرآن
مبارک داورید و نخہ خان غافلہ کری و و اوائت دسجدی قاری و وایہ پر ہفتہ سری زجر سجدہ
تلاوت و واجبہ دہ، س، د، ط، قال المصنف

وَنَدَبُ الْقِيَامُ ثُمَّ السُّجُودُ
اومندوبہ دہ ولاہ او بیا سجدہ کولہ یعنی
کہ سری پہ ناستی ایت دسجدی و وایہ نو

نور الابحاح پینر

مکتبۃ القراءۃ والتدوین مکتوبہ بلوچستان

جلد دریمہ (۲)

منده به داده چ ولا ٲٲی اوبیادی سجده وکړی» ددی روایت عاشقه رغنه کړی دی» م
او غبرگه مندوب دی هغه چاته چی درای پر شایت د سجدی تلاوت کی چی را کښته دی پس
اوسجده دی برحکه وکړی. او امام طحاوی وایي که دچا پر دمه کی ډیری سجدی وی نور
هری بوی دپاره ولا ٲٲ مندوب ده، قال المصنف:

وَلَا يَرْفَعُ السَّامِعُ رَأْسَهُ مِنْهَا قَبْلَ تَالِيهَا سَامِعٌ سَرَّخِلٌ مَسْجُودٌ
نَحْذَرُ عَنْهُ تَرَ تَالِي دَايْت دَسْجِدِي. وفي الشرح اودغه رنگه سَامِعٌ تَرَ تَالِي دَحْضَه سَجْدِي تَنْهَى
لَكِنْ دَاهَلْتِ مَدْوَبَه دَه چ تَالِي اوسامع پر يوه ٲٲی سجده کوی. مندوبیت سبب داری
چی تالی اصل دی نوسامع دی دده متابعت وکړی، لکن دا گمان دی څوکه نه کوی چی سامع تالی
مقتدی دی حقیقه، قال المصنف:

وَلَا يُؤْمَرُ التَّالِي بِالْتَقْدُمِ وَالسَّامِعُونَ بِالْإِصْطِفَانِ
اونه دی امر کرکین ی تالی دایت د سجدی په د مخه والی سر اونه معان په صف کید ورسه ولی دله
خو حقیقت دقت د نسته، بلکه دوی دې سجده تلاوت
فَيَسْجُدُونَ كَيْفَ شَاءُوا وکړی څنگه چی خوښه وي، که څوکه وروسته وی که
څوکه د مخه وی تر تالی، قال المصنف:

وَشَرُطٌ لِمَحَبَّتِهَا شَرَايُطُ الصَّلَاةِ إِلَّا التَّحْرِيمَةُ

اوشرط دی دصحت د سجدی تلاوت دپاره شرطونه دلا څخه، یعنی طهارت دحدث او خبث څخه او
ستن العزم، واستقبال القبلة وغیرها مامرفی باب الصلوة مکرر تکیه غریبه چی هغه په
سجده تلاوت کی شرط نه دی بلکه سنت دی، قال المصنف:

وَكَيْفِيَّتُهَا أَنْ يَسْجُدَ سَجْدَةً وَاحِدَةً بَيْنَ تَكْبِيرَتَيْنِ هُكَمَا
او کیفیت د سجده تلاوت دادی چی سجده دی وکړی یوه سجده په مابین کی د دوو تکبیرو یعنی

نور لایصاح بختو

مکتبه القراءه والنصوصه مکتبه علمو پستار

جلد دریم (۳)

یعنی یو تکبیر
سَتَانِ بِلَا رَفْعِ يَدٍ وَلَا تَشْهَدٍ وَلَا تَسْلِيمٍ دو صغ دپاره
اوبل تکیه د رف دپاره بیله لاس پور ته کولو او بیله التحيات د اوبيله سلامه کرځولو، نعدم
ورو الشرح بها،

فصل

فصل دی په بیان
د سجده شکر کبی،

سُجْدَةُ الشُّكْرِ مَكْرُوهَةٌ عِنْدَ الْأِمَامِ لَا يُثَابُ عَلَيْهَا

سجده شکر مکروه ده په نيز د امام یعنی امام اعظم، ولی نخته عندای حقه رحمه الله تعالى علی
نه ثواب و نکول کبی ی پر هغه باندی کی وکړی اونه چی پرت ښه، هغی کی و نه ٲٲ، قال المصنف:

وَقَالَ أَهْلُ قُرْبَتِهِ يَثَابُ عَلَيْهَا وَهِيَ تَامِلٌ سَجْدَةُ التَّلَاوَةِ

او امام محمد او امام ابو یوسف یعنی په یوه روایت کی وایي چی سجده شکر د ثواب کړی. او کیفیت
ددی سجده شکر لکه کیفیت د سجده تلاوت دی یعنی و قبلی ته دی مخامخ چی او تکبیر دی و وائی
او حمد د خدای او شکر دی و وائی، او تسبیح دی و وائی، او شرطونه هم د سجده تلاوت
شرطونه دي،

يُوه سَكَه:

چی که څه هم امام طحاوی د کراهت څخه کراهت تنزیهی اختی دی خو
بیا هم حضرت الامام مذهب و توجیه نه ضرورت لري، قدوری وائی او کمال هم وائی چی په
نيز د الجنیفه او ابی یوسف په یوه روایت کی کمر تر کعت قربت یعنی د ثواب نه دی، مگر
هغه ٲٲی چی په هغه کی نص وارد وي لکه سجده تلاوت، درویش وائی چی داروایت خو
نسبه مشکل دی، لکن امام محمد د امام اعظم څخه داسی روایت کوی چی مکروه دی،

نور لایصاح بختو

مکتبه القراءه والنصوصه مکتبه علمو پستار

جلد دریم (۳)

بعض فقهاء چي دامام اعظم دمذ هب داسي توجيه ڪريده چي حضرت الامام مراد دا نه وڃي
 چي سجده شڪر مشروع نه ده اوڻواب نه ته په ڪنبي بلڪه دادی چي داسجده واجب نه ده. ول
 بقوله د خدائي غير متناهيه دي. فتكون مباحه. آه داتوجيه د عبارت نخه دڪراحت يا عهد
 قربت دي ره ليري ده ڪمالا بخي علي ذي لب. اول بعض فقهاء وائي چي دامام اعظم منتهب دادی چي
 يوه سجده پوره شڪر دی بلڪه پوره شڪر په دوه رکعت لمانخه کي دی لکه چي آنحضرت صلي الله
 عليه وسلم په رنج کي دفع دمکي وکړه کڌر (السرا الكبير)

درويش وائي چي داتوجيه هم دڪراحت دلنظ سر چي امام محمد يه روايت ڪري دي موافقت نه
 لري. ولي چي داخر صحيح ده چي يوه سجده خو پوره او ڪامل شڪر نه دي بلڪه ڪامل شڪر دوه رکعت پوره
 دي. لکن دلنظ دڪامل خود اسي معلوم ٿي چي في الجمله شڪر خودي نو مڪروه بيا ولي ده يعني سجده
 شڪر فافهم. مصنف په مراقي وائي چي اڪثر فقهاء پري رايه دي. چي سجده شڪر هيڻج قربت
 نه دي په نيز دامام اعظم بلڪه مڪروه ده. بيا مراقي وائي چي هغه چي په بعض حديثو کي راغلي ده
 چي آنحضرت صلي الله عليه وسلم چي په يوبد مرض مبتلا ٿيو به ئي وليدي بلڪه شل. پيس
 پوئد. وغيره نو سجده د شڪر به ئي وکړو چي شڪري چي زو دي آفت او مرض نخه خدائي جل سلطان
 ساتي ڏي. هغه حديث منسوخ دي.

لکن دادعوي دستخي امام لخطاوي رد ڪريده. ولي چي اڪابر و صحابه وو پسله عليه الصلوة
 والسلام نخه داسجده ڪريده. لکه په صحيح روايت سر چي ثابت ده چي سيدنا ابوبڪر رضی الله تعالی
 عنه په وخت دفع ديمائي او قتل دمسيلمه الکذاب سجده د شڪر وکړه. او داغ نه لکه په صحيح رو
 سه ثابت ده چي حضرت عمر رض په وخت دفع ديمو کي چي يوه وادي ده په ناحيه کي دشام سجده
 شڪر وکړه. او چي علي رضی الله تعالی عنه ذي النديه کافر قتيل وليدي. په نهر کي سجده د شڪر
 وکړه. او په صحيح روايت کي داسي هم راغلي دي چي ابو داؤد يه روايت ڪري دي چي آنحضرت
 صلي الله عليه وسلم دري واره يوه وخت سجده وکړه. او داسي وفرمايڻده: اِنِي سَلَّمْتُ اَنْف
 وشفعت لامتي فاعطاني ثلث امتي فخررت ساجدا شڪرا يعني ماخواست وکي دخدائي اوڻ
 ي وکړي دامت دپاره. نو يوي دريمي شفاعت ي قبول سو.

نونه پر سجده پريوئتم د شڪر دپاره: ثمر فعت را ائسي فسالت ربي لأمتي فاعطاني ثلث
 امتي فخررت ساجدا شڪرا: ثمر فعت را ائسي فسالت ربي لأمتي فاعطاني الثلث الاخير
 فخررت ساجدا لربي. شيرازي وائي ه
 عطائي شفاعت چي پنجش دهنه. ڪرامت تمامي زد و زخ برصند. اللهم ارزقنا شفاعته
 نبك صلى الله عليه وسلم. ديارنوسو دمذهب امام لخطاوي ليکي وعليه الفتوى. و فنادرو
 به يفتي. وفي كتاب ابن امير الحاج وهو الظاهر. اوڻرنگه به ظاهره وي چي په سجده کي دير
 حديثونه راغلي دي. وفي الدر سجده الشكر متحبه به يفتي. كيف وقد جاء في الحديث الصحيح
 چي ثمر وخت چي دابوجهل لعنه الله اسر په غزا کي دبر دعليه الصلوة والسلام په مخ کي
 ڪنيستوله سو پنجه واره يه سجده شڪر وکړه. او په حديث کي راغلي دي. چي ثمر وخت
 چي جبرئيل ؑ و آنحضرت صلي الله عليه وسلم ته دازر بر سر اوږي. ان الله تعالى يقول
 لك من صلى عليك صليت عليه ومن سلم عليك سلمت عليه.

نوعيه السلام سجده شڪر وکړه او په تاتارخانيه کي وائي چي صاحب الحجة وائي زما په نيز قول
 دامام اعظم محمول پرايځاب دي. يعني سجده شڪر دپاره دهر نعمت واجب نه ده. او قول د
 امام محمد محمول پر جواز او استحباب دي. درویش وائي چي داخود يه صحيح خبره ده لکن
 دڪراحت توجيه نه په ڪيبي. نو صحيح توجيه نه په ڪيبي. نو صحيح توجيه دڪراحت ڪه هغه
 روايت ثابت وي هغه ده چي صاحب الدر ڪري ده. چي دڪراحت محمول هغه دي لکه بعض عوام
 چي کوي متصل په لمانخه ٿئي. ولي چي د بعض جاهلانو دا خيال ڪيبي چي دغه سجده متصله
 په لمانخه ٿئي يا سنت يا واجب ده. نو اذنا نون دي چي هر مباح شئي او عمل چي ورته توهم
 ته مفضي ٿي هغه مڪروه دي. داو و محمول دڪراحت المروي عن امامنا الاعظم: هديت
 اليه بتور التوفيق والشكر المستعان وعليه السكّان. قال المصنف:

فائدة مهمة لدفع كل مهمة قال الامام التستوي
 يعني دايو فائده مهمه چي بايد سري ددي تعلم او تعليم غم و خوري او دير غمخوري په وکړي

د پاره د دفع د هرې نازلې چې پر سرې نازلې سې، یعنی در غېږ برکت به خدای پاک هغه ورته
 د سې غځه دفع کړې هغه داده، چې وویل دی امام نسفی په کافی کې که خوک ووايي ایتونه
 سجده تلاوت تېوله په یوه مجلس کې. او د هر لای د پاره یعنی په هغه مجلس کې سجده تلاوت
 وکړې خدای جل جلاله به کفایت کړې د هغه شی چې دی په غم کې اچولی وو.
 یعنې که سلاوه خدای به ئې خنډی دفع کړې، او که تضييف ووخدای به ئې ورته را جلب کړې.
پوه سکه: چې دامهمه که د امور وڅخه د دنیاوی او که د آخرت وی **فکاید**
 بعض علماء وائی چې تېوله خورلس ایت د یوړه کړې او بیا دی خو، لس سجده وکړې. لکن افضل
 داده چې څرنگه یوازی ووايه د هغه د پاره دی سجده وکړې. او بیا دی بل ایت ووايي او سجده
 دی وکړې وهاکذا. ولې چې خنډول د سجده تلاوت تر تلاوت مکروه تنزیه وی دی او کال
 هغه سکه به هم دفع سې چې وائی چې د ایت السجده او سجده فصل نه دی ښه کار، کذا
 تـ ثـ مـ طـ حـ طـ وـیـ، **حـ وـاـیـ وـاـیـ** چې دا کار جوړېر آسانه کار دی لکن شیطان ددی کارڅو
 حبـ مصروف کړې دی.

آیوبی بېشکه

ته بېشکه چې وارث الانبياء دایقینی ده
 د علموس: مول خومنه زمونږ دښی ده

انبياء خپل امت ته بېله شکه حق بیان کړ
 ټټر جنود دی دین بیان کړ خوشحالی ده

یا ایوب د مـ سـ لـ وـرـ څخه زده کړې
 د دین د حقانۍ ده

حقانی بقلم خود

باب الجمعة

د باب دی په بیان کې د جمعې:

فی المراقی لفظ الجمعة بسکون المیم، او قراء القرآن په مضوم وائی یعنی په پښېن دمیم ط، وائی المصباح
 پښېن دمیم لغت دی د اهل حجاز ط وائی د لغت مشهوره او فصیح دی. پردی تقدیر د لفظ په
 معنی د مفعول دی، ولې چې په سکون سره وزن د فعله معنی المفعول، ای الیوم الجموع
 فیه الناس. او په زوره میړه د ښې تمیم لغت دی نو په معنی دفاع دی: ای الیوم الجماع
 او ثابیه د مبالغه د پاره ده لکه تا د علامه: او سکون دمیم په لغت د ښې عقیل.

و ناسکه: قرائته متواتره په قرآن کې پښېن دمیم دی. او قرائت د سکون او فتح په قدرات
 شاده وو څخه دی، **د نقل و خبره:** پوه سکه: چې فرلواوز جاج او ابوعمر وائی
 چې عرب قدیمه جاهلیت څخه د اسلام تر راتلو پورې د قرآن جوړومان په دی ټول وه، د شنبی
 وڅخه په شیار بلل، او د یکشنبی وڅخه اول بلل، او د دوشنبی وڅخه په اهون بلل، او د سه
 شنبی وڅخه په جبار بلل، او د چهارشنبی وڅخه په دبار بلل، او د پنجشنبی وڅخه په مؤنس بلل،
 او د جمعی وڅخه په عربیته بفتح العین وضم الراء، تر منقالت الایام الی الاسماء الا سلامیه: ای
 الجمعة، و السبت، والاخذ، والاشین، والثلاثاء، والاربعاء، والخمیس

د جمعی وڅخه مناسب: خوک وائی چې وڅخه د جمعی چې په دی نامه مسلمې سوه: الاجتماع الناس
 فیه، او ابن حجر په فتح الباری کې دا وجه اصح الاقوال بللی ده یعنی چې خلق د آدم

په دغه وڅخه کی جمع سوی دی، او بعض وائی چې اجتماع د آدم، او د حواء په محکمې کی مېر په دغه
 وڅخه سویده، او بعض کسان وائی چې په وڅخه د جمعی د خدای پاک بندگان او رحمت سره یوځای کوي
 او دغی وڅخه ته عید المؤمنین هم وائی، او یوم المیزید په هم ټولې، لستزاید الخیلات فیه، او په
 دغه وڅخه کې رفحان د مړو سره یوځای کېږي، او قبر و زیارت په دغه وڅخه دین ښه دی، او هم په دغه
 وڅخه کی مړی د عذاب القبر څخه خلاص وی. او په حدیث صحیح کې راغلی. ی چې که خوک په

وَيَذَرُ دَجْمِي أَوْ يَأْتِيهِ شَيْءٌ كِي دَجْمِي مَبَارَكِي مَرِي دَعْدَاب قَبْرِ غَنَّة بِه خَلَاص وَي

دَعْوَا مُوْغَلَطِيَا: بعض عوام چي تريب به د پنجشنبی دورجي تر زوال وروسته مړسي نو هغه د جعي شپي ته خنډوي. او د جعي په ورځ نه تان کيږي او د جعي اوم د جعي په ورځ اهل الجنة په ملاقات درېب العزت مشرفه کيږي. او د جعي په ورځ سور کله د پير ثواب لري، او په صحيح حديث کي راغلي دي، "خير يوم طلعت فيه الشمس يوم الجمعة، فيه خلق آدم وفيه اهبط، وفيه تيب عليه، وفيه مات، وفيه تقوم الساعة". لي اخر الحديث، يعني ښه دور جوچي لږ په کښي راخيږي ورځ د جعي ده. په ورځ کي آدم عليه السلام پيدا سوي دي، او هغه په دغه ورځ دي مړي شوي، او کښته کړي سوي دي. هم په ورځ د جعي دده توبه قبله سويده. او د جعي په ورځ دي وفات سوي دي. او د جعي په ورځ به د صوم شپيلي پوه کول کيږي يعني لوي قيامت به جوړيږي. قال المصنف

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرَضٌ عَلَى مَنْ اجْتَمَعَ فِيهِ سَبْعَةُ شُرَاطٍ

د جعي لمونځ فرض معين دي يعني پر هر سري جلا جلا فرض دي چي د بعض په کولو سره دنور وړ دي نه خلاصيږي پر هغه چا چي په هغه کي جمع سي او شرطونه وي، په مراق الفلاح کي وائي: **بِالْكِتَابِ وَالسُّنَنِ وَالْاجْمَاعِ** «ونوع من المعنى: قرآن» اذ انودى **لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ** الآية صدق الله العظيم ترجمه: چي اذان وکړي دپاره د لماخه دورجي د جعي تاسي په شوق چي وکړته د خدائي او پيرين دي خبرخول، تر پايه پوري،

پوه سکه: چي ذکر الله غنځه بعض فقهاء لمونځ مرادوي، نو دايت مذکور فرضيت د لماخه د جعي خود دلالت ظاهر دي، او بعض فقهاء مراد خندي خطبه بولي پر هغه تقدير هم فرضيت د لماخه کوي ولي چي خطبه خو شرط د لماخه ده، او شرط هلته فرض گرځي چي مشروط به فرض وي، او په تفسير کي دي ايت بعض مفسران خطبه او لمونځ دواړه مراده وي. او خدای جل سلطانه دپاره د تاکید د امر دسعي يومباح شي چي بيع ده حرامه گرځوي. وهو

لا يكون الا الامر واجب» مرط دره

حديث: قال عليه الصلوة والسلام: **وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَيْكُمْ الْجُمُعَةَ** الى ان قال **فَمَنْ تَرَ كَمَا تَهَاجَرُونَ بِهَا وَاسْتِخْفَافًا بِحَقِّهَا**، وله امام عادل او جائز **فَلَا يَجْمَعُ اللَّهُ شَعْلَةً وَلَا بَارَكَ اللَّهُ لَهُ فِي امْرِءٍ إِلَّا صَلَاةُ صَلَاةٍ لَهُ إِلَّا صَلَاةَ زَكَاةٍ إِلَّا صَلَاةَ صَوْمٍ لَهُ** الحديث

ترجمه: پوه سي په دي سره چي خدای پاک فرض کړيده پرتاسي له مونځ د جعي نوکه خوکه لمونځ د جعي پيرين دي دکمالی دوجهي او د سپکاوي د سببه په حق کي د جعي د لماخه، او ده لره امام عادل يا ظالم وي. نو دي خدائي نه جمع کوي دده متفرق احوال او نه دي خدائي برکت ايريني دده په کار کي، خبر داروسي چي دغه سري لره نه لمونځ سته، اگاه اوسي چي دغه سري لره زکوة سته، او خبر اوسي چي دغه سري لره روژه سته، ولي په سبب د استخفاف دده په جمعه سره سافرسو، او کافر لره هيڅ عبادت نه،

اجماع: په احاديثو شريفه وکي راغلي دي چي مسلمانانو اجماع کړيده دوخت غنځه د عليه الصلوة والسلام الي يومنا هذا پر فرضيت د جعي د لماخه بي انکار د هيڅ چاه او هغه خبره چي ابن کج کړيده د ابتدا غنځه د امام شافعي چي د جعي لمونځ فرض کفائي دي هغه غلطه ده، نوع من المعنى هغه معني داد، چي مونږ امر سوي يوپه پر يښوولو د ما پښين د لماخه، دپاره د جعي د لماخه، ولي چي ترک فرض الا لفرض ط «قال في المراقي والجمعة فرض اکدم من الظهر» ولي چي ظهر دي په سبب پاتيرې. «قال المصنف:

الذَّكُورَةُ وَالْحَرِيَّةُ

اول شرط نړوالي دي، په دي شرط سره ښځي ووتي يعني پر ښځه د جعي لمونځ فرض نه دي، قال الله تعالى، **وَقَرْنِ فِي بُيُوتِكُنَّ**، او بل شرط حروالي دي يعني ازاد والي پر مړي باندی لمونځ فرض نه دي ده واوروپه کتابوکي وائي چي **بَادِرْتَهُ دَارَ وَادِهِ** چي مړي د جعي د لماخه غنځه او د جماعت د لماخه غنځه او د اخترو د لمونځو غنځه منع کړي، اختلاف په دي کي دي چي که مولي اجازه د جعي د لماخه مړي ته وکړي. آيا پرده د جعي له مونځ بيا فرض دي او که نه! صحيح داده چي په

اجازہ دھوئی خوب مرقی دجعی لمونج نہ فرضیبری کہ ختم ادا عیبہ صحیح دہ " قال المصنف
اول شرط در فرضیت دجعی دماخذہ دادی چی سری بہ مقیم وی

وَالْإِقَامَةُ بِمِصْرَ پہ بنار کی " او یا پہ بنار کی خووی لکن مافروزی : لقوله عليه الصلوة والسلام : الحمد
حق واجب علی کل مسلم فی جائتہ الا اربعة معلوک او امرتہ اوصبی اومریض وزاد
فی روایہ البخاری اومافر " قال علیه الصلوة والسلام : لا جمعة ولا شریق ولا صلوة الفطر
لا الضحی الا فی مصر جامع اومدیته عظیمة یعنی سنتہ دجعی لمونج اونہ تکبیر ونہ
تشریق اونہ دکشی اختر لمونج اونہ دلوی اختر لمونج مگر پہ مصر جامع کی او یا پہ لوی بنار
یوہ سہ : چی داحدیت امام ابو یوسف امام محمد پہ مبسوط کی وعلیه الصلوة و
السلام تہ مرفوع راوری دی . او ابن ابی شیبہ پر علی موقوف یعنی درولی دی

لکن د قانون سر د محدثینو سمر پہ حکم کی چی د عقل لار ورستہ نہ وی . موقوف حدیث لکہ مرفوع
دی او کمال وائی چی کافی دی قول دعلی د افتاء دیار " قال الرافی " اونہ دہ نقل سوی
د صحابہ رضی اللہ تعالی عنہم غنہ چی دوی فتح د وطنو د کفارو وکرو . چی دوی پہ مشغولہ سوی
ٹا یو کی د منبرو پہ ایسنو لو سر یا پہ آدابو دجعی دماخذہ مگر پہ بنارو کی کار کیری وی
نہ پہ تریو کی او کہ چیری ہو چا د صحابہ پہ یوہ قریہ کی لمونج کیری وی . نو ہنہ ترمون
راہ سیدی وی کہ ختم پہ خبر واحد سر وی

یوہ سہ : چی مصر جامع اومدیته عظیمة سر یوشی دی نو کلمہ د " او یاسک دراوی
دی او یاک تخیر فی العبادة دہ **تنبیہ** : پہ تعریف کی د مصر جامع پہ بخوانی زمانہ کی
اوپہ اوس عصر کی لوی اختلاف اوطویل طویل بحثونہ ستہ چی دہنو تحقیق پہ دی
مختصر شرح کی دیرگون دی نو حکمہ درویش اکتفاء پہ شرح د نور الايضاح وکرو . اوبعض خبری
دمراقی او د طحاوی ہمارا نقل کیری کہ غول غواہی چی پہ تفصیل حان خبر کیری نو
د فتا و لوو کتابونہ دی مطالعہ کیری ، او د درویش داگمان نہ دی چی یوہ تعریف د مصر پہ
پہ اتفاق سر غول پیدا کیری ، لہذا **کُلُّ بِلَا لَدِيْهِمْ فِرْجُونٌ** " یوحیہ او منسل سوی خبر دہ ،

خصوصاً پہ عصر حاضر کی ، دخلکو ترما بین تعصبات قومی ، مذہبی ، علمی ، جاہلی جاریہ

مَسْأَلَةُ
أَوْفِيَّا هُوَ دَاخِلٌ فِي حَدِّ الْإِقَامَةِ فِيهَا فِي الْأَصَحِّ
المصنف
او یا سری اقامت لری پہ داسی محل کی چی ہنہ داخل وی پہ حد د اقامت پہ مصر کی ، یعنی داسی
یوہای وی د بنار غنہ د باندی چی تردغہ ہای سری تیر سی ہنہ د بنار غنہ مافر بلل
کیری . او چی ودغہ ہای نہ د سفر غنہ راہی حان مقیم پہ بنار کی بولی ، نو دغہ ہای
ہنہ محلی دی چی اطراف د بنار پہ عرف کی دخلکو بلل کیری ، چی دہنہ پہ بارہ کی د امام
محمد غنہ یوہ غلوم روایت راغلی دی " چی ہنہ خلوسو گندی پہ اصح روایت کی
وفی النوادر وهو المختار " وفی النہایہ عن التمرناشی انہ الاشبہ ، وفی النہایہ وهو الاصح
لکن امام لخطاوی وائی :

تنبیہ : چی د تقدیر پہ غلوم سر چی مصنف مختار کیری او د امام محمد غنہ یو
روایت راغلی دی " او ما ذکر من الاثمة یہ ہم تصحیح کریدہ ، او یا بعض فقہاوی پہ
امیال سر تقدیر د اطرافو د بنار کیری چی دجعی لوونج پر سری واجبیبری ، اوبعض علماء
یہ پہ سماع النداء سر تقدیر کیری دی . او یا پہ بدائع کی وائی کہ دسری کورونہ د بنار غنہ
لیری و چی سحار کورہ راوتلا وی او دجعی لوونج پہ بنار کی کیری وی ما بنام تہ بیرتہ
کور تہ رسیدی بی تکلیف یہ ہنہ سری دجعی لمونج پہ بنار کی فرض دی ، داہولہ لیس ہشی دی
کی ختم فقہاوی پہ تصحیح کریدہ . ولی چی دنص غنہ حدیث او دروایت غنہ نمونہ د ائمہ
ثلاثہ مخالف دی او د در مختار غنہ د اہل الترجیع د علماء و مذہب ہم داہولہ تقدیر ونہ

مخالف دی **سکوال** : اخیر لخطاوی او اہل الترجیع د مذہب تقدیر د اطرافو د بنار
چی دجعی لوونج پر واجب بولی ، پہ خدشی سر کوی : **جواب** : دابناء پر عرف دخلکو
دی لکہ حضرت الامام الاعظم چی پہ پیرو مسئلو کی رأی دمتبلی پہ معتبرہ وی ، قال المصنف

وَالصَّحَّةُ
او دغرنگہ شرط د وجوب د صلوة الجمعة جوہوالی د بدن دسری دی . نو
پہ دی شریطہ سر مریض د وجوب خلاص دی

ببره. سپین بینی چی دیر ضعیفه وی په حکم کی دمریض دی، مر، خواه مریض جامع مسجد ته بیخی تلای نه سی، او یا تلای خوشی مگر پریا دت دمرض سپین بینی
مسئله: که جوړسری چی دمریض خدمت یه کاوه که دی دجعی لماخه تر ولاړسوی نومریض ضایع پاتید دی دهغه مخه هم دجعی لمونځ ساقط دی، قال المصنف

اول شرط دوجوب دجعی دماخه امن دسری دی
وَالْأَمْنُ مِنْ ظَالِمٍ ظَالِمٍ غَضَنَهُ نوپه هغه سري دجعی لمونځ نسته چی دظالم مخه پټ وی **پوهسه:** چی مصنف چی تعبیر په ظالم وکړی دریا معنا داده چی سري خومظلوم وی. او که سري یوجنایت وکړی چی سبب دحدود وپورته کړنا چی یه کړی وی او یا ناقه یه مری کړی وی. اودی پټ وی پر هغه سري دجعی لمونځ فرض دی زجرًا، **مسئله:** کوم سري چی مفلسه وی یعنی نه دینار لری اونه درهم اوپور و نه پریا ندی وی، اودی بیر یی چی پوره وړی می بندی کوی پر هغه سري هم دجعی لمونځ نسته په حکم کی د مختنی من ظالم دی، مر، قال المصنف.

اول شرط یه دوجوب سلامتیاد مستر گوده نوپر پرانده
وَسَلَامَةُ الْعَيْنَيْنِ باندی دجعی لمونځ واجب نه دی په نینزد امام اعظم ابوحنیفه، او په نیز دیارنوی کی چیری قاید درلودی که هغه قاید نبر غایه جامع مسجد ته بیای او کی په مزدوری بیای اودی یعنی په سند هم مزدوری لری، نوپه هغه پرانده هم دجعی لمونځ فرض دی، قال المصنف.

اول شرط دوجوب دجعی دماخه جوړ والی دپنبو
وَسَلَامَةُ الرَّجُلَيْنِ دی نوپر شل باندی دجعی لمونځ واجب نه دی ول چی دی عاجزه دی دتگ مخه اودا حکم اتفاق دی، او ط وائی چی دواړی پنبی یه پری و بر هزم وجوب دماخه دجعی نسته **مسئله:** که دسری یوه پنبه فلج و یا پری وه اولی تکلیفه پر لکړ باندی تلای وای پر هغه هم دجعی لمونځ واجب دی، ط، په مراق کی وائی چی دیر نرو، او باران چی دسری اغوستی کالی سبه وړلنده وی. او دغه

رنگه نرو، آوړ واور او یا چکر هم عذر دی. اومستط دجعی دماخه دوجوب دی
سوال: دجعی دوجوب دپار خو عقل او بلوغ هم شرط دی. نومصنف هغه ولی نه کړه
جواب: عقل او بلوغ خواص په جمعی پوری نه دی بلکه هغه دوه مدار د نفس مکلف ولی دی، قال المصنف.

اول شرط دی دپار
وَلِشَرِطِ لِحَجَّتِهَا سِتَّةَ أَشْيَاءَ الْمَصْرُوفَانَهُ دصحت دماخه دجعی شپ شیان، یا بنار او یا اطراف دبنار چی د مخه یه تفصیل تیر سو، قال فی المرقی چی صحیح دی دجعی لمونځ په دیرو ځایود بنار اود فناء دبنار کی، فی الاصح. قال الاثم السخنی ویه نأخذ وعلیه الفتوی کما فی شرح الجمع للبدر العینی وکذا فی التتبع، او په بدائع کی وائی چی ظاهر الروایت، دادی چی دجعی لمونځ په دوه ځایه کی دبنار روادی. او بالاتر دوه ځایه نه دی روا، قال وعلیه الاعتقاد، درویش وائی چی قول دبدائع دهغه زمانی دمسلمانانو، ابردی یعنی چی دعبادت شوق خصوصاً دجعی دماخه محبت دعامو مسلمانانو په زړی وو. او په اوسنی زمانه کی چی بنارونه دیر غټ سوه او په میلومافت یه په برکی نیولی دی او ورسره دهغه مسلمانانو دزړه مخه دعبادت کولو عشق او محبت هم کړی.

نوک له لمونځ دجعی فقط یو ځای رواپی. لکه شیخ علامه مقدسی چی په نور الشمعه کی دامام اعظم مخه داسی روایت کړی دی. لا تجز صلوۃ الجمعة الا فی موضع واحد من بلد واحد، او یا امام زاهد عتائی وائی او صاحب البدائع هم وائی. چی دجعی لمونځ په یوه بنار کی نه دی روا مگر په دوه ځایه کی. نو دپه سبب دگناه کار کیدوسی دزرو مسلمانانو چی په هغو کی شرائط د وجوب پیداوی. اودونه منزل دجعی په لماخه کینی نه کوی. یعنی هغه یو ځای یا دوه ځایه چی دجعی لمونځ کیږی. اودا یولوی حرج دی په دین کی. نو ځکه مصنف جواز دتعدد د لماخه دجعی په یوه بنار کی مطلقاً رواوه باله. او امام طحاوی هم وائی چی اصح داده چی مطلقاً تعداد دځایود لماخه دجعی روادی، لاطلاق الرلیل، **فرع:** چی تعدد مطلقاً روا سو بیا نو یو ځای وائی دتولو جامع مسجد وپه لماخه کی دجعی هم ساقط دی.

اوباء پر قول ضعیف چی وائی تعداد د حایونہ دی روا، نو بعض علماء وائی کہ حایونہ متعدد وه نو دهر جامع مجدد خلک به احتیاطاً خلور رکعتہ لمونج وروسته دجعی تر لما ختر په نیت داخر الظهر علیہ به کوی. ولی چی تعدد نه سی روا او خوجایه دجعی لمونج کیری. نوچی اول حای دجعی لمونج ادا سو هغه صحیح دی نور گرده فاسد دی، اوکی حایونہ په یوه وخت کی سره وکړی دتولو لمونج فاسد دی، نو ددی کبله دی خلور رکعتہ په نیت داخر الظهر ادا کوی.

مصنف علامه په رد کی ددی قول وائی، وَلَيْسَ الْاِحْتِيَاظُ فِي فِعْلِهَا بِالْاِحْتِيَاظِ فِي الْعَمَلِ باقوى الدليلين وهو جواز تعدد الجماعة درویش وائی چی دلیل قوی اطلاق دی د حدیثه لاجعه ولا تشریق الا فی مصر، نومصر شرط دکولو دجعی دی او هغه حدیث مطلق دی نو بناءً علیہ کہ دجعی لمونج یو حای وی په ینار کی اوکه مثل حایه وی مصر خوپیدا دی، قال المراقی که علانیة خلور رکعتہ احتیاطی ثلوث کوی او یا عواموتہ همددا تبلیغ کوی نو د بعض جاهلانوبه داخیال سی چی دجعی لمونج فرض نه دی، نو بیا به فی نه کوی. اود بعض جاهلانوبه داخیال سی چی ده جمعی په وچ دوه لمونج فرض دی،

درریش زئی: چی هغه خبر چی برهان حلبی کړیده چی کول دخلور رکعتو وهوا احتیاط لان الاختلاف فی جواز التعدد قوی لان الجمعة لا تصح فی زمان السلف الا فی موضع واحد من المصرون التعدد صحیحاً للضرورة یعنی کما ذکرنا سابقاً لا یمنع شرعیه الاحتیاط انتهى مع تغییر دا خبر د اعتبار و نه ده. ولی چی په دی احتیاط کی دونه لویه مفسده سته چی تخیریه شر دیرین کی کما ذکرنا انما من ظن العوام، بلکه صحیح خبر هغه ده چی ط دشرح غنچه دمراتی نقل کړیده چی کول ددغو خلور رکعتو احتیاطاً بوصف الاشتهار، او یا عواموتہ په دغه احتیاطی خلور رکعتہ سره فتوی ورکول ممنوع دی اشد المنع، بل ندل علی ذالک والاحتیاط للنحواس فی بیوتهم الذین یحتاطون فی امور دینهم، الذین یترون مایسبهم الی تحصیل ثقیلهم، درویش وائی چی داسی خواص محتاطین فی امور الذین په عصر حاضر کی غر وجود همرا الکبیر الامرو المسک الاذفر الامن وفقه الله،

عبد الرحمن بابا وائی بیت: چو بنیم دین احمد در زبانی: دلم سوزان چشم خون جاری: کله کله خوندار گوهر پیداسی: نور همه جهان دتورو کاترو غردی: وان شست مزید التفصیل فی هذه المسئلة فارجم الی رد المحتار، قال المصنف فی نور الابحاح:

وَالسُّلْطَانُ أَوْ نَائِبُهُ اوبل شرط دشروطو خنجه دصحت دلاخه با چاری دملکت یعنی چی دی بخپله به لمونج ورکوی. او یا نایب ده با چای یعنی چی ده امر اقامت دجعی ورکړی او عیدین هم پر جمعه قیاس دی: قال الحسن البصري: اربع الی السلطان و ذکر منها الجمعة والعیدین **مسئله** ابن المنذر وائی که سلطان یا نایب نه وو موجود نو دی خلک خپل دما پنین لمونج وکړی **مسئله**: که یو چا په زوره یو ملک و نیوی بیله بیعت داهل المل والعقد اوده په رعیت کی حکم دنور و امیرانو کا وه هغوتهم اقامت دجعی روانی، ط، **مسئله**: که چیری غلبه وکړو کافرانو پر مسلمانانو او کافران والیان په مقرر کړه مسلمانان هلته دجعی لمونج اودا خترو لمونج کولای سی. او یوقاضی دی و دزوی پدا اتفاق ددوی او پر دوی واجب ده چی والی مسلمان دی دحان دپار غوره کړی. لکه په هغه وخت کی چی لوی په وچه د هند او پاکستان د انگریزانو په قبضه کی وه نو مسلمانانو دحانود پار په هر ینار کی قاضیا نپاکلی وه. اود هغوپه امر به دجعی اودا خترو لمونجونه کوله.

مسئله: په هغه حای کی چی امیر المؤمنین ته دخلکولاس نه رسیدی چی اجاز دجعی دلاختر خندی واخلی هلته دلوی قاضی دهنی ناچی اجاز هم کافی ده، او په پاکستان کی نه دسری رسیدگی ور رئیس جمهور ته کیری او شرعی قاضیان په حکومت کی هم نسته او مسلمانانو دحانود پار قاضی همدی نپاکلی نو دوی کیدلای سی چی دیوه بنه عالم چی په علومی دینییه وو خبر وی او متقی وی دجعی دلاختر اجاز واخلی، در، قال المصنف.

وَقْتُ الظُّهْرِ فَلَا تَصِحُّ قَبْلَهُ وَتَبْطُلُ بِخُرُوجِهِ

اوبل شرط دصحت دلاختر دجعی وخت دما پنین دی، نونه دی صحیح لمونج دجعی دغه تر دخول

د ماپنين دوخت اوبيا طليبي دجعي لونيڅ په وتلوس د ماپنين دوخت، يعني چي امام شروع د لمانځه دجعي وکړه خود ماپنين وخت باقي وو لکن په مابین کي د لمانځه د ماپنين وخت ختم سونودجعي له لونيڅ باطل سو، قال عليه الصلوة والسلام اذا مالت الشمس فصل بالناس الجمعة

اودليل د بطلان په پيسله خروجه دوخت فوات د شرط دي، م او امام مالک وايي چي دجعي لونيڅ تر غروب الشمس پوري روا دي. ولې چي د ماپنين اود مان ديگروخت دده په نيز يودي. مونږ وايو چي دجعي لونيڅ خلاف القياس مشروع سوي دي ولي چي دوه راکفته د ماپنين د لمانځه په کتبي ساقط دي، نو بايد تهوله هغه خصوصيات چي په شرع شريف کي وارد دي بايد دجعي په لمانځه کي مراعات سي، اوپه هيڅ حديث کي نه ده راغلي چي آنحضرت صلي الله عليه وسلم دې دجعي لونيڅ دمنه د ماپنين تروخت يا وروسته د ماپنين تروخت کړي وي. وکذا الخلفاء الراشدين رضی الله تعالى عنهم، هر نه ده مننه اونه وروسته کړي. وکذا من بعدهم الى يومنا هذا، نو که چيري وروسته يا دمنه رواوي. نو بيو. قد خوبه عليه الصلوة والسلام دپاره د بيان دجواز داغبي کړي واي. قال الامام الطحاوي ناقلا عن الامام الحلبي

مسئله: که د ماپنين وخت تير سو پيسله دي څخه چي امام په قدر د تشهدي قعه کړي و هم په جمعه باطله سوه لفوات الشرط، مثال په دسحر لونيڅ دي چي په طلوع سره د لمر با طليبي ولوبعد الشهد **پوښتنه:** دجعي لونيڅ چي په خروج دوخت باطل سو آيا خلور د کته دي پوره کړي چي د ماپنين لونيڅ ځنډي جوړ سي **جواب:** لا لان الباطل لا يكون مبنئ للصحيح، **سوال:** کي سري دادجعي لونيڅ چي باطل سو خلور به کي چي نفل سي روا ده اوکه نه؟ **جواب:** په نيز د شيخينو نفل کيد اي سي ولي چي دوي وايي د لمانځه اصل باطل سو چي فرضيت وو او وصف به نه دي باطل سوي او امام محمد وايي چي اصل او وصف به دواړه باطل سوه

اللهم اغفر لمؤلفيه وليكاتبه ولمن سعى فيه

فقال **والخطبة قبلها بقصد هافي وقتها وحضور المصنف** اود بشرط د صحت د لمانځه دجعي خطبه ده يعني که څه هم دير لنډ وي مثل سبحان الله والحمد لله

احد لسماعها ممن تنعقد بهم الجمعة ولو واحدا في الصبح وي، ولي چي خطبه خوشط ده او شرط تر مشروط دمنه وي لږ يا، **پوه سکه** چي خطبه دجعي په ابتداء کي د اسلام وروسته تر لمانځه وکله داختر خطبه اوبيا هغه منوخ سوه اود مختر لمانځه سوه ط، کذا ذكره المفرد في تفسير قوله تعالى: واذا ارادوا تجارة اولهوان انفسوا اليها وتركوا لقا ئما الآية: ففي ذلك اليوم من الجمعة كانت الخطبة بعد الصلوة وبعد ذلك نسخت بعديتها الى قبلتها، اود اخطبه به په قصد د خطبي وي، که سري يعني امام و نزل اوپه قصد د نزل و لويه وويل الحمد لله، د خطبي په ټامي کي نه دريږي، او هغه خطبه به په وخت کي دجعي وي يعني د ماپنين، نو کي دوخت تر د خول دمنه خطبه وويل د خطبي په ټامي کي نه دريږي، ولي چي منقول قديما وحديثا داغبي ده، او يو څوک به هم حاضر وي دا وريدو دپاره که څه هم هغه جامع کنړ وي او يا بيده وي، او يا ډېر ليري ناست وي،

اود غه حاضر سري به هم د هغو کسانو څخه وي چي په دوي سره جمعه کيد اي سي، نو حضور د بحثي ياد کشف کافي نه دي، البته حضور مريض يا مسافر يا مريض کافي دي. که څه هم هغه حاضر يوسري وي پر صحيح روايت يعني د خطبي دپاره حضور د جماعت شرط نه دي، او بعض فقهاء چي کم از کم حضور د درو کسانو شرط دي. اوپه دراييت کي وايي چي دغه رايه صحيح ده. اوپه منتقي کي هم وايي چي دغه روايت صحيح دي، او شارح الكنز هم دغه روايت خون کړي دي، اود الله ثلثه وو څخه داسي هم روايت راغلي دي چي خطبه صحيح ده که څه هم هيڅ نه وي، او مصنف په مراقي کي وايي چي شرط د صحت د خطبي هم دادی چي په مابین کي د خطبي اود لمانځه به جلا

والی نہ کوی پہ خورک یا بل علی جی قاطع دانصال وی،

مسئلہ: کہ خطیب خطبہ وویل اویا دجی لمونج شروع کری. اویہ لماخہ کی قضا فی لمونج و، پیاد سوچی واجب الترتیب و، نو دجی لمونج یہ پرلینو اوقضا فی لمونج یہ راوگرخواه. اویا دجی لمونج خندی فاسد سو هغه یہ بیرته راوگرخواه، اویا تر خطبی وروسته دوه رکعت نفل وکړه په دی تولو صورتو کی خطبہ نہ باطلین دی اود عمل قاطع نہ بل کیری. لکن په بحر او خلاصه، او محیط اوسراج، اوفتح کی وائی چی اولی راوگرخواه دخطبی دی په مذکورہ صور توکی، قال المصنف:

وَالِإِذْنُ الْعَامُ و اوبل شرط دصحت دلماخه دجی اجازہ عامہ ده وخلقوتہ و، تک ولماخه ته، اود صاحب الکفر مختار هم داغہ ده. دلیل یہ ددی چی دجی لمونج دشعائر و غنچه داسلام دی. اود خواصو غنچه دین نبوی دی نولازیم داده چی اداعبہ یہ پرطریقہ دشہرت اواذن عام وی: قال المراقی: ولم يذكر هذا الشرط في الهداية لأنه غير المذكور في كتب ظاهر الرواية وانما هو رواية النوادر، والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب: قال المصنف:

وَالْجَمَاعَةُ وَهُمْ ثَلَاثَةُ رَجَالٍ غَيْرِ الْإِمَامِ وَلَوْ كَانُوا عِبِيدًا اوبل شرط دصحت دلماخه دجی جماعت دی او هغه کہ ازکمر دري کسه وی غیر امام غنچه او مسافرین او مرضی کہ ختم جماعت والا مریان وی اویا مسافر وی یا یومہ چی پردی خواتفاق دی چی منفرد ستری خودجی لمونج نسی کولای لکن په مقدار جماعت اختلاف سته دحنفیا نو په نیز دري کسه یہ مقدار دی، غیر امام غنچه اودامذهب د امام اعظم او امام محمد دی او امام ابو یوسف وائی چی دوه کسه ماسواد امام غنچه کافی دی، ولی په دوو کی هم معنی دا جتماع موجوده ده. او طرفین وائی چی جمع صحیح او اصطلاحی دري کسه دی، اود غرنک په قرآن شریف

فَاسْتَعُوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ، په واوچی ضمیر جمع مذکر دی، راغلی دی، اوبل داچی صیغه منفرد او تشبیه او جمع سر جلا دی نو باید مصداق یہ هم سر جلا وی، حتی چی اراده د دوو د صیغه غنچه جمع مجاز دی والحقیقة هو الاصل،

سؤال: په میراث کی دوی لونری یا دوی خوندي مثلاً لکه دري دی جواب هوری خونص موجود دی نو هغه قرینہ د مجاز دی، ولی چی دغرنکان یعنی مریان مسافرین خصوصاً دامامت هم دی په جمعه کی با مثلاً لهم بعد الخطبة من غیرهم، قال المصنف:

وَالشَّرْطُ بَقَائُهُمْ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَسْجُدَ وَإِنْ تَفَرَّقُوا بَعْدَ سَجْدَةٍ اوشرط ای عندالامام الاعظم یا توالی دی یعنی یہ تحریمہ کی دامام سر کختم دوی اقتداء په حال کی د شروع پس کپی وی ترخوچی سجده کوی یعنی اول سجده. او کہ مقتدیان چی دري وه و تبتیدل او یا یو خندی ولا پس یادوه پس سجده غنچه دامام. نو دی پوره کری امام یوازی دجی لمونج په اتفاق دانته ثلاثه وود مذهب پوه سہ: چی بقاء د بنحو او کشتیا نواعباً نہ لری، مر قال الامام المصنف:

أَتَمَّهَا وَحْدَهُ جُمُعَةٌ وَإِنْ تَفَرَّقُوا قَبْلَ سَجْدَةٍ بَطُلَتْ

پوره دی کپی جمع یوازی، او کہ مقتدیان و تبتیدل یعنی کلهم اوبقی اثنان، د غنچه تر سجده دی دامام دجی لمونج یہ باطل سو. یعنی په نیز دامام اعظم ولی په نیز دامام اعظم جماعت شرط داداء دجی دی. اویا ران واپس کہ توله ولا په امام دیوازی دجی لمونج وکری، ولی چی جماعت په نیز دوی شرط د انعقاد د تحریمی دی فقط، او امام زفر وائی چی جماعت د ابتداء غنچه تر انتہاء پوری شرط دی نو پہ اول صورہ کی دده په نیز هم جمع باطله سو

وَلَا يَتَعَيَّنُ بِأَمْرَةٍ أَوْ صَبِيٍّ مَعَ رَجُلَيْنِ المصنف

یعنی نہ صحیح کیری دجی لمونج چی یوه بنحو او کشتی وی سر د دوو کسانو. ولی چی د بنی جفصو

یا د کشتی د جمعی پہ لمانحہ کی اعتبار نہ لری، نو نصاب د جماعت نہ دی پورہ پر مذهب
د طرفینو او پر مذهب د امام ابو یوسف ت جمعہ صحیح دہ نصاب برابر دی کما متره و قال
وَجَازَ لِلْعَبْدِ وَالْمَرْبُضِ أَنْ تَوَمَّرَ فِيهَا اور واده مریک لڑ اور مریض
ور کړی. مرقی وائی که اذن وو، یا اصالتہ یا نیابتہ یا دلالة قال المصنف:

وَالْمَصْرُ كُلُّ مَوْضِعٍ لَهُ مُفْتٍ وَأَمِيرٌ وَقَاضٍ يَنْفِذُ الْأَحْكَامَ
و بنا پر نیز امام ابو حنیفہ هر هغه بنا ری چی مفتی لری چی خلک رجوع وده ته کوی په خوار شوک
او امیر وی چی مظلوم د ظالمه غنچه خلاصوی او قاضی وی یعنی داری سر په بنا رک وی، چی
چلوی به احکام د دین قال المصنف:

وَيُقِيمُ الْحُدُودَ
وَبَلَغَتْ أَبْنِيَّتُهُ أَبْنِيَّةَ مَنْ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ
اور بیا په کوی به حدود لکه حد الزناء و شرب الخمر و حد القذف و غیره، په دی قید سر احتراز و سو
د حکم غنچه او بنی غنچه ولی هغه د اکار و نه نس کولای. اور سید ی به بنا وی د هغه بنا و
مقدار ته د بنا وود مینی یعنی په پخوان زمانه کی په ظاهر روایت کی. قال قاضیخان و علیه
الاعتماد امام طحاوی وائی: چی مکه مکرمه (ومدینه منوره بنا و نه دی د جمعی لمونج پکښی
کیری د زمانی غنچه علیه الصلوة والسلام الی یومنا هذذا. نو هر ځای چی په مثل دیوه د دو
وی یعنی په پخوان زمانه کی هغه مصر دی، یعنی د ابادی په اعتبار سره.

او بعض فقهاء وائی چی مصر هغه ځای دی چی ټوله خلک به سر جمع سو په هغه لوی مسجد کی
د هغه ځای نه ځای یی. او بعض فقهاء وائی چی مصر هغه ځای دی چی هر کب کار لکه نجار
بناو، آهنگر، رنگر، و غیر هم په هغه ځای کی خپل په کسب گذار کولای سی او فوق تفسیر
دا ټوله د ظاهر الروایه غنچه خلاف دی. ودا مذهب دی د امام اعظم د دی تصریح تحفه والا
کړیده. او حسن همد امام اعظم غنچه روایت نقل کړی دی ویه اخذ ابو یوسف:

او هدایه وائی چی همد اغه ظاهر المذهب دی. واختاره الکفری والقدری وفي الغنايه وعليه
اکثر الفقهاء **فایده:** په افغانستان یا پاکستان کی چی په بعض لویو قریو کی د
جمعی لمونج کیی. لکه سنخری، خوشاب، نهر کابین، وغیر په قندهار کی هغه پر بل تفسیر
د مصر دی چی د هغه تفسیر ملا تر بعض متا خنیو کړی دی. و الله اعلم بالصواب
یوه سکه: چی مراد د تنفیذ دا حکامو او اقامت الحدود غنچه صرف قدرت دی پر دغه
کار و او اقامت بالفعل نه دی شرط کما صرح به فی التحفة عن الامام الاعظم قال العلامة
نوی د دفع د ظلم د مظلومینو غنچه لیس بشرط فی تحقق المصیبه بل الشرط فی تحققها القدرة
علی الدفع او دلیل د دی چی دفعه بالفعل شرط نه ده، دادی چی صحابه وو بلا تکلیف جمعی
لمونج په حجاج بن یوسف پسی کاوه، مع انه اظلم خلق الله کما صرح به اهل التاريخ الاسلامی
طحاوی وائی چی صد الشریعة چی هغه تعریف مذکور په متن کی ضعیف گنلای دی، دلیل
په دا وائی چی اوس خوپه امور و کی دین سستی راغلی ده. خصوصاً په اقامت کی د حدود و
په امصار و کی امام حلبی دا خبر دده ضعیفه بولی.

ولی مراد قدرت دی فقط فعلیت نه دی شرط. او امام حموی وائی چی بعض رومی ملایان
چی وائی چی په اوس وخت کی د جمعی لمونج په هینځ ځای کی روانه دی، ولی چی شرط د صحت
په فوت دی یعنی مصر، ولی دی وائی چی مصر خو هغه ځای دی. (وهغه بنا ری چی په هغه
کی والی وی او قاضی وی چی چلوی احکام د دین او پر بیا په کوی حدود، او داسی بلد خوپه
ټوله اسلامی نری کی فستہ فلا نزع الجمعة وتعيين صلوة الظهر، چی دا قول ضلال فی الدین
دی. ولی چی مونږ وویل چی شرط د مصیبه چی هغه شرط د جمعی د لمانحہ دی صرف او صرف
قدرت دی پر مذکور کار و او قدرت خوپه ټوله اسلامی مملکتو کی سته، که خد هم
فعلیت په بعض اسلامی نری کی فستہ، (وبله خبر و داده چی دی سلب کلی ولی کوی. ایا
په سعودی عربستان کی حدود او قصاص نه دی جاری، (ودغه رنګه په افغانستان کی چی
د طالبانو تر قدرت لاندی بنا و نه دی په هغو کی په ډکه پیمانه حدود او قصاص او
دفع د ظالمانو نه ده جاری،

پوښتنه: تاشارح پخپله ۱۲ د ولس کاله په سنځړۍ کې د جمعې لمونځ کاوه او په خوشاب کې دى ه پنځه کاله د جمعې لمونځ کاوه پرځه بناء دى کاوه اوسه د دى چې ظاهر المذهب همدس معلوم وو! **جواب:** نه ماستند قول د صاحب درمختار چې په ۱۲۴۰ کې وایي په تعریف کې د مصر: وهواى المصر ما لا یسبح الکبر مساجده اهلها، یعنى هغه ځای دى چې نسی ځایه ولای هغه لود د مسجدو د هغه ځای خلک چې مکلفین خلک د هغه ځای چې مکلف وی په لماخذ د جمعې یعنى ښځه او کښنې نا حساب دى. وعلیه فتوی اکثر الفقهاء. او پر دغه تعریف د مصر فتوی د پیر فقهاوو دده محبتی، «لظهور التوائی فی الاحکام. و فی رد المحتار صفحه مذکور» و قال ابوشجاع هذا احسن ما قبل فی ه داهغه تر ټولو ښه تعریف دى چې د مصر په تعریف کې ویل سوي دى، و فی والولول الحجة وهو صحیح. عر، وعلیه شی فی الوقتیه، و متن المختار و شرحه، و قدمه فی الدرر علی القول الآخر و ظاهر ترجیحه، و ایده صدر الشریعه بقوله لظهور التوائی فی احکام الشرع سیما فی اقامه الحدود فی الامطار.

د رویت وایي چې نه ماقصد صرف د ځان د پاره یو مستند پید اکاوه او خلکو ته یې خپل عذر په باره کې د جمعې د لماخذ په دوه ځایه بیا نو، نور د چا سر په دى باب کې حکمي او سوال او جواب نه حاضر نه يم چې بیانویو په بل پسې، سالی جوړ وو. او په هغو، سالیو کې د علماوو د شان سر و نامناسبه الفاظ استعمال وو. ولې چې هغه تسلسل بیا پای نه لري بکه په عمومي توګه په ننی زمانه کې د اختلافه غنډه علماوو بله فائده نه پیداکړي بيله دى چې ایا ن پوری ځاندى، (او دوى تر مابین د غیبت بلکه د بهتان دروازه خلاصیږي. نو ښه خبر داده «عتریدی.. جواب ندریم»

حاصل دا چې نه مفتی یم نه قاضی یم، نه ملا یم نه امی یم، بلکه په طلب د علم کې اخته یم، که محسود یم حاسد نه یم، مشک انګرځوږېږد، نه انګرځوږېږد، قلیل عزت فی دار دنیا، و مرجعنا الی بیت التراب، ولور ځای بولی مرکز، چې څانګې تات پاشل کېږي غیبت یا بهتان مکه، چې حسنات دى نقل کړي، چې مرکز، چې زړه دى په سوځېږي،

داستا ذانوا نکار مه کړه: که غر لوروی لار سربېره پر تیرین یې. که تاویل نه يم ماویل نه يم، نه به تیریه نه به نه يم، او که تاویل تیریه ماویل تیریه هم به تیریه هم به نه يم، کبر اولوئ مه کړه سه تکبر عزازیل را خوار کړي: بزرگان لعنت گرفتار کړد. چې علم دى په اندازه د فتووی او مستخلص وی حوالی ورسه المختار او قاضیخان و عاالمکیري وغیرها مکهوه. والا کذب ابن اخت خالک: او لویه حصه د علم لا آدری ده چې نه پوهیږي یې نه لا آدری مه شرمیږه او په کذب و شرمیږه «فتا الدصنف»

وَإِذَا كَانَ الْقَاضِي أَوِ الْإِمِيرُ مُفْتِيًا أَعْنَى عَنِ التَّعْدَادِ
یعنی که قاضی او یا امیر عالم وو او په امور شرعیه او احکام دینییه وو ښه خبر وو چې صالح دفتوی ورکولو و نو دى اغناء راولی د تعدد غنډه یعنى چې خواه مخوله به په محکمه کې امیر وی، او بل به مفتی او بل به قاضی وی. ولې ضرورت فیصله ته دا حکامودى نه و تعدد ته دا شخصاصو، فتا

وَجَارَتْ الْجُمُعَةُ بَيْنِي فِي الْمَوْسَمِ لِلْخَلِيفَةِ أَوْ أَمِيرِ الْحِجَازِ
اور وادی د جمعې لمونځ په منی کې چې هغه دیو ځای نوم دى چې پر دوه فرسخه د مکی شریفې شخړا و دی، پر مذهب د امام اعظم او امام ابو یوسف او امام محمد وایي نه دی روا، ولې منی قریه ده او شیخان وایي چې منی په موسم کې د حج ممرګر چې، او د لمونځ د جمعې به یا خلیفه الاسلام ورکوی او یا به یې امیر الحجاز و هو امیر مکه، حاصل دا چې امیرالموسم چې د حاجیانو د کار و بار د پان خلیفه مقرر کړی وی، هغه د جمعې لمونځ به نه ورکوی ولې چې دى د بلی وظیفی دیاره نه کول سوي دى مگر که خلیفه الاسلام اجازه ورته کړی وه. بیا د جمعې لمونځ ورکولای سې، **سوال:** چې په موسم الحج کې منی ممرګر چې او د جمعې لمونځ په کښی کړی نو د لوی اختر لمونځ ولې نه پکښی اداء کړی **جواب:** د جهت د عذر د مصرفیت د حاجیانو په دى وټ په مناسکود حج لکه جهنم عقبه و لیشتل او قارنان حاجیان او تمتع والا حاجیان د شکر په دپسه وغیره حلالول او طواف زیارت کول او ځانونه د احرامه خلاصول مشغول دى

نود اختار لونغ حندی ساقط دی، کذا فی الصحاح، او بعض علماء وائی چی پیه منی کی توله کالاجی لونغ کول صحیح دی، ولی چی پیه فنا کی دمکی شریفی واقع ده، امام لخطا وائی وادی چی سر ددو و فخطوفا صلی خرنکه منی پیه فنا و دی کی حصا بول کیری یه ورویش وائی چی داتوله اختلافات بناء پر پنجوائی زمانه دی، او سچ بناوی دمکی شریفی دشارد منی پر خوا غزید لی دی او بیخی لب فاصله تر مابین پا ته ده، او پیه عین حال کی پیه منی کی اسواق او بازار ونه جورسوی دی. او شرط هلته همیشه موجوده وی. او یولیو جامع مسجد چی دمسجد خیف پیه نامه مشهوره دی هم جور دی نوددی مالالتوبه نظر کی نیولو سو پیه منی کی بلا ریبه جمعی لونغ وادی، قال المصنف:

وَصَحَّ الْاِقْتِصَارُ فِي الْخُطْبَةِ عَلَى نَحْوِ تَحْمِيدَةِ اَوْ تَسْبِيحَةِ

مَعَ الْكِرَامَةِ او صحیح دی کوتاه وائی پیه خطبه کی پر مثل الحمد لله ویلویا دشتیان اعظمه او یاران وائی: لابد من ذکر طویل یسعی خطبه، او کله مرتبه مقدار دتشدی دی تر عبده ورسوله پوری، چی دغه خطبه مشتمله وی پر حمد او درود او پرد عادمالانانو یوسفه: چی کرامت داقصار هم تنزیهی دی، ط، او حضرت الامام دلیل داقول د خدائی، فاستعوا لی ذکر الله، بیله فرقه پر مابین کی ذکر طویل چی خطبه بیه بوی او ذکر قصیر، او بل دلیل دادی چی امیر المؤمنین عثمان رضی الله تعالی عنه چی خلیفه سو پیه اوله جمعه کی چی منبر ته وختی اذان و سواودی و لایسوا و اقتدر چی وویل الحمد لله نو سام پر جلیوتی. او بتولی خبری حندی و دی سوی نور اکبته سود منبر غنچه او لونغ یه و د کیری. او صحابه توله موجوده اوچا انکار نه پر و کیری. فکان اجماعاً منهم علی جواز الاقتصار فی الخطبة سوال: نوجی مکروه دی نو ولی حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه دامکروه کار و کیری. جواب چی مونب ذکر کړه چی کرامت تنزیهی دی او حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه عذر دسام پری و تلو و د پلین سو اوسود عذر کرامت هم پوره سو، دره

فَسَالَ الْمُصَنِّفُ وَسَنَنْ الْخُطْبَةِ ثَمَانِيَةَ عَشْرَ شَيْئًا او ستون خطبی

او مرقای یودا سنت هم زیات کړی دی چی خطیب پخپل های کی، دی کښینی د منبر پر راسته طرف به وی یا توره لنگوته به تی تر لی وی او یا سپینه ط، او قهستانی وائی چی مکروه دی لونغ د خطیب د غنچه تر خطبی په محراب کی، درویش وائی پیه دی کار دین خطیب د مبتلادی په افغانستان او پاکستان کی چی تر خطبی غنچه سنت په محراب کی کوی، قال المصنف:

الطَّهَارَةُ یوپا کی ده دحدث او جناب غنچه حال کی دخطبی، نوکی پری او دسیا

مسئله مکروه ویدی باید ناجائز وائی جواب خطبه خونه لونغ دی

اونه جزء د لما تحدی بلکه ذکر دی. او جنب او محدث خو خود ذکر غنچه منع نه دی، کرلیل

یردادی چی دخطیب مخ خوبه حال دخطبی کی قبل ته نه وی. او پیه لما تحدی کی خواستقبال

القبلة شرط دی. او بل دلیل دادی چی خطبه پیه خبرو سر نه فاسدیری او لونغ فاسدیری.

او بل سنت یتشوالی دعوت دی. ولی چی خطبه پیه توارث رو غنی

وستر العورة، اغلی ده پوه چی ستر دعوت خونی نفسه فرض دی لکن

دخطبی پیه باره کی سنت دی، قال المصنف:

وَالْجُلُوسُ عَلَى الْمِنْبَرِ قَبْلَ الشُّرُوعِ فِي الْخُطْبَةِ او بل سنت

خطیب به کښینی پر منبر باندی دغه تر شروع پیه خطبه کی داناسته بعض وائی چی د

داذان دپاره ده. نود اخترو پیه خطبه کی سنت نه ده. ولی چی پیه هغوی اذان نسته، او

بعض وائی چی داستراحت دپاره ده نو پیه اخترو کی هم غواری: والاول هو الاولی، عینی البخاری

وَالَاَذَانُ بَيْنَ يَدَيْهِ كَالْاِقَامَةِ تَمْقِيَامِهِ او بل سنت

اذان دی

په حضور کی دخطیب لکه اقامت یعنی وروسته تر خطبی پیه تشبیه کی غرض دادی، چی

مؤذن به ڀر ليري د خطيب غڻ نه ډيري، اوبل سنت د ولاړه د خطيب يعنې په دواړو خطبو کې **مسئله**: که چيري خطيب په ناستي يوه يا دواړي خطبي ووتل کافي خودي لکن بيله عذر مکره دی، طه، **فَتَالَ الْمُصَنَّفُ**:

وَالسَّيْفُ بَيْسَارُهُ مُتَكِنًا عَلَيْهِ فِي كُلِّ بَلَدَةٍ فُتِحَتْ

اوبل سنت د خطبي دادې چې د خطيب په لاس کې به توره وي او پر هغې يې تکیه کړي وي پر هغې بې توري

عُتُوَةٌ وَبِدُونِهِ فِي بَلَدَةٍ فُتِحَتْ صُلْحًا چې په زور نيول وروسته اسلام قبول کړي وي. حکمت د توري دادې، چې دوی ته ونيسي چې تاسې په توره سو فتح سوي ياست، او که د اسلام غږ بيرته رجوع وکړي توره زمونږ مسلمانانو په لاس کې ده بيرته به په داغه توره جنگ در سره کوو خو بيرته د اسلام ته رجوع کوي. او بعضي فقهاء وايي چې په توره کې اشاره دوی ته ده چې د اسلام د دين پر مخ تگ په توره سره دی.

پوهنګه چې مدينه الرسول صلى الله عليه وسلم په قرآن فتحه سوي ده، يعنې د غږ تر قديم عليه الصلوة والسلام اهل المدينة ته تعليم القرآن کيدی. او دوی په اسلام شرف سوله او مکه مکرمه د توري په زور نيول سویده. **درويش وړانې** چې په نړۍ کې ډير پناړونه د توري په زور نيول سوي دي چې د ناريج د کتاب د مطالعې غږ څرگندي لکن پر توره تکیه کول په عمومي اسلامي نړۍ کې اوس نسته. البته که بعضي بلاد او پناړونه به داسې وي چې اوس دېم خطيب پر توره تکیه کوي امکان لري. نو د دې سنت د پاتيدو سبب څه دی! د درويش په عقیده په پخواني زمانه کې لمونځ د جمعې په مبارکې يوبادو څايه کيدی او د جمعې لمونځ به هم ولایه المؤمنين ورکاوه، نو د هغو سره به توره ورسره په هغو مبارکي چې عنوة به نيولی سوي وه. لکن چونکه په مورو د زمانو په هر لوی مبارکي تر نسل څايه ډير لمونځ د جمعې اداء کيدی کما مر مآبعا، نو اوس د هر خطيب سره د توري د ځان سره، او پر لوی حرج سونوپه دغه عذر د است پاته سولان الضرورات يبيح المحظورات، او يا به د سبب دا وي چې.

خطاوي سبب د توري د تکیه چې نن دی ذکر سو هغه په هغو خلکو کې راځي و چې نوي به مسلمان سونواوس چې په سوو بلکه په زرو کلونه پر هغو ځايونو سوه چې عنوة به نيول سوي وه. د توري بېکاره کول په جمعې کې هغه خلک په په فاسد نه پوهيږي اوس به نه خلاصين چې د خطيب سره د غږ د پاره توره ورسره ده.

فایده مصنف وايي چې بيله توري به خطبه وايي په هغو مبارکي چې صلحا فتحه سوي وي خلاصه والا وايي چې تکیه پر غږ توري مکره ده لکه لکړه وغيره لاند خلاف السنة اعمیه

لکن ابن امير حاج دا خبره رد کړيده او وايي چې حديث صحيح کې چې روايت يه ابوداؤد کړي دېم راغلی دی چې عليه الصلوة والسلام په مدينه منوره کې خطبه وويله او تکیه يه کړې وه پر لکړه وکذا رواه البراء بن عازب عنه صلى الله عليه وسلم، **درويش وړانې** چې هم دا وجه ده چې په ټولو جامع مسجدو کې د افغانستان او پاکستان د خطباء د خطبي لکړې موجودې وي البته چې هم دا اوس چې لا وډ سپيک په بعضي ځايونو کې په جامع ځانوکې نصب سوه خطيبانو هغه لکړي پرېښوي بلکه د لا وډ سپيک لکړه په لاس کې نسي، **والله اعلم وعلیه اتقوا راعم**.

مسئله: امام سرخسې وايي چې د خطيب په وخت دی ټوله خلک و قبلي ته مخامخ کيښي او د خطيب وخت دی مخ ته گرځوي لکه شمس الاکمه چې وايي ولي چې که دوی لکه خطيب مخ اړولی وي. نو چې خطيب خطبي غږ فارغه سي او د لاه غږ وخت راسي په سبب د ډير ازحام په سؤلو کې د صفو ډير لوی حرج راځي، **فَتَالَ الْمُصَنَّفُ**:

وَأَسْتَقْبَالُ الْقَوْمِ بِوَجْهِهِ وَبِدَائِئِهِ بِحَمْدِ اللَّهِ وَالثناء

اوبل سنت د خطبي ادې چې خطيب ي مخامخ و خلکو ته ډيري (که څرنگه ليرې و نږدې) (اوبل سنت د خطبي

عليه بما هو أهله والشهادتان والصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم

دادې چې خطيب ي اعوذ بالله کار وواي او بيا دې شروع د خطبي په حمد سره کوي د خدای پاک او صفت د وکړي د خدای جل وعلی په هغو صفا توسر چې دې به اهل دی او دوی شهادتين دي وواي او دوی بر عليه الصلوة والسلام دی وواي او داوه هر سنت د خطبي دي.

قَالَ الْمُنْصِفُ وَالْعِظَةُ وَالتَّذْكِيرُ وَأَيُّ الْاِجْرَةِ عِظَةُ اَوْتَذْكِيرِيهِ عَرَفَ كِي فَرَقَ دَنْتَهُ بَلْكَه دَوَارِهِ بِه مَعْنَادُ نَصِيحَتِ دِي لَكِن مَرَاتِي دَعِظَةُ غَضَرُ جَزْدِ كُنْهَوُ غَضَرُ اَوْبِيرُ وَلَدِ خُدَايَا بِاَلْكَ دَعْدَابُو غَضَرُ مَرَادُ كَرِي. اَوْتَذْكِيرُ غَضَرُ بَلَنْدُ دَخْلَاوَدُ دَخْدَايَا بِاَلْكَ وَعِبَادَتِ تَه قَالِ الْمُنْصِفُ وَقِرَاءَةُ آيَةٍ مِّنَ الْقُرْآنِ دِيوَه اَيْتِ دَقْرَانِ بِاَلْكَ، وَلِي چِي بِه حَدِيثِ شَرِيفِ كِي رَاغَلِي دِي چِي عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِه خُطْبِهِ كِي دَجْمِي دَا اَيْتِ مَبَارَكِهِ وَوَايَه «وَأَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ» مَسْأَلُهُ: فَقَهَاءُ وَائِي چِي تَرَايْتِ دِي دِي اَعُوذُ بِاللَّهِ هُوَ وَوَائِي اَوْبِسِمِ اللَّهُ تَه غَوَارِي مَكْرَهْفَه وَخَتِ كِي يَوَرِ سُوْرَةِ وَوَايَه نُو بِيَادِي لِيَسِمِ اللَّهُ هُوَ وَوَائِي: قَالِ الْمُنْصِفُ:

وَالْخُطْبَتَانِ وَالْجُلُوسُ بَيْنَ الْخُطْبَتَيْنِ اَوْدَاغَرَنَگَ سُنْتِ وَلِي چِي غُضْرِي غُضْرِي اَوْبِرِي دَرُو خُطْبُو وَيَلِي مَارِي دِي: اَوْدَاغَرَنَگَ سُنْتِ دِي كِنِي سُنْتِ لِي مَبِينِ كِي دَدُو خُطْبُو لَكِن تَوَلَّ فَقَهَاءُ وَوَائِي چِي دَا جَلَسِ دِي سِيكِهِ وَی «ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ دَادِي چِي بِه قَدَرِ دَدَرُو اَيْتُو قَصَارُ دِي كِنِي» بِه قَهَسْتَا كِي وَائِي چِي تَارَكِ دَدَغِي جَلَسِي گَنَاهِ گَارِي وَلِي دَا سُنْتِ دَه. اَوْدَا جَلَسِ بِه اَصْلِ كِي دَا سَتَرَا حَتِ دِيَا رُوَه «چِي بِه حَدِيثِ شَرِيفِ كِي رَاغَلِي دِي چِي اَنْخَضَرْتِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِه اِبْتِدَاءِ كِي يَوَه خُطْبِهِ بِه وَلا رِي وَئِيلَه وَرُوسْتَه چِي دِي مَبَارَكِ لَكَلَانِ سَالَه سُو نُو هَمِي يَوَه خُطْبِهِ بِه دُوِي كَرِي اَوْبِ مَبِينِ كِي بِه فِي جَلَسِهِ خَفِيَه كَوَلَه»

فَكَرَّهَ بَعْضُ اَهْلِ حَدِيثِ وَائِي چِي دَجْمِي بِه وَرَجَحُ كِي «بِه قَرَارِ مُوَدَه دَعَلِيهِ الصَّلَاةُ وَ مَبِينِ الْخُطْبَتَيْنِ» نُو سَرِي تَه نَبَا اِي چِي دَا مَامِ دَجَلَسِي بِه وَخَتِ كِي دِي يَوَه مَخْتَصَرِ دَعَاوِ كَرِي قَالِ الْمُنْصِفُ وَاعَادَةُ الْحَمْدِ وَالتَّثْنَاءِ وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْرَاگَرُ هُوَلِ دَحْمَدِ اَوْشَاءُ دَرَبِ جَلِ سُلْطَانَه اَوْبِيَا دَرُو دِيرِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَيَلِ

فِي اِبْتِدَاءِ الْخُطْبَةِ الثَّانِيَةِ مَسْأَلُهُ: بِه دَرُو دُو اَيْتُو كِي دِي بِه تَرُو عِ كِي دَدُو هَمِي خُطْبِي هَمِ سُنْتِ دِي. خَلْفَاءُ رَا شَدِيْنِ اَوْدِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دُوَه اَكَا گَانِ يَعْنِي حِزْ اَوْ عِبَاسُ هَمِ وَرُضْدِ كَرِي. دَرُو اِي شِ وَائِي چِي قَدِيمِ تَوَارْتِ دَدَغُو كَا نُوْرَه جَارِي وُو لَكِن وَرُو سَتَه خُطْبَاءُ وَذَكَرْدِ اِمَامِ حَسَنِ اَو اِمَامِ حُسَيْنِ اَوْ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءُ هَمِ وَرُو سَرُو ضَمِيْمَه كَرِي اَوْ شَكِ فَتَحِي دَانِبَه كَارْدِي قَالِ الْمُنْصِفُ وَالْذُّعَاءُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِالْاِسْتِغْفَارِ لَهُمْ اَوْدَاغَرَنَگَ سُنْتِ دِي چِي بِه دُو هَمَه خُطْبِهِ كِي دَعَاوِ كُوِي وَ مُؤْمِنِينَ يَعْنِي نَرُو تَه وَالْمُؤْمِنَاتِ يَعْنِي بَنُوْتَه دِ بَخْشَنِي عُوْشْتَه اَوْدَا كُوِي. بِه مَرَاتِي كِي وَائِي چِي بَارِ بِه بِالْاِسْتِغْفَارِ كِي بِه مَعْنَادُ مَعَ دَه يَعْنِي سُو دَا سَتَغْفَارَ وَدُوِي تَه، نُو مَعْنِي دَادَه چِي دَعَادِي وَرْتَه كُوِي مُؤْمِنِيْنُو اَو مُؤْمِنَاتُو تَه بِه دِيرِ وَالِي دَنَعُو. اَوْبِه دَفْعِ دَبْلَاوُو اَوْ ضَرُو، اَوْبِه بَرِي بِرِ دَبْنِمَانُو اَو نُوْرِي وَرْتَه دَعَاوِ كَانِي سُو دَطْلَبِ دِ بَخْشِي دَدُوِي دِيَا رَه «قَالِ الْمُنْصِفُ:

وَأَنْ يَسْمَعَ الْقَوْمَ الْخُطْبَةَ اَوْبِلِ سُنْتِ دَادِي چِي خُطْبِي دِي بِه قَوْمِ وَائِي چِي بِه قَهَسْتَا كِي وَائِي چِي دَا جَلَسِ دِي سِيكِهِ وَی «ظَاهِرُ الرِّوَايَةِ دَادِي چِي بِه قَدَرِ دَدَرُو اَيْتُو قَصَارُ دِي كِنِي» بِه قَهَسْتَا كِي وَائِي چِي تَارَكِ دَدَغِي جَلَسِي گَنَاهِ گَارِي وَلِي دَا سُنْتِ دَه. اَوْدَا جَلَسِ بِه اَصْلِ كِي دَا سَتَرَا حَتِ دِيَا رُوَه «چِي بِه حَدِيثِ شَرِيفِ كِي رَاغَلِي دِي چِي اَنْخَضَرْتِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِه اِبْتِدَاءِ كِي يَوَه خُطْبِهِ بِه وَلا رِي وَئِيلَه وَرُوسْتَه چِي دِي مَبَارَكِ لَكَلَانِ سَالَه سُو نُو هَمِي يَوَه خُطْبِهِ بِه دُوِي كَرِي اَوْبِ مَبِينِ كِي بِه فِي جَلَسِهِ خَفِيَه كَوَلَه»

وَيُخَفِّفُ الْخُطْبَتَيْنِ بِقَدْرِ سُورَةٍ مِّنْ طَوَالِ الْمَفْصَلِ اَوْبِلِ دِي دِي وَائِي مَجْمُوعِ دَوَارِي خُطْبِي بِه اَنْدَا زَه دِيوَه سُوْرَةِ دَطْوَالِ مَفْصَلِ دَسُوْتُو غَضَرُ «ابْنِ مَسْعُودٍ وَوَائِي چِي اَوْبِدِ وَالِي دَلْمَاخْ دَجْمِي اَو كُوْتَاهِ وَالِي دَخُطْبُو دُ هُونِيَا رِي غُضْرُ خُطْبِي دَه، اَوْبِه فَتَحِ الْقَدِيرِ كِي وَائِي چِي هُونِيَا رِي اَوْ سُنْتِ نَبُوِي دَخُطْبِي دَادِي چِي اَوْبِدِ وَالِي دَلْمَاخْ اَو كُوْتَاهِ وَالِي دَخُطْبِي دِي، لَكِن فَقَهَاءُ وَائِي چِي خُطْبِي دِي حَالِ تَه دَا مَعَانُو گُوْرِي كِه بِه قَدَرِ دَطْوَالِ الْمَفْصَلِ وَرْتَه تَكْلِيْفِ وَه بِيَادِي بِه قَدَرِ دَقَصَارِ الْمَفْصَلِ خُطْبِهِ وَائِي دَخُطْبِي نُو غَالِبِ عَادَتِ دَادِي چِي خُطْبُو تَه نَرُو وَرَكَرِي چِي بَعْضِ خَلَاوَتَه خُوبِ وَرُوسِي. وَلِي اَكْتَرِ دَدُوِي

خوایمان دی او خطبہ عربی دہ نودوی پہ ہیٹ نہ پوہیں چی خطیب غہ شی وائی۔ او
لمونج نوبہ قصار مفصل سر اداء کری۔ **قَالَ المصنف:**

وَيَكْرِهُ التَّطْوِيلُ وَتَرَكُ شَيْءٌ مِنَ السَّنَنِ
او مکروہ دی او بزدل
د خطبہ یعنی ترسور
د طول مفصل ہم پہ فری کی ولی زمانہ لسنہ دہ او ہم پہ دوی کی ولی چی گری دہ، او غہ نہ مکر
دی پرینول دیوشی دستوی یعنی چی بیان یہ تیر سو۔ **قَالَ المصنف:**

وَيَجِبُ السَّعْيُ لِلْجُمُعَةِ
او واجب دی یعنی فرض دی تگ دجی لما غتہ
پیادہ کی پر پیادہ تگ قدرت و پوہ سہ
چی دسی لغوی معنی دہ غفاستہ دہ لکن مفسرین پوله وائی چی مراد نفس تگ دی بلکہ پہ
ارام او عزت سر او پہ ابت شریف کی چی، **فَاَسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ**، راغلی دی مراد خندی
سعیہ دہ درہم یعنی پہ کمال شوق او محبت سر دجی لما غتہ غہ، **او مصنف** چی لفظ
سعی وایہ موافقۃ للقرآن الکریم، ونبی علیہ الصلوٰۃ والسلام پہ عمومی لمونج کبندی غفاست
نخہ نہی کری دی: **وقال:** اذا اقيمت الصلوة فلا تأتوها وانتم تسعون وأتوها متمشون
وعلیکم المکینۃ فماد رکتم فصلوا وما فا تکم فاتموا ترجمہ: نوہر غہ وخت چی ودریں
لمونج یعنی جماعت نوتا سی وری لما غتہ تہ چی تابی غفلی بلکہ لما غتہ تہ وری پہ عادی
تگ سر نوہر غہ لمونج چناسی یہ دامام سر و نسی غدا کری او چی در غتہ تیر سوی
وی غہ بہ وری ستہ پورہ کری،

پوہ سہ: چی دجی لما غتہ تہ وری تگ او وری ستہ خندی تگ یوشی دی یعنی دواہ
دی پہ عادی تگ سر وی وھو الاصح **مسئلہ** پہ عمومی لمونج کی چی سری پہ اول
ساعت کی مسجد تہ ولا رسی غہ بشکار دی ثمر ما یلیہا، او دجی پہ لما غتہ کی مخصوص
دیر احادیث مبارکہ راغلی دی، چی یوحیدیت غہ دی چی امام مالک پہ پہ مؤطا کی روایت
کری دی سر دترجی حدیث واور: **مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غَسَلَ الْجَنَابَةَ** کہ چا وکری پہ
وری دجی کی یعنی د لما غتہ دپانہ کما یدل علیہ ما بعدہ، او غسل یہ لکہ دجنابت و

یعنی پورہ غسل لکہ دجنابت نخہ چی سری غسل کوی۔ **ثم رآخ فی الساعۃ الاولی فکانا قرب**
بدنہ، او بیا ولاری دجی لما غتہ پہ اول ساعت کی دوتہ ثواب خدائی وراکوی لکاوین
چی خیرات کری: **وَمَنْ رَآخَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَانَا قَرِيبَ بَقَرَةٍ** کہ خولک ولا رسی پہ
دوہم ساعت کی نود و من ثواب یہ دی لکہ چی غویٹ خیرات کری: **وَمَنْ رَآخَ فِي السَّاعَةِ**
الثَّالِثَةِ فَكَانَا قَرِيبَ كَبْشَا أَقْرَبَ، او کہ خولک ولا رسی پہ دریم ساعت کی گویا دہ خیرات
کری **يَكُنَّ بَنَكْرًا**، **وَمَنْ رَآخَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَانَا قَرِيبَ جَاغَةٍ**، او کہ خولک ولا رسی
پہ خلورم ساعت کی گویا دہ خیرات کرہ یوہ جرگہ، **وَمَنْ رَآخَ فِي السَّاعَةِ الْخَامَةِ فَكَانَا قَرِيبَ**
بَيْضَةٍ، او کہ خولک ولا رسی پہ پنجم ساعت کی گویا دہ خیرات کرہ یوہ دانہ اگی۔
او امام مالک او اکثر دہ شاگردان او امام الحرمین ابوالمعالی عبد الملک (وفای حیث
وائی چی مراد دغوساعتو نخہ ساعات شبانہ روزی چی ۲۴ تہ دی بلکہ مراد خندی
لحظات غنیفہ دی چی داول نخہ دنوال شروع کیہی، ترہف وختہ پوری چی امام دخطبی
دبار پر منبر کنبینی **پوہ سہ** چی دغہ ثوابونہ دجی تر لما غتہ بالا خدائی وراکوی
او چی امام پر منبر کنبینی نوزائید ثوابونہ ختم ہی او د لما غتہ ثواب یہ ستہ۔ او امام طحا
دجمہور فقہا و مذهب داسی نقل کری دی چی مراد ساعات شبانہ روزی دی چی ۲۴
دی لکن پری اختلاف دی چی اول ددغو ساعتو کومہ وختہ نخہ شروع کیہی برہان
حلی وائی چی اول ساعت یہ دراختو نخہ دلمر شروع کیہی نود سپید و غتہ بہ سری
پہ غسل، کالی بدلولو، د خوشبوئی پہ لگولو وغیرہ وغیرہ اختہ وی چی غرنلگہ لمر، اوختی
دجی لما غتہ تہ اول ساعت دتگ شروع کیہی،

راویش وائی: چی دساعاتو بیان نخہ مقصود باعث کول دمسلمانانو دی پر وختی تگ د
جعی ولما غتہ تہ خصوصاً پر مذہب دجمہور ولی پہ دوتہ دین وخت کی یعنی دلمرختو
نخہ پہ جامع مسجد کی سری ہم نفل لمونج کولای ہی اوہم تلاوت دقرآن کریم کولای ہی۔
اوہم تسبیح و تہلیل او تکبیر او ذکر کولای ہی وغیرہا من العبادات حتی الاعتکاف ان نواہ
اوپر صف اول کی حای پیدا کولای ہی، لکن محققین دفقہا و مذہب اربعہ ووپر اول

مذهب متفق دی یعنی چی مراد د ساعا توخه لحظات خفیف دی. ولی پر مذہب جمهوریه
په عصر حاضر کې به پکه اسلامي نړۍ کې خدائی خبری چی خو محمد و مسلمانان په دغه مذہب
د جمهور و عمل کوی. ونقل الامام الطحاوی عن الکشاف، چی اول بیت چی په مسلمانانو
کی رونا سوي دی پرینول د پړ وخت تگ د جعی لما نخه ته، قال المصنف:

وَتَرَكَ الْبَيْعَ بِالْأَذَانِ الْأَوَّلِ فِي الْأَصَحِّ اود اغر رنگه واجب دی پرینول
د خر خولو د شی په اول اذان
سره په صحیح مذهب کی. اود اغر رنگه حرام دی هر هغه کار چی سړي د جعی د تگ څخه باسی پر نيز
د اذان اول لکه خورک، خوب، مجلس وغيره امن الافعال، اومراقی وائی چی مراد ده اذان اول څخه
هغه اذان دی چی پيله زواله کیږی. ولی چی عمومی اعلام خوپه هغه اذان سره کیږی. نه هغه اذان
چی په نيزه منبر چی خطیب پر منبر کښیږی. ولی که سړی وهغه اذان ته انتظار کوی یو خوشو
سنت د بکور الی الجمعة پاته سو، بلکه شاید د جعی لمونځ به ځنډی تیر سی کی کور لیر ووو، وهو
اختیار لشمس الائمة السخی، اوفقیه ابو جعفر الطحاوی ولی چی مراد د اذان څخه ثاني دی.
ولی چی اول اذان په عصر نبوی او په زمانه کی د خلافت د ابوبکر الصديق اود خلافت د عمر
هو دغه اذان ووچی اوس ثانی دی، قال فی البحر وهو ضعيف:

فَائِدَهُ په زمانه کی د علیه الصلوٰة والسلام او په زمانه کی د خلافت د تیس خینو
چونکه شوق او ذوق د جعی د لما نخه ډیر وو اود مسلمانانو مشاغل هم
کم وه نو ټولو مسلمانان به تر اذان ثاني څنګی په مسجد نبوی کی حاضر وه نو اعلام عمومی
ضرورت نه وو بلکه د حاضرینو خبر ولوت ضرورت وو هغه ضرورت په اذان عند المنبر سره
پوره کیږی، او په خلافت کی د عثمان چی خلګ د مدینې منورې ډیر سوه او بعض اعراب او
هم په مدینې کی مقیم سو. اود خلګو مشاغل هم د شرا و غیره ډیر سوله چی بيله اعلام عمومی
خلګ د جعی د لما نخه په وخت سره نه پوهیدله نو حضرت عثمان په حضور کې د صحابه کرامو
دغه اذان چی په نيزه د زوال د لړ کیږی نریات کی چی پر یو لور مقام چی زوراء په بلله هکله
به د اذان کیږی.

اود دغه اذان د کولو څخه هیڅ یو صحابی استکار ونه کړی فکان اجاغا منهم
فَائِدَهُ په بعض کتابو کی دغه اذان ته اذان ثالث وائی ولی چی مشورعت کی دریم
دی، اول اذان عند المنبر دی، دوهم اقامت دی، اود دریم دغه اذان اول دی، او په نو،
الایضاح کی او په ډیرو نور و کتابو کی دغه اذان ته اول اذان وویل سو په اعتبار د
وجود په دغه ورځ د جعی کی **فَائِدَهُ** مصنف ترك البيع په دغه وخت کی واجب
وباله چی مقابل په مکروه تحریمی دی، اود رویش ورنه حرام ووايه هغه په دی سبب چی
چی اطلاق د حرام پر مکروه تحریمی روادی کما وقع فی الهدایه،

مسئله: که چا پيله اذان اول څخه بیع و شرا وکړ نو عقد خویه صحیح دی حتی
یجب الثمن ویثبت الملك قبل القبض فی المبیع، مګر سره د گناه. اود دغه بیع که حرام اصلی وای
نو عقد بی فاسد وای ملک په مبیع کی به قبل القبض نه وای او ثمن به هم په نفس عقد لازم
نه وای. و هذا هو مذہبنا و مذہب الجمهور **تنبيه:** په نها کی وائی که دوه کسه
د جعی ولما نخه ته روان وو او پر لاری بيله توقفه بیع سره وکړ فلا باس به آه او مصنف
په مراق کی وای چی بیع ماثیاً هم مکروه ده، او امام طحاوی په وجه د آوائی چی په دی جوان
کی تخصیص د اطلاق ده قرآن کریم راچی یعنی فاشعوا الی ذکر الله، او په اصولو کی
د فقهی وائی چی تخصیص اطلاق د آن نسخه ده او نسخه په رایه سره نه ده روا، در شی
وائی چی دغه حکم د مراق چی بیع ماثیاً هم مکروه ده په مقابل کی د ډیر و کتابو د فقه حنفی
واقع سوبه، والله اعلم بالصواب، قال المصنف:

وَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ فَلَا صَلَوةَ وَلَا كَلَامَ وَلَا يُرَدُّ سَلَامًا

اومر که چی راووزی امام یعنی د جری څخه نو هیڅ لمونځ نسته نه نفل (ونه د جنازی لمونځ اونه
وَلَا يُشْمِتُ عَاطِسًا حَتَّى يُفْرَغَ مِنْ صَلَوتِهِ سجده تلاوت
لمونځ اونه به سلام اود سلام جواب اونه به نزنوکی ته جواب ورکوی تر څو چی دی د لما نخه څخه راغیږی

مگر هفت وقت قضائی لمونج کولای سی که سری صاحب الترتیب وو اوپه عین حال کی دره
 قضائی لمونج ودر پیا دسونو هفت قضائی لمونج دی وکری که ختم و تروی په سبب دی
 چی دجعی له مونج یه نه صحیح کیبی،

مسئله: که امام په حجره کی نه ووبلکه په مسجد کی وونو چی دی ولاړسی دپاره دمنبر
 د ختو نو دغه مذکور شیان منع دی، او دامذهب دامام اعظم دی. او ابو یوسف او محمد
 وائی چی دمنبر تر خطبی شروع کولو خبری پروانه لری، او چی دمنبره راکښته سو دالله اکبر
 زوئیلود مخه خبری پروانه لری، اونه به خبری کوی، په حدیث کی راغل دی که چا خبری
 اوتا ورته وویل چی خبری مه کوه **فَقَدْ لَعْنَتْ** یعنی تاهم لغوه کارو کوی یعنی دخطبی په
 وخت کی دی خبری وکری بلکه ته چی هغه منع کوی اشاره به ورته کوی یعنی پرخوله لاس کښیرده،
 خلک وائی چی دری کسه په مسجد کی جلا جلا پر لمانځه ولاړوه. دیوسری

حکایت ددغو درو غنجه لوړه اغله. او خپل پلار ته فی ناری کړه چی بابا خولاری،
 بابا یه ورته وویل تیره سه زه پر لمانځه ولاړیم، هغه بل سری ورته وویل ملا دی ماته
 سه په لمانځه کی خبری کوی لمونج دی فاسد سو. او هغه بل سری یعن دریم ورته وویل
 چی ستاسی خود دواړو لمونج فاسد سو شکر دی ما خو خبری نه دی کړی، مصنف وائی اونه
 دی دچا سلام جواب ورکوی، اونه دی ورنوکی ته **يَرْحَمُكَ اللهُ** وائی، تر هغوی امام د لمانځه
 غنجه فارغه کیبی، **مسئله:** که دسری غنجه لمونجونه دیر قضا سوی وه یعنی ترتیب
 پر واجب نه وونود خطیب تر، او تود دمنبره یو قضائی لمونج په شروع کړی وو نو بیا خطیب
 خطبه شروع کړه دی دی هغه قضائی لمونج پس پوره کړی هیڅ کراهت نسته،
 او کی نقل شروع کړی وه. نودوه رکعت چی شفع ورته وائی پوره کړی او سلام دی وگرځوی
 او خطبی ته ده، غوږ ونسی. او که دریم رکعت ته ولاړ سوی وو. نو چونکه دوه شفع
 هم په لانه سوه نو هغه دی هم پوره کړی.

مسئله: که سری پر سنتو ولاړ وو او امام خطبه شروع کړه بعض فقهاء وائی چی پر
 دو رکعت دی سلام وگرځوی. لکن صحیح هغه خبره ده چی بحر، انبو کی وائی چی سنت دی

پوره کړی. ولی دغه خلور سره رافت لکه یو لمونج دی. او په درند. که وائی چی قرئت دی
 کوتاه کړی، یعنی په قدر واجب دپاره داوړیدو دخطبی چی هغه هم واجب ده. او
 تسبیح در کوچ او سجود او درود پر علیه الصلوة والسلام په اخیره ناسته کی دی پرین دی
 ولی چی دا ټوله خوست دی او استماع واجب ده، **وقيل لا يترك الصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم**
 خبری که دنیوی وی هغه خواتفا مکره تحریمی دی او که اخروی وی امام اعظم
 هغه مکره تحریمی بولی **مسئله:** صاحب البحر نهایه غنجه نقل
 کړی دی چی په حال کی دخطبی لکه خبری چی مکره دی دغه رنگه تلاوت دقرآن کریم
 او لمونج او تسبیح، خط نوشته کول وغیر ذلک، چی مغل داوړیدو غنجه دخطبی وی مکره
 دی بلکه واجب ده چی غوږ ونسی که دخطبی په معنا پوهیږی او که نه. ساکت دی کښینی
پوه سه: چی راهدی او خلاصه والا خبره دیره سخته کړیده چی وائی عمل ماحرم
 فی الصلوة حرم حال الخطبة یعنی خورک او چپنل اوشاوخواکتل، اویا نرنگونه جگ ونسی
 اولاسونه پر، او گرځوی، **الی غیر ذلک**

مسئله: امام طحاوی دسید شارح غنجه داسی نقل کړی دی چی لکه اوړید: دخطبی
 دجعی سرتربطیه واجب دی داغره رنگه دخطبه النکاح اوړیده هم واجب ده **مسئله:**
 بعض فقهاء وائی چی دجعی دخطبی په وخت کی سری دی دیر لیری کښینی تاچه مدحه د
 ظالمانو پاد شاهانو چی خطیب یه کوی ولانه وری، لکن صحیح داده چی افضل داده چی امام ته
 نږدی کښینی اوپه صف اول کی دی کښینی او خولک دی نه آزار ووی، **مسئله:** که
 امام امر وکړی په درود وئیلوسه یعنی هغایت یه ووايه: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيَّ**
وَسَلِّوا أَتْلِفَات نومقتدیان دی درود ووائی کرار چی پخپل ځان یه واورى. اوپه حساسی
 کی وائی چی تلفظ دی نه کوی بلکه په زړه کی دی درود ووائی. او فتح القدر دامام ابو یوسف
 غنجه دانتقل کړی دی چی په زړه کی دی ووائی. ولی چی داخل واستماع ته دخطبی نه
 رسوی. نودوه فضیله به پر ځای سی چی استماع دخطبی دی، او امتثال دامر قرانی دی
وهو الاصح هذا فی الطحاوی مع زیاده در

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَكَرِهَ لِمَا ضَرَّ الْخُطْبَةَ الْأَكْلُ وَالشَّرْبُ وَالْعَبَثُ
او مکرره ده وهغه چاته چی په خطبه کی حاضر وی خوړک او چنبډل او عبث کار کول او شاوخوا

وَالْإِلْتِفَاتُ وَلَا يَسْلَمُ الْخُطِيبُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا اسْتَوَى عَلَى

الْمِنْبَرِ په خیر القرون کی نه وو. قال المصنف فی المراتی: والمری من سلامه صلی الله علیه وسلم عندنا غیر مقبول: یعنی چی د علیه الصلوٰة والسلام څخه په یو حدیث کی نقل راغلی دی چی علیه الصلوٰة والسلام چی به پر منبر کښینی خلکو ته بی سلام ولایه هغه چی مقبول نه دی. ولی چی بیهقی وائی چی خنر حدیث قوی نه دی. ط « اودغه ښانګه چی حداد چی و بعض مشائخ وائی چی سلام دی خطیب وائی هغه هم په مذهب کی ضعیف ده « و الله اعلم بالشرب

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَكَرِهَ الْخُرُوجُ بَعْدَ التَّدَاوَمِ مَا لَمْ يُصَلِّ دښار څخه او کراهم

تحریم دی لکن هغه چاته چی د جمعې لمونځ پر فرض وی او هغه سړی ته چی د جمعې لمونځ پر فرض نه وی هغه ته هیڅ کراهم نسته. وروسته تر اذان یعنی اذان اول او بعض وائی چی اذان ثانی، تر هغو چی د جمعې لمونځ په نه وی کړی علی الصبح کما فی شرح منیة المصلی ولی چی دغه سړی ته امر دة فاسعوا الی ذکر الله شامل سود څخه تر وتو. او که سړی د څخه تر زوال د ښار ووزی نو بیا کراهم نسته.

مسئله: که مسافر ښار ته داخل سو اوده ۱۵ ورځو د اقامت نیت په نه و وکړی پر هغه د جمعې لمونځ فرض نه دی که هغه د اقصیه کړی وی چی نه به د جمعې په وځ په ښار په ښار کی یم، او که سړی د ښار د یو څخه راغلی وی نو دی لکه د ښار سړی درسی گرځی. یعنی که د څخه تر زوال قصد د وتو د ښار څخه وو او وقی نو لمونځ د جمعې نسته باندی یعنی غاړی په نه دی بندی او که د قروی نیت خود وتو و و قبل الزوال لکن دی ونه وائی او وخت د جمعې

لما څخه پر راغلی یعنې بعد الزوال جمعه پر لازمه ده کذا فی الخلاصه « ط
او قاضیان فقط دا خبره کړیده که د قروی نیت د وتو و و قبل الوقت یا بعد الوقت د جمعې لمونځ نه دی پر لازم او کی د غرو څخه د جمعې د تیریدو په ښار کی وو بیا نو دی حکم د اصلی ښار لری « فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ :

وَمَنْ لَاجُمَعَةَ عَلَيْهِ إِنْ أَذَاهَا جَازَ عَنْ فَرَضِ الْوَقْتِ

او هغه څوک چی پر هغه د جمعې لمونځ فرض نه وی لکه مریض مسافر مری، نښه، پوند، شل، که چیری د جمعې لمونځ وکړی روادی د فرض الوقت څخه یعنی د ما پښین د لما څخه څخه، ولی چی شرع شریفی چی دوی مکلف د جمعې په لما څخه نه وه گرځولی د پاره د تخفیف د دوی څخه په سبب د دوی د عذر ونوده چی تکلیف وکړی اوسره د عذر د جمعې لما څخه ته راغی نو ځماد ما پښین د لما څخه په ځای کی دریری «

نکته: د فرض الوقت څخه د معلومین چی فرض الوقت د معذور او غیر معذور

د پاره د ما پښین لمونځ دی. لکن غیر معذور مکلف دی چی دا فرض الوقت به د جمعې که لما څخه ساقطه وی او معذور اختیار لری که فرض الوقت یعنې د ما پښین لمونځ کوی او که په جمعه به ساقطه وی، خیال فاسد د بعض خلکو د خیال دی چی د جمعې لمونځ بدل دی د ما پښین د لما څخه څخه. لکن دا خیال غلط دی، ولی چی بدل په اصطلاح د شرع هغه عمل ته وائی چی اصل عمل متعذری نوبدل ته تګ کیږی. لکه چی تیمم داود اسر بدل دی د جمعې لمونځ خود اغسی نه دی ولی چی د ما پښین لمونځ کول خود متعذر نه دی (اونه ظهر د معذور بدل د جمعې د لما څخه دی. ولی ظهر خو فرض الوقت دی لکه صحیح خبره داده چی جمعې لمونځ فرض مستقل دی په دغه وځ اما فرض الوقت په ساقطیری « قال المصنف

وَمَنْ لَا عُدْرَ لَهُ لَوْ صَلَّى الظُّهْرَ قَبْلَهَا حَرَمَ

او هغه چاته چی عذر، مانع د حضور څخه د جمعې نه وی، کی د ما پښین لمونځ د څخه تر جمعې وکړی نو دغه کار حرام دی «

دما پښين د لماغځه تحریمه خوبه صحیح ده، ولی اصل وقت چی ما پښین دی په حق دېو
هغه موجود دی لکن چونکه غیر معذور ما مودی په کولو د جمعی د لماغځه نوځکه ده ظهر
اداعیه حمله ده» فقال المصنف:

فَإِنْ سَعَى إِلَيْهَا وَالْإِمَامُ فِيهَا بَطَلَ ظَهْرُهُ وَإِنْ لَمْ يَدْرِكْهَا
وَكَدَغَهُ غَيْرَ مَعْذُورٍ فِي دِمَائِ بَنِينَ لِمَوْنَجٍ يَهْمُ وَكِي دَجَامِعِ مَسْجِدٍ بِرِخْوَانٍ سَوْدٍ بَارِدٍ
دَلَمَاغُ وَحَالٍ دَاوُوْجِي پِه دَغْوَخْتِ كِي چی دی روان سوامام دجمعی تر لماغځه ولاړ وو. نو
د دی سړی دما پښین لمونځ باطل سوکه څه هم دامام سره دجمعی لمونځ وئس، لکن دبطلاً
معذوره چی وصف دفرضیت یه باطل سویعی نفل سوله.

فَأَيْدَهُ: مصنف لفظ دسعی ووايه ولی که دغه غیر معذور په جامع مسجد کی
دما پښین لمونځ یوازی وکړي هغه ده ما پښین لمونځ یه ترهغونه باطلیری چی دامام سره
دجمعی په لماغځه کی داخل نه سی، نوکه دی داغسی ورتنه ناست وودجمعی لمونځ امام وکړي
نودده دما پښین لمونځ خوشیج سولکن گناه کار دی. په سبب عدم رغبت ولماغځه ته
دجمعی فایده: مصنف لفظ د إِلَيْهَا ووايه اشاره و دی قی وکړه که دغه سړی چی
دما پښین لمونځ یه وکړي په یو بل کار پسې دکور ووقتی ظهر یه نه باطلیری که څه هم دجامع
مسجد دڅنگه سره تیر سی، اوبعض فقهاء وائی چودغه سړی یعنی چی دما پښین لمونځ یه یوازی
وکړي دوه گامه په فراخه پای کی پر نیت دجمعی د لماغځه واخلی ظهر یه باطل سو.

مسئله: که دغه سړی ورتگ دجمعی د لماغځه دفرانسه یوهای وونوظهر یه نه دی باطل
لکه چی وروسته نذراغ دجمعی د لماغځه دی ور روان وی یعنی ظهر یه نه دی باطل، اوایا
چی دی ور، روانی دی هنوز امام په لماغځه شروع نه وه کړی هم یه ظهر صحیح سو، اوداټوله
بیان پر مذهب دامام اعظم مبنی وو، او بیا ران ولی چی سعی وجمعی ته خوتر ما پښین که
ده نود ما پښین لمونځ نه په باطلیری اوخو دې دجمعی لمونځ خوتر ما پښین تر لماغځه بالا
نومکه په جمعه ظهر باطلیری، اوامام اعظم وائی چی سعی دخواصو څخه دجمعی ده نو حکم دجمعی

دجمعی اوظهر په باطلیری» فقال المصنف:

وَكِرَةً لِّلْمَعْذُورِ وَالْمَسْجُودِ أَدَاءُ الظُّهْرِ بِجَمَاعَةٍ فِي الْمَصْرِيَّةِ
اوکړه ده معذور سړی لره لکه مریض او مسافر او مری او داغره زنگ بندی لره چی دما پښین لمونځ
په جماعت کوي په بنا رکعی په ورتگ دجمعی، بلکه مراقی وائی چی مستحبه داده چی دغه کسان دی انفرادی
لمونځ لا ترجیحی تر لماغځه وځنډوي، ولی چی صحیح مذهب دادی چی مکروه دی منفرداً لمونځ
قبل صلوة الجمعة» فقال المصنف:

وَمَنْ أَدْرَكَهَا فِي الشَّهْدِ أَوْ سَجُودِ السَّهْوِ أَتَمَّ الْجُمُعَةَ وَاللَّهُ عَالِمٌ
اوکه څوک ورسیدی دجمعی لماغځه ته دالتحیات په وخت کی اویا دسجده سهو په وخت کی نود
جمعی لمونځ دی پسو پوره کړی، اوخدا ئی تر هر چا ښه خبر دی، سؤال: دسجده سهو
څخه خود معلومه سو چی دجمعی په لماغځه کی چی امام سهو سی سجده سهو به کوي، وهو خلاف
الاحتیاط امام لمخطا وائی ددی سوال په جواب کی وائی چی مختار عدم وجوب سجده
السهو فی صلوة الجمعة وكذا فی صلوة العیدین، تاچی څنگ په اضطراب او حیرت او فتنه کی واقع
نه سی، دانه مختار چی گرسه سجده سهو نه ده روا.

پوهسه: چی مذکور په متن کی مذهب دی دشیخینو اوامام محمد وائی که سړی امام
ته داسی وخت ورسیدی چی ددوهم رکعت رکوع یه ورسره ونیول نودجمعی لمونځ دی
پوره کړی اوکه امام سر ددوهم رکعت رکوع څخه سر، اپوره ته کړی وو. اودی ورشربک سو،
نودما پښین لمونځ دی پر بناء کړی. اوداخر لماغځه ته هروخت چی ور ورسیدی اودامام
سره شربک سی ده اختر لمونځ به پون کوی، ولی چی داخر لمونځ خصوصاً نذری چی هغه
پوره کړی» ده.

تمه په حدیث شریف کی راغلی دی: مَنْ تَخَطَّى بِرَقَابَةِ النَّاسِ اتَّخَذَ جَسْرًا إِلَى
جَهَنَّمَ، که چا کام اړاوه پر غاړه وځنگو نودی به وگرځول سی بل ددوینځ ته.

قال النقیه ابو جعفر الطحاوی: لا بأس بالتخطی ما لم يخرج الامام او یؤذی احدا، یعنی گام
 اہول تر خٹکوں پر واء نہ لری تر هغه وختہ چي امام خطبی نہ نہ وی راوتلی او یا ثوبك خندی
 نہ میر نہ سی. حاصل داچی تخطی پہ دوه شرطہ، رواہہ یو عدم ایذاء دچاہدہ، ولی چي ذہیر
 ول دمسلمان حرام دی او بل عدم خروج دامام، ولی چي تخطی خو عمل دی، او پہ وخت کی خطبی
 هر عمل چي چارہ خندی کیبی حرام دی، بعض صوفیان پہ دی نیت چي امام تہ نزدی ناستہ
 ثواب لری، خلک ازارہ وی اود هغو تراوب و او غار و کا مونه اہ وی داسختہ گناہ دہ بلکه
 دسری ثواب داری چي هغه کای دی کسینی چي کای وی، وعن ابن عمر دہ وویل چي انحضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم وویل چي دجعی لما خٹہ تہ دری قسمہ خلک راجی. یوه هغه نفر دی چي
 دجعی لما خٹہ تہ راسی اولغوه کارونہ کوی مثلاً دخطبی پہ وخت کی خبری کوی یاد خلکو پر
 غار و کا مونه پور تہ کوی و امثال ذالک.

نوعیہ الصلوۃ والسلام واتی چي دغہ لغوه ددہ برضہ دہ دجعی پہ لما خٹہ کی، او بل داسی سہری
 دی چي دعا گانی کوی یعنی پسلہ، او تلو د امام، نوعیہ السلام واتی چي داخود اسی سہری
 چي دخدای عزوجل غنی غوبستنی وکری. نو هغه دخدائی خونبہ دہ کہ سوال قبلوی او
 کہ نہ، دریم داسی نفر دی چي دجعی لما خٹہ تہ راسی پہ پستہ خولہ او انصات سر اود
 چا ترغاری گام نہ واپروی او خولہ هم ازار نہ کی نو هغه نفر دیارہ دادجعی لمونج کفارہ دگنہو
 دہ تر سلی جمعی پوری اودری ورتی هم بالا، ولی چي خدای پاک واتی: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ
 عَشْرُ كُنَّ لِهَا.

درولش واتی چي پہ یوبل صحیح حدیث کی داسی راغلی دی چي دری کہ خدای پاک دعدا بخٹہ
 دقبر ساقی، الْمُؤَذِّنُ: اذان کوونکی، او بل شهید سہری، والمتوفی کیلہ الجمعة، او بل
 هغه سہری چي پہ شپہ دجعی وفات ہی. او بعض شارحین دحدیث واتی چي دا هغو مؤذن
 دی چي پہ تنخواہ اذان نہ کوی بلکه دیارہ دثواب اذان کوی. لکن ظا هر ددی حدیث عام
 دی کہ پہ تنخواہ اذان کوی او کہ دیارہ دثواب، البتہ دیارہ دثواب اذان کول دپربنہ کار دی
 اود شهید دلفظ نخٹہ ظا هراعام مراد دی کہ پہ معرکہ کی دکفار و شهید سی او کی ناحق یو غوث

مذکی. اومتوفی لیلة الجمعة، کہ ختم پہ حدیث مذکور کی شپہ، راغلی دہ لکن پہ اجماع سر دہ
 متوفی یوم الجمعة هم داغہ حکم دی.

درولش واتی: چي د مناقشا تو نخٹہ خلاصہ خبر ددہ چي د متوفی لیلة الجمعة او یوم الجمعة تہ یوست
 عذاب او ضعف ستہ او بیا قطع کیری او تر قیامت نہ راگئی اللہم اجعلنی منهم بحرمة
 النبی علیہ الصلوۃ والسلام، درولش واتی چي دایو خومستلی پہ مناسبت دتنظیف دور چي
 دجعی پہ دپراختصار سن او پر صحیح وجہ خپلو پست و ورنو تہ حَسْبُهُ اللَّهُ ویا ندی کیری
 او تنصیل پہ شرح کی د امام لمطوائی مطالعہ کری. او هوری چون وچا دیری وی وینی، یو
 د هغو نخٹہ پی کول دنو کا نودی پہ حدیث شریف کی چي عائشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا یہ روایت
 داسی راغلی دی چي حدیث هم مرفوع دی: مَنْ قَلَّمَ أَظْلَفَ فَيَوْمَ الْجُمُعَةِ اعَاذَهُ اللَّهُ مِنَ الْبَلَاءِ
 الی الجمعة الاخری و زیادہ ثلثۃ ایام، کہ چا پری کرہ نوکان یعنی دلا سو دگوتو اود پینو دگوتو پہ
 ورتی دجعی یعنی قبل صلوۃ الجمعة، خدائی نہ دی وساقی دبلاء نخٹہ تر سلی جمعی پوری اودی
 ورتی هم بالا، او امام ثوری پری کول دنو کا نوپ ورتی دہ شنبی مستحب بولی، او بعض علماء
 واتی چي داسبب دغنی دی، لکن احادیث دور چي دجعی دیری، نو قول دثوری معارض د هغو
 نہ سی گر خید لای ط.

مسئلہ: دسری نوکان دگوتو تر سروتیر وی مکروہ دی. او علماء واتی چي دچا چي
 نوکان دپراویدہ وی نور نراق بی تنگ وی، نواول باید سہری یا نخٹہ پہ هفتہ کی پہ ورتی د
 جمعی نوکان پری کری. او بیانوہ اودتی فصل ور کری افضل دی. او زاید تر خلوت بیت ورتی
 پریبول گناہ دہ.

زمانہ دینجو پہ اوسنی زمانہ پیشینیا فبتی نوکان دگوتو دہ نہ او ریدہ ساقی چي
پرفقشہ پہ قدر، دسبکی دچرگ وی، او هغه نوکان پہ هم ربہ هغه، ورتی
 رتگ چي دہ خارجہ راجی و هلی وی چي هغه نوکہ تہ پویش ویر کوی.
 نو دغی نہی پہ سبب دد غہ، رنگہ غسل او اودس نہ دی صحیح اومیرہ یا مور او پلاریہ هم
 وینی، او بل پیشینی نہی قیصان دوتہ تنگ جوہ وی او بار چاک یہ تر سر روز فی پوری وی

نوحی داکبندی دکناتو نغشته یه بنه پکبئی معلومی بی، او میوه یا مور او پلاریم وینی. او پیشنی پر توگه په اوسنی زمانه کی دونه تنگ او ترش وی چی بنه نرنگونه جگ ونی د کس نغشته یه دور ایه معلومی بی. او میوه یا مور او پلار یه هم وینی، او پیشنی بنی دغ دخواغانو نه د لوری زامی چی په خبرو کی معلومی بی دسرو زرو پوښونه ورکوی. او میوه یا مور او پلار یه وینی، خیر دا خبری پای نه لری دا ټوله کارونه دکافرانو نغشته زه سوی دی انچیردم میکنه پوزینه هم: مثل دی مشهور: « او بنی دی زما نغشته ناراضه کیی، ولی په اسلامی دعوت کی چادر ضا پر و نسته،

رویش وائی: چی دنوکا نوپه پری کولو کی قسم قسم کیفیتونه په کنا بوکی راغلی دی، لکن هغه کیفیت چی په صحت کی هیڅ شک نسته هغه دادی چی دراسته لاس اود راسته پینی نوکان دی د مخه تر چیه لاس اوچی پینی پری کوی لماردنی الحدیث المتفق علیه یعنی دعلیه الصلوة والسلام خوښ ووپه راسته خوا شروع کول په اوداسه اودسریان پری په برنجید کی اوپه هر شان کی، اود لاسونوکان دی تر پښودی د مخه پری کوی قیاساً علی الوقوء.

مسئله دنوکا نوپری کول په چاقو، په غچی، په نا خون گیر، ټوله روادی او هیڅ منج په کبئی نسته، البته په غاښوپه پری کول مکروه دی ط مکتوب وی دغاښوپه پری کولو کی د فیس لویو تنوب بیره سته **مسئله**: چی سړی جنبوی د مخه تر غسل نوکان پری کول او یا سرخیل وغیره مکروه دی، لماردی خالیدنه مرفوعاً چی که خولک یعنی جنب سړی وخری د مخه تر غسل هر ویښته به په وراخ د قیامت په دربار کی د رب العزت داسی عرض وکړی: یا رب سله لیه ضیعنی ولم یغسلنی، والظرف قیاس علی الشعر، والحديث مروی فی شرح شرعة الاسلام عن مجمع الفتاوی،

حکمت: حکمت په پری کولو کی دنوکا نود ادی چی که نوکان ډیر غټ بی نوپه مابین کی دگوت اودنوکا خیره پیدا سی چی هغه خیره طبعاً بده معلومی بی، اوگاهی داخیره دونه کلکه سی چی اوپه نور، رسی بی وهغه حای ته چی پریو لیه فرض دی یعنی دگوتی سر تر نوکه لاندی، نوسری باید په پریکولو کی دنوکا نو ډیر مبالغه وکړی. تر هغه چی دگوتی تاوان نه وی کزانی فتح الباری

فایده: دسرخریل هم سنت دی اوهم خونری پر یښول سنت سره برابر دواړه فعل دعلیه الصلوة والسلام قولاً وفعللاً ثابت دی، امام فقیه ابو جعفر الطحاوی وائی: چی دسرخریل زمونږ د ائمه شلثه وو په نرسنت دی.

رویش وائی چی خلق الرأس مطلقاً سنت گنل خلاف دی دما مری نغشته بلکه اصل مذهب زمونږ دا حنفی دادی کما نقله الامام الطحاوی عن الروضة چی سنت په ویښتانو کی دسری ترک الکمل مع التفريق فيما بین الرأس ان قدر علی حفاظته شعر، په غوږ ولوسته او پر یو لوسته اوپه منخولوسته، واما خلق الکمل ان اراد التنظيف ولم یقدر علی حفاظته الشعر کما مری واما التفريق علی غیر وسط الرأس کما یفعله اتباع الافرنج فمکروه وایضا خریریل د بعضی ښا دسر او پر یښول د بعضی مکروه دی، لما فی ابوداؤد والنسائی. عن ابن عمر ان رسول الله صلی الله علیه وسلم رای رجلاً خلق بعض رأسه وترك بعضه فقال صلی الله علیه وسلم لخلقوه او ترکوه کله، اوشرح دتقایه وائی چی یوازی د خټ خریریل مکروه دی کله بعض طالبان یا نور چی کوی البته کی سر ټوله خرابیه نو خټ دی هم ور سره و خرو ی. وهذا هو المذهب المتقول فی صحاح کتب المذهب الحنفی.

پوه سته: چی دبرتیو خریریل په چاره په نیرد بعض علماوو **دبرتیوپه باره کی مسئله** مکروه دی بلکه بدعت دی، لکن په دی کی اختلاف دی چی احفاء دبرتیو مستحب ده، احفاء معنا داده چی پر بیخه ودره وی لکن په غچی او یا په شین دحمایانو، فقیه ابو جعفر الطحاوی وائی چی احفاء مستحبه ده، ولی چی په حدیث کی لفظ دا احفاء راغلی دی، اوپه شرح کی دشرعه الاسلام دامام اعظم په نقل سره وائی چی احفاء وحلق ته نزدی ده. اوپه خا نیه کی وائی چی برتیونه دی داسی پری کی چی طرف د لوری شونډی ښکاره سی، او هغه ته نزدی یعنی دخولی دکچانو ویښتان دی هم پری کی، (اود لوری خوادی بعض ویښتان چی بی درکه ولاړوی پری کی تاچه برتیونه یه کله وراخ وکړی ابن حجر په فتح الباری شرح البخاری کی وائی: هذا العدل ما وقعت علیه من الاثر اودغه مشروح دی پری کول دما تهود دبرتیو چی په عربی یه سبالة بولی. ولی چی دبرتیو په جم کی دی

کھا فی فتح الباری۔ اود لاندی شونیدی و لایان دی دہرہ قطع کړی چ صوف شونیدہ
یہ بنکار سی اود دودی خوریلو په وخت کی وینستان دگولی سره په خوله نه ننوزی
اورمون مشائخ، وائی چی مجاهد ته اجازه ده چی غت غت برتیونه ولری لان اھی بی
عین العدو یعنی د غتو برتیو هیبت د دشمن په زبکی ډیر پید اکیری۔

د بیری په باب کی تحقیق

پوه سه: چی د بیری پرینول سنت مؤکد دی، او بعض علماء وائی چی بیری پرینول
واجب دی امام محمد د حضرت الامام اعظم غفر داسی نقل کړی دی، چی سنت په بیریو
کی دادی چی دده تر قبضی یعنی موته بالا دی بیری کوی هم د طول د خوا همدہ پکار د خوا
تا چی بیری یو، نگه وگرځیده د تلو طرفو غفر، فتاوی الامام محمد و به ناخذ کذا
فی محیط الامام السرخسی لان الاعتدال محبوب، او بیخی ډیر او بده بیری یعنی بیخی
او بډول د خلقت انسانی بد خوندي ده، او خلک پښخند هم په وھی، بعض وائی
در علی لوی بیری، بعض به وائی: خونه او بده بیری به ده لکه ثوابی جارو، و امثال ذالک،
او طبرانی د عمر غفر روایت دی چی ده نه یو ډیر لوی بیری سړی ولیدی نو بیری به ور
قبضه کړه او بیا لا بود یه خندی بیری کی، (وبیأ عمر ثم هفت ته ویل: یتراک احدکم
نفسه حتی یكون کانه سبع من السباع)

مسئله: په خلاصه کی وائی چی امام اعظم مکروه نه کنل د سپین وینسته
بیری غفر مگر که د ترشین ډپاره و بیا مکروه دی، لکن د اهلته مکروه نه دی چی خو محدود
وینستان وې، او که ډیره بیا یه کنل مکروه دی، لحدیث رواه ابو داود: لَا تَشْفُوا النَّسَبَ
فَانَهُ نَوَدَ الْمُسْلِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، په محیط کی وائی چی وینستان د خلق دی هم نه خړی،
اود ورځو یاد غفر غفر بیدر که وینستان پری کول پروانه لري، **مسئله** د بیری
توره ول په هغو، سگو چی څرجه راچی، او یا په پاکستان کی جوړیږی۔

د بیری تورولو په هغه سگلو چی څرجه راچی او یا په پاکستان کی جوړیږی
حق چی تازه یه سگ کی نو داسی بریښی لکه د کتوری غاړه

مسائل

و سغه یه سگول بڼه کار دی، **حلق العانة**، یعنی زیر ناف خړیل پوه چی
سنت په حلق عانه کی خړیل دی دسریه چاره یا د مشین په چاره، لکن اصل مقصود چی
بال کول د دغه ځای دی هر منیل د وینستانو چی پاکي په حاصلیږی لکه موی پالک، په اوس زمانه کی
یا نوره په پنجوا زمانه کی، په حدیث شریف کی لفظ د حلق راغلی دی هغه به راغلب دی، او نه
اونجه په دی حکم کی سر برابر دی، لکن امام نووی وائی چی اولی په حق کی د حلق دی، او په
حق کی دینخی نتف دی یعنی په نوکانو یا په نوسی کیننگ دی، ولی بنجه که د زیر ناف
وینستان په خړیلو موخته کړی نو وینستان وځ په وځ پندیږی او بډ بوئی نریا تیری
اوبن چی راپورته سی په نر جگلیږی او جماع یه بد خنده کیږی۔

عانه کوم ځای بولی: د نر خوپر ذکر او پر شا وخوا لاندی پر ختو او پر بغلو اولو تر څایه
پوری چی وې، اود بنخی د اهر پر فرج او شا وخوا وینستانو ته وائی، و تر هغه ځایه چی سپی ته
مکله وی د گنی د خوا وینستان دی هغه خړی تا چی نجاست پوری ونه منلی، نو چی په لټو
استنجاء وھی، شاید هغه نجاست به پاته سی، په ځانیه کی وائی چی پری کړی نوکان یا خړیل وینتا
دسړ، اولی داده چی دفن یه کی، او کی وغورځوی پرواه نه لري، لکن په غسل کی او یا د غولو په
مکان دی نه اچوی، او وینستان د زیر ناف دی خوله بخواه پټوی، ولی چی د مسئله ده چی هغه
شی چی په انسان پوری وی د چا کانه ورته ناروا وی، نو چی د انسانه جلا موم کاته ورته
ناروا دی، ترمذی د سیدتنا عائشه رضی الله تعالی عنها غفر داسی روایت کړی دی چی علیه
الصلوة والسلام ددی خوشیا نو په دفن سره امر کاوه، د وینستانو، دهر ځای چی وی، اود پری
کړه نوکانو، او هغه تکره چی بنجه یه په وخت کی د حیض استوالوی، او غابونو چی وغیر
اود کچی د سنتی پوستکی، اود هغه تکره چی د انسان غفر وینه، او یا نو، او وزی په پاکي کړی
او غالباً د امر به استنجاء وې، والله اعلم بالصواب،

بَابُ الْعَبْدَيْنِ

يعني داباڻي په بيان کي دا حکامود اختر ومن الصلوٰۃ وغيره.

شکایت

بعض ناپوه کسان، او حاسدان، وائي چي عبيد الله د کتا بوب په حاشيو کي، او يا په ترجمه سوو کتا بوب کي د نورو کتا بوبونو نقل کوي او عربي کتا بوبونه وپښتونه اړوي. يعني دا خبري پر ما با ندي د تنقيد په ذول کوي. زه وایم چي، بناء د دين اسلامي پر نقل ده مین لدن النبي صلی الله علیه وسلم الی یومنا هذا، بلکه قرآن کریم په نقل متواتر سره تر مونږه پوري رارسيدلی دی، او عربي کتا بوبه چي نه پښتونه، ان نقل کوم یا می نقل کړيدي نه ماس د پښتون اولس غم، اسوي، او زه دا غولم چي هر سړي او منځه چي پښتو خط ویلای سي په خپل کور کي د دين اسلامي عقائد او احکام زده کړي. او د استا غونډي ناپوهانود پښتنو ضرورت نسي ورته پاته.

او ته دا غواړي چي عوام دي زما احترام کوي او په هر خبر کي زما څخه پښتنه کوي نه به یاد راوړي يا رشتيا ورته وایم ه نوزه وایم چي زما او ستا فرق سته. نه جاه طلبه به او مخدوميت تا تر خوند درکوي، نه د چا څخه عزت نه غولم، او د قوم د خدمت سره محبت لرم، وللتاس قیما یعشوقونکي مذاهب، نه غواړم چي د نبو و خپو تنکي خوانان د اسلام او اهل سنت والجماعة عقائد و خبروم، او په مسائلود مذهب حنيفي په آگاه کړم چي په اوسني زمانه کي گمراه کوونکي خلک په عوض کي د پیسو په جامعه کي ډیر دي، نه غواړي چي افغانان دي ساده لوحه وي، تا چي په هر دين او مذهب پسې چي روانیږي روان دي، نه وايي چي نو، علماء ولي دا کار نه کوي، جواب چي خو قجهي کيدای سي، یا ي خط نه وي زده او یا به د قوم د خدمت کولو سره محبت نه لري، او یا به دومره تکلیف برجان نسي ولاړي، ای حاسده مان پوه کړه چي په دنیا کي هر خوا قوم چي دي علماء دهغو خدمت کړي دي او دين به په خپله مو نفي ژبه ورته بيان کړي دي.

او عوام او خواص دهغو علماء او شکروائي او دعاوړته کوي، الا پښتانه چي هغه دغس علماء وپه مای کي د دعا عیب نه وائي، او غیبت نه کوي، او الامور ته وائي چي پښتو کتاب دا اعتبار وپه ندي مه تي مطالعه کوي، چي دين ته تاوان رسوي، ای انوس ستا پر حال دا پښتو کتا بوبه خود عربي کتا بوب ترجمه ده، نو که دا پښتو کتا بوبه دا اعتبار وپه ندي نو هغه عربي کتا بوبه چي دا پښتو کتا بوبه دهغو مکمله ترجمه ده، ولي دا اعتبار وپه ندي!

او ستا ترخولي چي، اوزي هغه به هم پښتوي او که به جواهرات وي سه بيت چتم برانه شيش که بر کنه باد، عیب نماید نیرش در نظر، درویش وائي چي جاهله ته فکر وکړه چي د عید لفظي او معنوي تحقیق چي نه دی درسته وکړم، داپه درمختار رد مختار، مراقی الفلاح، طحطاوی جبرائیل، او هدایه او په شروحو کي دهغي موجود دي. او ټوله متحدان مضمون دي او هم په عربي ژبه دي. نو مصنفین د دغویانو مورو کتا بوبو تر بل د څه په زمانه کي وو نو خود متاخر د متقدم څخه نقل کړي دي نو ستا په عقیده خود انقل عیب دی او ته ئي عیب نه بولي. او نه تر پزړي کتا بوبه سبب د نقل مذکور تنقید کوي. نوزه چي د عربي څخه د پښتو مورو نفي ژبه ته را نقل کوم. ولي عیب بولي، والباعث علی هذا ليس الا الحمس.

درویش وائي چي اوس نو واوره هغه مضمون متی. المال د مذکور کتا بوبه پښتو بیا ندی **فکایده**، د جمعي او عیدنیو تر مابین چونکه مناسبت وو چي هغه شرکت دهغو لوبو ځوي په ادا بوب کي او په شرطو کي مگر خطبه چي د جمعي خطبه د څخه ده او اختر خطبه ورته ده **فکایده**، د جمعي ورځي ته هم عید وائي کما قال علیه الصلوٰۃ والسلام لکل مؤمن فی کل شهر اربعة اعیاد اوخته اعیاد، او ججهه به تر عید د څخه کړه ولي چي د جمعي

له ورځ فرض دی. **فکایده**، (اصل د عید عید دی و اوساکن ماقبل مکس، نو وایه په بیا سره بدل کړي کما هو القانو المرفی، **فکایده**، په جبرائیل وائي چي د دوو اختر و لهو څخه په اول کال کي د هجرت نبوی مشروع سوی دی. قال انس چي څخه وخت چي علیه الصلوٰۃ والسلام هجرت وکړي و مديني ته نو مديني والود وخت څخه دوی وځي د لودي چي په هغو دوو ورځو کي به دوی خوشالي کوي اوسا تونه به ئي تیر ول. يعني د نورو

په وئج چي اوله د حمل ده . او مهر جان په وئج چي اوله د جدی ده ، چي دا اصلا د آتش پرستانو وړمخی وی ، نو علیه الصلوة والسلام وروی ته وویل چي دا څرنگه دوی وړمخی دی ،

انصارو ورته وویل چي دادوی وړمخی مونږ په جاهلیت کی لما غلی . نو علیه الصلوة والسلام وروی ته وویل چي خدای پاک ددی دوی ورځوپه بدل کی تاسی ته دوی وړمخی درکړی دی چي هغه خیر دی ستاسی تر پخوانیو وڼو ، یومر الاضحی و یومر الفطر . **فکائده**

اختره چي عید وائی ددی سببه چي د خدای پاک د نعمتو ، اگر خجیده سته پر بندگانو دینی اوم دنیوی ، او عید هم را اگخیده و توائی . **فکائده** : هره د خوشحالی وړمخی عید بولی . کما قال الشاعر عید و عید صرن مجتمعة : وجه الحبيب و یومر العید و الجمعة : وقال الآخر بیا لیم حبیبی یا حبیبی : ازین دو گر کی بودی چه بردی : وقال الآخره سر بر زبان عید است نوروز سر بر آتش دیر باران .

مُصَنَّفُ صَلَوةُ الْعِيدِ وَاجِبَةٌ فِي الْأَمْعِ **فکائده** : اختره لوند چي واجب دی یعنی فرض نه دی لکه د جعی له وئج او تیرمچ

په وجوب سره منقول ده داما ما اعظم په یوه روایت کی چي هغه یعنی وجوب په اصح دی روایت وروایتی و په قال الاکثرون . او امام محمد چي په جامع صغیر کی سنت بولی دهغه معنا داده چي شونت په په سنت نبوی سوی دی . و لای چي علیه الصلوة والسلام همیشه توب پر کړی وی بیله پر یسولوهیڅ وخت « دغه روایت د وجوب هو المختار کما فی الخلاصة » او امام محمد په منسوط کی همدغه روایت راوړی دی

فکائده : لکه علیه الصلوة والسلام چي داختره پر لمونځو دوام کړی تر وخت د وفات دغه رنګه خلفاء راشدینو هم همیشه توب پر کړی دی او الله مجتهدینو هم دوام پر کړی دی و همدار لیل علی الوجوب من حیث الدراية . او خطاوی او فتح وائی چي په اشار دقران کیم

همه دادوه لمونځونه ثابت دي ، قال الله تعالى : وَلِتَكْبِرُوا لِلَّهِ عَلَى مَا هَدٰكُمْ بِهِ دى اشاره دیکچي اختره و لما غخه ته ، فَصِّلْ لِرَبِّكَ وَأَخْسِرْ په دی کی اشاره ده دلوی اختره

فکائده : د جامع صغیر عبارت دادی : عید ان اجتماع فی یوم واحد فالاول سنة والمثاني فريضة ولا يترك واحد منهما : درویش وائی چي دا عبارت لکه

تصیح په وجوب سره داختره لما غخه ولی وائی ولا یترك آه نوکه سنت په مشهور معنا وای نو ترك د عید ولی نا جائز وو ، نو د معلوم سره چي سنت په هغه معنا بولی چي د هغه تیره سوه ، اویا مراده سنت غخه سنت مؤکد دی چي هغه په حکم د واجب ده چي په ترك په سرې گناه کاره کیږی کذا فی الجرح . **مُصَنَّفُ** : او داختره لوند چي

عَلَى مَنْ تَجِبُ عَلَيْهِ الْجُمُعَةُ بِشَرَايِطِهَا **فکائده** : او واجب دی چي پر هغه جمعه واجب وی په ټولو شرطو د جعی د لما غخه یعنی هم شرایط د صحت او هم شرایط د وجوب داختره د لما غخه جمعی د لما غخه شرایط دی چي د هغه تیره سوه ، **مُصَنَّفُ** :

سَيُ الْخُطْبَةِ فَتُصَحُّ بِدُونِهَا مَعَ الْإِسَاءَةِ **فکائده** : ماسوا د خطبی غخه . نو داختره لمونځونه صحیح دی بیله خطبی لکن سره د گناه ولی چي سنت په یسول

او مصنف و وئیل ماسوا د خطبی غخه ولی چي خطبه داختره چونکه تر لما غخه وروسته ده نو شرط د صحت نه ده ولی چي شرط خوتر مشروط د غزوې ، بلکه خطبه داختره سنت ده . **فکائده** : لکه چي گناه کاره ی

كَمَا لَوْ قَدِمَتْ الْخُطْبَةُ عَلَى صَلَوةِ الْعِيدِ **فکائده** : لکه چي گناه کاره ی تر لما غخه داختره د هغه ووائی . **فکائده** : ابو موسی الضری و وائی چي داختره لمونځ فرض کفائی دی

کما شرح الزاهدی وملا سکن وهو رواية من الامام وأيضاً وبه قال احمد . درویش و لای چي په دی روایت کی که غم پر خنګو آسانی ده ، ولی چي داختره لمونځ په هر باری خواه مخواه بعض بلکه دیر خلګ په کوی نو چي فرض کفائی دی د ټولو غاری خلاصی دی ، لکن

دغه روایت خلاف دی د ظاهر الروایه غخه د امام اعظمه . **مُصَنَّفُ** :

وَنَدَبٌ فِي الْفِطْرِ ثَلَاثَةٌ عَشْرَ شَيْءٍ أَنْ يَأْكُلَ **فکائده** : او مستحب دی د کشتی اختره په وئج د یارلس کارونه اوله دادی چي خوراک دی وړی وروسته تر سپیدو

د مخه د سچا تر لمانځه یعنې یو خوبه شی دی وڅوړی لکه، فقه، بڼه، پلمیت، گور، وغیره
مقاله **وَأَنْ يَكُونَ الْمَاكُولُ مَرَّأَوْ أَنْ يَكُونَ وَتَرًا** اوبل د اماندوبه
 په خوراکي وي، اوبل د اماندوبه ده چې تالک دانی دی خوری. **پوه سکه**، چې حکمت په
 دی تلوراک دادی چې امثال د امر نیوی راسی. اوبل داچې په منسوخ سر عمل راسی، ولی چې په
 ابتداء کی د اسلام تر عید گاهه د مخه خورک نه وروړوا **ثُمَّ نَسِخَ**، اوکی تر لمانځه د مخه خورک وړک
 نوو عید گاهه ته د تلوبه وخت کی خورک وکړی، ندب په پرځای کیږی. اوکی بینی خورک
 ونه کړی. امام حلبی وایي چې کرهت فتنه.

پوه سکه: چې حکمت د خواږه شی په خورک لوکی دادی. چې خوبه شی په اعماق کی
 د بدن او په رگوکی تر سر حلول کوی. او سترگی چې روژی ضعیف کړی به وی قوت وکړی
 او زړه هم نرم کوی. او د خوراک په خورک لوکی که موجوده وه متابعت د قول او فعل د علیه الصلوة و
 السلام. اوبل داچې خدای پاک د خوراک ودرختی ته شجره طیبه ویلی ده، اوبل داچې خوراک دانا
 لکه عمه ده. ولی په روح البیان کی وایي چې یو لږ خسته چې د ادر علیه السلام د جوړولو مخه
 بیا تر سوه هغه خسته به د خوراک ماده وگڼول، او د تالک خورک لو حکمت دادی چې انه علیه
 الصلوة والسلام کان عجب الاتیاری فی جمیع امور. **کمال المصنف:**

وَلْيَغْتَسِلْ وَيَسْتَأْكُ وَيَتَطَيَّبُ وَيَلْبَسُ أَحْسَنَ ثِيَابِهِ

او غسل دی وکړی او سوال کړم ووهی او خوشبوئ دی هم و لگوی او هغه ښه د خپلو کالودي و
 غوندي، **پوه سکه**: چې دا غسل د پاره د لمانځه دی په نیزه مصنف کما مر فی الرقی
 لکن امام سر حنی وایي چې غسل دی وروسته تر سپیدو کوی اوکی د مخه وکړم کافی دی. او
 د غسل که لمانځه ترڅی اوکه نه چې مندوب دی لانه یوم زینته، و اجتماع بخلاف الجمعه
 ولجمعه دورځی غسل پر هغه چا نسته چې لمانځه ته ځی سړ ځی وایي چې دا خبره صحیح ده
 وبه قالت الثافیه، والمالکیه.

د رویش وایي: چې دی غنچه د معلومه سوه. چې د غسل دورځی دا خبره د لمانځه د پاره نه دی
 بلکه دورځی د پاره دی. او په کتاب الدرر کی هم وایي چې غسل دا خبره دورځی فقط دورځی
 د پاره دی. او صاحب النهر وایي چې خوشالی ده وځی دا خبره عامه ده نو بیا کی هر قادر ته مندوبه
 ده که دا خبره لوښ کوی اوکه نه. او بعض فقهاء وایي چې دا غسل سنت دی.
هیسواک وهل خو په تولو لمونځوکی مطلوب دی بلکه په تولو احوالوکی نه بیدار غلې
 الاحادیث النبویه قولاً وفعلاً، او د خوشبوئ وهل په دی سبب مندوب دی چې په خنده
 شریف کی راغلی دی چې آنحضرت صلی الله علیه وسلم خوشبوئ لگول په وځ دا خبره، او د جوړ
 کالو غنچه مراد دادی چې نرته فی استعمال رواوی. او د اماندوب پورځی د نرو د پاره دی. م او په
 حدیث کی راغلی دی چې علیه الصلوة والسلام یوه چینه د فنک د لوده چې د جمعې په وځ و
 په اختر کی اغوستله، او په بل حدیث کی راغلی دی چې علیه الصلوة والسلام به یوه حجره
 اغوستله په هر و اختر کی، د حجره غنچه مراد دادی چې سری او زړه، غوفی لیکي په درلودی
 ولی چې دیک لخته سری جامی اغوستل نرته مکروه دی، او د سی جامی ته چې لیکي بی وکی کثیره
 وایي په پښتور به. **کله د صدقې تهوکی** **فقال المصنف:**

وَلْيُؤَدِّيْ صَدَقَةَ الْفِطْرِ اِنْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ یعنې وکړی سړایه.

کچیری صدقه الفطر پرده واجب وه. **پوه سکه**: چې دا هغه وخت فیصل دی
 ورو کولو د سړایي، ولذا امر النبي صلی الله علیه وسلم با د ائیا قبل خروج لاس من الممسوة
 یعنې دا خبره لمانځه ته **فكأيد**. صدقه الفطر دی د مخه دا خبره دورځی هم روا ده
 چې د روژی په میاشت کی به وی، او د مخه د روژی دیاشتی: اختلاف په کښی دی. او د مخه
 د عید گاهه تر لمانځه وکړه په مستحبه ده. او وروسته د عید گاهه تر لمانځه **پوه سکه**
 چې د صدقه الفطر مقدار، او چې پړوا جبه ده. او چا ته به یی وکړی په تفصیل سړایه باب صد
 الفطرک په تفصیل سره راسی **اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى**. **پوه سکه**، او د روژی هم روا ده چې د عید گاهه
 بیا به وکړی کله به پورته کړی.

اللهم اغفر لمؤلفها ولکاتبها ولوالدیهما

مَسْأَلَةٌ وَلَيُظْهِرُ الْبَشَاشَةَ وَكَثْرَةَ الصَّدَقَةِ حَسَبَ طَاقَتِهِ

اوبنکار کوی دی سہی خوشحالی اورین تنہی یعنی پہ وخت کی ملاقات دخلگو اوچر دی وکوی خیرات یعنی نفلی پرانہ د قدرت ددہ، **پوسہ** جی پہ مزاری کی مستحجابہ غزہ دی وڈی گتی پہ کول شمیر لی دی، ولی دصحابہ نہ پہ احوال کی راغلی دی جی ہفتہ کسانو جی عموماً یعنی پہ نور و برحوی کہ فی کفی نہ پہ گویتہ کول داختر پہ وریج پہ فی پہ گویتہ کول، اول د مند و باتو غزہ ددخی وریج پہ مبارکی راوی دی دہ جی پہ عربو کی بی داسی و شیلہ ثقبیل اللہ منا ومنکم» او پہ پستو خلک وائی یو و بل تہ مبارک دی سہ خدای پاک دی روزی او تراویح قبولی کرہ۔ او پہ مبارکی کی اثر ہم موجود دی، «کاروا ابن الحجر الحافظ عن تحفہ عید الاضحی لابی القاسم المسمی بسند حسن» وکان اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا تقوا یوم العید یقول بعضهم لبعض تقبل اللہ منا ومنکم، و اخرجه الطبرانی، بسند قوی وفي الطحطاوی، جی رواج پہ بلاد شامیہ و وکی او پہ بلاد مصریہ و وکی داسی وکیل دی و وید تہ عید مبارک علیک و نحوہ۔ اوداسی وینا ہم جائزہ حسن دہ بلکہ مستحب دہ، اودغہ رتگہ دی بلہ شروع برکوی ط ۳۳۵

و دی کارو غزہ یوازی پہ اسلامی شری کی و ماکیان، پنج پیران، سلفیان، اواہل حدیث د زمانہ منکر دی اود وی وائی جی د اکارونہ تہولہ بدعت سیئہ دی، اود دوی اتباع جی ایسان وی ہفتہ بدعت ہم معناد کفر بولی، قال المصنف

والتبکیر و هو سرعة الانتباه والابتکار وهو المسارعة

اود غزہ مندوب دی تبکیر اود تبکیر معنا وختی راوینید دی، اود غزہ مندوب دی ابتکار

إِلَى الْمُصَلَّى وَصَلَاةُ الصُّبْحِ فِي مَسْجِدِ حَيْتِهِ

تد لما غزہ او وختی تگ دی دسحار لما غزہ تہ مسجد تہ دخل کلی اوقیلی۔ (وتبکیر و سپیدو

سروی باد غزہ» **ق فائدہ** : د تبکیر لدا کول د عبادت تہ دی پہ خوشحالی سر کتا بدل علیہ تجربہ۔ اود الابتکار و عید گاہ تہ یو خولوی فضیلت دی۔ (و بل پہ پہ صف اول کی حامی و نسو، اود الابتکار و مسجد تہ جی ادا کول د حق دخل مسجد دی نوبہ صف اول تہ ہم و سیری» قال المصنف

ثُمَّ يَتَوَجَّهُ إِلَى الْمُصَلَّى مَا شِئَا مَكْبَرًا سِرًّا وَيَقْطَعُهُ

اوبیادی منہ وکی یعنی روان دی سی و عید گاہ تہ پیادہ یعنی کہ بر تکلیف نہ و و لک سپین بری و غیرہ

إِذَا انْتَهَى إِلَى الْمُصَلَّى وَفِي رَوَايَةٍ إِذَا افْتَتَحَ الْعُلُومَةَ

حال کی جی تبکیر دی وائی لکن کران اوتکیر دی برین دی جی عید گاہ تہ و سیری۔ او پہ یو روایت کی کہ وائی جی تبکیر دی ملت قطع کوی جی پہ لما غزہ شروع کین ی۔ **مسئلہ** : د عید گاہ زنج افعل دی کہ غم پہ ہفتہ مسجد کی وی جی خلک پہ کینی خانی پی۔ و هو الصحيح، ط۔ پہ حدیث موبہ یکہ و وکی راغلی دی جی علیہ الصلوۃ والسلام پہ و فی و عید گاہ تہ جی پہ مدینہ منورہ کی ہزار خدای و و جی دروازی غزہ د مسجد نبوی تر ہفتہ ٹایہ پوری زہر گزہ محک وہ کافی المعنی علی البخاری» او پہ حدیث شریف کی راغلی دی جی علیہ الصلوۃ والسلام پہ پہ وخت و قتل و عید گاہ تہ داسی وئیلہ : اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ خَرَجْتُ اِلَیْکَ تَخْشَعُ الْعَبْدُ الذَّلِيلُ

مسئلہ : پہ فتح القدر کی وائی سنت دادی جی لوی امام دی تر بنارہ د باندی جی جبانہ

یہ بولی د عید د لما غزہ دیان سو دخلگو و و زہی، اویو عالم دی خلیفہ کری جی ضعف او و تہ پہ بنار کی لونیج و رکری۔ ولی جی داختر لونیج پہ دہ ٹایہ کی اتقا قار وادی۔ او امام محمد پہ دری ٹایہ کہ رزوا بولی۔ اوسپین سری شعی عید گاہ تہ و تلالی سی۔ او حوانانی شعی نہی را و تلالی اوسپر و سر و قزل جبانہ تہ مکروہ دی، او کہ پہ جبانہ کی د خبتو وغیرہ منبر جو رکری بعض علماء وائی جی ہفتہ مکروہ دی۔ او امام خواہر زلہ وائی جی پہ اوس زمانہ کی سبہ ک زری او امام اعظم غزہ روایت دی جی : لا بأس به، درویش وائی جی زمون پہ زمانہ کی بلد زمون

تر ما فی چرید مخه بناء د منبر په عید گاه کی عمومی رواج دی او هیڅ څوک انکار نه پرې کوي
 او دا خبر له مونځ خو په اوسنی زمانه کی په هر جامع کی یې د خلکو د سهولت دپاره
 لظهور التوا فی امور الدین، لکن د جبانه عید گاه مونځ په فضیلت پر لري، او هر څوک
 فیض او برکت او خوشحالی لري کله چی په افغانستان کی چی دا خبرو لمونځونه په عید گاه کی
 کیږي، خصوصاً د قند هار عید گاه چی امارت اسلامی د طالبانو د پره فراخه او زیبا جوړه لري
 او په نورو ښارو کی د افغانستان هم ورته عید گاه یی والحمد لله صرف په کویته کی ملایانو
 دا اختراع کړیده. چی په هر جامع مسجد کی د عید لمونځ کوي. دام صرف ددی دپاره دی چی
 دی یعنی د جامع مسجد ملا صاحب خپله بیانیه او تقریر او تبلیغ په خلکو واوړي، والی الله
 المشتکی من سوء هذا الغرض، وقال المصنف:

وَيَرْجِعُ مِنْ طَرِيقٍ آخَرَ يَكْرِهُ التَّنْفِلُ قَبْلَ صَلَاةِ الْعِيدِ
 او کورته چی هجوع کوي پر بله لاره دی د جوع وکړی یعنی لاره یی بدله کړی. او مکروه دی نفل کول

فِي الْمَصَلَّى وَالْبَيْتِ وَبَعْدَهَا فِي الْمَصَلَّى فَقَطْ عَلَى
 اخْتِيَارِ الْجُمْهُورِ
 د خبر تر لما مخه د عید گاه په عید گاه کی او په کور کی. او په بله لما مخه
 عید گاه نفل مکروه دی یوازې په عید گاه کی که کور، نفل وکړی
 کراهت نه پر مختاره د جمهورو علماوو، په رجوع کی پر بله لاره اقتداء ده په نبی علیه
 الصلوة والسلام پس چی هغه مبارک داعی کوله. او بل دادی چی شا هذان بی چریم د
 عبادت. ولی هغه های چی سړی قربته کار په کبی وکړی په وړځ د قیامت دهغه دپاره شاهد
 اداعه کوي په حدیث شریف کی چی ستمق علیه دی راغلی دی چی علیه الصلوة والسلام به
 عید گاه ته وځي او خلکو ته یی د عید گاه له مونځ ورکاوه. اونه یی د مخه لمونځ کاوه اونه
 یی وروسته. اوس ددی چی علیه الصلوة والسلام پر نفل لمونځو د پرحرمین وو لکن
 قاضیان او صاحب الحنفیه په مباح بولي. څلور رکعت نفل په عید گاه کی وروسته

تر لما مخه د عید گاه، او صاحب خلاصه څلور رکعت نفل پکله اختر د لما مخه مستحب بولي
 وروی فییه حدیثاً لم یعلم صحته، لکنه محمول علی التنفل فی البیت « قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَقَدْ صَحَّ صَلَاةُ الْعِيدِ مِنْ ارْتِفَاعِ الشَّمْسِ قَدْ
 اوخت صحیح والی د لما مخه دا خبر د اپورته کیدو دی د لمر په قدر د یوی نیزی یا د وونیزو

یعنی په حسن البصر کی بیا تر زوال ده
 رُمُحِ أَوْ رُمُحَيْنِ إِلَى زَوَالِهَا لَمْ يَحْضُرْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وسلم دا خبر لمونځ په همیشه داغه وخت کی نه وو، او تر دغه د مخه کی د عید گاه لمونځ وکړی
 هغه دا خبر لمونځ نه دی بلکه حرام نفل دی. مسأله: مستحب ده امام لږ چی د لوی
 اختر لمونځ دی په اول وخت کی د جواز کوي تاچه خلک دا خبری وحلا لیدو ته فارغه یی، او د
 کښی اختر لمونځ دی لږ تر هغه ځنډه وی. په حدیث شریف کی راغلی دی چی علیه الصلوة
 والسلام وعامل ته په نجران چی نوریه عمرو بن حزم وو داسی نوشته کړه: عجیل الاضحی

وَأَخْرَجَ الْفُطْرُ قَالَ الْمُصَنَّفُ
 وَكَيْفِيَّةُ صَلَاتِهِمَا أَنْ يَتَوَيَّ صَلَاةُ الْعِيدِ ثُمَّ يَكْبُرُ
 لِلتَّحْرِيمَةِ او کیفیت دا خبر و د لما مخه دواړو دادی چی نیت دی کوي د لما مخه دا خبری
 لوی اختر یا کښی اختر او بیادی الله اکبر وواي دپاره د شروع د لما مخه پوه مسأله:
 چی نیت که څه هم فعل د زرو دی لکن په خوله دی داسی وواي چی زمانیت دی د لما مخه دا خبر
 لوی یا کښی دپاره د خدای او مقتدی دی نیت د متابعت د امام هم کوي نونیت لکه دنورو
 لمونځو، وقال المصنف:

ثُمَّ يَقْرَأُ الشَّاءَ ثُمَّ يَكْبُرُ التَّكْبِيرَاتِ الزَّوَائِدَ ثَلَاثًا
 او بیادی وواي یعنی امام او مقتدیان سبحانک اللهم آه. او بیادی وواي امام او مقتدیان
 زواید تکبیرونه درې وار،

فَاعِدَهُ: چونکه مشروعیت دَسُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ آه په اول کی د لمانحہ دی نو محکمہ دی تر زوائد و تکبیر و د محه وائی. په ظاهر روایت کی. **فَاعِدَهُ** دربی وار ویل د تکبیر مذهب دی د عبد الله بن مسعود و عمر و ابی موسی اشعری و هذیفه بن الیمان و عتبة ابن عامر و عبد الله بن الزبیر و ابی هریرة و ابی سعید الانصاری و ابی سعید الخدری و اوس بن عاذب و عبد الله بن عباس و الحسن و ابن سیرین و الثوری.

مسئله: مصنف په مرقی کی وئیلی دی چو په مابین کی د هر دوو تکبیر و دی دربی تکبیر قدر امام ساکت وی. فی روایت عن ابی حنیفة: تاچه اشتباه پر خنک و انسی چی دامام غنجدیری و لاری وی. او په مابین کی د تکبیر و ذکر مننون نسته، او که سُبْحَانَ اللَّهِ و الحمد لله، او لا اله الا الله، ان شاء الله اکبر و وائی، ده» لکن مبسوط والا وائی چی دربی تکبیر و انداز سکوت نه دی لازمه و لی چی اصلی مقصود سکوت لمحنه دفع د اشتباه ده ده گونجمنه. نو سکوت انداز په قدر دین و الی د انداز د اول و الی ده» نوشاید په سبب د دیر اندام دی وه، بالا تر د و واری و ضرورت وی، او شاید په وخت کی دین و الی د انداز د دو واره کا فی وی. **فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:**

يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ مِنْهَا ثُمَّ يَتَعَوَّذُ ثُمَّ يَسْمِئُ سِرًّا
اولا سونه دی پور ته کوی یعنی امام او مقتدیان په نیرد هر تکبیر بیا دی اعوذ بالله آه او بسم الله آه و وائی په پشه سره. **مسئله:** دارفع سُنْتُ ده **مسئله:** که مقتدی په داسی امام پی و لاری و چی د هغه په مذهب کی مافع دید بیون و مقتدی دی لاسونه پور ته کوی او امام متابعت دی نه کوی، مجر ائبق و ظهیریة. **فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:**

ثُمَّ يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ ثُمَّ سُورَةَ وَنَدَبَ أَنْ تَكُونَ سَبِيحًا
او بیا دی سوره فاتحه الحمد لله و وائی او بیا دی یوسوره و وائی، او استحبه داده چی سَبِيح اسم ربك

اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ثُمَّ يَرْكَعُ فَإِذَا قَامَ لِلثَّانِيَةِ ابْتَدَأَ
الا علی سورت و وائی او بیا دی رکوع و کړی دامام سرقوم او بیا دی توبه سجده و وائی

بِالْإِسْمَةِ ثُمَّ بِالْفَاتِحَةِ ثُمَّ بِالسُّورَةِ وَنَدَبَ أَنْ تَكُونَ
روایت چی امام و لاری و دوهم رکعت شروع دی و کړی یعنی امام کرار په الله سره او بیا دی الحمد لله و وائی او بیا دی یوسورت و وائی. او مندوب ده چی د دوهم رکعت سورت

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ دی، هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ، وې. **فَاعِدَهُ:** اغفر الله او بسم الله کرار ویل دامام دپار دی. ولی چی مقتدی لږ خو قرأت نسته، **يُؤَسِّه** چی د واری و رکعت قرأت په جهر سره دی که خه هر دو رکعتی له وئخ دی» لورود النص التوالی من عصر النبي صلى الله عليه وسلم والمصاحبة والتابعين و علم الى يومنا هذا.

فَاعِدَهُ روایت کړی دی دامام اعظم ابو حنیفه یرفعه الى النبي صلى الله عليه وسلم چی علی الملق و السلام په اخترو کی او په وئخ د جمعی کی» سَبِيح اسم ربك الأعلى او یا په بل رکعت کی هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ، وایه او په بل روایت کی یوازی اخترونه یا د کړه سوبیدی، **فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:**

ثُمَّ يَكْبِرُ التَّكْبِيرَاتِ الزَّوَائِدَ وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ فِيهَا كَمَا فِي الْأُولَى
او بیا دی امام او قوم الله اکبر و وائی دربی زوائد تکبیرونه. او پور ته کوی دې امام او قوم لاسونه وغوږونه که په اول رکعت کی» **فَسَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَهَذَا أَوَّلَى مَنْ تَقْدِيمُ تَكْبِيرَاتِ الزَّوَائِدِ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ
مذ اشاره یعنی دغه فعل چی تکبیرونه زوائد دی دربی په هر رکعت کی وائی او د اول رکعت **عَلَى الْقِرَاءَةِ** تکبیرونه دی د محه تفرأت وې.

اود دوهم رکت تکبیرونه نراند دی وروسته تر قرائت وی تاجی د دواړو رکتونو تر
 سر متصل سی یعنی اولی تردی چی نرواند تکبیرونه تردی بالا وائی کدچی بعضی مذاهبنو
 تنلی دی. او تردی هم اولی چی د دوهم رکت نرواند تکبیرونه تر قرائت د مخه وائی. وجهه
 اولویت یه حدیث د ابن مسعوده دی، چی دغه ذکر سو، او دیر صحابه کرام موهم موافقت ورسو
 کړی وو.

پوه سکه: چی فقه حنیفی په اکثر مسئلوکی بناء پر حدیثو د ابن مسعوده سبب
 یه دادی، چی علیه الصلوة والسلام د ابن مسعوده په شان کی داسی فرمایلی دی، «رَخِيتُ اِلَیَّ
 مَا رَضِیَهِ ابْنُ اَمْرِئِدٍ» امر عبد کنیت دی د ابن مسعوده، یعنی نه راضی یم د پاره په
 هغه شی یعنی په احکامو دین چی راضی وی په هغه سره ابن امر عبد، درویش وائی چی دایو
 لوی منقبت دی دده دپاره.

فائده: مصنف لفظ داوولی ووايه ددی سببه چی په مراقی کی وائی. چی اختلاف
 په اولویت کی دی، نه په جوان او عدم جوانی، په حجر، ابق کی وائی چی د تکبیرو په تقدیر
 کی اود نرواند تکبیرو په درک والی. او د پروالی کی په اولویت کی اختلاف دی، و لا خلا فی
 جواز الکل، همداسی دی چی امام محمد چی په موطا کی روایات مختلفه ذکر کړی دی،
 وروسته یه دا ویلی دی فَمَا اخَذْتُ بِهِ حَسَنٌ، نوکه چیری په دغور وایا تو کی نایخ او
 منسوخ وای نو امام محمد ذالک البحر الزاخر للاحادیث النبویه اعرف به، وای اود دې
 سببه چی اختلاف چی په اولویت کی دی په جوانی نه دی، په فقه حنیفی کی دامسکه ده که
 حنیفی سړی په داسی امام پسی اقتداء وکړی چی هغه تردی بالا تکبیرونه ویشله مقتدی
 دی متابعت کوی تر شپاړس تکبیرونه پوری. ولی چی دا انتهای درجه ده چی په اشاروکی
 ده اوزا اید تر ۱۲ ممنوع بالیقین دی،،

مسئله: که دسړی غځه اول رکت تیر سوی وو. نودی نرواند تکبیرونه دخپل مذهب
 سره برابر ووائی د امام د مذهب متابعت دی نه کوی. ولی چی مسبق خونفر دی، او که دسړی
 غځه دی اود سیا په سبب اذیر لما غځه تیر سوی وو چی لاحق یه بولې هغه چی خپل تیر رکت

راکړی وی په تکبیرو کی مراعات دامام کوی. ولی چی لاحق خلیف الامام دی حکما،
مسئله: که مسبق سړی یعنی چی اول رکت خنډی سوی وی. لوی چی دی قضاء
 ده تیر سوی رکت راوړی. اول دی قرائت شروع کوی. اود خپل مذهب غځدی مخالفت
 وکړی یعنی چی اول رکت نرواند تکبیرونه تر قرائت د مخه دې، ولی که دی یعنی مسبق
 تکبیرونه د مخه ووائی نو ددی رکت تکبیرونه د هغه رکت د تکبیرو سره یوځای کیری چی
 دامام سره نیولی وو، لَم یقل به احد من الصحابه فیوافق رأی الامام علی ابن ابی طالب، چی
 د هغه مذهب دادی چی په اول رکت کی قرائت تر تکبیرانو د مخه دی، هذا حاصل ما فی
 المراقی والطحطاوی.

مسئله: که سړی ورسیدی امام ته او هغه پر رکوع وونو تکبیر افتتاح خوبی په
 ولاړی ووائی بیا نو کدده غالبه گمان داو چی امام غرر سره را پورته کوی نودی، واید
 تکبیرونه په ولاړی ووائی ارا سونه دی پورته کوی. او کی خیال داو چی رکوع را غځه تیریری
 نو دامام سره ددی رکوع کی شریک سی، او نرواند تکبیرونه دی په رکوع کی ووائی. لکن لاسونه دی
 نه پورته کوی. او امام ابو یوسف وائی چی دغه سړی دی تبسما قی در رکوع ووائی. ولی چی
 رکوع ځای د تبسما تودی د تکبیرونه دی او تکبیرونه په سبب د غځه خنډی ساقط دې،
مسئله: که دغه سړی یو تکبیر نرواندو غځه په رکوع کی ووايه او امام در رکوع غځه سر
 پورته کی، ده هم دستو سره سره را پورته کوی، ولی که دی په رکوع معطل سی، د تکبیر دپاره
 نو خوره متابعه الامام چی فرض ووده د واجب دپاره پریښو،،

مسئله: که سړی امام ته ورسیدی او امام سر را پورته کړی وو در رکوع غځه نودی
 دپه تکبیرونه زواند نه وائی. ولی چی دی خو وروسته دغه رکت د قضا سره د زواندو
 تکبیر، او پری، کذا فی فتح القدر، قال المصنف:

ثُمَّ نَحْبُ الْاِمَامَ خُطْبَتَيْنِ يَعْلَمُ فِيهَا احْكَامُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ
 او بیا دی امام دوی خطبې ووائی چی ورښی دی په دواړو کی احکام صدقه الفطرین درکائی

در ویش وائی چی خطبی ختموله په عربی ژبه دې نودا خو هغه کانونه فایده کوی چی پرې ژبه پوهیږی نو د پښتنو په ټاپوکی به پښتنو ته څرنگه ښوونه وی ددی (احکامو چی الفار د خطبی عربی دی او پښتنو غوږ خونبولی وی لکن هیڅ سر په نه په خلاصیږی چی امام شه وائی. او په مرقی او ټولو کتابوکی وائی چی مشروعت د خطبود دغه تعلیم دپاره دی.

درویش وائی:

نوکه د درویش په قول څوک عمل کوی نو داسی دی وکړی: چی حمد دپاک خداځی دی په عربی ووائی اودرود دی پر علیه الصلوة والسلام دی هم په عربی ووائی په هر خطبه کی او بعض احکام یی ټوله دی په اول خطبه کی ووائی یا بعض احکام په یوه خطبه کی بعض په بکه خطبه کی ووائی. نو پر دی ډوله به ټوله خطبه پر سنت برابر سی، **سوال:** احکام د صدقه الفطر خوداغه پنځه دی چی تفصیل په پخپل ټاپو کی راسی، صدقه فطر پر چا واجب ده. عا او چاته به ئی وکړی یا او مقدرد سر سایه خوری! عا او کله واجیږی عا او په څه سبب واجیږی نو پښتنه داده چی په بعض جامع مسجدو کی چی په اوسنی زمانه کی چی د عیدگاه لرونځ په کښی کیږی داسی امام ولاړوی چی خپله په غوا حکامو څه وونه وی خبر نوبل ته به ئی څرنگه وښیږی.

جواب: لازمه پرده چی د درویش قدوری پښتویا د کتاب نورالایضاح پښتو دی وگوری اوزده دی کړی. او بیا دی خلکو ته بیان کی. لکن سر د ټولو هغو خبرو "په بحر اثنی کی ډیر په زړه پوری خبره کړیده. دی وائی چی چونکه علم دین امانت دی پر غاړه د علماوو نوباید چی خطیبان بلکه نه وایم چی د مسجدو امامان یوه مته د څه ترکشی اختر او یوه هفت د څه تر لوی اختر دی په ښوونه د احکامو د صدقه الفطر او په احکامو د ضحیه او تکبیرات الشریع په مکرر وختو کی په ښوونه لاس پوری کی. ولی چی علما په یوه واک احکام دینییه نه سی زده کولای. ولی چی مندوب په صدقه الفطر کی خوالا څه تر خورج وعیله ته ده. نو چی د څه نه سی خبر او د عیدگاه په خطبه کی خبر سی. نو هغه مندوب څه به د لاس وکړی او بله خبره داده چی تکبیر نه د تشریق عرفات په وریځ شروع کیږی نو د لوی اختر عیدگاه

په خطبه کی زده کړه غه فایده لری، اودغه په باب کی د صدقه الفطر په راسی ان شاء الله چی علیه الصلوة والسلام به دوی ورځی تراختر د څه خلکو ته احکام د صدقه الفطر وښوول، **مسئله:** داختر و دوو خطبو په مابین کی هم لکه د جعی امام جلسه خفیه کوی. **مسئله:** داختر و په خطبو کی دی الله اکبر وائی او په ظاهر الروایه کی عدد معین تکبیر دپاره نه دی راغلی، لکن داسی بهم نه کوی چی اکثر خطبه به تکبیر وونه وی. لکن په خطبه کی د لوی اختر دی تکبیر و نه ډیر وائی ترکیچی اختر تر خطبو. او خطیب دی په هر خطبه شروع په حمد خدا ی جل شانۀ کوی پسله بسم الله وسئلوه مرقی الفلاح، قتال المصنف:

وَمَنْ قَاتَتْهُ الصَّلَاةُ مَعَ الْإِمَامِ لَا يَقْضِيهَا هَذَا څوک چی دده څخه **وَمَنْ قَاتَتْهُ الصَّلَاةُ مَعَ الْإِمَامِ لَا يَقْضِيهَا** فوت سی هغه لمونځ چی ده به د امام سره کاوه یعنی داختر لمونځ امام اداء کړی اودی نه ور ورسیدی بلکه دده څخه فوت سو. نو دغه سړی به دهغه لمانځه قضاء نه راوړی یعنی یوازې به ئی نه کوی، ولی چی په جماعت د اختر لمونځ کول خپل شرطونه لری، چی بیله امام نه تر سره کیږی. او بیا بیله نائبه د امام، نو انفرادی داختر لمونځ څرنگه جواز لری! نو دغه سړی چی داختر لمونځ خندی تیر سو اخبار لری که کور ته ځی او که په غیر عیدگاه کی نفل کوی، او افضل داده چی خلور رکعت نفل دی وکړی چی د حاجت د لمانځه په ټاپو کی به هم ودریږی، د ابن مسعود نه څخه روایت دی چی که چا داختر لمونځ تیر سو نو خلور رکعت نفل دی وکړی. په اول رکعت کی دی سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، ووائی. او په دوم رکعت کی دی وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا، ووائی اود مابین په ناسته کی التحيات سر د دروده ووائی. اودریم رکعت ته چی ولاړ سو سَبِّحْ أَنْتَ اللَّهُمَّ دى ووائی اوتر اَلْحَمْدُ لِلَّهِ وَرُقْ دى وَاللَّيْلُ إِذَا أَيْقُنْتُ، ووائی او په خلورم رکعت کی دى وَالضُّحَى ووائی، او ابن مسعود ددغه لمانځه په باره کی د علیه الصلوة والسلام څخه روایت د وعدا جمیلا اود ثواب جزیل کړی دی.

درویش وائی: د دغسی لمانځه په وخت کی د بڼه ارتفاع الشمس ډیر ثوابونه منقول دی چی اهل تجربه د علماوو اولیاء وائی که څوک د ضیق الرزق څخه بیر یی نو صلوة الضحی په

ترتيب مذکور دی دلا سہ نہ باہی۔ اوکہ خوک د عذاب القبر واهوالو غنہ د قیامت بیریری
نود تهجد لمونج دی همیشه کوی الا من عذر» قال المصنف:

وَتُوخَّرُ يَعْذِرُ إِلَى الْغَدِ فَقَطْ
اوختو وک کیری دکشتی اختر
پوری نه بالا پوه سه: چی یود عذرو غنہ دادی چی په مابنام کی میاشت ونه لیدل سوه
اوپله نرواله خلکو شاهدی اداء کړه چی مونږ مابنام میاشت ولیدل ررویش وړی: چی هغه
عذر چی مراق بیان کړی دی۔ چی خلکو عید گاه لمونج وکړی لکن شدید اور غنہ وروسته
وروسته داور معلومه سوه چی د عید گاه لمونج تر زوال اداء سو، دا عذر په پخوانی زمانه
کی متصور وو لکن په اوسنی زمانه کی دا عذر هیڅ صورت نلری، ولی چی دهر سړی سوماغت
موجود دی چی ثابت او زوال وخت په متیقنه توگه ور معلومیږی که غم گرده وړیخ
لر په وړیخ کی پټ وی، قال المصنف:

وَأَحْكَامُ الصُّحَى كَالْفِطْرِ لَكِنَّهُ يُؤَخَّرُ إِلَّا كُلُّ عَنِ الصَّلَاةِ وَ
او احکام دلوی اختر داسی دی لکه دکشتی اختر لکن دافرق دی چی خور لری وروسته کوی تر لما غنہ
یکبر فی الطريق جهراً
او تکبیر دی واغ په زلمه کی په نرویه سره
را تکه د شرب وغیره چی منافی وی دروړی تر لما غنہ پوری مستحب دی۔ لکن د سپید و غنہ تر
عید گاه پوری، په مراقی کی وائی کی د غنہ خورک وکړی مکروه نه دی، یعنی مکروه تحریمی
په حدیث شریف ک راغلی دی چی علیه الصلوة والسلام به دلوی اختر په قرائت خوراک نه
کاوه چی د عید گاه غنہ به راغلی داختری غوښی به ئی خورلې «اوددی حدیث د سببه په
بعض کتابوکی واغ چی داتاخیر الاکل دهغه چاد پاره مندوب دی چی هغه اضحیه کوی»
قیل هو المختلر» لکن په نراهدی کی وائی چی په اخباروکی د صحابه کرامو فرقی الله تعالی عنهم
داسی راغلی دی چی دوی به کچنی هلکان هم دخورک غنہ منع کوله۔ او حتی چی شیخ

تغیان بی هم در ضاع غنہ منع کوله په وړیخ دلوی اختر د اختر تر لما غنہ پوری
رویش وړی چی درغواخبار و تصحیح چا نده کړی و الله اعلم مساله: دامالك
روڼه نده کما يتوهمه العوام، نوځکه نیت دروړی نه غوړی۔ اوپه هغه چا دامالك جاری
دی چی په بارکی وی یعنی چی هلته د عید گاه لمونج کیری، مصنف وائی چی دلوی اختر
په وړیخ چی عید گاه ته ئی الله اکبر دی په زور وائی لکن دامستحب دی لفعل النبي صلى الله
عليه وسلم ذالك»
مساله: تکبیر په زور وویل سنت دی مگر په د غوړو څوکی مگر نیزه مخامخ
والی د دینسمنه سره یاد غلوسه هم الله اکبر په زور وویل مندوب دی۔ کذا نقل الامام
الطحاوی عن الزاهدی» قال المصنف:

وَيَعْلَمُ الْأَضْحِيَّةَ وَتَكْبِيرَ الشَّرِيقِ فِي الْخُطْبَةِ
اوور، نبی دی امام د عید گاه و خلکو ته د اضحیه احکام او تکبیرونه د تشریق د اضحیه احکام
چی وروسته به راغی انت شاء الله دادی» چی اضحیه پرچا واجبه ده۔ اود غه سببه دا
واجب یر۔ اود اضحیه عمر اوسن به څومره وی، او وخت د ذیحی کله دی۔ اود ایج به خورک و
او کله دخورک به غه دی، او څونه به خیراتوی او څونه به ذحیه کوی پوه سه:
چی تشریق په لغت کی وچلولوت د غوښو واغ په لرسه کله چی عادت د عربو وو په پخوانی
زمانه کی یعنی غوښی به ئی تری تری کړی اوپر ډبر وی واچولی، نودوی دافعل پر یوولسم
دوولسم دیارلسم کاوه۔ نودادری ایام تشریق بولی۔ اود اضحیه د ذیحی ورځی هم
دری دی لسم یوولسم دوولسم نوموچو خلور وړی کیری۔ نور اختر وړیخ یو الخور
بولی یوم التشریق به نه بولی که غم تکبیرونه په کښی ویل کیری، او څلم وړیخ فقط
یوم التشریق اود اختر کی ذیحی نه ده پکښی روا، اود مابین دوی وړیخ هم ایام الخور دی
او هم ایام التشریق دی، ط، م،

اللهم اغفر لمولايه ولكاتبه ولمن سعى فيه امين

وَيُؤْخِرُ بِعُذْرٍ إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَالتَّعْرِيفُ لَيْسَ بِشَيْءٍ

اوڃنڊول کيڻي دلي اختر لمونڇ په سبب د عذر تر درو ورځو پوري، او مشاهدت کول په نورو وطنو کي د هغه کسانوسه چي پر عرفات ولاړ وي هيڅ شئ نه دي، يعني نه واجب دي او نه سنت دي او نه مستحب بلکه مکروه دي پر صحيح مذهب ولي چي دا اختراع ده په دين کي، هر امام طحاوي وائي چي د ظاهر لخوا د ويا توډا معلوم يږي چي مکروه تحريمي دي ولي چي د وقف قربت او ثواب په هغه مکان مخصوص پوري اړه لري چي د عرفات ذکر دي لکه طواف چي د بيت الله شريفي خاصه ده نو پر بل ځاي لکه يو مسجد او يا قبر د يو ولي طواف کول حرام دي لکه شيعه گان چي پر قبر د امام رضا کوي، بلکه په کافي کي وائي چي پر بل ځاي سوي د کعبه الله که څو لکه طواف وکړي بيره د کفر باندی سته «قال المصنف»

وَيَجِبُ تَكْبِيرُ التَّشْرِيقِ مِنْ بَعْدِ فَجْرِ عَرَفَةَ إِلَى عَصْرِ الْعِيدِ

او واجب دي تکبير تشريق پراختياره اکثر و علما و او بعض فقهاء وائي چي سنت دي او د غرنگ

مَرَّةً فَوْرَ كُلِّ قَرِصٍ آدَى بِجَمَاعَةٍ مُسْتَجَبَةٍ عَلَى إِمَامٍ

چهر یم واجب شوي دي تکبير وروسته تر لماڅه د عرفات د وځي کيږي د مان د بگر تر لماڅه پوري مان د بگر د وځي د اندر يعني تر دغه مان د بگر وروسته د هر وائي چي مجموع اډ لوڅه کيږي يو وار متصل په فرقي لماڅه پس، نو د مقيم بمصر و علي من اقتدي به ولو کان مسافرا او

چي لمونځ هم په کښي داخل دي او منل او تر اوډ جاني لمونځ او اختر لوڅو نه خارج دي، چي دغه

رَفِيقًا أَوْ أَنْتَى عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ

چي دغه فرضي لمونځ په جماعت سره اداوسي. نو منفرد ووتي پر هغه واجب نه دي. او د تکبير واجب پر امام چي مقيم وي په مبارکي نو پر مسافر او يا مقيم دقر په باندی نسته. او د اغرنگه واجب دي د تکبير

پرهغه چا چي اقتداء په کړي وي په دغه امام پس، که ختم د امتندي مسافري او يا مري ويا او يا ښځه وي. **فَاعْذَرَهُ.** بعض فقهاء وائي چي تکبير واجب دي او جهريه سنت دي والفتوي علي وجوب کل من التكبير والجهريه **يُؤْخِرُ سَه:** چي که د دغو ۸ لمونځو کي يوځنډي قضا سوي وو، دهغه تر قضا کولو وروسته هر تکبير واجب دي، هر اوډه جماعت به هم مستحب وي. په دي سره د ښځو جماعت خارج شو.

د مَرَّةً په قيد کي اختر تر مذهب لخوا د امام شافعي چي هغه وائي چي تکبير به درې **فَوَائِدُ** واره وائي. او په قيد کي د فور، اشاره ودي ته ده چي څرنگه چي سلام وگرځاوه د ستې به تکبير وائي. نو که سري وروسته تر لماڅه په زوره وځنډل او يا په قصد او د س مات کړي او يا په خبري وکړي که ختم په سهو سره وي او يا د مسجد ووتي بيادي تکبير نه وائي او جهريه په تکبير سره يوازي د نرو د پاره دي ښځي به ئي کړا، کړا، وائي چي آواز د دي عورت دي، يعني په معني لغوي چي عورت په لغت کي عيب نه وائي طحاوي.

تَفْرِيعُ نو هغه چي بعض ملايان وائي چي عورت د امتناع چي او، بديل په حرام دي غلط خبره ده نعم د ښځي بيگانه چي تر ږه نه وي خبري کول په منفي وفتي ته گرځي کله کله، نو اختر تر ځنډي لا زهري، او که د سري لخوا اول د لما لخوا د امام تير سوي وي، هغه چي لمونځ پور کړي تکبير به وائي. **مسئله:** که سري محرم وو، تر لماڅه وروسته به تلبيه وائي ولي چي تلبيه کلام اجنبي دي، په عبر اتي او کافي وائي که پر سري سجده سهو لازمه سوي وه، نو اول به سجده سهو کوي ولي چي هغه په تحريمه کي د لما لخوا داخله ده او وروسته دي تکبير تشريق وائي ولي هغه اتصال په لماڅه پوري لازم دي. او وروسته دي تلبيه ووائي که سري محرم وو. نو که دي سري او، تلبيه وويل سجده سهو او تکبير ځنډي ساقط سوه، ولي چي تلبيه خبري دي لمونځ په قطع شو، نو سجده سهو نه سي کولاي. او اتصال د لماڅه هم باطل شو، نو تکبير هم نشي وياي. او کي پس له سلامه تکبير ووايه سجده سهو دي وکړي ولي چي په تکبير سره لمونځ نه قطع کيږي.

وَدَلِيلُهُ تَقْبَلُ حَقَّ الْوَرَى فَيُغْلِبُ حَقَّ حَتَّى يَفْزِلَ مِنْ تِلْكَ حَضْرَتِ ابْنِ رَافِلَةَ

فَسَالُ الْمُسْنَدُ وَقَالَ لَا يَجِبُ فَوْرُ كُلِّ فَرَضٍ عَلَى مَنْ صَلَّاهَا وَلَوْ

اوبارن والی واجبی دی داتکیب و مستعمل به فرضی لما غنہ لیس، پرہر غنہ چاچی لونج بہ وکری کہ غنہ

مُنْفَرِدًا أَوْ مُسَافِرًا أَوْ قَرَوِيًّا إِلَى عَصْرِ الْخَامِسَةِ

یوازی لونج وکری، اویا مسافرویی اویا قریہ والا وی، یا ترماز دیگرہ پوی دی دینجی ورتی دغرتا
مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ دُورُحِي غَنَ جِي مَجْمُوعٌ بِهِ ۲۳ لَوْنُغَ کیری، قال المصنف

وَبِهِ يَعْمَلُ وَعَلَيْهِ الْفَتْوَى

او پر مذهب دیارانو عمل کیری اوفتوی د
دادی چی عمل پہ هغه عبادت چی پرده واجب نه وی، اولی دی تر ترک دهغه عبادت چی بعض
کسان وائی چی پرده واجب دی، یعنی امام اعظم خوائی چی تره لونج وور وسته تکبیر پر سرتی
واجب نردی، داسی خونہ وائی چی نہ بی وائی، اویا لائ وائی چی ۲۳ لونج پوری تکبیر واجب دی
نواحتیاط پہ قول کی دیارانو دی

سَوَالُ: خَرَجَ رَوَادُهُ جِي پَرِخَالَفِ دَقُولِ د صَاحِبِ الْمَذْهَبِ خَوَكِ فَتَوَى وَرَكْوَى جَوَابُ

پہ حاوی قدسی کی وائی چی دامام اعظم اودیارانو چی اختلاف راسی نوا اعتبار قوت لره دلیل
دی، اویا هر قول چی یاران یه مختار کری هغه هر روایت دامام اعظم غنری لکن ده رجوع
خندی کری وی، ط، در، مسئله: کرد امام تکبیر په یوه لما غنہ کی هیرسونو مقتدی بی
وجوب وائی، تا چه دامام به هم ور پیادسی،

حَکَايَةُ

امام محمد وائی چی په یوه لما غنہ کی دَوْرُ خود تشریعت امام ابو یوسف دامام
او امام اعظم اقتداء لپی کری و. پسله سلامه دامام ابو یوسف تکبیر
تشریق هیرسو، نو امام اعظم فوراً تکبیر ووايه « فَسَالُ الْمُسْنَدُ »

وَلَا بَأْسَ بِالتَّكْبِيرِ عَقِبَ صَلَوَاتِ الْعِيدَيْنِ

اوپر وخته په تکبیر وبلوکی د
اختر و تر لونج وور وسته یعنی که

هُم دَادُو دَاخْتَرُو لَوْنُغُونُو وَاجِبُ دِي اَوْدُو وَاجِبُ لَمَا غَنَ وَرَوَسْتَه تَسْبِيحُ دِي وَاجِبُ

لکن کی خوک ووائی پرواه نه لری فَكَايِدَةُ؟ امام طحاوی دفتا و اظهاریه
لخنداسی نقل کری چی فقیه ابو جعفر الطحاوی وائی چی زمون مشا غنوبه خلکوته اجازت
و سول چی تکبیر تشریف په دغو و خوک په ببا نزارو کی هم وائی بلکه داختر په لسو
و خوک، کما فی البحر، او په درایه کی وائی چی یو چا دامام اعظم غن پوښتنه وکړه چی
ایا اصل کو فدا و دبل حای خلق په وړخوکی د تشریف په مساجدو کی اوبا زارو کی تکبیر و نه
وائی... قَالَ نَعَمْ « درویش وائی چی زمون په گران هیواد کی افغانستان، اود غرننگه
په پاکستان کی رواج د تکبیر و په بازلو کی نشته. شاید وجه بی داوی چی دغروایت
په صحیح ثبوت نه وی سیدنی، فَسَالُ الْمُسْنَدُ :

وَالْتَّكْبِيرُ اِنْ يَقُولَ اللهُ اَكْبَرُ اللهُ اَكْبَرُ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ

اوتکیب داری چی ووائی الله اکبر الله لوی دی الله اکبر الله لوی دی. نسته هېڅ معبود برحق د الله غن

وَاللهُ اَكْبَرُ اللهُ اَكْبَرُ وَبِاللهِ الْحَمْدُ

دی حمد او ثناوی. په مراقی کی مصنف داسی حدیث را نقل کری دی چی نبی کریم صلی الله
علیه وسلم چی د سحر لونج د ورځی د عرفات بهی ادا کری نوبی منج مبارک واصحابو کر امر و
ته او کر ماوه. اوداسی بهی ویکله: خَيْرًا قُلْنَا وَقَالَتِ الْاَنْبِيَاءُ قُبَلْنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا اَللَّهُ
اَكْبَرُ تَرْبِيَةً يَهِي پوری درویش وائی: چی هغه غنوبه چی مولوی اعزاز علی د غنایه غن نقل
کری ده چی داتکید حضرت سیدنا ابراهیم علیه الصلوٰة والسلام چی خپل نرویی حضرت
اسمعیل کی قربانی کاوه. اودی وائی چی غن وخت چی ابراهیم علیه السلام و ذبح ته نرویی اماده
سواو سترگی پستی وی. نوح جبرئیل علیه السلام اوله وار وویل الله اکبر الله اکبر، نو ابراهیم
علیه السلام چی ولیدی چی د قربانی په جبرئیل علیه السلام راوستی نویه داسی وویل لَا اِلَهَ
اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَكْبَرُ، نو اسمعیل علیه السلام چی پوه سوچی د ذبح خلاص سو نویه وویل

اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ » نه وایم دغه قصه د مخنی حدیث سره موافقت نه لری. ولی چې پخپل شریف داسی عبارت دی: «الانبياء قبلنا» نو خود دی کلماتو تخصیص په ابراهیم علیه السلام اوده په نړوی نسته. **وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْغُيُوبِ**

مرط وائی چې پردغو کلماتو داسی کلمات بالا کول پر وانه لری، **وَاللَّهُ أَكْبَرُ كَلِمًا** **وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا** **وَسُبْحَانَ اللَّهِ بَكَرًا** **وَأَمِينًا** **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ** **وَمُقَدِّمَهُ** **وَعْدَهُ** **وَنَصْرَ عَبْدَهُ** **وَأَعَزَّ جُنْدَهُ** **وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ** **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ** **مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ** **وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ** درویش باگناه عمر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** وائی چې خدوخت چې پناوخته ویدی های ته راورسیده. نو داهذو رخ وه چې د دنیا لوی ستر قدرت یعنی امریکا د کُش د صدارت په وخت کی یوه وُج د مخه د جاپان د بندره غځ خپله دریای بیرې یعنی چې د طیارو او د سلاحو غځه ډکه وه د پام د حملې پر غریب وطن او ملک چې ۲۲ کاله نور جنگ خپله وو پر سره اسامه بن لادن چې عربي الاصل دی او په افغانستان کی دی او دروستانو سره چې پر افغانستان په قبضه کړې وه د لوی مجاهد په توگه سر و نه اختق وه. اروان کړې وه، او د امریکا سره انگریزانو پرانسویانو، جاپانیانو، جرمنیانو، اواستریلیا، او هندوستان وغیرها من ممالک الکفره هم موافقه و، سره کړې وه حتی بعضی اسلامی هیوادو لکه پاکستان هم موافقه ورسره کړیده. او امریکایانو چی د خپل فضا ئی طیارو د میدانوڅښی و امریکایانو ته اجازه د حملې پر افغانستان باندی ورکړه.

پوښتنه: پاکستان په وخت کی دیرغل دروستانو پر افغانستان دافغانستان د خلکو دیرمادی او معنوی مرستی په داخل کی دافغانستان اود مهاجرینو سره چې په پاکستان کی مشته وه هم د ډول کومک کاوه، او تر اوسه پوری تخمیناً دوه میلیون دافغانستان خلک مهاجرین په پاکستان کی موجود دی. نو اوس ولی بیا پاکستان و امریکا ته خپل د ملک د میدانو غځه دافغانستان پر بچیان خلکو اجازه د فضا ئی حملو ورکړه.

جواب: د اوس وخت فوجی مشر جنرال مشرف خو پخپله بیا نیه کی داسی ووشیله چې نه محبوس، یم بیله اجازه و د کولو بیله لار نه لرم، شاید هغه اسباب ډه ته معلوم وې

پوښتنه: امریکایانو خو هم په وخت کی دیرغل د شوروی پر افغانستان پری اوترهر ملک پری مرستی د افغانستان سره کولې او قسم قسم سپکی اود زنی و سلی یه و افغانستان ته لیږلې. اود پاکستان اود مهاجرینو سره دافغانستان یم ترهر ملک پری مرستی کولې. نو اوس بیا ولی دافغانستان دشمن سو. اود جنگ او حملو اعلانونه ورته کوي او جنگی طیارې او توپونه او میزائل په بحری بیرو یو را روان کړی دی.

جواب: په هغه وخت کی شوروی اتحاد، پرخپل ټوله قوت باقی وو، او امریکا بلکه ټولو غریبان ملکونه ځندی بیریدل، حتی پاکستان هم. چون شوروی افغانستان اشغال کی او تخمیناً یو لک فوج مجهز په جنگی مهماتو سره و افغانستان ته راواستاو. او جنگی طیارې حاصل دا چې ټوله وسایل د جنگ یه په افغانستان کی سره های پرهای کړه. امریکایان بالخصوص او ټوله غریبان بالعموم د بیرې سړې تپې واختل، نویه دافغانستان خلک دروسا نو و مخ تپه ډول د سپرد توری وخته په کار واچول، هغه و چې خدای جل سلطانه په توفیق اود افغانستان دسرینند لو با شهادت مسلمانان نویه واسطه شورویا نویله و نو دافغانستان غځه بله چاره ونه لیده. اود افغانستان غځه نا کام اونا مراده مختوری وئی. علاوه پر هغه خدای جل سلطانه دروسا نو دسرو غځه هغه کبر اولوئی چې دوی به په اتحاد شوروی سره بی کاوه ددما غو غځه ددوی یووړه. ولی چې اتحاد شوروی ودرې وړې کی. او روسان یه انگ تلک پری شووله.

نو د وخت راوړ، سیدی د امریکایا نو او غریبا نو سره تبه وشکیدل اود راحت ساه یه وکبل تردی وروسته برای نام مرسته یه په داخل دافغانستان اود مهاجرینو سره کوله. او په سلوک ۹۵ مرستی په تپه وده ولې، وروسته پر افغانستان باندی د خپلو حربي لیدرانو د لاسه قسم قسم مصائب نازل سو، چې تفصیل یه هر چا ته معلوم دی وروسته خدای جل سلطانه پر افغانستان د دنیو طالبا نو په ډیره چټکی حکومت مسلط کړی. چې په ډیر لنډ وخت کی دافغانستان پر ۹۵ فی صده تر خپلې ولکی لاندی راوستل. او طالبانو سمدلاسه د حقیقی شریعت نبوی پخپل مملکت کی اعلان وکړی یعنی، قصاص، حد، زنا، حد سرقه،

و غیره او امنیت کامل به په کامل افغانستان کی پیاده کی، نو امریکا یا نواوغریبا نوچی
د اکارنامی د طالبانو ولیدی لاس د کومک خویبه بیخی خندی قبول کړ. بلکه پر ضد د
طالبانو د امارت پر پرو پیگندی شروع کړی، او په دی فکر کی سوله چی د حکومت اسلامی
د مابین یومی، ولی چی کفارو ته د تاسریخ په پانړو کی د اثابته ده چی اسلام چی پر خپل
ماهیت او حقیقت باقی هیڅ ابر قدرت ورسره مقابله نشی کولای، او امریکایانو
چی د اروپا په کار و اچوله او د افغانستان و خلکو ته فی توزیع کړه چی تاسی پر ضد د
طالبانو د حکومت اسلامی پرو پاکنده او کوشش شروع کړی، ددی شاهد هغه دهما که چېرې
و چی د ملا محمد عمر د پخوانی کور پر سرک باندی وسوه. او څو کسه په کبی شهیدان
سوه د دهما که خو مستقیما امریکایانو نه ده کړی، بلکه د هغو حلقه بڼوشه غلامانو د
د اروپا په زور وکړ. او دغه ننگه نوری گدو چی په امارت اسلامی افغانستان کی د امریکای
د اروپا په واسطه سوی دی او هم به کینی. لکن د اپالیزی د امریکایا نو تر اوسه ندی
کامیاب سوی او ایت شاء الله کامیاب به هم نه سی، دالریه مفت تاوانی می مزدوران
پر فرقه درواغود امریکا غنچه دالرتلاسه کوی. ددی مزدورانو سر نه د اسلام غم
سته اوبه د افغانستان بلکه د دوی کار د اروپا ورسره دی.

بیا په اوس وړ څو کی یعنی هفته دوی د مخه پر امریکایانو یوه حیرت انگیزه جمله وسوه.
چی دیر خلگ په کبی مړه او یا ژوبل سوله او دیری غتمی ودانی د امریکا د لویو دوو بنا
په کبی ویلانی سوی چی در ادیوگانو د لاری او اخبار اتود لاری. جهانیان ټوله په خبری
نوپه حقیقت کی خو خدای پر خبر دی چی داسی منظمی حملی په لږ وخت د امریکا پر
لویو بنا وچا به کړی وری. لکن امریکایان که د دغو حملو عامل پین فی لوقه نه اخودی
حملو بنا په داسام بن لادن چی سرتر میچا هدی. او د شورویانو سره د جهاد دوخته
څخه افغانستان کی د مهاجرت ثروند تیره وی پر اوبو و اچاوه. او د امارت اسلامی
افغانستان غنچه غوښتنه وکړه چی داسام بن لادن سره د ملگرو دی و امریکا ته وسپاری
چی دی به محاکمه کړی، دولت اسلامی افغانستان د امریکا غنچه طلب وکړی چی پر جهانی

سطح دی امریکا ددی ثبوت پیش کړی نوموښ به غور په کبی وکړه. خو امریکایان
چی ددی د ثبوت څخه عاجزه سوه. نو د غور او تکبر څخه په کار و اخستی چی نوموښ سر
ثبوت سته هر و مړو به اسامه بن لادن موښ ته پلاس را کوی طالبانو ددی
مطالبه وکړه. نو بیا چی امریکا و جنگ او حملی ته ځان او فوجونه تیار سپکړه. چی
د اوس هم په حال کی د حرکت دی.

پوښتنه آیا امریکایان به د احملة وکړی او که نه! **جواب:** الله اعلم
وهو علام الغیوب لکن امریکایان که په بڼه غور تاسریخ د افغانستان
مطالع کړی حمله به ونه کړی. ولی چی یوشا عروانی ه

د رود مرغ سوی دانه پراز: چو دیر مرغ بیداندر بند: پند گرز مضایب دگدان: تا نگیزند دگیزان ز تو سپند:
غرض درویش ایت: چی امریکایان دی پند واخلی د درو پښو څخه د افغانستان یوه
پښه خوندان دی حمله درو سانه ده چی پر افغانستان به وکړه. او خپل ټول توان و طاقت
او فوج او سلاح به په کار و اچوله خویبا هم امریکایانو وسان ولیدل چی نا کام سوه او د
افغانستان څخه پرو تلو محبوبه سوله او ولاړل.

بله پښه د انگریزانو و چی په طاقت تر امریکا یا نو دیر بالاوه. او د دوی په سلطنت
کی لږ نه لوییدی او په عین حال کی پر لویه وچه د هند د دوی سامراجیت وو چی یو
سره دد افغانستان سره یه چن وو او بل سرحدیه تو، خم وو، اول وار چی انگریزانو
پر افغانستان یرغل وکړی. خوپه افغانستان په فوجونه ننوتل او تر کشکن خود
(میوند) پوری ولاړه. او د هغه ځایه څخه افغانانو په زړه و تورو او په لوړو دوی ته
شکست وکړی. او دیر فوجیان د دوی پر ځای په مدار کړه بالاخر مجبورایه افغانستان
پری شو او مخ توری و وتل، څو کاله وروسته بیا خیال فاسد د افغانستان د قبضی
کولو په دماغ کی پیدا سو حتی چی پر سپین بولدک په حمله وکړه چی د دوی فوجی
مشرو انگریزانو ته دا وعده وکړی و چی په درمی ساعت کی ذقند هار نیسم. هغه وو
چی په سپین بولدک کی د (۱۰۰) کسره په شاوخوا کی عسکر د افغانستان موجود وه.

دري ورځي د غوسلو عسکرو د دوي مقاومت وکړي او د بولدک بيخي کښي بازار انگريزانو فتح نه کړي په دې وخت کي امان الله خان بادشاه د افغانستان وو، هغه د عود استقلال وکړه. او انگريزان يې ودي ته مجبور کړي چي د افغانستان استقلال رسماً وپيژني بلکه ټوله نړي د افغانستان استقلال په رسميت وپيژندي، تردې اوسه پوري،

اوس نو امريکايان که د دې درو واقعو مخه پېداخلې خو پر افغانستان دې د حملې فکر درو باسي. بيرته دې خپل وطن ته ولاړي، او که پند نه اخلې نو د دې هم ځانونه تجربه کړي چي د دې خپل بد حشر په سترگو وويني، دوي يعني امريکايان وايي چي مونږ په نړي ټوله کښي دهشت گردۍ ختمه وو. نه وایم چي اول لوی دهشت گرد پېه نړي کي تاسي ياست او تر تاسي وروسته لوي دهشت گردان اسرائيل دي چي تاسي يې هم حايث کوي نو که تاسي دهشت گردۍ ختموي تر ټولو له مخه اسرائيل د ما بين يوسي او فلسطين مستقل حکومت په سميت وپيژني، مطلب او حاصل دادي چي هر مملکت چي امريکا ته لاس پر نامه ولاړ وي هغه دهشت گرد نه دي، او چي د امريکا چا نه به بر داري نه کوي هغه مملکت دهشت گرد دي. ولهمو لستمان علمهذه (المصابي) للرهرة محمد المدين.

درويش وايي چي دا خو خبري په طور د جمل معترضه وو په مناسبت دا خبري تبسحات الشريق ذکر سوي اوس بيرته ورځي ته د نور الايضاح رجوع کوم، قال المصنف.

خود حکم (نشاخبره ده): پي نه فضل الحق حقاني چي د دې کتاب ليکونکي يم او د حضرت ايوب د شاگردانو څخه يم. څه وخت چي

بيا د کتاب ماته د ليکلو لپاره، اکړل سو، نو هغسې امريکا او اتحاديانو عليهم لعنة الله الی يوم الدين، پر مظلوم افغانستان باندې حمله وکړه. او د دې جهاني او عالمي دهشت گردۍ مرتکب سو، او دنيا وال ټوله که کافران دي او که ضعیف الايمان مسلمانان دي تماشه بين ورته ناست دي او خپل سيلونه کوي چي د افغان مجاهد اولس سر څه کيږي. رب العالمين دې د دې مظلوم اولس ناصر او مددگار سو امين.

باب صلوة الکسوف والخسوف والاغزاع

باب ثابت دي په بيان کي د لماغځه د کسوف د لمر او د خسوف د سپوږمي، او د لماغځه د بيري درو ليش وايي: که څه هم اهل لغت کسوف او خسوف په يوه معنی بولي: وهود هاب الضوء من کل منهای الشمس لتمر كما قال الانهري والجهري وابن الفارس، او په احاديثو مبارکه وو کي دواړه لفظ په هريوه کي د لمر د توريدو او د سپوږمي د توريدو لپاره مستعمل سوي دي. لکن په عرف کي فقه شريفه کسوف په لمر کي مستعملوي او خسوف په سپوږمي کي، او صاحب قاموس وايي چي خسوف ذهاب د نوره بعض د لمر او سپوږمي ته وايي. او کسوف په لمر کي تعبير وي او ذهاب د ټوله نوري کي د لمر وي او که د سپوږمي.

پوه سه: چي کسوف مصدر متعددي باب يه صَرَبَ يُصْرَبُ دي، كما يقال كَسَفَ اللهُ الشمسَ كَسْفاً. او کسوف مصدر لازمي دي باب يه جَلَسَ دي. يقال كَسَفَتِ الشمسُ كَسْفاً وعلى هذا فقس الخسوف، چونکه مقصود دلته بيان د حال د لمر او سپوږمي وونو ځکه مصنف لفظ د کسوف او خسوف ووايه. **فائدة:** د کسوف لمونځ سنت دي په نيز د جمهورو علماو په جماعت مخصوصه سربيله اذانه او اقامت، او بعض فقهاء وايي چي واجب دي کذا في فتح القدير **فائدة:** په بخاري شريف او نورو کتابو کي د حديثو، احي چي د اهل جاهليت دا عقیده وه چي لمر يا سپوږمي چي توپير يې په سبب د مرگ د يوه عظيم شخصيت په عالم کي اويا په سبب د لوي شخصيت د پيداوالي يعني زرينيدو. لکن آنحضرت صلي الله عليه وسلم دا عقیده نه کړه. او داسي وفرمايله، ان الشمس والقمر لا ينکسفان لموت احدٍ ولا لحيوته لكنها ايتان من ايات فاذا رايتهم ذاک فافزعوا الی الصلوة او كما قال، **پوه سه:** چي اغزاع جمع د فزع ده معنا بېرته ککه، زلزله، سخت طوفان، يا د ورځي لويه تا ريکه، نو عطف د اغزاع پر کسوف او خسوف عطف د عام دي پر خاص. ولي چي نور دشمس په ظلمت بدل سو اويا کامل نور،

دستورینی په تاریکه بدل سی طبعاً د خلکو په زړوکی خوف او هراس پید کیری: وصال
الله تعالی و ما ترسل بالآیات الا تخونینا

فکایده: هروخت چی پر مسلمانانو یوه واقعه د بیر براسی یعنی ماسوا د کسوف
او خسوف مخه لهوځونه کولی په انفرادی توگه مستحب دی. "کذا قال الامام الطحطاوی
قل المصنف

سَنَ رَكْعَتَانِ كَهَيْئَةِ النَّفْلِ لِلْكَسُوفِ بِإِمَامٍ

سنت گنړل سوی دی دوو رکعتو (دایان د اقل مرتبې دی او که بالا کوی هم سیده دی) او افضل خلور رکعتو دی
او د اوه رکعتو په پرځه د نفلو کوی یعن په اوقات مکروهه کی بی نه کوی.

الْجُمُعَةِ أَوْ مَأْمُورِ السُّلْطَانِ بِإِذَا أِذَا نِ وَلَا إِقَامَةٍ وَلَا
دیارو د کسوف په امام لپس جعی اویا هغه خلکو چی د سلطان مامور وی. بیله اذان او اقامته او بیله جهه

جَهْرٍ وَلَا خُطْبَةٍ بَلْ يُنَادِي الصَّلَاةَ جَامِعَةً وَسَنَ

په قرائت سره لکن په نینز امام اعظمه اویا ران وائی چی قرائت دی په زور وائی، اونه په خطبه وائی په اتفاق

تَطْوِيلُهَا وَتَطْوِيلُ رُكُوعِهَا وَسُجُودِهَا

سره زمونږ داسه
وکه چی الصلوة جامعته. او سنت گنړل سوی دی او په دوه رکعتو په اوږه د قرائت د
قرائت او د هغو دعاگانو چی خاص په نفلو کی راوې، او همدارنگه اوږه د رکوع او
سجود د دغودو رکعتو. او بعض فقهاء وائی چی قرائت دی لنډ وائی تا چی دعاگانو
فارغه سی.

درویش وائی چی اصل مقصود خوا اشتغال د وخت د کسوف دی په لماخه اود دعاگانو سره
نوکه لمونځ اوبه کی دعا به کوتاه کوی او کی لمونځ سپک کوی دعا گانې به پیری وکړی
لکن احادیث نبویه پر تطویل د قرائت دلالت کوی ولذا قال المصنف: ومن تطويلها
لکن په اوسنی زمانه کی چی د اکثر امامانو د جعی عربی دعاوی نږدی زده، او که دامام همدزه

زده وی مقتدیان خو عوام دی هیڅ عربی دعا چی مناسب د کسوف د لمر وی هیڅ په نه
دی زده. نو دوی به صرف ساکت ولاړوی. نو پر مذهب د بعض فقهاء ووی لمونځ
کوتاه وکړی او باقی وخت په دعاگانو چی امام کی کوی د خلکو په شربه او خلگ به امین
پر کوی او وقت قلب به په ټولو کی موجود سی چی عمل وکړی سی دیر به سبه وی والله اعلم بالصواب

اختلاف

درویش وائی چی په لماخه کی د کسوف لوی اختلاف دی. هغه دا چی امامان
او امام شافعی او امام احمد وائی چی د کسوف په لماخه کی ټه هر رکعت کی دوی دوی رکوع
کوی، او زمونږه حنیفیانو مذهب د اوی چی صلوته الکسوف لکه نور لمونځونه په هر رکعت
کی دی یوه رکوع کوی. زمونږ د دلیل هغه حدیث دی چی ابوداؤدیه روایت کړی دی، چی په
زمانه کی د علیه الصلوة والسلام چی د غایت په وخت کی لر تندری ونیوی، نوعیه الصلوة
والسلام دوو رکعت لمونځ په جماعت و خلکو ته چی ښځی هم پکښی وی شروع کړی فنا طال
فیها القيام. ثمر النصف، یعنی لمونځ په پای ته ورسوی په داسی حال کی لر تندری مخه
صفا سوی وی، نوعیه الصلوة والسلام وروسته د اسور فرما یئله. چی انا هذه الآيات
یعنی د کسوف وغیره. يخوف الله بها عباده. بیرویی خدای پر دی سر خپل بندگان
فإذا آتتكموها فمكثوا. نو چی تاسی ووینی دغه قدرت الهی ایات نولمونځونه کوی
کا حدیث صلوته صلیته وها من المكتوبة. لکه تر ټولو نوی لمونځ چی تاسی وکړی دوی
لومونځ مخه یعنی د سحر لمونځ، نو د سحر په لماخه کی خویوه رکوع په رکعت کی ده، نو په
صلوة کسوف کی هم لا زما یوه رکوع ده په رکعت کی،

پوه سله: چی کمال الدین بن الهمام چی د حنیفیانو په مذهب کی د احادیث نبویه
و په باره کی یولی مهارت لری په فتح القدر کی دیر حدیثونه په تائید کی د مذهب
ده بغیانو راوړی دی. چی د هغو ټولو ذکر کون ددی مختصری شرحی د. فانونه مخه
خلاف دی. نو ده په اخیر کی داسی وئیلی دی. فهذه الاحادیث منها الصحيح ومنها
الحسن یعنی ضعیف حدیث په کښی نسته او په صحیح او حسن دواړو احتیاج راوادی.

به اتفاق داهل حشوا و ائمه اربعه قو» وقد اذرت على ثلثة امور» یعنی درغلا حاشی
پردری شی باندی دایردی یعنی دلالت کوی علی دایچی علیه الصلوٰۃ والسلام د کسوف
لمونج دو رکعت کړی دی علی امر په دی سر چی صلوٰۃ کسوف داسی دی لکه نبردی لمونج
یعنی لکه دسبحار دغنی کوی علی هغریان چی کسوف دایا توغند قدرت الهی دی» نو
کمال وائی چی ددی حدیث غنص صرحه د معلومه سوه چی صلوٰۃ کسوف دی په یوه یوه کوچ
کوی، وروسته کمال نریا ته کړیده: وَمَا ذَهَبْنَا إِلَيْهِ رَوَاهُ كِبَارُ الصَّحَابَةِ فِي الْاِخْذِ
به اولی لکثره روا ته و صحیحه احادیثه و موافقة الاصول المعهودة لانا لم نجد فی شی من
الصلوات الا رکوعاً واحداً فيجب ان يكون صلوٰۃ الكسوف كذا لك

درویش وائی: چی بیا نو کمال په تفصیل جواب ورکړی دی دهغو محدثو چی پر تعدد
رکوع دلالت کوی، ان شئت التفصیل فارجمع الیه» درویش وائی چی په اثبات کد مذهب
دا حنا فو او په جواب کی د مخالفینو فقیه ابو جعفر الطحاوی په شرح کی د معافی الاثار م لوی
تحقیق کړی دی» وان شئت فارجمع الیه» او د غرنلکه ملا علی قاری په شرح کی د مشکوٰۃ ادب
الدین العینی په شرح کی د بخاری دیر په نریم پوری او د قوانینوس د محدثینو د بیان کړی دی»
پوښه: چی لغو د صلوٰۃ جامع ددی د باره ده چی خلک راغونډی، او تطویل دقرا
د علیه الصلوٰۃ والسلام په لما غنخه کی د کسوف په قدر د سورة البقره و کمال چی
هنی مسئل غنخه چی د امام تطویل په قرائت سره مکروه دی» صلوٰۃ الکسوف» حندی مستثنی
دی. قال ولو غنخها جائز فلا يكون مخالفاً للسنة» درویش وائی چی دا قول د کمال زما د
مخنی خبری تائید کوی» فتال المصنف:

ثُمَّ يَدْعُوَ الْإِمَامُ جَالِسًا مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ إِنْ شَاءَ وَقَائِمًا

او بیا دی امام په ناسته سره دعا وکړی او مخ به یو و قبلې تروی، کد ئی خوښه وی. او بیا دی په ولاړی

مُسْتَقْبِلَ النَّاسِ وَهُوَ أَحْسَنُ دعا وکړی لکن مخ دی د خلکو وخوا توی
اوداسنه طریق ده» قاله شمس الأئمة

المطوای» اود احسنیت وجهیه داده ولی چی په اجتماعی نصایحو کی اودعا گا نو کی سنت هم
دغه طریقه ده، او بل په داسی قسم کی د دعا په خلکو کی عجز اور قه القلب او حضو پیدا
کړی چی امام ووی چی غرنلکه پعجز او نیان او اقبال سره دعا کوی» قال المصنف:

وَالنَّاسُ يُؤْمِنُونَ عَلَى دُعَائِهِ حَتَّى يَكْبَلَ انْجِلَاءُ الشَّمْسِ

او خلک دی امین وائی پرد عا د امام او تر هغه دی دارعاته دوام وکړی چی په مکمله توگه نه
دندری غنخ خلاصی» قال المصنف:

وَإِنْ لَمْ يَحْضُرِ الْإِمَامُ صَلُّوا فَرَادًى كَالْخُسُوفِ

او که امام جمعه مثلاً حاضر نه وونیو بیا دی خلک یوازې لمنخونه وکړی لکه په خسوف القمر کی
چی یوازې کوی، ولی چی سپوږنې خو واره په زمانه کی د علیه الصلوٰۃ والسلام دندری نیولی ده
اوپه هغ حدیث مؤید ته ده» سیدی چی علیه الصلوٰۃ والسلام دی د هغه د پیا ځ خلک
جمع کړی وی اولمونج دی په جماعت سره اداع کړی وی کد ئی الراتی» قال المصنف:

وَالظُّلُمَةُ الْهَائِلَةُ نَهَارًا أَوِ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ وَالْفَزَعُ

تاریکه جوړوسی د ورچی اویا سخت او تند باد خلاف العاده پیدا یی یعنی که د ورچی وی او که
دشپی وی. اویا بیر وی مثلاً دزلزلې له سببه یا د ډیرو غتمو تبا و په سبب یا د
پرله پسې تیزو بریښنا و له سببه الی غیر ذلک» یعنی په دغو وخت کی دی هم خلک
یوازې یوازې لمنخونه کوی. او په جماعت سره دی نه کوی،

فَكَيِّدُهُ: د ډیر و خلاف المعتاد بیرو لکه ډیر بارانونه، یا واورې هم خلک لمنخونه

یوازې یوازې کوی چی د امصیبت خدا ی دفع کړی. او په عمومی امراض و بایه و وکی د هم
خلک لمنخونه کوی اودعا گا ئی دی هم کوی په دفع کی د هغو منمنو ط»

اللهم اغفر لولمته وللمؤمنين

به اتفاق داهل حنیف و ائمه اربعه قو، وقد دارت علی ثلثة امور، یعنی دغیر احادیث
پردی شی بانندی دایردی یعنی دلالت کوی علی دایچی علیه الصلوٰۃ والسلام دکسوف
لمونج دور رکعت کړی دی علی امر په دی سر چی صلوٰۃ کسوف داسی دی لکه نندی لمونج
یعنی لکه دسجاردغنی کوی علی هغه بیان چی کسوف دایا توغخه قدرت الهی دی، نو
کمال وائی چی ددی حدیث غنصر صلاحتہ دامعلومه سوه چی صلوٰۃ کسوف دی په یوه یوه کوچ
کوی، وروسته کمال نریا ته کړیده: وَمَا ذَهَبْنَا إِلَيْهِ رَوَاهُ كِبَارُ الصَّحَابَةِ فِي الْاِخْذِ
به اولی لکثره روا تم وصحیحه احادیثه وموافقة الاصول المعهودة لانا لم نجد فی شی من
الصلوات الا سكوفا واحداً فيجب ان يكون صلوة الكسوف كذا لك
درویش وائی: چی بیان کمال په تفصیل جواب وکړی دی دهغو مدنیو چی پر تعدد

سکوع دلالت کوی، ان شئت التفصیل فارجع الیه، درویش وائی چی په اخبار کد مذهب
د احنافو او په جواب کی د مخالفینو فقیه ابو جعفر الطحاوی په شرح کی د معانی الاثر م لوی
تحقیق کړی دی، وان شئت فارجع الیه اود غرنکه ملا علی قاری په شرح کی د مشکوٰۃ ادب
الدین العینی په شرح کی د بخاری دیر په نړی پوری اود قواسینوس د محدثینو د بیان کړی دی،
پوسه: چی لغو د صلوٰۃ جامع ددی دپاره ده چی خلک راغونډی، او تطویل دقرا
د علیه الصلوٰۃ والسلام په لمانخه کی د کسوف په قدر دسوره البقره و، کمال چی
هنر مسئل نخه چی دامام تطویل په قرائت سو مکروه دی، «صلوة الكسوف» خندی مستثنی
دی. قال ولو خففها جاز فلا يكون مخالفاً للسنة، درویش وائی چی داقول د کمال زما د
حنی خبری تائید کوی، «قال المصنف»:

ثُمَّ يَدْعُو الْإِمَامُ جَالِسًا مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ إِنْ شَاءَ أَوْ قَائِمًا

او بیادی امام په ناسته سر دعا وکړی او مخ به یو قبل تو، که ئی خوښه وی. او بیادی په ولاری

مُسْتَقْبِلَ النَّاسِ وَهُوَ أَحْسَنُ دعا وکړی لکن مخ دی د خلکو وغواړو
اوداسنه طریقه ده، قال الشمس الأئمة

المعروف اود احسنیت وجهیه داده ولی چی په اجتماعی نصایحو کی اود دعا گانو کی سنت هم
دغه طریقه ده، او بل په داسی قسم کی د دعا په خلکو کی مجزاور، قه القلب او حضو پیدا
کړی چی ایام وویخی چی خرنکه پخیز او نیان او ابتهال سر دعا کوی، «قال المصنف»:

وَالنَّاسُ يُؤْمِنُونَ عَلَى دُعَائِهِ حَتَّى يُكَلِّمَ إِنْجِلَاءَ الشَّمْسِ

او خلک دی امین وائی پرد عا دامام او تر هغه دی د ادعاه دوام وړ کوی چی په مکمله توگه تر
وتندری نخه خلاصیږی، «قال المصنف»:

وَأَنْ لَمْ يَحْضُرِ الْإِمَامُ صَلُّوا فَرَادَى كَالْخُسُوفِ

او که امام جمعه مثلاً حاضر نه وونی بیادی خلک یوازې لمنخونه وکړی لکه په خسوف التفرکی
چی یوازې کوی، ولی چی سپوږنې خو واره په زمانه کی د علیه الصلوٰۃ والسلام تندری نیولی ده
اوپه هېخ حدیث موخبرته نه ده رسیدلی چی علیه الصلوٰۃ والسلام دی دهغه دپاره خلک
جمع کړی وی اولونج دی په جماعت سر اداعه کړی وی که فی المراتی، «قال المصنف»:

وَالظُّلْمَةُ الْهَائِلَةُ نَهَارًا أَوِ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ وَالْفَرَجُ

تاریکه جوړوسی د ورچی اویا سخت او تند باد خلاف العاده پیدای یعنی که د ورچی وی او که
دشپی وی. اویا بیرو وی مثلاً د نزل ل سببه یا د ډیر و غټو ټنا ووپه سبب یاد
پرله پس تیز و بریښنا ووله سببه الی غیر ذلک، یعنی په دغه وخت کی دی هم خلک
یوازې یوازې لمنخونه کوی. او په جماعت سر دی نه کوی،

فَكَأَيُّدُهُ: د ډیر و خلاف المعتاد بیرو لکه ډیر بارانونه، یا واورې هم خلک لمنخو

یوازې یوازې کوی چی دامصیبت خدای دفع کړی. او په عمومی امراض و بایه وکی دهم
خلک لمنخونه کوی اودما گانی دی هم کوی په دفع کی دهغو مضمو ط،

اللهم اغفر لمؤمنه وللمؤمنين

احقرتوں کی کمی نہیں لیب : ایک ڈھونڈ نہرا ملتے ہیں۔ مرزا غالب الشاعر المشہور۔
نوجوانوں کو میری آہ سحر دے : پھر ان شایین بچوں کو بال پر دے : علامہ اقبال الشاعر المشہور۔
سبق پڑھ پھر صداقت کا۔ عدالت کا شجاعت کا : لیا جائے گا تجھ سے کام دنیا کی امامت کا :

بَابُ الْإِسْتِسْقَاءِ

پوہ سہ : چنی ستیا اوبوتہ وائی۔ اوسین اوتاء دپار د طلب دی۔ لکھ پہ علم صرف کی
چی معلوم خبر نہ۔ نود استسقاء معنی لغوی طلب دی داوبو مطلقاً کہ غم بوسری وبل
تہ ووائی چی ماتہ اوبہ را کرہ۔ اوبہ شرع شریفہ کی طلب دی دباران د خدا ای پاک جل سلطان
تخنہ پر خاصہ طریقہ باندی چی بیان فی راہی، یعنی پہ استغفار اوحمد اوتناء سر دپرو کار
ار پہ دیر تضرع اوتذلل سر درہب جل شانہ تخنہ طلب دباران نافع کول دی : فتان
لمصنف چی استسقاء مشروع دہ پہ قرآن مبارک سر، اوبہ سنت نبوی سر اوبہ اجماع
امت سر، اما الكتاب، فهو ما حکى ان نوح عليه الصلوة والسلام لما دعى قومه مذبذباً
الى الايمان وترك الشرك فلم يؤمنوا به الا نذر قليل، حبس الله عنهم القطر، نوخذائ
د دوی تخنہ باران نہ بند کرہ اوبہ چی د اولادو تخنہ وچی سوی خلوت بیت کالہ، نونوح
عليه السلام ودوی تہ ووشیل چی کہ شاسی ایمان راوری، «يُرْسَلُ عَلَيْكُم مَّدْرَأًا، وَيُمْذَرُّ
كُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ الْآيَةِ» (وداشری مسئلہ دہ چی خدای پاک چی ددہ تخنہ ادیا نوپہ قرآن کی
یو بیان وکری اوز مونہ منع ویکری ہفہ زمونہ دپار ہم شرعہ دہ، کما فی کتب اصول الفقہ
واما الحديث : فقد روي عنه صلى الله عليه وسلم انه استسقى يوم الجمعة حين الخطبة
على المنبر النبوي حين شكى اليه الاعرابي بقحوظ المطر وقصته مشهورة وفي كتب
الصالح مذكورة وهذا كان بعد النسبة، وقد استسقى ابوطالب بطلب قریش بہ صلی اللہ

عليه وسلم حين كان صلى الله عليه وسلم غلاماً بمكة اخرج ابن عساکر هذه القصة بتفصيل
ولذا لك يقول ابوطالب في شأنه : هـ
وابيض يستسقى الغمام بوجهه : شمال اليتامى عصمة للارامل :
واما الاجماع فقد اجتمعت الامة سلفاً وخلفاً على الاستسقاء من غير تكبير، قال الامام
الطحاوي : چی استسقاء سنت دہ پہ نيزد حاجت۔ یو خوبہ داسی کما ی کی چی خلگ یہ
نہ واپ لری اوبہ رود، اوبہ خا هان چی دوی خپل کما نونہ اومواشی پہ اوبہ کی لکھ لوی لوی
دبستونہ، اوبہ ریگونی چی مالداران هلته استوگنہ کوی۔ اوبل داسی کما یونہ چی رودونہ او
ولې اوتخا هان خووی لکن دخلگود کبتویا باغو وغیرہ کفایت نہ کوی، اوبیلہ ضرورت بخلگ
استسقاء نہ کوی : فہستانی، قال المصنف :

استسقاء لرہ لمونخ ستہ یعنی نفلی بیلہ جاعته،
صَلَاةٌ مِّنْ غَيْرِ جَمَاعَةٍ پوہ سہ : چی نفس لمونخ مراقی واولا وای

چی رواہ دی بیلہ کراہتہ اوسنت نہ دی، ولی چی پہ حدیث کی بخاری وغیرہ داسی راغلی
دی چی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تہ چی شکایت د قحط المطر وسورۃ رفع یدیه یستسقی
اود لما تخد ذکر پہ کبی نشتہ، اوبل داچی عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ چی دخلگوسرہ پہ استسقا
کولہ لمونخ یہ کپی دی۔ (وعمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ اشد الناس اتباعاً لسنة رسول الله
الله عليه وسلم بعد ابوبکر الصديق رضی اللہ تعالیٰ عنہ، اوبل داچی آنحضرت صلی اللہ
عليه وسلم پہ تہولو صحابہ سر استسقاء کری نوکہ لمونخ پہ کبی نودہ لما تخد ذکر بہ و
پہ دیر شہرت سر پہ روایا توکی د حدیثو راغلی وای، لکن مراقی اوامام طحاوی وائی چی
پہ یوہ روایت شاذہ کی روایت یہ عبد اللہ بن عباس او عبد اللہ بن زید کپی دی دلخوت
صلی اللہ علیہ وسلم د لما تخد کولو پہ استسقاء راغلی دی، قال الطحاوي وهو جدي -
شاذ لا يؤخذ به، نود غہ سبب مونہ دجواز دلخوت راوی، اوددی سببہ یہ ابو حنیفہ لمونخ
داستسقاء سنت نہ بولی، لکن امام اعظم داسی ہرگز نہ دی ویشی چی پہ استسقاء کی لمونخ
کول بدعت دی لکھ بعض دہنمان چی ہفہ سترامان تہ دانست کوی، اوامام ابو یوسف او

امام محمد وائی چی امام دی دوه رکعت لمونج و خلکوته ورکری او جهر بالقصد دی هم وکری
 لکه داخل لمونج یعنی په جهر کی لکن اذان اواقامت بر نه کوی « لکن امام محمد وائی چی وروسته
 تر لمانج دی امام دوی خطبی و وائی او په مابین کی دی کسینی، او ابو یوسف وائی چی یوه خطبه
 دی وائی. او وروسته دی شروع په دعا کانسو وکری. دلیل دی ارا نو هغه حدیث دی
 چی د ابن عباس غزه مروی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم یو وخت په خلکوسو دوه رکعت
 لمونج په جهر سر وکری.

پوښتنه

که اوس امام په جماعت سره لمونج و خلکوته ورکری. آیا په نيزد امام
 اعظم دغه کار مکرر سی او که خرنه؟ **جواب:** د هاکم شهید چی د فانی غجه
 په نقل کړی دی داسی معلوم یږی چی مکروه دی « اوشیخ الاسلام وائی کی جماعت سنت نه دی
 په نيزد امام اعظم لکن روادی بيله کراهته، قال الامام الطحاوی وعلیه التعویل، قال المصنف:

وَلَهُ اسْتِغْفَارٌ وَكَسْتَجِبَ الْخُرُوجُ لَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ

او استغفار دپاڅه خلک کوی دخداي پاک غفر او مستحب دی وتل دپاڅه داستغفار درې ورځی لکن پرله پسې
 لقوله تعالى: فَكُلَّمَا اسْتَغْفَرُوا اتُرِدْرِي وَرَجَعِي زَيَاتٍ مَّنْقُولَةً دى « قَالَ الْمَصْنَفُ:

رَبِّكَ إِنَّكَ كَانَتْ عَفَا يُرْسِلُ عَلَيْكُمْ السَّامُ مِذْرَارًا الْآيَةُ

پاڅه به وزی په داسی کالوکی چی زاره وی لوړیولی وی، یعنی پښه کړی ندی، او یا پښه کړی
 وی، مراقی وائی چی پښه کړی کالی اولی دی. چی خضوع او عجز ته نزدی دی، قَالَ الْمَصْنَفُ:

مُتَذَلِّلِينَ مُتَوَاضِعِينَ خَاشِعِينَ لِلَّهِ تَعَالَى نَاكِسِينَ رُؤُوسَهُمْ

پوه س چی تذلل او تواضع او خضوع الفاظی چی معنایه نزدی ده. صرف فرق په دادی چی خضوع
 ذریه صفت دی. او تذلل او تواضع د اعضاء ظاهر ووصفت دی. ترجمه: او کښته بی غرور
 وی سر و نه خپل، په خلاصه کی وائی چی ښه صورت داستغفار دادی، چی هر وخت چی

ولی، او وروسته وچې سې. او یا او په ترکفات د خلکو او دبا غومشلا کمېسی، او بارانونه تر خپل
 وخت وځنډېږی، نو امیر ولایت دی خلک امر کړی چی درې ورځی دی روژ دی ولسی او
 حسب الطاقته دی نفلونه کوی، او کی یو پر بل دنیا یی ظلم کړی. زری. کړی.
 او که نور ظلم په کړی وی دهغه دی عفو و غواړی دیو بل غجه، او پر نوو شخه یی ننو نو دی
 خدا یی ته توبه وکاږی، او غلرم وړځ په فوق الذکر شرطوسره وضراره ووزی، او که چیری
 بارانونه په وخت کی. تر خلوسی ورځی د حجه شروع سو. نو د باران د شکر دی صحرا و. و لاری
 او نوری دعا کافی دی وکړی.

واقعیه

نزدی اوسنی یعنی ۱۴۲۲ ټق دیرش کاله تخمیناً د حجه په قندهار کی باران قحطی جوړ سو
 نو وائی د قندهار امر وکړی چی خلک دی صبا واستغفار ته آماده سې، چی خاکبست سونو
 درویش خان او خپل طالبان شپږ رطو مذکوره و برابر کړه، اوو عیدگاه ته چی هوری داستغفار
 ټای ټا کل سوی وروان سوو، هلته چی ورغلو تیز فتنه موهتران د تجارانو ولاړ
 دی که گورم فلا فی مولوی صاحب دیو تجارتس سپور عینکی یه پر سترگو ایښی دی او
 دیر زیبا کالی او چوخه یهم فوق العاده اغوستی ده راوړ سیدی.

قصه مختصره ټوله ملایان مهابان په ورته شان اوشوکت سرودشناخته کانونه تیز رفتار
 موترانوکی راغله. اولوی خطیب د قندهار تر ټولو په لوی شان اوشوکت سر را
 وړ سیدی « درویش خیلو ملگرو ته وویل چی خوند داستغفار فست، ول چی دعاوی
 بهم دغه جاء اوجلال والا ملایان کوی، نو گمان نه کوم چی قبولی بیږی، او- اغس هم پلینه
 سو. او استغفار هم دغریوه وړځ وسوه ولس، او کال هم هغس وچ وو. قال المصنف

مُقَدِّمِينَ الصَّدَقَةَ كُلَّ يَوْمٍ قَبْلَ خُرُوجِهِمْ

او خیرا توندی کوی مسلماً نان هم وړځ تر وتود غجه لان الصدقه رخ البلاء

قَالَ يَقُولُ اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا هَنِيئًا مَرِيئًا
 اولامام به به دعا کي وائی ای خدا یه موپاویه کړی په باران سره. خلاصوونکی سختی غنچه چی نماند وکړی
 حیوانا توتته بيله ضرره، چی عاقبت یه بڼه وي، قَالَ المصنف:

مَرِيئًا غَدَقًا بِحَلَا سَحًا طَبَقًا إِثْمًا وَمَا أَشْبَهَهُ
 چی، اورونکی زیادت وی په کښتوکی، چی ډیری اوبه په کښی وی، چی پټوونکی افق وی یعنی عام وی
 پر ټولو اطرافو، چی پر ځمکه یه حکان په زور لویږی، چی ځمکه یه گرده نیولی وی، اور ولام بلو
 وی یعنی په قدر حاجت دکاریزو، رودو، ولو، او ځمکی، اویا مشابه د دغوالفاطوسه
 که دغه دعا کرار کوی اوکه یزور
 سِرًّا أَوْ جَهْرًا وَلَيْسَ فِيهِ قَلْبُ الرِّدَاءِ لکن جهريه افضل دی تاچی تکرار
 یهم ولورې، اوخته په استسقاء کی اړول د پټو پر راسته اوجپه اوبه، په نيزد امام اعظم
 او ابو یوسف: ولی چی امیر المؤمنین عمر او نور صحابه وچی استسقاء کړیده قلب الرداء
 په کښی ندي راغلی، **پوه سکه:** چه امام اعظم د هغه تحویل الرداء غنچه ندي
 منکر چی په احادیثو مبارکه وکی راغلی ده لکه دده مبارک حاسدان چی وائی بلکه امام اعظم
 وائی تحویل الرداء سنت ندي، والا لفعله الصحابة الکرام التاربعةین لسنه شبر بشپړ
 بلکه تحویل الرداء الخضر صلی الله علیه وسلم تبرک کړیده. اوس هم که، څوک تکرار
 کوی روا ده. قَالَ المصنف:

وَلَا يَحْضُرُهُ ذِي وَ
 او نه دی حاضر ډیری واستسقاء ته اهل ذمه، هرنوم
 کافر چی وی، لنه چی عمر عنه، مر، لانهم مبعوضون
 له تعالی، **فائدة:** د علیه الصلوة والسلام غنچه تا بته دعا په استسقاء کې
 دغوکما توسره. اللَّهُمَّ غَيْثًا مُغِيثًا نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ عَاجِلًا قَبِيرًا جَلِيلًا اللَّهُمَّ اسْقِ
 عِبَادَكَ وَبَهَائِكَ وَأَنْشُرْ حَمَلَكِ وَأَحْيِي بِلَدِكَ الْمَيِّتَ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

الْآنْتَ الْغَنَى وَتَحْنُ الْفَقْرُ أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ، وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ قُوَّةً وَبَلَاءً إِلَى
 جَنِّينَ، اوکه چیرې باران ډیر سو او ځمک دودا ټیو پر نړیږی و ډیریدل لکه په زمانه
 کی د علیه الصلوة والسلام هم په خطبه کی دعا وکړه. اوداسی پښه وه. چی یواغرای دجعی
 په وینځ چی علیه الصلوة پر خطبه ولاړ وو سوال د باران کی وکړی، او علیه الصلوة والسلام
 هم په خطبه کی دعا وکړه: اللَّهُمَّ اسْقِنَا اللَّهُمَّ اسْقِنَا دَرِيًّا وَارَةً، راوی د حدیث وایي
 وریځ را پورته سول لکه سپر او باد پیدا سو. حالانکه ځمکی تردی آسمان بیخی صاف وو
 یعنی هیش وریځ نه معلومیده نابره داو، ځمک پیدا سو. په آسمان کی سړ تله سو.
 او باران شروع سو.

الخضر صلی الله علیه وسلم پر هغه خطبه ولاړ و چی بام دده مبارک پر برابرې سړی
 سو او اوبه دده مبارک په نری کی توی سړی، (ودا باران تر: اتلونکی جمعه پوری ودریږی
 او ځمک ډیر په تنگ سو نو هغه صحابې یا بل په داوړ وسته جمعه په وخت کی خطبی
 د علیه الصلوة والسلام په عرض وکی چی د ډیر باران غنچه هدمت البیوت آه،
 توتته خدای ته خواست وکه چی د باران دمونی غنچه بند کړی، نو علیه الصلوة والسلام
 داسی دعا وکړه، اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالطَّرَافِ بَطُونِ الْأَوْدِيَةِ
 وَنَايِبِ الشَّجَرِ راوی د حدیث وائی چی علیه الصلوة والسلام په وخت کی دویلو دخواتما
 دی په دواړو لاسوبه اشاره کوی دشاه وخولته اوو، ځمک یهم دده اشاره سره هر طرف
 ته روان وه، حتی چی مونږ لاونځ وکړی دجعی راوړتلو آسمان بالکل صاف وو، اویو
 څا ځمکی باران نه وو هکذا فی البخاری وغیره من کتب الصحاح، وَمَا ذَكَرْتُهُ مختصر منه، وَلَنُفَعِّ
 مَا قِيلَ فِي مَدْحِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَمُكِنُ الشَّاءُ مَا كَانَ مَقْدَرُهُ: بعد از خدا بزرگ توی قصه مختصر
 و قیل: افاقه ما گزیده بسیار خوبان دیده ام اما تو چیزی دیگری:

باب صلوة الخوف

باب دی په بیان کې احکامود لماخه چی په وخت کی دبیری ددینمن دجملی یعنی کافرانو چی پرمسلمانانو چی کوی، **پوه سه**: چی دخوف لمونځ پرڅو کیفیت په احادیثو مبارکه وکی راغلی دی: چی بتوله کیفیات په جائز دی په اتفاق دامامانو د خلورو مذهبو صرف اختلاف ددوی په دی کی دی چی اولی یه کوم کیفیت دی، لکن اول مشرعییت د صلوة خوف خوپه جنگو کی دکفارو سوی دی لکن صلوة خوف اوس په نورواسبابو سره همدروادی چی بیان فی راسی ان شاء الله تعالی

فایده اضافت د صلوة وخوف ته اضافت ده و شرط ته یعنی د دغه لماخه پر هغه کیفیت چی رابه سی. شرط یه خوف دی یعنی که خوف نروې نو پر دغه کیفیت لمونځ نر دی روا.

د فائدی په کتن او هدایه کی وائی چی شرط د صحت د صلوة الخوف وافتی بیره خبره ده ددینمنه غمخو وسخت والی دی دبیری دجملی، یعنی نفس حضور

ددینمن یا قرب دده دینمن کافی نه دی، لکن امام طحاوئی وائی چی دا قول د بعض دی یعنی د تحقیق خلاف دی، او عام فقهاء پردی دی مذهب دی چی نفس حضور ددینمن کشته هم مسلمانان نه ځندی بیر یی کافی دی په صحت کی د صلوة الخوف، ولی چی معتبر په خصصات شرعی وکی وجود سبب ظاهر دی، نو حضور ددینمن سبب ظاهر دی

د خوف نوبه ځای کو. واقعی خوف دریری، لکه چی معتبر په اباحت دخوړلو دروژی مسکت دی. لکن چونکه سفر سبب ظاهر دی د مشقت نو سفر په ځای کی د

مسکت وافتی. رسول شو حتی چی نفس مسافر ته دروژی خوړل وادی کما تقریب: مشترات کتب الفقه، بلکه په تحفه او عنایه کی وائی چی نفس قرب العدو را هم سبب د صحت د صلوة الخوف

فتاویٰ هی جائزه بحضور عدو و بخوف غرق او حرق

المصنف الاولی روادی په سبب د حضور ددینمن، دعبارت څخه د مصنف داسی معلومیږی چی حضور ددینمن شرط دی نفس قرب کافی نه دی. او داهم معلومه سوه چی حقیقی بیره نرده شرط، او دغه رانگه روادی صلوة خوف په سبب دبیری د غرق والی د کتنو او دغه رانگه روادی صلوة خوف که بیر د سونگ داوړوه، یعنی که بعض نفر داوړ، مخ نیوی ونه کی او بتوله پر لماخه ودریری او، به انتشار پیدا کړی او بعض متاع او شیان به وسوچی. فتاویٰ المصنف:

واذ اتان القوم فی الصلوة خلف امام واحد فاجعلهم طائفتین

که چیری دخلکو په دی کبی اختلاف سوچی په یوه امام پسې به اقتداء کوی یعنی دوه امامه بڼه وی. نو ددی امام واحد څنگ دوی ډلی وگرځوی،

پوه سه: چی دوی ډلی که سره برابری وی په عدد کی. او یوه ډله تربلی ډلی ودری. په حساب کی دواړی لاری روادی، ولی چی لفظ د طائفة عام دی، حتی چی یوه سړی ترم ویل کیږی. حتی که مسلمانان دری کسه وه او ددینمن څخه بیریده یو دی امام سی او بل دی پسې ودریری. او دریم دی بیر کوی، چی امام یو رکعت وکړی مثلاً یا دی بیر داسی هغه دی پسې ودریری او هغه دی یعنی د مخ سپی دی بیر کوی. فتاویٰ المصنف:

واحدة یا ذاء العدو ویصلی بالآخری رکعة من الثانیة

او ددی دره وی یوه ډله برابره ده ددینمن وغیره دپاره دبیری او امام دی وگزار یی، هغه بله ډله سر یو رکعت ددوه رکعتی لماخه څخه خواه اصلاً دوه رکعتی لمونځ وی لکه دسجاء لمونځ، او یا په سبب د منفرد دوه رکعت درباری وی،

فَتَالَ الْمَصْنَفُ: **وَرَكْعَتَيْنِ مِنَ الرَّبَاعِ أَوْ الْمَغْرِبِ** اودوه رکعتی سره ادا کی کہ لونج ٹلور رکعت وو، او یا دما بنام لونج وو، دما بنام ددوو رکعتی پہ اوله ۱۰ له سره ۱۰ لبل دادی چی دما بنام لم رنج خونه نیم کی ری نوخما دیوی دلی دابه دوه رکعت وی، زاول ۱۰ له اولی په دو رکعت سره لتقد مها، فَتَالَ الْمَصْنَفُ

وَتَمَضَى إِلَى الْعَدْوِ مُشَاةً اودوه دسی دغه طایفه چی د امام سره لونج وک دربین و طرفته پیاده یعنی هغه اوله ۱۰ له، فَتَالَ الْمَصْنَفُ: **وَجَاءَتْ تِلْكَ فَصَلَّى بِهِمْ مَا بَقِيَ وَسَلَّمْ وَحْدَهُ** اورادی سی هغه ۱۰ له چی په پیر کی وه یعنی په امام پیسی دی نیت وکری نو امام پدی دوی ته مَا بَقِيَ مِنَ الصَّلَاةِ وکری، او امام دی یواخی سلام وگرخوی ولی چی دده لونج خوبه سو، فَتَالَ الْمَصْنَفُ: **فَذَهَبُوا إِلَى الْعَدْوِ ثُمَّ جَاءَتْ الْأُولَى وَاتَّوَابُوا لِقِرَاءَةِ** او بیادی دادو هغه ۱۰ له ولاره سی وخته دربین، او هغه اوله

وَسَلَّمُوا وَمَضُوا طایفه دی راسی یعنی هغه اول حای ته دی رخی او کی خوبه وه دی خیل پیا ته لونج پوره کری، او بیله قرائت ویلو نخز ولی اوله ۱۰ له خلاص دی اولحق خلف الامام دی حاکم اه سلام دی وگرخوی چی ددوی لونج هم پوره سو، او بیادی دا ۱۰ له ولاره سی دربین و خواته د پیر و بیان، فَتَالَ الْمَصْنَفُ:

ثُمَّ جَاءَتْ الْآخَرَىٰ إِنْ شَاءَ وَوَصَلُّوا مَا بَقِيَ لِقِرَاءَةِ او بیادی راسی هغه بله ۱۰ له چی اوله ۱۰ له وه کی خوبه وه، یعنی اول حای ته، او کی هوی لونج کاوه دوی خوبه ده، اودا ۱۰ له دی پوره هغه پیا ته لونج په قرائت سره ولی چی دوی خو

مسبق دی او پر مسبق قرائت لازم دی،

سُبْحَاتِهِ مراقی ولی چی په صلوة الخوف کی ۲۰ روایتونه راغلی دی. او اصح **فَتَالَ الْمَصْنَفُ** روایتونه یه شپاړس دی او علیه الصلوة والسلام ۲۰ وار صلوة خوف کړی دی، لکن امام طحاوی د نراد الميعاد نخه نقل کړی دی، چی اصول ددغو حدیثو او کیفیات د صلوة خوف دی اودغه کسان چی د پیر والی د کیفیات و شوق لری هر وخت چی اختلاف درواتود حدیث و وینی هغه بل کیفیت صلاة خوف گرخوی او هغسی نه ده بک د امرف اختلاف در او یا نو دی و بی، او ابن حجر په فتح الباری کی وائی هذاهو المعتقد او په در کی وائی چی صلاة خوف په صحیح روایتو کی په ثلور حایه کی ثابت دی، غزوة ذات الرقاع، غزوة بطن نخل، غزوة عسفان، غزوة ذی قرد،

وَرَوَيْشَ وَائِي چی و الله اعلم مصنف د کومه حایه نخه صحیح روایات ۱۶ بولی اوسره ددی چی نراد المعادی ۶ بولی. اودغه رنگه مصنف ۲۳ وار صلوة خوف د علیه الصلوة والسلام نخه نقل کړی دی، او صاحب الدر صرف ۴ وار صلوة خوف د علیه الصلوة نقل کړی دی، اوددی دوو عددو. یعنی ۱۶ اوشپږ او ۲۳ دخلور بیخی ۲۰ فرق دی نو باید ددی خبر و معلومات دکتا بو نخه د حدیثو، اود شروحو نخه د حدیث دکتا بو تر لاسه سی، لکن دا مختصر و مترجه ددی تحقیق حای نه دی، او مراقی ولی چی دا ټوله کیفیات روایتی، والا ولی والا قرب من ظاهرا لقرآن هو الوجه الذی ذکرناه یعنی فی المتن " ن **مَسْأَلَةٌ** که امام په لما نخه کی د خوف سهوه سو سجده سهوه به کو، دی او مقتدا ټوله، ولی چی احادیث د سهوی عام دی.

مَسْأَلَةٌ صلوة خوف غلو او یا غیا نولر نسته، ولی چی دوی اعداء الله دی پیری سفر او صلاة خوف دا حباء الله دپاره دی. فَتَالَ الْمَصْنَفُ:

إِنْ أَشْتَدَّ الْخَوْفُ صَلُّوا رُكْبَانًا فَرَادَىٰ بِالْإِجْمَاعِ إِلَىٰ آيَةِ جَهَةِ قَدَرُوا او که سخته سو بیر دربین دخوا نخه یعنی دربین د امهلت مسلمانا نوت نه

وړاوه چې دوی د د اېو غځه بیا په اوس وخت کې د موټرانو غځه کېسته سې او صلوة خپو
پر کیفیت مذکوره وکړې بلکه جنگ په شروع کړې نو په داسې صورت کې دې مسلمانان
د سپر تیا سره لمونځ کوي. لکن یوازې یوازې اوه غځه هم په اشاره سره وهر طرفه چې
قدرت یه وي، یعنی استقبال القبلة شرط نه دی، ولې چې د مسلمانانو د پیاوړتیا
بېخي لوی عذر دی.

تنبیه داد لما غځه شان او عظمت او قوی فرخیت دی. او پخپل وخت کې دکولو نو
د دغه بیان غځه باید سړې پوه سې، یعنی چې په دغسې سخت حالت کې نه
لمونځ ساقط سو. اونه د تاخیر اجازت و مسلمانانو ته ورکړه سوه، قیاً استغنی علی حال
بعض المسلمين حيث یكونون سالمین ومع ذلک لا یصلون، لافادی ولا با الجماعه
ولا یبألون بذالک ولا یحافون غضب المجارجل سلطانہ « اللهم اغفر و نصرأ
و جبا و عافیة ».

مسئله په تبیین او جمع الانه کې وای چې سپور لمونځ کول په صحرا کې زوادی
او په ښار کې نه دی روا. ولې چې نفل په ښار کې را کبیا نه دی روا نفرض په طریق اولی
نه دی روا وان کان لضرورة « انتهى » در ویش وای چې نفل خواختیاری لمونځ دی نو
په ښار کې را کبیا نه ضرورت سته. که نفل یه نرم غواری خو کېسته دی سې که مشکل
کېسته کیدو کې فسته، اوفرضی لمونځ خولا نه دی او په وخت مقید دی « ان الصلوة
کانت علی المؤمنین کتاباً مقوفاً » نو خدای ناکره که فوجونه دکفارو په ښار و
ننوزی او مجاهدین یه و جنگ ته په وخت کې د لما غځه مجبوره سې، نوبه ولې را کبیا
ودوی ته لمونځ نه دی روا « نودا مسئله تجزیه نظر غواری والله اعلم » فتال المصنف

وَلَمْ تَجْزِ بِالْحُضُورِ عَدُوَّ وَإِنْ لَمْ يَتَنَازَعُوا فِي الصَّلَاةِ

و نه دی روا صلاة خوف بیله حضوره د دشمن، قال فی البحر لعدم الضرورة حیث قد مر
اختلاف فی هذه المسئلة من قبل فتذکر، او که چیرې نزاع په قورک نه وه یعنی خواخوا

په موټر لمونځ په یوه امام پسی کوي. نوا فضل داد چې هر یوه طائفه دی لمونځ پور وکړې په
امام پسی کله په حال کې دامن، یعنی یوه ډله دی پیر کوي. او بله ډله دی په یوه امام پسی
خپل لمونځ پوره وکړې. او سره د امامه دی سلام وگرځوي. وپه دی د اېو لارو پسی د
پیر و وځای ته. او اوله ډله دی راسی او په بل امام پسی دی خپل لمونځ پور وکړې
سُبْحَانَ اللَّهِ وَلَعَمْرُ الْوَكِيلِ

تاریخی کتنه: نن ورځ ۲ دوشنبه ده د رجب الحسین نیټه ده ۱۲۲۰ هجری
قری ده، چې دوی هغی دغه تخمیناً پر امریکا باندې دوشنبه
او یا د کار په ښار او د نیویارک په دوولوی ښار کې بعض کسانو هرڅو نه
چې و په یوه داسې خودکشه حمله کامیاب وکړه، چې د نړۍ په تاریخ کې به تر اوسه دا غسې
حمله چا نه وی کړې. او امریکا ته یه جانی ومالی پیر لوی تاوان ورکړه. امریکا دی حملی
عاملان ویش ندل؟ یا نه!

خوامریکا چې رئیس جمهور یه په دغه وخت کې بش و. ۸ د ۱۹۷۰. د دی حملی پر په یوه خوار
غریب د ۲۲ کالو جنگ نرده هیواد افغانستان پر غاړه واچو. په بهانه د دی چې دروسانو
په یرغل کې پر افغانستان لوی مجاهد اسامه بن لادن په افغانستان کې وو. نود امریکا
بش په ډیر جوش د صلیبی جنگ اعلان وکړې، یعنی دنما را وو او د اسلام جنگ، او د طالبان
د حکومت غځه چې امیر المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد یه لوی روحانی او ملکی پشواوو، دامقا
و کړه چې اسامه بن لادن دی و امریکا ته تسلیم کې چې امریکا یه په خپل ملک کې محاکمه
کړې. او طالبانو او د دوی ټولو مشرانو دا خبره رد کړه چې اسامه نه مون وروړ مسلمان دی
اولوی مجاهد دی، او دروسانو د قبضې په وخت کې افغانستان باندې لوی مجاهدانه
کارنامې لري.

په هغه وخت کې چې امریکا یان دروسانو د پېش قدمی غځه وپیل کله د دغه اسامه
سره د ډیر نای او د وسلو لویه مرسته کوله، نوموړی دامیله مجاهد مسلمان وروړ
وکا فرانونه حواله کړه، نو امریکا او بش په مغرب مها لکو کې حتی په بعض اسلامی مالکو

ملکه پاکستان، عربستان، سعودی امارات متحدہ عربیہ و بلغاریہ اولیٰ جوہری کڑی
 جی اسامہ بن لادن دہشت گردانہ پتہ نری کی لوی مشردی حتماً نری طالبان و موہن نہ
 سپاری اوکے فی نہ و سپاری موہن د طالبان و حکومت پہ افغانستان کی هوئی اوزمین
 برید و نہ کوو، او د طالبان و حکومت د مابین غزوہ و، پہ دغه وخت کی دشمالہ اتحاد پہ
 نامہ جی د طالبان و مخالف و جی مشریہ برهان الدین و و او مرکزیه بدخشان و و دغه
 برهان الدین امریکایا نو تہ دعوت و رکری جی نہ موہن شمال ایستلاف د تاسرہ ملگری یو د اسامہ
 بن لادن پہ نیولو کی او د طالبان و حکومت پہ ۶۰ نگو لو کی « او د امریکایا نو پلا امریکائی
 پہ لندن کی دیر لوئی آوانی گدی کری جی د طالبان و حکومت بہ د مابین غزوہ و « او
 امریکا اعلانہ کوی جی نہ حملہ کوو صبا حملہ کوو مسلماً نہ نو تو لو پہ پاکستان کی خصوصاً
 د علما و حضرات و مشران و پی د پی د افغانستان سر دیک جہتی اعلان و شروع کرے، ترلوہ
 معاملہ پر د غہ های و لا پو دہ او د افغانستان پہ جنگ نر دہ ملک کی پہ عام و خلکو کی پر
 اضطراب دئی، آئندہ بہ و گورو جی خدای جل سلطانہ بہ فہ پینوی اللھم انصر الاسلام
 و المسلمین و دمر الکفره خصوصاً الامریکا و الانکلیس و سایر معا و نیہم من سائوا و حیث
 کانوا مجرمۃ السبع المثانی و القرآن الکریم، قتال المصنف:

وَلَيْسَ حَبُّ حَمَلِ السَّلَاحِ فِي الصَّلَاةِ عِنْدَ الْخَوْفِ او مستحبہ
 نوول د سلاح یعنی پہ اختلاف د زمانہ و دھری نوئی غجز جی حمل یہ ممکن وی، پہ لماغہ
 کی پہ وخت کی دبیری دجلی د دہنمن،
پوہ سہ: جی استحباب مذہب دی داخا فو او امام مالک او امام شافعی رحمتہ
 عنہما حمل د سلاح پہ نیز د خوف پہ لماغہ کی واجب بولی ط

اللھم اغفر لکاتبہ و لمصنفہ و لقارئہ و لمن طالعہ و لمن نظر الیہ بعین الاذنی
 امین

باب احکام الجنائز

باب دی پہ بیان کی د جنازی د احکامو

پوہ سہ: جی جنائز جمع د جنازی دہ، مرقی وائی جی جنازہ پہ نرید جیم او پہ نرید جیم
 نری تہ ہم وائی او چاریا فی تہ دمری ہم وائی لکن جی مری پر پرت وی، او بعض اہل لغت
 وائی جی پہ نرید جیم خودی مری تہ وائی او پہ نرید جیم چاریا فی تہ وائی: وقیل بالعکس ط
 قتال المصنف:
لَیْسَ تَوْجِیْهِ الْحَضَرُ لِلْقَبْلَةِ عَلٰی یَمِیْنِهِ وَجَارَ الْاِسْتِیْقَاءِ
 سنت دی مخامخ کول دھنہ چاچی زکندن بیروی و قبلی نہ پر سترہ رخ او سنتی سخ پری ایستل
 یہ روادی لکن **پوہ سہ** جی د اہل سنت دی جی پر مریض تکلیف نہ وی، و کہ
 تکلیف و بیادی پر پخیل حال پریر دی،

پوہ سہ: محتضر صیغہ د اسم مفعول دی ای حضرتہ ملائکۃ الموت او جل بہ الموت
 ہر سلمان تہ پہ کار دہی ہستہ و مرگ تہ متعدد و وسی پہ توبہ سرہ او پہ در مظاہر
 اورگ دی دیر دیر پیادی وی، کما و رد فی الحدیث النبوی اکثر و ذکر ہانم اللذات الموت،
 خصوصاً مریض تہ، سہ توبہ کن امروز تو مرگ زنگو فرما کن: شاید میری صبح فردا یا بی شمر: واستثنی من
 ذلک العلماء المصنفین و المدرسین، لثلا یخل ذکر الموت کثیراً بالتضعیف خصوصاً اذا کان تضيفہ
 یبلغ الی مجلدات و ایضا یخل بالتدریس، قتال المصنف:

وَيَرْفَعُ رَأْسَهُ قَلِيلًا وَيَلْقُنُ بِذِكْرِ الشَّهَادَتَيْنِ عِنْدَهُ مِنْ غَيْرِ
 او سر دی لہر، اپور تہ کری، او تلقین دی و تہ کوی یعنی وریا دہ وی دی و دہ تہ دویم کلمہ شہادت
 اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
اُحْجَاجٌ وَلَا يُؤْمَرُ بِهَا بیلہ دیر والی د دغہ تلقین، ولی مریض پہ حال د سکر ات الموت کی

دی چی د پرتلقین غنچه نه تگ نسی، د سر پور ته کولو په باره کی مراقق وائی چی غنچه
وقبل ته سبی، نه واسمان ته» درویش وائی چی داپه هغه صورت کی چی پرا استه ارم بیر پری
ایستلی وی، «کما لا یخفی»

او امر دی هم نه ورته کوی چی فلاقی کله ووايه، ولی پرده سختی ده نوشاید دی به وائی، یا» ولایچی
شیطان همدو ته حاضر پری اوور تر وائی چی دین دنصاری ووسه «نودی به وهغه وائی
یا» ده امر به داخیال سی چی زما و امر ته به لا وویئله، «نوبت کفر گمان پرفوسی، بلکه په
په مراقق کی وائی چی که چا دغز کندن والا ته وویل چی کله ووايه، اوده، صراحت وویئله چی کل
نه وایم حکم به کفر نه کی، ولی چی دی مغلوب العقل دی نو خله بعض علماء مرگ بیله
اونزال العقل خوشی کړی دی لهذا الخوف، قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: لَقِنُوا مَوْتًا كَرًا
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فانه لیس مسلم بقولها صند الموت الا انجته من النار» وفی حدیث اخر من
كان اخر كلامه لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دخل الجنة، ای دخول اولیا»

فایده: په قنیه کی وائی: الواجب علی اخوانه واصدقائه ان یلقنوه اه لکن دوجوب
د تلقین خبر په بل کتاب کی فستر، بل ټوله د فقه کتابونه وائی چی تلقین سنت دی،

فایده: په هغه تیرسوی حدیث کی چی: لَقِنُوا مَوْتًا كَرًا اه جمهور علماء پر دی چی متفق
چی مراد دمیت غنچه قریب الموت مراد دی حقیقت میت نه دی، کله په دی حدیث کی
مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَمْ يَمُتْ وَمَا فِي الصُّمَرَاتِ عَنْ الْبَرَاءِ: لَوْ قَالَ لِمُسْلِمٍ قَتَلَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَلَمْ
يَقُلْ كَفَرَ بِاللَّهِ وَإِنْ اعْتَدَ الْإِيمَانُ أَهْ فَهُوَ لَيْسَ فِي الْمُحْتَضِرِ الْمَذْكُورِ بَلْ هَذَا الْقَوْلُ لَا يَصِحُّ عَلَى
إِطْلَاقِهِ وَالتَّفْصِيلُ فِي شَرْحِ الطُّحْطَاوِيِّ «مسئله: که محتضری وولر کله شهادت
وویئله نونور دی کله شهادت نه ور ته تکرار وی ولی چی شاید ددی اخیل خبره داغرو وی،

مَتَّالِ الْمَصْنُوعِ وَتَلْقِيَهُ فِي الْقَبْرِ مُشْرَعٌ وَقِيلَ لَا يُلَقَّنُ وَقِيلَ لَا يُؤْمَرُ
او تلقین دمیری په قبر کی یعنی چی په قبر کی کبیبول سی مشروع دی. او مراقق والا وائی چی

بِهِ وَلَا يَنْهَى عَنْهُ دماذهب داهل سبنت والجماعت دی، اوبعض علماء وائی

چی په قبر کی دی مری ته تلقین نه کوی، دلیل په هغه دی چی په کفایه کی ذکر سوی دی،
چی دامری که مسلمان وی نو تلقین ته به حاجت نسته، اوله پر کفر مری نو تلقین فایده
نه ورته لری، آه. اوددی قول نسبت ومعتزله ووته کی، اوبعض فقهاء وائی که چا
ومری ته کاوه خول دی نه منع کوی اوله چانه کاوه خول دی امر کوی په تلقین سره. اودید
د اول قول دادی چی په حدیث کی راغلی دی: لَقِنُوا مَوْتًا كَرًا شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.
دی وائی حقیقت میت خومردی نومراده تلقین غنچه تلقین دقبر دی. لکن اکثر مشایخ
د اخافو پر دی مذهب دی چی مراد په حدیث کی معنی مجازی ده ای مَنْ قَرَّبَ إِلَى الْمَوْتِ «کا
نوا تلقین دوخت دمرگ کردن دی کامر» په هر حال کیفیت د تلقین دمیری په قبر کی ددی
«یا فلان بن فلان اذکرک ینک الذی کنت علیه فی دار الدنیا بشهادة أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ
مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ»

**درویش وائی چی مسئله د تلقین دمیری معرکه الاراءه چی لوی تفصیل په فتح
التقریر کی دی، او هغه ټوله تفصیل را نقل کول ددی مختصری شرحی سره مناسب نه دی، او
په نهم پوری طویل بیان په مراقق او طحطاوی کی هم موجود دی او هغه هم په سبب د طول
درویش ونه کی اونه چی را نقل کی، وَكَشَّافُكُمْ بِالصَّوَابِ، قَالَ الْمَصْنُوعُ**

وَلَيْسَ بِأَقْرَبَاءِ الْمُحْتَضِرِ جِرَانُهُ الدُّخُولُ عَلَيْهِ وَ

اوستحب ده قریبا نوت ته د محتضر او همایه گانوته دده چی د محتضر خونی ته دی ورسی او هکله

يَتَلَوْنَ عِنْدَهُ سُورَةَ لَيْسَ وَاسْتَحْسِنَ سُورَةَ الرَّعْدِ

دی کبیبی اوتالوات دسورة لیس دی کوی. اوبعض متأخنینو تالوات دسورة الرعد هم مستحسن
گنلری دی، **فایده:** دغه خلق دی محتضر ته نصیحت دوصیت کولو کوی. اوبه
وخت که د نزع دی په خوله کی اوبه وراچوی، ولی په دغه وخت کی تنده پیر وی لشده
النزع و لذا انک وزد فی الخبر، چی شیطان همدو ته حاضر پری اونلابی اوبه ورسره وی،

او محضرت وائی چته ووايه لاله غیری نوزه به دی اویه کرم نعوذ بالله من ذاک
 اودغه خلگ دی محضرت دپاک خدای لوی فضل وکرم و پیا دک اودده گمان دی پر خدای
 بنه کوی، په حدیث ک دمسلم اعلی دی، لا یموتن احدکم الا وهو بحسن الظن بالله انه
 یرحمه ویعفو عنه»

اوپه صحیحینو ک دا حدیث هم راغلی دی قال الله تعالی: اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي لِي، واما قرآن
 سورة یس فلما جاء فی الخبر، مَا مِنْ مَرِيضٍ يَقْرَأُ عَنْده کيس الامات رَیَّان وادخل قبره
 واما قرآن سورة الرعد فلقول جابر انها تهون علیه خروج روحه، فتال المصنف:

وَاخْتَلَفُوا فِي إِخْرَاجِ الْخَائِضِ وَالنَّفْسَاءِ وَالْجَنْبِ

او اختلاف کړی دی شاخو په ایستلو ک د خائض او نساء بنه اود جنب، پوهه سک
 چی ایستل ددغو کسانو صرف اولی دی او هغه هم هلته چی ودوی ته ضرورت نه وی، نو
 پر دی سبب باسی چی ددغو کسانو سر چونکه نجاست موجود دی نو بایده چی حضور دوی
 مانع دحضور څخه دملکود رحمت و نه گرچی، اوجه دعدم الإخراج داده چی ممکنه ده چی
 دغه کسان د محضرت تیر نواقر بام و وڅخوی اوینه به ووزی، او طبیب دی هم ورتنه راولی.
 درویش وائی: اَللّٰهُمَّ ارْحَمْنَا اِذَا عَرِقَ الْجَبَّيْنِ، وکثر الرینین، وَبَكَ عَلَيْنَا الْحَبِيبُ وایس
 مثا الطبیب، اللهم ارحمنا اِذَا وَاَرْنَا التُّرَابَ، وود غنا الاحباب، و فارقنا النعیم و انقطع
 النسیم، اللهم ارحمنا اِذَا بَلَى جِسْمُنَا وَاَنْذَسَ قَبْرُنَا، وَاَنْطَوَى، و فُئِسَ اِسْمُنَا
 او کافرک څه هم قریب وی ځندی باسی دی، فتال المصنف

فَاِذَا مَاتَ شَدَّ لِحْيَاهُ وَغَمَضَ عَيْنَيْهِ

نوحی محضرت مړ سو
 دده اوپه پسر ورتکر چی خوله یه په کبی پته سی او پر سر دی ورتری او پته دی کړه
 سی سترگی دده، لورود الامر به فی السنة النبویه، و تخمینا لوجه کاهو الظاهر
 اللهم اغفر لولمفوه و لکاتبه و لمن نظر الیه لعین الانصاف

فَتَالَ يَقُولُ مُغْمِضُهُ لِسِمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

المصنف
 اولی دی هغه سړی چی سترگی دمړی ورتپته وی، شروع په نامه د خدائی اوتا بولو پر ملت در رسول
 صلی الله علیه وسلم اللهم سهل علیه امره و سهل علیه ما بعده
 الله صلی الله علیه وسلم، یا الله آسانه کی پرده موجود ده حال دده او تـ ذکر وی وروست تردی یعنی

وَأَسْعِدْهُ بِلِقَائِكَ وَاجْعَلْ مَا خَرَجَ إِلَيْهِ خَيْرًا مِمَّا خَرَجَ

د قبر حالات، اودی نیک څڅی ورتگر ځوی په دیدار ستا او وگر ځوی هغه دنیا چی دی
 عنه وروقی، یعنی قبر و ما بعده خیر تر دغه دنیا چی دی ځندی ووقی،
 درویش وائی: چی په صحیح حدیث کی راغلی دی چی څه وخت چی ابوسلمه وفات سو.
 آنحضرت صلی الله علیه وسلم په سترگی ورتپتولی نو داسی دعایه وکړه! چی خدایه وځنی
 ابوسلمه او پورته کړی درجه دده په هدايت والا وکړ او دده په وروستوی ته کور ک
 نه عوض ورتکړی په فائزینو ک، اومون ته بځنه وکی اوده ته یارب العلیین، او فراخی
 ورتکړی ده ته په قبر کی، اورو نړا ورتکړی وده ته په قبر کی، کمال وائی چی بیادی پتو وغیر
 پر اوار کړی، قال المصنف:

ثُمَّ يُؤْضَعُ عَلَى بَطْنِهِ حَدِيدَةٌ لَيْلًا يَنْتَفِخُ

او بیادی کبیر دی پر نس دده یوه و سپنه تا چی نس یه ونه پر سیری، پوهه سک
 چی و سپنه خاصه او طبعاً په دفع کی د پاپا سوپ فائده لری، او که و سپنه نه وه نو یو بیل
 دروند شئی دی پر کبیر دی، فتال المصنف:

وَيُؤْضَعُ يَدَاهُ بِجَنْبَيْهِ وَلَا يَجُوزُ وَضْعُهُمَا عَلَى صَدْرِهِ

او کبیر دی بنوول سی دواړه لاسونه دده پر دواړو اړخو دده، او نه دده ورا الیه بنوول

په څيگر دده، ولي چې دا ځوی او عادت دا اهل کتابودی، **فَاعْبُدْهُ**: گوته دلا سر دی و موږ یې چې آواری یې. اود غږ ښه دلا سو او پښودی ښه و، او اړکی چې غسل په وخت کې ورته اسان وي. «فتا المصنف»

وَتَكْرِهُ قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ عِنْدَهُ حَتَّى يُغَسِّلَ او مکروه دی قرائت قرآن تر هغه وخته پورې چې غسل ورکوي، دا د پاره ددی چې تعظیم قرآن وسې د حدته او نجاست څخه چې په مرگ سره پیداسو او پسله غسل مری پاکيږي.

یوسف چې غسل ومري ته ته ورکول امر شرعي دی قیاس او عقل کار نه په کښی لري نو دا پوښتنه ځای نه لري چې مری خوپا له و نو غسل ولي ورکوي. لان الادی لا یجس بالموت کرامته له، یا دا خبره کول هم ځای نه لري چې که انسان په مرگ نجس گڼې نو باید په غسل هم نه سی پاک. لکه نور حیوانات چې مری په پرېولو نه پاکيږي، او یا دا خبره چې مری خو جنب نه دی. نهایت دا خبره ده چې په سختی نرکندان برده څخه یو اودس ما توونکی شوی وتلی وي، نو باید دده امضاء او داسه و پرې نیږي ولس.

فتا الراقي بخلاف الکافر یعنی هغه په غسل سره نه پاکيږي که لکن امام طحاوی وای چې مسلم او کافر په دغوا حکا موکي سره یو دي، **سؤال**، قال الله تعالى: انما المشركون نجس **جواب**: د هغه نجاست څخه مراد نجاست د عقیدې دی نجاست د بدن نه نږدی مراد و هدا مذهب السلف والخلف: قال المصنف.

وَلَا بَأْسَ بِأَعْلَامِ النَّاسِ بِمَوْتِهِ او پوره اخته په خبر ولسر جنازه و، کوونکی دیرسی، ځای او مسلم رهايت کوي چې علیه الصلوة والسلام خبر ورکوي په مرگ د نجاست په هغه څخه چې دی په محکه که د جښه و ورسوی و او د غږ ښه په خبر کړه خلک په مرگ د نږدین حارثه او جعفر بن ابی طالب او عبدالله

ابن رباح چې په یوه غزا کې درې سره شهیدان سوی وه، والتفصیل فی کتابی البلاغ المبین **مسئله**: په نهایت کې وای که مری یو عالم وو او یا یو زاهد سړی وو چې خلکو ته پکې په کاره نو بعض متاخرینو وئیلی دی چې پروانه لري چې په بازارو کې د دې مرگ اعلان وکړي وهوالا صبح آه او په مراقی کې وای چې د پرد مشا څخه وای چې دا پروانه لري چې د جنازې د مری خبره خلکو ته ورسوي تا چې هغه اقرباء یا نور دوستان چې په مرگ دده خبر نه وي خبرسي او حق د مری پښای کړي، لکن فراط په مدح کي مری دی نه کوي بکه هغه قدر الفاظ دی استعمال کړي چې خلک یېه وپېژني.

صاحب هدایه په تجنیس کې وای چې مکروه دی تر حد تجاوز په مدح کې مری خصوصاً چې جنازه یېه حاضر وي لانه من صنیع الجاهلیه، ط او پروانه لري بیان د سواج مری د مری که په شتر سره وړ او که په شعور سره، لکن چې په واقعیت بیان یې او فراط په کښی و **مسئله**: ژرېل پر مری که قبل الموت او که بعد الموت وي په صرف او ښکولو یوولو سره پروانه لري، چې آواز پورته کول او چی و هل په کښی نه وي،

اونیا حت یعنی په زوره چی و هل لکه د ښځې غاښ عادت دی او کله چې پر ځان خیرل یا تندې تکلول یا شکایت د خدای پاک څخه کول، سخت مکروه دی، بعض ښځې د قریب د مری په وخت کې داسې حالت پر ځان طاری کی لکه پیږیا نا نو چې نیوف وي، په بخاری او مسلم کې دا حدیث موجود دی چې څه وخت چې دا آنحضرت صلی الله علیه وسلم اخیری زوی چې ابراهیم یې نوم و او دده د بی ماریه زوی خدای پاک ددی څخه ورکړی وو، د ۱۲ میاشتو په عمر کې مریض سو او بیا وفات سو، نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم په توبیولو او ښکولو پر وژرل «عبد الرحمن بن عوف» چې د الله حاضر وو، و علیه الصلوة والسلام ته وای وئیل: وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَبْكِي، ا فقال يا ابن عوف انها رحمة، یعنی زما دغه اوښکی درجعت د سببه توشیې یعنی دو صله رحی له کبله معنادا چې اوښکی توبیول ممنوع ژرانه ده «وقال ان العين تدمع» په تحقیق سره سترکی اوښکی کوی و، وَالْقَلْبُ يَحْجِنُ ا و نه غم کوي، وَلَا نَقُولُ إِلَّا يَرْضَى رَبُّنَا، او په خوله نه وایو مگر هغه خبره چې خدای

او پتی سترگی می نه سوی رونزه ولای، اورونری سترگی نه سوی پتولای، بالکتر
دغه مرض د سکتی یوه وړخ راته پلین سوی وو، چي پلار مرحوم اونور قریبانو
د نبض کتنو وروسته، سل په سل دا عقیده سوه چي عبید الله مړسو، نو د قبر
د پاره کی خلک ادری ته واستول او کفن یه راوړی وو، او طالبانو مسجد نریه
نه ورو سپارلی وم چي غسل ورکړی، او خلک اوقریبان یه هم خبر کړی وه. نو
طالبانو چي غسل را کاوه، او تودی اوبه د غسل یه پر ما اچولی هغه طالب چي زما پر بدن
یه لاس تیراوه، د زهره پر برابر یه د زهره لږ حرکت محسوس کړی وو، نو هغه بل طالب
ته چي اوبه کی پر ما تویسولې ده بل طالب ته وویل چي ته راسه زما خیال داری
چي ددی مری زهر حرکت لري او ژفندی دی هغه چي لاس زما پر زهره ایښی وو هغه
هم ورته ویلی وه چي هونری هم په حرکت پوهیږم، خیر طالبانو غاسلانو زما مرحوم
پلارته وړغلی وه چي ته دې راسه وگوره مونږ عبید الله ژوندی بولو زهره یه
حرکت لري، پلار زه د نو و قریبانو چي راغلی وه هغه ته هم زما د زهره حرکت محسوس
سوی وو.

نو دغل دما یه خنخی بیرته خوف ته راوړی وه، او هغه کالی یه راغوستی وه او په
تلک کی یه پټ کړی وم. چونکه د تې د پړوخت د تیریدو مخه زه ډیر ضعیف سو
وم چي سترگی می هم نه سوی رونزه ولای، او دوی هم هرگړی نه کتله، خو خوشه
وروسته د زهره حرکت ونبض ته راوړسیدی او نبض هم په حرکت راغلی یوگړی
وروسته ما سترگی رونری کړی او خبری می وکړی، په قریبانو کی د خوشی کی
دور پیدا سو چي مې مجید الله ژوندی سو قبر کناذیه بیرته راوغوښتل، رفته
رفته ما کامل صحت پیدا کړی او کفن یه را کالی کړه وای غوښتل داری تراوسه پورې
ژوندی یم یعنی ۸۳ کاله عمر داوس می دی، واکشاه جل سلطان یعلم باجلی، اللهم افی
استئاک ختام الاجل علی الایمان والا سلام وکلمة الشهادتین عن وداع الروح من البدن
علی الایمان والتوبه من جمیع العاصی مجرمة سید الانام صلی الله علیه وسلم.

فَسَالَ فَيُوضَعُ كَمَا مَاتَ عَلَى سِرِّ مَجْرُوتًا وَيُوضَعُ كَيْفَ

المصنف

نودی کیستول سې مری څرنگه چي مړ سو یعنې مرگ یه میتن سو، پر تخته د غسل په داسی حال
کی تخته دی خوشبویه کړی

اتَّفَقَ عَلَى الْأَمِّحِ وَ لَيْسَتْ عَوْرَتُهُ وَ تَالَهُ وَارُونَهُ يَ ۳ يَ ۳ يَ ۳

بالله، نریلی دا تجمیر یو خون پاره د دفع در اڅه کرهڼی دمیت دی او بل دده د تعظیف پاره
هم دی، کیفیت د تجمیر ادا چي عود یا اگرستی ته دی اور و اچوی، (ودری واره پر تخته

شاوخوا را وگرځوی، او که پر تخته سمیټی های دی پری باسی او غسل دی ورکړی. او ایښوول
دمری پر تخته هر څرنگه چي وی پروانه لری پراصیح روایت چي شمس الاکمه ویلی دی، او بعض

واپ پر قبله دی پری باسی یعنی پښی دی و قبلی ته کی لکه مریښ چي لمونځ کوی او عورت
دی ورپټ کی، و جوب وای چي عورت ته د مری کتل ناروادی لکه د ژوندی.

کن نریلی او نه کید والا وای چي د نامه مخه تر نری ټکنو پورې دی عورت ورپټ کړی، او
هدایه والا وای چي صرف عورت غلیظه دی ورپټ کړی تیسراغلی الفاسیل، و هو ظا هر

الروایة وهو المعمول في الناس اليوم **مسئله**، ساترا عورت دی تر خپلو کالو لاندی دی
اول ټوک پر و اچوی، فسالة المصنف:

ثم جرد على ثيابه ووضي إلا أن يكون صغيراً لا يعقل

الصلوة او وروسته دی لڅ کی مری د کالو مخه. او اودس دی ورنه نازه کړی، مگر نه کړ داسی
کونچي وو چي په لمانځه نه پوهیدی نو هغه اودس نه غواړی،

مسئله: استنجاء دی داسی ورو وای چي غاسیل دی کی څلور په پلاس واغونډی نو تر ساتر
لاندی ده په استنجاء ورو وای، او که هغه نه وه نو پر ساتر سر بیرته دی استنجاء ورو وای

فسالة المصنف

بلا مضمّة واستشاق إلا أن يكون جنباً

بیله خولی پریو
اوبیله پری

پريولو مگرکه جنب وو، مراقی وائی دس مسج دی وکری په صحیح روایت کی، لکن خوله او
پنه دی په تکرر مسج کړي، وعلیه التعامل، مر، اوکه مری جنب وو، یا هائضه یا نساء
نحوه نو په تکلیف سره په خوله اوپن اوپه و، لغوه وی تاچی طهارت یه پوره سی.

تحقیق غسل المیت

پوه سکه، چی په نیزه امام ابویوسف دی استیجانه و، وچی، تاچی نور نجاست خارج
سی لاسترخاء المفاصل او خلاصه والا هم و غر مذهب ته تللی دی، **مسئله**، په ابتدا و دای
چی متوضی لاسونه منیچی دمري دلا سو پریوله نسته، ط

مسئله دینو پریوله دمري دی نه حنیه وی، ولی چی په های کی د جمع زالی داویونه و دای

مسئله، که سري بالغ سوا ولیوف و ویا په هغه لیونوب کی مرئو اودس نه غولای
فایسا علی البی **مسئله**، په فتح القدر کی وائی چی غاسیل دی پر گوته یو تکر و بیچی
او مري غا بنونه او تا لودی او شنیدان دی په مسج کړی، او غر رنگه پد سبز مودی، او دتو،
په غار کی دی گوته و لغوه و و، و هدا اما استحبه بعض العلماء و هو حسن فی تنظیف المیت

تنبیه استثناء د جنب چی مصنف په نور الايضاح کی کړیده، او استثناء د حائض
او نساء چی په مراقی کی کړیده، دایوانزی د خلخالی نظر دی، قال الامام
الطحاوی و هو غریب مخالف لعامة الکتب کما فی الشبلی علی الکفر،

اوپه تبیین کی وائی چی جنب لکه نور مری دی، درویش وائی چی علما و ولر بنای چی په
قول دیوانزی خلخالی دی فتوی منه وکوی، **قال المصنف** :

وَصَبَّ عَلَيْهِ مَاءٌ مُغْلَى بِسِدْرٍ أَوْ حَرْضٍ وَالْأَفْأَلْقَرَاءُ

وَهُوَ الْمَاءُ الْخَالِصُ
او بیادی توی کره سی پر مری اوپه چی دبیری ددرختی
بلگونه پر کنی ایشولی وی، او یا بروحه اوکه هغه دولونه

و نو بیادی قراح (خالصی اوبه) پرتوی کی، درویش وائی کی په صابون پری منیچی هم روادی
بلکه، ان لونیکی خیرودی لحطای وی،

فایده، دمغلی خننه د معلوم سو چی تودی اوپه دمري د غسل د پارو افضل دی، لکه
فی التهم، کله د آود پار د تخنیده یعنی غسل وکړوونکی مختار دی په پریوله سره چی منیچی
ولی هریوکا فی دی، په حدیث شریف کی، راغلی دی چی خه وخت چی په مدینه منوره کی د
علیه الصلوة والسلام وفات سوه، نوده مبارک غاسیلانو بنحوته وویل چی غسل وکړی
په اوبو او سندر سره، **قال المصنف** :

وَنُفِسَ رَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ بِالْخِطْمِ
او پریوله دی سی سر او پریه دمري
په خطمی سره پوه سکه
چی خطمی په کسه او فتحه د غا و دای وادی لکن کسریه اکثره د ترفتی په عربو کی، اوپه
پشتونو کی فتحه اکثره ده، دیو وانه نور دی چی اصلاً په عراق کی دیری او خوشبویه
مري، اوپه پاکولو کی دتو د صابون وکوی، او دیونا فی طبیباً نو سوه دیری،

مسئله، که دسری یعنی مری پر پریه وینستان، نه وه یا دسر نه وه او یا یه سرخیلی
وو، او پریه پریه هم وینستان نه وه یا نه و، راغلی یا کسه وویا یه پریه سرخیلی وه
نو تکلیف ته د خطمی د پریو لوضوهرت نسته لعدم الباعث علیه، **قال المصنف**

ثُمَّ يَضْجَعُ عَلَى يَسَارِهِ فَيُفْسَلُ حَتَّى يَصِلَ الْمَاءُ إِلَى مَا يَلِي

التحت منه
بیادی پری ایستل سی مری پر چپه انخ، نودی وری پریوله سی، یعنی دده
رسته انخ چی لوپسو، دای چی شروع په راسته اندام سنت دی، تر هغو
پوری چی، سیربی اوپه و هغه جانب ته دمري چی وختته ته خر مه دی چی چپه طرفه دمري دی
قال المصنف : او بیا، ی مری پری با سی پر، استه

ثُمَّ عَلَى يَمِينِهِ كَذَلِكَ
طرف دغره رنگه یعنی تر هغو دی منیچی
چی و هغه های ته دمري اوپه وری سیربی چی تختی ته خر مه دی یعنی چپه طرفه ته،

فَتَالَ الْمَصْنُفُ وَالْكَافُورُ عَلَى مَسَاجِدِهِ

اوودی گرځولاسی کافور، چې یو معلومه خوشبو ده، پر ځایونو کې د مری، چې هغه تندي دی، اوږه او لاسونه دی، او د نرنگونو د دی او دوی د دی، روی ذالک عن ابن مسعود (او چنچیان هم د کافور غځېد وړی، فَتَالَ الْمَصْنُفُ

وَلَيْسَ فِي الْغُسْلِ اسْتِعْمَالُ الْقُطْنِ فِي الرِّوَايَاتِ الظَّاهِرَةِ

اوست په غسل کې د مری استعمال ده پنبه وړپه روایا تو ظاهر وړکی، نریلې په شج کې د کنز فایده چې پرواه ندری چې پرمخ د مری پنبه واچوي، او په سوزیو کې د نریلې، فرج، پنبې او نری په غاړو او د غوږو په غاړو کې پنبه وړتخته کړی، لکن فتاوی ظهیریه وایي چې په دېره او په فرج کې دی پنبه نه وړایږدی، فَتَالَ الْمَصْنُفُ

وَلَا يَقْصُ ظُفْرَهُ وَشَعْرَهُ

اونوکان د مری که غم اوږده وې ندری وړ پری کوی مگر که مات نولک ووهغه دی ځنډی پری کړی اوودی غوږ ځوي، او وینستان دی هم ندری کوی یعنی که د سړي که د بیتی وړی او که د نری نراف وې. امام شافعی وایي چې د مری بیتیونه که تر منځنۍ بالاوه وډېځي دی که او د نریلې کې نوکان غټ وې پری دی کی، او د نریلې کې د نری نراف وینستان تر غټه، مباح بالاوه ځنډی پری دی کی. قاله الملامکین، او که فرضاً نوکان او وینستان د مری غاسلانو پری کړه نمونې په نیزی هغه په کفونو کې وړ سړه کښیږدی، ق، تب، قَالَ الْمَصْنُفُ

وَلَا يُسْرِجُ شَعْرَهُ وَلِحْيَتَهُ وَالْمَرْءُ تَغْسِلُ زَوْجَهَا

اونه دی وږن منځوی وینستان د سړ او د بیری ولی هغه نریت دپاره دي، بَخْلَافِهِ مری د نریت غځه فارغه سو، په قنیه کې وایي چې د افعول مکروه تحریمی دی که طلاق نه وی غونځ قاسمه ده او که طلاقته وی نوهم نکاح قاسمه ده لبقاء النکاح فحقها من جهة العدة، که عده د طلاق رجعی وی او یا د ظاهر، اومیر و ماییتي غسل نسی،

سولای ولی چې نکاح قطع سو، حتی که بنځه د غسل دپاره نه وه مریه دی تیمه وړی او پری مریه نسته چې سترگی به پوتیوی په وخت کې د مس د نریلې عینو د دی، او که بیکانه سړی ووهغه په دغه وخت کې سترگی پوتیوی،

که بنځه د مریه د مرگه سره لنگه سو او عده د رجعی طلاق په تیره سو

مسئله او یا په عده کې د طلاق بائن و او یا پری مریه حرامه سوې وه په سبب د مردن وال نودغه مایینه مریه ته غسل نسی وړکولای، فَتَالَ الْمَصْنُفُ:

کَمَّا الْوَلَدُ لَا تَغْسِلُ سَيِّدَهَا

لکه منځر چې د بادا د غځه لنگه سو وی غسل نسی وړکولای بادا ته اودغه مدبت منځه یا مطلقه منځه، ولی چې ملک د بادا په مرگ سره دده قطع سواو پری منځو عیده هم نسته، نو که ترته ووداغه منځه دی بادا ته تیمه وړ ووهی تکرې پر لاس پیچلی،

په صحیح روایت کې راغلی چې ابوبکر الصديق رضی الله تعالی عنه، وصیت کړی و چېلی مایینه ته چې اسماء بنت عیس و چې که نه مړ سو ماته به ته غسل وړکوی، او ابوموسی الاشعري هم مایینه ته وصیت کړی وو، او په بل حدیث کې د عائشه داسو راغلی دي.

فَتَالَ الْمَصْنُفُ وَلَوْ مَاتَتْ امْرَأَةٌ مَعَ الرِّجَالِ تَيَمَّمُوهَا كَعَكْسِهِ

که مړه وې یوه بنځه په ډله کې ده نریو یعنی محارم او غیر محرم، نو دوی دی تیمه وړکوی لکه عکس د دوی چې نری مری په مایینه کې د بنځو چې بنځی په محارم

وی، دابنٹی دی تیمم ورو وھی پہ یوتوکر سر چی پرلاس دی وپیچی کمری
 غنہ بنٹی اجنبی وی تاجی لاس یه دهغی دبدن سر وانه منبلی اوسترگی بهم پشوی
 دمروندو غنہ بنٹی که خه هم سپین سری وی، «قَالَ الْمُصَنَّفُ»
وَأَنَّ وَجِدَ ذُوْرَحِمٍ مُحْرِمٍ يَتِمُّ بِالْأَخْرَقَةِ وَكَذَا
 اوکه موجود ورو په ژوندو کی قریب محرم دمری که مری که مری نروی اوکه بنجی نوتیمم دی

الْغَنِيُّ الْمُسْكِلُ يَتِمُّ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ
 ورو وھی بله تکره. اودغیرنگه دی تیمم ورو وھی دخنٹی مشکل په ظاهر روایت کې
مَسْئَلَةٌ: که خنٹی مشکل نه وویا دنرخوایه غالبه وه یاد بنجی. نویادی غلوه
 کړی یا سړی بنجی، ط، م، «قَالَ الْمُصَنَّفُ»

وَيَجُوزُ لِلرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ تَغْسِيلُ صَبِيٍّ وَصَبِيَّةٍ مِثْلِهِمَا
 او نراو بنجی لره روادی غسل وړکول وکوچی هلک او جنلی تر چی اشتها د نرنه ورتنه
 کیری، او امام ابو یوسف وای چی مکروه دی بیگانه نراو بنجی نه غسل وړکول وږ
 نرهلک یا جنلی ته «وجه داوول روایت داده چی اعضاء ولره دکشنی هلک او جنلی هلک
 دعورت فته، لکن چی صغیر جداوی که چیری اشتها ورتنه کیدل بیا نرونه غلوه
 کوی او بنجی بنجی ته» بیا تراس کاله پوری وروسته یه حکم د بالغ دی، «قَالَ

وَعَلَى الرَّجُلِ تَجْهِيْزُ امْرَأَةٍ وَلَوْ مُعْسِرًا فِي الْأَصَحِّ
 اوواجب ده پرنه باندی کارسانی دمري ماینی دده که خه دی مسکین وی په اصح روایت
 کی، ولله بال تجهیز هو الکفن والدفن، دامذهب دی دابو یوسف لکن امام مذکور وای چی
 چی دا تجهیز هلته پرمیره واجب دی چی ماینه مسکینه وی، اودا خبره خوښه کړی صاحب

وَأَنَّ لَمْ يُوْجَدْ مَنْ تَجِبُ عَلَيْهِ
نَفَقَتُهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ اوکه چیری نه ووموجود هغه خوک چی دده نفقه پرواچه

آیا صالح همایه په دنیا کی فائده لری! خلکو وویل هو علیه الصلوة والسلام وویل داغی نفع لری په اخرت کی ایستهی،

فکاید ۵ رسول کریم صلی الله علیه وسلم ته په درو (۳) جامو کی کفن وړ کړی دی، تر درو (۳) جامو با کفن مکروه دی، مگر که مری دبالا جامو وصیت کړی وو بیا کی زیاده دست مکروه نه دی، او کی ددو جامو وصیت کړی ورنه دده وصیت لازماً الاجراء نه دی، ولې چیر خلاف سنت دی بلکه په درو جامو کی دی کفن وړ کوی، ط، زه نه پوهیږم چی پښتنو کی دمری کفن دپاره که شاه وی او که گدا وی کفن سان « مختار کړی دی، اوس ددی چی په ټولو جامو کی تر هغه که قیمتته جامه فته، او تقریباً هېڅ خوک ددغه سان کالی په شرونه کی نه غوښتی خصوصاً په اوسنی زمانه کی، حتی چی په عمومي ورځو کی هم نه اغوندي اخترونه نوڅه کوی. که شوك وايي چې وجه ینه داده چی دا کپړه سپینه ده، نوزه وایم چی سپین رنگ خورتی بالام سته، او که شوك وايي چې دا خوبه قبر کی تر څرا بیری جامه څه کوی! نوزه وایم ددی حدیث په څه جواب وی: حَسَنُوا أَكْفَانًا مَّقْرُوفَةً آه فتاک المصنف:

وَكْفَايَةُ إِزَارٍ وَلِفَافَةٍ اوبل کفن کفائی دی ددر دپاره او هغه یوازنی انزار، اوبله لفافه ده، لکن دا اصح روایت دی، او بعض وائی چی قمیص او لفافه کفن کفایت دی، پوه سته: چی په حال کی دا اختیار دغه کفن کفایت واجب دی بیه کراهته،

مسئله: که دسری مال لږ وو او قریبان یه ډیر وه، نو دغه کفن کفایت اولی دی تر سوال پر قریبا نو د کفن سنت لپاره، او که مال ډیر وو او قریبان یه لږ وه، نو بیا کفن سنت اولی دی، **مسئله:** که پسرې پور و نه باندی وه چی دده مال یه کافی نه وو نو هغه پور وری ما یم د کفن سنت من حیث القيمة لومن حیث العدة نه می کیدلای، قال المصنف:

وَفَضَّلَ الْبَيَاضُ مِنَ الْقُطْنِ وَكُلُّهُ مِنَ الْأَنْزَارِ وَاللِّفَافَةُ مِنَ الْقُرْنِ إِلَى الْقَدَمِ او تفیض وړه که سوی دی سپینی جامی ته چی پنبه ووی

مر، رانی چی مستعمل پریولی اونوی سره برابری دی، او هر یو انزار اولفافه مخه دی دقرن یعنی دسره ما بین څخه تر لږ پورې پورې وی، وفي المراقی مع نریادة للربط « قال المصنف:

وَلَا يَجْعَلُ لِقَمِيصِهِ كَمَّ وَلَا دُخْرِيصَ وَلَا جَبِبَ

اوبه دی وړ کول کینی قمیص ته دمری لستونری او تر خزی، اوبه گریوان چا کوی، ولې چی دا ټوله شیان دپاره حاجت وړندی دی مری و دغوشیا نو ته ضرورت نه لری، او فخر الاسلام پېشرح کی جامع صغیر اور ضی الدین په محیط کی او حافظ الدین په کافی کی دجیب څخه جیب مصطلح اختی دی چی خلق شیان په کینی اچوی چی په پښتویر جیب بولی بکسر الحیم فتال المصنف: **وَتَكْفُ أَطْرَافُهُ وَتَكْرِهُ الْعَامَّةُ عَلَى الْأَصَحِّ** او اصراف د کفن دی نه

سرو جوتوی. ولې چی حاجت ورته فته، قال ط او کی کف وکړی روادی بیه کراهته، او مکروه ده لنگوته په اصح روایت کی، ولې چی په کفن کی د رسول الله صلی الله علیه وسلم لنگوته نه وه، او بدایع والا یه علت دابولی چه که عمامه وړ کړه سی نوجامی د کفن جوتی گرځی اوسنت خوداده چی تالک وی، وفي المراقی: چی لنگوته دمری بعض بنه بولی،

پوه سته: چی مراد د بعض څخه متاخرین د احافو دی. لکن په فتاوی ظهیرییه کی وائی چی لنگوته چی متاخرین حسین بولی دپاره د علماؤ او صلحاؤ ده خاصه نه دعوچی خلکو دپاره: **وَلَفٌ مِنْ لِسَارَةٍ ثُمَّ يَمِيْنُهُ وَعُقْدَانُ خِيْفٍ** قال المصنف:

پوه سته: بیادی وپیچی دچپه طرفه څخه او بیاد سرته طرفه څخه او غوته دی کړی **النبشاره** که چیری دخلا مید و سیر و ه، **پوه سته:** چی اصل پیچل دمری دای چی اول دی لفافه اواره کړی، اوبیادی انزار سر بیه پر اواره کړی، اوبیادی په مری قمیص واغوندي او پر انزار دی کښیږی، بیادی چپه طرف دڅخه پر اواره وی. وروسته دی راسته طرف پر اواره وی تاچی راسته طرف سر بیه سی، اوبیادی لفافه هم داغی

پر را واره وی. او بیادی غوطه ور کړی که بیر ددی. چی کفن به سړو پا شل سی
یعنی که بیر نه وه چی قبر بنډی وو نو بیا غوطه ضرورت فسته کذا فی ط و دره

مَسْأَلَةُ وَتَزَادُ الْمَرْتَّةُ فِي السَّنَةِ خَمَارًا لَوَجْهَهَا وَخَرْقَةً
اودیا تولا کړی دی تر کفن د تر بنډی لره د سنت پر طریقه کفن کی یو پوړی د خ پتمید و له پاره

لَرِبَطُ ثَدْيِهَا وَفِي الْكَفَايَةِ خَمَارٌ بَلْ دِيَارٌ دَنُورُ دُكُيُودِي اودا
یعنی د سرد پاره م، اوبو توبه تکر
توکر به دونه پتړه ور وی چی د تیو خنه تر نامه پوری به وی، اوبعض وای تر ترنگلو
پوری. او په کفن کفای کی دی یو پوړی بالا کوی. مَسْأَلَةُ الْمُصَنَّفِ:

وَتَجْعَلُ شَعْرَهَا ظَفِيرَتَيْنِ عَلَى صَدْرِهَا فَوْقَ الْقَمِيصِ
اودوی گرځوله سی ویبستان د بنډی دوی (۲)، کوچی او پرځیگر ددی دې کسیر دی تر قمیص تر

ثُمَّ الْخَمَارُ فَوْقَهُ تَحْتَ اللَّفَافَةِ ثُمَّ الْخَرْقَةُ فَوْقَهَا
بیر، او بیادی پر زړه پسر او مخ ددی د په و اچوی سر بیر پر قمیص چی تر لافانی لاندی
را سی، بیادی هغه توکر د تړلو د تیو سر بیر پر لفافه وتړی نو کفنونه به نه پا شل کیری

مَسْأَلَةُ وَتَجْمَرُ الْأَكْفَانُ وَتَرَأَقِبَلُ أَنْ يُدْرَجَ فِيهَا وَكَفَنُ
المصنفه او خوشبوئی دی کړه بی کفنونه که د زوی او که د بنډی تال واره د مخه د پیچلو دمړی په

الضَّرُورَةُ مَا يُوجَدُ هغوی او کفن د مجبوری که د زوی او که د بنډی هغه قد
وخه چی په غزا کی دا حد حضرت حمزه د شهید سوپ یوه جامه کی کفن سو. او مصعب
ابن عمیر چی هم په غزا کی دا حد شهید سو یوه شری تی، در لوده چی پر سرب ورو اچول

لنبي في لثي يات به سوى او که بی پر پښو ورو اچول سرب لثی پاته سو. نو علیه الصلوة
والسلام امر و کړی چی سربیه و ر پت کړی او پر پښویه اذخر و اښه ورو اچوی
نود دی کبله مصنف چی کفن ضرورت ما یوجب دی

بَابُ يُوْبِسْتَنَهُ په حدیث شریف کی امام احمدیه روایت کړی دی (واضح ب سنن
بیله نسائی هم روایت کړی دی. داسی راغلی دی چی علی الصلوة
والسلام و ویل: مَنْ غَسَلَ مِثْلًا فَلْيَغْتَسِلْ وَفَرَسَ حَمْلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ. او امر خود پاره د وچ
وی نوی باید چی پر غاسیل دمړی غسل واجب سی، او پر حامل دمړی دی و دس واجب سی
نواضا فیه په جواب کی خبر وای:

جَوَابُ: حَنِيفِيَانِ وائی چی دادودره، امر چی په دغه حدیث شریف کی راغلی دی
د پاره د ندب دی. ولی چی په حدیث کی د ابن عباس تصریح په نفی د وجوب راغلی ده:
امام محمد په موطاء کی وائی: وَنَأْخُذُ بِأَنَّهُ لَا وَضُوءَ عَلَى مَنْ حَمَلَ جَنَابًا وَلَا عَلَى مَنْ خَنَظَ
مِثْلًا او کُنْزِ او غُسله. و هو قول ابی حنيفة او ملا علی قاری وائی چی دا امر محمول بر اخصیاط
دی، اوبعض فقهاء چی هغه سړی چی مړی ته غسل ور کړی دیر وار خفاء او معصوم گرځی
نوی دی په خپله غسل وکړی هغه خفکان بی په نشاط او خوشحالی بدل سی،

او د غرنګه هغه څوک چی مړی پر اوږ واخستی وی لږ تر لږه څه سودا او دل خستګی ور
پېښی نوی او دس وکړی هغه به دفع سی. دا و وحکت د حدیث مذکور، ط، در.

فَأَعَدَّهُ: غاسیل دمړی د ابتداء مخه د غسل تر پیا یه پوری داغه قول تکراره وی
«غفرانک یَا رَحْمَن» فَأَعَدَّهُ: مشروعیت د غسل دوخت مخه د ادر علیه
الصلوة والسلام راغلی دی، حاکم یو حدیث چی ده په حکم په صحت سره هم کړی دی دسی
روایت کړی دی چی علیه الصلوة والسلام و وئیکله چی آدم علیه السلام غنم رنګه سره تر نڅی
الغیر جګ سړی وو. خو څه وخت چی دی وفات سو، ملا شکوحنوط او کفن د جنة وړ ته
راوړه او بیا ملا شکو غسل ور کړی په اوبو او بعد سره درې واره، او په دریم وار کی
یواندانه کافور هم استعمال کړه. او په تا کو کفنوک و پیچی او په قبر کی لحد و رجوړ

کی او لمونځ د جنازی په ورکړی. او ملائکو د هغه وخت عیال ته دده وویل: یی
بسی ادم هده سنتکم من بعده فلذا کم فافعلوا

تنبیه: په حدیث شریف کی راغلی دی که چا مری ته غسل ورکاوه، او بعض
علاماتی د بد بختی په کبني ولیدی مثلاً منځ په تنک تور سو، یا په نس و
پرسیدی او داسی نور شیان، او عا سئل هغه شیان پست کړه خدای پاک به وده ته
خلوینت کبا ترگهونه ور وځښی، او که چا کفن ورکړی مری ته خدای به هغه
واغویندی کای د سندس او استبرق، چی دوه قسمه ور بهیم دی
او چا مری ته قبر ور جوړ کړی. اودی په کبني پت کړی د ورو ثواب لری گویا ده
ومری تر ورځی د قیامت کور ور جوړ کړی، وعنه علیه الصلوة والسلام: یا علی غسِّل الوفا
فانه من غسِّل میتًا غفر له سَبْعُونَ مَغْفِرَةً الْحَدِیث.

تاریخی یادگار نن یعنی د جمعې وړځ ده تردی وړځی د څلور وړځی کیږی چی امریکا یا
او انگریزانو پیر افغانستان د شپنی اود وړځی هوائی بریدونه شروع کړی
دی، اوسکده توغندی چی پر عام المنفعه ځایو او پوهوئی میدانو اود طالبانو پر شک
مند ځایو بلکه پر بیگانه عوامو هم بی رحمانه ظالمانه اوزوی پر کابل، قندهار، جلال آباد
نزار شریف، هرات، شنډ ند او پر نورو ښارو د افغانستان ورته بهیاری د شپنی او
د وړځی د خوا شروع دی، اود زمینی حملی هم گواښ کوی، او په موجوده حال کی بعضا سلاهی
مسکتوهم فضائی حملو ته امریکا ته اجازه ورکړیده، اوهم په دوه هوائی میدانونه دایر
ه واند کی زکړی دی. او امریکا او انگریزانو د اقصا کړی دی چی د طالبانو حکومت به د
ښو غورځو، وبله نراته اوس هندوستان و شمالی اتحاد ته چی د طالبانو مخالف ځواک
دی پیش رفته سلاح ورکوی بڼکه هیلی کاپتریم ورکړی دی، اللهم انصر الاسلام
والمسلمین ودمرواهلک اعداالدین من کانوا اللهم اهزم الکفر والمشرکین ومن
عاونهم. **پوه سته** چی مصنف تر کی اوسه پوی بیان غل او کفن دمړی کاوه. ولی چی هغه جنازی
د لاغځه شرط دی او شطونه خو هڅای تر مشروط دغه ذکر کیږی لکه طهارت تر لاغځه دغه ذکر کیږی نو څرنگه

چی مصنف د بیان څخه د شرطو فارغه سونواوس شروع پر مشروط کوی فقال:

فصل

د لوری خبر دی منید اُخذوف ای هذ افد
اود وروسته نور ورسه اعلای تعلقی نږی

لمونځ د جنازی دمړی فرض کفائی دی
الصلوة علیه فرض کفایه دلیل فرض والی خو په اجماع د ایت ده
چی متکرره کافر دی کافی البدائع والتقنیه، او علاوه ترا جائز احادیث صحیحیه هم اثبات
راضیت نه په کیږی، ولی اخبار احاد دی، قال علیه الصلوة والسلام: صلوا علی
کل تر وفاجر، او هغه ایت مبارک چی طحاوی پر صلوة جنازه دلیل گرځولی دی یعنی
قوله تعالی: وصل علیهم، الا یتیه هغه استدلال صحیح نه دی، ولی چی مقصود په
ایت کی خود عاده بدلیل مابعد: ان صلواتک سکن لکم، اوفرض عین نه دی،
ولی چی پرتولو مسلمانانو فرضی ده یو خو محال دی اوبل حرج. بظیه دی

اوبل دلیل د ادی چی په حدیث کی راغلی دی چی علیه الصلوة والسلام وځلگوت
وویل: صلوا علی صابکم، نو که فرض عین وای نو علیه الصلوة والسلام ولی پرینو
پوه سته: چی جماعت په لما څخه د جنازی کی شرط نه دی که یو مری لمونځ ورکړی
هم فرض ساقط سوه: **مسئله:** د جنازی لمونځ د لوی سړی افضل دی د کوچنی
د جنازی تر لاغځه، ق، **مسئله:** نذر کول د جنازی، لماغځه صحیح دی ولی چی
قریت مقصوده دی، اود تکفین یاد جنازی سره د تلون نذر نه دی صحیح، مجزه

وکریر: چاچی ویلی دی چی د جنازی لمونځ د خواصو څخه د دی امت دی هغه غلطه
خبره ده. ولی چی د څخه تیر سوه چی ملائکو وادمر علیه الصلوة والسلام ته پسله غسل
د جنازی لمونځ کیږی، او امام د جنازی د آدم، حضرت جبرئیل، السلام وو، کما فی النهایه
اوابن عماد و چی امام د لماغځه حضرت شیت علیه السلام وو

پوښتنه: اُمنّا خدایه الکبریٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہا چی پسله نبوت غنجه دعليه الصلوة والسلام لئن کاله وروسته وفات سويده، او عليه الصلوة والسلام دجنارزی لمونځ نه دی ورکړی **جواب:** په هغه وخت کې دجنارزی لمونځ مشروع نه وو. قال الواقدي، قال المصنف:

وَأَرْكَانُهَا التَّكْبِيرَاتُ وَالْقِيَامُ او اړکان دجنارزی دلا غنجه تکبیرونه دی او په ولاړی کول دی، مراقب وایي چې اول تکبیر شرط دی په اعتبار شروع دجنارزی په لا غنجه او اړکان دی په اعتبار ددی چی په ټاکی ده رکعت ولاړی دی لکه درې تکبیرونه، چی هر یو یو په ټاکی کی درکعت ولاړی دی. گویا دجنارزی لمونځ خلوتی دی. محیط **مسئله:** دجنارزی لمونځ په ناستی بیله عذر نه دی روا. او په سپړنیا کی هم نه دی روا. او که محکمه دباران په سبب ټوله ختی و، بیا په سپړنیا

روادی، ط" **قَالَ الْمَصْنُفُ وَشَرَايُطُهَا سِتَّةُ إِسْلَامِ الْمَيِّتِ** او شرطونه، شپږه دي. اول اسلام دمری دی، ولی دالمونځ خوشناعت دی او شفاعت دکافردیار نسته **پوه سه:** چی اسلام عام دی که پخپله مسلمان وی او که په تبع دمور او پلار وی لکه مسلمان کوچنی چی مړی، نود جنارزی لمونځ به ورکوی، او بیا په تبع ددار وی لکه په دار اسلام کښی چی کښی پیدا سی، **مسئله:** که بانه سړی غنجه چا اسلام وپوښتی اود هغه نه ووزده، چی مړی دجنارزی لمونځ به نه ورکوی، حموی س" **قَالَ**

وَطَهَارَتُهُ او بل شرط په پا کوالی دی دمری دنجاست حکمی او حقیقی غنجه ولی چی مړی لکه امام دی او امام طهارت شرط دی، نراد فی المراقی، و طهارة مکانه "نود جنارزی لمونځ ورکول نه دی روا چی غسل نه ورکړه سوی. او بیا په پرېدن نجاست وی.

مسئله: پا کوالی دکنف هم شرط دی نو که کنف دابتداء غنجه نجس ووخو پری دی منیخی و نه لمونځ دجنارزی نه دی روا، او که وروسته تر غسل دمری غنجه نجاست

راوړوت او کنف په مردار سو په خزانه کی وایي چی دا نجاست مانع دلا غنجه نه دی دفقا **مسئله:** که چی مړی بیله غنجه بنج کړی او قبری خاوری وړ و اچولی، نود غسل دپاره دی بیرته خاوری نه ځندی غورځوی بلکه قبرته دی لمونځ ورکړی بیله غنجه للمضروقه، او کی صرف په قبر کی ایښی وو خاوری نه وی پر وړ اچولی نودی مړی راوړا دی غسل دی ورکړی بیادی لمونځ ورکړی.

اړی غسل نه وو ورکړی او لمونځ به ورکړی دسببه دهیری، او یا دسببه دجهل، او مړی بنج کړی خواری به پر و اچولی، بیادی قبرته لمونځ ورکړی. ولی چی هغه دغه لمونځ خواسد وو، او مراد د مکان غنجه ټاکی دمری دیورقی دی، ... نو که مړی پرجنازه وو او جنازه پاکه وه اولاندي محکمه مرداره وه دجنارزی لمونځ بیه روا دی، او که مړی پرمحکمه پروت وونود محکمی طهارت شرط دی، او هغه خبره چی صاحب الفوائد کړیده. چی سره دنجاست دمحکمی به لمونځ روا دی. ولی چی کنف دمری حایل دی، دا اعتبار ورخبرونه ده، ولی چی په قنیه کی وایي چی کنف تابع دمری دی نو حایل نه سی کیدای، درویش وایي: که مړی پ پاک تلتک کی پیچلی وو کما هو القناد اولاندي محکمه مرداره وه لمونځ دجنارزی به روا دی ولی چی تلتک په سبب دعدم اتصال په بد ن پوری دمری تابع نه دی،

مسئله: که دامام خپله بی اود سیانه وه پیاد او لمونځ به ورکړی، وروسته معلوم سوه نو که هم قوم ټوله په اوداسه دی لمونځ به بیرته راگرځوی، ولی دټولو اقتداء نه وه پس روا، او که امام اودس درلودی دقوم یا ټولو او یا بعضو اودس نه درلودی لمونځ صحیح سو په سبب دیوازی امام، ولی چی دجنارزی په لا غنجه کی جماعت شرط نه دی، ط، در **مسئله:** که دجنارزی په لا غنجه کی اودس مات سواو بل څوک په خلیفه کړی لمونځ به صحیح دی **مسئله:** که محکمه مرداره وه اودسری چوټ یا گوښونه مثلاً په پښو و لکن دپښو سره جوت تللی ده چوټ مثلاً پاک وو کی څهم لاندي تللی مردار وی لمونځ دجنارزی په کښی روا دی،،

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولوالدیهما ولمن نظر الیه بعین الانصاف آمین آمین

دی پرید دی، صرف تکبیرونه دی پرله پئی ووالی اوکه نه بیریدی تکبیرونه سر د دعا کا نو ووائی وهو المشهور وعلیه الفتوی، وقیل غیر ذلک.

فائده: یوشتر چی مصنف نه دی، او پری. دادی چی امام به بالغ وی لکه په نورو لمو خوکی، او بل شرط دادی چی امام به دیو جزء سره د مری برابر وی، در، قهر، لکن دا شرط هله دی چی مری یو وی اوکه مری دیوه دیوصف د مخه تر امام دی کبیری او امام دی پر برابر هغه مری په دوی کی چی افضل وی ودریدی، در، ط، قال المصنف.

وَسْتَهَا أَرْبَعُ قِيَامُ الْإِمَامِ بِحِذَاءِ صَدْرِ الْيَتِ ذَكَرَ كَانِ
أَوْ أَتَى اوسنت د لماخه د جنازی خلوی علی ولاءه د امام ده پر برابر خیر مری او انشی که مری نروی اوکه بنج، ولی چی په خیر کی زره دی. او په هغه کی نور دایمان دی. نویه ده دریدو کی اشاره وشناخت ته دایمان د مری ده، **مسئله** صغیر او کبیر په دی دریدو کی یوشتر ده، «مرط، س».

پوه سه: چی دریده پر برابر د صدر مذهب مختار دی، «او بعض وائی چی دیر دی پر برابر سردیری، ولی چی سر معدن العقل دی. و فیه انه لا فرق بین الرجل والمرأة فی ذلک فلا وجه لتخصیص الرجل، او بعض وائی چی د تراویشی د وار و دی پر برابر دو دریدی، «قال المصنف».

وَالْتَنَاءُ بَعْدَ التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى ۲. اودو هم شرط ویل دی د بجا نیک قال فی المراتی يجوز قراءة الفاتحة بقصد التناء كما نص عليه علمائنا: **پوه سه** چی مسئله قرائته الفاتحه لویه اختلافی مسئله ده. امام شافعی قرائت د فاتحه ان کتاب فرض بولی، او امام مالک وائی چی قرائت د فاتحه په بنا کی د مدینی معمول په صلاة الجنائزه کی نه دی، **سوال:** په بخاری کی د اسی حدیث راغلی دی چی ابن عباس یوی جنازی ته لمونج وركړی او فاتحه الكتاب په وویل: وقال لتعلموا انه من السنة

وَأَجَابَ عَنْهُ الطحاوی چی قرائت د فاتی چی د اصحاب الکرامه فخر منقول دی هغه پر وجه د دعاء او ثناء دی نه پر وجه د تلاوة القرآن، اود مذهب احناف علماء هم دا وائی کفایت پر وجه د ثناء ووائی خو پروانه لری، اوکی په نیت د قرآن ووائی هغه دی روا، وهذا مصحح فی کتب المذهب، کا محیط، والتجنیس، والوالجیه وغیرها. بلکه پدی قصدیه ویل مکروه تحریمی دی، ط ۳۸۱، ومزید التفصیل فی ۲ و ط.

وَفِي خُصَائِلِ صَلَاةِ خِزَانَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجُوزُ فِي غَيْرِهِ مِنَ الْأَمْوَاتِ

دادی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم چی په ورج د دوشنبی وفات سو، او غسل او کفن وركړه سو، اودی مبارك پر تخته په خونه کی د بی عائش کبیر سو، نو ابوبکر و عمر حجری ته ورغله او په صف کی پر برابر د علیه الصلوة والسلام ودریدل. و د دوی سو بعضی مهاجرین او انصار هم ملگري وه خونه چی په حجر کی خائیده. نو د جنزیه لمونج یه وركړی یعنی په امامت د ابوبکر وروسته ابوبکر او عمر و وویل، السلام عليك ايها النبي ورحمت الله وبركاته، او مهاجرین او انصار هم ورت سلامونه وویل. بیا حضرت ابوبکر الصديق (و حضرت عمر د اسی و وویل، اللهم انا تشهد انك بلغ ما أنزل اليه، اى الله مونبشا هدا ن یوحی علیه الصلوة والسلام وراوه هغه دین چی ده، ته نازل کړی سو و: وَتَصَاحُ لِأَمَّتِهِ، او نصیحت یه وکړی خپل امت ته، وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، او جهاد یه وکړی د کفار و سر په لار کی د خدائی: حَتَّى أَعْتَرَا اللَّهَ دِينَهُ، حتی چی غلبه خدای پاک وركړه و دین ته دده، وَتَمَّتْ كَلِمَتُهُ، او پوره سو کله د خدائی یعنی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، و اومن به وحده لأشريك له، او ایمان راوړه پر خدای یوازی چی شریک نسته ده، وَاَجْعَلْنَا إِلَهِنَا مِمَّنْ يَتَّبِعُ الْقَوْلَ الَّذِي مَعَهُ، مونب اکر خوی ای باداره زمونږ د هغه کسانو فخر چی متابعت کوی د هغه قول چی دده سره وو، یعنی القرآن والاحادیث، و اجمع بیننا و بینته، اوسر جمع کړی مونږ او اودی یعنی په ورج د قیامت کی، حَتَّى تُعْرِفَنَابَهُ وَتَعْرِفَنَابُنَا، حتی په مونږ و پیژندی

مبارک او په ده ۳ مبارک وپین نه مونږ، فاشه کائن بالومنین رؤفًا رَحِيمًا، ولحج
مبارک و پر مؤمنانو مهر بانه: لَا تَنْتَفِي بِالْإِيمَانِ بَدَلًا، مونږ نه غواړو د ایمان
په مقابل کې بدل، وَلَا نَشْتَرِي بِهِ نَفْسًا أَبَدًا، اومونږ نه را نیسو په ایمان سره ننگ
همیته: او خلکو به وویل امین، اود اخلک به بیا ووتل اونیوربه داخلیدل حتی چې
نرو، منبختو ټولو لونیځ وعلیه الصلوة والسلام ته ورکړی. په اخیر کې کشیان راغله مو
هم د اوظیفه اداء کړه. او په بعض روایاتو کې داسې راغلی دی چې صحابه کرام نه دلیری او
نزدی خلکو د نزواله څخه د دوستنې دورې تر زواله پورې دسه شنبی دورې چې
دا وظیفه دلما څخه اود سلام و نیلوجاری وساتل، اوبعض روایات داسې هم راغلی دي چې
تر درو وړځو پورې لمونځونه وکول جاری وه. امام طحاوی په نقل دستید شارح وایي چې
فراډی او مکر، لمونځونه دخلکو وعلیه الصلوة والسلام ته امر جمع علیه دی هیڅ اختلاف
په کینی نسته، ط ۲۸۲ س در، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الثَّانِيَةِ

اودرود دی وای پر نبی علیه الصلوة والسلام وروسته تردوهم تکبیر یعنی اَللّهُمَّ صَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ آه یعنی الدحیات درود. اود ادرود افضل دی اوکه بل درود ووايي هم روادی
تنبیه اولی داده چې تردوهم تکبیر وروسته چې دعا کوی په اخیر کې دی درود ووايي
بلکه دهري دعاء ادب دادی چې په سراویکې کې درود ووايي. چې په حدیث شریف کې
راغلی دی: الْأَعْمَالُ مَوْقُوفَةٌ وَالِدَعَوَاتُ مَحْبُوسَةٌ حَتَّى يُصَلَّى عَلَى أَوْلَى وَآخِرُهَا جُورُ
سراج، سیه، وبهذ اللفظ وان لم یکن فی الحدیث الدفوع لکن معناه صحیح مطابق للاخبار
الآخر، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَالدُّعَاءُ لِلْمَيِّتِ بَعْدَ الثَّالِثَةِ وَلَا يَتَعَيَّنُ
لَهُ شَيْءٌ وَإِنْ دَعَا بِالْمَأْثُورِ فَهُوَ أَحْسَنُ وَأَبْلَغُ اوبل سنت دلما څخه
د جنازی دعاءه وپری ته پسه دریم تکبیر څخه اود عاء دمړی دپاره معین شی نسته،

اوکه چیری هغه دعا چې منقول ده په حدیثو کې وکړی نو ډیره ښه اوابلغ ده: اَللّهُمَّ
اغْفِرْ لِحَيَاتِنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَاثِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرْنَا وَأُنْشَانَا. اَللّهُمَّ
مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِيهِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ
ثم يقرأ الصلوة على النبي كما مر، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَمِنْهُ مَا حَفِظَهُ عَوْفٌ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ اود ما ټول دعاو څخه هغه دعا هم ده چې عوف پیاوړه کړیده. دعا څخه د نبی
علیه السلام یعنی د جنازی په لما څخه کې، چې یو صحابی نه وفات سوی وو، چې ضار د دغې دعا
گرده وهغه مړی ته راجع دې، هغه دعا داده: اَللّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ خدایه ته دی
وځنې او پرده رحم وکړی، وَغَاثِيهِ اودی خلاص کې دعذاب څخه. وَاعْفُ عَنْهُ، او
ده ته ځنېه دگنه ووکړی، وَاکْرِمْ نَرْكُهُ، اوده ته ښه میل مستیا ورکړی، یعنی ډیر
ثوابونه په آخرت کې اویغم القبر ورکړی، وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ، اوفراخه کړی ځای د داخلید
دده یعنی قبر، وَاغْسِلْهُ بِالْكَأَمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ.

پوه سه: چې په دی دعا کې مقصود پاکوالی دمړیده ډټولو صغیره او کبیره گټه
څخه اود غمو څخه دنیا او آخرت، ولی پر یو دل کالو ډیر ونو، په دنیا کې په اوبو کبیری، اود
واړی په اوبو او د بزیو په اوبو، وَنَفَّهَ مِنَ الْخَطَايَا، اوته ی پاک کړی ډټولو گټه څخه
کما یَنَقَّى الثَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، کله چې پاکول کبیری سپین کالی دخیرو څخه
«وَأَبْدَلَهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ»، اوده ته بدل وکړی سړای چې قبر دی چې ښه وی تر سړی دده
په دنیا کې، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ، اوده ته ورکړی اهل چې یا مراد
ملائکه الرحمة دی اویا همسایگان دمړودی چې هغه بهتروی ترهما یگانا نو دده په
دنیا کې اوده ته ورکړی ماینه چې خپروی تر ماینی دده په دنیا کې، یعنی په جنت کې،
پوه سه: چې نزوج اسم جنس دی هرڅوماینوته شامل دی، «وَأَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ»
اوده دی داخل کړی وجنت ته، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ، اودی

وَسَاقِي دَعَابِ تَحْذَرُ دَقِيرِ اَوْ دَعَابِ شَخْصِ دَاوِرِ عِنِي دَوْبَرِخْ، دَاوِه دَعَادِ عَلِيهِ السَّلَامُ
وَالسَّلَامُ حَتَّى عَوْفٍ وَاقِي جِي نَرْمَا پِه نَرْمَه كِي دَاخُوشَه وَه جِي كَشَكِي دَاوِرِي نَرْمَا وَاي
رَوَاهِ سَلَمٌ، وَالتَّرْمَذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ

مسئله كه چا دغه اوين دي دعاوي نه وي نه ده، نودغه قدر دعاوي وکړي: اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ **پوه سده**: چي اکثر عوام دهر ژبې دغه قدر
دعا د عربي هم نروي زده، نو اللَّهُمَّ رَبَّنَا آه دي وائي لکن دمري نيت دي په کښي کوي

وَالْمُصَنَّفُ **وَيَسْلَمُ بَعْدَ الرَّابِوَةِ مِنْ غَيْرِ دُعَاءٍ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ**
اوسلام دي وگرځوي پسه خلوم تکبير يعني وجوب پسه ده په ظاهر، وایت کي، اوبعض
علما ووبه گنړي ده دعا وروسته ترسلام يا اللَّهُمَّ بِنَا اَيْنَا اَيَا بِنَا لا يَرْخُ قُلُوبُنَا اِلَّا
په مراقي کي وائي چي په دواړو سلامو کي دمري اود قوم نيت کوي يعني امام اومتقديان
سبه امام نيت هم کوي، **مسئله**: سلام دي په زور نه وائي د جنازي په لمانځه
پر خلاف دنور ولمانځو اود عادي هم کرار کوي لکن تکبير نه دي په زور وائي؛ مثال

وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي غَيْرِ التَّكْبِيرَةِ الْاُولَى
تکبير "اود اهم ظاهر الروايه د امام اعظم شخص اود پيرد مشاخصه دبلخ دهر تکبير
لاسونه پورته کوي، **پوه سده**: چي امام محمد بخيل کتاب موطا کي وائي
چي د جنازي د لمانځه سلام پر سرې دونه قدر په زور وائي چي ورته خرجه سري
اوري، ثم قال وهو قول ابي حنيفة: اولام ابي يوسف وائي چي امام دي نه غايت جهر په
په سلام سوکوي لکه په نور ولمانځو کي اونه دي کرار وائي، اومتقديان خودي کرار وائي

مثال **وَلَوْ كَبَّرَ الْإِمَامُ خَمْسًا لَمْ يُتَّبَعْ وَلَكِنْ يَتَّبِعُ سَلَامَهُ فِي**
المُخْتَارِ اوکه امام پنځه تکبير ووييله په پنځم تکبير کي دده متابعت نه کړه کيږي لکن

مقتدي دده سلام انتظار وکړي په مختار روايت کي، ولي چي پنځم تکبير منسوخ دي
اوپه غير مختار روايت کي راغلي دي چي څرنگه چي امام پنځم تکبير وائي مقتدي دي
وگرځوي لکن مختار دده چي د امام سر يوځای سلام وگرځوي، **مسئله**: که امام

سها پر دري تکبيره سلام وگرځاوه مقتديان دي خلور تکبير وائي اوبيا دي سلام و
وگرځوي، مر، **فائدته**: په دعا کي د لمانځه دجنزي دني چي دي تنوله

منبرونه مونت وائي، ط، **مسئله**: منجب په صفو کي د لمانځه د جنازي دي
چي صفونه دي تالک وي هرڅو چي وي حتی په فقهي شريعت کي مسئله ده چي که حاضرین
د جنازي د لمانځه شپې کسان وه. نوپه امام پښي دي په اول صف کي دري که ودرين
اوپه دوهم کي دي دوه کهه ودرين اودرين په هغه نومري دروهم صف ترشا، حامل
داچي تر دري (۳) صفه دي کمر نه وي. اوکه خلک پنځه يا خبره چي درې صفه په نه پوره کوي
يعني درې، شپږ، وېر، رقم. نوپه اول صف کي دي ۲ نفر وي په دوهم کي دي هم دوه ۲ نفر وي
اوپه درېيم صف کي دي يو سري وي، دپنځو په صورت کي به اول دوه وي بيا يوسيا يو، صدائک
داووپه صورت کي. اود خلور اوبيا دروپه صورت کي دي کيف ښاء ودرين، در، قال

اود عادي نه کوي وليوني: **وَلَا يَسْتُغْفِرُ لِمَجْنُونٍ وَصَبِيٍّ** گناه نه لري. اود ليوني شخص هوليوني مراد دي چي
درليوني وي ولي چي هغه گناه نه لري، اوکي جنون عارضی ووليوني وروسته تر بلوغ اوقت
دجنون وړ پلېښ سوي. نود هغه پاره دي دمغفرت دعا کوي. ولي چي امکان سته چي په
وقت د افاقت کي دي د بعض گنهونه کړي وي. خصوصاً چي اواريل دبلوغ دهجان دشهوت
وخت دي، اوجنون عارضی خوداسي نه دي چي ماقبل گنهونه دي لغوه کړي، ط در، مثال

وَيَقُولُ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَاجْعَلْهُ لَنَا آجْرًا وَذُخْرًا
اي الله! ته وگرځوي دغه مري چي ليوني يا کشتي دي زموږ دپاره ثواب مقدم (وگرځوي دغه مري

و ان چي دا وصيت باطل دى، كما قاله الصدر الشهيد وفيه رد على ابن ستمران الوصية المذكورة جائزة. قَالَ الْمُصَنِّفُ :

وَإِنْ دُفِنَ بِالصَّلَاةِ صَلَّى عَلَى قَبْرِهِ وَإِنْ لَمْ يُغْسَلْ مَا لَمْ يَفْسَحْ پر قبر دده دي دجنائزى لمونج وركړى كې څه هم غسل نه وى وركړى ترڅو چي مړى شوپيدلى نه وي، يعنى چونكه دمړى راكبل حرام دى نوپه دى سبب شرط طهارت دمړى دجنائزى دلاخواه دپار ساقط سو. اوپه غايت البيان كې وايي چي لمونج دى هم نه وركوي، ولي چي بي طهارت دمړى لمونج نه دى مشروع. لکن قول مصنف استحسان دى، وعليه الفتوى، در، ط.

مسئله. كې وړى نه وي پراچولى نو دې بيرته مړى راوكاږي غسل دى وركړى بيا دى لمونج وركړى. للقدرة على غسله كما يكون الميت على السرير. **پوه سه** چي شوپيدلى دمړى كوم معين وخت نه لري بلكه معتبر په تفنخ كې ظن غالب درلودى. ولي چي تفنخ په اعتبار ابدانو مختلفه كيږي. يعنى ډير چا غ سړى شر شوپيږي او ډنگ سړى شر نه شوپيږي. اوپه نهان كې هم فرق لري. يعنى په گرمي كې شر شوپيږي او په يخ كې شر نه شوپيږي.

فائده: پسه تفنخ ولي دجنائزى لمونج نه وركوي؟ سبب يه ددى چي لمونج دجنائزى بدن د ميت غواړي. او تر شوپيد وروسته خوبه نه نسته صرف اجزاء دي **پوښتنه:** په حديث كې د بخاري په روايت د عقبه بن عامر داسي راغلى دى چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم پسه اته ۸، كاله شهد او وخته دا حد لمونج وركړى نوپه دونه نهان كې حتما مړى شوپيږي بلكه غوښي يه لاهم توبئينى او هلاک كيږي. **جواب:** بعض محدثين وايي چي صلوة په دغه حديث كاپه معنى دعا او دعاء مړى ته هروخت روا ده، لکن صحيح جواب ددى چي شهداء

دا حد نه وه شوپيدلى. او نه به شوپيږي نكر يما لامر من الله عز وجل « دليل يه ددى چي په خلافت كې د حضرت معاويه رض چي ده غوښته چي شهداء دا حد بل ځاى ته نقل كړي تا چي هغه د مينه چي په احدى وه د شهداء له په هدين كې تيره كې، نو چي قبر نه د شهداء احدى به د بخ كړه، نو وى ليدل چي شهداء هم هغسې پرته وه لكه چي اول ايبوول سوى وه »

حتي چي بيلچر ناگاه دگوف څخه د حمزه و مېشته تركوې يه وني راغلى. نومعاويه دوى بيرته پټ كړه او د دوى نقل يه صرف نظر كړى، او بيا د المونج وركول خصوصيت دحضرت صلى الله عليه وسلم وو، لكه چي په ډله ډله وا آنحضرت صلى الله عليه وسلم ته لمونج وركول كېا مژده خصوصيا توخه دده مبارك دى، او دغه رنگه څنډول ددغه مبارك د دوشنبې دور چي څخه تر چارشنبې تر ماښام پورې خصوصيت دده مبارك دى، او سره دى چي په حق كې دبل چا دونه څنډول مكروه تحريمى دى، او بيا دى سببه دفن د عليه الصلوة والسلام وڅنډيدى تا چي ټوله صحابه كرام نه حتى الغائبين وده ته لمونج وركړى، ولي چي صلوة جنازه پر ټولو اصحاب كرام فرض عين وه داسي هم نه وه چي فرض دصلوة الجنازه دده مبارك. په اول ډله سر پوره سواونور لمونجونه نفلى وه، ولي كه داسي واى نوبه سلمانانو تر يوم القيامة پورې وقبر انور ته د عليه الصلوة والسلام دجنائزى لمونج وركولاى

مهمه فائده: امام طحطاوى او نور فقهاء وايي چي جسد مبارك د عليه الصلوة والسلام هغسې لكه چي اوله وئ چي په قبر كې ايبوول سوى دى هغسې تازه پروت دى بل: هُوَ حَيٌّ يُرْرَقُ وَيَتَعَمَّ بِسَائِرِ الْمَلَائِكَةِ وَالْعِبَادَاتِ « وكذا سائر الانبياء عليهم السلام: لما جاء في الحديث: ان الله قد حرم على الارض ان تأكل اجساد الانبياء او كما قال: قَالَ الْمُصَنِّفُ :

وَإِذَا اجْتَمَعَتِ الْجَنَائِزُ فَأَلْفَرَادُ بِالصَّلَاةِ لِكُلِّ مِنْهَا او كه سر يوځاى سوى ډيرى جنازى نو هر جنازى يعنى مړى ته دمړى جنازى جلا جلا لمونج

أَوَّلِي وَيُقَدِّمُ الْأَفْضَلَ فَالْأَفْضَلُ وَرَكُولُ أَوَّلِي أَوْ بَنِيهِ كَارِي أَوَّلِي
 وركری چه په مروکی دی اول افضل دهغو مرو لمونج وركوی اووړوسته بل افضل ته تر
 اخیره پوری **هنا** ګډه: که یوه جنازه د مخه تر نور وراغلی و که غم هم مېری
 په مفضولو وی خوبیا هم هغه مری ته دی د مخه لمونج وركوی وکړی وکړا، م، ط، در، قال
وَأَنْ اجْتَمَعْنَ وَصَلِي عَلَيْهَا مَرَّةً وَاحِدَةً لکه په همدینو شریفینو
 دی په سبب د ازدحام او که ډیری جنازی جمعې سوي، لکن په یوه پلايه لمونج وركاوه،
 یعنی که غم خلاف الاولی خودی لکن روازی او که عذر وویا خلاف الاولی هم نه دې،
 درویش ولای: چی ایښوولو کی د جنازوه صوته دې یو ظاهر الروایه صوته دی وچتر
 الامام الاعظم غم چی مصنف ولای. و قال المصنف:

جَعَلَهَا صَقًا طَوِيلًا مِمَّا يَلِي الْقَبْلَةَ بَحِثْ يَكُونُ صَدْرُ كُلِّ
 اووه دی گرځوی امام د غم ډیری یو اوږد صف و طرفته د قبلی په داسی وړل
 چی څیگر دهر مری مختد امام وې. او غیر ظاهرا الروایه داذی چی
قَدَامِ الْإِمَامِ ټوله مری دی صف عربی وگرځوی. او امام دی و افضل ته د مړو
 برابر ودریږی، او ابن ابی لیلی ولای چی سره هر مری په کینه تر سر دبل مری وی په
 اندازه د فضیلت ددوی. او امام دا ول مری د څیگر پر برابر ودریږی، امام اعظم ولای
 چی داسی وضعه ښوده، ول چی نسبی علیه الصلوة والسلام او ابو بکر (و غیبه په قبر وکړ)
 پرد غسی وضع دی او د لما غم، وضع پر ترتیب د وضع د قبر ده. و قال المصنف:

وَرَأَى التَّرْتِيبَ فَيُجْعَلُ الرِّجَالُ مِمَّا يَلِي الْإِمَامَ ثُمَّ الصِّبْيَانُ
 اوپه ایښوولو کی د مړو جنازی د لما غم د پاره دی مراعات د ترتیب د افضلیت د مړو وکړ
 بی.

چې نه داری چی توان دی و امام ته خیره او بیادی کفیان تر هغو وروسته اوپه
لَعَدَهُمُ ثُمَّ الْخُنَاثَى ثُمَّ النِّسَاءُ دی تر ښځیان وی او بیادې
 یعنی وی یعنی لکه د نورو لمونځو د پاره صفونه چی همدغسی ترتیب په دی. او که چیری
 ټوله نړوه نوحسن د امام اعظم غم روايت کړی دی چی هغه قول د امام ابو یوسف
 همدی، چی افضل د مړو اوپه مشر د مړو و امام ته نندی کښیږدی " قال المصنف:

وَلَوْ وَضِعُوا بِقَبْرِ وَاحِدٍ وَضِعُوا عَلَى عَكْسِ هَذَا
 او په متعدد مری په یوه قبر کی دفن کوله یعنی په سبب د ضرورت چی مری ډیر و
 نود هر یوه د پاره جلا قبر کښل حرج وو، نو دغه مری دی پر عکس د ترتیب مذکور، په
 قبر کی کښیږدی. یعنی د قبلی وخوا ته دی افضل فال افضل د مخه این دی. او اکثر
 علماء اکثره قرأنا دی د مخه این دی لکه چی په شهداء کی دا حد دغه ترتیب مراعات
 سوي وو چی په کتا بو کی دا حد ښو مبارکه وو ددی تفصیل موجود دی " قال المصنف:

وَلَا يَقْتَدِي بِالْإِمَامِ مَنْ وَجَدَهُ بَيْنَ التَّكْبِيرَتَيْنِ
 او اقتدا دی نه کوی په امام پس هغه څوک چی امام ته ورسیري او امام په مابین کی د دوو
 تکبیر ووی بلکه انظار
بَلْ يَنْتَظِرُ تَكْبِيرَ الْإِمَامِ فَيَدْخُلُ مَعَهُ دی وکړی چی امام
 بل تکبیر وولای نودی په لما غم کی ورسه داخل سی، او داهم مذهب د امام اعظم اود
 امام محمد دی او امام ابو یوسف ولای چی خشنګه چی مقتدی حاضر سو د امام سره دخل
 سی په لما غم کی اهغه تکبیر چی امام د مخه تر حضور دده وایی دی هغه تکبیر مقتدی
 گویا و نیوی، نومثلا که د مقتدی غم فقط اول تکبیر تیر سوي وو، نو په مابین
 کی د اول تکبیر اود دوهم تکبیر سره دی اقتدا په پس وکړی، نو ددی مقتدی تکبیرونه
 پوره سو د امام سره به یوځای سلام گرځوی په نیز د امام ابو یوسف " او په نیز د

د طرفینو دیوه تکبیر به قضا راوړی، وعلی هذا فقتس الصور الاخر»

دلیل د مذهب د امام اعظم اود محمد دادی چې تکبیرونه د جنازی په ټای کی د کرکتنو د لمانځه ولاړ دی. او په نورو لمونځو کی خوشبوق حکم دادی چې دی به پسله سلامه د امام تیرسوی راکتونه راکړجوی، و داسی نه ده رواجی مسوق به په خلال کی د لمانځه د امام خپل تیرسوی راکتونه راکړجوی، نو پر دغه قیاس په لمانځه کی د جنازی چې امام تکبیر تیرسوی تکبیر، او گړخاوه، نوځکه دی به انتظار د بل تکبیر کوی،

پوهسه: چې مذکور فی المتن ظاهر روایت دی کما فی المنه هوالصحيح، اولاف والابرجیح وقول ته د امام ابو یوسف وکړید. او په درمختار کی وائی وعلیه الفتوی والله اعلم بالصواب «فقال المصنف»

ویوافقه فی الدعاء ثم یقضى ما فاتته قبل رفع الجنازة

ودغه مسوق مقتدی به موافقت کوی د امام سره په دعاء کی، یعنی کی اوریډه چې مشایخ د بلخ وائی چې د عادی داسی کوی چې هر صف والا د دغه صف څخه واورې، او بیا دغه مسوق دی قضاء راوړی دهغه تکبیر چې دده څخه تیرسوی وي، دغه ترپورته کیدو د جنازی، نوکه دی مطمئن وو چې نه که مانین التکبیرات دعاوی کوم جنازه نه پورته کیری، نو تکبیرونه سره د دعاء دی قضاء راوړی. اوکه بیریدي چې جنازه پورته کیری نو فقط قضاء سوی تکبیرونه وی ووائی، «فقال المصنف»

ولا ینتظر تکبیر الإمام من حضر تحريمته

کوی هغه څوک چې په وخت کی د تحريمی حاضر وي، لکن د امام سره یوځای تحريمه به نه وي ویلی، یعنی دی دپه تکبیر ووائی او په اول تکبیر کی د امام شریک سو، او سلام دی یوځای ورسره وگرجوی،

نوښته. ددی کتاب ټول حقوق د کتابت طباعت د مکتبه القراءت سره محفوظ دی،

قال ومن حضر بعد التکبیرة الرابعة قبل السلام فاتته

اوکه حاضر سو جنازی ته پسله څلورم تکبیر د امام اما دغه تر سلام نولمونځ د جنازی څنډی فوت سو په صحیح روایت کی، چې د اذهبت طرفینو دی

الصلوة فی الصحيح په بزازیه کی وجه دا وائی چې د امام ټوله تکبیرونه خو

تیرسوی دی نودی یوازی څخه تکبیر ووائی، او امام ابو یوسف وائی چې دغه سړی دی فوراً، انشد اکبر، ووائی نوگوياد څلورم تکبیر د امام ونیوی. اوچې امام سلام وگرځوی ددی تکبیرونه نور به دی قضاء راوړی، قبل رفع الجنازة کما سبق فی الاختلاف الاول، «فقال فی الخلاصة وغيرها وعليه الفتوی کما فی ماسبق» ط مردر. قال المصنف

وتكره الصلوة عليه في مسجد الجماعة وهو فيه أو خارجة

اوکه ورو دی لمونځ د جنازی پر مری په مسجد جماعت کی یعنی چې پنځه وخته لمونځ د جماعت پکښی

وبعض الناس في المسجد على المختار کیری. په دی کی احتراز دی عیدگاه د مسجد

نڅه اوکه مری په مسجد کی وی او یا د باندی تر مسجد وي لکن بعض خلک په مسجد کی

لږ ولاړ وي، **پوهسه:** چې بعض فقهاء وائی چې د کراهت تنزیهی دی او

دی ته ترجیح ورکړی ده. ابن الهمام په فتح القدير کی او کراهت تحریمی دی علی المشهور

مصنف وائی چې دا مختار دروایت دی، درویش وائی چې څرنگه چې مسئله د مری

د لمانځه په مسجد کی ډیره مبتلی بها مسئله ده نو باید مزید تحقیق په وکړه سې.

نویوهسه: چې بعض فقهاء سبب د کراهت د مری د لمانځه په مسجد کی د ابوی

چې احتمال د تلوث د مسجد سته په نجاست د مری. نو پر دی تقدیر کراهت یه تحریمی دی، او پر دی تقدیر چې مری خارج المسجد وي او خلک په مسجد کی وی باید لمونځ د جنازی مکروه نه سی. او کلام د شمس الاثمة السرخسی هم پر دغه دلالت کوی...

حيث قال . وعندنا ان كانت الجنابة خارج المسجد لم يكره ان يصلي عليها في المسجد انما الكراهة في ادخال الجنابة في المسجد : انتهى ، وقال صاحب المبسوط فان امين التلوث لم تكنه على ساير الوجوه ، يعني كه مري به مسجد كي وي او كه نوي ، وفي المحيط وعليه العمل هو المختار . او در ايت دامام ابو يوسف حخته نقل كړي دي . انه لا يكره صلوة الجنابة في المسجد اذا لم يخف خروج شئ من البيت يلوث المسجد ، وزاد الامام الامام الطحاوي چي كراهت هلمه ذي چي تلويث دمسيح ظن غالب وي او كه صرف توهم ووايا شك ورو به هغه سر كراهت نه ثابت يري .

او بعض فقهاء به سبب كراهت د ابولي چي په دي كي شغل دمسيح ذي په داسي شئ دي چي مسجد جماعت دهغه د پاره نه دي يعني صلوة الجنابة . نو پري دي تقدير صلوة الجنابة پرتولو تقدير و مكروه دي لکن كراهت به تنزيهي دي ، مر

فائدة : ملا علي قاري په شرح كي دموطا دامام محمد وائي چي مسجد حرام دي كرامت خنچه پهر تقدير مستثنى دي ، ولي چي مسجد حرام هم د جماعات خسر و و حاي دي . اوم چي د لما خنچه اوم د اختر و د لمو خنچه د استقاء د لما خنچه اوم د كسوف او خسوف د لما خنچه اوم د جنازي د لما خنچه وعليه العمل الي يومنا هذا ، درويش وائي چي چه و صر سبب كراهت كه مري په مسجد كي وي او خلك د باندې پسي ولاړوي كراهت فسته او كه مري د باندې تر مسجد وي او خلك به مسجد كي پسي ولاړوي بيا مكروه دي ، كذا في الجوهره ، ط . وقال الامام الطحاوي ثم محل الكراهت اذا لم يكن عذر وان كان عذر فلا كراهة اتفاقا ، نو يو عذر دادې چي مصلی جنازي معتكف وي كما في المبسوط ، او بل عذر د اكي چي باران وي كما في الخانية ، درويش وائي كه په مقبره كي فارغ حاي د جنازي د لما خنچه بالكله نه وو . او نري بله خالي محله نه وه ، نو د اهم عذر كيد اي سي چي لمونځ دي ومري ته په مسجد محله كي وركړي او بيادي مقبري تيوسي او دفن يه كړي ، او هغه چه په حديث شريف كي راغلي دي . مَنْ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَلَا جَرَّ لَهُ ، دلالت پر كراهت تنزيه كوي ، ولي چي نهی د لما خنچه خنچه نه وركړي .

فَقَالَ **وَمَنْ اسْتَهْلَسَ سُمِّيَ وَغُسِلَ وَصَلَّى عَلَيْهِ وَإِنْ لَمْ يُسْتَهْلَسَ** **الْمُتَهَلِّلُ** **أَوْ كَبِيرُ** **أَوْ أَمْرُ** **بُورَةٍ** **كَرِي** **لَعْنِي** **وَزَلَّ** **كَشَنِي** **بِهِ** **وَحَتَّ** **كِي** **دَرِي** **بِي** **دِي** **نُودِي** **نُومِي** **بِرْ** **كَبِيرِي** **دِي**

غُسِلَ فِي الْمُخْتَارِ وَأُذْرِجَ فِي خِرْقَةٍ وَدُفِنَ وَلَمْ يُصَلَّى عَلَيْهِ يعني كه خنچه دستي مري ، او غسل دي ورك او لمونځ د جنازي دي وركي . او كه بغا نه وركي يعني مري سو پيدا سو غسل خودي وركړي پر مذهب مختار يعني كه تام الاعضاء وي او كه بعض اجزاء وي ، او په يوه كپړه يعني تكړه كي دي و پيچي يعني كفن شرعي نه غواړي او بنج دي كړي او لمونځ د نه وركوي .

پوه ساه : چي د استهلال لغوي معنا پورته كول د اواز دي كما في قولهم : استهلوا الهلال اي رفعوا صوتهم عند رؤيته الهلال ، لكه ، پښتانه وائي هغه د مياشت ، لکن مراد د استهلال خنچه د لته معنای شرعي ده ، يعني چي يوه علامه د ژوند پر پيدا سي يا وژاري او يا حرکت وكړي ، وغيره لکن په دي شرط كه كشنې راسته پيدا سوي يعني سر په د خنچه راوړي ، نو چي تر خيگر ، او وزي ، او كه چپه و ويغي پښي كي د خنچه راوړي نو چي تر نامه پوري ، او وزي .

مسئله : مستهل كشنې هم ميراث وړاي سي يعني كي پلار مثلا د حمل په وخت كي مړ وو ، او دده خنچه هم ميراث وړه كيږي چي دي مري سي ، لکن په نيز دامام اعظم د اهلمه دي چي استهلال دده په شاهدي ده د ونيرو د پاره يا د د ونيرو او يونر ثبات وي ، او باران وائي چي په دي شاهدي يوازي قول د بنج خنچه منل كيږي . ولي چي د زيريدو په وخت كي خوش موجود نه وي عاده ، او په حق د لما خنچه يوازي قول دموا او يا قول ، تا بلي هم منل كيږي . البته قول دمور د ميراث په باره كي يوازي نه دي قبول پر اتفاق سره .

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِ وَلِمَنْ تَبِعَهُ وَلِمَنْ تَابِعَهُ وَلِمَنْ تَابِعَهُ

پوری اوکی خپه کوونکی هغه سړی میلہ کی مثلاً او پخپل کور په خپه مرکړی، او یا دغه
مخنوق کور ته ورسی او هلته په پټه خپه مرکړی، نو حاصل د مسئلې دادی چی دغه خانق
که ونیول سی او مریه کړی د جنازی لمونځ دی نه ورکوی، ولی چی دغه خانق ساعی فی الارض
دی په فساد سره، م قال المصنف:

او دا غبرنگه دی لمونځ د جنازی نه ورکوی
وَمَكَارِبًا بِالسَّلَاحِ فِي الْمَصْرَمَةِ چاته چی دهشت گردی کوی په
بنار کی دشپې سرود سلاح، نو دغه سړی چی په دغه حالت کی ووژل سی د جنازی لمونځ دی
نه ورکوی او وژل سی یو خوک د قومی جنگ په محاذ کی نود
قال المصنف: **وَمَقْتُولُ عَصْبَةٍ** جنازی لمونځ دی نه ورکوی **فَأَسَدُهُ**
لمونځ نه ورکول و دغوکا نوده د پاره د اهانت د دوی دی، او د پاره د زجر د نور و خلکودی دے
ورته کارخه، قال المصنف:

وَأَنْ غُسلُوا وَقَاتِلْ نَفْسَهُ يُغْسَلُ وَيُصَلَّى
علیه که ختم و مقتول عصبة او دغوتو لوکا نوده غسل ورکول کیری، او قاتل د خپل ځان که عذابی
او که خطای غسل دی ورکړه سی او لمونځ هم ورکړه سی، و هدا مذهب ابی حنیفه و محمد لانه
مؤمن قدا اذنب، کالزانی مثلاً و قال ابو یوسف لا یصلی علیه زحراً لغیره، **فَأَسَدُهُ**
قاتل د ځان اعظم دی و زراً تر قاتل د بل چا، **فَأَسَدُهُ** ملاسکین په شرح کی د کنزو ای
چی مقتول ته د عصبت دی غسل هم نه ورکوی، و هکذا فی التشریح ط، قال المصنف:

وَأَعْلَى قَاتِلِ أَحَدِ أَبَوَيْهِ عَمْدًا او لمونځ د جنازی دی نه ورکوی و قاتل
ته دیوه دمور، او پلار په قصد سره او که په خطا سره ځندی ووژل سی هغه دی غسل
هم ورکوی او د جنازی لمونځ هم **فَأَسَدُهُ** د قاتل احد الابوين مذکور حکم هلته
دی چی نړوی ظلماً احد الابوين مرکړی، او کی پلار جرحی وو او یا باغی وو او زوی مرکړی نو
دا زوی چی مری غسل او د جنازی لمونځ په اتفاق د فقهانو و ورکوی.

فصل فی جملها و دفنها

د افضل دی په بیان کی د مری د جنازی د وړلو او بیا دده دفن کول

فَأَسَدُهُ وژل د مری تر هدی پوری او دفن دده فرض کفای دی، او وړل د مری
عبادت دی. هر مسلمان ته د انبا چی و د غر حمل ته دی مبارک کوی. په احادیثو مبارکه وو
ثابته چی آنحضرت صلی الله علیه و سلم جنازه د سعدین معاذ نه پر خپلو مبارکو اوږو
اخیته ده. **شکایت** ملا صاحب چی د جنازی سره ملگری وی خصوصاً چی ځان په
په خیال غمت ملا وړ چی د اخستلو څخه د جنازی بیخی ځان ساتی او داخل اهانت بولي
لا من وقفه الله للمبادرة الى العبادۃ: قال المصنف:

سنت دی د پاره د وړلو د جنازی خلور نر
لَسُنُ لِحْمِلِهَا أَرْبَعَةٌ رَجَالٌ یعنی نه بنجی، ولی چی بنجی خویو وضعینوی
او بل ځای دفتی د زړو دی، او په حمل کی د بنجو احتمال د کشف عورت د دوی سته، او
د خلور والی وجه په داده چی د میت تکریم و سی، او پر حاملینو بار سپک سی، نو ددی سبب
وړل د مری په شاه او یا پر یوه مکروه دی، ولی چی په دی اهانت د مری دی، یعنی مری
لکه نور متاع چی خلک په په شافری یاپر دوا بود اسی گرچی،

مسئله: کور نه و بیا په بنجی وړای سی، **مسئله**: کشتی مری دی یو خوک
پر لاسواخلی او بیا دی و بل ته ورکوی و هکذا الی المقبره **مسئله**: په اوسنی زمانه
کی چی مقبری ډیری لیری دی نو د مری پر چار پای یا تخته کسبیز دی او په موټر کی دی مقبری
ته ورسوی، در، قال المصنف:

وَيُنْبَغِي جَمْلُهَا أَرْبَعِينَ خُطْوَةً او بنا فی یعنی هر سړی ته وژل د جنازی
څلورینت (۴۰) گامه بالا ترهغه ثواب

یه پیری لکن حق دمری په څلویښت (۴۰) گامه پوره کیدی. **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**

يَبْدُءُ بِمَقْدَمِهَا الْأَيْمَنَ عَلَى يَمِينِهِ وَيَمِينُهَا مَا كَانَ
شروع دی کوی یعنې په اول لښ گامه کې په مخنی حصه د جنازې چې طرف راسته دی. او هایل

د ایو دی پر خپله راسته اوږه، او راسته طرف د
عَلَى جَهَةِ يَسَارِ الْحَامِلِ جنازې هغه دی چې پر چپه د چپه طرف د حامل وې
ولی چې مری خود شا پر غټه پروت دی، حاصل دا چې حامل خپل چپه طرف دی د باندې تر لږگو
د جنازې وگرځوی او چار پای دی پر خپله راسته اوږه کښیږدی. **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:**

ثُمَّ مَوَّخَرَهَا الْأَيْمَنَ عَلَيْهِ ثُمَّ مَوَّخَرَهَا الْأَيْسَرَ عَلَى يَسَارِهِ

اوبیادی یعنې په دوهم لسم گامو کې دی کښیږدی د پای پښه د جنازې هم پر راسته اوږه خپل
اوبیادی کښیږدی یعنې په دریم لښ گامه، هغه د جنازې د پای طرف چې چپه دی پر چپه
اوږه خپل یعنې راسته اوږه د جنازې تر لږگو د باندې وگرځوی او چپه اوږه دی د جنازې
تر چپه بغل لاندی کړې. **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:**

ثُمَّ يَخْتِمُ الْأَيْسَرَ عَلَيْهِ فَانْأَدَاهُ: په حدیث شریف کې راغلی

دی. **مَنْ خَلَّ جَنَازَةً أَرْبَعِينَ خُطْوَةً كُفِّرَتْ عَنْهُ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً** او په حدیث کې
دا بوهریه راغلی دی که چایو وره جنازه په څلور طرونه سره د مری حق یه لاء کړی.

فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ وَكَيْتَحَبُّ الْأَسْرَاعِ بِهَا بِالْأَخْبِ هُوَ مَا يُودَى إِلَى

او مستحب ده چا بک وېل د جنازې بیله ځفاستی، او خب هغه
اضْطِرَابِ الْمَيِّتِ دی چې مری سره بنوروی. په حدیث شریف کې راغلی ده
په روایت د ابن مسعود: **إِسْرَعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنَّ تِلْكَ مَا لِحَتِّ فَخَيْرٌ تَقْدُمُونَ إِلَيْهِ**

دان غیر الک افشر تفعونها عن رقابكم، **فَانْأَدَاهُ:** په تمهید او تکمیل
دی هم اسراع (چا بک) کوی، **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:**

وَالْمَشْيُ خَلْفَهَا أَفْضَلُ مِنَ الْمَشْيِ إِمَامَهَا كَفَضْلِ صَلَوةِ الْفَرَضِ
او تلک ځلکولو تر جنازې وروسته، افضل دی تر تلک تر جنازې دمخه، د

عَلَى النَّفْلِ حضرت علی غنجه روایت دی، چې نه ما قسم هغه خدای دی چې علیه

الصلوة والسلام په حقه سرونې راستولی دی، چې فضیلت د تلونکي وروسته تر جنازې
پرهغه چا چې دمخه تر جنازې چې، لکه فضیلت د فرضی لما څخه پر نفلی لما څخه. **ابو سعید الخدري**

ورته وویل چې ته پخپله رایه دا خبره کوی او که شی دی چې تاد علیه الصلوة والسلام غنجه

اوریدلی دی، حضرت علی په غضب سو، چې تازه پخپله رایه دا خبره نه کوم بل کې ما

اوریدلی دغه خبره ده علیه الصلوة والسلام نه یو وار، اونه دوه وار، اونه درې وار، حتی
تراووه دی، حضرت علی نه حساب کړه یعنې تراووه، واروې بالا ځنډی اوریدلی ده. درویش

واي چې سبب د غضب علی نه دا وو چې دا خوا مورد بینیه دی په هغو کې، ای لره څه دخل
سته چې نه کې پوښتنه کوی، **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:**

وَيَكْرَهُ رَفْعُ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ او مکروه دی پورته کول د اوږ په ذکر، او قرآن

شریف دی هم په زوره نه وای یعنې په وخت
کې د ور لود جنازې. **فَانْأَدَاهُ:** مستحب ده هغه چا لره چې جنازه پرده تیریدې اویا

په روښی چې داسی دی وواي: **سُبْحَانَ الَّذِي لَا يَمُوتُ لِأَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ**، اومری ته
د دې د غیرد عام وکړی، اویا دی داسی وواي: **هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ**
د رسول، **اللَّهُمَّ زِدْنَا إِيْمَانًا وَتَقْوِيًّا**، او تر جنازې وروسته کرار کرار، **سُبْحَانَ اللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**، د پراي:

فَانْأَدَاهُ: د دنیا خبرې د جنازې د ور وڅخه بیا تر وخته پوری د دفن مکروه دی.
او مکروه تحریر دی تلک د بنجو د جنازې سره. او مکروه دی چې څوک به د جنازې تر لما څخه

دعده مدیری غنچه را بجی، بجز، قال المصنف:

وَالْجُلُوسُ قَبْلَ وَضْعِهَا وَيُخْفَرُ الْقَبْرُ نِصْفُ قَامَةٍ أَوْ إِلَى الْقَدَمِ

اودغه رنگه مکروه ده ناسته دخلکود مخه تراينو ولود جنازی یعنی داوړنوخن دخلکود وچي شایده

په ايسنود لود جنازی به دخلکود وکهمک ته ضرورت پيدی

او کسبل کیری دی قبر تر نیمی د قامت دسری اویا تر خځر پوی

اوکی تردی زیات وکینی ښه کار دی چی میت به ښه محفوظ بی «اوبه یو بل بانه ی نه راوړی»

فایده: په کورکی د مری تر پا په تویولو د اوسنگو پروانه لري. ولچی په حدیث

شریف کی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه و سلم په وخت کی د مرگ دخپل زوی

ابراهیم په تویولو د اوسنگو تر پای دی. او عبد الرحمن بن عوف چی ورته وویل .. وَأَنْتَ

یا رسول الله یعنی ته هم تراړی یا رسول الله علیه الصلوة والسلام په جواب کی ورته وویل ..

حَدِّمْ رَحْمَةً یعنی دا تر منځی عنده ده بلکه وسیله اورقت د زړه دی. البته نوح او جی

و هل یا کله خپل یا تن دی ټکول مکروه دی «مسئله: که چا په جنازه کی ټنگ اړاده

نه درلوده نه دی ورته ولاړی بی اویا بعض حدیث کی چی امر په ولاړه سره راغلی دی هغه

منسوخ دی «مراقی» قال المصنف:

وَلْيَحْدَوْا لَيْشِقَ إِلَّا فِي أَرْضِ رُخْوَةٍ

اوقبره دی لحد ورکړه سی اوشق دی نه ورکړه کینی مگر په داسی

محله کی چی سسته وی یعنی لحد نه قبلوی تر پری پوهه سه: چی لحد د ابوی چی د

قبر قبله په خوا کی یوه غاړه جوړه کړی. چی مری په کینی ځای بی، اومری ته په هغه لحد

کی کسیر دی او خنقی که موجود وی اویا لرگی که خنقی نه وی ورته کسیر دی او غاړونه

د خستو او یاد لرگو په ختو وتری اویا خاوری پر وچوی، اوشق و دی ته وای چی اول

فرانجه قبر جوړ کی اویا په مابین کی د قبر په قدر د مری یوه چپکه وکینی اومری په هغه

چپکه کی کسیر دی، اویا خنقی یا لرگی د چپگی پر خوله کسیر دی، نو ورسته خاوری

پرواچی نومسئله داده که محله کله وه خو سنت لحدی، او که محله خوره او

سسته وه یا ښه وه چی د لحد قابله نه وه بیادی نوشقی په کینی وکاربی. قال علیه الصلوة

و السلام المحدثنا والشق لغيرنا مسئله: که مری په تابوت کی وی اوبخه په کړی

پروانه لري «مر قال المصنف:

لود داخل کړه کیری دی مری د جنت غنچه قبل

ویدخل الميت من جهة القبلة یعنی مری دی د قبلی و خواته کسیر دی او

څنگ دی تر مری لاسونه لاندی کړی اوسم دی راواخلی اویا قبر کی دی کسیر دی که لحد وی

او که شق وی، او خلاف سنت ده چی مری تر خسته پروت وی اوسریه اول قبر ته وچوی او

وروسته په نور بدن، کله په عربستان کی چی رواج دی، ولی په ورته کار کی شاید د مری

بعض رطوبات خولی او پری ته ورسیر بی، اوبل پای ادبی د مری ده اوبد فالی ده چی اول متب

ته داخرت تا سرچیه ور وچاوه، کذا فی المدخل ط، در،

لکه امام لخطاوی وای چی د تابوت سره د مری ښخول منکروه نه دی چی محله یا خوه وی اویا

ښا که وی او که داسی نه وه نو د تابوت سره ښخول مکروه دی په اجماع د علماوو، درویش

وای که مری سر تهوته تهوته وواویا په تابوت کی سر جمع کړی وویا د تابوت سر ښخول

په جائز بلا کراهت دی، کله په موجوده زمانه کی چی مسلمانان د امریکا یا نوا روسا نو په بجای

سر تهوته تهوته شهیدان کیری، او اندامونه ی په تابوت کی سره تویلی «اللهم ارحم

علی ملا افغانستان وخلصهم من هذا البلاء النازل علیهم من جانب الامریکین و

الروسیین والمحدثین اللهم ارحمهم نمرًا عزیزًا وخذ اعدائهم اخذ عزیز مقتدر،

دی ځای ته نمر عاچی په داسی وخت کی راوړسیدم چی دشعبان میاشت ۱۳ نیټه وه او

د څلورو هفتو څخه پر لپسی د شپی اود ورځی پر تبولو ښارود افغانستان او پر قریو او

پر مسجد و اوشفا خانود امریکا یا نود خوا څخه اور تویوونکی بباری روانه ده، اویا نرو

ښځی او کوچنیان په دی اور کی کبابیری. یا الله جل شانك دا اور د افغانستان د مسلمانانو

د سر و څخه په خپل قدرت مرکړی، او تردی سخت اور د امریکا یا نوا، انگریزانو او روسانو،

پوه سه: چی مقدار د پورته والی د قبری په ظاهر روایت کی په قدر دیوی لویښتی وی، او بعض علماء وائی چی په قدر د خلو وگوتودی وی، لکن قدر دیوی لویښتی علمه سکیدی سی چی قبرته لمن طولاً او عرضاً وکړی او وروسته یه منم کړی، ولی کی د پورته څخه د تنیم پر شکل پورته کړی، لکه زموږ د پښتنو قبرونه نور سر چی سیری تخمیناً یوگز لویږی. او د ظاهر روایت څخه خلاف، بلکه د ظاهر څخه د احادیث مبارکه وروهم خلاف دی، لکن فقهتانی وائی چې په پوه روایت کی... چی بالاوالی تر یوی لویښتی روا دی. څر ویش وائی چی بیا هم اوله طریقه ډیره ښه ده او د اختلاف څخه وتلی ده. او په دی کی شک نشته چی یک لخته تر ببع مکروه دی. او دغه ښه د قبری په گچو او یا په سمینو کی نیوله اشد کراهت دی. لکنی النبی علیه الصلوٰة والسلام عن تجمیص القبر وتر بیعها.

مسئله: د پورته لوی چی پر قبر اوبه وپاشی د پاره د ټینګ والی د خاورو، اوبل دا چی علیه الصلوٰة والسلام پر قبر سعید او پر قبر خپل زوی ابراهیم اوبه پاشلی وی، او پر قبر عثمان بن مظعون د یه خلکوته وویل چی اوبه پروپاشی **پوه سه:** چی تنیم د قبر مذهب دی د امام اعظم او د امام ثوری او د امام لیث او د امام احمد او د مالک او امام شافعی وائی چی تر ببع د قبر افضله ده **فایده:** چاپی قبر نبی علیه الصلوٰة والسلام لیدل دی مگر منمو. **قال المصنف:**

وَجَرَمُ الْبِنَاءِ عَلَيْهِ لِلزَّيْنَةِ وَبِكْرُهُ لِلْإِحْكَامِ بَعْدَ الدَّفْنِ
او هر امر د بقاء یعنی گنبد جوړول پر قبر د پاره د نرینت، او مکروه ده د پاره د حکم والی پس د دفن دمیت، لکنی النبی علیه الصلوٰة والسلام عن ذلک. امام لمطحاوی وائی چی کراهت یه تحریمی دی **فایده:** مصنف بعد الدفن وویلله ددی معنا داده چی که بقاء اوقبه د مخه جوړه و نو د مری بڅخه په هغه کښی کراهت نه لری، لکنی البرهان.

مسئله: پر قبر ډیری اچول د پاره د حفاظت د قبر د نر، والی او ده نشن څخه، او د پښو څخه لاندی کیدو د پاره پروانه لری، «فی الدرر» وویل لا بأس بالبناء علی القبر وهو المختار لولیش وائی چی د اقول د ظاهر المذهب اولاً د شو څخه خلاف دی، «فی التجمیص والمزید» لا بأس بتطیین القبر یعنی په ختو کولو د قبر و پروانه لری و علیه الفتوی، **قال المصنف:**

وَلَا بَأْسَ بِالْكِتَابَةِ عَلَيْهِ لِأَلَا يَنْهَبُ الْأَشْرُ وَلَا يَمْتَهُنُ
او پراخته په کتابت سر پر قبر ددی لپاره چی د امری د اقربا و څخه وړک نسی یعنی او اشر پر ولاړه سی او څوک یی ادبی ورسو ونه کړی.

فایده: کتابت پر قبر و دومره قدر، وادی چی پریوه ډېره او یا د گچو څخه جوړی سوی تختی باندی د مری نوم او پېژندنه نوشته کړی او یا یو بیت فارسی یا عربی یا پښتو هر ورسو نوشته کړی، «او هغه چی په بعض بلادو کی رواج دی چی د مری ورسته د ډېری شنځته وږه وی او پر هغه باندی، **الحمد لله** ښه یا ایت کړی، یا سورة اخلاص نوشته کړی هغه مکروه تحریمی دی، ولی چی سپی بعض وختونه هدیری ته ورځی او پر دغه شنځته بولی کوی، **قال المصنف:**

وَبِكْرُهُ الدَّفْنُ فِي الْبُيُوتِ لِاخْتِصَاصِهِ بِالْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَوةُ وَالسَّلَامُ
او مکروه دی دفن کول د مری یعنی که کښی او که لوی، په کور کی خوله په خونه داستو کی دده په دفن کوی، او یا په غوټی کی د مری دفن کوی، ولی د اد دفن خاصه د انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام ده، او د نورو مسلمانانو د پاره مقبرو ځای د دفن دی **قال المصنف:**

وَبِكْرُهُ الدَّفْنُ فِي الْفَسَانِ
او مکروه دی دفن کول د مری په فانی و وکی په فتح القدیر او مرقی کی وائی پوه سه چی فسانی یو فرخه ځای ته وائی چی په محله کی جوړ کی لکه «زیرخانه» چی ډیر مری ځایوی او ملته مری

ودودی او په کښی ایږدی په سربیره یه بناء پر جوړه کړی وی چی سړی په ولاړی
په کښی دریدلای سی، وجه د کړهنت به داده چی داخل السنه ده، او بل داچی
لحد د مړی د پاره په کښی هسته، او بل داچی بیله ضرورت ته دیر مړی په یوځای کی
ایښول دی، او بل داچی مړی نروښتی په یوه خونه کی ایښول دی، **فَسَأَلُ الْمُصَنِّفَ**

وَلَا بَأْسَ بِدَفْنِ أَكْثَرِمِنْ وَاحِدٍ فِي قَبْرِ لِلضَّرُوفَةِ وَيُحْجَرُ
او پر وخته په ښخولو کی د بېلا تریو مړی په یوه قبر کی، چی ضرورت وی مثلاً مړی

بَيْنَ كُلِّ اثْنَيْنِ بِالتُّرَابِ دیروی او یا قبر کن ضعیفه وی الی غیر
مړودی خاوری حایل گرځوی، ول چی علیه الصلوة والسلام دا حدیه غزا کی شهداء و دا
دغنی دفن کړه،

يُوه سَهْ که ضرورت وودری څلور یا بالا دی هم په یوه قبر کی دفن کړی، نو که
مړی یو جنس و یعنی تران و مثلاً نوافضل فالافضل دی د قبلی و خواته ایږدی، او څنگه
و نو اول دی لوی خلک د قبلی و خواته کښیږدی، بیا دی کښیان، او بیا دی تر ښځیان
او بیا دی ښځی، لکن لږ حایل دی په مابین د مړو په خاور و سره وی، لا ویش وای چی
علامه امام طحاوی په مابین کی د دفن په فسا کی او د دفن د دیر و مړو په یوه قبر
کی په فرقیه نه دی پوه سوی نو ځکه یه پر مصنف اعتراض کړی دی کما ینظر بالرجوع
الی ص ۵۵ من تلك الحاشية ولا يخفى الفرقی علی ما ذکرناه، **فَسَأَلُ الْمُصَنِّفَ**

وَمَنْ مَاتَ فِي سَفِينَةٍ وَكَانَ الْبَرْبَعِيدًا أَوْ خَافَ الْقَمَرُ
او که څوک مړ سو په کښی کی او ځکه لیری و، او یا بیرونه د قمر پر مړی و مثلاً چی تغیر

غُسْلَ وَكُفِّنَ وَصُلِّيَ عَلَيْهِ وَ أُلْقِيَ فِي الْبَحْرِ غُسْلُ دِي وَرَكِي او کفن
یا د بوی په وړی نو

دی هم ورکی اولونځ د جنازی په هغه کښی کی ورکی او بیا دی دریا ب ته سپرد کی
مسئله که د مړی اجزاء خاوری سوه نور وادی چی بل مړی دا ول مړی په قبر کی ښخ
مسئله د مړی او کوما تول او یا بل ځای ته نقل کول نه دی روا که څه
هم اهل ذموی او د قبر و سره غورځول چی ښی یه بولې هم نه دی روا که څه د پیری زانی
قبروی، او د اهل حرب د مړو ښی روا دی کما فعل بهم فی وقت بناء المسجد النبوی فی المدينة

وَيَسْتَحِبُّ الدَّفْنَ فِي حُلٍّ مَاتَ بِهِ أَوْ قُتِلَ فَإِنْ نُقِلَ
المصنف
او مستحب دی دفن د مړی په هغه محل کی یعنی په هدیرو کی دهغه محل چی مړی هکله مړی یا قتل و

قَبْلَ الدَّفْنِ قَدْ رَمِيلٍ أَوْ مِيلَيْنِ لَا بَأْسَ بِهِ وَكَرِهَ نَقْلَهُ أَكْثَرُ
منه وی او کی نقل کړی په قدر دیو میل یا دوه میل په پروان نری، او مکروه دی نقل د مړی
بالا تر دوه میل، **مسئله** که د مړی و ځای ته یوه بړی هدیرو و او بله هدیرو څو
گوښه و لکن په لیری هدیرو کی دیر صالح کسان مدفون و نو یه بړی هدیرو کی دفن کول
اولی دی، او که په جوار صالحانو په دفن کول اولی دی، مجربانق که څه هم حکم جزئی په
یوه خوانه دی کړی، لکن د درویش په عقیده جوار الصالحین هدیرو اولی ده لانه انفع للمیت
پوه سه چی استحباب د دفن په محل کی د موت، یوه بیل یه داری چی ځکه توله
ځای د مړو نه نونفل د مړی تکلیف بلا فائده دی، اوتا خبر د دفن هم په نقل کی راځی اودا تاخیر
مکروه دی،

او بل دلیل یه هغه دعائشی رضی الله تعالی عنها حدیث دی، چی ددی ورور عبد الرحمن
په شام کی مړ و او مړی دهغه په مکی شریفی ته نقل کړی وو، اودا د نریا رت نه ورو غل
نودی رض داسی وویل که ستا د دفن کار زما پلاس کی وای ماته د شام هغه نه نقل کولی
بلکه هکله می دفن کولی، لا ویش وای چی مسئله د نقل د مړو د یوه هیواده غنچه بل
هیواده سره د بعد مسافت په اوسنی زمانه کی چی د افغانستان مسلمانان په پرد و هیوادو

کی تلمی پاکستان او ایران او هکته شپې او ورځې د هجرت تیره وې، او د دوی یو قریب پېر دی
نو قدرت مند خلک یې افغانستان ته وړې د دې سببه چې د دوی اکثره پېر په کیمپون
وسې دي. نو که دا کیمپ یو وخت مهاجرین هندی ولاړې سې خلک د پاکستان یا
ایران دغه همدې سره ولاړه وې. او د کبست کار خندی اخلې یا کورونه پر جوړه وې، که څه
هم قبرونه معلوم وې او هديره برجاله وې. نو د دې کبله د دوی خپل مړي داخل ته د افغانستان
وړې چې هکته چې د دوی د هجرت موضوع پای ته ورسېږي او افغانستان ځای د
امن امان وگرځي، نو د مصنف د قوله سره سم چې تر دوه میله بالا نقل یې مکره دی، باید
دا نقل مکره سې، منگر که نوی اجتهد را وواي او دغه فوق الذکر عذرونه په نظر کې ونیول
سوی وای نو دغه نقل یې مکره نه بللای، ای لاندې اعدا واصله. بلکه وروسته به راځي
چې بعد الدفن یې هم په عذر نقل د مړي وبل مکان ته رواړي، لکن دا حکم هکته دی چې
مړي ته به یعنی په اول مسئله کې تغییر بد بوټي وغیره نه پیښیږي ورنه بیا مکره دی.

وَقَالَ لَا يَجُوزُ نَقْلُهُ بَعْدَ دَفْنِهِ بِالْإِجْمَاعِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ

المصنف: ونه دی روانقل د مړي بل ځای ته پسله دفنه په اجماع سره مگر هغه وخت روا دی که د قبر

الْأَرْضُ مَغْصُوبَةٌ أَوْ اخِذَتْ بِالشَّفْعَةِ مَغْصُوبَةٌ
یعنی په زوره خلکو مړي په محله کې دیوچا بیله اجازې دفن کوله، نو بیا روا ده چې مړي
د قبر څخه راوه باسې بل ځای ته دی یو سې یعنی دسړي خپلې مملوکې محاکې تر ټا وځي
هديرې ته، او یا دغه محله چې قبر یې په کښی دی چا په شفعه وگرځول د مشتری څخه یعنې
یوچا د بل چا څخه محله په بیعه اخستی و او مړي یې په کښی ښخ کې د ډیر سړي د شفعې
دعوه پرې وکړه او هغه محله یې وکتنله نو مشتری دی خپل مړي وروسته تر دفن بل ځای
ته نقل کړي، در «او که پر قبر باندي دیوسړک، روډ یا د ولی نقشه راغله نو خلکو ته
رواده چې د مړي وروسته وځي وغیر بل ځای ته نقل کړي، در «و لندزه وقوعه له مذکور

في منزلة نقل الميت بعد الدفن» وقال المصنف:

وَلَوْ دُفِنَ فِي قَبْرِ حَفَرٍ لغيره صُنِنَ قِيَمَةُ الْحَفَرِ وَلَا يُخْرَجُ مِنْهُ

او که قبر جوړ سوي وو د بل ژوندی د پياره او بل چا خپل مړي په کښو دفن نو ځان کښلو
د قبر دی وگرځي یعنې یاد تر کی څخه د میت او یا د بیت المال څخه لکن مړي دی نه کښی، نو که
محله فراخه نو بل چا په قبر کې مړي ایښوول مکره دی، او که محله د متجری تنگه و بیا
سزا مټ کتنه لکن قیمت د حفر به وگرځي.

فَأَيُّهَا: په ژوند کې د ځان د پياره قبر جوړول روا دی چې عمر بن عبد العزيز او

سليم بن خشعم او نور علما وود ځان د پياره په ژوند قبر نه جوړ کړي و، قاتوا وپېر
فيه» وقال المصنف:

وَيُنَبِّشُ لِمَتَاعٍ سَقَطَ فِيهِ وَلَكِنْ مَغْصُوبٌ وَمَا لِمَعَ الْبَيْتِ

او د مړي قبر دی سره وشي په سبب د مال چې په قبر کې لويدي وې که نقد وي که وچ، او دغه

وَلَا يُنَبِّشُ بَوَضْعِهِ لغير القبلة أو على لیساره والله أعلم

را که قبر دی د مړي شني په سبب د کفن مغضوب یعنې که چیرې ما لک دفن بیله اخستلو
د کفن نه را منی کیدی، او د دې د پاره دی د مړي قبر نه شني چې مخ پر قبله یې نه وي ایښوول
سوي او یا پر چپه بغل ایښو سوي وې.

فَوَالِدِشْتِي فَأَيُّهَا: چې خلک د مړي د دفن څخه فارغه سې مستحب داده

یې ویشل کيږي، او په همدغه وخت کې مړي دعا کوي او تلاوت و قرآن کریم دی کوي،
په حدیث شریف کې راغلي دي چې مړي په دوی سره الفت کلبوي او په دعا یا قرائت سره
یې نعم اخلې، وهابیان او نور دوی ته ورته کسان دا کار مکره بلکه بدعت سیئه به بولي.

فائده: چيرد متاخرنيو ٿڃڻ د مذهب وائي جي خرننگ جي خلگ ڏڌڻ ٿڃڻ
 دميت فارغندي هر سري د خپل پي کار پسي ٿي، اود مري قريب د خپل ڪارته پيرين دي.
 اود امڪونه چي دمري پرڪور سر غونڊسي **فائده:** پي حديث شريف ڪي رطل
 دي چي انحضرت صلي الله عليه وسلم چي به د دفن ٿڃڻ دمري فارغ سو، نوبه وقبرته وڌي
 اوخلگوتنه جي داسي وويل، "استغفر الله لاخيكم وسلوا له التثيب فانه الان يُسَل" يعني ٿي
 طلب دنجني وڪي د خپل ورورڊ پار، اوسوال وڪي د خداي جل جلاله ٿڃڻ دده دپار د تثيب
 دعا وڪي يعني پرفول ثابت چي ڪلمه مبارڪ ده د ثابت والي پي جواب ڪي دملڪو وڪي د ٿڃڻ
 اوس سوال ڪول ڪيبي يعني چي مونڇ ڇندي ولا رسو **فائده:** پي مضمرات ڪي وائي
 چي نقل دمري پسله دفنه دري، قسمه دي يئو ٿي به جائز باالاتفاق ده، اولد وجه
 به حرام باالاتفاق ده، اوپه بله وجه ڪي اختلاف، اما الاول، چي مري پي حڪم مفسوب
 ڪي دفن سوي وي، اوي ڪفن مفسوب وي، اوما لڪ ڇاڪي نه راضي ڪيري مگر پي نقل
 دمري دده د ڇاڪي ٿڃڻ اوي مالڪ د ڪفن نه راضي ڪيري مگر پي ڪنبلو ڪفن دده ٿڃڻ نور واده
 چي مري راو ڪاڻي، ڪه حڪم مفسوبه وه نوبل ٿا دي نقل ڪري اوڪه ڪفن مفسوب
 هغه سري ته دي ڪفن ورڪري اومري دي پي بل ڪفن ڪي هلته دفن ڪري، واما الثاني لڪه
 موريا پلار پي ووائي چي زمونڇ نروي دقبره راو ڪاڻي چي مونڇ به مخ ووني، يعني چي دي
 ٿي دفن ڪوه دوي ته وه حاضر، اوي مون پلار وغيره ووائي چي مونڇ خپل مري خپل هيڏي
 ته وڃي. نودا سار واده باالاتفاق، واما الثالث، چي قبرته ديوي خوا اوپه ور نوتلوي
 نوبعض فقهاء وائي چي ر وادي چي مري ددغه ٿا ٿڃڻ بل ٿا ٿي ته نقل ڪي، ولي چي
 داسي روايت راغلي دي چي صالح بن عبید الله، چا دقريبانو ٿڃڻ به خوب وليدي،
 اوصالح پي خوب ڪي هغه ته وويل چي ماددغه قبر ٿڃڻ بل ٿا ٿي ته نقل ڪري، ولي چي نه
 اوپه اوپو پي عذاب ڪرم، نوقريب نوچي قبر وشتي نو هغه بقل دده چي ڇاڪي ته خرما
 وو پي اوپو ڪي وو نو عبد الله بن عباس فتويٰ ورڪري چي نقل به ڪري، اوفقيه ابو
 جعفر الطحاوي چي نه دي نقل ڪوي.

فائده: بعض فقهاء وائي چي دفن دمري دشڪسي مڪروه دي ڪه بيله عذر وي،
 لکن صحيح داده چي ڪراحت خو فستنه ڪه ٿڃڻ ڪول د وڙجي اولي دي، ولي چي عليه الصلوة
 والسلام د چار شيني پي شپه دفن سوي دي، او عتقان اوفا طمير نو عايشه زهيم ٿي
 دفن سوي دي، **فائده:** تلقين دمري ورورسته تر دفن شافعيه مستحسن ٿولي، اول بعض فقهاء
 د حنيفيانو پي حسن ٿولي، هغه داسي چي مري ته دي ووائي، چي اي فلافي د فلافي سڃڻي ويه
 نه درياد ڪه چي ته خود دنيا ٿڃڻ پر ڪله د، "لا اله الا الله محمد رسول الله" وتل به اوت
 پي دنيا ڪي راضي وي، "په الله ربنا، اوپه اسلام راضي وي دنيا، اوپه محمد راضي وي دنيا،
 اوپه قرآن راضي وي امانا، اوڪي دمور نورنه وو ور معلوم منسوب دي ڪي وحواء لهر البشتر
 دي تلقين پي بار ڪي طبراني اور حديث راوري دي، لکن هغه حافظ سيوطي ضعيف بللي
 دي مگر ابن الصلاح وائي چي دي حديث تاييد پي عمل داهل شام سوي دي، لکن دپښتو
 پي وطنو ڪي دتلقين نه دي رواج ولي چي چيرد فقهاء وو د حنيفيان، پي دي تلقين سر نه دي
 تائل، والله أعلم بالصواب واليه المرجع والمآب.

فائده: د جنازي سر دقريب اوي اوهمسا پي صالح وي تلل افضل دي تر نفلي
 لوڻو اوڪه نه قريب وي، اونه صالح سري ووي ٿي نقل افضل دي **فائده سنيته**
 پي مراق ڪي وائي چي مڪروه ده ناسته دقريب نو دمري پي دروازه ڪي دسري يا پي يوه ڪوته ڪي
 چي خلگ دتعزيت اوفاتحي دپار ورته رائج، ولي چي دارا عما لو ٿڃڻ دجاهليت دي او عليه
 الصلوة والسلام هم منع ڇندي ڪريده، او وها بيان هم ورته خبره ڪوي، لکن امام طحطاوي
 وائي چي داملت مڪروه دي چي د اقرباء دميت غالي اوڪمبلي هواري ڪري، اود دوي دڪور ٿڃڻ
 چا ٿي راوڙي اود غري دخوا وڌي تيار ڪري وغيره، نودي ته اشار ڪريده سيڏ پشچ ڪي چي
 وائي، وَلَا بَأْسَ بِالْجُلُوسِ لَهَا، اي للتعزية ايام من غير ارتكاب محظوره، او
 نه فائقي والا د تجنيس ٿڃڻ نقل ڪري دي او وائي، وَلَا بَأْسَ بِالْجُلُوسِ لَهَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ
 او مراقي وائي چي مڪروه ده ناسته دفاتحي دپار پي مسجد ڪي لڪه دپښتو چي عادت دي.

در ویش وائی: ملایا نوهم خود پسته نیولی ده، حتی چی په مسجد کی د فاتیحه په وقت کی سر پر سر جایانی رائجی او کور چی اوری وی اوب لبتان پراته اود نسوارو تولد دانم برقی وی.

در ویش وائی: که اقرباء دمپی په کور کی حای نه لری اوفاتحه خوانان اوقربیان اوشنا کان خوختا فاتیحه ته رائجی، نوکه اقرباء دمپی په مسجد کی بیله ذکر سوی کار و کبیری او خلاص چی رائجی تلاوت دقران کبیری اومری ته دعا کوله کبیری اودنیایه خبری اونور مجلونه نه وینو اماکان لری چی داعیسی فاتحه خوانی په په مسجد کی راوای بسبب العذلهم ذکر، **فائده:** په مراقی کی وائی چی مکروه دیلمستیا ذکر بخند دمپی، لاینها شریعت للشر لا للشر و هی بدعة متفحمة، اوبه بنزیه کی وائی چی مکروه دیلمستیا ذکر دمپی په اوله ویرج اوبه دوهم ویرج، اوبه دریم ویرج، در ویش وائی چی په اول ویرج کی دی همایکان دمپی کوی ته دودی وغیره استوی کدایدل علیه الحدیث الشریف او برهان حلبی وائی چی په دی باره کی یوحیدیت سسته چی روایت په امام احمد اوابن ماجه کی دی په سند صحیح سرود جریر بن عبد الله، راجع چی هغه وائی: کنا نعد الاجتماع الی اهل الميت وضعهم الطعام من النیاحه، یعنی من فعل الجاهلیه، برهان حلبی وائی چی دا حدیث خومرف داولی ویرجی پیکرا هت الضیافت دلالت کوی، ولی چی جاهلیت والام دعسی کوله بلکه په بنزیه کی په کتاب الاستحسان کی وائی: وان اتخذ طعاماً للفقراء کان حسناً، اوبه الاستحسان کی دفتاوی خانیه کی وائی: وان اتخذ ولی الميت طعاماً للفقراء حناً الا ان یکن فی الترتکة صغیراً فلا یتخذ ذالک من الترتکة.

در ویش وائی چی حاصل دکلام دادی او **اختلاف** دادی چی دضیافت او خیرات فرق بسته، ضیافت هغه میلستیا ده چی ویرجی، غوینی او تکلفی خواره برابر کری او اغنیاء دکی او کوخی او غنیان قریبان راوغواری، اود فقیرانود دعوت په کبیری نه وپی، داسی ضیافت دمپی په کوی کی مکروه دی. پر اولوشپوکی ولی داسی ضیافت خود خوشحالی وی لکه واده وغیره په وخت کی کبیری دغیر په وخت کی نه کبیری، او خیرات دابو لای چی یووا اندازه غوینی شلا

باندی کری اود دودی چخه کری اود کار کوخی یا نورو مسکینانوته خبر وراکری اوه خیرات په وغوری داکرا هت نه لری که خبریه په اول ویرج وی، وبهذا یحصل التصدق به، الامایث و اقوال المفتاء، **وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ**.

تعزیت یعنی دل اسائی وراکول: چی په اصطلاحیه مونرفاتحه بوی **فائده:** مستحب ده نورو اوبخو لرد: قال علیه الصلوة والسلام من عزی اخاه بمعصیته کساه الله من حلل الکرامه یوم القیامه: وقال علیه الصلوة والسلام من عزی مصاباً فله مثل اجره **فائده:** یو ویرج فاتیحه ته سړی وری نونه بنائی ده لری چی بله پلا ویرجی: کذا فی الرافی: **وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ**.

سړی ته چی مصیبت ورسیری بالفور دی انا لله وانا یرجعون **فائده:** وائی، ولی چی په حدیث شریف کی ترویت په بخاری کیری دی علیه الصلوة والسلام وائی: انا الصبر عند الصدمه الأولى، یعنی کامل صبریه نه اول تکلیف دی چی سړی ته ورسیری، اوبه بل خبر کی راغلی دی، که دچا هغه مصیبت چی ده ته رسیدلی وو، پسله خلوتیبتو، کلو وید پیاد سواوهغه محنتی کله تکرار کری دومره ثواب لری لکه چی په ویرج کی وقوع دمصیبت،

فائده: طبرانی اونورو دیو محدثینو روایت کیری دی چی علیه الصلوة والسلام فرمائی که یومسلمان ته دقریب دمرگ مصیبت ورسیدی نودی په یاد هغه مصیبت چی زما درحلت په سبب ده ته رسیدلی دی، فاتها من اعظم المصائب، چی زما دوفات مصیبت تر ټولو لوی مصیبت دی و دثبات در القایل.

أصبر لكل مصیبه و تحبب: واعلم ان المرء غیر محبب، یعنی صبر کوه ای مسلمان دهر مصیبت په وخت کی او حنان قوی کوه یعنی زړه قوی لره، اوبه دی پوه سه چی هیڅ سړی په دنیا کی دهمیشه توب حق نسته، واذا ذکرته مصیبه تسلوبها: فاذا ذکر مصابک بالنبی محمد: اوله ستا په یاد وومصیبت چی ته زړه دلا سائی وراکوی. نوته پیاد که دزړه دلا سائی دپاره هغه مصیبت چی تاته په وفات کی دعلیه الصلوة والسلام در رسید

رسیدی و « و قالت فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها بعد موت ابیها صلوات الله علیه وسلم: هـ مَا ذَا عَلَيَّ مِنْ شَمِّ تَرْبَةِ أَحْمَدٍ »
آن لایشمم ممدی الزمان عوالمیا

خه خرج سته! یعنی هیج خرج فسته پرهغه چاچی بوی کبری خاوری دقبرانور علیهم السلام پری کی چی بوی نه کبری دزمانی په تیریدوکی «عوالی» خوشبوچی چی بیسو بهترینه مرکبه خوشبوئی ده. ولی محمد علیه الصلوة والسلام دقبرد خاوردو خوشبوئی تر تولو خوشبوئی گانود دنیا بالاده» هـ

صَبَّتْ عَلَى مَصَائِبُ لَوَانِهَا
صَبَّتْ عَلَى الْأَيَّامِ صُرْنُ لَيَالِهَا

اوتوی کړه سوه پرمایر مصیبتونه یعنی په سبب دمرگد علیه الصلوة والسلام که چیری توی سوکی دغه پیر ورخوهغه به شپې گرخیدلای «صَدَقَتْ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا وَصَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى ابْنِهَا وَاسَلَّمَ هـ قَالَ الشَّاعِرُ: په مدح کی دعلیه الصلوة والسلام: افاقا گردیده ام مهرتبان ورزیده ام:

بسیار خوبان دیرهم آتا تجیزی گیری: عاشق ذات اذرنوبی: حسن تلو کافی چرخش گفته است: تعالی اندر هی شاه یگانه: زهی بخت و کمال جاودانه: چه گویم من آن کیش: که پیرانیت شمش در زمانه: طفیلش گشته موجودات عالم: غرض ذاتش دگر باقی بهمانه: نور اوست روشن جسم ام: نه دریایی کمالش را گردان: زمن یارب بر رخ پر نقش: رسان بر دم دود جاودانه: رسول حق تعالی اوست بیشک چمن پرده ایمان عنایان:

در ویس و لای: چی دیری مسئلی په دی باب کی چی دیر تفصیل یه غوښتی مایه دی مختصره شرح کی صرف نظر کړی، تا چی طبع دقارینو کرامو ملال نه سی پیداه و علی الله

التکلان وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

فصل فی زیارة القبور

د افضل دی په بیان کی دزیارت دقبرو یعنی دمرو دزیارت. قال المصنف

دب زیارتها للرجال والنساء علی الاصح

نور او ښخولره پیر اصح روایت. لکن پر قبر به نه خیزی، او بعض فقهاء وئی چی ښخو لره زیارت دقبرو حرام دی. اول ددوی جزع او بی صبری دیر ده. او بل ښخی خصوصاً د اخیری زمانی به زیارت ته تلل بهانه ونورو کارو ته وگرځوی. لکن مصنف یه مراقب وئی چی که شرم په اول کی تر او ښخی دواړه منع وی دزیارت غځه دمرو. لکن وروسته چی رخصت راغلی او نهی منسوځه سوی. نو دا رخصت تر او ښخو دپورته ته میل دی. لغونه علیه الصلوة والسلام: ذُورُ الْقُبُورِ تَذَكُّرُكُمْ اَمُوتُ تَأْسِيْ زِيَارَتِ دَقْبَرِ وَتُؤَيِّجِي تَأْسِيْ تَهْ مَرگد در پیدایوی، او په بل حدیث کی داسی راغلی دی: کُنْتُ نَهَيْتُكَ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَنُزِرُوهَا وَاجْعَلُوا زِيَارَتَكُمْ لَهَا صَلَوةً عَلَيْهِمْ وَاسْتَعْنَا رَأَاهُمْ. یعنی نه وم چی تاسی می منع کوی واست دزیارت غځه دقبرو پس تاسی زیارت کوی دقبرو او گرځوی زیارت ستاسی قبر و لره دعا گوئی و مرو لره او طلب دنجنی ددوی دپان او دغه رنگه دحمده بن النعمان غځه مرفوع حدیث مروی دی: مَنْ زَارَ قَبْرَ اَبُوَيْهِ اَوْ اَحَدًا فِي كُلِّ جَهَّةٍ غُفِرَ لَهُ وَكُتِبَ بَرٌّ رواه البيهقي، ترجمه: که چا زیارت دمرو او پلار او یا دود دقبرو او یا دیوه ددوی په هر جهت کی. نو بجنه به وکړه سی وده ته، اودی به نوشته سی ترا یعنی دمرو او پلار فرمان ورونی:

پوه سه: چی، بر، مقابل دعاق دی. قَالَ اَلْاِمَامُ الطَّعْطَاوِيُّ اَخْرَجَ ابْنُ اَبِي الدُّنْيَا وَابِیْهَقِي فِي شُعْبِ الْاِيْمَانِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ اَبِیْسَعٍ قَالَ بَلَّغْنِي اَنْ الْمَوْتَ يَعْلَمُونَ بَرَّوَاهُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَوْمًا قَبْلَهُ وَيَوْمًا بَعْدَهُ، وَقَالَ ابْنُ الْقَيْمِ الْاِنْدَلُسِي اَنَّ الْاِحَادِثَ

والاشارت دل علی ان الزائر متى جاء عليه المزمور وسيم سلاما وانس به
يعف هروخت چي قبرته دمري ورسى نومه مري په پوهيږي او دده سلام اوى او دده
الفت كوي، وَرَدَ عَلَيْهِ « اوده دسلام جواب وركوي، نو دا عام دى كه صاحب القبر
شهيد وي او كه نه وي، او په دى حديث شريف كى وخت اينبول د ورځي وچي نسته.

فنايکه مستحب ده

مري ته به دعا كوي او يا به تسبيح او يا دى دقران پاك يوسورت وايي: وفي الشرح چي كه
چيري لارنه وه بيله پښي اينبولو پر قبرو په سبب د ضرورت پروانه لري، قال الامام
الطحاوي: ولا يكره المشي في المقابر بالنعلين وكرهه احمد: **پوهسه** چي دره
عبارت معنا داده چي صرف په ادين (هديره) كى چوتو سره تگ مكروه دى « دامعنا نه چي
پر قبرو د نعلينو په نريدو كى كراهت نسته، ولي چي هغه مكروه اتفاقا دى الا لزمه.

مسئله

سري دى په هديره كى شپه نه كوي، ولي په هغه كى سري ته دهشت پيښي
مسئله خوك چي د قبرو زيارت ته ورځي قصد به ئى رضا د خدائى او اصلاح دخپل
نرم وي او نفع دمري په دعا سره او يا په تلاوت دقران سره. **مسئله** قبري ته
مه كوي او نه دى پخوي « فانه من عادة اهل الكتاب « اوبل - مه كول خصوصيت د
حجر اسود او ركن يمانى دى او پخول خاصه د حجر اسود ده، او د بنجود زيارت په باره كى قدما
او حديثا د علما ووا اختلاف دى، چنا نچه مصنف د بنجود پاره هم مندوب بولي. او د قاضي
فخه چا سوال وكى چي بنجي زيارت ته تللى سى او كه نه! **مسئله** وياضى ورته وويله چي ته
ئى دمعت او د فساد پوښتنه كوي بلكه ددى پوښتنه وكړه. چي خونه قدر لعنت پر
دوى اورې، په فتاوى تاتارخانيه كى وايي چي خه وخت چي بنجه دكور وزي يښي
بيله ضرورت شرعي نو داپه لعنت كى د خدائى او ملائكه ده، او د هر طرفه په دى پسي
شيطانان وي، او چي هديرى ته ورسي روح دمري پردى لعنت وايي، او چي دكور وخواه

را روانه سى هم د خدائى په لعنت كى به وي، او بدر الدين العيني په شرح كى د بخاري
پيله دى چي اوږد بيان په په زيارت كى د بنجوكړى دى په اخير كى داسي وايي: چي زيارت
د قبرو وښخو ته مكروه دى بلكه دى وايي چي په اوس وخت كى حرام دى، خصوصا د ښارو
ښځي ولي چي د هغوپه وتوكى قطعي فتنه او فساد سته كماثر منا او ط « د « س « بنجود سى
نقل كړى دى كه بنجي چي زيارت د قبرو چي نيت په غم نوي كول وي، او زياروي، كما جرت
به عادت هئ، نو دوى ته زيارت د قبرو نه دى روا، او هم دغدرى محمل او معنا دهغه
حديث صحيح چي عليه الصلوة والسلام فرمائي: لعن الله زائرات القبور، او كه ددوى
نيت عبرت اخستل وي او تبرك په زيارت د قبرو او صاحبونو د كنووى او خا لقت
الشرع كار همدن كوي، نو پروانه لري چي سپين سري وي، او د خوانو نو بنجه مكروه دى.
لكه جامع ته ور تله وه د خوانو نو بنجوكا في كتب الفقه « قال ط « والاصح ان
الخمسة ثابتة للرجال والنساء كما قال المعمر: لان السيدة فاطمة رضي الله تعالى عنها
كانت تزور قبر حمزة م كل جمعة وكانت عائشة رضي الله تعالى عنها تزور قبر اخيها
عبد الرحمن م بمكة.

درويش وايي

چي زمونږ د زمانى خوانا في بنجي دى بايد پر هغو مباركا نو بنجوقياس نه
سي او نه په اوس زمانه كى عالم ته روا ده چي خوانو نو بنجوته فتوى
دجواز وركوي، كما لا يخفى فتا مل « در، وفي المراتي چي سنت دى زيارت د قبرو په ولاړې
او دعا وپروته هم په ولاړې لكه چي عليه الصلوة والسلام د جنت البقيع هديرى ته چي به
ورغلى نو په ولاړې بي داسي ووئيل: السلام عليكم دار قوم مؤمنين وانا ان
شاء الله بكم لاحقون اسئال الله لي ولكم العافية « او په شجه كى د مشكوة وايي
چي زائر لره ښايي چي قسرت دى نر دى دريږي، كه ولاړي لوكه ناست وي لكه د ژوند
سره كهر « په قهستان كى وايي چي پر برابر مخ دى دريږي، او امام غزالي په احياء العلوم
كى وايي چي مستحب په زيارت كى د قبر دده چي مخ دى دمري وخواه وگرځوي او شاه
وقبلت ته، او په حال كى د دعا دى هم دا غنى ولاړوي: وعليه عمل عامة المسلمين.

او وهابيان وائي چي په حال کې د د عادي مستقبل القبلة درېږي. **پوه سته**،
 چي په حديث شريف کې چي دار قوم مؤمنين، راغلي دي په حذف سره د مصنف يعني اهل
 دار قوم مؤمنين لکه چي په بل روايت کې صراحة راغلي دي، او ابن عبدالبر په سند صحيح
 سره د ابن عباس رضي الله عنهما روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ
 يَمُتُ بِبَيْتِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ كَانَ يَعْرِفُهُ فِي الدُّنْيَا فَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ الْاَعْرَافُ وَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
يُؤْبَسَتْهُ: آن حضرت صلى الله عليه وسلم ان شاء الله ولي ووييله! اوسه د دې
 چي الحاق د مړوسه خوښيږي دې **جواب**: بعض علماء وائي ويل د منيت صرف
 تبرکاته، او بعض علماء وائي: اي علي آتم الحالات، اود عافيت معني داده چي محظ
 غنه د خداي تر روح داخرت محفوظ وي. **فتاى المصنف**:

وَلَيْسَتْ قِرَاءَةُ لَيْسَ لِمَا وَرَدَ إِنَّهُ مَنْ دَخَلَ الْمَقَابِرَ وَقَرَأَ
 او مستحب ده يعني زيارت کونکي لره ويل د سورة لیس. ولي چي په حديث کې راغلي دي چي روايت

لَيْسَ خَفَّ اللَّهُ عَنْهُمْ يَوْمَئِذٍ وَكَانَ لَهُ بَعْدُ مَا فِيهَا حَاسَاتٍ
 په انش کړي دي. چي ده ويل چي رسول الله صلى الله عليه وسلم داسي وويل چي په
 تحقيق چي خولک داخل سي هدير ته او وواي سورة لیس يعني ثواب يه و مړو ته د مقبرې وځني
 خداي به سپل کړي د دغومړو غځنه په دغه ورځ عذاب اويابه عذاب ځنډي پورته کړي
 او وي به قاري لره ثواب په قدر د مړو د دغې هديرې اوحنات.

پوه سته: چي په ورځ د جعي هم عذاب د برنځ غځه پورته کيږي، اوبيا نه راگرځي
 عذاب پر مسلمانانو ط. **پوه سته**: چي دا ثواب او رفع د عذاب هلته صورت
 نشي چي سړي هديرې ته ورسي اوليس شريف هوري وواي **فَكَائِدُهُ**: د دې
 حديث غځنه د معلومه سوه چي قرائت د قرآن په هديره کې رواي بلکه مستحب دي
 او وهابيان په هديره کې قرائت د قرآن ناروا بولي، امام محمد وائي چي دليل د استعجاب

په ورود د اشارتي بويه وويي په دې باب کې. قال الخطاوي وهو الذذهب المختار كما صح
 به الفتاوى، في كتاب الاستحسان، او ملا علي قاري چي وائي چي په دې باره کې صحيح حديث
 نه دي راغلي، منلو وي نه ده په مقابل کې د تصريح دامام محمد اود نوروفتهاوي، مثال

وَلَا يَكْرَهُ الْجُلُوسُ عَلَى الْقَبْرِ لِلْقِرَاءَةِ فِي الْخُتَارِ وَكَرَهُ الْقُعُودُ
 البته د مکروه ناسته پر قبره پاره د قرائت د قرآن، ولي تر و لا هې په ناستي قرائت ښه په تسلي او

عَلَى الْقُبُورِ لِغَيْرِ قِرَاءَةٍ وَوُطُوءُهَا وَالنُّومُ عَلَيْهَا وَقَضَاءُ
 الحنان وييل کيږي، او مکروه ده ناسته پر قبره وسيله قرائت د قرآن، اود غرنګه مکروه ده تر ښو

الْحَاجَةِ عَلَيْهَا وَقَطْعُ الْحَشِيشِ وَالشَّجَرِ مِنَ الْمَقْبَرَةِ وَلَا

لا ډي کول د قبر او د غرنګه مکروه دي خوب کول پر قبر او د غرنګه مکروه ده بلکه اشده کراهه بولي يا عو
 کول پر قبر، اود غرنګه مکروه دي رييل دلند و
بَأْسٌ بِقَطْعِ الْيَاسِ مِنْهُمَا وينو او پرې کول دلندي درختي ده پيري. او
 پر وخته په رسييلو کې د وچو وينو او ياد وچي د قبر و.

فائده: په کتابوکې وائي چي په نرسي کې چي سروي هغه لره ژوند سته، او چي
 ژوندي وي هغه تسبيح دخداي پاک وائي: کریمه، **وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا فَيَسْبِحُ عَدُوُّهُ**
لَكِنْ لَا تَقْطَعُهُمْ تسبيحهم، او چي مړسي نو تسبيح به قطعه کيږي، نو افسانو او د حيوانو
 مرګ او ژوند خومعلوم دي، او نباتاتو ژوند دادي چي شين اولوند وي، چي وچ سونو
 مړسي او تسبيح به قطع سي، اود د بو ژوند دادي چي روغ وي لکه درود کانري چي ډېر ماته
 سي نومړسي او تسبيح وييل به قطع سي، نو بناءً على هذا ولينه دا درې چي شنه اولانده
 وي يا درخته ده پيري چي شنه اولانده وي، تسبيح دخداي جل سلطان وائي نو په دې
 تسبيح وييلو کې د دوي مړو ته نفع رسيږي، نو ځکه به قطع مکروه ده، نوت فکر وکړه،

چی پتہ تسبیح دوتنو اود رفتو اورو غوکا نرو مرو ته نفع رسیبری، نویه قرائت دقرآن
د انا نانو مسلمانانو نو خواخه به مرو ته خرنکه نفع نه رسیبری، نود وها بیا نود اقول
چی قرائت دقرآن نفع ومری ته نه رسیبری اوقرائت دقرآن دقبر و سرو مکروه دی» دشربیت
نبوی خنر مخالفه خبره ده.

درویش وائی: چی هم دارن دی چی مسلمانان دخپلو مرو ورو ته شنغزی اویا نوری
درختی شنی کوی اوترلوی والی پوری پالنه کوی، اوهم دایری چی په وخت کی دپسری
خلک دخپلو قریبا نوی قبر و غنمدانی یا اور لبشی پاشی چی راشنه سی، اومری ته پور
فنا یده ورسیری، اود دی بیان خنر هغه مسئله هم توضیح سوه چی په فقه شریفه کی وائی
چی په کچواویا په سمیتو دقبر و جوړول ناروا دی، ولې چی بیانات نه پرشنه کیری
والضرب علی بالشراب»

مسئله ابرهنس عکری وائی چی مسلمان کولای سی چی ثواب دخپل وبل چات
شرعیته وخبی که هغه بل خوک مروی وکه نودی، بیله دی چی دثواب
خنر دعامل که سی، دارقطنی دعلی رضی الله تعالی عنه خنر روایت کړی دی چی نبی علیه الصلو
والسلام وویلله، چی خوک چی تیری پرهیدرو باندی اوقل هو الله اخذ» یعولس»
واره ووائی اوثواب یه دهیری و مروته وخبی، نودی وکاری ته به خدائی ورکړی ثواب
په قدر دمرود دنی مقبری، اوطبرانی، اوبیهقی په شعب الایمان کی دابن عمر خنر روایت
کړی دی. چی هغه وویل چی رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمائیل: **اِذَا اُتِیْتُمْ اَکْفًا**
بِصَدَقَةٍ تَطَوُّعًا فَلِیَجْعَلْهَا لَابُؤْبَهِ فِیکون لهما اجرها ولا ینقص من اجره شیء ط،
که خوک صدقه وکړې یوه صدقه نغلی نودی دهنی صدق ثواب دمور او پلار دپاره
وگرځوی نو خدائی مور او پلار ته دده اجر او ثواب ورکوی بیله دی چی دثواب خنر دعامل
دی خدشی کم کړی»

اللهی! درویش وائی چی نمایه مو له عمر کی چی ۸۳ کاله ته رسیبری ما هرنه نوافل دعباداتو
بد نیه وو، اویا قولیه وویا مالیه وو، ما کړی دی دهغو تولو ثوابونه زما مور او پلار ورو
امین امین

پوه سه: چی معتزل وائی چی هیڅ خوک دنی کولای چی دخپل عمل هر عمل چی وی
دبل لپاره وگرځوی هر خوک چی وی او دوی دا ایت خپل دلیل بولی، **وَأَنْ لَّیْسَ لِلْإِنْسَانِ**
وَالْجَوَابُ چی دا ایت منسوخ دی وکاله ابن عباس په هغه ایت
الذین آمنوا واتبعتهم ذریعتهم بایمان، الا ینه، ولی دې خنر داملومه سوه چی
سن، ولذین سبب دصلاح ده ابا ووجنت ته داخلیری، او عکرمه وائی چی دامد کور ایت
اولاد په سبب دصلاح ده ابا ووجنت ته داخلیری، او عکرمه وائی چی دامد کور ایت
خاص دی په قوم سره دابراهیم (و موسی). او هر چه امت محمدی هغوته ثواب دامتق
او دناستی لهم، ورکول کیری، اونور جوابونه چی شمیر ۲ شپږ ته رسیبری، په خاشیه کی
دخطاوی مطالعه کړه»

مسئله امام مالک په موطاء کی وائی چی حضرت علی پرقبر سرائینو، او خنک به
والکلام بر واهنه، اوفقیه ابو جعفر طحاوی په شرح کی دمعانی الاثر موصول
حدیث دنا فی روایت کړی دی، چی ابن عمر پرقبر کینستی، او امام مالک وائی چی دفعله
خنر دعلی (و دابن عمر) خنر داملومه سوه چی دجلوس پرقبر چی نهی خندی راغلی جلوسه
دپاره دقضاء حاجت یعنی بولی وغیره، واخرج الطحاوی حدیثاً مرفوعاً بروایه رجال ثقات»
عن زید بن ثابت: قال انما نهی النبی صلی الله علیه وسلم: عن الجلوس علی القبور
لحدیث ابوبلر او غانط، اوفقیه ابو جعفر طحاوی چی اعلم دخلکودی په مذهب ابو حنیفه
وروسته شرح یرو خبرو یه دا وئیلی دی، وهذا قول ابو حنیفه وابی یوسف و محمد. او
ملا علی قاری داسی فیضله کړیده چی شکلی دناستی خنر پرقبر نهی تنزیهی دی اوفعل
دعلی (و دابن عمر) دپاره دبیان درخصت دی»

درویش وائی: چی په قول دملاعلی قاری ټوله حدیثونه، اواقوال مختلفه دفقهاو
سره جمع کیری، فبغی ان یفقه به واکتله أعلم بالصواب، عاجی وائی سه
دا کتاب به په پیچتنوکی ویل کیری.. زما همدوکی به په قبر کی خاوری کیری..
که بو ورو ماته دعا مغفرت کی، خدای دې دی هم وخبی یه اجرت کب»
غرض نقیشت کز مایا دماند: نه هستی رانمی بیسم بقائی: مگر صاحبی روزی رحمت: کند در حق این سکن دعائی:

آه تھے برہنہ بلبل سیر گشت کر چلے : دیکھ مالی باغ اپنا ہم تو اپنا گھر چلے
احب المالین ولت منهم : لعل الله يرزقني صلاحاً

بَابُ أَحْكَامِ الشَّهِيدِ

باب ثابت دی پہ بیان کی احکام و شہید "یوہ سہ" : جی شہید پر وزن و قبل
دی تو یا یہ معنی دشہود کہ دی، ولی جی ملائکہ وہ تہ شہدی اداء کوی پہ دخول و جنت
سن دیار داکرام ددہ، او یا یہ معنی دشہود علیہ دی، ولی ددہ و جی او تہو نہ پرہ شہدی
اداء کوی جی دحق پہ لاری مرسو، او یا فعیل پہ معناد فاعیل دی، لشہودہ عند الحق
شہدہ : ہر وقت عندہ بشارت اللہ، او یا ددی سببہ جی روح فی دار السلام تہ داخلہ فی دار السلام
مخلاف ارواح غیرہ من المؤمنین، ولی جی دہو حضورہ دار السلام تہ پہ فریح و قیامت کیوی
او یا ددی سببہ جی پر شہادۃ الحق و لاہو و نو حکمہ شہید سو، او یا ددی سببہ جی ددی
حاضرین ہی و ہغہ کرانت تہ جی ددہ دیار خدا پاک و تہا کلی، و ہذا حاصل مافی الزمان و الحیات
لکن بعض مذکورہ معناوی خاص پہ ہغہ شہید پوری دی جی لاعلاء کلمۃ اللہ شہید ہی
فکان **الْمَقْتُولُ مِيتًا بِأَجَلِهِ عِنْدَنَا** یعنی ہای سبب کان یعنی لم یسبق من اجلہ
السنة والجماعات، او معتزلہ وائی جی دمقتولہ اجل قاتلہ پر قطع کیوی، او کہ قاتل نہ وای و زلہ
نودی بہ ژوندی پاتہ وای، قال المصنف

وَالشَّهِيدُ مَنْ قَتَلَهُ أَهْلُ الْحَرْبِ او شہید بہ شرعہ شریفہ کی کہ پہ مباشرت
او یا پہ کلا شکوف و غیرہ و ولی، او یا نسباً و بہ لکہ پہ او بوکی غرق کری، یا او پر بتوی
کری یا اہل الحرب مسلمانان بمبار کی لکہ جی پہ ہمد او اس امریکایان خذ لہم اللہ و لہم

جی مسلمانان دافغانستان تراوینجی بمبار ووی، او پہ دی اور یہ کہا بوی، قال المصنف

وَأَهْلُ الْبَيْتِ أَوْ قَطَاعُ الطَّرِيقِ أَوِ اللَّصُوفُ فِي مَنْزِلِهِ لَيْلًا

او یا باغیان دحکومت اسلامی مہ کری، او یا یہ غلہ قتل کری جی لاریہ نیولہ ووی، او یا یہ کہو، کی غلہ
مہ کری دشہی **یوہ سہ** : جی قید دشہی اتفاق دی ولی اکثرہ

وَلَوْ بِمَنْقِلٍ غلہ دشہو پہ وخت کی ترسہ کیوی ورنہ کی دور جی غلہ مہ کری ہم شہید دی
رخم پہ دہانہ شہی یہ مہ کری لکہ لویہ دہر جی ورا ایلہ کری، قال المصنف

او یا پہ جنگ خای کی مہرید اسونو کہ دا

أَوْ وَجِدَ فِي الْمَعْرَكَةِ وَبِهِ أَثَرُ معرکہ د اہل حرب وی او کہ بغا تووی

او کہ دقطاع الطريق وی او پر دہ باندی یواش او علامہ دجنگ ہم وی لکہ، ٹپ، سو جمل،

ماتوالی دسریا دلینو وغیرہ، او یا یہ ترستہ گواویا ترغوب و وینی راغلی ووی،

فَكَانَ عَدُوًّا حربی ہغہ کا فرستہ وائی کہ ہندو وی او کہ یہودی وی کہ نصرانی وی وغیرہ
جی تر حکم دامام المسلمین لاندی نہ ووی، او کہ دد غوطہ انقوشخہ خولہ پہ

دار الاسلام کی اوسیدی او تر حکم دامام المسلمین لاندی فک گذارہ کولہ ہغہ تہ ذی وای

او کہ ددار الحرب غنہ پہ پاسپورت او اجازہ دار الاسلام تہ راغلی و و ہغہ تہ متا من وائی دہ

فَكَانَ عَدُوًّا خرنکہ لکہ مسلمانان جی مامورہ دی پہ جنگ د اہل حرب، دغہ رنگہ مامورہ
دی پہ و قتال د بغا تو، نو حکم د اہل الحرب او بغا تو یودی، ط، قال المصنف

أَوْ قَتَلَهُ مُسْلِمٌ ظَلَمًا مصنف قتل و وایہ، ولی کہ یوسری دہامہ ولویری او مہری

او یا ددیال وغیرہ پر و نریری مہری، او یا پہ اور سو مہری

او یا پہ او بوکی غرق ہی۔ نو دا قولہ کسان پہ احکام کی د دنیا شہیدان نہ دی البتہ فی الآخرة

شہیدان دی، او پہ نا حقہ یہ مہری، نو کی پہ ہرجم کی مہری او یا پہ قصاص کی مہری ہغہ

شہید نہ دی جی دی پر چا حملہ و کری، او یا پر مال دچا حملہ و کری، نو ہغہ سہری مدافعتہ و
و پر چا حملہ و کری او کہ کوونکی مہری **عَمْدًا** پہ قصد سہ نو کہ چا بل خولہ مہری پہ خطا

هم شهيد نه دی که. خوک چی بنکار کوی او پر سړي و منبل.

مسئله: قال صاحب الجرح: من وجد مذبوحاً ولم يعلم قاتله أو وجد مقتولاً في علة ولم يعلم قاتله فهو ليس بشهيد لأنه لا يدري اقل ظالم أو مظلوم أو عذر أو خط أو **مسئله:** که پلار زوی مړ کړی او یا د اړخپل مړی مړی مړ کړی هغه شهید دی او یا نه چی نسته هغه به سبب دعا و دایق یا سیدت دی. **قال المصنف:** و پر مړ کړی به نه دین مله نه ده، خجرو چر و غیره **پوه سته** چی دوی که یو یا د کلا سلف کول هم بمحد کی داخل دی، اگر چه تیروای به به عارض داورد بارتودی. نو په محد دسره نه شبهه عهد و ایستی لکه چی په دنده دوه مړ کړی. **فتاوی**

المصنف: **وَكَانَ مُسَمًّا لِّغَا خَالِيَا عَزَّ حَيْضُ وَنَفَسِ وَجَنَابَةٍ** ده چی مړی و یا مسلمان. احدی دوی که دوه خنډ کشته مسلمان وی، او باله یو ای اهملی دوی دوی خنډ خنډ. او یا یو مړی مقتول د حبس و یا ناس او جنابت خنډ، ولی چی کشتی مقتول نه او حتی حاضر یا نساء یا خنډ ته غسل و کول کیری. او نوی کفن هم یعنی پخپلو کالوکی دی نه سخته وی. **قال المصنف:**

وَلَمْ يَرْتَبْ بَعْدَ انْقِضَاءِ الْحَرْبِ دوی مقتول د رنګ نه وی کړی پله دوی ته رسید و جنگ.

پوه سته: چی مړت شریعا هغه خوک دی چی د صف خنډ جنگ ایستل سوی وی او یا د و په سوی وی، او یا خنډ کی کړی وی د ساندی تر صف انتقال، نومرت سړی شهید دی په حکامو کی د اجرت یعنی ده ته هغه ثواب موعوده شهید و و و، کړه کیری و د شرایط توله موجود وی نو داغه معمول په حکم کی ده شهید او احدی. **قال المصنف:**

فَيَكْفَنُ بِدَمِهِ وَثِيَابَهُ وَيُصَلِّي عَلَيْهِ بِلاَ غَسْلِ كَرِهِي نو دین دی دوی یوینی د خنډی و میخی او و د کالوچی، غوستی به وی. او د جنازی لونیج

دی و د کړی بیله ضل، هم داغه حکم کړی دی رسول الله صلی الله علیه وسلم په شهداء کی د احد. بعض خلک پوښتنه کوی چی شهداء خوژ وندی دی به حکم ددی البت که یوه کی د احد. **سَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ** اوژند و ته خود جنازی کفن چی نه دی و یا **جواب** دوی حیو احیاء دی په حکامو کی د اجرت که ایدل علیه قوله تعالی: **عِنْدَ رَبِّهِمْ** او د جنازی لونیج خود احکام موخه د دنیا دی، نو خنډ د دوی تر کات و یتیل کیری او یا یو بی بل مړ کولان سی چی دا پوله او هم دارنگه نوی د احکام موخه د دنیا دی. **سؤال:** لونیج د جنازی خود پاره د طلب د جنینی دی د مړی د پاره او شهیداء خو خدای جل جلاله دی **جواب** که داسی وای نوبی علیه الصلوة والسلام ته فی ولی. د جنازی لونیج و کافه: مع انه معصوم عن الذنب. او کشتی ته ولی د جنازی لونیج و کوی اوسره ددی چی پر کشتی خو هیک گناه نسته، بلکه عمومی حکمت د جنازی د لماخذ. اداء د حق د میت ده چی په ذمه کی د مسلمانانو لاندی: هر، حج، طه. **قال المصنف:**

وَيَنْزِعُ عَنْهُ مَا لَيْسَ صَالِحًا لِلْكَفَنِ كَالْفَرْوِ وَالْحَشْوِ دده خنډه هغه شیان چی صالح د کفن نه وی، لکه پوستین او چینه چی په مابین کی پسته وی، او حجر و اخی چی خولی دی هم خنډی و کابری او بوتونه دی هم خنډی و کابری. او د و لاش وای چی باند پوښ او چینه. او صدی دی هم خنډی و کابری، لکن برتوگ دی نه خنډی و کابری. **قه:**

السَّلَاحُ وَالذَّرْعُ وَيزَادُ وَيُنْقَصُ وَكَرَنُ جَمِيعِهَا لکه تور، توپک، کلا، شلوف و غیره، او زغره د جنگ او سینې قمیص او زیانوی دی بله جامه که موجود. هاپی شهید تر کفن سنت کی وی، او کی دی کی که د شهید خنډ بعض کال که تر کفن سنت بالاوی د پاره د حق دورته وو، او مړه دی کبیل د تولو جامه شهید، ولی د کال خلاف السنه او خلاف الاجماع وی، نو مړه تخریمی دی. **در:**

الشهرا غفر لمؤلفه ولکاتبه ولوالدیهما ولجميع المؤمنين والمؤمنات امين امين امين

العائنة للشهداء دوی دفن و شهد اووسره شريك دي.

فائدة پوه ست: جي علامه جلال الدين السيوطي پخبل كتاب تثبيت كيه
سنيته نقل طحاوي شهداء اجرت نور كسان هم راوري دي چي دغه
كان په صحيح حديثوكم هم په ذله كي دشهداء اجرت راوريه سوي دي صراحت
يا اشاره وقياسا.

۱ مبطون: هغه چي دكفر دمرض مړسي يعني يا د استسقاء په مرض يا د اسهال
په مرض **۲ غريق:** دي چي په روڼ يا خاكي ولوږي او غرق سي نوم مړسي.
۳ صاحب الهدم: چي ديوال يا خونه پروڼه مړسي او مړسي **۴ ذات الجنب:** په مرض
مړسي، د امراض يوه قسم داني دي چي په داخل كي ديوه بغل پيدا سي او د پيخت د دور وروڼي
او بعض فقهاء وايي چي ذات الجنب سكاروي ته وايي. اولوي شې ته هم وايي.

۵ چي بخډه په چي كښي مړه سي يعني د لنگيدو په وخت كي خواه عيال په نس كي پاته
سي و مړه سي، يا منسل په ننگيدو كښي مړه سي. **۶** په مرض د سيل مړسي چي ديو مرض
دي په سبي كي پيدا كيږي او بدن كرار كرار مخ پر نقصان وي او بدن هم تر پيري **۷**
اوپه دوق مړي چي هغه مرض دي چي په انه كي داني پيداسي او تبه ورسره وي، چي په
اوسني اصطلاح په تور ژبي بولي. اوه امراض د سرطان يو قسم دي چي مايوس العلاج دي،
اوپه ډيره زمانه سړي خندي مړيږي يعني طه لافي مرض دى كهذا السل.

۸ چي په مسافري كڅوك مړسي. **۹** اويا په صريح مړسي، چي په اصطلاح ډير يانانو
مرض په بولي **۱۰** په محافظت كي دځان اويا مال اويا دمايني مړه سي **۱۱** چي پ عشق كي خوك
مړسي كه عشق حقيقي وي، لكه د خدائي او عليه الصلوة والسلام عشق، اويا په مجازي عشق
كي د زرياد سبخي مړسي، لكه شرط دادي چي د حرام كار غږه پر هيز ورسره ملگري وي، لكه چي،
مه تول په شهادت سره اوزنا اولواطت، اوبل شرط دادي چي دي به خپل عشق پت ساڼي
پودسه: چي سبب د عشق مجازي خو حرام دي لكه پسله وقوع غږه په دي سبب
كي كه خندي مړسي شهيد دي.

۱۲ چي د زنده په مړگري **۱۳** چي هډوكي نه شي ستوني كي بند سي او خندي مړيږي،
۱۴ چي د زنده په مړسي او ظلمًا بندي وي **۱۵** په ډيرو هملوك د حكومت يا بينه بڼي
چي په بندي خانه كي مړسي او ظلمًا بندي وي **۱۶** چي د ډيرو هملوك د حكومت يا بينه بڼي
۱۷ چي ماريالهم يا لنهي يا غونډه كي وي، چي د ډيرو هملوك د حكومت يا بينه بڼي
۱۸ چي د ډيرو هملوك د حكومت يا بينه بڼي **۱۹** چي په قتل وهلوكم مړسي **۲۰** هغه خوك چي هډوكي نه شي
او تر اختلو **۲۱** **اللهم بارك لي في الموت وفيما بعد الموت.** نو كړي د خپل
وږه دغه دعا لوي: **اللهم بارك لي في الموت وفيما بعد الموت.** نو كړي د خپل
ورث مړسي هم ثواب د شهيد لري، **درويش وايي** چي دغه مذكور شيان اثار سيوحي
دي او بعض درويش پر قيام كړي دي، **واحد علي بالشراب**
درويش وايي: چي درويزي مبارك مياشتي ته تخمينا ۱۰ ورځي پاته وي دكال **۱۳۲۲**
د چارشنبې په ورځ زه د كتاب الصوم وڅرخي ته راوړ سيده، اللهد وفقني لفعالي خير
واحفطني من نبل الناس. و الحمد لله معطر التفيت واسمى بالسلام عارنيه
الصدوق وعليه وصحبه اهل الصدق واصفاهم جميعا.

خوشخبري

تفسير ابي
حنفي

۱۵ جلد

مكتبة القراءة والتجويد
كاتبه
كويت

کتاب الصوم

دا کتاب دی په بیان کی د معنی دروژی اود احکامو دروژی ،

پوه سہ : چی مصنف او بعض فقهاوو نور و ترلا غه وروسته کتاب الصوم راوړی
ددی کبله چی لونج اور وژه دواړه عبادت بد نیه دی ، او بعض فقهاوو ترلا غه
وروسته کتاب الزکوة راوړی ددی سببه چی په قران شریف کی په ډیرو ځایوک " اَقِمُوا
الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ " یوحای راغلی دی ، او بل ددی سببه چی بعض فقهاو وائی چی افضل
د اعمالو بیله زکوة صوم دی ،

فایده : که ختم روزه نیول عبادت قدیمه وو ، لکن فرضیت دروژو په
میاشت کی دروژی د شعبان میاشت پر ۱۰ تاریخ او یا پر ۲ تاریخ نازل سوی دی تر
هجرت نبوی یونیم کال وروسته ، اوم په دغه تاریخ قبله دبیت المقدس غځه و کعبه شریف
ته نقل سوله ، **قَالَ الْمُصَنَّفُ** :

هُوَ الْأَمْسَاكُ نَهَارًا وائی : صَامَ الْفَرَسُ چی واینه نه خورې او په شرم شریفه
که نهارًا ، یعنی امساك دی دورچی ، **فایده** : شرعی و ریح د طلوع غمخیز
صادق ده تر لرلوید و پوری ، او په نیزد حکما وود لرختو غمخیزه تر لرلوید و پوری نوځکه
دوی وائی : اِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ طَالِعَةً فَالنَّهَارُ مَوْجُودٌ ، **قَالَ الْمُصَنَّفُ** :

عَنْ إِدْخَالِ الشَّيْءِ د دا ځلولو غمخیزه چی خورک دهغه عادی وی لکه
دودی او به وغیره او که غیر عادی وی لکه ډبره خاوری
وغیره چی داخل کړی نئ ته ، **پوه سہ** : چی چونکه ادخال متعدی دی نو په دی
سم به دخول و البقی مثلاً که دسری په خوله گڼج ننوتی روزه به نر ده ماته ، او یا په ځوڼه
کی اور بل کړی وو په خوله به دود ننوتی روزه به نه ده ماته ، او کی ځلم و ځکاوه اود په به

نیکړی روژه به ماته ده ، مرطه ، **پوه سہ** : چی ادخال که عادی شی وو ، نو
همه روزه ماته ده او کفار باندی سته او غیر عادی وو روزه خویه ماته ده مگر
مگر کفار نسته باندی ، ط ، **قَالَ الْمُصَنَّفُ** :

که په قصد وی او که په خطاء ، د عمد صورت خو ظاهر دی ، د
عَمْدًا أَوْ خَطَاءً خطاء صورت لکه یوسری چی روزه به یې پیادوی په خوله او به
لغزه او ځندی تیری سی روزه به ماته سوه لکن د دغی روزه امساك دی وکړی او وروسته
په فی قضاء هم راوړی او کفارت باندی نسته ، مصنف چی عمد او خطاء ذکر کړ نومرادی به
داری چی په هیره روزه نه ماتیږی ، **قَالَ الْمُصَنَّفُ** :

یایه نس ته داخله کړی او یا هغه ځای ته چی
بَطْنًا أَوْ مَالَهُ حُكْمُ الْبَاطِنِ هغه حکم د باطن لري ، **پوه سہ**
چی د بطن د داخلیدو څولاری دی " دخولی دخوا ، ډیری دخوا ، د غوږ دخوا ، لکه چی لنده
دواړه غوږ کی څاڅکی کړی ، ولی چی ډیری دخوا اود غوږ و دخوا و ستونی ته لار سته ، او بل
لار د بطن لوبه ده ، او بل نخول د ذکر دلاری دواړه دی ، او بله لار د بطن جاتفه تپ دی
یعنی هغه تپ چی و نس ته سړی وی ، او هغه چی په حکم کی د باطن وی لکه چی په امه
تپ کی چی لنده دواړه اوچوی : امه تپ بولی چی پړدی ته د دماغ رسیدلی وی ،
قَالَ الْمُصَنَّفُ : اَوْ امْسَاكُ غَوَارِي يَعْنِي دَوْرُحِي د شهوت څخه
وَشَهْوَةُ الْفَرْجِ د فرج که په جماع معهوده وی لکه هغه سړی که
دنروی او که د نبی ، او یا قضاء شهوت په عبت کار سره وی چی استمناء به بولی .

مسئله : په جماع معهود سره هم روزه ماتیږی اوم کفارت پر لازمیږی بیان د کفارت
الصوم به وروسته راهی ، اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی ، او په عبت کار سره روزه ماتیږی
او کفار نه پر لازمیږی ، طحاوی ، **قَالَ الْمُصَنَّفُ** :

په نیت سره چی اهل دروژی وی **پوه سہ** چیت
بَيِّنَةٌ مِنْ أَهْلِ دروژی ددی ډپاره غواړی چی عبادت او عادت فرق په

وَسَيُثَابِرُ يَوْمَئِذٍ عَلَىٰ عِلَّتِهِ لَوْلَا نَفْعُ الْفَلَاحِ
خَوَرِي وَهَكَذَا لَكِنْ رَوَيْتُ تَه يَه فَكْرُهُمْ نَه وَي، اَوَاهِل دَرُوژِي هَفَه خَوَك دِي جِي پَه
دِه كِي دَرِي شَرْطَه دَصَحْت دَرُوژِي مَوْجُوْد وَي. جِي اِسْلَام دِي، اَوِيَاك هَالِي دَبِيحِي دِي پَه
حِيض اَوْنَفَاس خَنج اَوْبَل نِيْت دِي، اَوْبَل عِلَوَه پَرَهغُو دَرُوژِي عِلْمِيَه لَرِي پَر
فَرْصِيْت دَرُوژِي پَه دَغَر مِيَا شَت كِي. كِه پَه دَار جَرَب كِي وَو اَو كِه پَه اِسْلَام كِي وَو نَو
دَار اِسْلَام يَه پَه هَا ي كِي دَعْلَم دَو جَوِب وَا لَر دِي، كِه خَر هَم دِي عِلْم پَر جَوِب دَرُوژِي
نَه لَرِي.

مسئله: بلوغ شرط نه دی، ولی جی روژه دنا بالغهم صحیح ده، او خدای ثوابم
وَزَكْوِي **مسئله:** که سری نیت دروژی حو کریم گریا بیله وسنه سو تمام پوری
روژه یه صحیح ده. او که سری پس نیت دروژی لمونی سودغه روژه خویه صحیح ده جی
مصطر دروژی خدی صادر نشی. ار که د غسی لیونی و د بلی و رخی روژه یه نه ده صحیح
لَعْنَةُ الْبَيْت **مسئله:** بنحی جی حیض اونیاسه خنجه خلاصه سوه مثلاً پَه شپه ک
وَعَل بَه نَه و ی کَر ی نیت دروژی به صحیح دی کذافی البحر ط. **پوهسه:** جی
فَقْهًا وَاوْدَا تَعْرِيف دَصَوْر دِر مَخْتَصَر کَر ی دِي اَوَاثِي جی: صَوْر اَسَاك دِي دَمْفَطَر اَو خَنجَر
دِي دَخْدِي پَه اَر دَخْدِي پَه خِیَل وَحْت کِي، قَالَ الْمُصَنَّفُ.

رَسَبُّ وَجُوبِ رَمَضَانَ شَهْرٍ دَجَزْءٍ اوسبب دفرضیت دروژو
دبوخه دیماشتی، یعنی جی صالح دروژی وی یعنی دسپید و خنجه یا دلمر تر زوال پوری
سوال: یو کس جی بالغ سی پَه مابین کی دیماشتی دروژی نو ده ته خوشه شوده دجزء
صالح للمصوم پیداسوه نو پیرده باندی باید فصاء دتیر و سوه و رجوهم لانه سه
جواب: پَه تیر و سوه و رجوکی خوپه ده کی شرط دوجوب نه و موجود نوقضاء
پَر ی نسته بحر ط. **پوهسه:** جی پَه جزء صالح سره شپه و و ته اوما بعد
الزوال ووقتی، ولی دغه دوه صالح دروژری نه دی. اودامذهب د فخر الاسلام علی البزدگانی

وَأَمَّا الْأَثْمَةُ الرَّخِصَةُ وَاقِي جِي سَبَبٍ مُطْلَقٍ وَحْت دِي دَغِي مِيَا شَتِي، قَالَ الْمُصَنَّفُ
یعنی سبب دوجوب داداء دغی و رخی
وَلِكُلِّ يَوْمٍ مِنْهُ سَبَبٌ لِكَادَائِهِ وَلَوْ جِي وَرْخِي خَوْسَرَه مُتَصَلِي نَه دِي
جی پَه مابین کی دَوْر خَوَشِي سَتَه، لکن پَه دِي پوه سه. جی سبب دوجوب دروژری
جزء اول دِي دَغِي وَرْخِي نَه قَوْلَه وَرْخ، ولی سبب خَوْتَر سَبَب مَخْرُو ی نو باید دَغِي وَرْخ
روژه دابله وَرْخ وَرْخ وَرْخ،

مسئله: که یوسری پَه اوله شپه کی دیماشتی دروژی پرسد و و، اویا تر سپید
دغی لیونی سو، او پسه میا شتی دروژی پرسد سو، اویا پَه اخیره وَرْخ بعد از زوال پَر
سو نو پَر قَوْل دَشَمْسِ الْأَثْمَةِ الرَّخِصَةِ دَتَوَلِي مِيَا شَتِي دَرُوژِي وَقْضَاء پَر لَانِزِمَه دَه، ولی جی
دِه خَو مُطْلَق جزء میا شتی دروژی یعنی اوله شپه پَه صحت کی و نیونه او پَر قَوْل دَغِي
لَا اِسْلَام قَضَاء دِهیخ وَرْخ پَر ی نسته، ولی جی دِه حَوْر جَر صَالِح دَرُوژِي پَه میا شت ک پَه
صحت کی نه دی نیولی، و مغنی والا قول د فخر الاسلام صحیح بولی و علیه الفتی کافی المجتبی
وَالنَّهْر وَالْدَّرَايَه وَصَحْه غَيْر وَاحِدٍ مِنَ الْفُقَهَاء وَهَوَاثِلُ كَامِي الْعَنَاءِ. **مسئله:** ک
خَوَك بِالْمِ حَوَاوِیَا کَا فَرُو و مسلمان سو پَه مابین کی دیماشتی دروژری نو باید ته روژ پَر
پَر یض دِي اَوْد تیر و سوه و رجوژری پَر یض نه دی، قَالَ الْمُصَنَّفُ

وَهُوَ فَرَضٌ عَيْنٍ آدَاءٍ وَقَضَاءٌ عَلَى مَنْ اجْتَمَعَ فِيهِ أَرْبَعَةٌ
روژه فرض عین ده پرهغه چا جی پَه هغه کی داخلون شیان موجود وی. اسلام، پَر کافر روژه

أَشْيَاءُ الْأِسْلَامِ وَالْعَقْلُ وَالْبُلُوغُ وَالْعِلْمُ بِالْوُجُوبِ
فرض نه ده، عقل، بلوغ، پَر لیونی روژه فرض نه ده، بلوغ، پَر کوچنی جی بالغ نه وی روژه فرض نه ده

لَمَنْ أَسْلَمَ بَدَارَ الْحَرْبِ أَوْ الْكُونِ بَدَارِ الْأِسْلَامِ

اوبل به علم بالفعل لری به فرضیت سرور و زدی هغه خولک چی مسلمان سی به دار العرب کی، او صرف بود و باش دده په دار اسلام کی کافی دی دپاره فرضیت دروژی پرده که غمهم دی به په فرضیت به خبر نه وی « قَالَ الْمُصَنَّفُ »:

وَلْيَشْتَرِطْ لَوْ جُوبِ إِذَا بِهِ الصَّحَّةُ مِنْ مَرَضٍ

اوشرط دی دواجب والی داداء لپاره جوړ و الحدا سی مرض خنجر چی سړی روژه نه سی ورسو نیولای یعنی دجهت غنجه دمرض پر تکلیف وی روژه نیول **پوه سه** چی مطلق مرض مراد نه دی ولی چی غالباً انسان دیوخته مرض غنجه خالی نه وی، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرُ (الایه). قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَحَيْضٌ وَنَفَاسٌ وَالْإِقَامَةُ وَشَرِطُ لِحَاحَةِ إِذَا بِهِ

اودغرنکه شرط دی خالی والی دبنجی دحیض او نفاس غنجه کاه، اوبل شرط دوجوب الاداء مقیم و دسړی دی یعنی چی مسافر به نه وی لما نلکون من الآیه، اوشرط دی دپاره دصحت داداء دروژی **پوه سه**: چی مراد داداء غنجه نفس عمل دروژی تاچی قضاء ته هم شامله سی، ولی دصحت دقضاء دپاره همداغشروطونه دي، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

ثَلَاثَةُ النِّيَّةِ فَإِذَا بِهِ

دری دی اول نیت دی، وفي المراقی: في وقتها لكل يوم، جزء دمیاشتی دروژی سبب دی دتولو روژو ددغی میاشتی، شمر کل یوم سبب لصومه ولا منافاة بینهما، لکن امام طحطاوی پردی خبره سوال لری دده په حاشیه کی وگورئ، قَالَ:

وَالْخُلُوعَ مَا يَنَافِيهِ مِنْ حَيْضٍ وَنَفَاسٍ وَعَمَّا يُفْسِدُهُ

او خالی به وی روژه دهغه شی غنجه چی منافیه دروژی وی چی حیض او نفاس دی، ولی چی سره دحیض او نفاسه روژه نه داداء او نه قضاء صحیح ده، اودغرنکه به روژه خالی وی دفاستد

غنجه دروژی لکه خورک اوجماع وغیره، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

اوشرط نه دی خالی والی دروژی دجنابت **وَلَا يَشْتَرِطُ الْخُلُوعَ عَنِ الْجَنَابَةِ** غنجه یعنی که سړی دشپې جماع مثلاً کړی وی اوسپیدی پرې اوجاودی روژه به صحیح ده، اویا دوزخی بیده وو په خوب کی شیطان بازی وکړه روژه به صحیح ده، ولی چی انزاله دجنابت خومکنه ده، بخلاف الحیض والنفاَس والمفسد، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَرَكْنُهُ الْكَفُّ عَنِ قِضَاءِ شَهْوَتِي الْبَطْنِ وَالْفَجِّ وَمَا الْحَقُّ

بهمما اورکن دروژی ځان ساتل دی دپوه کولو دخواش دفس او دفرج که تروی او که بنجه، اوچی ملحق وی په فس او فرج سره لکه چی وروسته به راسی، اِنْ شَاءَ اللَّهُ: قَالَ:

وَحُكْمُهُ سَقُوطُ الْوَاجِبِ عَنِ الذِّمَّةِ وَالتَّوَابُ فِي الْآخِرَةِ

او حکم دروژی یعنی اثر مرتب پر روژی نیولو که فرضی وی او کفلی **وَاللَّهُ أَعْلَمُ** ساقط والی دواجب دی یعنی که دطرفه غنجه دخدای واجب وی لکه میاشت دروژی او که خودی دبنده دخوا واجب وی لکه نذری روژه، یا نفلی چی شرع به وکړی اوبل حکم به ثواب دی په آخرت کی، **درویش والی** چی دشنبی په شپه دشعبان دمیاشتی پر ۲۵ نیت به تخمیناً ازبکانونو او تاجکانو دمنزل شریف ښار په کومک دامریکایا نو دطالبانو غنجه پس له یوی هفتی سخت جنگ زمینی او بهیاری دامریکایانو غنجه قبضه پر وکړه، اَنَا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ط ۱۴۲۲هـ

دنورالایضاح پښتو (۳)، جلد دکنابت طباعت او کمپیوټری لیکنه اوپه هرلوی او کوچنی سائز کی دمکتبه القراءه والتجوید «
سره محفوظ دي، ورته.....

فَصْلٌ فِي صِيَةِ الصَّوْمِ وَتَقْسِيمِهِ

دافضل دی په بیان کی دافضل دی په بیان کی دافضل دی په بیان کی

یعنی فرض دیا واجب وغیرهما، اویہ بیان کی دتقسیم دروژی. **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ**
يُنْقَسِمُ الصَّوْمُ إِلَى سِتَّةِ أَقْسَامٍ روژه ویشل کیږی وشیږی
 مصنف دغه اقسام درجمل ذکر کړی او اوس به تفصیلاً ذکر کوی، ولی چی تفصیل
 بعد الاجمال اوقع دی په نړی کی ښه واقع کیږی: لهما قال العارف المجامی:

چیزو ش باشر که بعد از انتظار ی: بامید رسامید واری: وقد بین سر ذلک فی المطول،
 چی شی چی مجمل ذکر سی اوسری پوره په پوه ښی، نوپه نړی کی شوق او انتظار ته
 یوه پوهید ویند کیږی، اویہ دی پسی هم نریا رکان ی، والعلم الحاصل بعد الترقی
 والانتظار والطلب والتعب اندوا عظمه وقوعاً فی القلب وادفع لالهم الطلب والتعب
 ښی ښه صلیه. قال المصنف:

فَرْضٌ وَوَاجِبٌ وَمُسْتَوْنٌ وَمَنْدُوبٌ وَنَفْلٌ وَمَكْرُوهٌ

یعنی یو شم فرض عین روژه ده لکه روژه میاشتی دروژی، او واجب، سنت، مستحب نفل او
 منروه ده **پسوه سه**: چی فرض او واجب هر یو دوه قسمه دی، یومعین فرض، لکه اداء
 صوم رمضان، او بل غیر معین فرض لکه قضاء د فرضی روژه، او نذر معین چی مثلاً سړی وواډ
 چی پرماد مباور چی روژه نذر ده، نو دا واجب معین دی، او که سړی وواډ چی پرمایو روژه
 نذر ده دا واجب غیر معین دی، نوپه دی ډول اقسام دروژی اته، سوه، **وَقَالَ**

أَمَّا الْفَرْضُ فَهُوَ صَوْمُ رَمَضَانَ أَدَاءً وَقَضَاءً وَصَوْمُ الْكَفَّارَاتِ

هرڅه چی روژه ده چی قسم اول ووهغه روژه میاشتی دروژی ده که اداء وی چی فرض معین
 وی او که قضاء وی چی فرض غیر معین دی، لکه روژی د کفارت ظهار چی په سورة مجادله کی

ذکر سوی دی، یا روژی د قتل خطاء چی په سورة النساء کی ذکر سوی دی، او روژی د کما
 لیه چی په سورة مائدة کی ذکر سوی دی، او روژی د فدیه العید یا روژی د محذور
 لایعین لکه چی سر وحر فی بیله عذر، نوپه دی دمو کفارو کی کڅم سړی مخیر دی په
 مایین کی د ذبح الحيوان او الطعام او صیام نوچی دی روژی مختاره کړی نوهغه
 روژی فرض گرځی. دا دی کفاری په سورة البقرة کی ذکر سوی دی، او یا کفارة افطار
 صوم چی. **بغیر عذاب** **فَائِدَةٌ**: روژه د قرآن او تمتع کڅم فرض دی لکن
 هغه صوم، کفارت نه دی بلکه صوم الشکر دی، **فَائِدَةٌ**: صاحب الملتقى صده
 الکفارات واجب بولی نو که چیری هغه مذهب صحیح وی نومراده فرض څخه فرض عملی دی
 چی واجب ته هم شامل دی، نومرکبه کافره دی، **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ**:

او د قسمه څخه د فرض د نذر دی روژی کدنه
وَالْمَنْذُورُ فِي الْأَظْهَرِ مطلق وی او که مقید وی په اظهر، ولین
 کی نقولہ تعالی: **وَلْيُؤْفِقُوا مَذْهَبَ دِينِهِمْ** او بعض فقهاء وای چی مذهب واجب ده، خو
 دی وجهی مصنف اظهر وویه، **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ**:

وَأَمَّا الْوَاجِبُ فَهُوَ قَضَاءُ مَا أَفْسَدَ مِنْ صَوْمِ النَّفْلِ

وهر چی واجب روژه ده هغه قضاء راوړل دی دهغی نفلی روژی چی فاسدیه کړی،
فَائِدَةٌ: روژه د اعتکاف مندور، بیله میاشتی دروژی هم واجب ده لکن
 لندره وقوعه له یذکره المصنف. فلا یرد السؤال عدم صحۃ الحصر المنهم من قوله فهو قضاء

وَأَمَّا الْمُسْتَوْنُ فَهُوَ صَوْمُ عَاشُورَاءَ مَعَ الْيَوْمِ الثَّاسِعِ

اوهر چی سنت روژه ده هغه روژه د لسمو چی عید میاشتی سر دنهم دوی چی په حدیث
 شریف کی راغلی دی چی علیه السلام د لسمی روژی روژه خو نیوله لکن داسی وویل چی که
 نه پانه سوم تر بل کاله پوری نه به د نهم روژه هم وشم، اویہ بل حدیث کی راغلی دی

چی دصوم عاشوراء روزہ وی زہروی گنا ہونہ دتیر کال یعنی محوہ کوی فی قال المصنف

وَأَمَّا الْمَدُوبُ فَهُوَ صَوْمُ ثَلَاثَةِ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ

او مندوب روزی در ۳۱ روزی دی پہ ہر مياشت کی سبب یہ ددی چی خسنہ دمسلمان پہ لمن مثله یہ ثواب دی او پہ حدیث شریف کی راغلی دی چہ دغہ در ۳۱ روزی پہ ہر مياشت کی لکہ دتولہ عمر روزی پہ ثواب کی: فتال المصنف:

وَيَنْدَبُ كَوْنَهَا أَيَّامُ الْبَيْضِ وَهِيَ الثَّلَاثُ عَشْرُ وَالْخَمْسُ عَشْرُ

او مندوب دی چی در روزی پہ مياشت کی دی ایام بیض وی، او ہغہ دیار لسن اوخوار لسن پنخلسم **پُوه سہ** چی دغورثوختہ ایام بیض وائی پہ اعتبار دشیو یعنی ایام لیا لھا بیض، ولی چی توله شپہ سپوب می ولاہ وی، پہ حدیث کی چی روایت یہ ابوداؤد کرمی دی داسی راغلی دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام مونہ امر کولو چی مونہ ایام بیض روزی و نو، آہ قال المصنف:

وَصَوْمُ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ وَصَوْمُ سِتِّ مِنْ شَوَالٍ

او مندوب دقمہ غمہ دی روزہ ددوشنبی او پنجشنبی او شپہ روزی دکشتی اختر دمیاشتی: لقوله علیہ الصلوٰۃ والسلام: چی اعمال دسند گانوود دربارتہ در رب العزت پہ دوشنبی او پنجشنبی پیشین ی نوزیا داخوینہ دہ چی نما عمل عرضید ی اور بار روزی او پہ بل حدیث کی راغلی دی چی کہ چاد میاشتی در روزی روزہ او بل فی ورو ستہ شپہ روزی دشوال دمیاشتی ونیوی دالکہ توله عمر چی روزی ونیوی، فتال المصنف:

ثُمَّ الْأَفْضَلُ وَصَلُّهَا وَقِتْلَ تَفْرِيقُهَا

متصلی ونسی، یعنی پہ ورمی داختر دی دستی پہلہ پس و نسی، لظاہر قوله علیہ

الصلوة والسلام فاتبعه آہ اولعوض فقہاء وائی چی افضل یہ جلاجلانیول دی، دیارہ داظہا ر دخالفت داهل کنا بوجی ہغہ ترفضو بالانغلی روزی دستی نسی، قال المصنف:

وَكُلُّ صَوْمٍ ثَبَتَ طَلَبُهُ وَالْوَعْدُ عَلَيْهِ بِالسَّنَةِ كَصَوْمِ

او دغہ رنگہ مندوب دہ ہر ہغہ روزہ چی طلب یہ او وعدہ دثواب یہ ثابتہ وی پہ حدیث نبوی

دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا

سولکہ روزہ دداؤد علیہ السلام چی ہغہ بہ یوہ وئج روزہ نیولہ، او بلہ وئج بہ فی خولہ او دغسی

روزہ بہترینہ

وَهُوَ أَفْضَلُ الصَّيَامِ وَاحِبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى

پہلہ فضی روزہ او واجب روزہ، او دغسی روزہ محبوبہ دروشرودہ پہ دربار کی د

خدا ی جل جلالہ، ولی چی داسی روزہ کی سری نہ عادت کیری دروشرودہ بخلاف

صیام الدہ: قال علیہ الصلوٰۃ والسلام احب الصیام الی اللہ صیام داؤد و احب

الصلوة الی اللہ صلوة داؤد کان ینام نصفہ ای نصف اللیل ویقوم ثلثہ وینام سہ

وکان یفطر یومًا ویصوم یومًا، رواہ ابوداؤد وغیرہ من المحدثین، قال المصنف:

وَأَمَّا النَّفْلُ فَهُوَ مَا سِوَى ذَلِكَ مِمَّا لَمْ يَنْتِ كَرَاهَتُهُ

اوپر چی نفل دی یعنی چی پنجم قسمہ در روزی دی ہغہ ہغہ روزہ دہ چی ما سواد ہغو اقسامو

نخرو چی بیان یہ تیر سو لکن مکروہ والی یہ نہ وی ثابت، فتال المصنف:

وَأَمَّا الْمَكْرُوهُ فَهُوَ قِسْمَانِ مَكْرُوهٌ تَنْزِيهًا وَمَكْرُوهٌ تَحْرِيمًا

اوپر خہ چی مکروہ دی چی شپہ قسمہ دی در روزی دی ہغہ دہ قسمہ دی یومکروہ تہ

دی او مکروہ تحریمی دی چی حرام تہ نژدی دی،

فَسَالِ الْمَصْنَفُ **الْأَوَّلُ كُصُومَ عَاشُورَ مُفْرَدًا عَنِ الثَّاسِعِ**

اولی مکروه تنزیهی ده بلکه دعا مشورایینی دلنبردورچی دمحرم روژ میاشتی روژ نیول یواخی
د نهم دورچی غنچه، اود غنچه رنگه کراحت فسته که یو ولسم و شمع روژ و بر سر و نیسی مر

وَالثَّانِي صَوْمُ الْعِيدَيْنِ وَآيَامُ التَّشْرِيقِ

روژ ده دو و اختر و، ولی چی پیر روژ نیول کی اعراض دی دیلمتیا غنچه د خدائی او
د غنچه رنگه مکروه تحریمی ده روژ دور خود تشریق چی هغه درئی و رچی دی دور چی غنچه و روژ
ورچی دی، په حدیث شریف کی راغلی دی چی ایام التشریق و رچی دخوراک او چنای وری

وَكِرَهُ إِفْرَادُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَإِفْرَادُ يَوْمِ السَّبْتِ

او مکروه ده یواخی روژ نیول دور چی د جمعی په روژ سر، اود غنچه رنگه مکروه دی یواخی وای
دور چی دشنبی په روژ سر، چی د دغو دواړو روژو غنچه په حدیث نبوی کی نهی راغلی

دی **پوه سته** : چی مکروه افراد دی نوکه ترجمی د غنچه یوه وچ روژ و نیسی
اویا تر شنبی وروسته یوه روژ و نیسی بیا کراحت فسته، اود غنچه رنگه که د جمعی

اود شنبی دور چی روژ و نیسی بیا کراحت فسته، **سؤال** : په صحیح حدیث کی طلب
دور چی د جمعی دروژی راغلی دی نو بیا آخرنگه مکروه کیدای سی **جواب**

چی حدیث د نهی وروسته دی نو د حدیث د طلب ناسخ دی، کذا فی شرح الجامع
الصغیر للعلامة السيوطي، او په درکی وائی چی روژ دور چی د جمعی مندوب ده، کذا

فَسَالِ الْإِمَامَ الطَّحَاوِيَّ وَالْمُعْتَمِدَ مَا هُنَا، فَسَالِ الْمَصْنَفُ :

وَكِرَهُ صَوْمُ يَوْمِ التَّيْرُونِ وَالْمِهْرَجَانِ

د پسر کی ده دشمنی کال، اود غنچه رنگه مکروه روژ دور چی د مهر جان چی د منی اوله
او مکروه ده روژ دور

وچ ده پبحساب شمسی کی، نو نوروز اوله وچ د اول حمل ده چی لمر په اعتدال ربیعی کی وی
او مهر جان اوله وچ د میزان چی لمر په اعتدال خریفی کی وی، **فائده** : د غر دوی (۲)

ورچی د آتش پرستانو د فرس د اختر وچی وی، چی د فارس خلک که ختم اوس مسلمانان دی خو
بیام د دغو وچ د اختر په توگه درانوی کوی بلکه د نوروز وچ خو تشری اخترا لا لماخی

وچ د نهی د دغو دور وچ روژ و غنچه داده، چی په روژ نیول کی ددی دور، وچ و تعظیم
دی او په حدیث شریف کی نهی راغلی دی د احترام غنچه د دغو دور وچ، فَسَالِ الْمَصْنَفُ

إِلَّا أَنْ يُوَافِقَ عَادَتُهُ

مگر د نوروز یا مهر جان روژ مکروه نه ده که اتفاقاً
دده عادت سره برابره سوو مثلاً ده به همیشه دیکشنبی مثلاً روژ نیوله اویا کال منفرد

پر نوروز یا مهر جان برابره سوو فو بیا کراحت فسته لعدم العلة المذكورة، فَسَالِ الْمَصْنَفُ

وَكِرَهُ صَوْمُ الْوَصَالِ وَلَوْ يَوْمَيْنِ وَهُوَ أَنْ لَا يُفْطِرَ بَعْدَ

او مکروه ده د وصال روژ که ختم دوی وچی وی، اوصوم وصال داده چی روژ نه ماتوی وروسته تر
الغروب اصلاً حتى يتصل صَوْمُ الْغَدِ بِالْأَمْسِ وَكِرَهُ

لمر لید و په هیش وخت یعنی دشنبی حتی چی جوته سی روژ د صبا و رچی د پرو ن په وچ پوری
اود غنچه رنگه مکروه ده صوم الدهر چی ټول کال بیله ایام منهی وویه

صَوْمُ الدَّهْرِ روژ وچی، **فوائد شتی (۱) فائده** :

په عمده الفتاوی کی وائی چی روژ د نوروز یا د مهر جان که بله روژ و بر سر یوهای کوی بیا
کراحت فسته **فائده** : د غنچه رنگه مکروه ده صمت الصمت چی روژ و نیسی مگر هیش

چا سره هیش خبره نه کوی، بلکه دی دې د خبر خبری کوی، یا چی کار به وی هغه خبری دی هم کوی
لکن داسی روژ هانه مکروه ده چی دروژ لکی په داسی روژ کی عقیده د ثواب وی، او کی اتفاقاً

گره وچ د چا سر خبری نه و کوی بیا کراحت فسته **فائده** : صوم وصال وعلیه

السلام ته مکروه نه وه کما ورد فی حدیث رواه البخاری **فَاِذَا** نه میوه چی پر کړی وی د ایه نفلی روژه بیله اجازی د میوه نه نسې ، او هر غنچه چی فرضی روژه ده که اداء وی او که قضاء وی د میوه اجازی ته ضرورت نهسته « قَالَ الْمُصَنَّفُ »:

فصل فيما يشترط تبیت النية وعينها وما لا يشترط

د ا فصل دی په بیان کی دهغو روژو چی د شپې نیت په کتبی شرط وی او تعیین د منوی روژو، او په بیان کی دهغو روژو چی د شپې نیت او تعیین په کتبی شرط نه دی. قَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَمَّا الْقِسْمُ الَّذِي لَا يَشْتَرُطُ فِيهِ تَعْيِينُ النِّيَّةِ وَلَا تَبْيِيْهَا

او هر چه هغه قسم دی چی په هغه قسم کی تعیین د نیت شرط نه دی او نه د شپې نیت غوازی **فَاِذَا** نه مصنف په عنوان کی د « مَا يَشْتَرُطُ » د مخه کړی د جهت د دی چی هغه وجودی دی شرافت لری تر عدی « او په تفصیل ما لا یشرط » د مخه کی یو د دی جهت چی د دی اقسام لږ دی ، او بل د اقیم شرافت لری چی اداء رمضان دوه قسم دی « قَالَ الْمُصَنَّفُ »:

فَهُوَ اَدَاءُ رَمَضَانَ وَالنَّذْرُ الْمَعِيْنُ زَمَانَهُ، وَالنَّقْلُ

هغه اداء روژه ده د میاشتی روژو اداء کول دی د هغه نذر چی زمانه معین وی ، لکه چی یو سړی وای چی پر مایه نزر روژه د کیشنی ورکړی د دی سمهستی او بل نفلی روژه ده « قَالَ الْمُصَنَّفُ »:

فَيُصَحِّحُ نِيَّتَهُ مِنَ اللَّيْلِ إِلَى مَا قَبْلَ نِصْفِ النَّهَارِ عَلَى الْفَصْلِ

نو صحیح دی هر یو د غود روژو روژو غنچه په نیت سره د شپې غنچه تر د غنچه د نیی ورکړی پر صحیح مذهب **پوهسه** چی مراد د نفلی روژو غنچه د دی چی فرض او واجب نه وی نو که سنت وی او

که مندوب وی او که مکروه کما **مُسْتَعْلَمٌ** که سړی تر غروب د لږ د غنچه د صباد ورکړی د روژې نیت وکړی نو د غنچه نیت نه دی صحیح « رد » **فَاِذَا** نه افضله

داده چی د غود روژو روژو نیت معین یعنی اداء رمضان یا صوم مندوب معین یا نقل د شپې غنچه وکړی **پوهسه** چی د نیت معنی داده چی قصد جائز وکړی چی نه صباروژه نه **فرغه** که سړی داسی نیت وکړی که صبارو فلافی سړی میلله کړم نوروژو نه

نیم او کی نه کړم میلله نو زما روژه ده. په داسی نیت سره روژه نه ده صحیح ولی چی دی جائز نه دی **مُسْتَعْلَمٌ** که سړی سحار کړی نه فی نیت د روژې نیولو د لودی او نه فی دخوړلو او په دی هم خبر وو چی صباروژو ده ، په دغه علم قدر سړی دی روژاتی نه گرځي ، ط

مسئله که سړی پشلمی وکړی او دده غالب گمان دا وو چی سفیدی نه دی چا وکړی نو که دی په سفید وپوهیدی روژه په صحیح ده او که نه پوهیدی نو باید پشلمی ونه کړی **مسئله** که سړی چرگ درلودی چی تپیک د پشلمی پر وخت ی اذان کاوه

بعض مشائخ وای چی د چرگ اذان ته اعتبار نهسته « لکن په فتاوا هندیه یعنی فتاوی عالمگیریه کی وای که سړی د چرگ تجربه کړی وو » چی پر وخت برابر ی اذان کاوه نو ده ته د چرگ پر اذان اعتماد در وادی ،

فَاِذَا نه فی المراقی ، فنی خالی کیدای مسلمان د نیت او قصد غنچه د روژې ، په شپو کی ده د میاشتی د روژې ، مگر نه نادر سړی چی یا فاسق معلنا وی ، او یا تر غروب الشمس د مخه بیده سی تر سپیدو پوری ، حتی چی فقهاء وای چی پشلمی په روژه بس

نیت دی ، دخوړی نیت خو هېڅ نه دی لازمه

سوال په حدیث شریف کی راغلی دی چی روژه نهسته هغه چا لږ چی د شپې نیت ونه کړی **جواب** د حدیث محمول پر نفی ده کمال دی نه ده جواز **پوهسه**

چی په قدوری کی داسی عبارت واقع دی « اجزئته النية ما بينه وبين الزوال » او مصنف ماقبل نصف النهار وایه « او په دی کی شک نهسته چی نصف نهار شرعی خو تر زوال الشمس د مخه ده ، نو په اصح ویلو کی د پردوری وکړی »

فائده: دليل دصحت د نيت دروژي تر نصف النهار پوري دادی چي روژه يو عبادت مخته واده دی، نو په اکثر اجزاؤ کی دوژي نيت کافی دی، نو ماقبل څخه د نصف النهار بيا تر غروب پوري ديره حصه دوژي ده. **پوه سکه** چې د مصنف عبارت د جامع الصغير سره برابری، **و قال المصنف:**

وَنِصْفُ النَّهَارِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى وَقْتِ الصُّحُورَةِ الْكُبْرَى
 او نصف نهار یعنی په شرع شریفه کی دوخت څخه دراختود سپید و بیا تر وخت پوري د پانه خاښت کڅم نهار په لغت اوریا ضی و وکی د طلوع الشمس څخه بیا تر لویو د لورده، چي نصف النهار په استواء یعنی تر زوال د هغه پوره کیږي، فاعرف الفرق، **و قال المصنف:**

وَيَصِحُّ بِمُطْلَقِ النِّيَّةِ وَبِنِيَّةِ التَّفَلُّ وَلَوْ كَانَ مُسَافِرًا
 او صحیح کیږي یعنی دري سوهه روژه، چي فرض روژه ده، نذر معین دی، او نفلی روژه ده، په مطلق نیت سوه یعنی چي تخفیف د فرضی روژي، یا نذری روژي یا نفلی روژي نه وی ورسره، او د غرنګه دری سره روا دی په نیت د نفلی روژي، که څه هم سري مسافر یا مریض وی په اصح روایت کی، او د اذهب دی د فخر الاسلام علی البزدوی او شمس الائمة الشخصی، دليل په دادی چي مسافر او مریض ته چي روژه روا که سوي وه په سبب د تکلف پردوی، نو چي دوی د تکلف پر سر و اخستی او روژه په و نیوله نو دوی گویا عذرونه درلودی، فیتقم عن صوم الفرض.

پوښتنه: دی سري خود روژي د نیت سره د نفلی قید ریات کړی دی نو باید نفلی وی چي دوی ته چي خوراک وغیره اجازه په سبب د عذر د سفر یا مرض سته، نو نفلی باید په طریق اولی، ته روا وی لکه چي بعضی فقها ووه پر دغه عقیده دې جواب زیادت د قید د نفلی لغوی دی لمانر انا چي دوی په حکم کی د من لا عذر له، دی

فکایده: په مریض کی چي روژه ونسي په نیت د نفلی واد واجب اخردری قوله دي

را بود اقول دی چي مصنف اصح کفرلی دی چي روژه در رمضان څخه د نیت د نفلی واد واجب اخردری دی کما مر قاله المصنف تبعاً لفخر الاسلام و شمس الائمة: او (۲) دومه قول دادی چي روژه په دمانوی څخه ده یعنی نفلی یا بل واجب، او هم د اذهب مختار د صاحب هدایه دی، او د نور و پیر و مشا څخه حتی بعضی علماء و افای چي دا غلط المذهب د امام اعظم دی، او د دریم قول تفصیل دی په مرض کی یعنی که داسی مریض و چې روژي ت وان ورته کاوه په قول د طبیبانو مگر سره د هغه مرض روژه و نیوله په نیت د نفلی وغیره نور روژه په ده، مانوی څخه واقع کیږي او که روژي تا وان نه ورته کاوه لکه، سوء الهضم، نور روژه په در رمضان څخه ده، بحر

وَيَصِحُّ إِذَا رَمَضَانَ بِنِيَّةٍ وَاجِبٍ أَخْرَجَ مِنْ كَانِ الْمَصْنُوعِ
 او صحیح ده اداء دروژي د میاشتی دروژي په نیت د بل واجب لکه صحیحاً مقيماً کفارة بین یا مند و مطلق هغه چا لرو چي دی په صورت جوړوی او مقیم وی، ولای چي روژي دروژي د میاشتی معیار د فرضی روژو دی نو په خطا فی الوصف سره هم فرضی روژه ده، **و قال المصنف:**

بِخِلَافِ الْمُسَافِرَانَهُ يَتَقَعُ عَمَّا نَوَاهُ مِنَ الْوَاجِبِ الْآخِرِ
 او مخالف حکم دی د مسافر چي نیت د واجب اخرو کړی په میاشت کی دروژي، چي هغه روژه ده، مانوی، څخه چي واجب اخرو دی واقع کیږي، او د اهم مذهب دی د امام اعظم او یارانو چي د فرضی روژي در رمضان کیږي، والدلائل للمذهبین فی المبسوطات

وَاخْتَلَفَ التَّرْجِيحُ فِي الْمَرِيضِ إِذَا نَوَى وَاجِبًا آخَرَ
 او اختلاف دی د ترجیح په مریض کی چي روژه په نیت د واجب اخرو نسي **في رمضان** په میاشت کی دروژي یعنی بعضی فقها ترجیح و دی ته ورکوي چي روژه د مریض د مانوی څخه ده، او بعضی فقها وواي چي روژه په در رمضان څخه واقع کیږي،

وقدمرسيانه ، قال المصنف :

وَلَا يَصِحُّ الْمَذُورُ لِلْعَيْنِ وَقْتَهُ وَزَمَانُهُ بِنَيْتِهِ وَاجِبٌ
اونه صحيح كبرى يعنى دذى نخد نادر نذر نه ساقطيرى هغه مذور چى نادر په وقت معين كړى دى

اٰخَرُ بَلْ يَقَعُ عَمَّا نَوَاهُ مِنَ الْوَاجِبِ فِيهِ ^{لکه چى ويلي ئى وي چى}
دې هغى بيرما ندرده ، په نيت دبل واجب لکه كفارة اليمين مثلاً بلکه دغه وئج روژه چى سړى نذر كړى وه ده خو ونيوله لكن : نيت دبل واجب ، نودغه روژه دده هغه روژه ده چى ده نيت كړېده چې هغه واجب اخردى ، په هغه وئج كى چى ده يه روژه نذر كړى ، حاصل داچې نذرى روژى به قضا راوړي **پوه سده** : چى په دى مسئله كى اختلاف دروايا توسته ، **مسئله** كه ناذر معين په هغه وئج دغلى روژى نيت وكړى ياد مطلق روژى نيت وكړى بيا په دغه روژه دندو نخه واقع كېرى ، نوددى سببه مصنف بنيه واجب اخروايه ، قال المصنف :

وَأَمَّا الْقِسْمُ الثَّانِي وَهُوَ مَا يَشْتَرِطُ فِيهِ تَعْيِينَ النَّيَّةِ وَتَشْيِئِهَا
اوهرخه چى دوهم قسم دى چى په هغه كى شرط دى تعين د نيت يعنى چى خلاف روژه نيسم ، او دغه شرط تعين دى نيت دروژى په شپه كې ، قال المصنف :

فَهُوَ قِضَاءُ رَمَضَانَ وَقِضَاءُ مَا أَفْسَدَهُ مِنْ نَفْلِ وَصَوْمٍ
اوهرخه چى دوهم قسم دى چى په هغه كى تعين د نيت غواړي آه هغه قضا ئى روژه ده مياشتو

الْكَفَارَاتِ بِأَنْوَاعِهَا وَالْمَذُورُ الْمَطْلُوقُ كَقَوْلِهِ إِبْنُ عَبَّاسٍ
دروژى او دغه رنگه قضا راوړي دهغى روژى چى دغلى ده نيولى وه مگر ناسده يه كړي ، او دغه رنگه **الله مريضى فعلى صوم يوم فحصل الشفاء** روژى د كفارة

په ټولو اقسامو سره لکه كفارة اليمين يا صوم تمتع ونخوها ، او دغه رنگه دى نذر مطلق لکه يوسړى چى وولئى كه زما مريض خداى پاك را جوړ كړى نو پرمايوه وئج روژه نذر ده او لکه يوسړى هم جوړ سو ، دروئش وا ئى چى ددى ټولو لوجه داده چى ددغو روژو دپاره په شرع مريض كنى وئج نه ده تها كل سوى ، نوتعيين دروژى دروژا ئى پرغاړه دى .

مُهَمَّة

په ټولو اقسامو كى دروژو كى دشپى نيت دروژى وكى دصبا دپاره اوبيه دهغه نخه يه رجوع وكړه چى نه ئى نيسم ، صبا په زاړه نيت دى صائم نسي گرځيدلى ، ولې هغه نيت خوپه رجوع سر مات سو ، نو كى دغلى روژى د نيت نخه رجوع وكړي په شپه خونه پرده قضاء است او نه گناه ، او كه د فرضى روژى د نيت نخه ئى رجوع وكړه صرف قضاء باندى سته ، او كى پسله رجوع يه نيت بيرته نوى كى نوهره روژه چى وه هغه روژه يه صحيح ده او كه يوسړى پسله نيت قلبى داسى ووييله ، **أَصُومُ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ** ، نيت يه نه باطليرى ، ولې ده ان شاء الله وويلو نخه دده مقصد طلب د توفيق الهى دى ولس ، ولې چى په ان شاء وويلو سرخو تلفظ باطل سونيت خو عمل د نذر دى ، **جرا ئق** **مسئله** : كه چاپه شپه نيت دصبا روژى وكړي وده ته خورك جماع وغيره روا دى او دا رجوع د نيت نخه نه گنهل كېرى بلکه هغه سابق نيت يه پرځاى دى تجديد ته د نيت هم ضرورت نسته ، علامه ملا مكين :

خوشخبرى

معارف القرآن ۱۰ ټوكه تفسير التوبى ۱۰ ټوكه
تساوسال او دهنوى حل ۹ ټوكه نكاح متدورى ۲ ټوكه

مثلاً در روزی فرضی روزی حال معلوم و بیایه فرضی روزی پوه سه
کارندی چی سړی وای چی نه صبا نفلی روزی شمس بلکه نیت د نمره کاردی نوکی په نمره کی
تردد و و نوروزی به مکروه ده، نو د کراهت نخه سړی یا په دی خلاصیری چی د سړی عادت وی
چی په هفته کی یکشنبه اود و شنبه مثلاً روزی نسی هغه دده معتادی روزی پر شک روزی
برابری سی. نوروزی نیوله به مکروه نه ده او په دی ول هم د کراهت نخه خلاصیری چی درزی
روزی یا خلور یا بالا دروژی ترمیاشتی د مخه سړی شروع کری.

اختلاف
بعض فقهاء وای چی د شک روزی نه نیول افضل دی، ولی چی بزرگ
نیت قلبی پر مشکل دی عوام خو غه کوی بلکه بعض ملایانوته هم
مشکل دی، ددی سببه چی اکثر ملایان په توله سال کی یوه روزی هم نفلی نه نسی. نو په شک
روزی کی خرنکه دی د نفلو بلا تردید قلبی نیت کولای سی، دلیل ددی فقهاء و و داری چی
آنحضرت صلی الله علیه و سلم ددی روزی د نیولو نخه نهی کری دی کامر درویش وای
چی زهام داغه خو بنده، او بعض علماء وای چی روزی نیول به افضل دی ولی چی حضرت علی کرم
الله وجهه او حضرت عائشہ صی الله تعالی عنها دغه روزی نیوله، و الجواب انه لا ینبغي لاحد ان
یقیر نفسه المتردد علی اصحابه، قال المصنف:

وَأَنْ ظَهَرَ أَنَّهُ مِنْ رَمَضَانَ إِجْزَاءً عَنْهُ مَا صَامَهُ

او که چیری ینکاره سوه چی دغه دروژی میاشتی ده یعنی د وری خبر صحیح راغلی نو دغه سړی
چی په دغه ورځ په نفلی روزی نیولی ده د فرضی روزی کفایت کوی، قال المصنف:

وَأَنْ رَرَدَ فِيهِ بَيْنَ صِيَامٍ وَفِطْرٍ لَا يَكُونُ صَائِمًا

او که سړی تردید وکړی په مابین کی دروژی نیول او خورلو مثلاً دایه نیت و و که روزی سوه
خو زما به روزی او که روزی نه سوه نه بی خورم نو په داسی نیت دی روزی اچ نه گرځی، یعنی
که صبا تر ضحوة رکبری وروسته معلومه سوه چی روزی ده د دغه سړی روزی نه ده صحیح

وَكُرْهُ صَوْمُ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ مِنْ آخِرِ شَعْبَانَ وَلَا

المصنف:
او مکره گنل سړی ده یوه ورځ روزی او یا دوی ورځی روزی داخبر نخه دبرات میاشتی او مکره نه
ده بالا تردید و وریخو لقول علیه الصلوٰة والسلام: لَا تَقْدِمُوا
يَكْرَهُ مَا فَوْقَهُمَا الشَّهْرَيْنِ وَلَا يَوْمَيْنِ، متفق علیه مه او امام شافعی وای چی
دبرات میاشتی چی نیمه ته ورسیدی بیا بلکه روزی مکروه ده بیله فرضی روزی، قال المصنف:

وَيَأْمُرُ الْمُفْتَى الْعَامَّةَ بِالتَّكْوُمِ يَوْمَ الشَّكِّ ثُمَّ يَأْمُرُ

او امر کوی دی مفتی د محکمه شرعی عام خلق په انتظار سره حال دروژی یعنی بیله نیته دروژی بلکه

بِالْإِفْطَارِ إِذَا ذَهَبَ وَقْتُ النَّيَّةِ وَلَمْ يَتَّعِنِ الْحَالُ

د خورک وغیره نخه پر میز وکړی په ورځ کی د شک یعنی تریا خه ثابت پوری او امر د مفتی چی په
بازار وکی دی یوه ورځ د هغه او پر منار و بان دی اعلانونه وکړی، او بیا دی مفتی امر وکړی هکونته
چی اوس نو خورک وغیره شروع کری چی وخت د نیت تیر سی چی ضحوة الکبری وه، او دروژی حال
نزی معلوم سړی **فَاعِدَّهُ**: ولی د امر د مفتی وظیفه ده د قاضی نه ده **جواب**
قاضی خوصر حکم و و کونکی دی فتوی خود مفتی کاردی، قال المصنف:

وَلْيَصُومَ فِيهِ الْمُفْتَى وَالْقَاضِي وَمَنْ كَانَ مِنَ الْخَوَاصِّ

او روزی دی و نسی په ورځ د شک کی مفتی او قاضی او هغه خوک چی هغه د خواصو بندگانو نخه د
خدائی وی، لکن د اروزه به په پسته سره نسی چی عوام په خبر نسی، ولی عوام بیا اعتراض کوی چی
و کړی مونږ ته وای چی روزی مه نسی او پخپله به نسی، قال المصنف:

وَهُمْ مَنْ يَتِمَكَّنُ مِنْ ضَبْطِ نَفْسِهِ عَنِ التَّرْدِيدِ فِي النَّيَّةِ

وَمَلَا حَظَّهُ كَوْنُهُ عَنِ الْفَرَضِ اَوْ خاص بنده د خدائی مغفرتی دی چی کمان

سانای سی دتردید غنچه نیت کی یعنی د فرضی اونقلی نروابین، اویغیچ په نرزه کی دانه ورکړی چی داروزه به د فرضو غنچه ونه گرځي یعنی که دیماشتی معلومات وسو، **فکایده** په اوس زمانه کی په بعضی ملکوک لکه پاکستان چی شرعی مفتیان فسته، اویا مفتیان خووی لکن دوا وظیفه نه اجراء کوی، نو دوا وظیفه دملایا نوپر غاړه ده چی پخپلو مساجدوک دی عولم پر دغه تلومر اوانتظار خبر کړي **فکایده** پر دغه شرط برابر خاص سړی دیر نادر دی "فغلا عن المفتی والقاضی: فقال العلامة الزحخشري: قضاة زماننا صاروا للصوماء عموماً في القضايا لا خصوصاً: تخاف منهم والوصافحونا: للصوماء من خواتمنا خصوصاً: **فکایده** د تلومر فائده په اوسنی زمانه کی چی را دیوگانی په ښارو او قریو کی بلک په صحرا نشینوک هم موجود دی، چی دیماشتی خبر پر وخت خپروئ داه چی ممکنه ده چی دروژی دیماشتی دلید لو خبر دی حکومتی مباحوثه دشیپي رسیدلی وی چی دسحار پخپل وړه کی نشر کوی، وسحار فی خبرونه خونا وخت شرع کیری، **فکال المصنف**،

وَمَنْ رَأَى هِلَالَ رَمَضَانَ أَوْ الْفِطْرَ وَحْدَهُ وَرَدَّ قَوْلَهُ لَمْ يَصِيَامَ

اوکه چا ولیدله میاشت دروژی یاد کشتی اختر یواچی اور کړه سولینی د قاضی الصیام د خرافو قول دده په سبب دیواچی والی یاد فتنی "نوپر ده روژه نیول خولا ایزوئ اوکی قاضی قول و منی خو په طریق اولی، برلا نرزه ده، **مسئلہ** که شاهد فائقی وو اوسه دهغه امام یا قاضی قول و منی اوخلکو ته یه امر دروژی ورکړی، نوکه د مخبر اویا یوه د اهل بلد پسه نیت کولو، روژه و خور له په نیزد عامو مشا خلکو کفارو باندی سته، اول بعض فقهاء ولفی کفارو باندی فسته، ولما دده خبر په سبب د فتنی خود منلو و نه وو اوکه لیدونکی عادل وو او امام یه اخبار ومانه او اعلان دروژری ییم وکړی نوکه هرڅوک روژه و خوری کفارو باندی لا نرزه ده بللا خلاف،

اللهم اغفر لؤلؤ: لکاتبه ولوالدیهما ولجميع المؤمنين والمؤمنات

فَسَاكٌ وَلَا يَجُوزُ لَهُ الْفِطْرُ بِتَيْقِنِهِ هَلَالِ شَوَالِ الْمُسْتَفْتَى

اونه دی رفا و نه سړی ته ما توله دروژری په سبب د تیقن دده چی د اهللال دشوال ده، او فقیه ابو جعفر الطحاوی وایي، چی دغه سړی دی خوراک او چنک او جماع نکوی لکن روژه دی فاسده کړی، او په روژه نیولو کی دې د ثواب الهی خیال نه کوی، ولی خود دده په نیر خود غه داختر وریخ ده اول بعض مشائخ وایي چی دغه سړی دی دی خوراک وغیر کوی لکن په پتیه د خلکو غنچه، نومصنف دغه دواړه مذهب په رد کړه بقوله وَلَا يَجُوزُ آه **فکال المصنف**

وَأَنْ أَفْطَرَ فِي الْوَقْتَيْنِ قَضَى وَلَا كِفَارَتُمْ عَلَيْهِ وَلَوْ

اوکه دی سړی ماته کړه روژه، په دغود دواړو وختوک یعنی چی ده میاشت دروژی ولیدل یواچی

مگر دغه **مگر دغه** **كَانَ فِطْرُهُ قَبْلَ مَا رَدَّهُ الْقَاضِي فِي الصَّحِيحِ** روژه یه

ماته کړه اویا یه د سوال میاشت ولیدل یواچی نور روژه یه و خورک، نو حکم داری چی په دواړو صورتوک دی دیوی روژری قضا راوړی، که غم ماته توله دروژری د مخه تر رد د قاضی وکړه د شاهدی دده پر صحیح روایت، ولی چی ددی سړی ماته توله دروژری په سبب، د شبهی دی اوس د شبهی کفار فسته، اول بعض فقهاء وایي چی پر دغه سړی په دواړو صورتوک کفار فسته کی د مخه تر رد د قاضی روژه ماته کړه، **فکال المصنف**،

وَإِذَا كَانَ بِالسَّمَاءِ عَلَةٌ مِّنْ غَيْمٍ أَوْ غُبَارٍ وَخُوهُ قَبْلَ

اوکه وروپه آسمان کی جوعلت یعنی چی مانع وو د ترری سپوږمیی د لید و غنچه یا وریخ وه یا

گرز وویا مثل دهغه **خَبَرُ وَاحِدٍ عَدِلٍ أَوْ مُسْتَوْرِ فِي الصَّحِيحِ** لکه شبنم یا تمونین

چی ضبات یه بولی په عربی، قبول دی کړی یعنی قاضی دی قبول کړی اخبار دیوه سړی

چی وائی ما میاشت ولید له چی دا خبر وړکونکی عادل وې، او یا مستور الحاله وی، یعنی دفن او عدالت در لایینه وی معلوم، او عدل هغه سړی ته وائی چی نیکي تریدی پری وی، چی جامع تفیریه دادی مکه تحمل علی ملازمة التقوی والمرقة، یعنی یو محکمه قوت دی په سلمان کی چی هغه قوت دی بامته کوی پر همیشه ثوب دبیری دخدائی اود غیرت پرکا روه مصنف صحیح وویله په مقابل کی د ظاهر الروایه چی خبر مستور نه دی مقبول، م، قال

وَلَوْ شَهِدَ عَلَى شَهَادَةٍ وَاحِدٍ مِّثْلَهُ وَلَوْ كَانَ أَنْتَ أَوْ قِيَّتَا
او که چیری شاهدی ادا کړه پر شاهدی دیو هغه یو هغه هم بو و او عدل ووی

أَوْ مَحْدُودًا فِي قَذْفٍ تَابَ لِرَمْضَانَ سُبْحَهُ وَيَا أَوِيَا مَرُئِي
مستور وړکونه
وی او یا محدود په قذف کی سړی وی او توبه یی کبلی وی چی داشا هدی په کیار دروژی وی مسکله عدل یا مستور چی میاشت ولید له په دغه شپه کی به حاکم ورچی او خبر به ورکوی ناچی صبار ورته ونسی مسکله، که میاشت پرده ناکه ښی چی یعنی خوان لیدل و نو ا کولای سی چی بیله اجازی د ولی ولای قاضی ته خپله شا هدی اداء کړی ولی چی دا اخبار پری فرض دی، په فرض عین کی د ولی و اجازی ته ضرورت نسته «مر»

سَوَال: د محدود فی القذف په باره کی ایت مبارکه د اسی راغلی دی «وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا» جواب: محدود فی القذف، چی توبه وکار یی نو خو عدل گرچی او میاشتی لید لو خبر خوشا هدی نه ده بلکه صرف خبر دی نو که محدود فی القذف پسله توبی څخه روایت د حدیث وکړی نو هغه روایت په خوبالاتفاق قبول دی «فاخبار برقیته الهلال لرمضان مقبول بالطریق الاول»

مسکله: په شاهدی کی پر شاهدی د میاشتی دلید ونکی یو سړی هم کا فی دی، ولی چی په اصل کی چی روایت د هلال رمضان دی یو کا فی دی توبه فرعه کی هم یو کا فی دی فکایده: دا خبر خاصه ده دروژی د شاهدی په نقل سره ده، ولی چی دا اصلاً

شاهدی نده اخبار دی، لکن په اصل شاهدی کی چی دیو ه سړی شاهدی نقل کوی دو نر غواړی یا یونر دوی ښی کذا فی بحر الرائق «تَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَلَا يَشْتَرُ لَفْظُ الشَّهَادَةِ وَلَا الدَّعْوَى
او نه دی شرط دا خبر
درویه الهلال
دپار لفظ، اَشْهَدُ بِاللَّهِ مَثَلًا اود غه رنگه نده شرط دعوی،

مسکله: په اتفاق دفقها و د مذهب حنیفی الا النادر اوبه اتفاق دامام شافعی قول ته نجوم گرانویا جنتی جوړونکوا اعتبار نسته، په باره کی د میاشتی دروژی نه ابتداء او نه انتهاء نقله الامام الطحاوی عن ابن الشحنة «تَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَشَرَطُ لِهَالِ الْفِطْرِ اِنْ كَانَ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ لَفْظُ الشَّهَادَةِ
او شرط کرل سوی ده ای شریکه کذا فی الا بیه «مر» د کوچی اختر د میاشتی دلید لود پاره که چیری په آسمان کی علت وولفظ د شهادت کما مر ذکرها «تَالِ الْمُصَنَّفُ:

مسلکین غیر محدودین فی القذف
مِنْ حَرِّينِ أَوْ حَرِّينِ بِلَا دَعْوَى
د دو و ازاد و نارینه
وونخه او یا یو ازاد نرا و دوی ازادی ښی بیله دعوی کولو، پوسنتنه، لیدل د میاشتی د کوچی اختر خومه خبر دی نو ولی عدد او حریت اولفظ د شهادت اودا چی شاهدان به محدود فی القذف نه وی، پکینی شرط دی، واجاب عنه صاحب البحر چی په خبر کی دلید لود میاشت دعید الفطر نفع د عباد سته چی خولی به و خورک ته خلاصی می، نو لکه نور حقوق د بندگانو، نومذکور شیان چی په حقوق کی د بندگانو د شاهدی شرط دی نو د عید الفطر په اخبار کی هم شرط دی

وَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ فَلَا بَدَّ مِنْ جَمْعِ عَظِيمٍ
مسکله: او که په آسمان کی علت نه و نو چاره نسته، دلوی جماعت د شاهدی څخه دپاره دروژی اوفطر

لِرَمْضَانَ وَالْفِطْرُ وَمَقْدَارُ الْجَمْعِ الْعَظِيمِ مَفْقُوضٌ إِلَى

رَأَى الْإِمَامَ فِي الْأَمِّحِ او اندازن جمع عظیم مفضول ورائی تہ دامام یا قاضی دی. **پُوسَہ**، چي مقدار جمع کثیر پہ ظاهر الروایۃ کی خونہ دی راخلی امام ابو یوسف وائی چي پنچویں کسہ غواری، او خلف بن ایوب وائی چي پنچہ سوہ کسہ غواری او بعض فقہاء وائی چي دہر مجد جاعت شخہ یویا دہ کسہ غواری او مصنف چي تنویض وائی تہ دامام کړی دی دامد مہب دی دامام محمّد کذا فی البدائع او فتح القدیر و الا وائی چي حق پہ دی مسئلہ کی مذهب دامام محمّد دی، **وَقَالَ الْمُصَنَّفُ**:

وَإِذَا تَمَّ الْعَدُّ بِشَهَادَةِ فَرْدٍ وَلَمْ يُرْهِلَا لُ الْفِطْرِ

او کہ پورہ سو عدد دروثری یعنی ۳۰ روثری پہ شاهی سہ دیوہ سہی یعنی پہ سرکہ دروثری یوہ سہی شاهی دلیلو **وَالسَّمَاءُ مُصْحِيَّةٌ لَا يَجِلُّ لَهُمُ الْفِطْرُ** دیماشتی و کرکری و او قاضی دہغہ شاهی منلی و او حکم دروثری پہ کرکری و اوہ ولید سول میاشت د فطر یعنی شوال او حال داوچی آسمان ہم صاف و، نوہ دہ روا خنگولہ روثرہ خورل، او داهم اتفاق مسئلہ دہ لکہ شمس الائمة الرضی چي وائی، اودی وائی چي فتاوی دی ہم ہغہ شاهی تہ دی تغیر و کرکری چي ولی دہ داسی غلطہ شاهی ادا کولہ، **كَذَا فِي الدَّرَرِ**، **وَفِي التَّجْنِيسِ** اذالم يُرْهِلَا شَوَالٌ فِي الصُّوَرَةِ الْمَذْكُورَةِ خَلَكٌ دِي يُوہ روثرہ بلہ ونسب لظہور غلط الشاہد او زبلی پیشچ کی دکنز وائی کہ آسمان پہ دغہ صورت کی ویدیخ درلودہ، بیادی خلگ د صبار وثری و خوری ولی چي غلطیا دا چول شاهی نہ سوہ بکارہ او عدد دروثر و پورہ سو، **قَالَ الْمُصَنَّفُ**

وَإِخْتَلَفَ التَّرْجِيحُ فِيمَا إِذَا كَانَ بِشَهَادَةِ عَدْلَيْنِ

او ترجیح دروثری پہ نیولو کی یا پہ ما تلو کی اختلاف پہ کنبی دی یعنی د علماء پہ ہغہ صورت کی چي دروثری، یا شہد دی د دو عادلانو ثابہ سوی و او دہغہ وخت شخہ روثری پورہ سو، او آسمان ہم صاف و لکن سہ دہغہ دشوال میاشت نہ ولیدل سولہ،

یوہ دہیہ او خلاصہ او بزازیہ کی وائی چي فطر صحیح دی بلکہ لازمی دی، ولی چي د دو شاهدانو سوانبات درمضان داسی دی لکہ عیان یعنی لیدل دشی، گویا، اولہ میشت گرد و خلگو لیدل و اوہ مجموع النوازل کی وائی او امام اجل سیدنا صرا الدین یہ ہم تائید کړی دی، چي خلگ دی روثر و نسی، ولی چي سہ د صاف ولی د آسمان چي خلگو هلال دشوال نہ ولیدل نواد لیل دی دہو د اولو شاهدانو، درویش وائی چي د بندہ ہم دغہ مذہب خویش دی، ددی سببہ چي آسمان صاف و، نوولی میاشت نسوہ معلومہ او سہ ددی چي طابین د هلال سول شر اویشی نہ، او وارہ تبولہ دی،

سَوَالٌ: اول شاهدان خومون عادلان فرض کړی و نوخرند دوی پر خطا بلل کیری

جَوَابٌ: عدالت ددوی خودلیل ددی چي دوی پہ قصد دروغ نہ دی و نیلی لکن احتمال دسہوی ددوی خو عدالت تہ ددوی کمرتا وان نہ رسوی، **قَالَ الْمُصَنَّفُ**

وَلَا خِلَافَ فِي حَلِّ الْفِطْرِ إِذَا بِالسَّمَاءِ عِلَّةٌ وَلَوْ ثَبَتَ او خلاف د فقہا و وختہ پہ روا وائی کی د فطر یعنی چي عدد دروثر و پورہ سہی کہ چیری پلیمان

رَمَضَانَ بِشَهَادَةِ الْفَرْدِ وَهَلَالِ الْأَضْحَى كَالْفِطْرِ

کی علت و کرکری میاشت پہ شاهی دیوہ سہی ثابتہ سوی وی او میاشت دلوی اختر پہ حکم کی لکہ میاشت د کشتی اختر دہ یعنی کہ علت و نصاب شہادت غواری، او کہ علت نہ و نو جمع عظیم غواری، او داهم ظاهر روایت دی، **قَالَ الْمَرْفُوعُ وَهُوَ الْأَصَحُّ** لما تعلق بہ نفع العباد، او امام اعظم شخہ داسی روایت ہم راغلی دی چي دلوی اختر میاشت لکہ د روثری میاشت پہ حکم کی یعنی نصاب پہ کنبی شرط نہ دی، لکن د روایت نادر او شاذی کی خدیم تحفی تصحیح کریدہ خو بیام فتوی نہ دہ پہ روا بلکہ اصل مذهب ظاهر الروایت دی کما مر،

اللهم اغفر لؤلؤفہ ولکاتبہ ولوالدیهما ولجميع المؤمنین ولین نظرفیہ با الانصاف

فَتَالَ الْمَصْنُفُ وَلَيَشْتَرُطُ لِبَقِيَّةِ الْأَهْلِ شَهَادَةُ رَجُلَيْنِ عَدْلَيْنِ
اوشو دى د ثبوت دنور و مياشتو د پاره يعنى كه په اسمان كى علت وو « شاهدى د دوو شورو

دو و خَرَّتَيْنِ غَيْرِ مُحَمَّدٍ وَدَيْنٍ فِي الْقَذْفِ

عادلا نو، او يا يو حرنر او دوى شېخى حرى، چى دوى محدود فى القذف فهم نه وى، او په اسمان
كى علت نه وو نو بيا جمع عظيم شرط ده « ولى چى په نورو مياشتو پورى حقوق د خلكو
مربوط لكه پور و وعدى وغيره نوڅكه د محدود فى القذف شاهدى نه ده پكښى رواكلام
پوښتنه:

په وړاندې متن كى داسى وويل سول: وَلَا يَشْتَرُطُ لَفْظُ الشَّهَادَةِ وَلَا الدَّعْوَى «د شهادت
لفظ خو ظاهري دى، نو پوښتنه داده چى د دعوى تصوير څرنگه دى په ليدوكى د مياشتى دروژى
چى مصنف وويل چى نه زى غواړي **جواب** يو سترى طلاق د مابني يا عتاق د مرمى مثلاً
معلق گرځولى وو دروژى د مياشتى په نوى والى سره، نو بېخى يا مرمى د دعوى وكړه چى دروژى
مياشت نن شپه، انوى سوه او ميره يا مال ك هندی منكر وو نو هغه مدعى شاهدان تير كړي
چى مونږ مياشت وليدل، نو په دى شاهدانوسره خو هغه اصلاً هغه دعوى ثابته سوه لكڼ زى
والى دروژى ضمناً ثابت سو « ولى مجرد دخول د مياشتى بيله ورته دعوى خوتر حكم د قاضى
نه لاندې كيږي، **فنايده**: د جمع عظيم په شاهدى كى عدالت شرط نه دى
بلكه اسلام د مخبرينوم شرط نه دى « ط » لانه بمنزله الخبر المتواتر فى غير الحديث النبوي
كا الاخبار بالبلدان الغائية والملوك الماضية ولا يشترط فى التواتر المذكور اسلام الخبرين
كلهم فضلاً عن العدالة « قاله الكمال بنقل ط فتال المصنف

وَإِذَا ثَبَتَ فِي مَطْلَعٍ فِطْرٌ لَزِمَ سَائِرُ النَّاسِ فِي ظَاهِرِ الزَّوْا
او كه ثابته سوه د مياشتى لیده په مطلع كى ديوه وطن، نو لا زم ده پر ټولو خلكو مندل د

مى مياشتى په ظاهر مذهب او روايت كى « فتال المصنف

وَالْمَذْهَبُ وَعَلَيْهِ الْفَتْوَى وَاکْثَرُ الْمَشَاحِجِ

او پر دغه مذهب هم فتوى ده او اكثر مشايخ هم پر دغه دى، درو ليش وائى چى دامعاده
ددى قول د فقهاوو او اهل المتون: ان اختلاف المطالع لا اعتبار له، **پوه سده**
چى مسئله د اختلاف المطالع قديماً وحديثاً معركه الاراء ده **فنايده**: اختلاف

د مطلع يوه بلد او بل بلد، په يوه مياشت مسافت كى راځي او ايه اقل درجه ده « جواهر
فنايده ثبوت د مياشتى په نيزد غير ليد و نكو په صرف حكايت سره نه كيږي چى
يويا دوه كسان ووايى چى په فلا فى بلد كى مياشت وليدل، بلكه په دى ټول

كيږي چى څوكه شاهدى اداء كړي چى د فلا فى بنا ر قاضى حكم وكړي د مياشتى په ليد و په
شاهدى د شاهدانو، او يا د شاهدانو شاهدى نقل پر نقل تردى بلده پورى، او رسيږي، او
يا د ليد و د مياشتى خبر مشهور سي، كله په پنجوا زمانه چى به قاضى د شاهدانوسره شاهدى
د مياشتى ليدل منظور كړه، نو په بنا ر كى به ي ډير توفونه وويشتل چى خلكو ته به
دا ثابته سوه چى مياشت وليدل سول، او په قريوكى به د توفكانو ډير پيرونه وكړه، او په
اوسني زمانه كى چى ديوه دولت اسلامى راديو د اخبار كى چى په فلا فى دولت اسلامى كى
مياشت وليدل سول او قاضيانو هم حكم په وكړي

پوښتنه: په راديو كى خبرى كوونكى يوسرى دى يا فاسق كمال هو الا غلب او
عادل، نو راديو په وينا څرنگه د مياشتى ليدل شاتبيږي، او سره د دى چى په راديو
كى خود پر درواغ خبرونه هم خپريږي كمال يدل عليه التجربة، نو بايد څوك دراديو
خبر ته په باره كى د مياشتى دروژى يا فطر اعتبار و نه كړي **جواب**: تابه وويل
چى خبر خپروونكى دراديو يوسرى دى گاهى فاسق او گاهى عادل، او گاهى رشتيا او گاهى
درواغ، لكڼ په امور دينيه ووكى لكه رمضان، فطر، ذوالحجته، د حكومت اسلامى پر راديو
باندې حكم وى چى په ورته خبر ووكى به غلط خبر

نواخبار در ادیو دیوه دولت اسلامی پرمنزله اخبار قبوله حکومت مسلمة ده هغه هیولدی
نوحه موز اخبار در ادیو اخبار مشهوره و ونه بولو. **مسئله:** که یو وطن والوته ثابت
سوه چی په فلاطی وطن کی یوه ورنج دهنه روژه و نوپر دوی باندی یوه ورنج دخولی روژی قضا
لازمه ده بناءً علی ظاهر المذهب مر.

پوهسه چی بعض فقهاء لکه صاحب التجرید وغیره پردی رایه دی چی اختلاف مطالع
اعتبار لری اود یوه مطلع روژه یا فطر دبل مطلع پر خلگونه دی لازمه دوی وائی چی دخلفو
بلاد و مطالع داسی کید ای سی چی پر یوه بلد لر وال وکری اود ماینین وخت داخل سی او پسر
بل بلد لغروب وکری نوپ اولو خلگونه ماینین لمونج واجب دی نه دما بنام بلکه دما بنام
لمونج و تر واهم نه دی، ولچی سبب دما بنام د لما خه چی غروب الشمس دی پردوی نودی راغلی
او پر دهمر بلد دما بنام لمونج واجب دی نه دما پنین و ذالک ظاهر امام طحاوی دت یوه
عجبه خبره کړیده دی وائی چی مذهب د صاحب التجرید اشبه یعنی د صواب سره که غم اول
اصح دی قنبر **درویش وائی** چی د عینی ده کلام غنچه داسی فیهی چی اعتبار اختلاف
لره ده مطالع بسته یعنی خلاف د ظاهر المذهب، دی وائی چی میاشت که دروژی او که دبی
میاشتی وی هله نری والوته معلومیری چی دادشعاو غنچه د لر جلاسی، اود اجلاوالی مختلف
کیری په اختلاف دبلدانو محاکم مثلاً کومر بلد چی دمشق و خواته وی هله سپوین وی ولرته
دیوه نودی وی، نوځکه په سبب شعا عود لردانه معلومیری اوڅرنگه چی لرد مغرب و خواته
روان وی سپوین کرار کرار ځندی پاته کیری حتی لمرینه دیرو لار چی د مغرب پر خړ او سپوین
۱۲ درجی ځندی پاته سی نوریت دهلال ممکن گرچی کما تقری فی کتب الهیته، لکه طلوع و سید
او غروب د لمر چی هم په دغه د ول مختلف کیری، اود غرنګه چی لمر زوال وکری په مشرق
کی دانه ده لازمه چی په مغرب کی به هم وخت د زوال وی، بلکه ممکن ده بلکه واقع ده چی یو وخت
دی طلوع الفجر وی دیوه قور دپاره او همدارغو وخت دی طلوع الشمس وی دنور و دپاره او
وخت د غروب الشمس دی وی د بعض خلگونه دپاره او نصف لیل دی وی دنور و دپاره. و هذا
مثبت فی علم الافلاک والهیته انتهى قول العینی مع زیاده من در.

درویش وائی چی حوالی د علم الهیته ضرورت نسته، ولچی خلگونه پخبر به ثابت
ده مثلاً خلک چی امریکی ته تلفون کوی نو غنخلګ ددوی د وطن په ثابست کی تلفون نه وکری
ولچی پر امریکا یا نویسپه وی اودوی غالباً بیده وی اود غرنګه د غرنی په وخت کی یاد ماینین
په وخت کی تلفون تما س د امریکا یا نوسره ځنی کولای بلکه دوی به ددوی د وطن په شپه
کی تلفون وکوی چی د امریکا یا نو ورنج سی. و هکذا فی البلاد والاوطان الاخر المختلفه فی
المطالع والمغرب نعم هغه ووطنه چی تر یوی نصف نهار لاندی وی په طلوع او غروب
کی فرق نسه کوی، نو ددوی تر مابین یووال په روژه او فطر کی لازمه دی کما لا یخفی علی
ماهری الافلاک والهیته.

درویش وائی: که داځای غریب نه وای، اود اشرح د مبتدیا نو دپاره نه وی نومابه دی
مشکل ته ډیر تفصیل وکری وای: فائدة جدیدة که غلطه ده که ښه: درویش ده دانظر په:
پوهسه: چی کتابونه ټوله وائی چی اقل مرتبه چی مطالع په کبی مختلف کیری په
معلومه داره طریقه دیوی میاشتی مافت دی د پنیوپه مابین کی د مشرق او مغرب ددوینو
یا بالا ترهغه چی په اصطلاح دی ته مطالع کلیه وائی، او چی نودی کموی په هغو مطالع
کی که هم طلوع او غروب هره ناخره فرق سره کوی، لکن دونه فرق نه سره کوی چی سبب د
اختلاف د لیدو میاشتی دروژی یا فطر مثلاً دی وگرچی، اودی مطالعوته په اصطلاح کی
مطالع جزئی وائی: اذ اعرفت هذا نو **پوهسه** چی په زمانه کی د مجتهد اعظم اوجیه
څرنگه چی وسائل د نقل د خبرو په مابین کی د شرقی او غربی د ښارو پر پنیو منزل وو او یا
پر آسانو یا پر خړو وغیره، نو په هغه زمانه کی خبرونه د نودی ښاروسره سیدله یعنی د
مطالع جزئی و و حالات چی هغه سبب د اختلاف د مطالع و پر داسی ډول چی یوځای دی
په واضح توګه میاشت معلوم سی په بل ځای کی نه نوپه ورته ځایو کی په یوه بلد کی په سبب
د خراب والی دهوایا د وجود دوریچی میاشت دروژی یا فطر نه ولیدل سی، او په بل بلد
کی چی هوا یه صاف وی اود ریاب ورنزی او ورنج هره وی میاشت ولیدل سی، او هغه اول بلد
تریه وروسته حال معلوم سی نو که اول بلد والا اول روژه نرو نیولی نو قضا یه پر لازمه ده

اودا معناده ددی عبارت دفتها و وُجِ اختلاف دمطالعو اعتبارنه لری یعنی پرتولور و ژور
یا فطر لانه ردی، او هغه عبارت چی په بعضو کتابو کی دفتھی لیدل کیږی چی دغرب لیدل
پیشرق باندی احکامی دینیه لکه روزه او فطر لانه وی مراد عین شرق او غرب نه دی چی په
مابین کی نصف دور د فلک وی بلکه مراد دغه بلاد شرقیه (وغریبه دی چی ذکر سول، اوری
ختر جانب مخالف بلکه هیڅ خورک انکار نشی کولای، اودا اوس چی وسایل دقتل دخبر ویر
دی هر گری او گړندی سوی، لکه تلفون، رادیو، تلویزون، انترنیت وغیره چی په یو
دقیقه کی مثلاً دغرب احوال و شرق ته رسوی و بالعکس نو باید اختلاف دمطالعو یعنی الکلا
اعتبار ولری، لکه چی عینی دلمر نڅوپه مسئله کی تمریح په وکړه. د اودا فقیر لار
حال، والله اعلم بحقیقة الحال» وقال المصنف:

وَلَا عِبْرَةَ بِرُؤْيَا الْهَلَالِ نَهَارًا سَوَاءً كَانَ قَبْلَ الزَّوَالِ

او اعتبار نسته لیدلولره میاشتی په وُجِ کی خواه دالیدل به دغه تر زوال وی یا وروسته

اَوْ بَعْدَهُ وَهُوَ لِلَّيْلَةِ الْمُتَقَبِّلَةِ فِي الْمَخْتَارِ

نسته، لیدلولره میاشتی په وُجِ کی چی خلک دی دغرو وُجِ و بولی یاد اختر، فلذا اقال
فی الخاتمة فلا يُصَام ولا يفطر به، نو د هلال وروسته شی گنل کیږی، په مذهب کی
چی مختار مذهب دی د امام اعظم او امام محمد په بدائع کی وائی چی امام ابو یوسف وائی کی
میاشت تر زوال وروسته و لیدل نو د میاشت وروسته شی ده، اود لیدلولره وُجِ ده د روزه
نه ده، او کی میاشت دغه تر زوال و لیدل هغه میاشت د تیری شی ده او وُجِ د لیدو په
درمضان وُجِ ده او هم پردغه قیاس دی لیدل د میاشتی د کوچنی اختلاف قبل الزوال اوبعد
یعنی په هغه کی هم دغه اختلاف سته.

اللهم (عنه) لمولاه و لشارحه و لکاتبه و لجميع المؤمنين و المؤمنات امین امین
حذایه و محببی مولف او هم کاتب: لوی څښتن لره محبوب ده د غائب.

بَابُ مَا لَا يَفْسِدُ الصَّوْمُ

باب دی په بیان کی دهغو شیانو چی روزی نه فاسدوی.

وَهُوَ أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ شَيْئًا مَا لَوْ أَكَلَ أَوْ شَرِبَ أَوْ جَامَعَ

نَاسِيًا اوهڅو شیانو دشت شیان دی یوه هغوم ۲۴ څخه دادی چی صائم خورک وکړی او
یا چټک وکړی یا وطی وکړی یعنی یا دوه دهغو څخه یا درې سره، لکن په هیری سره درو څخه
نور و ژور نه فاسد کیږی، په دلیل دهغه حدیث: إِذَا أَكَلَ الصَّائِمُ نَاسِيًا فَانْهَارَ نَزَقًا
رَزَقَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ فَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ» فَكَيْدَهُ: چونکه جماع لکه خورک او چټک
دما تو نکو څخه درو څی وو، نو د هیری په صورت کی جماع هم حکم دخورک لری یعنی روزه
نډه مات کیږی، مسئله: کی د جماع و په صورت کی روزه وړ پیا د سوه دستی دی خپل
غیر د وُجِ څخه ویا سی، او کی یو څه ځنډ وکړی روزه یه فاسده ده مگر کفار نسته باندی
او کی پسله روزی پیادیدو څخه نور پکښی و بنور او ویا سی را وکښی او بیرته یه ورننه
ایستی روزه یه هم فاسده سوه او کفار هم پر لانه ده.

مسئله: که سړی د شپې په اخیر کی د ماینی سره کار شروع کړی وو، دغه تر انزال
پر سپیدو و بیریدی، نور ریه غیر را وکښی او د باندی اودس پر و اوښتی، وروسته
سپیدی را وچاودی هیڅ شی باندی نسته لودم الجماع فی النهار صوره و معنی، «مر»
او مصنف چی ناسی و وایه ولی که ئی خورک مثلاً په خطاء سره و ولعی روزه یه پیادوه
او قصد دما تولو یه نه وو بلکه په خوله یه اوبه لغو ئی ځنډی تیری سوی، او یا یه دکتوی
خوند کتی مثلاً نا بیره یو څه بنور و ځنډی تیره سوه او یا یه د ماینی سره په لڅه کونه
سات تیر او نا بیره یرد غنر سر چی هڅنه یه بولی ننوتل لکن فوراً یه را وکښل روزه یه
فاسده سوه لکن کفار نسته، بحر، ط.

پُوه سه چی هییه په حقو کوک دنده گانوعذر نه ده. مثلاً یوسری وه کله روزه
په ریت ورک او یا په امانت ورکړی، نو هغه سړی بغل ته کښیښو مثلاً چی ولاړیږی
خُندی هیر سو او ورک سو ضمان په پر لانه دی. **پوه سه** چی فساد او
بطلان په عباداتو کی یو شئ دی البته په معاملاتو کی فرق سره لری، کله بیع فاسد
او یا حله کما تقریر فی محله ط، دره، **فَسَّالُ الْمُصَنَّفِ**؛

فَإِنْ كَانَ لِلنَّاسِ قُدْرَةٌ عَلَى الصَّوْمِ يَذْكُرْهُ
نوکه جیری ووناسی هیروونک (خوړونکی لره قدرت پر روزه یعنی پر پوره کولو د روزه

مَنْ رَأَاهُ يَأْكُلُ وَكَرِهَ تَذْكِرُهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ
تر ینام بیله ظاهر مشقته کله قوی خوان، نور روزه دی وړ پیا دی روزه چی روزه چی
فُتَّةٌ فَالْأُولَى عَدَمُ تَذْكِرِهِ خورک وینی، او مکروه ده چی نه
کذا فی فتح القدر او بعض فقهاء وائی چی نه دی وړ پیا دی ولی چی دغه خورک دده خو
فاسد وونکی دروزی نه دی، اوکه نه وور روزه لره قوت تامه دروزی د پوره کولو لاول
داده چی نه دی وړ پیا دی بلکه سپین بزیری او یا ضعیفه خوان، ولی چی په دی پیا ده ولو
کی قطع در زرق الهی را چی. **فَسَّالُ الْمُصَنَّفِ**؛

أَوْ أَنْزَلَ يَنْظُرُ أَوْ فِكْرًا وَإِنْ أَدَامَ النَّظْرُ وَالْفِكْرَ

او یا نرا نزال سو په سبب دکتو وکس ته دین چی کیله ماینه وی اوکه بیگانه وی او یا
په فکر وهلو نزال سی، که خه هم ډیر ورسره ته کړی او یا ډیر فکر ووهی روزه به نه ده فاسد
ولی چی دده نخه نه صورت دجما عوپید سوی دی او نه دجما عو چی نزال دی په
مباشرة په نخه سره،

سَوَال: روزه چی ته خود غسی کول حرام دی **جَوَاب** دحمت نخه دروزی
مات والی نه دی لازمه کله روزه چی غیبت وکړی مثلاً اوکه دوو بنخو خپل فرجونه سر وښل
چی محق به بولی نوکه نه سوی نزال روزه به نه ماتینی اوکه نزال سوی روزه به ماته ده.
مسئله: مصنف نزال په کتو او په فکر سره مقید کی ددی سببه که سړی نزال سی په
سه کولو د ذکر دینخی دیوخی سره که خه هم په مابین کی ذکر او دینخی دخی حایل وی لکن حرارت
د بدن محسوسه کیږی روزه به ماته ده **مسئله**: که روزه چی په لاس کی خان نزال کړی
روژه به ماته سو په نزد دعامة المشایخ وهو المختار، قه، ط، دره، **مسئله** ورته فعل

چی استمنا به بولی په عربی بیله روزه هم حرام دی کی غرض قضاء د شهوت وه او کی غرض خان
مانتل وه دزنا نخه مثلاً یعنی دایه گمان وی که نه استمنا ورتو که شهوت دغلی دسببه بزی
بالواطت خندی و سی، نو به ورته فعل جواز ولری، انما الاعمال بالنیات، قال المصنف

وین په نه خوړ کړی
أَوْ أَذْهَنَ أَوْ اكْتَحَلَ وَلَوْ طَعَّمَهُ فِي حَلَّتِهِ یعنی روزه به نه ماتینی

مراقی وائی کله سړی چی په روزه کی دگرمی دسببه په بخو او بولین چی طن په هم یخ سی
روژه به نه ماتینی، ولی چی دا بخوال د بدن تر ساما تودا خلیږی او هغه اعتبار نه لری کذا قال
الطحاوی، او دغه روزه نه ماتینی چی سترکی توری کړی که خه هم خوند درنجو په حلق کی محسوس
کړی او یا رنگ درنجو په ناروکی وینی، وهو الاصح و قول الاکثر، مرقی وائی که دغه
راخه خوشبویه وی او که نه وی، نو ددی نخه د معلومه سو چی روزه چی نه بویول محل یا مشکو
وغیره مکروه نه دی **مسئله** که روزه چی په سترگو کی شیدی وایو او یا په دواء ور
واچوله سر دیو قتم و غنوی په حلق خوند معلوم سو روزه به نه فاسدینی، ولی چی داخل
من المسم دی او هغه ته اعتبار نسته، مرطه، پر حدیث شریف کی چی روایت په عائشه وکړی
دی داسی راغلی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به سترگی توره ولی و هو صائم.

فَإِذْ ذَا: دحرف الامام الاعظم خضر داسی

روایت دی چی روزه چی ته مکروه ده چی په واله کی مثلاً دگرمی دسببه لمبیری او یا کالی پر خان

لمذه وی اود مراق غنّه نقل انفا وسوچی په لمبیدو په بخو او بور ورثه نه ماتیږی **جواب**
یو روژنی ماتوالی دی او یو کړا هت دی، مراق خو وائی چی روژ نه په ماتیږی امام علیه السلام
خو وائی چی روژ په ماتیږی لکن دافعل مکروه بولی، ولی چی دی فعل کی اظهار تنکد له د
عبادت په ادا کولو کی کذا فی المنج وط، **مسئله**: که روژنی د انگورانه په تار پوری
غوتیه کړه او تیره په کړه او بیرته په راکش کړه او روغیه راوکتی روژنیه نه ده ماته، **مسئله**: که بشی په فرج گوته چخ کړه چی گوته به نه لمذه ولله او نه غوره روژنیه نه
ماتیږی پر مختاره مذهب، مر، **قال المصنف**: **اَوْ اِحتَجَمَ** او یا روژنی
وینی وکشی هم په روژنه ماتیږی، ولی چی په حدیث شریف کی راغلی دی: **اِنَّهُ اِحتَجَمَ** صلی
الله علیه وسلم وهو محرم واجم وهو صائم، رواه البخاری، او امام احمد په وینو کنبو روژ
ماته بولی او احناف وائی که وینو کنبو روژنی ضعیفه کاوه، دروژنی غنّه نو وینی کنبل په مکروه
دی والا فلا بأس به، **قال المصنف**: **اَوْ اِغْتَابَ** او یا په غیبت ډچا
وکی هم روژنه نه په ماتیږی **پوه سه**: چی غیبت خو گناه کبیره ده، او غیبت ووی نه
وائی چی ته دیو مسلمان ورو دغه حال بیان کی چی دغه په عمر کی اچوی، بعض عوام د غیبت
غنّه بخی منکری، ولی چی دی ډچا غیبت کوی او بل سړی ورته ووائی چی غیبت مکروه دی
په جواب کی ورته وائی چی نه خو په غیبت نه کور، نه فی حال بیا نور دایا بله گناه ده، غروخت
چی علیه الصلوة والسلام د غیبت بیان کاوه، یو سړی پوښتنه ځنډی کړه، **ان کان**
فی اخی ما اقول، یعنی که زما په ورور مسلمان کی دغه عیب ووچی زنی بیان کور نو هم غیبت
دی، علیه الصلوة والسلام جواب وکړی: **ان کان فیه ما تقول فقد اغتبتنه وان لم یکن**
فیه ما تقول فقد بهتته، که په دغه کی داعیب ووچی ته فی بیان کوی نو غو غیبت دی
وکړی، او که دغه عیب نه وی پکشی نو تیا بیا بهتان پر دغه ووايه چی تر غیبت فی گناه ډیر
مسئله: که یو سړی کومه گناه په جهرسه کوله دغه بیان کول غیبت نه دی، **مسئله**: که یو سړی
په حدیث شریف کی راغلی دی چی غیبت: **اَشَدُّ مِنَ الزَّنا** ددی وجه داده چی زما چونکه ناه
د مسلمان غنّه پیښیږی نو چی یو وخت پیښه ښی په زهر کی پیښیما فی غالباً پیداکیرې

او په زهر کی د توبی اراده یا بالفعل توبه رونه کیرې او غیبت کوی نکي چونکه غیبت یو
عمادی کار گڼولی دی، نو نه پیښیما فی او نه اراده توبی به په زهر کی پیداکیرې، **قال المصنف**
اَوْ تَوَيَّ الفِطْرَ وَلَمْ يَفِطْر او یا په نیت د ما تلولو دروژنی وکړی مگر ماته به نه
اوپه غیبت کی گناه کار هم نه دی، مگر دغه وخت چی تنگ قصد د ما تلولیه کړی و خو بیا ډیر
ماند د سببه به ماته نه کړه، نور روژه خویه ماته نه ده لکن د غزم په سبب گناه کاره دی.
درویش وائی: چی هم دغه حال دی د قصد د هر گناه کبیره، بعض العلماء مراتب د قصد داسی
نظم کړی کما فی حواشی البخاری ونقله الطحاوی ایضاً، مراتب المقصد خمس هاجس ذکر او:
فخاطر فحیث النفس فاستمعنا: یلیه هم فغزم کلها رفعت: سوی الخیر ففیه الاخذ قدوة
وتفصیل تلك المراتب، هاجس: دغه دی چی پر دغه زهر دیو بد کار خیال و سړی ته لکن بیله درنگ
به بیرته په دغه فکر د زهر غنّه ووزی، او خاطر: دغه فکر ته وائی د بد کار چی یو کړی په کنبی مترد
وی لکن بیا د زهر غنّه ووزی، او حدیث النفس، دغه گناه دی چی په خوله ووائی چی زما کار
کور لکن نه وی وکړی او هم اراده نه بد کار وائی چی دده پر زهر وگرځیدی ولی لکن بیا هم نه وی وکی
او غزم: تنگی ارادی ته وائی چی دغه بد کار په بعض اسبابو لاس پوری هم کړی لکن بیرته به
پرېږدی **فکایده**: په غزم کی صرف گناه د غزم لیکل کیرې نه دغه فعل بد
لکه د زنا غزم چی سړی وکړی نو د زنا گناه نه پر لیکل کیرې، **قال المصنف**:

اَوْ دَخَلَ فِي حَلْقِهِ دُخَانٌ بِلا صُنْعِهِ او یا د داخل سی دود دده په خلق
کی دی معذوری ولی قدرت به پر منع نه لری او که څوک ووائی چی خوله دی پټه ونی، زهر
ولیم خو بیا دغه دود په پزه ننوژی او خلق ته ځی، **مسئله**: که څوک چلم وځکوی او یا سگری
وغیره روژنه به مانه ده، ولی دا خود ده په قصد سره وه لکن کفار نهسته باندی، او که سته بیان بی
راسی **مسئله**: هر دوی چی سړی به خلق ته ورسوی په صُنعه سره روژه به ماته ده
حق که روژنی عود یا عتبر و لگول او یا به وځان ته نژدی کړه او دغه دود په ډیږی وخوانه

کشتری اور روزه به هم پیادوه، نوروزه ماتیری، ولی خود ته منده وه چی دغه دود به خلق
وجوف نه وای داخل کری **سوال**: دختیره سوه چی دگل یار مشکوبه بویولور روزه نه
ماتیری نوفره یه خه دی! **جواب**: په بویولو کی دگل وغیره صرف هغه هوا چی
دگل وغیره په بوی خوشبویه سوی ویزی ته داخله سوه، او په ماخن فیه کی جومر دغلان
نس ته ور سیدی، **فقال المراقی** وهذا مما يغفل عنه كثير من الناس **فقال المصنف**

أَوْ غَبَارٌ وَلَوْ غَبَارُ الطَّاحُونِ او یایه په خوله گرز تنوقی که خه هم گرز
ور و دشر بندی وی، یعنی روزه نه
ده ماته، لکن په سبک الانهر کی وائی که درو شراقی چارم کیده د کولو غنجه دد اسی کار چی گرز
دده په خوله تنوقی، او بیاهم به هغه کار کاوه روزه به فاسیدی فافهم **مسئله**
که دسری کب داو و چی دشر بندی غنجه و خلگوت په مزوری ور غلبیلول، چی په هغه
کی خواه خواه گرز په حوله یا پزه تنوزی روزه به نه په ماتیری للضرورة **مسئله**
که دسری خلی او بکی وخلق ته ور توی سوی، او یایه خوله وخلق ته ور توی سوه، او یایه
دباران خاکی په خوله کی ولوبیدی روزه به ماتیری لامکان الاحتراز عنه. حتی کی په قصد
دغه شیان تیر کره کفار پر لانه ده، **جس ط**، قال المصنف: **وَذُ بَاب**: او یار
روثاقی په خوله میچ تنوقی او خلق ته فی ورسیدی او تیر سوره روزه به نه ده ماته لعد امکان
لاحتراز عنه، او دغه حکم د غوماشی دی چی درو شراقی په خوله تنوزی، **فقال المصنف**:

أَوْ أَشْرَطُ طَعْمِ الْأَدْوِيَةِ فِيهِ وَهُوَ ذَا كَرُ لَصُومِهِ او یایه
د دواء به په خوله کی بیداسو چی ده مثلاً تر سپیدود مخه خورلی وه روزه به نه ده ماته، **قال**
أَوْ أَصْبَحَ جُنْبًا وَلَوْ اسْتَمَرَّ يَوْمًا بِالْجَنَابَةِ او یایه سحر
چی دشی جنب سوی و او غسل به نه و وکری نوپه دی جنابت به روزه نه ده ماته که خه هم
همیشه توب وکری پر هغه جنابت پوره و رنج بلکه که دیری و رنج دوام پر جنابت وکری روزه

بنویس به صحیح البینه دوام پر جنابت گناه ده بقوله تعالى: **فَاَلَا نَبَاشِرُكُمْ أَنَّ** یعنی
دما یوسوه جماعی کوی تر نش دی پوری د سپید و نو غسل خواه بخواه وروسته تر سپید
راچی چی و رنج ده او د روثی وخت دی وبقوله عليه الصلوة والسلام: **وَأَنَا أَصْبَحُ جُنْبًا**
وَأَنَا أَرِيدُ الصَّيَامَ وَاغْتَسِلُ وَأَصُومُ **فقال المصنف**:

أَوْ صَبَّ فِي إِخْلِيلِهِ مَاءٌ أَوْ دِهْنًا او یایه کوه سوه دغنه په غارک
اوبه یا روغن روزه نه ده په ماته
لکن دایه نیز امام اعظم او امام محمد او امام ابو یوسف وائی که دا اوبه یا روغن سخی
نه ور سید، روزه به ماتیری او که په نلکه د ذکر و بالاتفاق روزه به په ماتیری
مسئله: کی دنیچی وکس ته اوبه یا روغن و اچوله خواه خواه روزه به ماتیری بار تاق
علی الاصح **س ط**، **فقال المصنف**:

أَوْ خَاضَ كَهْرًا فَدَخَلَ الْمَاءُ أذُنَهُ او یایه عوبند و خول
غوبنه تنوقی روزه به نه ده ماته، ولی چی غسل ته خلگ ضرورت لری، **مراقی** **فقال المصنف**

أَوْ حَكَ أذُنَهُ بَعُودٍ فَخَرَجَ عَلَيْهِ دَرْنٌ ثُمَّ ادْخَلَهُ مَرَارًا
او یایه وکوردوی غوبند لگی په خاشه نورا ووتله پر خاشه باندی خیره
الی اذنه غوبن او یایه خوار خاشه په غوبن وچخ کره، روزه به نه ده ماته
بالاجماع کافی البزاریه **ولی چی** ما توفنکی شی و دماغ ته نه ور سیدی **کذا فی المراقی** **فقال**

أَوْ دَخَلَ أَنْفَهُ مَخَاطًا فَاسْتَنْشَقَهُ عَمْدًا أَوْ ابْتَلَعَهُ
او یایه داخل کی دپزی روثاقی پید کره گرناب نو اگر ندی ده پوره ته کش کره او یایه د تنوق
دخول تیر کره روزه به نه ده ماته، **مسئله**: مراقی وائی که دسری نازی تر خه سرا
قلی اوده بیر ته پوره ته کش کری او تیری فی کری نو که دده نازی د خولی غنجه وی قطع سوه

کی نہ کی محسوس، نوروزہ یہ نہ دہ ماتہ لعدم وصول شئی من خارج الی الحلق والبطن، قال المصنف

بَابُ مَا يُفْسِدُ فِي الصَّوْمِ وَتَجِبُ بِهِ الْكَفَّارَةُ مَعَ الْقَضَاءِ

بَابُ ثانی پہ بیان کی دھوشیا نوچی روزہ پہ ماتہیری اوکفار ہم پہ لازمیری سر د قضا، وقال

وَهُوَ اثْنَانِ وَعِشْرِينَ شَيْئًا إِنْ فَعَلَ الصَّائِمُ شَيْئًا مِنْهَا

اوھنہ ۲۲ شیان دی کہ چیری روزاتی یود دغوشیا نو غنہ پہ خپل خوبنہ او قصد

طَائِعًا مُتَعَمِّدًا غَيْرَ مُضْطَرٍّ لَزِمَهُ الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ

سن وکی او مجبور ھم نہ وی، نو پر دہ لازمہ دہ قضا راوہ دھنی روزی چی دہ فاسدہ کرہ اوکفار ھم پر لازمہ دہ **پوہ سکہ**: چی مصنف شو شرطونہ د قضا او کفاری پہ دی

حای کی بیان کری، او بعض شرطونہ یہ پری ایبی دی **ع** روزاتی بہ مکلف وی کہ نابالغہ وو اوروزہ یہ ماتہ کرہ نہ قضا باندی ستہ اونہ کفار **ع** چی روزہ بہ ادائی وی دمیاشتی دروزہ

نو کہ یوسری قضا فی روزہ نیولی وی او بیایہ ماتہ کری، نو قضا فی خوھنہ سی پاتہ دہ اوکفار ستہ باندی **ع** نیت دروزی بہ فی دشپی کری وی نو کی دورخی نیت دفعی روزی وکری او بیایہ ماتہ کرہ نو قضا خوبا ندی ستہ مگد کفار ستہ، ولی کفارہ لکھ حدود

پہ شبھہ نویزی، نو چونکہ امام شافعی دہ ورخی دروزی نیت روانہ بولی نو شبھہ دہ پہ اسقاط کی دہ کفاری دھینی غنہ **ع** نیت بہ د تعیین دروزی فرضی کری وی، نو کہ سیری پہ میاشت کی دروزی د صبا د مصلقی روزی وکری کہ خدھم روزہ دھینیانو پہ نیز د غنہ نیت کافی دی، لکن شافعی یہ کافی نہ بولی نو کہ دغہ روزہ دھینی ماتہ کرہ قضا باندی ستہ، مگر کفار باندی ستہ لشبھہ خلاف الشافعی، مگر بایہم یاران وائی

کی دورخی دفعی روزی نیت وکری او بیایہ ماتہ کرہ کفار باندی ستہ، سن ط،

ع دروزی تر نیولی وروستہ بہ روزاتی تہ داسی عذرونہ نہ وی پینن سوی چی دہ تہ روزہ ماتول روا کری لکھ ناجو پری، **پوہ سکہ** چی مصنف دغیر مضطر قید وایہ، ددی سببہ چی کہ روزاتی مجبور سی وروزہ ماتولوتہ مثلاً سخت مریض سی چی د روزہ ماتولوغنہ چارہ ونہ لری، نو بیا قضا کہ ستہ کفارہ نو ستہ، قال المصنف

وَهِيَ الْجَمَاعَةُ فِي أَحَدِ السَّبِيلَيْنِ عَلَى الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُولِ بِهِ

او دھنہ شیا نو غنہ یو جمعی دی پہ یوہ کی د دوو لارو چی کس او کتہ دہ یعنی کہ دروزی او کہ د بنی، او د کفارہ پر فاعل او مفعول بہ د وار و لازمہ دہ، لکن مراقی ووائی چی جماع یہ د انسان سر او فوندی سر وی، نو کی جماع دخری سر وکری مثلاً یاد مری بنی سر نو کفارہ باندی ستہ لعدم کمال الجنایۃ، **مسئلہ**: پہ نہر کی وائی چی کہ سیری دینی کشتی انجیلی سر چی مشتہا نہ وی جماع وکری نو کفارہ باندی ستہ، ط

پوہ سکہ: چی فاعل کہ انزال سی او کہ نہ سی کفارہ باندی ستہ، ولی چی احکام د جماع لکھ حد او غسل وغیرہما تعلق پہ نفس نوتولود ذکر لری او فساد دروزی او کفارہ ھم د غواقا مو غنہ دی، زلیعی، امام طحاوی وائی چی وجوب د کفارت پہ وجود پوری دشوہت لری، لائنہ لاشھوۃ فی المفعول بہ فی دہ، آہ، لکن درویش وائی چی داخبرہ کہ بناء پر سلب کلی وی خو غلطہ دہ، او کہ سلب جزوی توبہ صحیح وی علی سبیل الذکر

فنامل **پوہ سکہ**: چی پہ بارہ کی دروزی د فساد او کفاری قبل او د بر سر یوشی دی لکن پہ وجوب د حد فرق سر لری، ولی حد خوبہ نہ نا پوری مربوط دی، او د بری کار خونزنانہ بولی بلکہ لواطت یہ نومردی، **پوہ سکہ**: چی گناہ د افطار عمدآپہ توبہ سر نہ نرائلیزی بلکہ کفارہ حتما غواری، ہدایہ، قال المصنف:

وَالْأَكْلُ وَالشَّرْبُ سَوَاءٌ فِيهِ مَا يَتَغَذَى بِهِ أَوْ يَتَذَوَّى بِهِ

اول خورک او چنگ دی برابر دہ پہ دغہ ما تونکر کی کہ دغذاشی وی او کہ د دواشی وی

ونقل المصنف في المراقب عن الجوهره اختلافًا في معنى التغذي « بعض فقهاء وائي حجت د تغذي معناداده » چي طبع ميل و خوراك ته دهغه كوي او د نس شهوت هم پرځای هم كيری، او بعض علماء وائي چي غذا دهغه شی ده چي نفع يه و اصلاح ته د بدن راجع كيری، او ددي اختلاف فائده داده چي يوسری يوگوله دغو بنو مثلاً وژوئی بيرته في دخولي تخنه راوباسی، او بيا يه خوله ته واچوی او تيريه كړی، نو پردهم قول كفاره باندی سسته ولی چي دغه گوله خو بدن ته نفع لري، او پر قول اول كفاره نسته، ولی چي سړي گوله وژووی او راوی كاندی دخولي تخنه، طبع بد خندی وړی او خوا به پر كړ چي وهذا هو الاصح كما في المحيط »

تفصیح د پان بلكونه ياد بنگو بلكونه چي سړي و خوري او عادی ورسره وي، نو پر قول ثانی كفاره باندی نسته، ولی چي ددی په خوراك كی اصلاح د بدن نسته بلكه بدن او عقل ته تاوان دی، او پر اول مذهب كفاره پر سسته، ولی چي د عادی سړي طبع ميل ورته كوي او د نس شهوت يه هم پرځای كيری، **بنسكانه فائده** كه سړي د تمكود چلم عادی وی او یا د چرسو د چلم، یا د سگريتو یا بيريو او یا نسوارو عادی وي، نو پر وژنه كی دغه دود د چلم یا سگريتو مثلاً او یا نسوارو تير كړی، او یا د تر یا كو عملی تارياك و خوري وژنه خويه ختماماته ده كن په لزوم كی د كفاره اختلاف دی پر اول تفسير كفاره باندی سسته ولی خو طبع د عادی خلكو يعني عمليانو د غو شيانو ته ميل كوي او د نس شهوت يه هم پرځای كيری، او پردهم تفسير كفاره نسته باندی ولی چي دغو شيانو كی نفع د بدن نسته او اصلاح د بدن هم نسته بلكه ټوله ضرر دي د بدن د بار، « كذا في المراقب والطحاوي مع زیادة من هذا العبد العاصي »

پوښتنه: په نسوارو چي سړي يه صرف وكړي په خوله كی نیولی وي او بيرته يه توكړي او دوه دري واړه وروسته هم نارې توكړي او یا په خوله او به ولغړوي وژنه ماتي او كه خرنګه! **جواب:** هغه نسوار وژنه ماتي وړی ولی چي نسوار كشي كشي اجزاء لري چي ختمًا خلق ته چي او د سړي بيله ارادی تير يږي، دليل دادي چي نسوار سړي

چي نسوار خولي وواچوی او يوگړي وروسته يه توكړي او د يه مبالغه په توكلو كښي هم وكړي وروسته چي نارې تيرې كړي خلق يه ترجیح سی نو معلومه سوه چي دغه كوچي اجزاء خلق ته رسيدلی وه، **سؤال:** په ترڅ او خواگړ خنده دوا كی هم باید اختلاف وای، ولی طبع خو نفرت خندی كوي لكه وژوولی غوښه **جواب:** طبع سليه چي په دوا كی خپل صحت ويني نو كه غم هغه دوا ترڅ او خواگړ خنده وی وهنی دوا ته ميل طبع كوي كما يدل عليه التجربة فلا يكون فيه اختلاف بل يلزمه الكفاة نرجز عند قاله المصنف في المرقب او غرنګه هم وژنه ماتوي او هم

وَابْتِلَاعُ مَطَرٍ دَخَلَ إِلَيْهِ كفاره لازمه وی د باران اوبه او څاڅكی چي د سړي په خوله كی ولويږي او سړي يه تيرې كړي، او بلي او واړه هم پر دغه قياس ده، ولی چي ددی خواخوږان د پراسانه كيدی چي یا به سر كښته نیولی وای او یا به خوله پته نیولی وای، **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

او غرنګه وژنه ماتي وړی او كفار **وَ أَكَلَ اللَّحْمَ الْبَيْتُ الْأَذَدُ** لازميږي په خوراك د اومو غوښو مگر هغه وخت كفاره نسته كه دغو غوښو چينچيان كړي وی « ولی دغه غوښي هم طبع نفرت خندی كوي او هم د غذا مصالح نه دي، **د زولش وائي** چي امام طحاوي په نقل د سيد شارح داسی وائي « چي فقهاء په خوراكو كی د دختی د بلكو پر لزوم كی يوه كفاری د معتبره كړيد چي سړي د دغو بلكو د خوراكو سره عادی وی نو كفاره باندی سسته، او كه عادت نه وو، نور وژنه په ماتي وړي او كفارت نه لازميږي، نو باید د اومو غوښو په خوراك كی هم د عادت او غير عادت فرق سره وكړه سې، **والجواب عن** چي د بعض د رختود بلكو د خوراكو عادت و لا پورې، او د اومو غوښو د خوراك عادت په انسانانو كی خو نسته مگر ليو طبع یا سپي طبع سړي وړي **قَالَ**

وَ أَكَلَ الشَّحْمَ فِي اخْتِيَارِ الْفَقِيهِ أَبِي اللَّيْثِ او غرنګه كفاره سسته په خوراك كی دواړو چي اومي وی په مذهب مختار كی د فقيه ابو الليث

المرقدی اوپه تجنیس کی هم ورته خبره په کړیده « وَاَلَمْ يَنْفَعِ الْمَصْنَفُ »

اوکه روژاتی وچې کړی غوشی وځوکی کفر هم
وَقَدِيدُ اللَّحْمِ بِالْإِتِّفَاقِ په اوږه نور نه وی پنج سوی اوکه کفر هم
قدید اللحم وی، په اتفاق روژه په ماته ده او کفار پر لارمه ده، ولی چې ډیر خلک وچې غوښی او
خوری « په صحراء کی خلک په اصطلاح لاندی وکړی او مالګه پر غوښه وچاوی او پسله وچوالی په
بیا کتن کتنی کتری ځندی جوړه وی، نو په دغه وخت کی تر اوښخی لوی او کوچنی داسی په
منزله دغو وچ او مه کبابونه خوری چې څه درته ووايم « وَاَلَمْ يَنْفَعِ الْمَصْنَفُ »

وَأَكُلُ الْخِطَةِ وَقَضُمَهَا إِلَّا أَنْ تَمِضَعَ قَمَحَةً فَلَا تَشْنُ

او دغه رنگه روژه ما توی او کفار لارموی خوړل دغو اوپه غاښو میده کولو او یا تیره ولو مگر
که روژاتی یوه دانه غنم خوله ته واچول اوپه غاښو میده کړه چې په ناروکی متلاشی او وپا
سوه او هېڅ خوندي نه معلومیدی، نو نه روژه په ماتیري او نه کفار په لارمیري « قَالَ الْمَصْنَفُ »

وَابْتِلَاعُ عَجَةٍ حِنْطَةٍ سَمْسَةٍ أَوْ خَوْهَا مِنْ خَارِجٍ فِيهِ فِي الْمُخْتَارِ

او دغه رنگه کفارت لارمیري په تیره ولو د کنجی ددانی او یا شل دغه لکه ایزدن دانه دخولی د
باندی نخه په مختار روایت کی، ولی په دی سن غذا پیداکیدی « فَكَانَ لَهُ » اربشی
که فی نیس کړی او یا لندی دانی د اربشویه د ویزی نخه راوکنی او وی خوړلی « کفار پر لارمه
ده ولی په دغه خوړلو او اربشود خلکو عادت جاری دی، اوکی وچه اربشه وخورل روژه په
ماته سوه مگر کفار دغه « لعدم الاعتیاد » مرد « وَاَلَمْ يَنْفَعِ الْمَصْنَفُ »

وَابْتِلَاعُ الطَّيْنِ الْأَرْمِينِيِّ مُطْلَقًا کفار هم لارموی خوړل دارمینی
ختمو مطلقا کی سړی عادت وی اوکی نه وی، ولی چې طین ارمینی د دواړو دپار خلک خوری، نو
دغه خوړل افطار کاملادی، لکه دنورو دواو خوړل،

يُوهَسَهُ : طين ارميني عطاران پیره فی پوښتنه په وکړه « قَالَ الْمَصْنَفُ »

وَالطَّيْنُ الْغَيْرِ الْأَرْمِينِيِّ كَالطِّفْلِ إِنْ اِعْتَادَ أَكْلَهُ

او دغه رنگه روژه ما توی او کفار هم لارموی خوړل د ختمو غیر ارمینی وو چې په عربی په طفیل
بولی اوپه پښتوی په دخوړ او بوکرګ بولی، لکن هلته دادوه شئ لارموی چې سړی مادی
وی لکه ډیری پښخی چې دغه کرګ دخوړلو عادت لری، اوکی عادت نه وی، نور روژه په ماتیري
مگر کفار باندی دغه « وَاَلَمْ يَنْفَعِ الْمَصْنَفُ »

وَالْمِلْحُ الْقَلِيلُ فِي الْمُخْتَارِ لارموی په مختار روایت کی، درویش وائی

چې مراقي وائی، لا انکثیر منه، او ډیر مالګه خوړل کفارت نه لارموی، وروسته په داسی وپا
دی، وانه من الامتحانات بالجواب، او د خبره چې دلې مالګی په خوړلو کفار لارمیري

او ډیری مالګی په خوړلو کفارت نه لارمیري د امتحان فی مسئلو نخه ده په جواب کی یعنی چې
ددی مسئلې په صحیح جواب خوړل پوهیدي او که نه لادری « وائی، ددی سؤال اول امتحان

داري چې ته یوسړی ته ووائی چې هغه کفر شئ دی چې دلې په خوړلو په کفار پر روژاتی لارمیري
او ډیر په خوړلو په کفار نه لارمیري « نوفرضا کړی دته ووائی چې هغه مالګه ده، نو دهم

امتحان په دادی چې نووی دا حکم صحیح دی، درویش وائی چې هم مراقي او هم طحاوی
دا جواب داغسی مجهول پری ایښی دی د امتحان دپار لکن عامی خلک یعنی پښتانه وروڼه

لارموندی په تشویش کی نه اچوي، بلکه جواب داسی بیا توی چې دلې مالګی دخوړلو ډیر
خلک عادتیان دی او بلې مالګه خوړل داهم ده، د بعض خلکو دپار چې بدن کی ډېر اکثراً

په وینا د مالګی سیستم کمزوره سوی وی، نو چې لې مالګه هم عادی شی ده او هم دواړو
خلک کفار په پر خوړل لارمیري، او ډیر مالګه خوړل نه عادت کیدای سی او نه دواړو، نو

خلک په خوړلو په روژه ماتیري، او کفار نه لارمیري، لکن دلې او ډیری مالګی مقدار راړائی ته
د مسئلې په موکول دی، فتدبر

فَسَالُ الْمَصْنُفُ وَأَبْتِلَاغُ بَرَاقِ زَوْجَتِهِ أَوْ صَدِّيقَتِهِ لَا غَيْرَهُمَا

اود غرننگه كفاره لازميری اور وژنه ماتيری په تيرولو د نارود مايني اوياد اشنا ي يعنی چې هلك وي اويده محبت ورسره وي. نه د بل چا د نارو په تيرولو سره چې وژنه خو په ماتيری او كفاره نه په لازميری، دليل په دادي چې د اولو د وژنه نارو سره سرې خوند اوينه اخلي کمايدل عليه التجربة، اود نور وختگلو پر نارو خوند خو پرين دده دسرې خوا پرگه چې:

فَسَالُ الْمَصْنُفُ وَأَكْلَهُ عَمْدًا بَعْدَ غَيْبَةٍ أَوْ بَعْدَ حِجَامَةٍ أَوْ بَعْدَ مَسِّ

اود غرننگه كفاره سته چې رفاقي په قصد وژنه وځوري وروسته ترغيبت دچا. دا كفاره خوا

أَوْ قُبْلَةٍ بِشَهْوَةٍ أَوْ بَعْدَ مُضَاجَعَةٍ مِنْ غَيْرِ انْزَالِ

مخواه سته کده ته هغه حديث د عليه الصلوة والسلام يعني الغيبة تغطر الصائمه. ورسيدن

أَوْ بَعْدَ دَهْنٍ شَارِبِهِ ظَانًّا أَنَّهُ أَفْطَرَبِذَ الْكَلْبِ

د دغره حديث پوهيری کړه. چې تاويل په اجماع د مجتهدينو ادی چې ثواب په نسته، اوکه

مفتی فتوی د ماتيدو وړ کړی اوکه نه، ولی چې دا حديث مخالف د قیاس مخه دی من کال الوجوه

او یا وروسته تر وینو کښو وژنه په قصد ماته کړه هم كفاره پرسته، د وینو په صورت ک

که ختم نه وی ورسيدلی خو كفاره سته، اوکه هغه حديث چې، افطر الحاجم والحجور، و

رسيدلی وو، او په تاويل په هم پوهيدی چې مراد دادي چې حاجم او محجور و افطار ته نزدی

سوه، حاجم په سبب د وینو کښو لوبه ذریعه دهغه ښیښی چې دی وینی په کارې او محجور

په سبب د وینو کښو سره نو هم كفاره باندی سته، ولی چې دده عمدًا ما تولوده له هغه دليل

نسته، اوکه حديث ورسيدلی وولکن په تاويل په نه پوهيدی او پر ظاهر باندی حمل کړی

وو او یا مفتی فتوی وړ کړی و چې ستار وژنه په وینو کښو ماته سوه.

نویه دی صورت کی كفاره باندی نسته. ولی چې په ظاهر د دغه حديث اوزاعی او امام احمد فتوی وړ کړيد، نو دا شبهه سوه، اود غرننگه كفاره پر لازمې ده کی څه په دې شهوت سر وخته د مايني غځنه او یا په ماینه په شهوت سره کړه او یا ورسره پر یو کی او ورسره لاس تر غاړه سوپه دی د ورسره وروصور توکی انزال نه سوا وده د ظن داو و چې په دغو کاروسره زما وژنه ماته سوه، نویه په قصد سره د وډی وځورل یا په اوبه وڅښلی نو كفاره باندی اوکه په دغه صورت توکی انزال سواو یا په وژنه پسې وځورل یا كفاره نسته، ط، دليل په دادي چې په دغو کارود ده وژنه فاسده سوه بيله كفاری. ولی چې جماعی خو په نه دی کړی نو و چې د وډی وروسته خورل وژنه په نه وه نو ځکه كفاره باندی نسته.

مسئله مگر هغه وخت كفاره باندی نسته کده داسی یو حديث اوریدلی وو که ختم

هغه حديث صحیح نه وی چې هغه حديث پردی دلالت کوی وژنه ماتيری، نویه د دغو کارو

کی وژنه پسې وځورل، او یا په دیو فقیه عالم غځنه پوښتنه وکړه چې په دغو کارو وژنه

ماتيری او که نه هغه فقیه فتوی د ماتيدو وړ کړه، که ختم هغه فقیه خطا ولی ووپه هغه فتوی کی

نو ځکه ده وروسته وژنه پسې وځورل نو كفاره باندی نسته، ولی چې ظاهر د حديث اوياد

فتوی شبهه وگرځيدله اود وړاندی تيره سوه چې شبهه مسقط د كفاری ده، برائيم، ط، در،

اود غرننگه كفاره باندی سته کی بریتونه غوړ کړه اود ده گمان داو و چې په دی غوړیدو سره زما

وژنه ماته سوه، نو خورل و غیره پسې شرح کړی، وجه د كفاره په داده چې دغه گمان دده

کورمند شرعی نه لری که څه هم هغه ثابت نه وی، نو چې ده وروسته خورل وکړی نو وژنه

په په قصد ماته کړه نو كفاره باندی لازمې ده،

فائده، مصنف په مراقي ضمه کی وائی چې که دغه بریتو غوړیدو والا که دیو

فقیه غځه پوښتنه په دغه باره کی وکړه هغه ورته وویل چې د بریتو په غوړیدو دی وژنه ما

سوه، نویه دغه په خورل و غیره شروع وکړه، هم پرده كفاره سته، ولی چې د مفتی

بینی بی خایه ده نو اعتبار لری، نو وروسته خورل دده په قصد وژنه ماثول دی، نو

كفاره باندی سته، دا حکم مصنف د کمال غځنه او هغه د برائيم غځنه نقل کړی، لکن وروسته

مصنف وکیل دی چی قاضیان وائی چی سری جا هلوی نور دغی فتویٰ په صورت کی پرده
کفارہ نسته « قَالَ الْمُصَنَّفُ »

إِلَّا إِذَا أَفْتَاهُ فَقِيهٌ أَوْ سَمِعَ حَدِيثًا وَلَمْ يَعْرِفْ تَأْوِيلَهُ عَلَى
الْمَذْهَبِ مَكْرَهَهُ وَخَت كَفَارَهُ بِلَانْدِي نِسْتَه كَرْدِي سَرِي پي موجوده كاروكي ديو
فقيه عالم مخزن فتوى طلب كړي وه، او هغه ورته وويل چې روژه دي په دغو كارو ماته سوه
نوپسله هغه مخزنه په خورك وغيره لاس پوري كړي، او يادي سري يوحديث اور يدي ووه
چي هغه دلالت پردي كاوه چي په دغو كارو روژه ماتيږي، اودي يه په تاويل دهغه حديث
دمذهب دلاري نه پوهيدى، نو بيا پر هغه حديث ده خپله روژه ماته وبلله نو يه خكه
خورك وغيره شروع كړي نو كفاره باندې نسته، ولي چي فتوى دهغه مفتي اويك حديث ده كره
شبهه وگرځيد له، او په شبهه سره كفارت ساقطېږي، كما سريرا، « قَالَ الْمُصَنَّفُ »

وَأَنْ عَرَفَ تَأْوِيلَهُ وَجَبَتْ عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ تَأْوِيلُ حَدِيثٍ
برابر مذهب سره پوهيدى، يعنى چي دمذهب دلاري په هغه كار روژه نه په ماتيږي له او
حديث تاويل درلودى اود اسري هم په خبر و نو كفاره پر لازمه ده، ولي چي ده وروسته
روژه په قصد و خورله، كما في الحديث: أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ كَمَا مَرَعَ التَّائِيلُ «

وَوَجَبَتْ الْكَفَّارَةُ عَلَى مَنْ طَاوَعَتْ مَكْرَهًا
او واجب ده كفاره پر هغه بنحې چي مېړه يه په روژه كې جماع د ورځي خنډى وغوښتي په
زوره، او باره دي هم ورسره خوښه كړه پر توگما بن يه خلاص كړي مېړه يه ځان ته
ور پرېښو، نو پر دواړو كفاره لازمه دي، « وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ »

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَلَدِي وَلِإِسْرَائِيلَ وَلِمَنْ نَظَرَنِي بَيْنَ الْأَيْدِي

فَضْلٌ فِي الْكَفَّارَةِ وَمَا يَسْقُطُهَا عَنِ الذِّمَّةِ بَعْدَ الْوُجُوبِ

د افضل دي په بيان كې د كفارت او د هغه شي چي كفاره د ذمي نخه ساقطه وي وروسته تر وجوب د كفار

سَقَطَ الْكَفَّارَةُ بِطَرَوْ حَيْضٍ أَوْ نَفَاسٍ أَوْ مَرَضٍ
المصنف ساقطېږي كفاره په سبب د عارض والي د حيض يا نفاس و بنحې ته، او بيا يوه داسي

مُبِيحٌ لِلْفِطْرِ فِي يَوْمِهِ وَلَا تَسْقُطُ عَنْ مَنْ سُوِيَ رِبِهِ
ناجوري پيښه سي تر بيا ښځي ته، چي هغه ناجوري وروڼان ته روژه ماتيږي رواكوي، لكن

كُرْهَا بَعْدَ لُزُومِهَا عَلَيْهِ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ كَارِهِ يَدْعُو
د ادري سره وړج كې پيښ سي، اونه ساقطېږي كفاره دهغه چا مخه چي په سفر بوتله سي، په زور سره

پسله هغه چي كفاره پرده لازمه سوي وه، په ظاهر روايت كې « د روښن وائي: چي صورت
د مسئلي داسي دي « چي يوي ښځي په قصد روژه ماته كړه نو كفاره خو پردي لازمه سوه، لكن دغه

بنحې هم په دغه وړج كې حائضه سوه او يا لنگه سوه چي نفاس سوه، هغه لازمه كفاره د دي نخه ساقط
سوه، او يا بنحې يا زور وچي په قصد يه روژه ماته كړه نو كفاره خو پر لازمه سوه، لكن هم په

دغرو وړج كې يوه داسي ناجوري و دغرو ښځي يا نر ته پيښه سوه چي كه ددوي روژه واي ماتيږي
او د امانتول په دغرو مرض و دوي ته رواكوي واي، نو هغه لازمه كفاره ددوي نخه ساقطه سوه اونه

ساقطېږي كفاره په سبب د دي چي دغرو سري چي كفاره پر لازمه سوي وه له دي سببه چي په
قصد يه روژه ماته كړي وه په زور چا سفته روان كړي، نو پر دغه سري كفاره باقي ده «

فَكَفَّرَهُ: كَرْدِي سَرِي چي كفاره پر لازمه سوي وه پخپله خوښه په سفر وتلي و نو نو كفاره
په طريق اولي پر پاته ده « دره »

پوښتنه: په دغو څلورو سره ووصو، توکي چې وروسته تر لزوم د کفارې عذر پيښ
سوي دي يعنې حيف، نفاس، مرض، سفر، نوولې به درو اولو صورتوکی لانه کفار ساقطېږي
او په څلورمه صورت کې نه ساقطېږي **جواب:** فرق يه داده چې په اولو درو
صورتو کې عذر د صاحب الحق د خوادې يعنې د خدائې د خواچې روژه هم دده حق ده. او په
څلورمه صورت کې عذر د بنده د خوادې چې مکره دی او يا بېخپله روژتای دی.

مسئله: که سړی مرض مېچ بېخپله وځانته پيښ کړي، يعنې يا په ځان تېپي کړي او يا
په قصد د بام څخه ځان راواچاوه وغيره، انکه، نوهغه لازمه کفار دده څخه نه ساقطېږي، ولي
چې عذر د صاحب الحق د خوادې دی بلکه دده د خوادې ک، م. **مسئله:** يوروزان
په يو کار کې ډير ځان ستړی کړي او وخت د دولې وړ نو ډير ژبړی سوبان په روژه ماته کړه
کفار باندې سته، ولي چې ستړتيا دده د خپله لاسه څخه پيښه سوه د صاحب الحق د خوا
نډه (وهغه خبره چې بقالې کړيده چې پر دغه سړي کفار نسته، اعتبار نه لري، ولي چې ددی
سړی اود «مَنْ سُوْفِرَ بِهِ غَدْفَرٌ دى» قَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَالْكَفَارَةُ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ وَلَوْ كَانَتْ غَيْرَ مُؤْمِنَةٍ

و کفارۃ الصور آزادول دی د مړي که څه هم مسلمان نه وي، او امام شافعي واي چې په تحرير
کافر کفار نه ادا کيږي دى دا کفارۃ الصور پر کفارۃ د قتل الخطاء قياسوي چې هغه کې تحرير
رقيبۃ مؤمنه راغلې دي، مونږ وايو چې په کفارۃ الصور کفر رقيبۃ مطلق راغلې ده، فالماطلق
يجري على اطلاقه والمقيد على تقييده، ولي چې دا واقعې سره جلادې، کاتر في صول الفقهاء

فکايده: د مړي آزادول به په نيت د کفارې وي **فکايده:** مړي که
لوی وي او که کښی حتی شيرخوړه کفار ادا مکيږي، او يا چاته مړي په گرو ورکړي، او يا
قتيلېدلی وي لکن چې ژوندي معلوم وي، او يا خصی وي، او يا په يوه سترگه ژوندي وي،
او يا په يولاس يا يوه پښه پري وي، او يا د سړي قریب وي چې په نيت د کفارې به يانې
وی او د قریب څخه، ذالرحم محرم، مراد دی، ولي چې د هغه په شراعت کې نيت د کفارې شرط دی

په نورو قبا نوكي لكه دا كا نړوي وغيره **فكايده:** كې دواړه لاسونه پري و
په دواړې پښې پري وي، يا گونگي وو، يا په دواړو سترگو ژوندي وو او يا د هيف د پاړ
لويې وو، نو د دغو مړي نو په آزادولو سره د کفارې عاړه نه وو زې، م، ط، د، ق، ا، ل، المصنف

فَانْ عَجَزَ عَنْهُ صَامَ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ لَيْسَ فِيهِمَا

او که چېرې دغه روژه ماتوونکی عاجز وود مړي د آزاديدو څخه بېخ نه شي مړي درلودی او نه
شي قيمت چې په رايه کښی او يا لکه په اوسني يا
عید ولا ايام التشریق کې په هيڅ اسلامي مملکت کې مړي موافق
د شريعت سره وجود نه لري، نو بيا دی دغه سړي روژي وکښی دوه مياشتې پرله پسې يعنې په
ماين کې به يې روژه نه خوري، او نه به وي په دی دوو مياشتو کې داختر وروځ، او نه د تشریق
ورځې د لوی اختر، ولي چې د دغو درو ژونديو څخه نهی راغلې دی، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

فَانْ لَمْ يَسْتَطِعْ اطْعَمَ سِتِّينَ مَسْكِينًا يُعْشِيَهُمْ وَلَغَدَّيْهِمْ

او که طاقت د دوو مياشتو روژونو نه درلودی يعنې په سبب د کبر سن (پښې ژړوب) يا مرضي
وغيره بيا دی نو دوه وړکړي، و شپيتو مسکينا نوته، ماينام
عشاء و غداء او غرمه، مگر دوه دوه وړکړي چې مړونکی د دوی وي، **مسئله:**
پريو ځای اجتماع د ۶۰ مسکينا نوته شرط نه ده بلکه صرف عدد د ۶۰، مسکينا نو شرط دی
که څه هم په تپال تپال وي، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

اَوْ غَدَائَيْنِ اَوْ عِشَائَيْنِ اَوْ عِشَاءً وَ سَحُورًا او يا دی
دوه وړکړي، او يا دی دوه ماينامه دوه وړکړي، او يا يو ماينام او يو پيشله يعنې
که روژه و، دوه وړکړي، **مسئله:** دا شرط دی چې هغو اولو مسکينا نو چې غرمه
يا ماينام به دوه وړکړي وي هم بعينه هغو مسکينا نوته د ابل وخت دوه وړکړي ورکوي

حتی که غزیه ۲۰ مسکینا نوبه دودی ورکړه او ما بنام یه بیا نورو ۲۰ مسکینا نوبه دودی ورکړه غاړې به نه خلاصیږي تاچی دیوی دلی دودی بیرته راوه نه گرځوی»

مسئله: کی یوه مسکین ته ۲۰ ورځې دغڼې او ما بنام دودی ورکړه هم صحیح ده.
مسئله: چی پر سترخوان به مسکینان کښینه ول نوده ټولودو مریا تر وخته به سترخوان نه ځنډی ټولوي. **مسئله:** که دودی غلمینه وه نووچه دودی هم کافی ده که هم غوښی وغیره نه وی ورسره، او که اور بښینه وه نو یو تنی دتیریدو ورسره شرط دی که هم شلومې یا کرتوې، ولچی ور بښن زړه ده، **مسئله:** که یو یوه دغو مسکینانو کی موړو یعنی یو پیلا یه دودی خوړل وه هغه کفایت نه کوی که غڼم ددغرسې دونه لوی نسی وی چی سر دیو او دودی خوړلو او سر هم دبل خالی نسی سړی قدر دودی خوړلایي ولچی دغرسې خوده یعنی کفاری والا موړنه کی بلکه نیم نسی به ورکړي، قال المصنف

أَوْ يُعْطَى كُلُّ فَقِيرٍ رِضْفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ أَوْ دَقِيقَةٍ أَوْ سَوِيٍّ
 او بادی ورکړی هر فقیر ته نیمه کاسه دغڼو او یا اوږه دغڼو او یا سویق دغڼو، یعنی چی غڼم

أَوْ صَاعَ تَمْرٍ أَوْ شَعِيرٍ أَوْ قِيمَتِهِ عَرَبُوحٍ يَهْ بِهْ خَوَاكِ عَادَتِ وَوِیْهْ
 سفر وکی، تاچی هر څای پنځولوته دودی ضرورت نه وی بلکه دوی به دغه سولوت په اوږه نده کړه بیا ب خوړل یا چنبل، او کی ننی کړی نه وی بیا خورصف اوږه خوړل د طبیعت موافق نه دی بلکه پر سړي بد لگیږي، کما هو ظاهر، او یا د یوه کاسه خرما ورکړی، او یا یوه کاسه اور بښی او یا قیمت دهریو، چی وی، **پوه سه:** چی کاسه څلور کیلوده او نیمه کاسه دوه کیلوده. قال المصنف:

وَكُنْتُ كِفَارَةً وَاحِدَةً عَنْ جَمَاعٍ وَأَكِلَ مُتَعَدِّدٍ فِي

او کافی د یوه کفاره دجا عو په روژه کی په قصد سره او د خوړل څخه په قصد سره په څو ځو

أَيَّامٍ لَمْ تَخْلَلْهُ تَكْفِيرٌ وَلَوْ مِنْ رَمَضَانَ عَلَى الصَّحِيحِ

کی متعدد واورونه، لکن چی په مابین کی کفاره نه وی ورکړه سوي، که غڼم دغه جماعی او خورک ددو روژو وی یعنی ددرو میاشتو دروژي پر صحیح روایت باندی: درویش وایي چی حاصل ددی مسئلې دادی چی یو روژا کی دیوی روژي په میاشت کی څو وار جماع وکړي او څو وار په خورک وکړي، یعنی په قصد یه دا کارونه ددوژي وکړه نو د ټولو یوه کفاره کافی ده، په اتفاق دروایا تو، ولی چی مقصود د کفاره څخه زجر دی او ددغه سړي زجر په یوه کفاره کیدای سي، او کی ددو میاشتو دروژي په دغه کارونه وکړه او کفاره یه تراوسه نه وه ورکړی هم یوه کفاره یه پس ده، په نیزد امام محمد، قال فی الاسرار والبناریة وعليه الاعتماد، ولذا قال المصنف على الصحيح، لکن په هجران کی وایي چی ظاهر الروایه دادی چی که روژه ما ټول په دوو میاشتو کی وه دوی کفاری پر لا زمیږي، که غڼم اول کفاره یه نه وی ورکړی قال وهو الصحيح کذا فی الجوهرة، فاختلف التصحيح فی هذه المسئلة فالاحتياط فی ظاهر المذهب كما لا يخفى، در قال المصنف:

فَإِنْ تَخَلَّلَ التَّكْفِيرُ لَا تَكْفِي كِفَارَةٌ وَاحِدَةً فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ

او کیچری کفاره په مابین کی ورکړی وه یعنی یو وار چی روژه یه په قصد ماته کړه په هره توګه چی وی یعنی که جماع وی او که خورک وی نوبه کفاره ورکړه وروسته یه بیا په هغه کار یا بل کار بیا روژه قصد ماته کړه، نو هغه د څخه چی کفاره وکړی ده هغه کفایت نه کوی بلکه بله کفاره به ورکړی په ظاهر روایت کی، ولی مقصود د کفاری څخه خوجو و، نو ده چی بله پلا روژه ماته کړه نوبه او که کفاره دوه زجر نه دی حاصل سوي، نو ځکه بل زجر غواړي، او بله خبره داده چی زجر خوتر ګناه وروسته وی، نو اوله کفاره خوتر دوهمی ګناه د څخه ده، شعر:

وَأَحْسَنُ مِنْكَ لَمْ تَرْقُطْ عَيْفٍ : وَاجْهَلُ مِنْكَ لَمْ تَلِدِ النِّسَاءَ :

خَلَقْتَ مَبْرَأً مِنْ كُلِّ عَيْبٍ : كَانَ لَكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا قُتِلَ :

بَلَّ مَا يَفْسِدُ الصَّوْمَ مِنْ غَيْرِ كِفَارَةٍ

د باب ثبات دی په بیان کی دهغو شیانو چی روژه خواسته وی مگر کفار نه لازمی وی،

وَهُوَ سَبْعَةٌ وَخَمْسُونَ شَيْئًا شَيَان دى **يَوْمَ سَه** او هغه چی روژه فاسده وی او پنځوس چی امام لوطاوی دد غوء ۵ شیانو پاره یو مختصر قانون کلی بیان کړی دی چی تر هغه دغه بوله ۴۵ او پنځوس شیان لاندی کیږی یعنی چی قضاء دروشری پرسته او کفار نهسته هغه قانون دادی، چی پیبوشی کی غذا والی توی اوبه معناد غذا پکښی وی نو دهغه په خوړلو سر روژه ماتیدوی او کفار نهسته، اویا غذا پکښی وی لکن عذر شعی ورسره ملگری وی، اویا قصر د غذا، اود اشی ورسیری ولس ته یا وداغ ته، اویا کمال شهوت دفرج پکښی وی یعنی غیر جماعو چی ددی قبولو مثالونه به د مصنف په بیان کی راسی ان شاء الله نو کفار نهسته او قضاء پرسته،

سَأَلَ إِذَا أَكَلَ الصَّائِمُ أَرْزَانِيًا أَوْ عَجِينًا أَوْ دَقِيقًا

کچیری و خوری هژاقی په وړج کی دادای روژی، وچی ورجی، یا خمیر اوبه اویا وچ اوبه، لکن چی دد غوا ورسره غوړی یا د وښا یا بوره نه وی کړه، او که دد غوشیانو نخوړو ورسره کپوړو بیا کفار هم پراجه ده، م. سَأَلَ المصنف:

أَوْ مِلْحًا كَثِيرًا دَفْعَةً اویا و خوری ډیره مالگه په یوه پلا، او که په ډیرو واروسو فی و خورله نو په اوله پلا خوړلو سره یهم روژه ماته سو کفار نه کفار پرلازمه سو، نوځکه به ستا نخوړ سوال وکړی چی کوم دی هغه چی په لب خوړلو سره فی کفار لازمیږی او ډیر په خوړلو سره یه روژه ماتیدوی لکن کفار نه لازمیږی، نو تر ورت وایه چی هغه مالگه ده،

اللهم اغفر لجؤلته ولکاتبه

سَأَلَ أَوْ طِينًا غَيْرَ أَرْمِينِي وَلَمْ يُعْتَدَ أَكْلُهُ خْتَه چی ارمینی

نوه، او حال د او چی دی په خورلو عادی نه وو، او که خته ارمینی و چی هغه واده اویا غیر ارمینی خووه لکن خوړونکی ورسره عادت وو، نو بیا قضاء او کفار نه دواړه پرسته

مطلقاً ط، عز، **أَوْ أَكَلَ نَوَاتًا أَوْ قُطْنَا أَوْ كَاعَدًا** سَأَلَ المصنف:

اویا په و خورلی دخوما منده که یا پنبه یا کاغذ، یعنی دغسی شیان چی عادتاً نه خوړل کیږی مزاقی وای چی یا په شین رنگ اویا شره رنگ و خوله و اچوه، ناریه شینی یا نری سوی نو هغه ناریه تیری کړی هم روژه ماته ده او کفار نهسته، سَأَلَ المصنف:

أَوْ سَفَرَجَلًا وَلَمْ يُطْبَخْ اویا په و خوری بهی چی پوخ سوری نه وو، ولی داسی پخ بیا په خورلو سره کفار هم لازمیږی، سَأَلَ المصنف:

أَوْ جُوزَةً رَطْبَةً اویا په و خوری لوند جوز لکن پوه سه چی چی د لاند جوز په خورلو کی تفصیل سته هغه دادی چی دغه جوز مغز نه وو

نیولی، نو په خورک کی کفار نهسته، او کی مغزی نیولی وو نو روژاقی هغه جوز سره ډپوستکی ورو وی او تیریه کړی، نو مونږ مشا مخ وای کی پوستکی تر مغز د مخه خلق نه ورسید

روژه خویه ماته سوله مگر کفار باندی نهسته، او کی خلق ته اول مغز و سیدی بیا کفار باندی سته، ولی چی په اول صورت کی په پوستکی روژه ماته سو پوستکو خو کفار نه لازمیږی، او په دوهم صورت کی په مغز و روژه ماته سو او مغز هغه غذای شئی دی کفار لازمیږی، **مسئله:** کی وچ جوز سره ډپوستکی او د مغز و چی چی او تیر

یه کمر، کفار باندی نهسته، ولی داسی خورک د جوز عادی شئی نه دی، م

مسئله: کی لوند بادام و خوری کفار پرلازمه ده، ولی چی د بادام لوند خورک هم عادی شئی دی لکن د اهلته چی مغزیه نیولی وی او کی مغز نه و نیولی بیا کفار نهسته،

ولیچی د بادام خورک په داسی صورت کی عادی شی ندی، ط « تَکَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوَابْتَلَعَ حَصَاةً أَوْ حَدِيدًا أَوْ ثَرَابًا أَوْ حَجَرًا أَوْ يَابِ تَبْرَةً
یعنی کشتی شگه اویا و سپینه، یا خاوری اویا دبره، نوروزه ماته او کفاره نسته، ولیچی
داشکیان نه غدا ده (ونه په عادت کی خورکی شکیان دی، پری شیانو قیاس دی سره زریا
سپین زریا زمره لاجور وغیره، تَکَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ اخْتَقَنَ أَوْ اسْتَعَطَّ أَوْ أَوْجَرِبَصِبَ شَيْءٌ فِي خَلْقِهِ عَلَى الْأَصَحِّ

اویا په دستور وکړی چی «اماله» به هم بولی یعنی دکوفی دخواد وانی ته رسول، اویا په پزی
دخوالوند شئی وخلق ته ورساوه، اویا په پزی دخوالوند شئی وخلق ته ورساوه، اویا
په ایجار وکړی چی وروسته عبارت په تفسیر دی یعنی یوشی په په خلق کی دننه توی کړی
پراصیح مذهب، په اصح و شیو کی احتراز وکړی د قول غنچه دامام ابویوسف چی هغوالی
چی په دغودرو سره صورتو کی کفاره باندی واجب ده، دلیل د صحیح روایت دی چی کفاره
خومربوط په افطار پوری ده چی صورته و معنای، او هغه په خورلو سره راجی او پغوصو
کی خو خورل نسته، او مطلق فایده چی په دغوشیانو کی سته چی هغه دواوی دی
خوروزه ماتوی او کفاره نه لازمی، مر «مسئله: که سری رفراتی په پینه
سړ اوبه په پینه اوبه په زهره کشتی کړی چی دماغ قی ورسیری روزه په ماته سوه، س، ط،

تَکَالَ الْمُصَنَّفُ أَوْ اقْطَرَفِي أُذُنَهُ دُهْنًا أَوْ مَاءً فِي الْأَصَحِّ

اویا په وختو کی په غونډ کی روغن یا اوبه نوروزه په ماته سوه، کفاره نسته پراصیح روایت
پوه سکه: چی په روغنو کی خواخلاف نسته چی روزه په ماتیری ولی روغن خو
هم فایده ده اود غونډ لاری دماغ ته مفطوره سیدی، لکن په اوبو کی اختلاف دی
قاضیخان او کمال ولی چی روزه په ماتیری، ولی چی مفطر دماغ ته ورسیدی دروغاتی

په فعل سه فایده ته اعتبار نسته، اوبه محیط کی وائی چی صحیح داده چی روزه نه په
ماتیری ولیچی اوبه خود ماع ته (ت) ولان کوی، نو فطر که څه صورته پیدا سو لکن معنی فطر
نسته، مر «تَکَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ دَاوَى جَائِفَةً أَوْ أَمَةً بِدَوَاءٍ وَصَلَ إِلَى جَوْفِهِ أَوْ دَمَغِهِ

اویا په دوا وکړه د جائفه تپ اویا امه تپ په داسی دوا ورسره چی هغودوا ولس ته ورسیری
اویا هغه دوا ورسیده و دماغ ته، پوه سکه: چی جائفه هغه تپ دی چی په نس
کی وای او امه تپ هغه دی چی په سر کی وی، نو دوا عامه ده که چی وی او که لنده وی.

فایده: د جائفه تپ په دوا کی تفصیل دادی، که تپی یقینا په پوه سو چی دوا
د تپ غنچه نس ته ورسیده، نو خوا تفاقا په روزه ماته سوه (وکی شک وو چی دوا به
نسته رسیدلی وی او که نه! نو که دوا لنده وه امام اعظم وائی چی روزه په ماتیری، ولیچی
لنده دوا غالباً د تپ غنچه نس ته رسیدی، اویا ران وائی چی روزه په شک نه ماتیری
او که دوا وچ و (اوسری په کینی شک و چی رسیدلی به وی او که نه! نوروزه اتفاقا نه
ده ماته، پوه سکه: چی داشک اویقین په تپ پوری اوبه لری چی دیر تر روزه تپ دی
چی نس ته نن دې دی او که سرتری دی چی د نس غنچه لری دی یا لری یا پیر.

پوښتنه: د حدیث مبارکه غنچه داسی معلومیدی چی دروژری ماتوالی په نس او
فروج پوری اوبه لری، یعنی چی نس ته شئی داخل سی یا ده فوج شهوت پر بجای سی، نو د سر تپ
په دوا سره که غنچه دماغ ته ورسیری ولی روزه ماتیری، جواب: چی اصباء او
حاکمان اود اکثرانو په متفق دوا دا خبره منلی ده چی د جوف الرأس اود جوف المده تر مابین
سوری سته چی هغه شئی چی جوف الرأس ته ورسیری جوف المده هم رسیدی، نو که
په روزه ماتیری، هذا حاصل ما فی فتح القدر وشرح الطحاوی مع زیاده من در، قال

أَوْ دَخَلَ حَلَقَهُ مَطَرٌ أَوْ ثَلَجٌ فِي الْأَصَحِّ وَلَوْ مِيتَلَوْ بِصُنْعِهِ

اویا داخل سی وخلق ته دروژاتی دباران اوبه یا واوره کی خرم په اختیار ستر تیری نه کړی
اوکی په اختیار تیری کړی بیا کفار هم پر لانه ده، ط « **فَنَاءُ يَدِهِ** په فتا وای
هنډیه کی وای که دروژاتی په خوله گرز دثر رندی شوق، اویا په دوا مید کول او هغی
دوا خونډ په په خوله کی محسوس کړی، اویا دود داوړ په په خوله شوقی اویا باد دوری
جوړی کړی اوده په خوله شوقی، اویا د آسانو وغیره د خفا ستودوری دده په خوله شوقی روژه
په نه ماتیږی»

قَالَ الْمُصَنِّفُ: وَأَفْطَرَ خَطَاءً لِسَبْقِ مَاءِ الْمُضْمَضَةِ إِلَى جُوفِهِ
اویا په روژه ماته کړه په خطا ستره چې نهی قصد و او نهی روژه هیڅ وه بلکه وړاندی سوی اویا
دخولې پر یولو ونس ته دده ولاړی، نور روژه خویه ماته ده، او کفار باندی نسته لعدم القضاء
سؤال: په صحیح حدیث کی راغلی دی: رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَاءُ وَالنِّسْيَانُ وَمَا اسْتَكْرَهَ
عليه. نو ددی حدیث په مقتضی باید په خطا ستره روژه نسبی ماته لکه په هیڅ نه ماتیږی
جواب: په حدیث شریف کی مراد رفع دگناه ده یعنی په خطا چې روژه خندی ماته
سی نوگناه کار نه دی، اود روژتی ماتوالی په په سبب دعدم احتیاط دی په مضمه کی
وهذا هو الفرق بين الخطاء والنسيان «فافهم» مر، ط، در، **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

أَفْطَرَ مُكْرَهًا وَلَوْ بِالْإِجْمَاعِ أَوْ كَرِهَتْ عَلَى الْجَمَاعِ

اویا چاروژاتی مجبور کړی دروژتی پر ما ټولو کشرم پر جماع دماښی مجبور کړی، قال المراق
فی الصحيح وبه یفتی، اویا بنجر روژاتی میره وغیره مجبور کړه پر جماع نوه تر په صورت
کی پر نر کفار نسته **سؤال:** دترچې د مجبوری په وخت کی دجماعو غنې لک سونو
معلومه ستره چې دده دغه جماعی خوښی سوی اویا رضی سو نو باید کفار پر وی جواب
دآله لک والی خو طبعی کار دی دلیل د رضاء او خوښی نه دی، مر، اود روژاتی په صورت کی پر
بنخه کفار نسته **پوښتنه:** که بنخه په اول کی خود جماعو غنیزه انکار
کاوه لکن تر په زړه پیر تگابن په خلاص کړی او خرنګه چې نرآله ددی په کس ورنه کړه دی

نه فی هم خوند وړ کړی اویا په دغه کار راضی سوله، نوهم پر بنخه کفار نسته او کخرنګه
جواب: یا کفار پر وی نسته، ولی نفس چی نرآله وړد اخل کړه ددی روژومات ستره
وروسته فی خوند وړ کول اویا راضی والی خو په پسله فساد دروژتی دی **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَأَفْطَرْتُ خَوْفًا عَلَى نَفْسِهَا مِنْ أَنْ تَمْرُضَ مِنَ الْخِدْمَةِ

اویا بنجی روژه ماته کړه د سببه دبیری پر خان باندی چی تر په مریض سم په سبب خدمت

دبا دار اویا د سیره که بنخه منعه وی او که
أَمَّا كَانَتْ أَوْ مَنَكُوحَةً خړه منکوحه دیر چاوی، نو کفار باندی نسته،
ولی چی دې روژه په سبب د عذر ماته کړه، لکن معتبر په دی باب کی غلبه الظن دی نفسی
نهی **پوه ستره:** چی دغه شریف په کتابو کی وای چی منیخی ته روژتی چی منع کوی
د خدمت غنر دبا دار کی دا عاجزه کوله د اراء غنر دفرضو کارو، نو سر ددغه حکم شریف بیا هر پر
باندی کفار نسته چی روژه ماته کړی په سبب د عجز خدمت غنر دبا دار نو پر خوی بنجی
خو په طریق اولی کفار نسته په سبب د عذر مذکور، وهذا التيمم مذکور فی التاتاریخاتیه

قَالَ الْمُصَنِّفُ: أَوْصَبَ أَحَدٌ فِي جُوفِهِ مَاءً وَهُوَ نَائِمٌ

کی اویا و حال داچی روژاتی بیده وومثالاً روژاتی بیده و و او خوله په خلاصه نیولی و بل سړی
په په خوله کی اویا وړ توی کړی هغه اویا فوراً دخلق دلاری نس ته ولاړی اودی راوړلین
سو، اویا ضرار وین خو بیا هغه بل سړی ورت و وئیله چی ماستا په خوله کی اویا وړ توی
کړی او تاتیری کړی روژه خویه ماته ستره، ولی چی مفطریه ونس ته وړ سیدی مکر کفار
پر نسته ولی چی دروژاتی قصد اورضاء نسته، در، ط وای چی دامثله مصنف ددی دپار
ذکر کړه چی د بعض خلکو په دا توهم وای چی دغه بیده به لکه بیر وونکی وی او روژه به فی
نه ماتیږی، وجه دفرق داده چی هیری والا افطار صاحب الحق جل جلاله دخوادی، اود
مذکور سړی افطار دبنده دخوادی، نو ددی مثال بل حای هم ستره کله چی ذایح حیوان زبح

کوی بسم الله به هیهو سو نوڅ بیجه حلاله ده، ولی شارح تاسی پر منزله د ذکر د تسمیه نازل کړی دی، او که یوسړی دخوب سره سره یو حیوان بیله تسمیه حلال کړی زیجه مردار ده، نو په رفته کی هم یو پر بکل نه قیاسیږی، ط، دیر، قتال، ۱۱

اَوَاكَلْ عَمْدًا بَعْدَ اَكْلِهِ نَاسِيًا وَلَوْ عَلِمَ الْخَبِرُ عَلَى الرَّحْمَةِ
 اَوَاكَلْ خَوْرُكْ وِكْرِ يَوِي وَثَاقِي پِه قَصْد سِرْ پِلَه دِي نَخْر دَمَخِي يِه پِه هِيرَه شَقْ خَوْرُكْ وِكْرِ كَرَه
 هَم پِه حَدِيثِ نَبَوِيْ خَبَرِي پِرَاصِحْ مَذْهَبْ «اَوْهَغْ حَدِيثِ دَادِي: مَنْ اَكَلَ اَوْشَرَبَ نَاسِيًا
 وَهُوَ صَائِمٌ فَلَيْتُمْ صَوْمَهُ» نَوَدَغْرَه سِرِي رُوژ دَه قَصْد پِه خَوْر لَوْمَاتَه سَوَه اَمَا كَفَارَه نَسْتَه بَانْدِي
 پَوَسْتَنَدَه: سِر دَعِلِمَ حَدِيثِ نَبَوِيْ چِي مَعْنَا يِه دَادَه: چِي پِه هِيرَه رُوژَه نَمَاتَه تِيرِي نَو
 دَدَه رُوژَه خَوْبَرُكْ هِي وَه، نَو وَر وَسْتَه چِي عَمْدًا خَوْرُكْ وِكْرِ، نَو پِر رُوژِي جَنَايَتِ وِكْرِ يَابَدِ
 كَفَارَه بَانْدِي وَي **جَوَاب:** حَدِيثِ مَذْكَورْ چُونَكِه خَبَر وَاحِدِي اَوِي قَيْنِ نَه فَائِدَه كَوِي، نَو
 حَدِيثِ دَسَبَبَه پِه عَمْدِ خَوْرُكْ سِر دَدَه رُوژَه مَاتَه سَوَه، اَوْ قَضَاءِ پِرَلازِمَه دَه، اَوْ كَفَارَه پِه دِي
 سَبَبِ پِرَدَه نَسْتَه، چِي دَقِيَّاسِ دَلَارِي چِي پِه وَخْتِ دَلِيَّانِ خَوْر مَفْطُر دَدَه وَنَسْتَه وَر سَيِّدِي
 يَابَدِ رُوژَه يِه مَاتَه سَبِي لَكِنْ حَدِيثِ نَبَوِيْ يِه رُوژَه خَلَاْفِ الْقِيَّاسِ مَاتَه نَبَوِيْ، نَو دَاشَبَه سَوِي پِر
 عَمْدَ لَزومِ كِي دَكْفَارِي چِي عَمْدًا يِه بِيَا خَوْرُكْ وِكْرِ، وَهَذَا ظَاهِرُ الرَّوَايَةِ، لِحَطَاوِيْ رَاقِي، تَهْنِيَّانَ نَاوَر
 اَوِي رُوژَاقِي اَوَّلِ وَا رَجَاعِ
اَوْ جَامِعٌ نَاسِيًا ثُمَّ جَامِعٌ عَامِدًا اَوِي دَمَانِي سِر پِه هِيرَه وِكْرِ اَوِي
 يِه پِه قَصْد وِكْرِ دَلِيلِ يِه هَغْدِي چِي ذَكْر سُو، تَقَالَ الْمُصَنِّفُ:

اور اکل بعد مانوی نہارا اولم یبیت نیتہ
 ومثل ذالک الشرب والجماع، پہلہ دی غنچہ نیت درویشی فرض تہ وہ محی کبریٰ وہ او
 نیت بہ دشیپی غنچہ نہ ورکری لکن دامذہب دی دامام اعظم دی یعنی چی کفارہ دتہ باندی
 ولحی پدی روئے کی شبہہ ستہ چی امام شافعی دورچی نیت درویشی روانہ بی، او کفارہ

پہلے ستر نہ پڑی کا ممر مرا اویارائے وائی چی کفاروبانڈی ستر، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَأَصْبَحَ مُسَافِرًا فَنَوَى الْإِقَامَةَ ثُمَّ أَكَلَ

اویا دغہ سری چی ده
اوسافر بعد ما اصبح مُقیماً فاکل
خو کری وو اوسحار هم پر نیت دا قامت پاتہ وو لکن وروستہ پہ سفر ورن سواو بیا یہ
خو رک وکری، نو کفارہ باندی فستہ، کہ غم داما تُول دروژی حرام دئی. قَالَ الْمُصَنَّفُ
اویا سری دا عسی د
اَوَامْسُکْ بِالْاِیْتَةِ صَوْمٍ وَلَا نِیَّةَ فِطْرِ
مان ساتلی وو، اویہ فی د نیت دروژی وو اویہ فی نیت دخورک وو وروستہ یہ خو رک
و غیرہ وکری کفارہ فستہ پہ سبب ددی چی شرط دمحت دروژی پہ دہ کی نہ سو پید انو
رَوَاتُی نَدِی» قَالَ الْمُصَنَّفُ:

اَوْتَسَخَّرَ اَوْ جَامَعَ شَاكًا فِي طُلُوعِ الْفَجْرِ وَهُوَ طَالِعٌ

در روزی که سبب دشتک بسته باندی، و حضرت الامام غفر روایت دی چی سری سر د
شکه به طلوع الفجر کی به خورک و غیره سر گناه کار دی کی سترگی ضعیفه وی، او ایست
و چی دسفید و در لند به کنبی معلومی دی او یا و چی و ه، و هذ امعنی قوله علیه الصلوة و
السلام: ذَعْ مَا يُرِيْبُكَ اِلَى مَا لَا يُرِيْبُكَ، پر پرده هغه کار چی تا به شک کی اچوی او غفر
کره هغه کار چی تا به شک کی نه اچوی، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ أَظَرَّ بَظَنِّ الْغُرُوبِ وَالشَّمْسِ بَاقِيَةً
گمان د لمر لیدو مگر لرباقی و و مثلاً به و چی و او و رسته بنکار سو نو کفار فسته
باندی کی ختم قضاء پر لزمه ده، **مسئله:** که به غروب کی د لمر صرف شک و و اور و
به مات کره اولرنه و لویدل کفار باندی ستنه، به یوه روایت کی، او بل روایت: دادی چی داصر
هم که به طلوع الفجر کی شک وی یعنی کفار فسته باندی، و الصحیح ما فی المتن تا چی عمل راوی
به اصل سر به دوا و صورتی کی چی شبیه و نواصل دادی چی شبیه به باقی وی سفیدی عارضی
شی دی او به دو هم صورت کی چی و رُخ نواصل دا و چی و رُخ به باقی وی او غروب الشمس
محاضی دی دافانده به یاد وساته، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ أَنْزَلَ بَوَاطِيْ بِهَيْمَةِ أَوْ مَيْتَةٍ أَوْ تَفْخِيْدٍ أَوْ تَبْطِيْنٍ أَوْ
او یا روزی انزال سو، به جماع سر و خری مثلاً او یا دمری بنجی، او یا دماینی به ورنو کی خان انزال
قُبْلَةِ أَوْلَمْسٍ کره، او یا به مسه کولوسو دماینی خان انزال کی او یا به چچو لود دماینی به خان انزال
مگر کفار باندی فسته، لقصور المجنایة علی الصور، **مسئله:** که روزی پر لاس سر
خان انزال کره روزی به مات سو لکن کفار فسته باندی، لما ذکرنا، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ
أَوْ أَفْسَدَ صَوْمَ غَيْرِ أَدَاءِ رَمَضَانَ
او یا سری فاسده کره یعنی یا به خورک یا جماع
و غیره سر و روزی دما سو ی غفر د آئی و رومری

دیاشتی روزی که قضائی وی او که فغلی وی نو کفار فسته و لی چی دی حرمتی دیاشتی د
روزی نه ده کره چی هغه سبب د کفاری دکی، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ وَطِئَتْ وَهِيَ نَائِمَةٌ أَوْ أَقْطَرَتْ فِي فَرْجِهَا عَلَى الْأَصْح
او یا و غول سو بنجر لکن دایده و مگر دشبی دی نیت دروژی کره و و، روزی خویه به و طی سو
فاسده سو لکن پر بنجر فسته و لی چی دی خو جنایت نه دی کره، او یا دی بنجی به کس کی او به
نوی کره روزی خویه مات سو لکن کفار فسته، و لی داکار مشاب د اماره سر دی، کامر مگر، پر
اصح روایت لکن سیّد و لی چی به دی کی هیچ اختلاف فسته، فَتَالَ الْمُصَنَّفُ:

أَوْ دَخَلَ أَصْبَعَهُ فِي دُبُرِهِ مَبْلُوءَةً بِمَاءٍ أَوْ دُهْنٍ أَوْ دَخَلَتْ
او یا به چی کره روزی گوت خپله به کنه کی چی گوت به لنده و به او بو یا به غورو او یا بنجی چی
کره لنده گوت به او بو یا غورو به خپل
فِي فَرْجِهَا الدَّخِلَ عَلَى الْمُخْتَارِ سَهْ
دنه کس کی، نو کفار باندی فسته، لان هذا اقل من الحنفی، چی روزی به هلت فاسدی

چی به قدر دحقنی به و چی کره، **مسئله:** د استنجاء و علو به وخت کی کده روزی چی
به کنه کی او یا د بنجی به کس کی به سبب د مبالغی به استنجاء کی او به نشوق نو که دحقنی تر اندازی
کسی وی، نور و روزی به هم نه ده فاسده او که هغونه مقدار و روزی خویه فاسده سو لکن کفار فسته
فَإِسْدَهُ، که روزی استنجاء و هل او کنی کلمه به را و و تسله نوده هغه هم پر یوله،
نو که ده هغه کلمه و چه کره به تو که دحقنه دی چی دی و لاری او کلمه به خپل کما ی ته و ریبیری
نوده هغه روزی نه ده مات، و لی هغه او به خود خندی و چی کره دحقنه تر رسید و باطن ته
او کی کلمه داغسی لنده و دی و لاری او کلمه به نشوق به بیار و روزی مات او کفار فسته، فَتَالَ
أَوْ دَخَلَ قُطْنَةً فِي دُبُرِهِ أَوْ فِي فَرْجِهَا الدَّخِلَ وَغَيْرَهَا

اویا روژاقی چغ کوه پنبه و غیره په کنه کی اویا بنجی په دنته کس کی اود اښه و غیره په کنه کی اویا بنجی پت سوه نور وژنه خویه ماته سوه، ولی چی یوشی کا میل باطن ته ورسیدی کنه کفار نهسته، اوکه یو طرف د پنبه ورو او غیره د باندی پاته وو، نور وژنه یهم نه ده ماته، لار تمام دخوله کعدم دخول غنی بالمرة، مراقی، و قال المصنف:

أَوَادْخَلَ حُلُقَهُ دُخَانًا بِصُنْعِهِ
اویا سړی روژاقی داخل کړی دود د شوی
اوس یاد ماغ ته چی ور سیدی، نور وژنه په ماته ده او کفار نهسته، په مراقی کی وائی چی دا حکم په غیریکی د دود غنبرو یا اگر تبی دی، اوکه دهغودود وی نو د کفار له زهر بعید نه دی للنفع والتداوی: ثم قال، وکذا الدخان الحادث شربه، چی مراد خندی سگریب او چلم، اوبیری دی یعنی په دی شیانو کی هم کفار بعید نه دی فتنبر، و قال المصنف:

أَوْاسْتَقَاءَ وَلَوْ دُونَ مِلْيِ الْفَمِ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ وَ

اویا روژاقی په قصد چی وواکه که ختم ترد کی خولی کروی په ظاهر روایت کی. او حضرت شرط ابویوسف مِلْيِ الْفَمِ بُولِي پوه سه چی دامام اعظم غنچه چی قتی ترد کی خولی کروی دوه روایت دی، یو د ادی چی روژه په ماتیری وهو الموافق لقوله عليه الصلوة والسلام مَنْ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضَ، او امام ابویوسف شرط بولی په ماتوالی کی دروژی د قصد په قتی سه که خوله، ولی چی که تر هغه کا العمر دی مکه اوس نه په ماتیری، بعضی امامان چی دروژی اولو داسه فرق نسبی کولای و عواموته وائی وائی چی په روژه کی قتی بی قصد په که خوله وواکه روژه په ماته ده، دا حکم د دوی غلط دی و قال المصنف:

أَوْاعَادَ مَا ذَرَعَهُ مِنَ الْقَتْلِ وَكَانَ مِلْيُ الْفَمِ وَهُوَ
ذَلِكَ لِصُومِهِ
اویا روژاقی په قصد تیر کړی هغه قتی چی پرده غالبه سوی وولیعنی په

قصده نه وو وهلی، احوال دا وو چی هرقی په که خوله وواکه اوده روژه په یاد وه، نو روژه په ماته ده او کفار نهسته باندی، اوکی روژه هیڅ وه نور وژنه یهم نه ده ماته، اوکه قتی تر مِلْيِ الْفَمِ کمو ونوده بیرته تیر کړی په هغه کوه روایت دی په یوه روایت کی په روژه فاسدیه امام طحاوی وائی چی اصح عمر فساددی، در عن المحيط، و قال المصنف:

أَوَأَكَلَ مَا بَيْنَ اسْنَانَيْهِ وَكَانَ قَدْرَ الْحَمْصَةِ هَفَةً شَىٰ
اویا روژاقی وخی
دوپی یا غوښی و غیره چی دغا ښوپه ما بین کی بند وه او په قد، دیوه غودوو، نور وژنه خو په ماته سوه او کفار نهسته، اوکه تر حمصی کمو وروژنه په نه، ماتیری للضره ولزوم الحج و قال المصنف:

أَوْنَوَى الصَّوْمَ نَهَارًا بَعْدَ مَا أَكَلَ نَاسِيًا قَبْلَ
اویا په نیت دروژی وکړی د وړ چی پسله دی چی د غنچه تر نیت په خوراک په هیڅ کړی وود غنچه تر پید

إِنْجَادِ نَيْتِهِ مِنَ النَّهَارِ أَوْ أُغْنَىٰ عَلَيْهِ وَلَوْ جَمِيعُ
کولود نیت دده وړ چی نور وژنه په ماته ده او کفار نهسته، اویا بیهوشی راغله پر سړی که ختم نه و

الشَّهْرَ إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقْضِي الْيَوْمَ الَّذِي حَدَثَ فِيهِ
ماشت وی مگر د هغو وړ چی قضاء پری نهسته چی وده ته بیهوشی په دغه وړ چی یا په شپه کی د

غَمَاءُ أَوْ حَدَثَ فِي لَيْلَتِهِ
هغی وریښه سوی وې پوه سه
دی نه نادر دی او احکام د شرعی شری بنه بر غالب دی، نو مکه پر دغه مته بیهوشی قضاء لود، خود بیهوشی لانه ده، مگر د هغو وړ چی قضاء نهسته چی دی په هغه وړ چی یا شپه کی بیهوشه سوی دی، للعذر

نور الايضاح پښتو | مكتبة القراءة والتدويع | جلد دريم (۲)

اویا روژاتی چنخ کړه پنبه وغیره په کنه کی اویا بنجی په دنته کس کی اویا پنبه وغیره په کنه یا کس کی بیخی پټ سوو نور وژنه خوږه ماته سوو، ولچی یوشی کایل باطن ته ورسیدی کفار نهسته، اوکه یو طرف د پنبه وو او غیره د باندی پاته وو، نور وژنه به هم نه ده ماته لاټ تمام الدخول کعدم دخول ثقی بالرقه مراقی، وقال المصنف:

أَوَادْخَلَ حَلَقَهُ دُخَانًا بِصُنْعِهِ
اویا سړی روژاتی داخل کړی دود دوشی
اونس یاد ماغ ته فی ور سیدی، نور وژنه به ماته ده او کفار نهسته، په مراقی کی وائی چی د احکام په غیر کی د دود وغیرو یا اگر بی دی، اوکه دهغودود وی نو د کفار لزمه بعید ندی للنفع والتداوی؛ ثم قال، وکذا الدخان الحادث شره، چی مراد خندی سگریټ او چلم، اویا بی دی یعنی په دی شیانو کی هم کفار بعید نه دی فتدبره وقال المصنف:

أَوِاسْتَقَاءَ وَلَوْ دُونَ مِلْئِ الْفَمِ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ وَ

اویا روژاتی په قصد قی وواکه که خرم تر د کی خولی کړی په ظاهر روایت کی. او حضرت

شَرَطَ أَبُو يُوسُفَ مِلْئِ الْفَمِ بُولُكُ يَوْهَسَه

چی د امام اعظم مخخ چی قی تر د کی خولی کړی دوه روایت دی، یو ددی چی روژه په ماتیری وهو الموافق لقوله عليه الصلوة والسلام مَنْ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضَ، او امام ابو یوسف شرط بولی په ماتولی کی دروژی د قصد په قی سره که خوله، ولی چی که تر هغه کالعدم دی محله او دس نه په ماتیری، بعضی امامان چی دروژی اولوداسه فرق نسی کولای و عوامو تروائی وائی چی په روژه کی قی بی قصد په که خوله وواکه روژه به ماته ده، د احکام د دوی غلط دی

فَتَالَ الْمُنْصَفُ أَوْ أَعَادَ مَا ذَرَعَهُ مِنَ الْقَتَى وَكَانَ مِلْئُ الْفَمِ وَهُوَ ذَاكَ لِلصَّوْمِ
اویا روژاتی په قصد تیر کړی هغه قی چی پرده غالبه سوی وولینی په

قصد به نه وو وهلی، او حال داو چی هغه قی په که خوله وواکه او دده روژه هم په یاد وه، نو روژه به ماته ده او کفار نهسته باندی، اوکی روژه هیڅ وه نور وژنه به هم نه ده ماته، اوکی تر مملئ الفم کم وو نو ده بیرته تیر کړی په هغه دوه روایت دی په یوه روایت کی په روژه فاسد امام طحاوی وائی چی اصح عدم فساد دی، در عن المحيط، وقال المصنف:

أَوَأَكَلَ مَا بَيْنَ اسْنَانَيْهِ وَكَانَ قَدْرَ الْحَمَصَةِ
اویا روژاتی وخی
دوپی یا غوښی وغیره چی دغا ښوپی ما بین کی بند وه اوپه قد، دیوه نخود وو، نور وژنه خو به ماته سوو او کفار نهسته، اوکه تر حمصی کم وو نور وژنه به نه ماتیری للضرر ولزوم الحج

فَتَالَ الْمُنْصَفُ أَوَلَوْ يَصُومُ نَهَارًا بَعْدَ مَا أَكَلَ نَاسِيًا قَبْلَ

اویا به نیت دروژی وکړی د وژنی پسه دی چی د مخه تر نیت به خوراک په هیڅ کړی وود مخه تر پید

إِمَّا دَنِيَّتِهِ مِنَ النَّهَارِ أَوْ أَعْمَى عَلَيْهِ وَلَوْ جَمِيعَ

کولو نیت دده وژنی نور وژنه به ماته ده او کفار نهسته، اویا بی هوشی راغله پر سړی که خرم تسوله

الشَّهْرِ إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقْضِي الْيَوْمَ الَّذِي حَدَثَ فِيهِ

میاشت وی مگر د هغه وژنی قضاء پری نهسته چی وده ته بی هوشی په دغه وړج یا په شپه کی د

الْإِعْمَاءُ أَوْ حَدَثَ فِي لَيْلَتِهِ
هغه ور پنبه سوی وی یو هسه

امتداد به نادر دی او احکام دشری شری بنی بناء پر غالب دی، نو که پردغه ممتده بی هوشی قضاء دتولو ورا خود بی هوشی لانه زده، مگر د هغه وژنی قضاء نهسته چی دی په هغه وړج کی یا په شپه کی بی هوشه سوی دی، للعذر

فقال **أَوْجَنَ غَيْرَ مَتَدِ جَمِيعِ الشَّهْرِ** اویا سترى لیونی سو لکن تولد المصنف: نو قضا و ورخو دجنون پرده لانه زده: لانه لاخرج في قضاء ما دون الشهر یعنی که فی بسته میاشت جنون ونبول بیا قضاء بری نسته للحرج و قال المصنف:

وَلَا يَلِزُهُ قَضَاؤُهُ بِإِفَاقَتِهِ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا بَعْدَ فَوَاتِ

اونه ده لانه قضاء دروژی برهه لیونی چی دشپی به پرسد کیدی، ولی چی شپه محال دروژی نده، اویا دوری به پرسد سو هغه وخت کی چی وقت التیة فی الصیحح وخت دصحت دنیست دروژی به تیرسوی وو یعنی الضحوة الكبرى لانه لا اعتبار للصحة في هذا الوقت، فكان الصحة في هاتين الوقتين كالعدم فكان هو المستوعب جميع الشهر فلا قضاء عليه للزوم الحرج فافهم،

يَوْمَهُ سَه: چی امام طحاوی په ص ۵۵۵ دری باب په پای کی یوه مفید، تمه زوی ده چی ترجمه به داده: په هغو کما یو کی چی په باب کی ذکر سو چی کدر بر وروژاتی نسته، هغه خایونه دی چی دروژاتی نخه مره بعد اخری په قصد دمعمیت دافساد الصومی وپینس سوی، اوکه مکمل وارونه په قصد دمعمیت دافساد الصومی پینس سی بیا کفار باندی نسته کذا فی النهی لما ترقی،

أَنَّهُ أَفَقَهُ

پینتو یو جلد

تدویری
نیکاح پینتو

معها القرآن

دبرتر به دمکتبه القرأت والتجوید نخه خپاره سی

پینتو

فَصْلٌ وَاجِبُ الْأَمْسَاكِ بَقِيَّةُ الْيَوْمِ عَلَى مَنْ فَسَدَ صَوْمُهُ

واجب دی ځان ساتل دخورک اونور ودروژی ما توونکی شیاً نوخه پاته ورځ پر هغه چا چی روژه به فاسده سی، **پوه س:** چی مصنف چی واجب وویا دا ظاهر الروایت دی اوهم صحیح، بعض علماء وائی چی امساك مستحب دی، حکمت دامساك نشه ده دروژاتیانوسره تا چی حق دوخت چی دروژی میاشت ده بر ځای سی، **فایده** دامساك پر ځا واجب دی کی فساد دروژی په عذر سره وی لکه جنگ ددشمن یا تنبه چی دواړه تراثل سی اویا بی عذر فاسده سوی وی، قال المصنف:

وَعَلَى حَائِضٍ وَنَفْسَاءَ طَهَرَتْ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ

اواجب دی امساك پر ښځه چی دحیض اونفاس نخه پاک سی نپله سپیدوخنه **فایده** حرام دی امساك پر ښځه چی په حال کی دحیض وی یا نفاس، ولی چی حقیقه روژه خودی ته حرامه نو نشه به حرام سم دی ته حرام ده، **فایده:** که ما فرمیت سو پیل طلوع الفجر اویا مریض جوړ سو وروسته تر طلوع الفجر اویا لیونی پرسد سو په دغو وخت کی امساك پر واجب دی **پوه س:** چی هغه کسان چی امساك ورت حرام وی که ښځه حائضه یا نفاس په حال کی دحیض اونفاس یا مسافر په حال کی دسفر یا مریض په حال کی دمرض چی خورک وغیره کوی به پته دی کوی علانیة دی نه کوی، قال المصنف:

وَعَلَى صَبِيٍّ بَلَغٍ أَوْ كَافِرٍ أَوْ مُسْلِمٍ وَعَلَيْهِمُ الْقَضَاءُ إِلَّا الْآخِرَ

اود غرنکه امساك واجب دی پر کشتی چی بالغ سی اویا کافر چی مسلمان سی نپله سپیدوخنه حرمة الوقت بالقدر الممكن، او پردغو تهو لو قضا ددغی روژی سته مگر دوه اخیر چی صبی بالغ دی یا کافر مسلمان پر هغو قضا نسته، لعدم اهلیتهما للصوم فی اول الوقت للصوم فلم یجب علیهما الصوم حتی یجب القضاء

فصل فيما يكره للصائم وفيما لا يكره له وما يستحب

داخل دی په بیان کی دهغو شیانو چی مکروه وی روزائی ته، یعنی که خرم روزنه به نه په ماتیږی او په بیان دهغو شیانو چی مکروه نه وی روزائی ته، او په بیان کی دهغو شیانو چی مستحب وی یعنی روزائی ته «فَسَالِ الْمُصَنَّفُ»

كِرِهٌ لِلصَّائِمِ سَبْعَةٌ أَشْيَاءٌ ذَوْقُ شَيْءٍ وَمَضْغُهُ بِلَا عَذْرِ

مکروه دی روزائی ته اوه شیان، خوند کتل دیوڅی یا ژوول دیوڅی بیله عذر، ول چی دی فعل کی روزنه وفساد ته پیشول دی، امام طحاوی وائی چی د ظاهر مخه مطلق کراهت دامعلومیږی چی کراهت ددهغو شیانو خرابی دی، که خرم روزنه نفلی وی علی المذهب «ط»، او شئ الاثمه الحلواني وائی چی په نفلی روزنه کی پرواه نه لری، ول چی افطار او ما توله د نفلی روزنه بیله عذر رولدی، په یوه روایت کی لکن هغه روایت د ظاهر المذهب نه دی»

پوه سده: چی عذر خوند کتلو شی روزائی لره د اهرم کیدای سی چی د بڼی میړه بدلخلی وی چی پیر تړوه او بی نمکه کتنه خرابه وی، نودی ته رواده چی دکټوی وغیره خوند وگوری او کی میړه حسن الاخلاقه وی بیا به خوند کتل ورا ته مکروه څږی دی، او منځه هم پردغه قیاس ده، او که روزائی شئ رانیوی او خوند به ددی دپاره کتی چی په رانیولو کی خطا نه و نه په دی مسئل کی اختلاف دی، او د ژوولو عذر ددی چی دیو بڼی کتنی دوی چی پخپله نه سوی خورلای ژوول به غوښته (و بل بی روزنی خولم نه وی، چی ددی وکشنی ته دودی و وژووی نودی ته کی خرم روزنه وی ژوول د دیو چی مکروه نه دی) «والا یکره بالاتفاق» در،

پوه سده: چی امام طحاوی په مکروهاتو کی دغه شیان هم ذکر کړیدی **ع** چی روزائی لسیږی په اوبو کی وگوز، یا پوسکی نه اچوی نه باید چی اوبه به په کونه ننوزی چی په کون، او پوسکی سی دکونی تناو خلاص سو **ع** ماینه ته مکروه ده نفلی روزنه چی میړه به پرکوی، وی بیله اجازی دمیړه الان کیون صائما او مریضا، او حرما حج او عمره «او که میړه به دغسی احوالو کی ووبیا منعه

د ماینه د نفلی روزنی مخه نه سی کولای **ع** مری یا منیچی ته مکروه ده نفلی روزنه بیله اجازی د بار مخه که خرم بادار به مریض یا محرم وغیره وی، ول چی مقصود دمرکی او منیچی مخه خنود خدمت دی په روزنه سر دوی د خدمت مخه ضعیفه کیری **ع** چا چی خولم مزدور کړی وی نژدہ مزدور روزنی به خدمت کی تاوان کاوه بیا مزدور ته روزنه نیول مکروه ده او کی تاوان نه کاوه بیا پرواه نه لری، «فَسَالِ الْمُصَنَّفُ»

او دغه رنگه مکروه دی ژوول د ژاولو، یعنی روزنه به په ماتیږی او داکراهت تراوینځی دواړو ته شامل دی، وجه دکراهت

په داده چی سړی چی ژاولی ژوی خلک چی وائی چی داسی روزنه خوری نو چای د بهمت دی «وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بآئِهِ وَالْآخِرِ فَلَا يَفْقُحْ مَوَاقِفَ التَّهْمَةِ» **مسئله:** ژاولی ژوول په غیر کی دروژنی بشخولره مستحب دی او

نروته مکروه دی مگر په خلوت کی، «مرط» **فائدہ:** علیک بعض اهل لغت وائی چی مصطلکی دی لکن مصطلکی چی هم دا اوس د طبیبانو سر موجود دی هغه دواو دده د ژوولو شئ نه دی، بعض اهل لغت وائی چی لسان دی چی کندی هم بولی، **فائدہ:** ژاولی دقتیه

دی یو توری ژاولی بولی چی د هغه مخه د ژوولو په وخت کی اجزاء جلا کیری او د ناو سر تیریږی هغه مطلقا که نوی وی یعنی نوی ژوول سوی او که نر وی یعنی ژوول سوی وی روزنه په ماتیږی، او یو سپینی ژاولی دی، هغه که نه نوی ژوول سوی او یا ژوول سوی وی لکن سر غیر متصل الاجزاء وی چی هغه ته په کند هاری پښتو ژبه خارج وائی په دواړو سر روزنه ماتیږی، ول چی اجزاء خندی جلا کیری او د ناو سر تیریږی او که سپینی ژاولی وی او متصل الاجزاء وی، نو د هغو ژوول مکروه دی،

تبصرة: هغه ژاولی چی د خارج مخه په اوسنی زمانه کی راځی چونک په وخت کی د ژوولو د هغو خوب پوښ یعنی خوب والی خندی جلا کیری او د ناو سر تیریږی کما یدل علیه التجربة او وروسته ژاولی په کښی پیدا کیری، نو د هغو په ژوولو هم روزنه ماتیږی «اللهم اغفر لولمها ولسکاتبها ولشارحه وللمن نظر فيه بعین الانصاف»

فَسَالَ الْمُسْتَفْهِمُ وَالْمُبَاشِرَةُ إِنَّ لَمْ يَأْمَنْ فِيهِمَا عَلَى نَفْسِهِ

اود غدرنگه مکروه ده چہ اختل اولغہ خبیثہ پر یوتل دماینی سرہ چی دی کار تہ پہ عربی ثریہ

الْإِنْزَالُ أَوِ الْجَمَاعُ فِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ

دغودو کار وکی پرتان باندی دانزال چی صرف روزہ بی مائتہ سی، اود جماع و غنچہ چی بی روزہ مائتہ سی اوام کفارہ بہ پر لایمہ سی کہ درمضان روزہ وہ اود حکمہ ظاہر روایت دی،

يُوهَّسُهُ: چی فرق پہ مابین کی دمطمئن او غیر مطمئن پہ نفس قبلہ او بچہ کی دی چی

غیر مطمئن تہ مکروه ده او مطمئن تہ نہ ده مکروه، ولی چی پہ حدیث شریف کی دعائشہ نہ چی

روایت یہ بخاری او مسلم کیری دی راغلی دی چی علیہ الصلوٰۃ والسلام بہ دخیلو بنحو غنچہ

اختل اودی بہ روزاتی ووه، **يُوهَّسُهُ**: چی ہفہ تفسیر چی درویش د مباشرت فاخت

وکری بہ ہفہ کی اختلاف اوفرق پہ کراہت اونہ کراہت پہ غیر مطمئن او مطمئن کی خو ستہ،

اود چی ہفہ تفسیر دی چی طحطا وئی کیری دی چی مباشرت فاختہ دادی چی میرہ او مابینہ دوارہ

پرتوگان سرہ وکاری اود نرد ذکر نبی دفرجہ سر پہ تماس کی وی، نوپہ فتاویٰ ہندیہ کی وائی

چی ہفہی مباشرت مکروه علی الاطلاق دی یعنی کہ ہم سہی د جماع او انزال غنچہ پہ امن کی وی بلکہ

پہ محیط کی وائی چی ہیچ اختلاف پہ کراہت کی ددغسی مباشرت نہ استہ

فَنَائِدُهُ: کی دماینی غنچہ داسی چی احتی چی شونہ ان ددی فی نہ بینلہ ہفہ

علی الاطلاق مکروه دی، ط، وکذا فی الفتاویٰ الظہیریۃ، درویش وائی چی وجہ د کراہت

د نفس چی اونفس مباشرت دادہ چی سہی روزہ خیلہ دفساد سرہ مخامخ کوی، قال المصنف

وَجَمْعُ الرِّيقِ فِي الْمَثَرِ اِتِّبَاعُهُ وَمَا ظَنَّ اِنَّهُ يَضَعُفُهُ

اود غدرنگہ مکروه دی جمہ کول دنا روپہ خولہ کی او بیایہ تیرو ول

كَالْفَصْدِ وَالْحِجَامَةِ یعنی پہ قصد سرہ، وجہ د کراہت یہ مشابہت دی دمفطر سرہ چی

یوغر وپ او بہ تیری کیری، اود غدرنگہ مکروه دی چی دہ گمان وی چی ددی کار پہ کولوبہ نہ

ضعیفہ سم درویشی غنچہ، لکہ سہی چی رگ خلاص کیری او یا وینی وکابری، درویش وائی چی

مراق داسی لفظہم نریات کیری دی، والعمل الشاق، لکن ددی کار کراہت و ہفہ چاہتہ دی

چی دغہ عمل شاق تہ ضرورت نہ لری، اودرچہ ہفہ کسان چی عیال نفقہ پہ عمل شاق

برایہ وی ہفوتہ ہیچ کراہت ناستہ، قال المصنف:

وَتَسَعَةُ أَشْيَاءٍ لَا تَكْرَهُ لِلصَّائِمِ الْقُبْلَةُ وَالْمُبَاشَرَةُ مَعَ الْهَنْ

اونہ ۹ شیان مکروه نہ دی روزاتی لرہ، یوہ چہ اختل دماینی غنچہ یعنی چی برطیقہ د فاختی چی نہ چی

کام عنقریب، او بل مباشرتہ دی دماینی سرہ یعنی چی مباشرتہ پہ تفسیر شافی نہ وی کامر، لکن دوارہ کارہ

سرہ داطفان دانزال او جماع مکروه نہ دی، لاما من حدیث عائشہ نہ المتفق علیہ، اودا ہمد

ظاہر الروایت دی، اود امام محمد غنچہ روایت دی چی مباشرت پہ تفسیر اول مکروه دی، اوداروایت

دی دحسن د امام اعظم غنچہ، قال المصنف:

وَدَهْنُ الشَّارِبِ وَالْكُحْلُ وَالْحِجَامَةُ وَالْفَصْدُ غُرُورٌ د

برتیو لانہ لیس فیئنی ینا فی الصومہ مرہ اونہ دی مکروه سترکی نورول روزاتی لرہ لانہ روی انہ علیہ الصلوٰۃ

والسلام الکحل وھو صائم، اونہ دی مکروه وینی کبیل یارگ خلاصول، لکن پہ شرط ددی چی ددی

چی درویشی عقیدہ وی چی درویشی غنچہ نہ ضعیفہ کیری، مر، کامر قال المصنف:

وَالسَّوَالُ اخِرُ النَّهَارِ بِلْ هُوَسْنَةُ كَاوْلِه وَلَوْ كَانَ رُطْبًا

اود غدرنگہ مکروه نہ دی دمسوال وھل پہ اخیر کی دورچی، کی ختم امام

اومبلولاً بالماء شافعی پہ وروستہ کی تر زوال مکروه بولی، بلکہ سوال وھل

سنت دی پہ اخیر کی دورچی لکہ پہ اول کی دورچی کہ ختم مسوال لوند وی، او یا پہ اوبولوند

وی لکہ بعض علماء داسی مسوال وھل مکروه بولی، دلیل ددی مسئلہ: دا قول علیہ الصلوٰۃ

والسلام دی: من خير خلال الصائت السواك» ترجمه: دینو خوبو غنجد روژا قی سوالک دیچی
 دا حدیث مطلق دی په اول سوره دی مقید» وورد: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَاكُ
 وَلِ النَّهْرِ وَآخِرَهُ وَمَوَاصِيَهُ كَغَايَةِ ط» وفي الجامع الصغير للسيوطي: السواك سنة فاستاكوا
 اي وقت شستن» وفي الحديث صلوا مع سواك افضل من سبعين صلوة بلا سواك» وهذا الحديث
 لا تقيد فيه بالرمضان وغيره ولا باليوم فيه واخوه» وقال المصنف:

وَالْمُضْمَضَةُ وَالِاسْتِنْشَاقُ لِغَيْرِ وضوءٍ وَالِاغْتِسَالُ

اود غرنکه مکروه نه دی په خول او په لغو ل او په بزه او په دا خلول بيله اوداسه، نو په اوداسه کی
 خوب طریق اولی مکروه نه دی، اود غرنکه مکروه نه دی غسل کول په روژا کی، وقد ورد کل ذالک
 فی الاحادیث النبویه» وقال المصنف:

وَالْتَلَفُ بِثَوْبٍ مُبْتَلٍ لِلتَّبَرُّدِ عَلَى الْمُفْتَى بِهِ مَكْرُوهٌ
 اود غرنکه
 پېچل د لنډی جامی پرخان په گرمی کی دخنکی دپاره، پر مذهب مفتی به، چی هغه قول دی د امام ابو
 یوسف، ولی چی په حدیث شریف کی راغلی دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم او په توی کړی
 په سر یا ندی اودی روژا قی وو، د ننډی حننه یا گرمی د وچلمی، رواه ابو داود و ایضا ابن عمر
 به پرخان لنډه جامه پېچل او روژه به یی وه، او امام اعظم رافعل مکروه بولی، ولی په دی فعل سره
 روژا قی خپله تنگدلی ښکاره کوی په اداء کی دعبادت دروژی، وقال المصنف:

وَيَسْتَحِبُّ لَهُ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءٍ السَّحُورُ وَتَاخِيرُهُ

لره در چی کار یو پیشلمی دی، لقول علیه الصلوة والسلام: تَخَرُّوا فَاِنْ فِي السَّحُورِ بَرَكَةٌ» د
 پیشلمی برکت یو خوفوت دی، د اینده ورځی پر روژی، اوبل دا چی وخت د پیشلمی وخت د
 قبلیدود دعاد دی، نو چی سړی را کښینی شاید یوه دعاء او استغفار به وواځی هغه به قبول سی
 اوبل اقتداء ده په سنی علیه الصلوة والسلام پشی، اوبل دا چی په ابتداء کی د اسلام وروسته

تر خوب خورك وغيره حرام وو او پیشلمی دهغ ناسخ وگرځیدی، نو پیشلمی نه کول شبه دعمل
 بالنسوخ ده، **مسئله**: کدر سړی په پیشلمی غځی خورل زړه نه غوښتی نو چی راوړینی
 سی او یوه دانه خرما او یا یو غریپ او په وچینی هر سنت پر ځای کړی، **مسئله**
 کدر سړی د اول غنجد د شپي ولینی وی، او چی وخت د پیشلمی سی پیشلمی ولی او بیا کیده سی
 سنت خونو سو پر ځای بلکه داسی کول مکروه دی ولی چی اغلب کی د دغه سړی غنجد د سحر لمونځ
 قضاء کړی او یا جماعت خندی تیر یزی، کما یدل علیه التجربة، اوبل مستحب دی خنډول
 د پیشلمی: لقول علیه الصلوة والسلام: ثلث من اخلاق المرسلین: تعجیل الافطار وتاخير
 السجود ووضع الیمین علی الشمال فی الصلوة، وقال المصنف:

وَتَعْجِيلُ الْفِطْرِ فِي غَيْرِ يَوْمٍ غَيْرِ يَوْمِ غَيْرِكُمْ
 اوبل مستحب وختی روژه ما تاول دی
 تراشتیاك دستور و دی دغه روژه ماتوی، او په وخت کی دادعا مستحب ده،
در روژه مات اللهم لك صمتٌ وبك أمتٌ وعليك توكلتُ وعلى ربك افطرتُ
دعاء ومن الغد من شهر رمضان نويت فاغفر لي ما قدمت وما أخرت» ط»
تاریخی خبره هروخت چی زما شجر و دی پراوتنه ور سیدله نو په افغانستان
 کی د طالبانو حکومت په سبب د سختو بمباریو او سختو لاریونو
 تبلیغاتو د امریکا یا نو بیک لخته ختم سو، دشوال ۵ تاریخ ۱۳۲۲ هـ قی ولعل الله یحدث
 بعد ذالک امراً اللهم انصر الاسلام والمسلمین امین یارب العالمین»

ښهانه فائده داوسنی د مشکل سوال حل کوونکی فائده
سوال بدرین منوال: په بیچاره په عبارت دیگر په ستن لگولون په بل عبارت یا څکښ
 روژه ماتیر ی او کړنه!
جواب به دختین: د دی سوال حل موقوفه پر څو مقدمو دی،

اوله مقدمه: معنا دروژی کافی نی، الايضاح والمزانی والطحاوی کامروکذا فی سائر کتب الفقه یعنی په شرع شریفه کی کفر هم معنا لغوی به مطلق امساك دیوه فعله اویا قول غخر دی، داده چی سري به امساك کوي یعنی په قصد، دروژی یعنی در اچا وود غخر د سپیدو ترلر لوید و پوری، دفعدی د اخلولو غخر دشئی، نوکی گرج په خوله ننوتی روشم په پرجای ده که هغه شئی ما کول عاده وی لکه دودوی اویا عادی شئی نه وی لکه خاوری، دبر، وغیره که د اداخل په قصد وی چی په بعض صورتو کی کفار هم پرلازمیری، «کامر مفصلاً او که خطا عوی لکه چی دخولی د پریولو غخر اوبه خندی تیری سی، نوپه دواړو صورتو کی روشم نده باقیه البته که په هیوه وی روشم به باقی ده» وکل ذالک قد مر مفصلاً، اود اداخل به ونس ته نه کوی دخولی دخاوی او که د پزی دخاوی اویا د تپ دخاوی لکه جا یغه تپ یعنی چی تپ معدی پردی ته رسیدلی وی، ولی چی ودی تپ ته چی لنده دوا و اچوی خواه محواه نس ته رسیدی اوبه وچه دوا کی اختلاف دی کامر.

اود دماغ ته چی په حکم کی دلس دی، لکه چی په امة تپ کی دوا و اچوی، امة هغه تپ دی لکه دسری چی سرات سی اولر الدماغ ته یعنی پردی د مغز و ته رسیدی، ولی چی داسی تپ چی دوا و اچوی سی مغز و ته رسیدی، اود غرنکه به امساك کوی دشهوت غخر د فرج که د مخ دخاوی او که دشاد دخاوی چی دی ته جماع و یل کیبی، اود غرنکه به امساك کوی دشهوت د فرج غخر په صرف انزال سره لک په مباشرت فاحشه دمانی اویا عبت بالید وی وقد مر کل ذالک مفصلاً، اود دی امساك سر به نیت ملگری وی، تاچی عانت و عبادت سه جلاسی، اوصایم به کافرنه وی لیونی به نه وی اوبیغه به حاجینه اوفضاء نه وی، ولی چی ذاکسان اهل دروژی نه وی، وقد مر مفصلاً فتذکر.

مقدمه ثانیه: روشم لوه ماتوونکی شیان سته یاسره دکفاری لکه په قصد دودوی غخر یا اوبه وچینی یا جماع وکری یا بیله کفاری لکه چی دبروتیه وکری وغیره کامر کل ذالک.

مقدمه ثالثه: دروژی په ماتولو غذائی شی او غیر غذائی که هغه هم مضرد بدن وی لکه سری مرگوش و خوری روشم به ماتیری که هغه هم مضردی.

مقدمه رابعه: که ونس ته بیله معلوم لاروپه تاثیر سر اویا دماغ ته په تاثیر سره فایده

در رسیدی روشم نه په ماتیری، مثلاً روثاق اولد دجه تبه وی توده، نود اکثران به پرنس او سنجی و این دی، تاچی دفس حرارت اودماغ حرارت یکدسی اوهغه سیم کیبی، کما یدل علیه التیبه، نود دغی بیغی تاثیر دمسلمات دقیقه و غنچه دبدن اومعدی اودماغ ته رسیدی اوبروژنه نه په ماتیری، عند الکمل من الاثمة.

مقدمه خامسه: که چیری لهر په روثاق نبش جگ کی اوبه کناقی مثلاً به زهرتوی کری بالندی یا مار په روثاق غابونه د ننه کی اود غابو غخر زهر په کینی نوی کری روشم به بالاتفاق نه په ماتیری، ولی د زهر بیوه ادنی ادنی شاخکی دی نه وجوف ته رسیدی اونه دماغ ته کما هو ظاهر، اوس ددی چی گاهی د زهر پرنس تاثیر وکی اوسری خندی مریسی اویا به زهر په تکان سی نودا تاثیر پرنس اویا دمره پراندام چی واقع کیبی، داپه تاثیر سو دی یعنی زهر په داغ کی دی نه نقل کیبی مگر به قدرت الهی تاثیر به پرنس و غیره طاری سی نوخکه روشم نه په ماتیری، ددی تاثیر مثال په حدیث صحیح کی چی بخاری وغیره روایت کری دی موجود دی چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم صحابه امر کر چی تاسی و ثری ابترار، چی پینتوی به لنری بولی، اود والطفین ما چی برس دوی ۲ لیکی لری، اوعلیه الصلوة والسلام و فریائیه، چی دادوه حاملی نبغی ته یو کری وگوری حمل په اچوی، اود سری سترگو ته چی وگوری سری په سترگو رندوی، نود اینچی ظاهره خبره ده چی داتاثیر به قدرت کایله الهی پوری مربوط دی و بس.

مقدمه سادسه: پیچکاری په قدیم زمانه کی د مجتهدینو هیخ وچو نه درلودی بلکه دشوم قدیمه د فقه شریفی لکه هدایه وغیره، اوبه زمانه د متونو قدیمه وکی لکه کنز اوقدوری وغیره ما اود فتاوی قدیمه لکه شامی، عالمگیری وغیره ما هم هیخ وجود نه لری، اود غرنکه په زمانه نوکی د قدیم حکما و وکله ابن سینا و جالینوس وغیره ما هم پیچکاری وجود نه لری، نوخکه چی د پیچکاری دروژی ماتولو حواله پردغو کتابو وکری هغه حوالی تبولی غلطی دی.

مقدمه سابعه: بعض کسان چی خلی خبری به بلند آواز کوی اود بل خبره نه اوری هغه وای چی د امة تپ یاد جا یغه تپ په لنده دواسر بالاتفاق اوبه وچه دوا و سره علی الاختلاف روشم ماتیری نو پیچکاری هم د غرضه غخر ده داقیاس ددوی مع الفارق دی ولی چی تاپه اوله

مقدمه کی دانه او جانته تپ حال بالتفصيل و پيژندي، او مطلق پيچکاري پر هغونه قياسيروي
مقدمه ثامن: درويش يوه لويه ورقه وليده دفتري چي ډيري امضاوي او مهر و نه مياندي
وهدي چي ما مطالعه کړه فقط د هغه د اتود روژي د مختلفو قوتاواو وختو عبارات را نقل کړي و چې
په هغو هغه د توکي پيچکاري نه عين وو او نه اثر او په اخير ک به قضي د روژي ما تلو د
پيچکاري پر کړي وه، او د غبرنگه دقانون د شيعه دابن سيناء په حواله وغيره نقلونه کړي وه، چي د مقام
سره به في هيجر رابطه نه درلوده: اذا عرفت هذه المقدمات .. نو.....

پوه سره چي پيچکاري پر خو قسمه ده

پوه سره چي اصطلاح کي سير و ورته وائي او د لاسوياد بڼود غټو رگو په ذريعه ترزيق کيږي
په هغه پيچکاري کي شک خست چي حوف او نس ته رسيږي، ولي چي بعض مريضان چي غټ غټ غلطي
واړيښونه د آلتران وروکړي ډيري ورچي هغه ته خور کي شي نه وروکړي بلکه داغ سر وروکړي
چي د مريض کاميله غذا په کيږي يعني نه وږي کيږي او نه ترې کيږي، نو دا ظاهره خبره ده چي دغه
رگونه چي سير په کښي وو لگوي بالذات يا بالواسطه معدی ته سير و نقل کوي، نور وژنه پاتيري
او بل قسم پيچکاري د بعض ناخوښو د پاره او يا د طاقت د پاره، او يا د بعض درد و د پاره په پورگ
کي د لاس وړل کيږي، دغه پيچکاري امکان لري چي په جريان د وينودي و نس او يا د ماغ ته
ورسيږي نوکه هم دارسيديل خو يقيني نه دي او وروژنه په صرف شک نه ماتيږي خو غلبه ظن نه وي
لکن د پاره د احتياط دي روژاقي د دغه قسم پيچکاريو وخت ډډه وکړي، او بل قسم پيچکاري صرف
په غوښه کي ترزيق کيږي چي هغه داسي غوښه وي چي هلته غټ رگونه بيخي نه وي، لکه د لاس
موت او يا کناقي په هغی سر وروژنه نه ماتيږي.

فایده: د هغی پيچکاري فايده صرف اوصاف په تاثيره نه په انتقال د دوا، بعض
ناپوه کسان وائي چي بعض د دغو ستونزو بدن ته طاقت ورکوي، نو ولي وروژنه په ماتيږي
جواب: وروکول د روژاقي و بدن ته خور وژنه ما تونکي نه دي، ولي چي د خارج وختو
د ښکړي په شکل دوا ډکه آله راځي چي هغه خورک چي ښي تر لاس و تري نو د وينی جريان په په

بدن کي نور مالوي، او بدن ته د طاقت ورکوي، آيا که دغه ښکړي روژاقي تر لاس کړي، نور وژنه
په ماتيږي، او دغه رگونه روژاقي که ډيري تندي وخت و حالت ته د ضعف رسيدلي وي، او بيا
دي په واله کي کښي او او بيه پر سر و اچوي، او ضعف تندي په په قوت بد لي سي، نور وژنه
په ماتيږي، لا، بلکه د هغه تيره سوه چي پر مذهب د امام ابو يوسف په ورته کار وکړي کړايت
هم نشته، او نور الايضاح هم داغه صحيح گنړي دي، او امام طحاوي په هغه ځای کي د امام اعظم
و د دليل ته د کړايت په سره پورې جواب ورکړي دي، وَاللّٰهُ اعْلَمُ بِالصَّوَابِ وَالْيَهُ الْمَرْجِعِ وَالْمَا

گرانو خواننده گانو واره فقير فکر په باره کي د پيچکاريو، لکن بيا هم چي هغالي خپلي نظريه
ته آزاد دي **فائدة** د درويش مسئلي په کتابوکي د پاره د تذليل د علماو نه دي بلکه
د پاره د اظهار خپل نظر دي او نه د دي د پاره چي علماء دي زما سره تحريري، يا شفاهي مناظر او
بحث وکړي، البته خپله رايه و خنکوته بيا نولاي سي، او کي زما رايه غلطه په فکر کي و ر غله
نسبت د غلط و رته کولاي سي، لکن د جنگ امير و خبر و وخت دي ډډه کوي ولي چي: جَزَاءُ سَيِّئٍ
سَيِّئًا يُمِثِّلُهَا.

معيار الفقرات

پشتو

مکتبه القراءه و التجويد

مکتبه القراءه و التجويد
مکتبه غلطي
مکتبه غلطي

بشارع کاشي کوئٹہ

فصل في العوارض

دافضل دی په بیان کی د عوارضو

چی خورک دروژنی و سړی ته

رواکوی، چی هغه سفر، او مرض، او یاد چا د خوا پر روژه نه نیولو مجبور کول، او حمل د ښځی چی پرضایع په بیر پری، او رضاع، لوبه، او تنده، او کلان سالی ده چی هر یو یو بول، چی دا ټول به په دی فصل کی مفصل راسی ان شاء الله تعالی **پوه سه**: چی عوارض جمع د عارض ده، عارض وریخی ته وایي: هَذَا عَارِضٌ مِمَّنْ طَرَأَ، او تر او ی ته هم وایي، او یا پخو ته هم وایي، او افه تر هم وایي،

ط: و سأل المصنف: **لِمَنْ خَافَ الْمَرَضَ أَوْ بَطَأَ الْبُرْءَ** **پوه سه**، دا عبارت

مبتدا عده خبریه وروسته راچی، که خورک بیر پری پر زیاتوالی د مرض او یا د نریا توالی د زمانی د نا جوړیدو، **پوه سه**: چی په جراثیق کی او خطاوی کی وایي چی دا خوف په اجتهاد پوری مریض اړه لری، چه غلبه الظن ته ورسیږی، د علاما تود لاری، یا د تجربی دلاری، او یا په اخبار طیب چی سلمان وی او ظاهر الضیق نه وی او بعض فقهاء په عدالت شرط بولی نفس توه هم نه لری نوی ته په دغو دوو عذرو روژه نه نیول روادی.

مسئله یو غازی چی په غزا کی وی یقیناً پوهیدی چی جنگ به شروع سې، او یا په غلبه الظن پوهیدی، ول چی اول صف کی د دینمن په مقابل کی وو، او دی بیریدی که نه روژه و نیمه نو ده جنگ څخه ضعیفه سم، نو ده تر روژه نه نیول یا ماکول دروژنی د مخه تر جنگ «م».

مسئله: که ښځی د بیري د حیض پر بناء د عادات د د هې، او یا یو سړی نو بتی تېی کیدلی او ښی په واری وو، نو د غود واپو نیولی روژه ماته کړه، نو که حیض ښځی ته ورغلی یا پر سړی تېر زاغله خوکار خلاص سو، او که دا واپو عذرونه پېښ نه سو په کفار کی اختلاف دی صحیح داد چی کفار نهسته باندی، مرد، **مسئله** که دروژنی ۳۰ ورځ وه او دخلکو روژه وه نابیره تکان وسو یا د ول ووهل سو دخلکو د خیال سو چی اختر سو نوی روژه ماته کړه وروسته معلومه سو چی تکان او د ول د واده د پاره وو مثلاً کفار پر دوی نهسته «در بر».

س خزانة فقہ و کنبل ایوب: بیا خوشخطه و لیکل خوار حقانی.

مسألة وَلِحَامِلٍ وَمُرْضِعٍ خَافَتْ عَلَى نَفْسِهَا سَبَابًا كَانَ أَوْ رَضًا

او د غرنګه فطر روادی ښځی ته چی حمل په نس وی او یا کښی ته کی ورکوی، او د بیر پری پرخپل ځان یعنی یاد مرض څخه یاد مرګه څخه یا نقصان العقل څخه، خوراک وړ کول په نسب دلاری چی د کښی مورو او یا د اې وی یعنی بیګانه ښځه وی، **مسئله**: که سلمان طیب و مری ته وویل چی ده چی د کښی نس ناسته کیده چی ته دغه دوا وروژنی مثلاً یادری وار و چېښه نو نو د کښی نس ناسته به دی جوړوسی، نو دی ته روژه ماکول روادی په سبب د دغه عذر، قال علیه الصلوة والسلام: اِنَّ النِّسَةَ وَضَعْتَ عَنِ الْمَسَاكِ وَالصُّوْمَ وَشَطْرَ الصَّلَاةِ، وعن الجبلي والمريض الصوم و سأل المصنف:

وَالْعَذْرُ الْمُعْتَبَرُ مَا كَانَ مُسْتَنَدًا لِلْغَلْبَةِ الظَّنِّ بِتَجَرِبَةٍ أَوْ

او د عذر چی معتبر وی یعنی په دی باب کی هغه دی چی تکیه وی پر غلبه ظن یا په د مخه تجربه سره او یا په اخبار طیب چی سلمان

اِخْبَارِ طَبِيبٍ مُّسْلِمٍ هَازٍ عَدِلَ

وی او عادل وی،

وَلِمَنْ حَصَلَتْ لَهُ عَطَشٌ شَدِيدٌ أَوْ جُوعٌ يَخَافُ مِنْهُ

او د غرنګه روژه ماکول روادی هغه چا لره چی پیداسی وده ته سخت نه ده او یا **الهلاك** سخت لوبه چی بیر پری د مرګه څخه یعنی په سبب د لوبی یا تندي **پوه سه**

چی قهستانی وایي چی حر سړی چی د چا مزد وړی یا مړی د چا او یا هغه سړی چی وایه په کاره وله چی سخت گرمی وه چی د تندي د سببه د ځان پر هلاک وپیری دی نو ده تر روژه ماکول روادی او یا حر ښځه وه یا منیحه وه چی په سبب د پیر په خولو او یا د کالی د پریولو په سبب تنده دیره پر غالب سو روژه ماکول وروژنی، ط، **مسئله** که سړی روژنی پرخپل ځان د پیر تکلیف راوستلی وو چی په هغه سبب ده ته دا تنده مه لکه پېښه سو لکه

که یو خولک چی په روژه کی د پرد غم کو وکړی یا غوښل، و امثال ذالک روژه مائول خو ورته روادی لکن کفار باندی سته پر ظاهر روایت اول بعض فقهاء وائی چی کفار فسته باندی «مطهر

فقال **وَالْمَسَافِرُ الْفِطْرُ وَصَوْمُهُ أَحَبُّ** اوږاده مسافره د المصنف روژی خوړل او روژه پوره بڼه ده **پوه سده** چی مراد د مسافر غځه سړی دی چی تر سپیدو د مخه سفر شروع کړی وی، نو وده ته روژه خوړل او نیول واره روادی، او کی چیری دروژنی نیت کړی وو مگر وروسته په ورج کی سفر شروع کړی هغه ته روژه مائول نه دی روا مگر هغه وخت چی یو نوی عذر ورپیشیږي

فقال **إِنْ لَمْ يَضُرَّ وَلَمْ يَكُنْ عَامَةً رَفَقَتْهُ مُمْطِرِينَ وَلَا** المصنف

اوږد روژه نیول هله افضل دی مسافر له کرده ته روژه نیولو ضرر نه کاوه، یعنی مطلق ضرر نه هغه ضرر چی

مُشْرِكِينَ فِي النَّفَقَةِ فَإِنْ كَانُوا مُشْتَرِكِينَ أَوْ مُفْطِرِينَ بیه د هلاک په کښی وی ولی که بیه د هلاک وه په سبب دروژی بیا خوف ظاهر یعنی روژه خوړل واجب دی

فَالْأَفْضَلُ فِطْرُهُ مُوَافَقَةً لِلْجَمَاعَةِ ^{نه افضل او بل داچی اکثرانند} د سفر دده په روژه خوړونکی نه وی، اونه دوی ټوله لنډ نیالان په اند از او خرڅ کی سره شریکان نه وه، او که چیری لڼ کسان دانویولان په خوړونکی دروژی وه او د بیه روژانیا نه وه، بیا نو فطر افضل دی، او که چیری دوی ټوله اندیولان په خرڅ کی سره شریکان نه ویا اکثره او د بیه ملگری په روژه خوړونکی وه بیا نو افضل ده له روژه خوړل دی، د بیا د موافقت د جماعت سره د ملگرو د سفر

پوه سده چی صاحب الجوز په صورت کی د شرکت فی النفقة علت او دلیل د افضلیت د فطر د اوښل دی چی په روژه نیولو کی خوده، تاوان د مال دی تاوان د مال لکه تاوان د سړی د کمان دی، اکن مصنف د دواړو مسئلو دلیل موافقة للجماعة ووايه، ولی چی دلیل د جمع والا صاحب النهر د کړی دی، (او وائی چی ممکنه ده چی دغه سړی دی سخی او جوا نمره وی په

تاوان د مال دی بلك نه کیږی، حاصل دکلام دادی چی په سفر کی روژه خوړل رخصت دی، روژه نیول عزیمت دی، نو عمل په عزیمت سره اولی دی، که چیری د امد کوره عذرونه نه وه، **مسئله** په نیزد حنیفیانو په سفر کی قصه لماخه او خوړل دروژنی هغه سړی ته هم شامل دی چی سفر په د بیا د معصیت وی لکه یو سړی چی په غلا پیسی سفر کوی، لکه هغه چاته چی شامل دی چی سفر په د امر مباح د بیا وی لکه سیاحت، او بیا د طاعت د بیا وی لکه سفر حج مثلاً ط، موعظ، در

فقال **وَلَا يَجِبُ إِلَّا يَصَاءُ عَلَى مَنْ مَاتَ قَبْلَ زَوَالِ عَذْرِهِ بِسَفَرٍ** المصنف

ونه واجب وصیت کول پر هغه چا چی د مرگ سره مخامخ سی د مخ تر زوال د عذر دده چی سفر وو او یا مرض او یا مثل دهریوه د سفر او مریض والی **وَمَرَضٍ وَخَوْهٌ كَمَا تَقَدَّمَ** لکه چی د مخه تیره سوه یعنی هغه عذرونه چی

روا کونکی وه دروژی دخوړلو، ولی پرد غه مری دغه خوړل دروژی لازمی نه دی، ددی کبله چی ده نوری وری چی ندی پیدا کړی او خدا ی جل شانه وائی: **فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ** ف قال المصنف:

وَقَضُوا مَا قَدَرُوا عَلَى قَضَائِهِ بِقَدْرِ الْإِقَامَةِ وَالصَّحَّةِ

یعنی که د سړی سفر ویا یی ته ورسیدی او یا په صحت پیدا کړی او یا بل عذر وو هغه نازل سو، نو دغه کسان به قضاء راوړی د هغو روژو چی دوی قدرت پر پیدا کړی په قدر د اقامت که مسافرو وروژه فی خوړل ویا جوړ سو که مریض وو او روژه فی خوړل ویا. او کی قضاء نه وه راوړی پرده باندی په وخت کی د مرگ وصیت د فدی ویا کولو واجب دی،

مسئله که مری وصیت د فدی د روژو مثلاً وکړی، نو د وصیت دده د ربی غځه مال دده نافذ دی که وارث درلودی، او کی وارث نه وو، نو وصیت به د ټوله مال غځه چلیری، د ایشوله هله چی پر مری پور نه وی باندی (و که پور پښ باندی وو که ټوله مال په پور کی ولاړی نو دده وصیت لغوه سو الا ان یتبرع به الوارث، او که د پور غځه مال پلایه سویا دده وصیت د دربی

غفره ما بقی چلیبی کی وارث در لودی، او که نه در لودی بیاد قوله ما بقی بعد الدین غفر چلیبی،
مسئله: که مری وارث او قریب دمری خوا غفر و غفر و نبی یا دمری قضا فی موغوثه را و
 گزوی به هغه دمری غازی نه خلاصیری لقوله علیه السلام: لَا یَصُومُ أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ وَلَا یُصَلُّ أَحَدٌ
 عَنْ أَحَدٍ «من، در، طاهر» **وَلَا یَجِبُ التَّابِعُ فِي الْقَضَاءِ** ^{اوشترط نه ده}
 قال المصنف «والی چی خدای پاک مطلق ویشلی دی» **فَعِدَّةٌ مِنْ أَنْبَاءٍ أُخْرَى** او متابع قید
 یه نه دی ویشلی «لکن بیاهم عند القدر مبادرة وقضائی روژ وسته او متابع دهغو مستحب ده
 مبادرة الی فعل الخیر، وبراثة الذمة» **فأشده:** به غلور و قسم و روژ و کی متابع واجب
 ده به نص قرآنی علی أداء رمضان علی کفارة الظهار علی فدية العین بالتمسک کفارة القتل الخطاء
 او کومچی وده ته اختیار دی که متابع کوی او که نه! هغه قضا در رمضان ده روژی به سبب
 در هر یک یود محرم الحج والعمرة به سبب دغذر «اور روژی و متمتع الحج والقران، اور روژی و جزاء
 المید پر هر کی، اور روژی و قسمه روژی خوبه قران مبارک کی نه دی ذکر سوی به احادیث صحیح
 ووسه ثابتی دی یوقسم روژی دما قولو در روژی در رمضان به قصد سر چی به هغو کی متابع شرط
 ده، او غنلی روژی یا ندری روژی به هغو کی متابع شرط نه ده، ط، در»

ایضا

بقیرستان نظر کرده صباحی به
 از انجای شنیدیم که صرافی به کلان نگهادر را که میگفت به همین دنیا نمی آرزو بکاهی به غرض تقیست کز ایام ماند
 که هرستی را نمی بینم بقای به گمها جدی روزی بر حمت به کند در حق این سرکین دعائی به نازد تو شر را قیامت
 بجز شرمندگی در کویایی به نازد طشت مقبول درگاه به بجز اشک ندامت آه آبی به بختی و مرمت مسرقان اعظم
 مرا از دست خود کن غرض خواهی به شفیع آورده ام روی محمد به کرم کن بر من گم کرده راهی به
اعتذار: به ارسال النمل من خلوص و داد به سلیمان نصف رجل جواد به
 قائلًا ذالک منتهی جهدی به والهدایا بقدر من یتهدی به
 احب الصالحین و لت منهم به لعل الله یرزقنی صلاحاً به

در باب تقلید و حذر از لاند هب

حق شده نهیب ام چهار به ره روان ره شنه ابرار به غیبت بین احمدی مسل به کرد هر یک بر وزن زهد و شمار
 گفت هر یک که چون حدیث نبی به یابی آنجا قول ساکنزار به کین هم سنی مابین نبی به بهران عمر که ایم شمار به
 با معان حدیث مسل پاک به چون بخاری و سلم احرار به ابن ماجه نسائی و طائی به ترمذی بیعی اولی الا بصار به
 بهر طریقی حافظ عینی به دارقطنی جامع اضمار به حافظ داری ابوداؤد به بود تقلید نزدشان مختار به
 اتباع چنین امسه کن به گوش از بدین نوا یکبار به که تقلید بهست سنت اوست به بهر از شر است سر دولت به
 آئے تھے ہم ٹیل سیر گلشن کر پلے به دیکھ مالی باغ اپنا ہم تو اپنا گھر پلے به
 دران چی پر همه و مخکواروی به مشرف فی کی داد ذات دکیما ولی به
 ملامت پر عبید مہ کوہ فی حرمتہ به خپله سغیہ یه مبذول کرد خدمتہ به
 کہ دعا نہ رائے کری دخیل حسدہ به بدگور و صومہ کواہی بی عزتہ به

قال المصنف **فَإِنْ جَاءَ رَمَضَانُ أَخْرَقْدَمَ عَلَى الْقَضَاءِ وَلَا فِدِيَّةَ**

نو کجری را غله بله میاشت در وژی یعنی پر سری دتیری میاشتی در وژی قضا فی باندی و به
 نود وژی دمیاشتی روژی دی پر قضا فی روژ و دغذر کری یعنی شرعاً
بِالتَّأْخِيرِ إِلَيْهِ و غر حکم دی حتی که سری در وژی به میاشتی کی دقضا فی نیت و کری
 هغه دده نیت لغو دی او روژ به ددی میاشتی روژ ده، (و نه سته پر و غر سری فدیة دقضا فی
 سوزو بلکه وروسته تر روژی به قضا فی روژی نسئی، و علم جزاء. قال المصنف

وَيَحُوزُ الْفِطْرُ لِشَيْخٍ فَإِنْ وَجَّهَتْ فَائِنَةٌ ^{اور واده روژ ده}
 شیخ فانی وی او بنی تہ چه پی شری فانی وی، سپین بزرگی با سپین سری تہ چی شیخ فانی
 وانی پر دی سبب چی نزدی وی و فانی او مرگ ته، نو مجازی به اعتبار دما یول الیه لکه پر دی
 ایت کی: **إِفْتُ أَعْمُرُ حُجْرًا** «ای عیناً» او یا به دی اعتبار چی قوت دده ختم سوی دی نو یا دغه

لفظ حقیقت دی، مرط، در

مسئله: یورپی که داسی مریض و وچی دصحت غنئی امید قطع سوز و یعنی دونه و رنجی چی ده، مقتضای روضی به کینی، اوگر خوی، نویه خروند دی فدییه و رکری

مسئله: که یورپی دسببه دبری گرمی پر روضه نیولوقا درنه و نور و روضی و رژی و بیایه خرمی دی قضاء راوری، که اقبال الامام الخطاوی، **یوه سه:** چی دشیخ فانی دیاره معلوم کونه اوسن نه دی بنا کل سوی ولی چی به بد نوک دانسا نا نوفرک سسته بیک مدد پردی دد چی به سبب دکلان سالی پرده روضه نیول دیر بوجوی، اوپه بعضی روایا نوک چی، د کاله بن و شیخ فانی ته بشاکل سوی دی هغه ته اعتبار فتنه، **سئال المصنف:**

وَتَزَمُّهَا الْفِدْيَةُ لِكُلِّ يَوْمٍ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرِّ

د زمه ده پردی د و فدییه دهری و رنجی دیاره نیمه کاسه د غنمو، یعنی یا قیمت دینی کاسی.

مسئله: دشیخ فانی خوینده که د فدییه په اول کی دروضی و رکوی اوکبه په اخیر کی، لکن په شرط ددی چی دا عجز ددی به تر مرگ پوری پاتر وی، اوک وروسته ضعیف فعه سواو پر روضه نیولوقا در سو بیای قضاء راوری کی خرم فدییه و رکری وی، مرط، در،

مسئله: که سری سافرو واوروضی کی خورلی وی اوپه هغه سفر کی مرسو پرده باندی فدییه دهغو و روضه لازمه نه ده، نوو صیت هم نه غواپی اوکمه مایه سویو و خور و رنجی مگر قضاء ده و فدییه نه راورد نوو هغو و روضه فدییه پر لازمه ده نویه و حیت په فدییه سرکوی قال المصنف

كَمْ نَذَرُ صَوْمَ الْاَبَدِ فَضَعُفَ عَنْهُ لِاشْتِغَالِهِ بِالْعُشْيَةِ

نکه هغه خور کی چی به فدییه و رکوی چی نذر کړی کی وی پرخپل خان ابدي **یُفْطِرُ وَيُفِدِي** روضه یعنی په ټوله خروند کی خپل او بیای ضعیف سی د همیشه روضه نیولوخ په سبب ددی چی د خروند د معشیت په کاروبار اخته وی، یعنی د غرسری هم روضه خوری. و فدییه به و رکوی، ولی چی دی بر قضا یقیناً نه دی قادر، ولی چی دده ټوله خروند خو

د نذری روضه دی نوقضای روضی به خروخت و نسی، **سئال المصنف:**

فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْفِدْيَةِ لِعُسْرَتِهِ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى وَ

اوک قادر نه وود غرسری چی فدییه پر لازمه و یعنی شیخ فانی او یا د صورت الابد **يَسْتَقِيلُهُ** نذر والا، پر فدییه باندی په سبب د مسکنت نودی دی طلب د مغفرت کوی یعنی همیشه که ایدل علیه صیغه المضارع او طلب د عفو دی کوی د خدای غنر چی دده غنر تقصیر و سوبه حقوق کی د خدای، **سئال المصنف:**

وَلَوْ وَجِبَتْ عَلَيْهِ كِفَارَةٌ يَمِينٍ أَوْ قَتْلٌ أَوْ طَهَارٌ أَوْ أَطْعَامٌ فَلَمْ يَجِدْ

اوک بر سر واجب و کفار و قتل خطاء، یا کفار د ظهار او یا دروضی په قصد خور لو کفار

مَا يَكْفُرُ مِنْهُ مَنْ عَتَقَ وَهُوَ شَيْخٌ فَإِنْ أَوْلَمَ بِصِمِّ حَتَّى

اونی درلودی د کفاری شی چی انرا پرده د مرگ دی، یعنی د اطعام او کسوت طاقت یهم نه و او دی شیخ فانی هم و یعنی چی دروضی نیولو توان یهم

صَارَ فَإِنِّي لَا يَجُوزُ لَهُ الْفِدْيَةُ نه درلودی، او یا په اول کی خوی طاقت

د روضی درلودی لکن روضی به نه و نیولی حتی چی شیخ فانی سوئوده ته فدییه و رکول نه دی روا پد

دلیل چی **سئال** **لَاَنَّ الصَّوْمَ هُنَاكَ بَدَلٌ عَنْ غَيْرِهِ** ولی چی روضه په المصنف د غصو و توکی

خوبدل د بل شی ده، چی هغه کفار مایه ده، ددی سببه چی په روضه کفار د دغو کار و نسی

و رکولای تر خوجی ده کفار مایه غنر نه وی عاجزه سوی، **سئال** و ای چی حاصل د مذکور

مسئله ددی چی که خای چی روضه اصل او مستقل وی نکه دشیخ فانی روضه او یا د نذر ابدي والا

روضه، نو چی دی عاجزی دروضه غنر، نو فدییه و رکول و تر روا دی. اوپه کومو خایو کی چی روضه

بدل د کفار مالی وی که په مذکوره اخیر خایو کی، نویه نیز د عجز دروضی غنر فدییه نه ده.

وَقَرُّوا بَلَّهْ دِه لَرِه فِي اسْتِغْفَارِهِ اَوْ طَلَبْ دَعْفَوِي دَرِبِ الْعَزْتِ بَلَّهْ چَارِه فَتَه ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ
ذُنُوبَنَا وَتَقْصِرْنَا فِيْ اَمْرِكَ وَهَجِّمْنَا عَلٰى مَعْصِيَتِكَ ، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ :

وَيَجُوزُ الْفِطْرُ لِلْمُتَطَوِّعِ بِالْاَعْذَرِ فِي رَوَايَةٍ

اور وادی نقلی روایتی والا لره ما تَوَل درویشی بیله عذر به یوه روایت کی چی هغه روایت دامام
ابی یوسف دی ، لکن ظاهر روایت دادی چی دده فطر بیله عذر روا ندهی ، اوحیط والا هغه
دغ ظاهر روایت صحیح نقلی دی ، **سؤال** : مصنف ولی غیر ظاهر روایت ذکر کری
جواب : خبرنگه چی به صحیح حدیث کی راغلی دی چی : المتطوع امیر نفسه " یعنی که
روشن خوری او کی پوره کوی ، نویه اعتبار د دلیل داروایت قوی دی نوچکه به ذکر کری اوهو
دی سببه محقق ابن الهمام صاحب دفتح القدره اروایت مختار کری دی " فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَالِضِيَّافَةُ عَذْرٌ لِلضَّيْفِ وَالْمَضِيفِ وَلَهُ الْبَشَارَةُ بِهِ

او میلمستیا عذر دی همدیله لرم کوی لره ، اوما تونکی لره درویشی به دغه عذر سن زیری
سته به دغ فائده جلیله کی ، ولی به حدیث شریف کی راغلی دی
الفائدة الجليلة " مَنْ أَفْطَرَ لِحَقِّ أَخِيهِ يَكْتَبُ لَهُ ثَوَابُ صَوْمِ الْيَوْمِ وَمَتْنِ قَتْلِي
يَوْمًا كَتَبَ لَثَوَابِ صَوْمِ الْيَوْمِ " اود حدیث به تاتارخانیه اوحیط ، اومبسوط کی نقل سوی
دی ، او به تجنیس اومزید کی وائی که یوسری دسجاد خوا روژه نقلی نیولی و بیاده ته یواشای
دشناخته گانوخه راغلی او وده ته به وویل چی روژه ماته کوه : لَا بَأْسَ أَنْ يَفْعَلَ ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ
فائدة : په فدیبه کی دوه هفته اباحت یعنی میلمستیا دورچی دوه هفته چی دمرنیا
وی رواده لکه تعلیم چی روادی .

فائده : هغه مالی کار چی به لفظ د اطعام راغلی وی لکه فدیبه او کفار د ظهار او
مفطر درویشی ، فاطعام سِتِّينَ مِکْيَا ، اویا به لفظ د طعام لکه جزاء صید مقتول فی الحرم
او الاحرام . قال مزوبل : او کفارتو طعام مساکین . به هغه کفارو کی تعلیم او اباحت دواړه روا

دی او چی به لفظ د ابتاع راغلی وی لکه زکوٰۃ : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَآتُوا الزَّكَاةَ ، یا به لفظ داداء
راغلی وی لکه په سرپایه کی : فَتَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَدُّوْا عَنْ كُلِّ حَيْثُ الْحَدِيثُ . به هغه تعلیم
شده دی اباحت کافی نه دی ، مرط ، دهر

یوسینته : اما تَوَل درویشی یا فاسد وِل د لما خه چی دواړه نقلی وی بیله عذر
ساید حرام وای : لقوله تعالى : وَلَا تَبْتَغُوا عَمَلَكُمْ ، **جواب** : چونکه دا ایت

مبارکه که ختم قطعی الثبوت دی ، لکن قطعی الدلالة نه دی پر عدم الإبطال الظاهر یعنی فاسد وِل
له معنادایت دی دا وی - وَابْتَدَأَ عَلَمٌ " چی تاسی مریا طلوی ثواب د عملو په سبب دریای اتمو

نورمت خون به ثابتیری البتہ ما تَوَل او فاسد وِل بیله عذر مکروه دی او که عذر وویا
کرامت هرنسته اتفاقاً ، **مسئله** : ضیافت عذر دی لکن قبل الزوال او بیله زوال

بیا روژه ما تَوَل نه دی روا ، مگر هغه وخت که به نه ما تَوَلو کی عقوق د اَخَدَ الوالدين راتی بیا
پیله زواله یم ما تَوَل ورته روادی ، **مسئله** : که سړی وویله چی پرمادی مایه طلاقه

سی چی زه به خپله روژه نقلی ما تَوَل نو صحیح مذهب دادی چی روژه دی ماته کری ولوبعد الزوال
سؤال : مصنف وویله چی ضیافت عذر دی یعنی نقلی روژه ماته کری اوسره ددی چی به حدیث

صحیح کی داسی راغلی دی : إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ فَلْيَجِبْ " که شَوِکَ وَبَلَّ سَوِی ووی ته دغ
دی قبول کری : فَإِنْ كَانَ مِنْطَرًا فَلْيَأْكُلْ وَلَنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيَصِلْ " نوکی روژه نرو خود ووی

به و خوری او کی روژه وه هوری دی نقل وکری ، نو ددی حدیث معنا اومفاد خودادی چی روژه دی
نه ما تَوَل

جواب : حدیث محمول پردی دی چی دمضیف خوا نه بدیری چی میله روژه نری ماته
اوعبارت دمصرف محمول پردی چی دمضیف خوا بدیری ، وهذا من سوا غ الوقت پوه

چی فرضی رویشی که ادائی وی او که قضائی وی اود غرننگه د ندری رویشی ما تَوَل که دجا خوا
بدیری او کر نه نه دی روا کذا فی شرح الجامع الصغير للسيوطی ذکره الطحاوی ، فَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَإِذَا أَفْطَرَ عَلَى آتِي حَالٍ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ او کی نقلی روژه ماته کوه
په هصورت سره چی وی

یعنی کہ عذر وی او کہ نہ تو پرده و قضاء لازمہ دہ، نودا لکہ نفلی لم یخرج چی سہری فاسد کری

إِلَّا إِذَا شَرَعَ مُتَطَوِّعًا فِي خَمْسَةِ أَيَّامٍ يَوْمِي الْعِيدَيْنِ
مگر ہر وقت قضاء ختمہ کی شروع و کرہ پہ نفلی روثری پہ پنخو و پنخو کی دکان چی ایام منہیہ یہ بولی

وَأَيَّامُ الشَّرِيفِ فَلَا يُلْزِمُهُ قَضَائُهَا بِإِفْسَادِهَا

چی روئی داختر و رخی دی او درئی و روستہ و رخی دی تر لوی اختر و روستہ چی ایام التفریق یم بولی
فی ظاہر الروایۃ واللہ اعلم ونسی او بیایہ فاسدہ کری قضاء باندی
نستہ پہ ظاہر روایت کی، او خدای پاک چیر سبہ خبر دارہ دئی،

پسوه سہ: چی امام ابو یوسفؒ و امام محمدؒ وانی چی پردہ سہری خوا فطر واجب
دی للنہی عن الصوم فیہا، او قضاء ہم پر واجب دہ، ولی چی شروع پہ نفلی و کرہ، امام اعظمؒ
وانی چی قضاء بہ ہلتہ وانی چی دہ تفصیر کری وای پہ ما تلو کی دروثری، اوسرہ ددی چی دئی
مقصر نہ دی بلکہ افساد پر واجب دئی،

حَضَرَتُ الْيُوسُفَ

خدای دی و ماتہ لہرہ مشکلاتہ
ناروغی او دھو مہ افاتہ

داد عا درتہ ہر یو مسلمان تل کری
حقانی ہم داد عا کری آقا تاتہ

دخوار حقانی پہ تسلیم و لیکل سو

بَابُ مَا يُلْزِمُ الْوَفَاءُ بِهِ مِنْ مَّنْذُورِ الصَّوِّ وَالصَّلَاةِ وَنَحْوِهَا

داباب دی پہ بیان کی دھن عمل چی پر سہری و فاء پہ کول لازمہ وی چی نذری روثرہ وی او یا لم یخرج او یا
مثل دھنہ و سکا المصنف:

إِذَا نَذَرْتُ شَيْئًا لَزِمَهُ الْوَفَاءُ بِهِ إِذَا اجْتَمَعَ فِيهِ ثَلَاثُ شُرُوطٍ

کہ چا نذر کرہ پیرخان باندی یوشی، تو پرده و فاء پہ ہنہ سرہ لازمہ کہ پہ دی نذر کی درئی شرط
موجود دہ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَلْيُؤْتُوا نَذْرَهُمْ، وَالْأَمْرُ الْمَطْلُوبُ لِلْجُوبِ كَمَا تَقَرَّرُ فِي أَصُولِ الْفَقْہِ
وروی البخاری: أَنَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ... مَنْ نَذَرَ أَنْ يَطِيعَ اللَّهَ فَلْيَطِيعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ
اللَّهَ فَلَا يَعْصِيهِ، وَابْتِغَاءُ قَدِ اجْمَعَ الْأُمَّةُ الْمَرْحُومَةُ عَلَى الْإِيْفَاءِ بِالنَّذْرِ، نُوْدِي كِبَالَهُ بَعْضُ فَقْهَاءِ وَانِي
چی ایفاء پہ نذر سرفرض دہ، مردہ، علامہ اکملؒ او نور فقہاء ہم و فرضیت تہ تللی دی، امام
طحاوی وانی چی قول پہ وجوب دایفاء بالنذر او فرضیت دہ، ہنہ دوہ قولہ دی چی ہر یو سہ
ترجیح دفعہ دھن او کرہ سوی دہ، قَالَ الْمَصْنَفُ:

یوشی پہ منذور کی دادی چی دہہ دجنسہ نذر
أَنْ يَكُونَ مِنْ جَنْسِهِ وَاجِبٌ بِرُجُوبِ وَيُعْنِي دُطْرَفَهُ دَخْدَانِي يُعْنِي وَاجِبٌ
اصالہ لا تبعا نوٹکہ نذر پہ او داسہ سہرہ یا پہ قرأت دقران پاک نذر صحیح ولی چی پہ تبع
دلما نذر واجب دی یعنی فرض دی، سَوَال: نذر اعتکاف صحیح دی اوسرہ ددی چی دخدائی
دخواستی من جنسہ فرض نستہ، جَوَاب: داعتکاف معنا لبث دی او دہہ دجنسہ نذر
فرض لبث موجود دی چی ہم اصلی دی، چی وقوف پہ لما نذر کی دی

فَكَأَيُّدَةٍ ذَكَرَهَا صَاحِبُ الْكَفَايَةِ، دُرُوشِ وَانِي چی صاحب الکفایہ، دشر اول پہ
سَنِيسَةٌ بَابُ كِي يَوْزِيَا فَنَائِدُهُ رَاوِي دہ، چی اصل پہ صحت کی دنذر دادہ چی
منذور بہ دجانہ نذر دخدائی واجب او فرض نہوی، کما سیاق، نو بئاً علیہ دصلوات خیر و

یا شهر رمضان درو شری نذر صحیح نه دی، لکن د جنسه نذر مندوبه واجب اوفرض صلات
دخدای جل و ثللی دخواموجود وی، اوهه واجب به هم اصلی واجب وی یعنی تبعی بینه و جب
کما مرعقرب، دی خبری دلیل دای چی عبادات الهیه باید په اندازه انعامات الهیه وی، و لا
شکرها، لکن چونکه نعمتونه دخدای پر بنده کانوی پوره لحظه کی دعبادت متواتر ومتتابع اوتکاثر
وه او بنده نسی کولای چی دایم الاوقات په عباداتو کی دخدای مشغول وی، من جمة توافر
الضروریات البشریه فی طول الحیوة، فلجل هذه الضروریات، دخدای ه پنجره وخته لموخنه
اویون میاشت وهکذا الزکوة والحج، دتولوشکرو په خای کی وشیرله تیسیرا علی العباد، اوس نو
یو بنده چی نذر دیو عبادت پر خای کوی، گویا اراده دهی لری چی خپل عبادت مندوب و
عبادت مفروضه ته دخدای وضرمر کړی تا چی فی الجملة دخدای شکریه ته دوام وړ کړی، اودا قانون
دی چی یوشی چی خولک وبل شی ته ورجوته وی، نو ملحق به شی موجود وی، نوکه دجنسه دمنذور
عبادت واجب اصلی عبادت دخدای دخوانه وی موجود، نوخوهغه ملحق به مباح وی، اومباح
کار نذر نه دی روا، حتی چی نذر د ولاړی یا ناستی یا خورک وغیره نه دی صحیح، انتهى قول الکفا
مع تشریح الزیادة، وقال المصنف:

وَأَنْ يَكُونَ مَقْصُودًا وَأَنْ يَكُونَ لَيْسَ وَاجِبًا فَلَا يَلِزُهُ

او بل شرط دای چی هغه واجب اخربه مقصود وی یعنی اصلاً لا تبعاً لغيره لکه اوس چی په سبب دلما غنم

الْوُضُوءُ بِنَذْرِهِ وَلَا سَجْدَةُ التَّلَاوَةِ وَلَا عِيَادَةُ الْمَرِيضِ

فرض وی، او بل شرط دای چی دغه مندوب عبادت بواجب وی دجانبه نذر دخدای جل شانده، نو نه لازمیږی

وَلَا الْوَاجِبَاتِ الْآخَرِ اوس په نذر کولوس، ولکه دی مقصود لذاته نه دی بلکه

نذر کولوس لازمیږی، ولچی سجدة التلاوة خودخدای دخواموجب ده، اوعیادة المريض په

نذر لازمیږی، ولچی دجنسه نذر دهغه بل واجب من جانب الله نسته، اودا ټول ظاهر الروایة

دی دامام اعظم دخوانه درویش وائی چی خلو شرط چی مراقی زیاته کړیده چی مندوب به محال
نه وی مثال په داسر اوړی دی چی سړی ووائی چی پر مایه نذر چی دصبا دورو شری روژه به بن ورج
نیسم، هغه ته ضرورت نسته، اذ لیس من شان العاقل نذر المحال، اونه هم لازمیږی نذر
نورو واجباتو، ولچی هغه دخدای په ایجاب سره واجب دی، اوايجاب دواجب محال دی، مر
او صحیح دی نذر په عتق دمړی یا
وَسَالِ الْمَصْنُفُ وَيَصِحُّ بِالْعَتَقِ وَالْإِعْتِكَافِ بنی، ولچی انرا داول دمړی مثلاً
په کفار توکی په ایت سرفرض دی، اوصحیح دی نذر داعتکاف، ولچی دجنسه دهغه فسخی کی
سته په شرح کی چی اخیره ناسته ده، فاصل مکث الاعتکا موجود فرضاً وهوالذکر، فالاعتکاف
کما الجالس فی الصلوة للمقعدة الاخرة فصح نذر،

مسئله نذر حج ماشیا صحیح دی، ولچی نظیر به په شرع کی نسته، ولچی دچا کو
چی مکی شریفی ته نژدی وی پر هغه حج ماشیا فرض دی، نوده نا ذکر کو که غنم لیری وی مگر نذر
صحیح دی لوجود الاصل فی الشرع: مسئله نذر دمړی په اعتکاف سره یاد سړی دماینی
په اعتکاف مو صحیح دی، نوکه بادار او میره اجازه ورکړه خوا دای کړی اوکه بادار یا میره اجازه
نه ورکړه بیا پله عتقه اود ماینی دجلا والی به فی دواړه قضاء سراوړی. وقال المصنف:

وَالصَّلَاةُ الْغَيْرِ الْمَفْرُوضَةِ وَالصَّوْمُ اود غرنه صحیح دی نذر

یعنی نفلی اود روژی یعنی نفلی، ولچی ددواړو مثل په شرع کی فرضی نسته مسئله

نذر خیرات دنفق و صحیح دی اود غرنه نذر د نج د حیوان صحیح دی، لوجود مثل الاول
وهو الزکوة ومثل الثاني وهوالاخيته، وقال المصنف:

فَإِنْ تَذَرَ تَذْرًا مُطْلَقًا أَوْ مُغْلَقًا بِالشَّرْطِ وَجَدَ الشَّرْطَ

نوکه سړی مطلق نذر وکړی، یعنی په شرط سره مربوط نه وو، اویا

لِزِمَهُ الْوَفَاءُ بِهِ مربوط په شرط وولکه سړی چی ووائی که دخدای مات نه زوی را کړی

مثلاً بیا یه میاشت روزی مثلاً نذر دی اوشط موجود سو، نو پرده با نذی به دوازه صورتی
کی وفاء بالنذر لازمه ده، و قال المصنف.

وَصَحَّ نَذْرُ يَوْمِي الْعِيدَيْنِ وَآيَامِ الشَّرِيقِ فِي الْمُخْتَارِ

او صحیح دی نذر کول دروژ و دود و واختر و اود و خود تشریق به مختار روایت کی، او به
غیر روایت کی نذی صحیح، ولی چی داندز به معصیت درودی، **جواب:** روزی به اعتبار
ذات صحیح ده او حرمت خو به اعتبار د اعراض دی دیلمستیا بخیر خدا جل سلطان
وهو اعراض خارج عن الصوم فلا یمنع الصحة لذاته، و قال المصنف.

وَيَجِبُ فِطْرُهَا وَقَضَائُهَا وَإِنْ صَامَهَا إِجْزَاءُ مَعَ الْحَرَمَةِ

نوپر نادر واجب ده خورک د غور و ژوچی نذر کړی یه دی تاچی اعتراض د ضیافت بخیر خدا
راستی، اوقضاء را اول یه هم واجب دی د سببه د وفاء بالنذر، و قال المصنف: او که
فی سواد منع دروژ و دود و غور و خود نادر هغه روزی و نیولی نوخ نادر غاری یه خلاصی سوی
سو د حرمت ولی چی اعراض د ضیافت بخیر خدا یالک دی اوده اعراض و کړی.

مسئله: که سری نذر دداسی شوی و کړی چی ده یه اراده د وجود نه درلوده بلکه چی
سری و وائی که ما خبری دزید سر و کړی پرمایه نذر چی زو به مری ازاد و فر او بیا یه خبری و سر
و کړی نو ظاهر روایت خودای چی وفاء بالنذر لازمه د پرده که معلق وی او که نه او به
روایت کی د نوامرو وائی چی دده خو به ده که مری ازاد وی او که کفار یمن و رکوی، مصنف
به مراق کی وائی چی صحیح روایت د نوامرو دی، و قال وهو المفتی به، لقوله عليه الصلوة و
السلام: كفارة النذر كفارة اليمين، لا ویش وائی چی به دی مسئله کی چیر تفصیل اوقیل
وقال سته، نو که خورک تفصیل غواری، نو بجرا اثنی یا طحطاوی دی مطالع کړی، قال المصنف.

وَالْعَيْنَا لِعَيْنِ الزَّمانِ وَالْمَكَانِ وَالذَّهْمِ وَالْفَقِيرِ
و او بزر لغوه بولو تعیین دناز دیوی غاثرانی

او د غرنکه لغوه بولو معینه ول دیو خاص نمای، او د غرنکه لغوه بولو دیو خاص درهم نذر
وهم لغوه دی د اندر ور کول و یو خاص فقیر ته، والدلیل علی الکلی چی نذر خو و اجبول دی
یو نقل به ذمه کی خیل د جهت د ثواب، نو د اعلق نذر لری به خصوص بیوری د زبانی یا د نمای یا د فقیر
و تقدیر به بلکه دهم یا دهمین مثلاً صرف د یار د تعیین د مقدار د مند و ردی، و قال المصنف.

فِي جُزْئِهِ صَوْمُ رَجَبٍ عَنْ نَذْرِ صَوْمِ شَعْبَانَ وَجُزْئِهِ

نوکافی ده نذر کونکی لری روزی د خدای تعالی د میاشتی کده نذر کړی وه روزی د میاشتی د برت، او د غرنکه کافی

صَلَاةُ رَكْعَتَيْنِ بِمَصْرٍ نَذْرُهُمَا بِمَكَّةَ وَالتَّصَدُّقُ بِدَهْمٍ

دی دوه رکعت لمونج به مصر کی چی ده نذر کړی چی زو به فی به مکه شریف کی کور، او د غرنکه کافی دی خیر اتول

عَنْ دَهْمٍ بِمَكَّةَ عَيْنَهُ وَالصَّرْفُ لَزِيدٍ الْفَقِيرِ بِنَذْرِهِ لِعَمَرٍ

دیو دهم به نمای کی د هغه معین دهم چی ده فی خیرات پرحان نذر کړی وی، او د غرنکه کمایت کوی
صقول د خیرات و زید ته چی فقیر وی چی ده نذر کړی وی چی زو به فی عمر ته و کور.

مسئله: که چیری یوسری نذر کی اعتکاف یا روزی، انواع اعتکاف یا روزی به تر هغه معین کړی

وخت د مخه اجراء کړه صحیح ده، **مسئله:** که سری نذر کړی چی زو به فلا فی کال کی خج

کوره اتر هغه کال د مخه به حج و کړی صحیح دی، **مسئله:** که سری نذر کړی چی زو به به

فلا فی و ریح دوه رکعت نفل کور بیا یه هغه دوه رکعت د مخه تر هغه و ریح اداء کړه صحیح دی،

د دروسو مسئلو د لیل دادی چی سبب د وجوب د غو عباداتو خو نذر دی، هغه پید اسو
بهره تحق د سبب توله تعیینات لغوه دی، شریط، در، و قال المصنف:

وَلَوْ عَلَّقَ النَّذْرُ لَشَرْطٍ لَا يَجُزُّهُ مَا فَعَلَهُ قَبْلَ وَجُودِ شَرْطِهِ

او که چیری یو چا معلق کړی به یو شرط سر مثلاً و فی وئیله که زما زوی خدا فی د سفر و مخه صحیح ستا

راوستی نو پرماد یوه پوسه خیرات نذر دی، نو ددی نذر پر ځای کی نه دریری، هغه خیرات د پوسه چی د مخه تر راتگ دنزوی ده د بچ کړی وی، ولچی نذر معلق په شرط سره دغه تروچود د شرط گوینا نه دی پیدای، کما هو القاعده المقررة فی اصول الفقہ، کما فی قول الامیرته ان خرجت من الدار بدون الاجازة فانت طالق.

بَابُ الْإِعْتِكَافِ

باب دی په بیان کی دا اعتکاف یعنی د هغه دمعا او احکامو **پوسه سه**: چی اعتکاف په لغت کی حبس او منع ته وائی، نو اعتکاف اصطلاحی شرعی منع کول او بندی کول د معتکف د سر خپل ځان لره په مسجد کی، او په شریعت کی فی تعریف دادی... **فتاوی المصنف**:

هُوَ الْإِقَامَةُ بِنَيْتِهِ فِي مَسْجِدٍ تَقَامُ فِيهِ الْجَمَاعَةُ بِالْفِعْلِ
اعتکاف اوسیدل دی په نیت دا اعتکاف په مسجد کی چی په هغه مسجد کی د جماعت لمونځ اوس کیری د پنځه وخته لمونځو دپاره.

لِلصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ حضرت علی (ع) دینیه وائی: لَا إِعْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدٍ جَامِعَةٍ

فَلَا يَصِحُّ فِي مَسْجِدٍ لَا تُقَامُ فِيهِ الْجَمَاعَةُ لِلصَّلَوَاتِ عَلَى الْحُتَّارِ
نونه دی صحیح اعتکاف په هغه مسجد کی چی په هغه کی جماعت د پنځو لمونځو کول کیری پرختاړند چی مذهب د امام اعظم لود محمد دی، او د امام ابو یوسف نخه روایت دی چی اعتکاف واجب لکه مندور اعتکاف نه دی صحیح بیله مسجد جماعت نخه او اعتکاف مسنون یا نفلی په هر مسجد کی روا دی:

: وفضل الحق حقاني به قلم وليكل سؤ:

وَالْمَرْءُ الْإِعْتِكَافُ فِي مَسْجِدِ بَيْتِهَا وَهُوَ مَحَلُّ عَيْتِهَا

او پنځه اعتکاف کولای سی په مسجد کی دکور، او مسجد دکور هغه خونه ده چی دی تا ملی **لِلصَّلَاةِ** وی دپاره د لما نخه، او که دی د لما نخه دپاره ځای نه وومعین کړی، نو دی لره اعتکاف نشته، قال الزاقي وهي ممنوعة عن حضور المساجد فلا اعتكاف لها في المساجد اذ نهاية عبارت نخه داسی معلومیری، چی اعتکاف د نیت چی په مسجد کی مکروه تنزیهی دی، لکن صحیح داده چی ناچا یز دی **فنايده**: رکن دا اعتکاف لبت او درنگ دی او شرط په مسجد مخصوص دی، یعنی مسجد جماعت او بل نیت دی، او ورته په مندور اعتکاف کی، والا سلام والعقل والطهارة من حیض ونفاس فی المنذور، ولچی د مندور دپاره ورته شرطه ده، او حاجیض او نفاس لره ورته خسته، او بلوغ شرط نه دی، او پایکی د جنابت نخه هم شرط نه ده، ولچی ورته سره د جنابت هم روا ده، ولوی المنذور، او سبب دا اعتکاف نذر دی په مندور کی او طلب د ثواب دی په نفلی کی، او حکم دا اعتکاف سقوط دی د واجب مندور، او پیدا کول د ثواب دی په نفلی.

مسئله: د مسجد تعیین په شروع سره کیری په یو مسجد کی نو معتکف ته نه ده روا چی په یو مسجد کی شروع په اعتکاف وکړی او بیا بل مسجد ته نقل کیری بیله غرضه کاسیاتی، طه، مرد، قال

وَالْإِعْتِكَافُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ وَاجِبٌ فِي الْمَنْذُورِ
او اعتکاف پردی قسمه دی، واجب چی سری نذر کړی وی، او سنت موکده کفای دی په لس اخرو

وَسَنَّهُ كِفَايَةً مُؤَكَّدَةً فِي الْعَشْرِ الْآخِرِينَ مِنْ رَمَضَانَ
ورخو کی دروثری، او مستحب یعنی بنه کار دی په ماسوا کی د مندور، او د لسو ورځو اخرو دروثری

مُسْتَحَبٌّ فِي مَا سِوَاهُ میاشتی، نراهدی وائی وائی چی تعجب دی د مسلمانانو د پاره اعتکاف اوسو ددی چی رسول کریم صلی الله علیه وسلم به بعض عبادات کاه کول او کاه به یی پرینول

او اعتكاف به دغوخت چې ومدينې منورې ته به هجرت كړې دى، اعتكاف د عشر او اخر درمضان
 به نه دى پرې ايښى الى ان توفاه الله تعالى» نو علماء صرف په مياشت كې دروژې دا اخير
 ليزى يو طالب علم جبرا و اعتكاف ته مؤظف كوي، او دى پنځه ورته گرځي او دى سنت
 مؤكده به يو وخت هم قصد نه دى كړى طول عمره او عوامو ته هم ملا صاحب دا تبليغ نه كوي چې
 د ټولو مسلمانانو د پاره سنت مؤكده دى، ولي چې ملا صاحب بير بېرې چې عوام به راته وواي چې ته
 ولي دانست مؤكده نه پرځاى كوي، نو د عوامو عقیده داده چې اعتكاف سنه المجددې هغه طالع علم
 اجراء كړى،

سؤال: نو په سبب د همیشه توب د عليه الصلوة والسلام پر اعتكاف بايد اعتكاف واجب
 وای **جواب:** وجوب د عمل همیشه د عليه الصلوة والسلام پر توبله امت ملت ثابتېرى
 چې آنحضرت صلى الله عليه وسلم پر تارک باندې انکار کړى وى، لکن بعض صحابه کرام چې
 اعتكاف مذکور به نه کاوه، آنحضرت صلى الله عليه وسلم انکار نه وى پرکړى، نو د اذليل دى
 دى چې اعتكاف مذکور سنت کفائى دى، مرط، در، وقال المصنف:

وَالصَّوْمُ شَرْطٌ لِصَحَّةِ الْمَنْذُورِ فَقَطْ او ورته شرط ده د پاره د صحت
 نو که یوسړې داسې ووایله چې زه اعتكاف نذر کوم یوه میاشت بېله دروژې، نو پرده باندې اعتكاف
 یوه میاشت لاندې سړو دروژې، **مسئله:** نذر په شربه پورې اړه لري، ولي نذر خود
 متعلقا توخه د شربې دى، نو که دسړې په زړه نذر وى او تلفظ نه په وکې هغه شى نه نذر کړې
پوه سه: چې فقط معنا داده چې په نفلى اعتكاف کې روژم نده شرط، لقوله عليه
 الصلوة والسلام ليس على المعتكف صيام الا ان يجمله على نفسه وقال المصنف:

أَقَلُّهُ نَفْلًا مَدَّةً لَيْسَ بِزَوْكَانَ مَا شَاءَ عَلَى الْمُفْتَى بِهِ
 او هغه لږ موده د اعتكاف نفلى لږ موده ده که څه هم په مسجد کې ولاړ وى يعنى ناسته لاندې بلکه که
 څه هم شپه وى، پر مفتى به مذهب، او حسن د امام اعظم غرر ولايت کړې دى چې روژ په نفلى

اعتكاف كم شرط ده، ولي چې نفلى اعتكاف هم په روژ پورې اړه لري لکه مندور او اقله انداز په
 يوه ورځ ده، لکن معتقد مذهب دادى چې اعتكاف نفلى مېنى پر مسابليت دى، نو مطلق نفلى په
 پر درېل سړو دنيت د اعتكاف كه دشپې وى او كه دروژې وى رواوى. قال المصنف چې دغه دنيت
 د اعتكاف نفلى حيله ده دهغه چا د پاره چې د مسجد پر يوه دروازه ورنهغزى وى بېله دروازه ورنه
 تاچې مسجد لار ونه گرځي چې هغه معنوع ده.

پوه سه: چې پر جزء د اعتكاف نفلى سړو دنيت عبادت دى بېله نغمانه د بل جزه مخكه
 نفلى، اعتكاف په نيت او شروع سړو نه لاندې مېنى لاندې ناسته بانجروج. **مسئله مهمه**
 كه سړى نيت د اعتكاف مسنود په عشر او اخرو كې دروژې وكړى. ونه، كړې ته وو، نو په
 روژ يادوى وروځې اعتكاف وكړى بلكه كه يوساعت په وكړى او بيا په پرېده قضا، باندې نيت
 و چې اعتكاف خو چې غير مندور وى نه فاسد بېرى بلكه پاى ته رسيږي په ترك سړو، وها
 ساخ عزير فتد كړه.

د امانو مفكوره داده

چې يو چا چې نيت د عشر او اخرو اعتكاف وكړى او داسې ووایله چې زه لس ورځې اخيرې دروژې
 د مياشتې اعتكاف كومه، نو په دغه وينا پرده نذر سړو، او دوى نه پوهيږي چې نذر خپل الفاظ لري
سؤال: يوسړى چې د دوو ركعتو لماخه نيت وكړى او شروع به هر په وكړي لکن دوه ركعت په
 پوره نه كړه پرې بېنواوله، نو ولي د دوو ركعتو قضاء پرسته، **جواب:** تردوه ركعتو كم
 خو لمونځ نه دى، او اعتكاف خود محدود نه وى لري هر اندازه لبت اعتكاف دى سړو دنيت، مثال
 ددى دادى چې سړى د څلورو ركعتو نفلى لماخه نيت وكړى اما پر دوه ركعتو سلاه وگرځوي، نو
 د دوو نورو قضاء پرې نسته، ولي چې لمونځ پوره سو، فافهم، وقال المصنف:

وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا الْحَاجَةُ شَرْعِيَّةٌ كَالْجُمُعَةِ لږه دى وزى مخكه
 غررې مسجد دى د نذر پاره يا هغه خونه معينه ده چې دنيتي د پاره د اعتكاف ځاى دى،
 مگر نه د حاجت شرعي د پاره بلكه د جمعې لماخه ته چې ځي.

مسئله: معتكف به دجى لماخه ته د جامع مسجد پرخواداسى وخت مى چې دى سنت قبل او دجى لونه او سنت بعدى په دغه وخت كى كولاى سى نوبيره به مسجد ته د اعتكاف راځي يا نه

فقال المصنف: **أَوْطَبِيْعَةً كَالْبَوْلِ أَوْضُرُورِيَّةٌ كَانُهُدَامُ الْمَسْجِدِ**
اوپا طبعى ضرورت وى لكه بولى وكذا الغايضا، او دغه رنگه وناى سى دپاره دپريولو دجاست او يا غسل دجاست

وَإِخْرَاجُ ظَالِمٍ كُرْهًا وَتَفَرُّقُ أَهْلِهِ وَخَوْفٌ عَلَى نَفْسِهِ
چې خپلام ورته پښتوي وي، او يا دپاره ضرورتى حاجت لپاره لكه چې د نړۍ او يا ظالم په وره وباسي، او يا يركو دربره سى، او

او يا بيرې پرې پړهان يا پر كا لود ظالمانو د خواخوځې، نودى
أَوْ مَتَاعِهِ مِنَ الْمَكَارِبِ سمد لاسه بل مسجد ته ولاړسې يعنې كى اعتكاف د ضرورت
ورپايه د مسنون يا نفلى اعتكاف پوره كولو دپاره كى قصد وو، **مسئله:** كه معتكف ورك

دپاره د حاجت انسانى او وروسته تر قضاى حاجت ديو مريض پوښتنى ته ولاړى او يا د جنازې
لماخه ته بيله دى چې قصدا د هغه دپاره وتلى وي روا ده يعنې اعتكاف به نه ختمېږي، ط،
او امام لحطاوى په نقل دنا تاريخانيه مخه وائى كه معتكف په وخت كى د اعتكاف نذرې شرط

كړه چې نه به د مريض پوښتنى ته مخ او د جنازې لماخه ته به مخ، او حضوت ته د مجلس د علم شرعي
به مخ، روا ده، او د اتوله مشر طه كارونه كولاى سې، فليحفظ هذه الفائدة، در،

مسئله: كه معتكف د حاجت انسانى دپاره وركى وروسته تر هغه يو كړى ناحق خنډ
وكړى اعتكاف به ختم سو، ط، **فقال المصنف:**

فَلْيُخْرِجْ بِلَا عُدْرٍ سَاعَةً فَسَدَّ الْوَجِبُ وَانْتَهَى بِهِ غَيْرُهُ

كه معتكف د مسجد مخه وركى بيله عذر يو كړى نو كه واجب اعتكاف وو لكه د ضرورت، هغه فايده
سوليعنى قضايه پر لانه ده او پاى ته رسيږي سنت يا نفلى اعتكاف يعنې د نورو وړو وړو
ده به نيت كړي ووقتضا پرې فسخه، كما مر،

بُؤْسُهُ: چې مراق وروسته تر، فسد الواجب، داسى ليكلي دي، وَلَا اشْرَعَالِيَهُ
او امام لحطاوى وائى چې گناه هله نسته چې په عذر سره به فاسد كړي او كه ئى به عذر په
فاسد كى بيا خو گناه كار دى لقوله تعالى: وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ.

مسئله: اعتكاف با طليبي په بيهوشى سره او بچنون سره كى دوام وكى يو خورمى مگر نه اول
ورمى كى په مسجد كى تيره كړه، **فقال المصنف:**

وَأَكُلُ الْمُعْتَكِفِ شُرْبُهُ وَنَوْمُهُ وَعَقْدُ الْبَيْعِ لِمَا يَحْتَاجُهُ

و خورك د معتكف او چنبل دده، او خوب دده او عقد د بيع را نيولو د هغوى چې دى حاجت وركولى دما

دپاره او يا د عيال
لِنَفْسِهِ أَوْ عِيَالِهِ فِي الْمَسْجِدِ وَكَرِهَ إِخْضَارُ الْمَيْعِ په مسجد كى به

او مكره دى حاضر ورك د بيع و مسجد ته، د اتوله جواز په سبب د ضرورت د اعتكاف دى، حتى
كه معتكف د دغو شيانو دپاره د اعتكاف مخه وركى كه واجب اعتكاف ووهه خورايد سواو كه
نفلى ووپاى ته ورسيدى، او فتاواى ظهيريه وائى چې فقهاء جائز بولى وتل د مسجد مخه دپاره

د اكل او شرب بيله غرو به مخه د لمر، والفتوى على الاول، در، او احضار د بيع چې مكره دى
ددى دپاره چې مسجد كى د حقوقو د خنداى دكان نه دى، **مسئله:** بعض علماء د

د ظالمانو په مسجد كى كوى او هله ميلنونه چاى او دودى وركوي پرتولو باندې نيت د اعتكاف
نفلى لانه ردى ورك نه خورك وغيره په مسجد كى مكره دى، **فقال المصنف:**

وَكَرِهَ عَقْدُ مَا كَانَ لِلتَّجَارَةِ وَكَرِهَ الصُّمْتُ إِنْ اعْتَقَدَهُ

او مكره دى هغه عقد د بيع او د شرا چې دپاره د تجارت وى، كه مبيع حاضر كړى او كه نه، ط، در،

قُرْبَةً وَالتَّكْلُمُ الْإِجْزِي او مكره دى پته خوله كيدل په اعتكاف كى يعنى د
چا سره خبرې نه كول كه دده د عقيده ووه چې

داد ثواب كار دى، او د غرننگه مكره دى خبرې كول مگر نه په خير سره

فرعه: چونکه په مسجد کې بېله معتکف د مباح بيع او شراء مکروه ده، خو په مسجد کې مخنيوی
 یوکی بهای که هغه خندا به څرنگه مکروه نوی **فرعه:** په صحیح حدیث کې راغلی دی
 چې وبری خوړونکو یا گنده نه یا بیاز خوړونکی دی د حضور غنچه جماعت په سبب د بد بوږ
 د خوړ منع دی د مسجد غنچه، نوڅرنگه ملایان بد بوږیه ورسره توک داف د نسوړو په مسجد
 کې استمالوی! **فرعه:** چونکه مسجد د پارس د عبادت دی او د حقوقو د خداوندی
 وديا فی مباح خبری په کښی مکروه دی، نوڅرنگه ملایان د منطقو او فلسفې درسونه په مسجد
 کوی، البت د قرآن مبارک درس او احادیث نبویه و و درس او یا هغه علوم چې ناموری علی
 توفت باندی لری لکه نحو، صرف، معانی، بدیع، عقاید وغیره و و درس په مسجد کې مکروه نه
 دی. قال المصنف

وَحَرَمٌ عَلَيْهِ الْوُطَى وَدَوَاعِيهِ وَبَطْلُ بَوَاطِيهِ وَ

الْأَنْزَالِ بِدَوَاعِيهِ دوطی لکه چه اختل او یا لمس د اعضاو په شهوت سر
 او باطلیری اعتکاف په وطی او په انزال سر په دواعیو دوطی، لفظه تعالی: وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ
 وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ، نوچې جماع ممنوع سوه، نو دواعی په اعتکاف کې ممنوع دی
 لکه قبله او لمس بالشهوت، ولې چې دواعی اسباب دی د جماع او قانون دی چې سبب د حرام
 هم مقام دی، مرط، در، **پوهسه:** چې وطی فرق نه لری که عامداوی او که ناسیاوی او
 مکفهاوی او که دورمجي وی او که دشپي وی، **مسئله:** که معتکف په فکر وعلو او یا په
 کتلوسه انزال سو، نو اعتکاف په نه باطلیری، مراقی. قال المصنف:

وَلَزِمَتْهُ اللَّيَالِي أَيْضًا بِنَذْرِ اعْتِكَافِ أَيَّامٍ وَلَزِمَتْهُ

اولا زمینی پر سړی اعتکاف دشپو په نذر سره د اعتکاف دورجو، ولې چې فقهاؤ ولې چې لفظه
 دایام په صیغه د جمع سره هغه دورجو پر
الْأَيَّامُ بِنَذْرِ اللَّيَالِي مُتَابِعَةٌ برابر شپوته هم شامل دی نو داسې باید

په اول شپه ترغروب الشمس د مخدوه اعتکاف ته داخل سی، او په اخره ورځ باید ترغروب
 وروسته ووزی، مر، قال المصنف:

وَأَنْ لَمْ يَشْرُطِ التَّابِعُ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَلَزِمَتْهُ

رخه متابع یعنی پیوسته اعتکاف کول شرط نه دی، گرځول سوي په ظاهر روایت کې، لایحی الاعتکاف
 فی العرف علی التتابع، او په لازمه دی اعتکاف دوی
لَيْلَتَانِ بِنَذْرِ يَوْمَيْنِ شپې په نذر سره د اعتکاف د دورو ورجو، او امام
 ابو یوسف ولې چې د اول شپې اعتکاف نه دی پر لاهر، قال المصنف:

وَصَحَّ نَيْتُهُ النَّهْرَ خَاصَّةً دُونَ اللَّيَالِي وَإِنْ نَذَرَ اعْتِكَافُ

او صحیح دی نیت د ورځو نه دشپو یعنی تر میاشت کم عدد یاد کړی، ولې چې نیت معنا تعینی دایم وکړی چې یا ض
 شهر ونوی النهار خاصه او الیالی خاصه لا تعمَلَ
 اگر سړی نذر کړی اعتکاف د پرره میاشتی یعنی که میاشت معین کړی چې مثلاً د برات میاشت او که مطلق میاشت ذکر کړی، او په
 نیت کې ورځی وی خاص او یا شپې وی خاص

نَيْتُهُ إِلَّا أَنْ يَصْرَحَ بِالِاسْتِثْنَاءِ نودانیت دده معتبر دی، البت که تصحیح
 په استثناء دورجو یا دشپو وکړه نو بیا صحیح دی، دلیل په دای چې شهر په شریع او په عرف
 کی نهم دی د مقدرو ورجو او شپو د وارو، صورت د استثناء د دای چې وواتی چې پر یا نذر دی یوه
 میاشت اعتکاف په ورځو کې نه په شپو کې، او یا داس وواتی چې پر یا اعتکاف دیوی میاشتی
 نذر دی إِلَّا اللَّيَالِي، وعلیٰ افضی استثناء الایام، قال المصنف:

وَالْاِعْتِكَافُ مَشْرُوعٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ او اعتکاف مشروع دی
 تعالی: وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ، او په حدیث سره، ابوهریره راو عامشه نه

نور الاصح بنظر

روایت کوی، چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم به همدیشه اعتکاف کافه په اخیر و لښو وړجوکی د
روزی ده غروخت څخه چی دی مدینه منوره ته راغلی تر هغه وخته پوری چی خدا ی پاک دی و
کری **پوه سله**: چی سره ددی چی اعتکاف په مذکور وړجوکی سنت موکد دی لکن
مع ذلک سنت کفای دی و لا منافاه بینهما، ط « فتا المصنف »

وَهُوَ مِنْ أَشْرَفِ الْأَعْمَالِ إِذَا كَانَ عَنْ إِخْلَاصٍ

اودغه اعتکاف دبهترین اعمالو څخه دی چی د اخلاص دلاری وی یعنی ریا او سمعت نه وی په کور او

وَمِنْ تَحَاسِينِهِ أَنْ فِيهِ تَفْرِغُ الْقَلْبِ عَنْ أُمُورِ الدُّنْيَا

بعض دنیو فائدو څخه د اعتکاف نه فارغه کول دی د دنیا د کارو څخه په سبب د اشتغال په عبارت
د خدا ی جل سلطانه « قال المصنف »

وَتَسْلِيمِ النَّفْسِ إِلَى الْمَوْلَى وَمَلَانِمَةِ عِبَادَتِهِ فِي بَيْتِهِ

اوبل تسلیم دی خپل جان و خپل یادار غر اسر ته اوبل میښه والی دی په وړجوکی د اعتکاف په عبادت د
خدای بنو اخیل الصلوات و تلاوة القرآن العزیز و سایر

وَالْتَحَصُّنِ بِحُضْنِهِ انواع الاذکار، هغه هم په بیت الله کی چی مسجد دی، او

عبادت د کسانیا نو خښکودادی چی خورکی چی دروی کور ته میله ورسې حتی المقدوسیه ناغروې،
فکلف بالمعتکف الذی نزل بیت ارحم الراحمین فیضا، قال السعدی: مَنْ دَقَّ بَابَ الْكَلِمَةِ انْفَتَحَ
او معتکف د دښمنانو څخه خپل جان خوندي کی په قلعه کی د خدای نوهیښ دښمن پروتوی
کامیاب کیدای کال نفس و الشیطان و مودة الجن، قال المصنف

وَقَالَ عَطَاءُ بْنُ رَبَاحٍ مِثْلُ الْمُعْتَكِفِ مِثْلُ رَجُلٍ يَخْتَلِفُ عَلَى

اورویلی دی عطاء بن ابی رباح چی مثال د معتکف لکه هغه سړی دی، چی دی وړی ته د یو لوی سزا

بَابُ عَظِيمِ الْحَاجَةِ وړی یعنی یا تا چا وی، یا وزیر و غیرهما دیو کار د پاره چی دهغه

یعنی هغه عظیم بالعاقبه دهغه سایل کار کوی، اونا امید به نه پریندی معنی خالق العالم جل شان

په څرنگه داسایل معتکف به دخپل عظیم فضل څخه څرنگه محرومی، سعادتی به

په ای یی که از غرض غیب: گبر و ترسا و طینه خور داری، دوستان را کجای کنی مردم: کور با دشمنان نظر داری: قال المصنف

چی عطاء بن رباح جلیل القدر تابعی دی او عارف بالله دی، او امام مجتهد دی او شاگرد د ابن

عباس دی، اود مشا څخو څخه دامام اعظم ابو حنیفه دی او امام اعظم وائی چی ماته دی لیدلی

آفته ترجمه دده اونی دی لیدلی اجمع د علومو تر عطاء بن ابی رباح، وفات د عطاء په

۱۱۵ هـ دی اوسن دده په اتیا کال ورو، فتا المصنف:

فَالْمُعْتَكِفُ يَقُولُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى يَغْفِرَ لِي پس نومعتکف وائی

که غم په نربان قال و نه وائی، چی نه ددی ځایه یعنی مسجد څخه نه ځم حتی چی بخشش ونسی و

ماته یعنی عمومی مجبسه د صغائر و کثیرا و کبار و گنهو، اود کبریه یادارده خوا څخه لیری نه ده

چی داغسی دی وکړی، کیف و قد ورد فی الحديث الصحيح انه تعالى يقول: اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي
وانا اقول: اللهم اغفر لي ذنوبي كلها، درویش باگناه وائی چی مصنف چونکه د بیان څخه
د عبادات بدنیه و و څخه فارغ سوا و ثوبت د عباداتو مالیه و و راوړ سیدل، نویه ځایه
کی د عبادات بدنیه و و داسی یو عبارت نریا راوړی دی، فتا المصنف:

وَهَذَا مَا تَنَسَّرَ لِلْعَاجِزِ الْحَقِيرِ بِعَيْنَاةِ مَوْلَاهُ الْقَوِيِّ الْقَدِيرِ

اود غر چی تیرسو یعنی بیان د عباداتو بدنیه و و داغده شی دی چی ماته یعنی عاجز حقیر بنده
ته په مهربانی او توفیق د یادار خپل چی ځاوند د قوت او قدرت دی، **پوه سله**
چی مصنف په دی عبارت کی نفی دانانیت او کبر اولو ځای د ځانه څخه وکړی
اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِي وَلِمَنْ رَجَعَهُ وَلِكاتبه ولمن نظرا لیه، امین

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا
تولہ ثنا اوصفت خدائی لہ دی چی مونہ تہ فہدایت اوسونوہ وکریہ ددی دپارہ یعنی اول دین اسلام

أَنْ هَدَانَا اللَّهُ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا
بیاد بیان دسائیل فقہیہ ووپہ پارہ کی دعبادتاوبدنیہ وو، اومونہ دوچی مونہ دی لاپیداکری وای ودغہ ہارہ کرہ
تہ شہونہ درب العزت دخرانہ وای

مُحَمَّدٍ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَذُرِّيَّتِهِ

اودخدای پاک عظیم رحمتہ دی وی پرسیدہ مونہ اوبادارہ مونہ محمد چی ختم دانبیاء عم پردہ
سوی دی، اوبال ددہ اوبرا اصحابو ددہ اوبہرغہ چاچی ددہ سر دوی
وَمَنْ وَالَاهُ لَرَى هَمْدُ رُودِي، فَسَالِ الْمَصْنُوعِ:

وَلَسَّالُ اللَّهِ بُسْحَانَهُ مُتَوَسِّلِينَ أَنْ يَجْعَلَهُ خَالِصًا

اومونہ سوال کوو دالله سبحانہ غنہ چی بہ وسیلہ دسید الرسل دی ورگوئی داکتاب اوبیان

لِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَأَنْ يَتَنَفَّعَ بِهِ النَّفْعُ الْعَمِيمُ

دسائیلودفقہ عقی خالصہ ددہ رضاء دپارہ، اوددی سوال کوچی نفع دی ورکری یعنی مسلمانانو

وَيُجْزِلُ بِهِ الثَّوَابَ الْخَبِيرَ

تہ شہونہ اوبہ نفعی اولوی دی راکری ثواب عظیم یعنی وماتہ، درویش وائی چی حقیقت
دادی چی دمصرفہ د نفع عمومی سوال خوبیلہ شکہ اوتردہ قبول سوی دی، ولی چی بہ
اسلامی نری تہولہ کی نور الايضاح یومعتمد اوداعتبار وکتاب گنرل سوی دی اوپہ
تہولہ نری کی بہ مدرسوایہ انفرادی درسوکی قبول حسن اور واج عظیم لری، نوخدائی

دفضل عظیم نغہ لری نہ دہ چی دوہم سوال ددہ دی یعنی سوال دثواب جیسو دی قبول سوی
درویش وائی، چی ورتہ سوال نہ باگناہ محمد عبید اللہ مترجم ددی ثواب عظیم الشا
نور الايضاح پہ پینتو شہ ہم کوہر اووایمہی خدایہ تہ، اکوشش اوعرق ریزی نما
ہم قبولہ کری اوما تہ ثواب عظیم اوعفویہ تہولو گنہور اتہ وکری اوپینتنو ورونری
اوخوندوتہ لویہ نفع پہ دغہ شرحہ سر ورسوی امین، ولہ الحمد والثناء الحسن اولہ
واخیر الصلوۃ والسلام علی سیدنا وآلہ وصحبہ جمیعاً برحمتک یا ارحم الراحمین

خبرتیا

عاصی وائی چی غہ وخت چی ماد اشرحہ پینتو تر کتاب الزکوۃ پوری ورسول
خدای جل سلطانہ وعظم شانہ وکرمہ ماتہ سرہ دخیل زوی سفر حرمنیوشرفینوپہ برخہ
کری، ہغہ ووجہ د اشرحہ پر کتاب الزکوۃ معطلہ وہ خوچی نہ دخیل ملگری سر دسفر
عظیم الشان نغہ دحج بیت اللہ شرفی بہ خیر اوعافیت اوصحت اوسلامتی سر بہ
توفیق درب جل وعلی بیرتر استون سوہ، نوی بیرتہ خیال دشرعی وکارتہ ادامہ
ورکری، اللہم وفقنی لاتمام ہذا الشرح بالخیر والصحة والسلامۃ وارزقنی زیارۃ
الحرمین الشریفین فی العام الآت تمام القدرة والصحة والسلامۃ وما ذالك عليك بعزیز
برحمتک یا ارحم الراحمین

نمونہ نوی چاپ شوی اسلامی اشار

آسافقہ

تعلیم العقائد

تعلیم الاسلام

الفقہ المیسر

ارشاد القرف

نکاح قدوری

کتابُ الزَّکوةِ

دالکتاب ثابت دی په بیان کی دزکوة

فایده: زکوة په دوهم مال کی دهجرت نبوی فرض سوی لکه روزنه چی هم پر دغه مال کی فرض سوی ده لکن زکوة تر روزی د مخه فرض سوی دی، امام طحطاوی وایی چی د زکوة ورکول واجب دی علی الفری یعنی په اول وخت کی وعلیه الفتوی، نو بیا علی هذا سری گناه کاره دی په خنډ ولو دزکوة اوشاهدی په نه قبلیری،

مسئله: پر انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام زکوة نه دی واجب، ولچی زکوة خواپاکی ده دهغه چا دی چی شاید په گنهوره ککړوی، لقوله تعالی: **هٰذُمِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَاتٌ تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا**، اوانبیاء علیهم الصلوٰة والسلام دگنهوره پاک دی، ولچی عصمت د انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام په تفصیل اوپه حواله د معتبر وکتا بواوپه د لالوسر وپژئی نور درویش رساله چی نومړی، کشف الغطاء عن عصمت الانبیاء، دی دستیاب اوپه غوی فی مطالعه کړی تاچی په دی مسئله کی زهره روښانه سی، اود زهره شکوک اوشبهایه نراشل سی،

فایده: دزکوة یوه معنا په لغت کی طهارت یعنی پاک ده چی په سبب دزکوة ورکول نفس دسری د بخل غخب پاکیری اومال یه دخبث او بخت است غخب پاکیری، اوبله معنایه برکت دی چی دزکوة ورکونک په باقی مال کی خدائی برکت اچوی، اوپه دی دنیا کی خدائی سر د ثواب داخرت عوض ورکوی، اوبله معنایه مدخه اوشاده چی خدای جل جلاله دزکوة ورکونک په قرآن مبارک، مدحه کړیده، او خدائی مخلوق هر دترکی مدحه اوشا وایی،

درویش وایی: چی دمانع الزکوة په باره کی دپراستیونه او بیخی دیر حدیثونه راغلی دی چی دهغو ټولو بیان دلته گران دی، او ولی به مانع الزکوة دخیر غنچه سرومه نه وی اوسه ددی چی دغه مال دار چی مثلاً دزوی ولده یه وی، په زرو روپ دفاقو افجارو حتی پر شوقیانو غزلیانو بلکه پر مسلیانو نوجو صرفوی، اوپه دی فخرکوی اولسم حصه دهغو روپو په زکوة

کی نه ورکوی، افسوس صد افسوس ددغوی اغنیاوو پر مال، دمانع الزکوة په باره کی سعدی شیرازی وایی: **سجیل اربود زاهد بحر ویر: بهشتی نباشد حکم خبر: قال المصنف:**

وَهِيَ تَمْلِكُ مَالِ مَخْصُوصٍ لِشَخْصٍ مَخْصُوصٍ فَرَضَتْ
اودازکوة په ملک ورکول دی دیو مخصوص مال ویو مخصوص اومعین سری ته، اودازکوة فرض کړل

عَلَى كُلِّ حُرٍّ مُسْلِمٍ مُكَلِّفٍ مَالٍ لِنِصَابٍ مِنْ نَقْدٍ
سوی دی پر هر آزاد مسلمان او مکلف باندی چی مالک وی د لغدی نصاب

پوښته: چی چونکه زکوة د فقهی شریفی مسئله ده، اوموضوع د فقهی افعال دمکلف دی نوددی سببه مضت تعین دزکوة په تملیک سر وکړی چی فعل دمکلف وگرچی اودا همد مذهب دی دمحققینود اهل اصول الفقه، نو بیا علی هذا هغه مال بخارج ته زکوة وایی کما فی قوله تعالی: **وَاتُوا الزَّكوةَ**، مجاز شرعی دی کذا قال الفقیه الطحاوی، **فایده:** دتملیک په لفظ سوه اباحت خارج سو، نو که سری بعض فقره میلانه کړی اودودی ورکړی په نیت دزکوة هغه دزکوة په ځای کی نه دریری چی دی ته اباحت وایی تملیک نسته،

مسئله: که یوسری یتیم ته کالی ورکړی مثلاً نود زکوة په نیت سر به غاری خلاصیری په شرط ددی چی هغه یتیم دقبض په معنا پوهیری، **فایده:** مال خاص په اعیانوسر دی یعنی چی یوزات وی نوپه قید دمال په منفعت خارج کړی، نو که چیری یوغنی مسکین ته دده په سری کی داستوگی اجازه ورکړی دزکوة غاړی نه په خلاصیری، ولی استوگنه منفعت دی مال نه دی، ط، در، رد، قوله مخصوص، چی هغه غلورمه دلسمی حصی د نصاب دی، اویا ددی په ځای کی ولاری لکه چی په صدقه الفطر کی اوزکوة دسوا ټموکی به فی بیان راسی، **ان شاء الله**، قوله لشخص مخصوص، چی هغه فقیر وی یاد هغو مصارفو چی په قرآن مبارک کی یه ذکر راغلی لکن په شرط ددی چی هاشمی بکه نه وی اودسری بخل مرتکب نه وی، قوله علی الحذر، په دی سوامرئی منحه خارج سوه چی پرهغو زکوة نسته، قوله مسلم خرج به

الکافر بناء علی انه غیر مکلف بفروع الشریعة حتی که یوسری مرتد سی العیاذ بالله اوبیرت
مسلمان سی به هیک هغه عبادت سرچی ده په ورځو ک دردت نردی کړی مکلف بالقضاء نردی
قولہ مکلف ای بالغ عاقل، نو پرنا بالغ کشتی یا پرلوی نرکوة فسته، قال المصنف

وَلَوْ تَبَرَّأَ أَوْ حَلَّيًّا أَوْ أَيْنِيَّةٍ أَوْ مَا يُسَاوِي قِيَمَتَهُ مِنْ عَرْضٍ

که هغه هر دغه سرونه او سپین نرداغیسی چکی پرات وی یعنی سکه نه وی پر وقل سوي، اویا

التَّجَارَةِ فَفَارَغَ عَنِ الدِّينِ وَعَنْ حَاجَتِهِ الْأَصْلِيَّةِ نَامٌ

نریر وی لکه غاړگ، گتمی وغیرهما اویا لونی وی لکه د سپینو نر ویا د سرو نر وگلای
وغیره، اویا برابر وی د قیمت دلاری نصاب سره د شیانو غځه د تجارت

وَلَوْ تَقْدِيرًا لَّكَ مَالٌ دَغَالِي فَرُوش، یا کمبل فروش، یا پرچون دکا ندر وغیره چی د

تجارت دپان وی، اود غه نصاب به فارغ وی دیوره غځه یعنی پرمالک د نصاب به پوی نه وی باندی
ولی چی دیو، په اندازه ک پرده وی نو پرده باندی نرکوة فسته، اود غه نصاب به نرايد وی تر حاجت

اصلی دده، لکه دکو، شیان که هغه غالی وی اویا لونی یا د سپریدو آس یا موتر سائیکل یا

موتور، اوتر توری توپک، کلاشکوف وغیره، اود انصاب به نما او گټه کوونکی وی که هغه هر

تقدیرا، تقدیری نما داده چی دغه نصاب د تجارت غځه معطل په صندوق کی ایښی وی
او بالفعل تجارت نه په کوی، قولہ اوحلیا آه عام تردی که جائز الاستعمال وی لکه د شنجی

دپاره د سرو نر و گتمی یا نوی نر ورات اوکی استعمال جائز وی لکه د نردپاره د سرو نر و گتمی

مطلقا یا د سپینو نر و گتمی چی یو مثال یا بالا تر هغه وی،

قولہ اوانیته اویا لونی وی لکه گلاس، غاب، چای خوری وغیره د سرو نر و یا سپینو زرو

قولہ اوما یوای ایا په قیمت برابر وی د نقد نیوه نصاب سره د اسبابو غځه چی د تجارت دپاره

مسئله: که چا په کوډکی غالی دیر قیمت والا دپاره د استعمال نه ده تجارت آواری وی
اویا خولک د سپر تیا دپاره یو گران قیمت موتر لری لکن د تجارت په نیت یه نه وی رانیولی،

یا موتر کات یا نور ورته شیان په هغوی کی یعنی په قیمت کی د هغوزکات فسته، قولہ

فَارَغَ عَنِ الدِّينِ. **پوه سته:** چی مراد دیوره غځه هغه پور دی چی د بنده د خوا به

طلب کی پری، که هغه دپاره د خدای وی لکه نرکوة چی حکومت یه طلب کولای سی مثلاً پر سړی

د پخوا غځه نرکات وی، او اوس دومره پلیسی لری چی د پخوانی نرکات غاړه په وزی فقط، نو

پر دغه اوس نرکات فسته، اویا خراج مالیه ده محکی پر باندی وی چی بیت المال یه غوښتونکی

دی، اویا یه پور د بنده وی، لکه عام پورونه، او که پور وعده لری وکی نه لری، اود شنجی

دمهر مؤجل په اندازه هر پرده نرکوة فسته، او که د بند د خوا مطالبه نه وده که ندری پور وی

پر هغور وپوزکات سته، قولہ وعن حاجته آه لکه د اعوستلو کالی اود او اړیدو شیان او گرم

پوستینان یا چینی وغیره اوفقه د عیال او سرای ده پارد سکونت اویا د کرایو دپاره سړایونه

چی د تجارت دپاره نرو، یا آلات د جنگ او جهاد لکه کلاشکوف، تور، توپک وغیره، یا دکا

دپاره لکه اهنگر نر و گرو وغیره دپاره د کسب اسباب، اود سپر تیا شیان لکه موتر وغیره لکه آس او بیز

یا کتا بونه د علومو د هغه چا دپاره چی دی فی اهل وی یعنی درس یا مطالعه کولای سی.

مسئله: که د سړی سره روپی وی چی د مذکور شیانو د رانیولو دپاره یه ایښی وی او کال

پر تیر سی او مصرف کړی یه نه وی نرکوة پر واجب نه دی، **مسئله:** کتا بونه د

غیر اهل دپاره د حاجت اصلی غځه نردی لکن په قیمت کی د کتا بو نرکات فسته چی د تجارت

نیت یه نه وی پر کښی کړی، **مسئله:** که سړی دیر پوستینان درلوده یا چینی

لونی یا دکو نور اسباب چی حاجت یه ورته نه وو، مگر د تجارت نیت یه هم نه درلودی نرکات

خو فسته په کښی لکن د بل چا نرکات ورته حرام دی، **مسئله:** کتا بونه د اهل

دپاره چی قیمت یه ونصاب ته رسیدی، اویا ملا صاحب د پور و کتا بو متعددی د شنجی لری

اویا د منطقو، حکمتو، یا ریاضی کتا بونه لری چی قیمت یه ونصاب ته رسیدی خو پر لاهر نردی

لکن د بل نرکوة ورته حرام دی، په دی مسئله کی ملایان باید غور وکړی یا عمل په وکړی یا په

رکړی لکن الثانی غیر ممکن فتا مل، **مسئله:** د نفقی دپاره که سړی نقدی روپی

ایښی وی او کال پر تیر سو، مشهور داده چی نرکات په کښی فسته لکن په مجور ایق کی وائی

چی په نقد و روپو کی زکوة سته پر د ول چی ئی ایښی وی که د نفقی دپاره وی او که دغا دپاره وی چی کال پر تیرسی، **وَأَنَّهُ أَعْلَمُ**، **وَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**؛

وَشَرُطُ وُجُوبِ آدَائِهَا حَوْلَانُ الْحَوْلِ عَلَى النَّصَابِ الْأَصْلِيِّ
وشرط دوجوب داداءد زکوة تیریده د کال دے پر اصلی نصاب باند

وَأَمَّا الْمُسْتَفَادُ فِي إِثْنَاءِ الْحَوْلِ فَيُضْمَرُ إِلَى مُجَانِسِهِ
او هغه مال چی سړي ته پیدا اسی په مابین کی د کال د اصلی نصاب یعنی گټه وکړی چی دگټی پر مال کالانه

وَيُزَكَّى بِتَمَامِ الْحَوْلِ الْأَصْلِيِّ سَوَاءُ اسْتِفَادَ بِتِجَارَةٍ أَوْ
وی تیروسی او پر اصلی نصاب کال تیرسی نو دغره گټه مال د وړجوتی کړی و خپل هم جنسه نصاب ته، او د ټولو

مِيرَاثٍ أَوْ غَيْرِهِ باندی، خواه د عارضی مال په تجارت گټلی وی او یا د یو قریب غنچه میراث ورپاته سوی وی او یا په بله توگه لکه یو چا چی ورته هبه کړی وی،

بُيُوه سَكَةٍ چی سوز او سپین زره په زکات کی تجنسی دی نو که سړی سو او سپین زره درلوده د کال په مابین کی مثلاً سپین زره وگټله، نو دغه مال دی و د وار و ته ورضرک، او کی سړی د غوږ او اوښانو او د سپین زره سره زرو نصابونه درلوده او د کال په مابین کی نور غوا ئی پیدا کړه هغه به د غوږو نصابه جوئوی د نقد نیویا اوښانو نصاب ته به ئی نه ورجوتوی و علی هذا فقس، **وَسَأَلَ**

وَلَوْ عَجَلَ دُونَ نَصَابِ لِسِنِينَ صَحَّ که وړاندی وړکی مالک د نصاب زکوة دی یعنی د هر شولکون زکوة چی وړکړی د هغومره کلو غاړی په خلاصی، مثلاً یوسړی درتی سوه روپۍ درلودی او کال پر تیر سو نویه سل روپۍ د هغو غنچه په زکوة د شولکلو وړکړی رواده، ولما چی نصاب چی دوه سوه روپۍ دی هغو، هر پاته دی،

مسئله: که سړی تر دوه سوه روپۍ کمی درلودی، نو دغه تر کال په پنځه روپۍ د دوه سوه روپو زکوة وړکړی وروسته کال پوره سوا و نصاب هم پوره سوه هغه مخنی زکوة به نه دی صحیح ول چی هغه وخت خو نصاب نه وروپورکات مفروضه وو، **مسئله:** که چیرې سړی تعجیل وکړی او زکات به وړکړی په مابین کی د کال نصاب ټول شت وان سو که غنچه په اخیر کی د کال بیره نصاب کامل سی هغه زکات به نه دی صحیح کذا فی الطحطاوی، **وَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**؛

وَشَرُطُ صَحَّةِ آدَائِهَا نِيَّةُ مُقَارَنَةِ آدَائِهَا لِلْفَقِيرِ أَوْ وَكَيْلِهِ
او شرط د صحیح والی داداءد زکوة نیت دی چی جوت به وی د وخت سره وړکړی د زکات وفتیت او یا

أَوْ عَزَلَ مَا وَجَبَ وَلَوْ مُقَارَنَةِ حُكْمِيَّةٍ كَمَا لَوْ دَفَعَ لِلْفَقِيرِ
بی نیت جوت وی د وخت سره وړکړی د زکات وکیل ته، نویا کی وکیل بیله نیت د زکوة وړکړی صحیح دی او نیت د موکل

بِلَا نِيَّةٍ ثُمَّ نَوَى وَالْمَالُ قَائِمٌ بِبَيْدِ الْفَقِيرِ کافی دی حتی که یو مالدار سړی د زکات روپۍ و هند و ته وړکړی او ورته وئ ویل چی ته زما وکیل به په فقراء ویه وړ ښخه هم صحیح دی، ولی اعتبار نیت لره د موکل دی، ط در، او یا به نیت جوت وی د هغو وخت سره چی دوی روپۍ د زکات د نوره مال غنچه جلا کوی یعنی یوسړی د زکات مقدار روپۍ جلا کړی د نورو روپو غنچه او د اید نیت وکړی چو غره روپۍ به زه په زکوة کی وړکړم دغه مقارنت کافی دی بیا د هغو روپو غنچه چی که ممکن تریه وړکړی نیت د زکوة نسو ورته حاضر زکات به صحیح دی، او که غنچه د مقارنت حکماً وی لکه یوسړی چی مسکین ته یواند ازرو روپۍ وړکړی او په دغو وخت کی د زکوة نیت نه وړی، وروسته نیت د زکوة وکړی صحیح دی لکن چی هغه مال به پلاس کی د فقیر موجود وی یعنی صرف کړی به ئی نه وړی، **وَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ**؛

وَلَا يَشْتَرُطُ عِلْمُ الْفَقِيرِ أَنَّهَا زَكَاةٌ عَلَى الْأَصَحِّ او نه د شخړه علوم فقیر پری چی د غره روپۍ د زکات دی پر اصح روایت حتی که فقیر ته ئی یوه اسد ازرو

حَتَّىٰ لَوْ أَعْطَاهُ شَيْئًا وَسَمَّاهُ هِبَةً أَوْ قَرْضًا وَلَوْ بَىٰ الرِّكَوَةِ

صَحَّتْ يوه اندازہ روپی و رکری اوپہ خولہ یہ ورتہ وویل چی داروپ ہبہ دہ اوپا قرض کی
اودہ نیت دزکات کروی و نرکات یہ صحیح سو

لَوْ بِنْتِنَه: بعض زکوٰۃ و رکرونی تصریح پہ دی سرہ کوی چی داروپ پہ زکوٰۃ کی واخلہ

نود دے تصریح خرفائده ده **جواب** ددی تصریح دافائده ددچی دغنی پریوسری
دمسکین گمان وی لکن پہ حقیقت حال نہ وی خبر نودی تصریح پہ زکوٰۃ ددی سببہ کوی چی دغنی
سری دغنی وو، نوپہ ورتہ ووائی چی سرہ غنی ہم ماتہ زکات نہ دی روا، لکن پہ دی زمانہ کن اتقیر
فائده نہ لری بلکه اعتبار غالب الظن نہ دزکات و رکرونی دی، ولی چی هغه بل سری کشل وارہ
غنی وی خصوصاً دمسکین ملا صاحب هغه نہ ورتہ وائی چی سرہ غنی ہم ماتہ نہ دی روا بلکه
غالباً بہ داوڑہ ووائی چی کوی دی ودان پرخللہ شہوخت دی زیاد احتیاج زکات راکری

مسئلہ: کہ یوسری پہ نیت دزکوٰۃ و کشنیانوتہ دفقیر قریب داختہ پہ مبارکی کی روپی
ورکری، یا یوجا مسکین زہری پرغنی وکری دہ پہ زہری کی روپی و رکری لکن پہ نیت دزکات صحیح
دہ غاری دزکوٰۃ یہ خلاصیری، **مسئلہ:** کہ یوشاگرد واستاذتہ یاد علم یاد صنعت
روپی پہ نیت دزکات و رکری، نوکداسی وروچی دغنی شاگرد روپی نہ وای و رکری هغه تعلیم نہ
ورتہ کاوہ نود زکات غاری یہ نہ پہ خلاصیری، اوکہ پہ داسی حال کی معلم وروچی روپی یہ
نہ وای و رکری ہم یہ تعلیم ورتہ کاوہ، نود زکوٰۃ غاری یہ پہ خلاصیری **مسئلہ:** کہ یوغنی
پہ قصد دندراویا بل واجب مسکین تہ روپی و رکری، دزکوٰۃ غاری یہ نہ خلاصیری

بنہانہ کہ دیوغنی پرمسکین پورہ باندی وروچی هغه پورہ نہ سوای اداکولای
فائدہ نوداسی خوید دزکوٰۃ غاری نہ خلاصیری چی مسکین تہ ووائی چی هغه زہری
پورہ پہ زکوٰۃ کی قبول کرہ، بلکه داسی دی وکری چی مسکین تہ دی زکات و رکری بیادی ورتہ
ووائی چی زہری پورہ نو او سر راکرہ، اوکہ داغنی وکری بیا هغه مسکین روپی اوپورہ نہ ورتہ کاوہ
پہ زہری دی دلا سہ خندی وکری اوکی هغه شئی نہ سوای کولای قاضی تہ دی بوزی چی هغه یہ خندی

ورداخلی ط دہ، فتال المصنف:

وَلَوْ تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَلَمْ يَبْذُرْ الزَّكَاةَ سَقَطَ عَنْهُ فَرَضُهَا

کسری خیرات کروی تولی روپی یعنی نصاب پورہ وو اوکال ہم تیرسوی وو اودہ نیت دزکات نہ وو
پکینی کروی نوپہ دغنی خیرات سرہ نرکات فرضی ساقط سو، فتال المصنف:

وَزَكَاةُ الدِّينِ عَلَى اِقْتِسَامٍ فَإِنَّهُ قَوِيٌّ وَوَسْطٌ وَضَعِيفٌ

وزکوٰۃ دپور پر خوصتمہ دی یعنی پہ اعتبار دپور یعنی پورہ پردی قہ دی قوی، وسط، ضعیف

فَالْقَوِيُّ هُوَ بَدَلُ الْقَرْضِ وَمَالُ التِّجَارَةِ إِذَا قَبِضَهُ

نوقری پورہ هغه دی چی بیا پہ بدل کی دقرض وی یعنی چاتہ قرض روپی و رکری وی زہری یہ
برباندی وی، اوپاد تجارت دمال بدل وی یعنی یوشی پر خرشج کروی وی چی داسی هغه پورہ
فقہ کروی،

أَوْ كَانَ عَلَى مُقَرَّرٍ وَلَوْ مُفْلِسًا أَوْ عَلَى جَاهِدٍ وَعَلَيْهِ بَيِّنَةٌ

اوپاداپور یہ باندی وی پر هغه چاچی وی هغه پہ دغنی پورہ اقرار کوی کہ ختم مفلس وی، اوپاد غنی
پورہ وری پس منکر وی خوب هغه منکر پورہ وی شاہدان وی، فتال المصنف:

زَكَاهُ لِمَا مَضَىٰ وَيَتَرَاخَىٰ وَجُوبُ الْأَدَاءِ إِلَىٰ أَنْ يَقْبِضَ

نودغری پہ زکات و رکوی دپور وکلو یعنی هغو کال چی داپور، ددہ باندی وی اودہ لاس تہ نروی رسیدلی
اوجاب دی داداء پہ خندین ی تر هغه وختہ پوری چی خلویست روپی قبض کوی نوپہ غنی پورہ وکری

دِرْهَمًا فِيهَا دِرْهَمٌ لِأَنَّ مَا دُونَ الْخُمْسِ مِنَ النَّصَابِ

ولی چی تر پنجمی کہ نصاب چی خلویست روپی دی یعنی ۴۰ روپی د ۲۰۰ روپی پنجمہ حصہ کیری

هغه ڪم عنده ڏي ڪوٽه
عَفْوٌ لَا زَكَاةَ فِيهِ وَكَذَا إِيْمَا زَادَ بِحِسَابِهِ نسته پڪڻي ۽ ڀڙ
 رنگ ڏي ڪوٽه و رکي دبا لاهو روپو چي قبض ڪري په حساب دخلو ڀينتو روپو، ۽ ٿاڻ

وَمُتَوَسِّطٌ وَهُوَ بَدَلُ مَا لَيْسَ لِلتَّجَارَةِ كَثْمَنُ ثِيَابِ الْبَذْلَةِ

و بديل ما نه پوري ڪله قيمت دهغه شيان و چي تجارت ديار نه وي مثلاً قيمت دڪالود استعمال ڪند
 ۽ غنسلو ڪال وي اوله داواريدو شيان و
وَعَبْدُ الْخِدْمَةِ وَدَارِ السَّكْنَى يعني يوسري دغره استعمال شيان په
 پو چا نه و رکي، او پوريه پر باندی وي، اويا به خپل خدمت مڙي پر چا خرچ ڪري و و اوڙي
 پر باندی وي، اويا استعمال ڪي سڙي ٿي پر چا خرچ ڪري وي اوڙي ٿي پر باندی وي
يُوه سَه دخل ڪي سڀ تيا موٽي پر چا خرچ ڪري اوڙي ٿي پر باندی وي هغه هم
 وسط پوري، ۽ ٿاڻا لصفه:

لَا يَجِبُ الزَّكَاةُ فِيهِ مَا لَمْ يَقْبِضْ نَصَابًا وَلْيُعْتَبَرْ لِمَا مَضَى
 نو بدع وسط پور، زڪات پرده نسته ترهغو پوري چي يونصاب روپي به قبض ڪري نه وي، ۽ اڻ پور
مِنَ الْحَوْلِ مِنْ وَقْتِ لَزُومِهِ فِي ذِمَّةِ الْمُشْتَرِي فِي صَحِيحِ الزَّوَاهِدِ

ڪال زڪوٽ دهغه وخت غن پرده لاهو ڏي چي دڌه دغ پور، په ذمه ڪي دشري لاهو سو ڏي
 په صحيح روايت ڪي **يُوه سَه** چي په دين وسط ڪي دڌو روايت ڏي، پور، ۽ ايت
 ڏي د مبسوط وغيره هغه دغ مذڪور في المتن ڏي، يعني د زڪات ادا د دغ پور هغه وخت
 پرده لاهه ده چي دڌو سو روپي دد غ پور، ۽ ڪا ڏي د پور وري غن او ڪال تيريد ده وخت
 غن د لزوم پر مشري باندی نه د وخته غن د قبض، او بديل روايت ڏي دابن سماعه دامام
 اعظم غن په هغه روايت ڪي وائي: چي د وخت غن د قبض د ۲۰۰ روپي چي ڪال پر تيرسي، نو

زڪوٽ به واجب الاداء ڏي نه د وخت غن د لزوم پر مشري، ۽ دلائل الروايتين ووجه صحة
 روايت المتن في الكتب المبسوطة فراجعه، ۽ ٿاڻ المصنف:

وَالضَّعِيفُ وَهُوَ بَدَلُ مَا لَيْسَ بِمَالٍ كَالْمَهْرِ وَالْوَصِيَّةِ
 او بديل ضعيف پوري هغه هغه پوري چي بديل د مال غن نه وي، ڪله ولور د ماني چي پر مير

وَبَدَلُ الْخُلْعِ وَالصَّلَاحِ عَنْ دَمِ الْعَمَدِ وَالذَّيَّةِ وَبَدَلُ
 باندي او ڪال پر تيرسي، اويا سري وصيت و ڪري چي مثلاً زهاد د ريمي نه روپي فلا ٿي ته و رکي، نو

الْكِتَابَةِ وَالسَّعَايَةِ لَا يَجِبُ فِيهِ الزَّكَاةُ مَا لَمْ يَقْبِضْ
 هغه روپي و خندولي چي يو ڪال پر تيرسي سوبيا به و رکي، اويا دغ پور، بديل وي د صلح ددم غن يعني يو

نَصَابًا وَيَحُولُ عَلَيْهِ الْحَوْلُ بَعْدَ الْقَبْضِ سري يو چا په قصد نه
 منقول د قاتله سر صلح پر پور، انداز روپو باندی و ڪري، هغه روپي قاتل و خندولي يو ڪال

اويا به و ڪري، اويا بديل دخل وي يعني ماني مير ته و ويل چي ما ايله ڪه نه به د و روپي
 د ڪري، نو مير هغه قبول ڪري، ڪن ماني هغه دخل بديل روپي يو ڪال و خندولي اويا به

و ڪري، اويا ديت وي مثلاً يوسري بل سري په خطا م ڪري چي دهغه ديت پر عاقله ۽ وڙل
 ڪوئي لاهو ڏي ڪن هغو دا پور، و خند او ڪال مثلاً اويا به و ڪري، اويا بديل د

د ڪتابت وي ڪله چي مرفئ بادار ته و وائي چي ما مڪاتب ڪري نه مثلاً په دوي مياشتي ڪي تاته نه
 روپي د ڪري هغه قبول ڪري ڪن مڙي دغ بديل يو ڪال و خند او ڪال اويا به و ڪري، اويا سعايت

ڪله سري چي نيم مڙي مثلاً آزاد ڪري اوڙ ته و وائي چي ته ڪوشش و ڪري دهغه بل نيم روپي مات
 برابري ڪري، نو مڙي يو ڪال هغه نوري روپي و خندولي اويا به و ڪري، نو په ڏي ٽولو صوٽه
 ڪي هغه سري زڪات نسته، ترهغو چي يونصاب روپي يا بالاتر هغه قبض نه ڪري، او پر قبض

کری روپونوی کال تیرنه بی، و قال المصنف

وَهَذَا عِنْدَ الْإِمَامِ وَأَوْجَبًا عَنِ الْمُقْبُوضِ مِنَ الدِّيُونِ
او افرق په مابین کی دقوی اود وسط اود ضعیف پورو لکه چی تاسی واوریدی په نیزد امام
اعظم دی اویا ران وائی زکوة دمقبوض روپو
الثَلَاثَةِ بِحِسَابِهِ مُطْلَقًا وَاجِبٌ بَلَى فِيهِ دَرُوسُ قَسْمُوكِ دِيُونِ وَمُطْلَقًا
کی لږ قبض کری او که تیری، والدلائل فی الکتب المبسوطة، و قال المصنف:

وَإِذَا قَبِضَ مَالُ الصَّامِرِ لِحَبِّ الزَّكَاةِ لِلْسِّنِينَ الْمَاضِيَةِ
کریو سړی قبض کری مال د صامر یعنی سړه دانشکاله مال صامر که ده قبض کری د تیرو کلونو زکوة فستر باندی
پوه سته: چی مال صامر هغه مال ته وائی چی سیده وهغه تیر شکل وی لکه چی د تیرو کلونو زکوة

وَهُوَ كَأَبْقٍ وَمَقْشُودٍ وَمَغْضُوبٍ لَيْسَ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ
و قال المصنف: د مال صامر یو مثال لکه مرق یویا دیر چی و قبضتی یا ور لاسی لکن د تجارت پام وری وروسته هغه مرق پیدا
کری، بل شال یه دادی چی مال دسړی که نخدی وی او که تجارتی مال وی خولک یه خندی غصب کړی
او مالک شاهدان نه پرلری، لکن اخر غاصب پینیا نه سی او هغه مال یه ورکړی، و قال المصنف:

وَمَالٍ سَاقِطٍ فِي الْبَحْرِ وَمَدْفُونٍ فِي مَنَازِلِ أَوْدَارٍ عَظِيمَةٍ
یا دسړی تجارتی مال په دریا ب کی غرق سو یا یو مال دریا بڅخه په یوه زیولو لاس و رغل، بل شال یه هغه مال او نفود دس
چی ده بنخ کری وی په بیابان کی، اویا په لوی سرای کی او های د بنخیدو خندی هیروی، بخلاف
ددی چی کشنی سرای وی ولی
وَقَدْ نَسِيَ مَكَانَهُ وَمَا خُوذَ مُصَادَرَةً د هغه ټوله سرای شنل ممکن
دی، بل شال یه دادی چی یو اندازه مال ظالم په زوره دده څخه اخستی وی چی دده زوره نه په رسیدی

مثلاً حکومت وقت په زوره خندی اخستی وی او ضبط کړی وی وروسته هغه حکومت پینیا نه
سی یا بل عادلانه حکومت قائم سی اودده مال بیرته لاس ته ورسې، و قال المصنف:

وَمَوْذِعٌ عِنْدَ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ
اویا په مال امانت ایښی وی اسی چاته چی دی
ورته راوړی، بخلاف ددی چی مال یه وه شناخته سړی ته ایښی وی اویا خندی هیروی
پهغه باندی د ټولو تیر سوو کلونو زکات لاندی دی، ولی نقصان په ده کی دی څرنگه شناخته
سړی خندی هیرو، و قال المصنف:

وَدَيْنٌ لَا بَيِّنَةٌ لَهُ عَلَيْهِ
اویا په پور پرچا باندی وی او هغه پور وری پر
و دین لا بینه له علیه منکرو وی اودی هم شا هدا نه پرلری، وروسته
هغه پور وری خپله پینیا نه سی او مال یه ورته راوړی، درویش وائی چی په دغه ټولو مثالوک
د مال صامر چی مالک ته پسله دیر وکولو لاس ته ورسې، د تیرو کلونو زکوة باندی نسته بلکه چی
پسله وصوله کال پر تیر سی بیاد یو کال زکات پرکیری، و قال المصنف:

وَلَا يُجْزِئُ عَنِ الزَّكَاةِ دَيْنٌ أَبْرَأَ عَنْهُ فَقِيرٌ بَيْنَتَاهَا
او کفایت د زکوة څخه نسی کولای یعنی د زکات غاړی نه په خلاصیږی، هغه پور چی دیو غنی
یوه فقیر باندی وی او ابراء ورکړی وی هغه تر په نیت د زکات، درویش وائی چی ددی
مسئله ټوله بیان وړاندی عنقریب تیر سو، و قال المصنف:

وَصَحَّ دَفْعُ عَرَضٍ وَمَكِيلٍ وَمَوْزُونٍ عَنْ زَكَاتٍ
او صحیح دی ورکول د عرض یعنی کالی کمبل، لوبنی وغیره، او هغه شی چی په پیمانه څرخیدی لکه غنم
خرما اوربشی وغیره په اصطلاح د عربو، اویا په ترازو نلل
النَّقْدَيْنِ بِالْقِيَمَةِ کیری لکه و سپینه قلعی وغیره په زکات کی د نقد و لوبی
سپین زریا سره زری لکن په قیمت د عرض اود کمبل اوموزون، یعنی داسی غاړی نه په خلاصیږی چی دلو
روپو،

عرض وغيره دسارو پو نقد په نرکات کی ورکړی، لکه بعض عوام چی داغسی حیلله جوړه وی چی یو مسکین یوه جوړه کالی ورکړی چی مثلاً قیمت یه لس روپي وی اودی مسکین ته وواوې چی دغه کالی دتلور وپوښه نرکوة کی قبول کړه مسکین کالی غیفت ولېولی ورت وواوې بشردی لکن دغنی فقط د تلورو بود نرکات غاړی په خلاصیری. **سأَلُ الْمُصَنِّفُ:**

وَأِنْ آدَى مِنْ عَيْنِ التَّقْدِيرِ فَالْمُعْتَبَرُ وَزَنُّهَا أَدَاءُ كَمَا أُعْتَبِرَ
او که سړی نرکات ورکاوه دخودی نقد نیو غنچه نومعتبر په وزن دی په اداء کی لکه **وَجَوَابًا** چی وزن ددوی معتبر ووپه وجوب کی یعنی د نصاب په باره کی، مطلب داری چی

قیمت ته سپین نر او سرونرو اعتبار نسته، مثلاً په سرو او سپینونرو کی جید اور دشی چی په قیمت کی دیر فرق سره لری. او یا یوه گیره دښخو دسرونرو غنچه مثلاً جوړه سوی وی چی قیمت یه ۳۰ مثقاله وی مثلاً لکن سره نر په کښی ۲۰ مثقاله کارسوی وی نومعتبر وزن دی قیمت نه دی، او دامذهب دی دامام اعظم او دامام ابویوسف او امام زفر والی چی قیمت ته اعتبار دی. او امام محمد والی چی هر یو قیمت او وزن غنچه چی د فقیر فاضله په کښی و معتبر دی

فَأَيُّ الْاِخْتِلَافِ: پر یو سړی پنځه درهمه دسپینونرو نرکوة واجب وو ده د بیکارو سپینونرو غنچه چی په وزن پنځه درهمه وه ورکړه فقیرته چی قیمت دهغوی جیاد سره خلور درهمه کیدی، نو په نیزد شیخینو نرکات په صحیح دی، ولی چی وزن خویه برابری لکن سره دکرانه او امام محمد اور زفر والی چی نرکات په ترهغونه دی صحیح چی هغه بالا بدی د قیمت وړ نه کړی، امام زفر پر مذهب خو ظاهر وده ولی چی دی قیمت ته اعتبار وړ کوی، او امام محمد په نیز چی انفع للمفقیرته اعتبار ورکوی ددی سببه غاړی نه خلاصیری چی شک نه چی انفع وفقیر نه خومودی سره دفضل دی **فافهم** قال المصنف:

وَيُضْمَرُ قِيَمَةُ الْعُرُوضِ إِلَى التَّمَنِ وَالزَّهَبِ إِلَى الْفِضَّةِ
او چی قیمت دعروض یعنی چی د تجارت دپاره وی و سپینونرو یا سرو نرو ته

چی د مجموع نرکات د نقد نیو غنچه ورکړی روا ده، او دغه نرکاه ضم کړه کپړی سره نرو سپینو نرو ته په اعتبار د قیمت دسرونرو چی نرکات د مجموع دسپینونرو غنچه ورکړی.

سَأَلُ الْمُصَنِّفُ: وَنُقْصَانُ النَّصَابِ فِي الْحَوْلِ لَا يُضْرَأَنَّ كَمَلًا فِي طَرَفِهِ
او نقصان د نصاب په مابین کی د کال تاوان نر لری یعنی نرکوة نه په ساقطی کی که چیری هغه نصاب په سرو پای کی د کال پوره وو، مثلاً یو سړی دوه سوو درهمه په سر کی د کال درلوده، نوده بیا یوش دگنی په امید په رانیوی، مگر په وروسته کی دهغه شی قیمت ۱۰۰ سل روپي را کت سو، مال پروت وو رفته رفته په اخیر کی د کال بیرته دوه سوو روپو ته ورسیدی نور لوق کمل پر واجب دی.

سَأَلُ الْمُصَنِّفُ: فَإِنْ تَمَلَّكَ عَرْضًا وَهُوَ لَا يُسَاوِي نَصَابًا وَلَيْسَ لَهُ غَيْرُهُ
که دسړی په ملک کی وو یو عرض هر شی چی وی د تجارت دپاره لکن قیمت دهغه شی په ابتدا کی د کال

ثُمَّ بَلَغَ قِيَمَتُهُ نَصَابًا فِي آخِرِ الْحَوْلِ لَا تَجِبُ نَرَكُوتُهُ
نصاب نه رسیدی مثلاً قیمت یه سل روپي وو لکن دی سړی چی تجارت شروع کی رفته رفته ده په اخیر کی د کال دوه سوو ته ورساوه. نو دغه کال نرکات باندی نسته، تاجی **لِذَاكَ الْحَوْلِ** بل کال پرتی پری، لکن شرط داری چی بل شی د نقد نیو غنچه په دی نر لری چی نصاب په اول کی د کال په پوره سې، **سَأَلُ الْمُصَنِّفُ:**

وَنَصَابُ الذَّهَبِ عَشْرُونَ مِثْقَالًا وَنَصَابُ الْفِضَّةِ
او نصاب دسرونرو وشل مثقال دی او نصاب دسپینونرو ۲۰۰ دوه سوو درهمه دی د

مَا تَأْتِيهِمْ مِنَ الدَّرَاهِمِ الَّتِي كُلُّ عَشْرَةٍ وَزْنُ سَبْعَةٍ
منه دراهمو غنچه چی هر لس درهمه یه او مثقاله وی، او هغه روپي سړی یا سپینی، چی تر شل

وَمَا زَادَ عَلَىٰ نَصَابٍ وَبَلَغَ خُمُسًا زَكَاةُ بَحْسَابِهِ

مثقال بالاسی او یاردهو درهمو غنچه چی هر لس درهمه به او مثقاله وی، او هغه روپی سربیا سینی چی ترشل مثقاله بالاسی اویا تر دوه سوه درهمه بالاسی، لکن پنجمی حصی ته د نصاب و سیری یعنی ۴ مثقاله د سرو زرو یا ۴ درهمه د سپینو زرو نوزکات بی په حساب د نصاب وړکوی.

پوه سکه: پوه سکه چی د پاره د پینځه کلوی دمقدار د دینار او درهم چارم نسته، چی د هغو کسور به سړی پیژنی، نو اووه چی دینار شپږ حبی دی، اوجبه دوی اړیشی ده نود حبی اړیشی ۱۲ کیږی که او اړ بڼه ۲ خړله ده، او خړدل ۱۲ فلس دی، او فلس ۲ فثیله دی، او فثیل ۲ نقیر دی، او نقیر ۲ قطیر دی، او قطیر ۱۲ ذره دی، نو په ضرب سره د دینار ذری معلوم کیږی، او هغو فی ذری چی غونډی کیږی دینار به خنډی جوړیږی، او درهم خو هغه دی لکه مصنف چی وویل لس درهمه او مثقاله کیږی، او **پوه سکه:** چی مثقال او دینار یوشی دی، نو په بل عبارت پیژند کلوی د مثقال او دینار داسی کیډای سی چی یو دینار شل قراط دی، او درهم ۱۲ قیراط دی، او قیراط پنځه اړیشی دی، نو په دی حساب دینار شل اړیشی دی، او درهم یکه اړیشی دی.

تنبیه: درهم چی ۱۲ قیراط هغه درهم شرعی او درهم متعارف ۱۲ قیراط دی، نو مقدار د نصاب د دواړو متعارف و په حساب ۲۰۰ درهمه دی، او درهم شرعی په حساب ۱۵۰ که اقال الام الحطای، او بعضی متاخرین چی دهر بنار او وطن خپل دراهم معتبر دی په نصاب کی لکه افغانی په افغانستان کی، کالداری په پاکستان کی، ریال په سعودی کی په فتح القدر کی وائی، وهوالحق، وَلَئِنَّمَا عَلَّمُوا بِالصَّوَابِ **فَكَانَ لَهُ** علامه طحاوی پد مصنف باندی داسی نیوکه کړیده، چی مناسب دا وه چی پر سپینو زرو مصنف د خنجر تر سره نه و خبره کړی وای، ول چی آنحضرت صلی الله علیه وسلم وعمالوته خپل اول د سپینو زرو نصاب او زکوة به فی بیانوی بیا به یی وروسته د سرو زرو او بل دا چی په خلکو کی عموماً

او لکن سپین زرو رواج دی، نو دی سببه مهمه بنجو او نصاب د سړقه هم د دغ سپینو زرو په روپو شاگل کیږی، **زکوة** وائی چی شاید مصنف د دی بڼه د سرو زرو نصاب ذکر کړی وی چی سم نه و، خوا عزد نقد نیو وه، نو خلک چی په دی پوه سی چی په کی د نقد نیو زکات نو پر سپینو زرو به د لا وړسی، د زکات په باره کی "فتا ال مصنف:

وَمَا غَلَبَ عَلَى الْغَشِّ فَكَالْخَالِصِ مِنَ التَّقْدِينِ

او هغه سکه وبلې نه چی نه ربه تر قوت و پړوی، نو هغه لکه خالص نه داسی دی یعنی په نصاب او زکوة التکی غش غالبه وه هغه حکم د عروضو لری په اعتبار د قیمت په زکات سته،

وَلَا زَكَاةَ فِي الْجَوَاهِرِ وَالْأَفْنِ إِلَّا أَنْ يَتَمَلَّكَهَا بَيْتُهُ

او زکوة نسته په جواهراتو کی لکه عقیق، مرجان، یا قوت، اونی، د دغ فتمه جواهرات او نه په ملغلرو کی زکوة سته، مگر هغه وخت بیا زکات **التجارة كسائر العروض** پکښی سته، یعنی په اعتبار د قیمت دهغو که ده په ملک کی دغه جواهرات وغیره راوستل و په نیت د تجارت، **پوه سکه:** چی امام الحطای د دغه غنچه نقل کړی دی، چی غیر د سرو زرو او سپینو زرو او غیر د سوانه وهرشی چی مو تیران ویکه که سربونوی که غالی وی که جواهرات وغیره وی، په هغو کی زکوة نسته مگر چی په نیت د تجارت په رانیوی وی په وخت د عقد کی، **مسئله:** که سړی یوشی د دغوشیا نو رانیوی او په وخت کی د عقد په نیت د تجارت نه وروسته، په نیت د تجارت په کښی وکړی زکات نسته باندی، ط **مسئله:** که یو چا د دغوشیا نو غنچه یوشی رانیوی د پاره د استعمال او نیت په دا ویکه چیری ښه گټه پر، اغله خنجره ویر تر هغو چی خرڅ کړی په نوی زکات په کښی نسته در، ط،

وَلَوْ تَمَّ الْحَوْلُ عَلَى مَكِيلٍ أَوْ مَوْزُونٍ فَقَلَّ سَعْرُهُ

او که پر کښی شی که غنم درویشی، جراری، ورجی وغیره او یا پر دزنی شی که وسپنه وغیره کال تیسو یعنی د تجارت د پاره کی

أَوْ رُخِصَ فَأَدَى عَنْ عَيْنِهِ رُبْعَ عَشْرٍ إِجْزَأَهُ وَلَوْ أَدَى

یعنی ده، نوزده دغویشانو پوره سو او یا کنت سونو که دغه تجار د عینی دغویشانو غلج غلج دلمی دکره و زکات غاری

مِنْ قِيَمَتِهِ لُغْتَبَرُ قِيَمَتِهِ يَوْمَ الْوُجُوبِ وَهُوَ تَمَامٌ

یه غلج سوی، وکی دقیمت غلج دغویشانو زکات و دکره، نو حضرت الامام الاعظم چی هغه ته یه اعتبار دی چی

الْحَوْلِ عِنْدَ الْإِمَامِ وَقَالَ عِنْدَ يَوْمِ الْإِدَاءِ لِمَصْرِفِهَا

پوره زکات دغویش، نو واجب سو چی حولان د کال دی، او یا ران وائی چی قیمت د هغه ورنه چی مقبر دی چی دی یه و مصارفو ته د زکوٰۃ و دکره، و قال المصنف:

وَلَا يُضْمِنُ الزَّكَاةَ مُفْرَطٌ غَيْرُ مُتْلِفٍ فَهَلَاكُ الْمَالِ بَعْدَ

او د زکات ضامن نه دی هغه سړی چی په اد ا کولو کی د زکوٰۃ کی تفريط کړی وی یعنی پر مال کال تیر

لكن ما لك د مال بيله عذره زكات و خنډوي حتى چي مال

الْحَوْلِ يُسْقُطُ الْوَاجِبُ يَقُولُ بِيْلِهِ دَدَهُ دَصْنِ هَالَاكُ سَوَ مَثَلًا غَلُو خُنْدِي

یو وېی او یا خنډی و د ک سو و غیره، نو دی ضامن د زکات نه دی، نتیجه داسو که مال ټول

بيله تمام الحول هلاک سو، نو هغه واجب زکات ساتو سو که غم ده په اداء کی تفريط کړی

وی

قَالَ الْمَصْنَفُ وَهَلَاكُ الْبَعْضِ حِصَّةً وَيُصْرَفُ الْهَلَاكُ إِلَى

او د بعض مال هلاک ساتلو کی حصه د هغه هلاک مال د باقی مال زکات پرست، او مر نول کړی هلاک او لا و نه قدر ته چی عفو

الْعَفْوُ فَإِنْ لَمْ يَجِبْ وَزُهُ فَالْوَجِبُ عَلَى حَالِهِ

وی یعنی زکات نه دی تجب، نو که هلاک تر عفو نه سو بالا نو ټول مال زکات پر لازم دی یعنی هغه چی باقی مال دی،

مثلا يوجا شپږ اوبان درلوده، نو پرده خو يو پسه کيږي اويو اوبن عفو دی، نو پله تمام

الحول يو اوبن هلاک سو نو پرده پوره لپه کيږي هغه هلاک متوجه عفو ته دی، نو اموال

د تجارت هم پر دغه قياس کړو، فتکړه و قال المصنف:

وَلَا تُؤْخَذُ الزَّكَاةُ جُبْرًا وَلَا مِنْ تَرْكِتِهِ إِلَّا أَنْ يُوصَى بِهَا

او نه دی اخستل کيږي زکات په زوره او نه زکات دی اخسته کيږي د ميراثه غلج دده مگر نه که

مري دخوا غلج وصيت کړ سوی وو په زکات نو که مري وصيت

فَتَكُونُ مِنْ ثَلَاثِهِ د زکوٰۃ کړی وو نو بیا دی قدر د زکوٰۃ د دریمي غلج وړ کړی فقط

کی غاری په خلاصی دی او که نه وی چی دو ثلثه خوه ور شرو حق دی، الا ان يتبرعوا به.

وَيَجْزِي أَبُو يُوسُفَ الْحِيلَةَ لِدَفْعِ وَجُوبِ الزَّكَاةِ وَكِرْهَهَا

او روا بولي امام ابو یوسف حيله دپاره د دفع د وجوب د زکوٰۃ، او امام محمد یه مکروه بولي

مثلاً یو سړی داسی مال در لوی

مُحَمَّدٌ رَحِمَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا که کال پر تیر سوی وای پرده

زکوٰۃ واجب دی لکن ده په مابین کی د کال هغه مال وچاته و بجنه بیا چی کال پوره سو او هغه

مال په نیز د موهوب له موجود وو بیا دوباره واهب رجوع په هبه کی وکړو، او هغه مال یه هغه

غلج بیرته واخستی یا په رضا او یا په قضا دقا غنی، نو دغه مال پر یوه باندي زکات نسته، لعد

حولان الحول عند احدهما خانيه ط وفي المعراج، که یو سړی اوبان چی نصاب یه پوره

وو، نو ده یوه ورنه تر کال پوره کیدود مخه خنډ کړه فرائض عن وجوب الزکوٰۃ، قال محمد

یکه و قال ابو یوسف لا یکره وهو الاصح، او کی دکره، د نفق دپاره خنډ کړه لا یکره بالاجتماع

و تمام هذا البحث في العجزه ورويش وائی چه خدای جل سلطان چی سړی ته دونه مال وړ کړی چی پر

زکوٰۃ واجب دی نو مناسبه داده چی دپاره داسقا ط بحق الله چی زکات دی حيله و نه کړی، و لکن

شکرتهم لا زید شکرتهم، ایت کره یه دی، او شک نسته چی زکوٰۃ شکرت مال دی،

بَابُ الْمَصْفِ

باب ثابت دی په بیان کی دمصرف ذکرکوة

پوه سده چی دمصرف تعریف قهتانی په اصطلاح کی دشرع په داسی ډول کړی دی چی هغه سلمان دی چی هغه ورکول دزکات رواوی **فائدہ**: مصنف دباب په عنوان کی داسی ونډ وئیل، باب مصرف الزکوة، که خدایم بحث خود زکات دی، ددی دپاره چی مصرف الزکوة مصرف العشر، مصرف خمس المعادن، ته هم شامل سی، چی دمعادنو خمس المصنف بیت المال دی **فائدہ**: په قرآن شریف کی دزکوة اته ۸ مصارف ذکر سوی او مصنف او مصارف ذکر کړی، ولی چی مؤلفه القلوب چی په قرآن مبارک کی ذکر سوی دې دهغو برخه په اجماع صحابه کرامو ساقطه سوه.

پوښتنه: مؤلفه القلوب نه کان و چی صحابه کرامو دمصرفیت غنچه والیستل **جواب**: مؤلفه القلوب هغه ضعیف الایمان مسلمانان و چی داسلام سر وی قوی رابطه نه، نو ان حضرت صلی الله علیه وسلم په امر الهی و دوی ته په صدقاتو کی ونډه ورکړل تا چه دا یمان سر وی علاقه په مرورد زمان ټینګه سی، نو ځکه اضافی دمصرف دصدقاتو په قرآن په مبارک کی اشتر ذکر سوی دی، قال الله تعالی: إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ لَا تِلْكَ لَهُمْ وَالْمَوْلَانِ قُلُوبُهُمْ **پوښتنه**: چونکه دمؤلفه القلوب په قرآن کی ذکر سوی دی نو صحابه کرامو په قول خرنګه منسوخه کیدای سی، **جواب**: په اصولو کی دفته راغلی دی چی اجماع صحابه کرامو دلیل قطعی دی، نو کیدای سی چی ناسخ دقرآن وگرځی، والتفصیل یطلب من کتب فن الهمم

المصنف **هو الفقير وهو من يملك ما لا يبلغ نصاباً ولا قيمته** یوم مصرف دزکات فقیر دی، او فقیر هغه څوک دی چی مالک خووی دغه مال لکن نه رسیدی مال دده نصاب ته اونه قیمت ته د نصاب.

دمال غنچه وی کی

مِنْ آيِ مَالٍ كَانَ وَلَوْ صَحِيحًا مَكْتَسِبًا

اولکب او من دوری قابل وی، **مسئله**: که سری نصاب خود رلودی لکن هغه غرق دده په حاجت اصلی سر و و نور کوة اخته ورته روادې ط. **مسئله**: که سری پور پوچا باندی وو چی نصاب کیدی لکن په مده سره او مده ندوی رسیدی او دی نفقی نه محتاج سوه، نو ده ترزکات اختل روادی تر وخت دا جل **مسئله**: که پور دده اجل نه درلودی نو که پور وړی دده مسکین وو، نو ده ته اختل دزکوة روادی په صحیح روایت کی اوکی پور وړی غنی وو لکن دده دپور غنچه منکرو و، او ده شاهدان دپور نه درلوده، نو ده ته اختل دزکات روادی، اوکی پور وړی غنی و او دده په پوریه اقرار کاوه، نو ده ته اختل دزکات ناروادی، ط. **درا**: **فائدہ**: هغه چاته چی ربح رست وی او پو کبم فتادروی، اولی داده چی دزکات واخیلی، او دا دلت پرمان نه کړی نیس، در، ط. قال المصنف

وَالْمَسْكِينُ وَهُوَ مَنْ لَا شَيْءَ لَهُ **پوه سده**: چی مراد نفی رشتی مطلق ندی یعنی چی نه قیص لری اونه پر توکی

لری وغیر ذلک بلکه مراد نفی دهغه شی دی چی دهغه شی په نصاب کی زکوة کیدی لکه سر نه اویس، پسه، وغیر **پوه سده**: چی بعضی فقهاء تعریف دفقیر او مسکین پر عکس د ماقال المصنف کوی، لکن دمصنف قول اولی دی: لِقَوْلِهِ تَعَالَى: (أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ) قَالَ

او در نیم مصرف مکاتب دی چی بادار وده ته ووا چی دونه مقدر ووی **والمکاتب** ماته راکره نو ته ازادې، وهو المراد بقوله تعالی: وفي الرقاب عند

اکثر المفسرين **پوه سده**: چی په مکاتب که افرق بسته چی مکاتب دغنی مالک وی یاد فقیر پر مذهب صحیح ط **مسئله**: وکاتب ته دهاشی زکوة ندی روا، ط.

فائدہ: وکاتب ته نه دروا چی چا زکات ورکړی چی دی به فی صرفوی په غیر کی دیو دکتابت «بج» اللهم اغفر لمؤلفه ولترجمه ولشاهجه ولکاتبه وقد کتبه بقله قاری فضل الحق قانی غفرله

فَسَالِ الْمَدْيُونُ الَّذِي لَا يَمْلِكُ نَصَابًا وَلَا قِيَمَتَهُ فَاضْلًا

اول مصرف دز کوفه هغه سړی دی چی پور پر باندی وی اودی مالک د نصاب
عن دینیه یادیت د نصاب چی بالاده تر پوروی نه وی، په فتاویٰ ظهیرییه کی وایي
چی مکروه د زکات وپور ویری سړی ته اولی ده تر ورکړی و فقیریته، لکن مدیون به هاشمی نوی

فَسَالِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُوَ مُنْقَطِعُ الْغَرَاةِ أَوْ الْحَاجِّ

په مصرف دز کوفه فی سبیل الله دی یعنی په لار کی د خدا تع پوه سکه: چی که توله
زکاتون فی سبیل الله دی لکن په عرف د شرع فی سبیل الله هغه کسان دی چی په غزا کی نفقه او
خرج په خلاص سی، یا په دیاموتیر د کاره ولویری نو هغوته دزکات ورکړه او اختل روادی
که هم کب کاره حلت وی، ولی که نوی سپه کب لاس پوری کړی نو د غزا غزایاتیری، اودغه
خلوتی ویکول د زکات دیرینه کاروی په سبب د فقر او جهاد غنجه پاته کیدو، اود انصاف مختار د
ابویوسف دی د فی سبیل الله، یا منقطع الحاج یعوچی د حاجی د حج په وخت کی نفقه خلاصی
وینا غله په خندی یوسی، اود احم قول د امام محمد دی د فی سبیل الله، اوبعض فقهاء وای چی
فی سبیل الله طالبان د علم دی چی فقیران وی، **فکایده:** اختلاف په مابین کی د
امام ابویوسف اود امام محمد په تفسیر کی، دهغه آیت دی چی فی سبیل الله په کینی ذکر سوی دی
و نه په اتفاق ورکړه دز کوفه و تلولو ته روا دی، په شرط د فقر، **فَسَالِ الْمُنْفَعُ:**

وَابْنُ السَّبِيلِ وَهُوَ مَنْ لَهُ مَالٌ فِي وَطَنِهِ وَلَيْسَ لَهُ فِي سَفَرِهِ

ویل مصرف دزکات ابن السبیل دی یعن د لاری نه وی، چی معنا په مسافری دی، اودی هغه سړی دی
چی په وطن کی هو مال لری لکن د مال دده سر نه وی په سفر کی **پوه سکه:** چی ابن السبیل
چی په وطن کی مال د نصاب لری پرده دز کوفه واجب دی چی غروخت مال و لاس ته ورسییری، لکن
فی الحال په لاس کی دده مال نسته، نو دی فقیر دی دزکات اختل ورته روا دی.

سَوَالُ مَنْتَقِعُ الْغَرَاةِ أَوْ مَنْتَقِعُ الْحَاجِّ كَمَا بِهِ وَطَنُ كَيْ مَالٍ لَرِي، نَوْدِي خَوِيه ابْنُ السَّبِيلِ

کی داخل سو، او که په وطن کی هم مال نه لری نو خو په فقر او کی داخل سو، نو خرنکه ابن السبیل
جواب په اختیار د شق ثانی چی چونکه په منتقع الغرأة او منتقع الحاج
جلا قسم سو عبادت کی د خدا تع ولاری دی چی غزایا حج دی نو دی کبله د فقیر مطلق غنجه
په دی به عبادت کی د خدا تع ولاری دی چی غزایا حج دی نو دی کبله د فقیر مطلق غنجه
قسم سوله، **مسئله** د ابن السبیل د پاره فرض کول دیوچا اولی دی تر قبول دزکات ونگو
کذری جمل الرائق، **فَسَالِ الْمُنْفَعُ:**

اول مصرف
وَالْعَامِلُ عَلَيْهَا يُعْطَى قَدْرَ مَا يَسَعُهُ وَأَعْوَانُهُ په عامل دی
پرسد قاتو جمع کولوا ندی، یعنی که هغه سړی چی حکومت اسلامی دی مقرر کړی پر راغونډ لود
دزکات د اوسنانو، پسو وغیرها باندی، نوعه عامل ته دی دزکات د مالو غنجه دونه قدر تخواه
ورکوی چی دده (اود ده ملگری یعنی من ایا ن یا مزدورانو) بیسی کی هم دغه عامل پخپله غنی وی،

وَلِلزَكَاةِ الدَّفْعُ إِلَى كُلِّ الْأَصْنَافِ وَلَهُ الْاِقْتِصَارُ عَلَى وَاحِدٍ

اوروا د زکات ورکونک ته چی خپل زکات پر تلولو دغو صنفو ویشی، او هر ده ته رواد چی خپل زکات
پر یوه صنف قمر کړی یعنی یوه صنف ته به ورکړی
مَعَ وَجُودِ بَاقِي الْأَصْنَافِ سره دی چی باقی اصناف هم موجود وی، بلکه دام
موجود وی، بلکه دام ورته رواده چی دیوه صنف وپوه سړی ته به ورکړی فقط، اوبعض امامان
وای چی مزکی به حتما خپل زکات و تلولو اصنافوته او په هر صنف کی که از که دژو کسانوته و،
کوی، **وفي النهي** روی عن كثير من الصحابة عن عدم التعيين یعنی د مزکی اختیار دی، **فَسَالِ**

وَلَا يَجُوزُ دَفْعُهَا لِكَافِرٍ وَغَنِيٍّ يَمْلِكُ نَصَابًا أَوْ مَالِيًا

اونه ده رواد ورکړه دزکات و کافرتی یعنی که مشرک وی او که دهري وی، او که یهودی وی او
نصاری وی، اودغه رنگه رواده و دکره دزکات و غنی ته چی مالک د نصاب وی دهره مال غنجه چی وی

لكن انصاب دَحْوًا ثَجَّوًا وَهُوَ خُفَّةٌ خَالِيَةٌ وَيُفِي. فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

فِيْمَتُهُ مِنْ أَيْ مَالٍ كَانَ قَاضِيًا عَنْ حَاجَتِهِ الْأَصْلِيَّةِ

خواه هغه نصاب نامی بالفعل وی او که صالح و قاضی لکن ده معطل پریبینوی، او یا بل شی چی برابر وی
فیمت دهغه د نصاب سر دهر مال نخه چی وی، **فَکَیْدَهُ** مراد د بل شی نخه هغه شی چی
چی د تجارت د پار و وی، نه د استعمال د پار مثلاً یو سړی په کور کی چیری غالی اولوینی او سپر تیا
موتیر وغیره د استعمال د پار نود هغه په قیمت کی تر کات نسته، که خرم نصاب تر سپری
او کی یو غالی مثلاً تجارقی در لود چی قیمت یه نصاب ته رسیدی تر کات با ندی فرض دی،
وعلی هذا القیاس د پریسرا یو نه د کرائی د پار نه د تجارت د پار د هغه په قیمت کی تر کات نسته
وهکله اسری چیری شکلی را نیولی وی لکن نه په نیت د تجارت فتامل، فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

وَطِفْلٍ غَنِيٍّ

او د غرنلکه نه ده روا وړ کول د تر کات وکشی ته د غنی سړی کړنوی
او که یتیم او که په عیال کی د غنی وی او جلا وی، **پوه**
چی مراد د طفل نخه هغه دی چی بلوغ ته نه وی رسید لی، دلیل د عدم جواز چی طفل غنی کړل
کیری په غنا د پلار **فَکَیْدَهُ** د غنی زوی چی لوی وی تر کوف و رته روا دی، که
م مثل وی نفقه یه پلار وړ کوی **مسئله** په لور کی د غنی چی میړه لری اختلاف دی
صحیح داری چی تر کوف و رته روا دی، **مسئله** روا وړ کړه د تر کات و مایینی ته د غنی سړی چی
دا پخپله مالک د نصاب نه وی، ط **مسئله** د غنی یتیم و کشی تر کوف و روا دی ولی
چی دی غنی په غنا د مور نه گرچی که خرم ددی سر یو خای وی، ط فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

وَبَنِي هَاشِمٍ وَمَوَالِيهِمْ وَاخْتَارَ الطَّحَاوِي جَوَازَ دَفْعِهَا

او د غرنلکه دی تر کوف نه وړ کوی و بنی هاشم ته اود دوی (نژاد کړل سوې
لَبَنِي هَاشِمٍ مر یا نوت او مختارم کړیده امام اوفقیه ابو جعفر الطحاوی چی مصنف
د شرح معانی الاثر دی په حدیث کی، اود ده په شان حنیفیان وائی چی اعلم دنا سوپه مذهب

امام ابو حنیفه همد غه طحاوی دی چی د زکوة وړ کړه و بنی هاشم ته روا دی، **پوه** سه
تر کات وړ کول و بنی هاشم ته روا دی په اختیار د معنی کی بل خولک و دوی ته تر کات وړ
کوی او کی دوی یو بل ته تر کات وړ کوی، او امام ابو یوسف یو بل ته د بنی هاشم تر کات
روا نیولی

پوه سه چی حرمت د تر کات و بنی هاشم ته بعض فقهاء بلکه اکثر قدما یه شرافت
د نسب د دوی بولې اوز کات د مال خیره دودا اشرف نسب باید په ملوث نه سی، نو پر دی تقدیر
د دوی ته تر کات الی یوم القیامه ناز وادی، واختاره المصنف و اکثر الفقهاء اول بعض فقهاء لکه
امام طحاوی او نور دیر فقهاء وجه یه دا بول چی بنی هاشم ته خمس د بیت المال نخه
وړ کول کیدی، نو تر کات نه د دوی ضرورت نه وو، **پوه سه** چی ابو عصمت دامام
اعظم نخه داسی روایت کړی دی چی دفع د تر کات و بنی هاشم ته په دی زمانه کی روا ده، ولحج
عوض د تر کات چی خمس الخمس و د دوی ته اوس نه وړ کول کیږی، ولحی بیت المال په باره
کی د غنائمو د پریست عمل مختارم کړی دی او پر مستحقینو یه نه ویشی بلکه غیر مستحقین
کسانوته وړ کوی، نو بنی هاشم ته چی عوض د تر کات یعنی خمس الخمس الغنائم نه سپری
لکه چی معلوم خبر ده، نو د دوی حال واصل ته رسو چی جواز داخذ الزکات دی، او امام قسائی
هم په جواز د تر کات و بنی هاشم ته فتوی وړ کړیده،

تبصره در ویش وائی په اوسنی زمانه کی یعنی ۱۲۳۳ هـ صقه بلکه تردی دیر کلونه د غنی چی کفار و
غلبه و کړه او مسلمانان په هر کج کج د نری د کفارو سر د جهاد توان نه لری نو غنائم یخ
اوس وجود نه لری حتی چی خمس الخمس یه و بنی هاشم ته وړ کړه سی، او بله خبره داده چی
بنی هاشم ته خولک مز دوری هم نه وړ کوی، ولی وائی چی دا بی ادبی ده، نو چی تر کات هم نسی و رته
روا اخیر بنی هاشم به وړ کوی **مسئله** نفایص دات اود و قنی محکوم غله و بنی هاشم ته
اتفاقا روا ده، وهو الحق کما فی فتح القدر اوسید وائی چی د تر کات خمس د بیت المال نخه هم
و بنی هاشم ته روا دی، ولبعد الزیلعی حیث سوی فی المنع بین الصدقة الواجبة والتطوع
والعلم عند الله

فَسَأَلَ **وَأَصْلُ الْمَرْكَى وَفَرَعِهِ** اود غرننگه زركو نه دی زوا دزكات وكونك
 المصنف: خپل واصل ته لكه پلاز نيكه كه غم لوړوي
 اوبيا موره اودهغی مور يا پلاز ته ، اود غرننگه زركو نه دی زوا و فروغونه دمركي لكه زړی ياد
 زړی زوی وان سفل يا لو، ياد هغی عيال **مسئله** چي نه اصول دمركي وي او زړی
 فروغ وي وهغو نه زكات روادی، لكه خوندي، ورونه، اود هغو اولادونه، دا كا زمان اوبيا
 خوي كا او احوال او خالاتو نه زركو وركول روادی، بلكه دوی ته دفعه اولی ده تر بگانه
 ووخلگو ول چي په وركه كي صله رحيم راخي علاو تر زركو، **مسئله** د زړی و مايني
 ته زكات روادی، لكه په ټولو كي شرط دادي چي فقرا به وي، وفي الصورة الاخرة نظر فتدبر
 اود غرننگه زكات دميره و مايني ته روانه دي كه غم مسكين وي
مسئله **وَزَوْجَتِهِ** دا خواتقا ناروادی، اود مايني چي غني وي وميره ته چي فقير
 وي يا ران وائي چي روادی او امام اعظم وائي چي ناروادی: **فَسَأَلَ المصنف:**

وَمَمْلُوكُهُ وَمُكَاتِبُهُ وَمُعْتَقُ بَعْضِهِ وَكَفَنُ مَيْتٍ وَقَضَاءُ
دَيْنِهِ چا ياد ازاد كړي وي، اود غرننگه زركو نه دی زوا چي دزكات په روپو مري ته كفن راښي
 اوبيا دمركي پورونه په ادا كړي، لكه اشباه و نظاير داسي حيله دمري كفن ته ذكر كړيد
 چي دزكات روپي دي يوفقيه وركړي، او هغه دي مري ته كفن راښي، او ثواب دزكات
 وركونكي اود فقير تر ماين شريك دي، اود احياله په قضا كي ديور دمري كي هم جاري كېږي
مسئله دزكات په روپو خوك مسجد نه سي جوړولای، ولي په زكات كي تعليق وقيتر
 شرط دي، نو دي چي په مسجد صرفوي تعليق به چاته كوي، نو دي دمجد امام چي فقير وي
 يا بل سړي ته وواي چي مسكين وي چي نه به تاته روپي په زكات كي دركړه ته مسجد په
 جوړ كړه ثواب به نيسي وي نو داسي كار كيدای سي، **پوسننه**: كه هغه فقير پورې
 تنگ سوا وي ويل چي مسجد نه په جوړه نو بيا په حكم دي **جواب**: غني بيرته

خپل دزكات روپي په زړه نه سي اخستلای، ولي ده خوتعليك وكړي دزركو غاري خلاص
 كړي، هب خونه دي چي رجوع په كيني وكړي.

مسائل شتى في باب الزكاة : كه چا خپل مړي يا مكاتب ته په شپه كي مثلاً
 روپي په زكات كي وركړي اوده نه پيژندي چي زما مړي وو يا مكاتب وروسته دا ورته بكاره سوه
 چي ماخو زكات خپل مړي يا مكاتب ته وركړي دي، ده زكات غاري نه خلاصيري، طه: عه
 كه چا زكات ويو چاته وركړي په تاريخه كي او پيژندي نه، وروسته دابكاره سوه چي هغه
 سړي هندو وو، يا زما پلاسر وويام زړی وو، يا مي ماینه وه يا هاشمي وو دزكات غاري يه
 خلاصی سوي، طه: عه يوفقيه ته چي پوره وړي وودونه روپي په زكات كي وركول چي هغه
 وروسته تر پورا د اكونو پوره نصاب ورا پاتيدی داور كړه مكره ده، بلكه دونه قدر به وركوي
 چي د سوال راوگرځي عه حتى كه يوسړي سل اونه نوي روپي درلودی مړي يودرهم په زكات كي
 وركړي چي نصاب په پوره سودا هم مكره ده، طه: عه او كه مړي ويوفقيه تر نصاب ډيري روپي
 وركړي لكه دونه روپي وي كه هغه فقير دخپل كور پر ټولو افرادو وديلي وای هريوه ته تر نصاب
 كي ورسيدلي نو بيا كراهت نه لري، مراقي: عه كه سړي مثلاً يودرهم زركو مثلاً ماقي كړي
 يعني ۳ ځايه يا ۴ ځايه كړي نو يوه يوه حصه فقرا ته وركړه داسي كول خلاف دا ولي ده، ولي
 چي جمع اولي تر تفريق، لقوله تعالى: أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تُولَّى وَأَعْطَى قَلِيلًا مِّنْهُ بَخِيلًا، فخر،

فَسَأَلَ المصنف: **وَتَمَنُّ قَيْنٌ يُعْتَقُ وَلَوْ دَفَعَ بِتَحْرِ لِمَنْ ظَنَّهُ مَصْرَفًا**
 اود غرننگه زركو غاري يه نه په خلاصيري كه سړي دزركو په روپو مړي راښوي چي بيا ازاد كړي
 ولي چي قبضه فقير شرط دي هغه نه راغلي.

فَظَهَرَ بَخِيلًا فِيهِ إِجْرَتُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَبْدًا أَوْ مُكَاتِبًا
 كه چا زكات وركړي يو چاته او فكر يېم پكيني وكړي اوده غالب گمان داو وچي دا مصرف دزكات

دی، وروسته ورته بنکاره سوچه هغه سړی چی مازکات ورکړی نهاده زکوة مصرف نه وو هغه ورکړه کافی ده یعنې دزکات غاړې په خلاصی سوی، مگر نه که هغه شوکه دده مرقه اویا مکات وو، و قد مر تفصیله من قبل فتدکره **وَسَّالُ الْمُصَنَّفُ** :

وَكْرَهُ الْإِعْنَاءَ وَهُوَ أَنْ تَفْضِلَ لِلْفَقِيرِ نَصَابٌ بَعْدَ قَضَاءِ

اوددی غنی کړخول دفقیر په زکات سره هغه داسی چی بالاسی و فقیر ته نصاب کامل پسله ادا کړل

دَيْنِهِ وَبَعْدَ إِعْطَاءِ كُلِّ فَرْدٍ مِنْ عِيَالِهِ دُونَ النَّصَابِ

نخه دپورې چی پرفقیر باندی وه، او پسله دی نخه چی دغه فقیر ورکړی وای و هر فرد ته دده دعیال

مِنَ الْمَدْفُوعِ إِلَيْهِ وَالْأَفْلَا يَكْتَرُهُ وَنَدَبَ إِغْنَاءَهُ عَنِ السُّؤْلِ

که تر نصاب دهغه مال نخه ده ته دغنی دخوا ورکړه سو، او که پوره نصاب فقیر ته نه پاته کیدی، نو بیا که خرم تر نصاب بالا ورکړی مکروه ندی، او مستحب ده چی دونه زکات دی ورکړی چی فقیر دسوال نخه پر راوړنځی، اوددی تفصیل هم دغه تیر سو،

مَسْئَلَةٌ : په تنویر او شج کی دهغه وایې : چی ندی زوا و سړی لږه سوال د نفق دخلگو نخه

چی دده سره دیوی ورنځ نفقه موجوده وی بالفعل یا بالقوه یعنی چی په صورت جوړ او پکب قادر وی، او هغه سړی چی ددغه سوال گر په حال خبر وی، په ورکولو کی دقوت گناه کار دی و چی ده پر حرام کار چی ورته سوال و کو مک وکړی، او که د کالود پیام سوال کاوه اویا د سوال کاوه ددی سببه چی دی دکب نخه په جهاد مشغول وو، اویا په طلب د علم مشغول وو بیا ده ته سوال راوادی او ورنه ننک په گناه کار نه دی، ط، **وَسَّالُ الْمُصَنَّفُ** :

وَكْرَهُ نَقْلَهَا بَعْدَ تَمَامِ الْخَوْلِ لِبَلَدٍ آخَرَ لِغَيْرِ قَرِيبٍ أَوْ

و مکروه دی و نه ل دزکات وروسته تر پوره والی دکال دافیت چی مصنف و وایه دپاره ددی چی حق

دفترا و د خپل بنار هغه وخت په مال دغنی سره تعلق نسبی چی پر مال دغنی کال تیر سی، **وَسَّالُ**

أَخْوَجُ وَأَوْعُ وَأَنْفَعُ لِلْمُسْلِمِينَ بِتَعْلِيمِهِ وَالْأَفْضَلُ صَرْفُهَا

اویا سوانه د پرمختاجه وی او و په پرمیز گاه ته اچی نفع کی رسیدی مسلمانانو ته په تعلیم سر، اویا خبره داده چی

لِلْأَقْرَبِ فَأَلْأَقْرَبِ مِنْ ذِي رَحْمٍ مُحَرَّمٍ مِنْهُ ثُمَّ لِجَائِرِهِ

و نه کی و نندی او نن دی قریب ته چی دده سره قرابت نسبی لری او محرم دزکوة والا، تر مغرور وسته و هغه

ثُمَّ لِأَهْلِ مَحَلَّتِهِ ثُمَّ لِأَهْلِ حِرْفَتِهِ ثُمَّ لِأَهْلِ بَلَدَتِهِ وَ

اویا دخپلی محلی او کلی مختا جره ته، اویا دخپل کسبم شریکه ته، اویا دخپل بنار و محتاجه ته او

قَالَ الشَّيْخُ أَبُو حَفْصٍ الْكَبِيرُ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا تُقْبَلُ صَدَقَةُ الرَّحْلِ

یعنی دی شیخ ابو حفص کبیر الله دی پرده رحم وکړی، چی نه قبلیری دیوچا صدقه ترخو چی دده

وَقَرَابَتُهُ حَتَّى يُبَدَّ بِهُمْ فَيَسُدُّ حَاجَتَهُمْ

نخپلو قریبانو کی احتیاج والا وی ترخو چی ابتدا ددی نخه ونه کی اوددی حاجتونه پوره نه کی،

وَسَائِرُهُ : او و نه ل دزکوة مکروه دی و بل بنار ته یعنی که خرم تر مافت د قصر لما نخه کړوی

لِپَوَسَسِهِ : چی معتبر په زکات کی ځای دمال دی نه ځای د مالک حتی که سړی په یوه

بنار کی وو لکه هرات مثلاً او مال یه په بل بنار کی وو لکه قندهار مثلاً نو دی به زکات روپی

پرفقیر لاندو قندهار ویشی، او په صدقه الفطر کی معتبر ده ځای دی نه دده د عیال داری

او مکروه دی نقل وغیر ته دقریب او کی خپلو اقربا و ته نقل کاوه بیا هیڅ کراهت نسته، اویا

سوانه د پرمختاجه، او کی اخوج ته نقل کی یعنی تر اهل بلد محتاجه و هغوتی نقل دزکات روپی

اویا په بل ځای کی سبه پرمیز گاه فقیر وی و هغه ته هم نقل کول دزکات مکروه ندی، اویا په

بل بنار کی یو عالم فقیر ووچی مسلما نا نوتہ ئی دین نفع ر سیری پی سنوونہ ددین، اوافضل داده چی زکات دی سری تر قبولی نزدی قریبا نوتہ او بیا تر هغو وروسته اقرب ته چی خاوند دقرابت نسبی او محرم در کوة والاوی لکه ورونه دسری یا خوندي وروسته دهغو اولاد چی ورونه او خورزی کافی دی وعلی هذا فقس» او وروسته تر هغو افاضل داده چی همدیه کا نوتہ زکوة ورکری، او وروسته د محل والا فقیران نوتہ او وروسته هغه کسانو فقیرانو ته زکات والا چی دغنی سری سر په کب او کار کی شراکت لری، یعنی دهغو کب هم دغنی کب وی لکه آهنگران، موچیان، بنایان، نجاران وغیره او بیا وروسته دی د بنار و مسکینان نوتہ ورکوی، شیخ ابو حفص کی زکوة ای دی پرده رجوع وکری و بیلی دی چی زکات دهغه سری نه قلیبری چی دی ئی وبل چا ته ورکری، او دده خپل قریبان محتاجه وی، یعنی مسکینان وی حتی چی دی اول شروع دزکات ورکولو دوی غنچه ونه کی او دوی احتیاجات و ردفع نه کی، **پوه سه:** چی مراد ابو حفص المرحوم د نه قبلیدو غنچه دای چی و دغه سری ته خدای جل شانہ ثواب نور کوی که خرد زکات غاری خلاصی سوی یعنی دوزخ هم خدائی نور کوی پر دغه فعل دده، په معراج کی وائی چی ورکول دزکات و عالم فقیر ته اولی دی ترجیا هل فقیر، **مسئله:** که غنی په دار حرب کی وواونزکات یه د دار اسلام فقیران نوتہ استاوه کر لهت نه لری که خرم په دار حرب کی مصرف دزکوة وی، ط.

زمره خپاره شوی اثار

تعلیم الاسلام نوی کمپیوټری لیکنه
مناسک حج بنائت کتابت پښتو
جامع البرکات
آسانه فقه
تفسیر التجوید
القول السدید
عربی و پښتو

نور الابحاح پښتو | مکتبه القراءه و التجوید سکونت له بلوچستان | جلد دریم (۳)

بَابُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ

د اباب دی په بیان کی د صدقی دورخی دا خستر

چی په پښتویه سره بایه بولی. **پوه سه:** چی فطر اسلامی لفظ دی او خول چی سرایه ته صدقه الفطر وائی هغه غلط لفظ دی، ط **فایده:** د صدقه الفطر امر نبوی هغه کال کی ووسی چی په هغه کال روزه فرض سوله او تر زکات د مخه، او د حضو اکرم صلی الله علیه وسلم عادت دا ووسی تراخت د مخه یوه یادوی ورخی به ئی خطبه ویاړ او د صدقه الفطر امری خلکو ته ورساوه. **فایده:** زکات چی پر سری واجب سی او د مخه تر اداء دزکات مال یعنی نصاب هلاک سی یعنی دلاسه غنچه ئی ووسی زکات خندی ساقط دی، اوسر هایه پسله وجوب غنچه کی خرم مال هلاک سی واجب الاداء ده، قاله الامام الطحاوی، قَالِ الْمُصَنَّفُ:

تَحِبُّ عَلَى كُلِّ حَرَمٍ مَسْلَمٍ مَالٌ لِنَصَابٍ أَوْ قِيَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ يَجِبْ لَهُ صَدَقَةُ الْفِطْرِ بِرَهْرِيَا نَدِي، وَلَوْ رُبِّيَ بِالْكَرْمَلِيكِ نَدِي، چی سلمان وی صدقه الفطر عبارت مالی دی واجب ده صدقه الفطر پر هرجیا ندی، ولچی ربی بالکرملیک ندی، چی سلمان وی صدقه الفطر عبارت مالی دی

يَحُلُّ عَلَيْهِ الْحَوْلُ عِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ مِنْ يَوْمِ الْفِطْرِ

اذا فز ازل عبارت نه دی چی مالک یونصاب یعنی د برشی نصاب چی وی، ددی شرط وجده چی غرض د صدقه الفطر غنچه دای چی احتیاج د فقیر د دفع سی، نو چی سری خپله فقیر **وَأَنْ لَمْ يَكُنْ لِلتَّجَارَةِ** وی بل فقیر به خرنکه فقره خلاص کری، یا مالک وی د قیمت د نصاب د عروضو غنچه که خرم کال نه وی پتر تیر سوی او د اصدق الفطر واجیبری په وخت کی د طلوع د سپیدو دورخی داختر که خرم د غرض نصاب د تجارت د پار نه وی بلکه زیور وی د بنی.

نور الابحاح پښتو | مکتبه القراءه و التجوید سکونت له بلوچستان | جلد دریم (۳)

تقریر نوکه یوسری ترسپید و د اخترد و رنجی د هغه مریض و دغه کس ته صدقه الفطر سته
او نه په سپید وک و نه یزنی صدقه الفطریه سته یعن واجب ده **پوهسه**
چی بضاونه درې قسمه دی ۱ یوهغه نصاب دی چی نامی وی حقیقه او تقدیر یا په هغه نصاب
پوری تعلق لری زکوٰه ۲ اوبل نصاب هغه دی چی هغه پوری صدقه الفطر او وجوب داضحیه
وحرمة الزکات اړه لری او په هغه پوری نفقه د اقرباء و تعلق لری په هغه نصاب کی نما او تجارت
و حیلان حول شرط نه دی ۳ اوبل نصاب هغه دی چی په هغه سره و سړی ته سوال حرام یزنی
بعض فقهاء و الخ چی پنځو ش درهمه ولری، او بعض فقهاء بیا وای چی نفقه دیوی و رنجی او شپي
لری، نو سوال ورته حرام دی. فقال المصنف :

فَارِغْ عَنِ الدِّينِ وَحَاجَتِهِ الْأَصْلِيَّةِ وَالْمُعْتَبَرِ فِيهَا الْكَفَايَةُ
 لَا التَّقْدِيرَ دده دعیال وی، او معتبره حوائج اصلیه که دده او به حوائج دعیال دده
 مقدار کفایت دی اندازنه لریه فَكَالَ الْمُصَنِّفُ:

وہی مسکنہ واثاثہ وثیابہ وقرسہ وسلاحہ وعبیۃ
للخدمۃ اوجانح اصلہ داری ماسرای دی د اوسیدو اوکہ مال دارو مکن خیمہ یا کبیری
دہ اوہل د کور سامان دی لکہ کبیلہ، تلنیک بالبت، کدو و غیرہ اوہل کالی دا غوستودی دسری
اوہل آس دی دستہ تیار، بل سلاح دہ لکہ تورن، توپک و غیرہ اوہل مریان دی د خدمت دیارہ،
درویش والئی، چی دلیل دوجوب صدقۃ الفطر مہ حدیث دی چی ابوداؤد یہ روایت
کری دی: قال علیہ الصلوٰۃ والسلام فی خطبۃ: اَدُّوْا عَنْ کُلِّ حَزْوَ عَبْدٍ صَغِيرٍ اَوْ کَبِيرٍ نِصْفَ
صَاعٍ مِنْ بَرٍّ اَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ اَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، اصولی قانون چی امر مطلق دیارہ دوجوب وی
مسئلہ صدقۃ الفطر واجب موسع پہ تولد عمر کی یعنی ہر وخت چی ورکی ادا دہ،
معمور، حیثیہ وویہ نیز،

قال في البحر هو الصحيح لكلماته، أو لبعض فقراته، وأما في خاصه اختار ورجح به وقت داد الجوى
وروسته کی ویر کی هغه قضاہ، واختار هذا المذهب الکمال فی التحریج، قال المصنف

فَيُخْرِجُهَا عَنْ تَفْسِهِ وَأَوْلَادِهِ الصَّغَارِ الْفُقَرَاءَ وَإِنْ
أَوْصَقَهُ فِطْرِي دَخِلَ حَانَ دَاوْرِكُوِي، وَأَوْلَادُهُ دَهْ كَهْ شَرُوِي أَوْ كَهْ نَبْشِي چِي دَاوْلَادِ فُقَرَاءَ وَيِي، أَوْ كَبْ
چِي رِي أَوْلَادِ اَغْنِيَاءَ وَهْ مَثْلَايُو
كَانُوا أَغْنِيَاءَ يُخْرِجُهَا مِنْ مَالِهِمْ سِرِي دَعُو كُنْجِيَا نَوْتَه رُوِي
وَهْ بَخْلِي وَيِي، نَوْبِي دِي صَدَقَه الْفِطْرِ دَدُوِي دَمَالِ شَخْ وَرَكْرِي، مَسْأَلَهْ د
بَالِقَانُو أَوْلَادُو صَدَقَه فِطْرِ بَرِ پَلَامْ نَسْتَه كَه شَهْرَه پَه عِيَالِ كِي وَيِي، أَوْ فُقَرَاءَ هَمْ وَيِي، أَوْ دَمَانِي
سِي بَايَه هَمْ بَرِ مِيرِه نَسْتَه، فَكَانَ الْمَصْنَفُ:

وَلَا تَجِبُ عَلَى الْجَدِّ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ وَأَخْتِيرَ أَنَّ الْجَدَّ
 اَوْدَعَهُ وَاجِبَهُ سِرَّيَاهِ بِرَنِيكَهٖ بَانْدِي بِرَظَاهِرِ الرِّوَايَاتِ كِي، اودا خبر مختار كرم سوید ده چی نیکه بکه
 پلار دی چی دلمسی پلار نه وی یعنی مروی
 كَالْأَبِ عِنْدَ فَقْدِهِ أَوْ فَقْرِهِ اویا مسکین وی یعنی دلمسیا نوپه
 دغه دوه صورت کی سرهایه برنیکه ده، اودا هم روایت د حسد دی، امام اعظم و اختار هذ
 الروایة الکمال، واختارها فی الاختیار او صاحب الدرهم و غدر روایت ته تگ کری دئی،
 درویش وائی چی دغه روایت په مختار و لوسره هغه سؤال دفع سوچی فقهاء
 تنبیه خو وائی چی سبب د صدقة الفطر و جواب هغه سدی چی مؤنت ید پر سدی وی
 اوسر کامل ولایت او تصرف بر لری نو نیکه چی دلمسیا نو پلار یه مروی اویا فقیر وی او
 لم بیان نیکه ساتی نوخو نیکه مؤنت دلمسیا نو د نفقی برهان اخستی دی اونیکه کم ولایت
 کماله پر لمسیا نو لری، نو پاید ددغو لمسیا نو سرهایه برنیکه واجب وی اوسر ددی چی په
 ظاهر روایت کی وائی چی برنیکه مطلقاً دلمسیا نو سرهایه نه ده واجبه، نوخو سبب چی رآر

یعنی وکیل علیه پیدا سو او مسبب ذنبتی و جوب الفطری و مثل هذا لا يجوز، حاصل دفع اختیار در روایت الحسن یعنی چی مذکور د دو و صورتی تود لمسیا نو سر سایه پرنیکه واجبه فلا يلزم تخلف المسبب عن السبب فافهم، وقد خطب صاحب البحر في جواب هذا فرجع الى كتاب الكمال، قال المصنف:

وَعَنْ مَمَالِيكِهِ لِلْخِدْمَةِ وَمُدَبَّرِهِ وَأُمِّ وَلَدِهِ وَلَوْ كَفَّارًا

و غرننگه سر سایه کوی د غفوتیانو چی د خدمت د پاره وی یعنی کرد تجارت د پاره وی بیایه صدقة الفطر بر مالک ذنبت بلکه په هغو کی نکات سته اود واری صدقی نه سر بوتما کی کیری و غرننگه سر سایه د مدبر مری و کوی، مدبر هغه مری دی چی مالک ورت و وای چی پسر مرگه زما تر حر آزاد بی، اود غرننگه سر سایه و کوی د اهر الولد چی هغه منیع چی د بار اهر غفر لنگوی که غم د غرنکی کاروان وی، قال المصنف:

لَا عَنْ مَكَاتِبِهِ وَلَا عَنْ وَلَدِهِ الْكَبِيرِ وَزَوْجَتِهِ وَفِي مَشْرُكٍ

اود د واجب پر سر سایه د مکاتب مری، اود نه واجبه پر پلار سر سایه د لوی بالغ عیال کزوی

وَابِقِ الْأَبْعَدُ عَوْدِهِ وَكَذَا الْمَغْصُوبِ وَالْمَأْسُورِ

اود عیال کی وی یعنی نفقه پلار و کوی او کزوی، اود مایی سر سایه پر سر سړی نه ده واجب، اود هغه مری سر سایه چی شریکی په پریوه شریک هسته، اود قنبدی مری سر سایه بر مالک ذنبت مگره هغه وخت چی بیرته مولی تر اسی، اود غرننگه سر سایه د هغه مری ذنبت چی د مالک غفر غصب کوی وی، اود غرننگه د بند مری سر سایه بر مالک ذنبت، قال المصنف:

وَهِيَ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ أَوْ ذِقْنِهِ أَوْ سَوِيْقِهِ أَوْ صَاعٍ مِنْ تَمْرٍ

اود زبیب اوشعیر اود صدقة الفطر نیمه کاسه ده د غفواویا دواړو د غفواویا د سویق

د غفواویا پور کاسه ده د غفواویا د اوغکو د انگوړو او یا د اوربشو، پوه سته چی سویق د عربوپه اصطلاح د ابو لی چی غفر ننی کوی او یا په میده کوی اود لوی په وخت کی او په ورو وراچوی، یا گولی خندی کوی او کی دیری او په وراچول بیایه چینی، عربوپه بخوانی غفر کی د سویق د ثمان سره اختی، ولچی هر کای دوی ته د ویدی پخول گران کار و او بل هر کای به بوقت هغه نه وه، ولذا لک یقال فی الشئ النافع غایة النفع هو انفع من تفاریق العشاء اود غم د ننی کید و حکمت دادی چی صرف او په او سر خوړل په خوند نه کوی اوبل مری چی خندی پیدا کیری کما هو الظاهر بالتجربة، قال المصنف:

وَهُوَ ثَمَانِيَةُ أَرْطَالٍ بِالْعِرَاقِ فِي يَوْمٍ سَمٍ

اود کاسه اته رطله په عراقی حساب په حساب یوسل اود پرش د هغه دی، نویه د غم حساب کاسه یوزر او غلوینت د هغه وزن ده، دا قول د امام اعظم اود محمد دی، و التفتیل فی شرح الامام الطحاوی فائدة صاع یا نصف صاع په پیمان او په وزن دواړو ورا دی کذا ذکره الزیلعی شایح الکنز قال

وَيَجُوزُ دَفْعُ الْقِيَمَةِ وَهِيَ أَفْضَلُ عِنْدَ وَجَدَانٍ مَا يَحْتَاجُهُ

اود ولده وړ کړه د قیمت یعنی د د غو خوړ کی شیا نو بلکه قیمت افضل دی په وخت کی د دی چی د فقیر سره به غالباً د غو خوړ کی توکی

لَا تَهَا اسْرِعْ لِقَضَاءِ حَاجَةِ الْفَقِيرِ

موجود وی یعنی چی وخت د حاصلاتو مذکور شیانو وی په سبب د دی چی قیمت اولی دی چی قیمت چی د اهر دی شلا تر اوسیدونکی دی، و ما یحتاج الیه الفقیر یعنی کالی دکو، د بند کا نویا نور ورت شیان ول په نقد و روپو هشی را نیول کیری بخلاف الحبوبیات الذکوره، قال المصنف:

وَأِنْ كَانَ زَمَنُ شِدَّةِ الْخُنْطَةِ وَالشَّعِيرِ فَهُمَا وَمَا يُوْكَلُ

افضل من الدراهم اود کزانه د سختی د غم او اور بشو یعنی د حاصلاتو وخت نه و نو غم او ارشی او چی

خوب که بزرگواران که خرم یا سون من افضل دی ترد را همو، و سال المصنف

وَوَقْتُ الْوُجُوبِ عِنْدَ طُلُوعِ فَجْرِ يَوْمِ الْفِطْرِ مَنْ
ووقت دواجب الی صدقه الفطر په نيزد را خنود سپيد و د و رخی د کشتی اختردی نو که غول

مَاتَ أَوْ افْتَقَرَ قَبْلَهُ أَوْ أَسْلَمَ أَوْ اغْتَنَى أَوْ وُلِدَ بَعْدَهُ
مړی و یا مکلین سی د محله تر طلوع الفجر او یا مسلمان سی او یا غنی سی او یا ورنه بینیدی پیل سپید و

لَا تَلْزِمُهُ وَيَسْتَحِبُّ إِخْرَاجُهَا قَبْلَ الْخُرُوجِ إِلَى
سرب نه باندی، او مستحب دی وړ کول د صدقه الفطر د مخ تر و تود خلکو و عیدگاه ته باچی نر و د فقیرانو

الْمُصَلَّى وَصَحَّ لَوْ قَدَّمَ أَوْ آخَرَ وَالْأَخِيرُ مَكْرُوهٌ
د محلی بیغه سی او اضطراب په د فوسې، او صحیح دی د مخه تر اختر وړ کول د سربانی او خنود ول په

هم روادی کتن خنود ول په مکروه دی، په هدایه کی وائی چی تفصیل په په جواز کی د صدقه الفطر
په مابین کی دیوی مدی او بلی مدی فتنه، یعنی واجب موسم دی لکه نر کوه، او خلف بن
ایوب وائی چی تعجیل وروسته تر دخول دیبا شتی روادی، اود مخه تر روژی نه دی روا،
او بعض فقهاء وائی چی تعجیل په نصف اخر کی دروژی روادی، او بعض وائی چی په لسو
اخیر وروحو کی تعجیل روادی، و عند الحسن بن زیاد: لا يجوز تعجيلها أصلاً كما لا ضحية
درویش وائی چی تفصیل ددی مبحث په کفای شرح الهدایه او یا په بحر ائق کی مطالعه کړه، قال

وَيَدْفَعُ كُلُّ شَخْصٍ فِطْرَتَهُ لِفَقِيرٍ وَاحِدٍ وَاخْتَلَفَ فِي جَوَازِ
تفریق فطره واحده عن اکثر من فقیر

او وړ کوی دی هر سړی خپله سربان
و یوه فقیه او اختلاف د فقهاء

دی په رواوالی کی د ویشلو دیوی سربانی پسر بالادیو فقیر، درویش وائی صحیح اول مذهب
و عادت د خلکو د اسی دی چی مثلاً شل روپی سربانیه پر کیوی عیدگاه ته نو په لار کی فقیران
ولاړوی نو دی یوه یوه روپی و فقیه و وړ کوی چی فقیرانه په انرا سی، و سال المصنف

وَيَجُوزُ دَفْعُ مَا عَلَى جَمَاعَةٍ لِوَاحِدٍ عَلَى الصَّحِيحِ
او رواه وړ کوه د ډیر و کسانو د سربانی و یوه نفر ته یعنی فقیه په صحیح روایت

اور واده وړ کوه د ډیر و کسانو د سربانی و یوه نفر ته یعنی فقیه په صحیح روایت

وَاللَّهُ الْمُؤَقِّفُ لِلصَّوَابِ
او خدا ئی توفیق وړ کونکی دی د حق لار په

او خدا ئی توفیق وړ کونکی دی د حق لار په

تفسیر
الوینی

ډیر ژر چاپت و سپارل سی

حانی
کچوهرز

سأسولیکونه هر وقت چمتو

کتاب الحج

و کتاب دی به بیان کی احکام و حج

مقدمه: پوه سله: چی لفظ د حج په ترور دماء اوزید د واره راغلی دی، او مشهور په عامو کتا بوکی داده چی حج په لغت کی مطلق وصدته وائی، لکن طحاوی وائی چی غلط خبره ده بلکه حج قصد دی وحتی ثای ته اویا وینه کاته دی.

اختلاف: په دی کی شای فست چی حج په شریعت کی دنورو انبیاء علیه السلام هم وو، لکن په دی کی اختلاف دی چی پر هغوبیا ندی هم حج فرض وو صحیح داده چی فرضیت حج په امت مرجوفه پوری خاص دی، **اختلاف آخر:** حج په سنه شپین کی دهجرت فرض سوی دی، وهو المشهور والصحيح ايضا كذا قال العلامة نوح، وقيل: په سنه ۱۰ کی دهجرت فرض سوی، وقيل په سنه ۹ کی دهجرت مختار دقاضی عیاض دغه خبره ده، وقيل حج د مخه تر هجرت فرض سوی دی وهو بعيد، اوتدی ابعده خبره داده چی په سنه لسن کی هجرت فرض سوی دی.

اختلاف آخر: آنحضرت صلی الله علیه وسلم خو حج کړی دی! دارقطنی د جابر بن عبد الله تر مخه روایت کوی چی علیه السلام د نړی هج کړی دی، دوه ۲ د مخه تر هجرت، اویو حج په سنه لسن کی دهجرت کړی چی د حجة الوداع په نامه مشهور دی او علیه السلام په دغری قارن وو او هغه کال حج اکبرم وولینی د عرفات و ریح د جمعی و، اویا په سنه ۹ نه کی ابوبکر الصديق حج ته استولی وو او پیغام یه د اور کړی وو چی پسله سب کاله دی مشرک حج ته نه رائجی کذا فی البخاری، او ملا علی القاری: وائی چی علیه الصلوة والسلام تر هجرت د مخه ډیر هجونه کړی چی عدد یه نه دی معلوم، او علامه ابن الاثیر پخپل تاریخ کی وائی چی علیه الصلوة والسلام قبل الهجرة او وروسته تر نبوت هر کال چی مانع یه نه وو چی یه کاوو، والله أعلم وعلیه اتقن واحکم.

د حج د مخه څه کول پکار دی؟

پوه سله: چی یوسړی چی د حج اراده ولری نوکی مور او پلار د واره یا یوشروندی و او دده وخدمت یا نفقې ته اړ و نو د هغو مخه دی اجازه د حج واخلي، اوکی بی اجازه دی دوی ولاړی نو گناه کار دی، او بعضی علماء یه حج مکروه بولی البته که مور او پلار دده وخدمت یا نفقې ته محتاج نه و خو بیا هم اجازه اختل خود ډیر سنه کار دی مگر که بی اجازه دی دوی ولاړی گناه کار نه دی، دا هلته که روی د حج د نړی خپلی گتلی روی وې. اوکی دیلا رد سړی بی مخه روی اختی وی بیا خو په بی اجازه ی حج صحیح هم نه دی.

پوه سله: چی نیکه اوانا حکم د مور او پلار لری کی مور او پلار مړه و، په کتاب النوازل کی وائی که نړی بی نړی وو او بنا فست وو پلار دده حج کولو مخه منع کړی، د زمانی بعض متکبر مالداران داسی هم کوی چی بی نړی بنا فست نړی په سفر د حج دیگانه خلکو استوی چی دهغه بل سړی حج هم ور مکروه یا فاسد کړی، په دی سبب چی په طول کی د سفر د حج چی په یوه اطاق کی دوی سر اوسید ی په بچه بازی بلکه په بدکاری دی سر اختی، شیطان په داسی مواقعو کی ډیری هلې ځلې کوی، بلکه عجب به بله ده چی دفتا واوو په کتابوکی داسی مسئله راغلی ده چی دسړی نړی ډیر بنا فست وی که هم بالغ وی تر کړی د باندی د کلي او کلی دکانو ته دی نه پریږدی لکه لوړ چی کوڅو ته نه پریږدی لغوف الفتته، بلکه فتنه په نړی کی ډیره تر لوره ولی لورته خو بیا بد کاره ځوانان گوری، اوزوی چی بنا فست وی هم بد کاره ځوانان سترگی و، ته کشوی او هم بد کاره ښځی سترگی دشهوت و، اړه وې، نوزوی چی بنا فست وی د نړی تر اتلو باید په کور کی وی، خصوصاً د مسکینا نوزامن چی پلار یه د جیب خوځ ور کولو توان نه لری نو د هغه نړی په شل روی مثلاً و بیدلاری ته تیار یریدي.

پوه سله: چی د فرضی یا واجب مثلاً کار کولو یا د حرام او مکروه کار کولو حاجت د استخاره خویشم فست مگر په سفر کی د حج د اقدار استخاره دی وکی چی نه حج ته په موټرو کی ولاړم یا په آب گوشت کی یا په طیاره کی ولاړسم، او دا استخاره دی هم وکړی چی د فلانی سړی سر ملگري

نوی شرط حج و سفر د مخه د ادی

سره د فلانی سره

چی سرې به د سره په اخلاص د ټولو گنهو مخه توبه کړې او د ټولو فرائضو و اجباتو، سنتو د کولو په دندای جل و علی سره وعده کوی، او مظلومي کړی و پر خلکو باندې یاسه مخنښه ځنډی غواړي یا به د رد د مظلومو کوی کی امکان وو او هغه عبادات لمنځونه روي و غیره چی ده غروخت نه و کړی د هغو به قضاء، او پر شرع کوی، او ټینگ قصدی و کړی چی نه به ایښه داسی نه کوم او کی د چا سره دخول یا د لاسو خصوصیت کړی وی د هغه څه دی هم غفو و غواړي، او که د چا پور، پر باندی وی د هغو ټولو دی وصیت و کړی، او په طول د سفر حج دې د ادوی کلمی پری وایي: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بُحْبَحَاتِكَ إِنْ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ،

او په ټوله سفر کی دی د اندیوالا نوسره بڼه اخلاق په کار و اچوی، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَلَا رَفَقَ وَلَا فَسُوءَ وَلَا حِدَالَ فِي الْحَجِّ، الایه او چی هر کله حرمینو شریفینوته ورسیدې شي او ورځی چی پری محدودی دی و خدای جل جلاله په طاعت او عبادت کی صرف کړی داسی دی نه کوی چی ټوله ورځ په بازار کی د تحفود رانیو لود پاره تیروی، او داسی دی هم نه کوی چی د بعض و طندانو سره شلاد اوجهل په سر کی یا په حرم شریف کی په باندار و رځ تیره وی درویش وایي: ما دیر و اړینه ولیدل چی د عرفات شریف چی ځای د دعا گانو د قبلیدوی حاجیان صاحبان په مخرو په خندا سره دیوی ځیمی نخه به و تل په بله خیمه به ننوتل چی ماز دیکر به سویو کړی به د دعا و کړه بیا به په موته رانو کی سپاره سو د مزد لوی پر خوانه روان سو.

حاجی باید فکر و کړی چی ما د ادونه روپی په طیاره کی مصرف کړی او دونه ستر تیاوی پکښه برداشت کړی او د کور اولاد د مخه ځان مسافر کړی دی دغه دپاره؟ دیر خلک دشمه او پیغوره نخه چی فلانی روپی لری او حج نه کوی حج ته ولاړې، هغه کسان نو ځکه دا غرضی او وړې په حرمینو کښی عبث تیره وی چی راسی خلک وایي چی فلانی حاجی صاحب حجره راغلی

دی، ومن التوفیق لما یرضی به الرب جل سلطانه، قال علیه الصلوة والسلام: انما الاعمال بالنیات و انما الامر بما نوي، الی اخر الحديث رواه البخاری فی اول کتابه. قال المصنف

هُوَ يَأْتُ بِقَاعٍ مَخْصُوصَةٍ بِفِعْلِ مَخْصُوصٍ فِي شَهْرِهِ

حج زیارت کول دی د خاصو ځایونو لکه عرفات کعبه وغیرهما من المقادیر لیکد، مکرمه و توالیه، هغه د حج

وَهُی سَوَالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرَذِي الْحَبَّةِ

دی پر دوی نیت حج اولاً او طرف کورنکی بطواف تدم او بیا پر دوی دریدل غیر که من الافعال نیتې بیانې. په میاشتو کی د حج چی هغه د کښی اختی میاشت او د میا فی میاشت ده، اولس ورځی د لوی اختر میاشتی دی. نو که څوک یوفعل د افعالو حج ترو غو میاشتو خارج و کړی هغه په دره نه خوری، یعنی نه دی روا حتی چی احرام تړل د مخه ترو غو میاشتو د مخه و کړی مکروه تحریمی دی که څه هم پر ځان په اعتماد وی چی زما نخه محفوظ الاحرام نه صادرېږی، فَسَالِ الْمَصْنَفُ:

فَرَضَ مَرَّةً عَلَى الْفَوْرِ فِي الْأَصَحِّ

کول په پورې لاندی پسله شرط ثانیه چی عنقریب به راسی، امام طحاوی وایي چی وقت د حج په اصطلاح د اهل اصول مشکل بولی، د دی سببه چی د بعض عباداتو وقت معیار وی. د معیار معنا داده چی څومره وخت هغونه به عبادت وی لکه دروژنی وخت په نرخی او دوی کی او بل د جنسه د هغه عبادت نه ور سره ځای پری لکه د فرضی روژنی سره نفلی یا قضا کی نه ځای پری، نو د دی جهته چی چونکه په اشهر کی د حج په یوه کال کی بل حج نه ځای پری، نو باید وخت د حج معیار وی، او د بعض عباداتو وخت ظرف وی یعنی د هغه عبادت بل د جنسه دده ځای پری، او عبادت ټوله وخت نه لسی، لکه وخت د لما نخه چی فعل او قضا کی لمونځ په وخت کی د فرضی لما نخه ځای پری، او لمونځ ټوله وخت هم نه لسی، دا اخری خبره د دی سببه یعنی چی د حج افعال ټوله میاشتی د حج نه لسی نو باید وخت د حج ظرف سی، نو ځو کی چی جهت د معیاریت

تر جمع و کوی نوهغه با لغوه واجب بولی، لکن نه په دی معنی کی سړې تر اول کال یه وځنډوی
نوح جمع قضا کی بلل کیږی لکه روزه چی تر خپل وخت تیروسی نوقضا کی گنړل کیږی، بلکه په دی
معنا چی تر اول کال یه وځنډوی د گناه کاره فاسق، مردود الشهادة دی، لکن بیا هم کی به
وروسته کلو کښی ادا وکړی، دغه مذکور جرمی بیرته پورته کیږی، نو څوک چی ترجیح و
خزیت نه و، کوی هغه حج واجب علی التراخی بولی، یعنی په تراخی گناه کار نه دی لکن نه په دی
معنا چی هیڅ گناه نسته، البته که مذکور جرمی نسته، او په دی کی شک نسته چی عبادت
نه مادر بند کړدی، ط، درویش، فَتَا المصنف:

وَشَرُوطُ فَرَضِيَّتِهِ ثَمَانِيَّةٌ عَلَى الْأَصَحِّ الْإِسْلَامِ

و شرطونه د فرضیت د حج اته دی پر صحیح مذهب باندی، اول یه اسلام دی، نو پر کافر حج
نسته حتی که کافر په وخت کی د نفع غنی ډیروی او حج کولو قدرت یه درلودی او بیا وروسته
مکین سو او مسلمان سونو د کفر د غنا په سبب پرده حج نه دی فرض. او که مسلمان طاقت د حج یه
درلودی لکن دوه ونه کړی او بیا مکین سو حج یه پر دمه کی پاته دی، فَتَا المصنف:

وَالْعَقْلُ وَالْبُلُوغُ وَالْحُرِّيَّةُ وَالْوَقْتُ

دل تره یسړی نو بریو نسته، اول شرط بلوغ دی نو پر کشف کشف قدرت مالی حج لری حج باندی فرض دی. اول شرط ازادوالی دی، نو پر
مردی باندی حج نسته، اول شرط وخت دی چی د حج میاشتی دی نو د حج د ترمیاشتو حج فرض دی حتی که یو سړی
تر شپږ د حج د غن غنی ووی او چی اشتهر د حج را تللی نودی سکین سو حج پر فرض نه دی، فَتَا المصنف:

وَالْقُدْرَةُ عَلَى الزَّادِ وَلَوْ بِمَكَّةَ بِنَفَقَةٍ وَسِطٍ

اول شرط یه قدرت دی بر قوښه یعنی نفقه، که دغه هم په مکه کی وې یعنی توبینه دلاری او مکه
مکرمی هم شرط دی، لکن میان نفقه، پوهسه چی بحج، ائق او لحط او کی وای چی
مرد د نرا د خن و سطره هغه نفقه مراده چی د سړی صحت د بند و ورسره عادت وی، او دای

نفقه په خلکو کی تفاوت لری بعض خلک د سړک او وچې د ووی سره عادت وی یعنی که غوښی
نه ووی صحت د بند نه یه تاوان نه سیرې، او بعض خلک د غوښو یاد وړ جوړو عادت لری
که یو سړی د غوښو سره یه عادت وود خوړلو او حج کولو په صورت کی صرف
پروچیه ډډی یاد شلو مو سو قدرت یه درلودی، پر غوښو خوړلو یه قدرت
نه درلودی نودی قادر علی الزاد نه بلل کیږی او حج پر فرض نه دی **پوښتنه** د
وسط معنا نو خړده **جواب** د وسط معنا د ده چی په متاده نفقه کی میان وی، فتیر

وَالْقُدْرَةُ عَلَى رَاحِلَةٍ مُخْتَصَّةٍ بِهِ أَوْ عَلَى شِقِّ حِمَلٍ

اول شرط یه قدرت دی بر راحله یعنی اوښ یا اوښه، او یا قدرت دی بر ښی د کجاوی داوښ لکن

بِالْمَلِكِ أَوِ الْإِجَارَةِ لَا الْإِبَاحَةِ وَالْإِعَارَةَ

یای ملک وی او یا
کرایه وی، نه په اباحت یعنی چی یو سړی وبل ته وواپی چی زما پر راحله تاته سپر تیا مباح ده یا په
عاریت غوښتلو سره یعنی چی یو سړی وبل ته وواپی چی داستا اوښه ماته په عاریت را کړی
چی نه حج تېر ولاړه سره هغه تر وواپی بند دی، غرض په دی دوه صور توکی سړی قادر بر راحله
نه بلل کیږی او حج پر فرض نه دی، او د مو تر او طیارې هم داغه حال دی شپږا بشپړ فکره درویش،
د یاد وړ خبره: بحج ائق په بحث کی دراحلی وای چی که پر اوښ نه وو قادر پر غا تر
یا خن قادر ووج پر واجب نه دی آه، **مسئله:** که یو سړی

نه زوی د حج وروپې ورو هبه کولی پر سړی قبول نه دی لازمه، نو په دی سره حج نه پر فرضیږی ط
مسئله: که یو سړی د اهل مکه وین حولها خن وو بلکه وطن ټویر لری وو لکن مع
ذالک قادر پر مشی پیاده ووج نه دی پر فرض، در، فَتَا المصنف:

لِغَيْرِ أَهْلِ مَكَّةَ وَمَنْ حَوْلَهُمْ إِذَا امْكَنَهُمُ الْمَشْيُ بِالْقَدَمِ

او قدرت پر راحله شرط دی د غیر اهل مکه او هغه څوک چی پر شا و خوا د مکی مکرمی وی که دوی ته ممکن

وونگ پر پئسو، نوپس وی حج فرض دی پر پئسو ولی چی دالکه تنگ جمعی و لماغنه ته دی» ط

وَالْقُوَّةُ بِلَا مُشَقَّةٍ وَالْأَفْلَاحُ بِدَمْنِ الرَّاحِلَةِ مُطْلَقًا

وېچل قوت سره بېله مشقته غځه اوکي تنگ د پئسو بېله تکلیفه نه سولای کولای نو چاره نسته په فرضیت کې د حج در احلی غځه مطلقاً که مکنی اوکي بل څوک وی» در ویش وائی، چی نن مباح چونکه داوین سفر د حج مینې نادر دی بلکه په مای کی داوین نن وېچ موتهران لوی اوکشی ولاړ دی نوکه مشقت وو نوکه کرایه د موتهران غځه چاره نسته په فرضیت کې د حج» وقال المصنف

وَتِلْكَ الْقُدْرَةُ فَاصِلَةٌ عَنْ نَفَقَتِهِ وَنَفَقَةِ عِيَالِهِ إِلَى

و د غر قدرت مای دده به نرايد وی تر نفقی دده او تر نفقی د عیال دده تر وخت دده دبیره راتلو

حِينَ عَوْدِهِ وَعَمَّا لَا يَدْمِنُهُ كَالْمَنْزِلِ وَآثَاتِهِ وَالْأَبْتِ

د سفر غځه د حج اود غر تنگ به نرايد وی د هغه شیانو غځه چی ده لر د هغو چاره نه وی لکه لاری

خواه ملکا وی خواه په کرایه وی، او اسباب منزل

المُتَحَرِّفِينَ وَقَضَاءُ الدِّينِ اوکي، لکه کبله نالی و تلنک وغیرها، اوزايد

به وی تر آلا تو د کسب کارانو لکه تنشه، اړه وغیره د نجاره د پاره اویا نو، کب کاران، اوزايد

تراداء کولو د پو، چی پرده باندی وی، پوه سه: چی عیال دسری هغه څوک دی چی

نفقه به پرده لازمه وی، مسئله که دسری په ساری کی ترجاحت دده بالا محکمه یا خوفی و

چی ده هغه خرڅی کړی وای، نو حج به په کولای سولای ایا پرده خرڅول دده پالمتو مای واجب

او حج پر فرض دی اوکي خرنه! جواب: خرڅول خو به واجب نه دی لکن افضل داده چی

خرڅ به کړی ای حج به وکړی ط» وقال المصنف

وَلِشَرْطِ الْعِلْمِ بِفَرْضِيَةِ الْحَجِّ لِمَنْ اسْلَمَ بِدَارِ الْحَرْبِ

او بل شرط د فرضیت د حج علم دی دسری پر فرضوالی سره د حج هغه چاره چی په دار الحرب کی اسلام را

أَوِ الْكَوْنِ بِدَارِ الْإِسْلَامِ

وی اویا د اچی په دار اسلام کی بود باش کوی

نوکه په وخت کی په فرضیت د حج خبر وی اوکي نه وی

حج پر فرض دی، ولی ناخبریتیا په دار اسلام کی عذر نه دی بلکه دسری خپل تقصیر او بیباکی ده

چی په دار اسلام کی او سیری اوده د اسلام په فرائضو سره دی خلاص اویا ناخبر دی بخلاف

دار الحرب کما لا یخفی، عذر در، قال المصنف:

وَشُرُوطُ وَجُوبِ الْأَدَاءِ خَمْسَةٌ عَلَى الْأَمِّحِ صَحَّةُ الْبَدَنِ

و شرطونه د وجوب د اداء یعنی دسری لازمی کول د حج پنځه دی پر صحه روایت اول جوړ والی د بدن دی

نور غنی سړی چی ساجووی وی که ختم حج فرض دی لکن اداء به نه ده فرض لعد المرض» وقال

وَرَوَالِ الْمَانِعِ الْحَسَنِ عَنِ الذَّهَابِ لِلْحَجِّ وَأَمْنُ الطَّرِيقِ

و بل شرط دادی چی مانع چی په سترگو معلوم وی د تنگه غځه د حج زایل یعنی نه به وی، لکه چی

حکومت یا سپورت نه وړ کوی چی بېله یا سپورسته حساب حج سفر ممکن نه دی الی غیر ذلک

و بل شرط دادی چی لار د حج به پر خطره کی نه وی، پوه سه: چی معتبر په امن کی داده

چی غالباً لار د امن وی، ولی حقیقت امن په علم کی د خدای جل سلطان دی، لکه به موتهران حج

کول اویا په طیاره کی حج کول اویا په آب گوټ کی حج کول، چی که ختم احتمال ددی سته چی موتهران

دی به لار کی د سفر حج چپه سی، اویا دی طیاره سقوط وکړی یا دی آب گوټ په دریاب کی غرق

سی، لکن دا احتمالات فرضیت د حج د اداء سړی د دمی غځه نه ساقطیږی، ولی چی أعصب په دعو

سړی لوی سلا تیا ده کما یدل علیه التجربة» وقال المصنف:

وَعَدَمُ قِيَامِ عِدَّةٍ وَخُرُوجُ مُحْرِمٍ وَلَوْ مِنْ رِضَاعٍ

او بل شرط د وجوب د اداء دادی چی د نیت سره چی حج ته نخی محرم به په سفر ورسره وری»

پوه سه: چی محرم هغه څوک چی ابدی د دمی نیت نكاح ورنه حرامه وی، نو اخنی

أَوْ مَصَاهِرَ مُسْلِمٍ مَا مُونٍ عَاقِلٍ بَالِغٍ نَوَاحِيهِ يَعْنِي دَنْبُهُ دِي
خَوَاصِّهِ عَمْرَهُ دِي

الی غیر ذلک، کی شرم محرم در ضاع و سببه وی لکه د بنجی سر رضی زوی یا ورور ملگری وی اویاد
خیسی دلاری به محرم وی لکه د بنجی سر چی زور به سفر کی دج ملگری وی. لکن شرط داری چی غیر
محرم به ملان وی اودامن سرتی وی یعنی نر نا کار به نه وی، اوعاقل به وی لیونی به نه وی او
بالغ به وی کشتی به نه وی، سبب داری چی مقصود ملگری یا نخد د عومر ساسته ده د حاجیه
بنجی دخلگود بدکاری خسته اودا مقصد به کافر خائین لیونی یا نابالغ کی نه پوره کی پی،

پوهسه: چی اصل خائین مجوسه، دی چی دهغه عقیده سروالی دنکاح دخور او مو
سروده لکن چونکه مجوسی به قید مسلم ووقی، نودلته د مامون خسته اخراج د خائین مومن دی
که لا یخفی، در، فَتَا المصنّف:

أَوْ رُوحِ امْرَأَتِهِ اویا به میوه د بنجی د دی سر ملگری وی. **مسئله** بنجیه
که حوانه وی او که بنجی سپین سرتی وی خود ذکر سوو ملگری نخد

چاره نه لری. او اما مشافعی وای چی بنجیه که شرم حوانه وی دنورو سپین سرانو بنجی حواجیا
سرتی محرمه او میوه سفر چی کولای س، لحصول مقصود من الحاجة من الزنا، لکن نصوص د

منع د سفر چی بیله محرمه او میوه عام دی، نود بنجی سپین سر سفر چی بنجی ته مطلقاً حرام د
مسئله که بنجیه کونده وه او غنی وه، د مالی حیثیه پر حج قادرو، او محرم به نه

در لودی، اویا نه ور سره شلی پردی فرض نه ده چی دج دیار به میوه کوی، او کی وکری بنجی کوی
لکن داشت غلط دی چی داب میوه ته وای چی دج را غلومابه طلاقوی، او نه سربه به سفر کی

دج جماعی نه کوی، او کی شرط هم کری میوه تر واده چی به سفر کی دج جماعی ورسه کوی، او چی
دج نخد را غله حواه حواه به فی طلاقوی، بلکه دده خوبنه ده کی طلاقوی او که نه، در، فَتَا

وَالْغَبَرَةُ بِغَلَبَةِ الظَّنِّ فِي السَّلَامَةِ بَرًّا وَبَجَرًا
او اعتبار غالب گمان لره دی په سلا متیا کی ده سفره حج که په وچر کی وی او که په دریاب کی د

درولین وای: چونکه په زمانه د قدامتو اودامانقو اومصفا نوظایره نه وه، نو چکه په عباراتو
کی ددوی جوا لفظ نه دی راغلی، وقدمرنا التفصیل فی ذالک،

مسئله: که بنجی بی محرمه حج وکړی دج غاړی خلاصی سوی لکن مکروه کار دی،
مسئله: که میوه دج اسلام یعنی فرضی خسته ماینه نه سی منع کولای. البته د نفلی حج

خسته منع کولای سی لکه فرضی روزه او نفلی روزه، **مسئله** که د بنجی محرمه د ده
سره حج ته ولاری بهوله خرتخ اونفقه او کرایه وغیره پر بنجیه باندي دی، البته که محرمه غنی

غنی وواو حج پر فرض وو او د خپل حج دپارنه شلی، او بنجیه به چی دی محرم وور سره ملگری
سوه نو پر بنجیه نفقه نه ده لازمه، در، فَتَا المصنّف:

وَيَصِحُّ ادَاءُ فَرَضِ الْحَجِّ بِأَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ لِلْحَرِّ الْإِسْلَامِ
او صحیح کیږی اداء د فرضی حج په څلورو شیانو سره خرسرتی لره، قید به لان القبدلیس علیه الحج

المفروض، او اسلام چی ملان به وی، اودوهم
وَالْإِحْرَامُ وَهُمَا شَرْطَانِ احرام اودادوه شرطه دی یعنی د صحت دپارنه

اورکن د حج نه دې، **پوهسه** چی شرط خارج موقوف علیه اورکن واخل ته وای، فَتَا
ثم الاثنان بركنيه وهما الوقوف بعرفة لحظية

اویا را تلک کوله دی په دوو برکنو سره دج، اوهغه نواول رکن دج دریده دی پر عرفات لحظه
اویا را تلک کوله دی په دوو برکنو سره دج، اوهغه نواول رکن دج دریده دی پر عرفات لحظه

مِنْ زَوَالِ يَوْمِ التَّاسِعِ إِلَى فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ بِشَرَطِ عَدَمِ
یعنی که شرم یو کم وخت وی، د وخت نخد نر وال دنهم وای بیاتر سپید وپوری، داختر د وختی

په شرط ددی چی د خسته تر عرفات بی جماعی نه وی کړی
الْجَمَاعُ قَبْلَهُ مُحَرَّمًا په داسی حال کی چی دی محرم وو، **مسئله** کی

جماعی کړی وی نو حج په فاسد سو نود د غنه حج افعال به بهوله پوره کوی، او بل کال بی قضا را وړی د

فَسَالِ وَالزَّكْنَ الثَّانِي أَكْثَرُ طَوَافٍ الْإِفَاضَةِ فِي وَقْتِهِ الْمَصْنُفُ

اود و هم رکن دج اکثر شطوط طواف زیارت دی چی خلور شطوط دی، یعنی هغه درې شطوطه واجب دی که در سری غنچه پیا ته سی و هو ما بعد طُلُوعِ فَجْرِ النَّحْرِ چاره یه په همرسه کیری، اودا طواف به په خپل وخت کی کوی چې وروسته تر طلوع د سپیدو دی دوری د اختر معنا داده چی تر غره وخت دغه طواف زیارت نه دی روا کی غم تراخیرد عمر خنده ول روا دی، لکن واجب دده چې په ورځو کی د غره بی کوی، چی درې ورځی دی، والا یجب علیه الدمه

پوه سسه چی دی طواف مفروض ته طواف افاضه وائی یعنی چی حاجی د عرفات غنچه را آکته سویا بی کوی، او طواف زیارت یه هم بولی چی دی زیارت ته بیت الله شریف راځی، طواف

فَسَالِ وَوَجِبَاتُ الْحَجِّ انْشَاءُ الْحَجِّ مِنَ الْمِيقَاتِ الْمَصْنُفُ

او واجب شیان دج داری د شروع کول دی دج د میقات غنچه، **پوه سسه** چې براطر افود مکی مکې خوځایون دی، بعض لیری او بعض نزدی د حج و هغوته میقاتونه وائی د میقات معنا داده چې آفاق سری به تر هغه ځای بی احرامه دج یا د عمری نه تیز بی، علی میقات دی د مدینه والاوو، چ هغه ته ذوالحلیفه وائی، چی د مدینه منورې غنچه ۲ شپږ یا ۷ میل لری دی، او تر مکی مکې پوری لږ منزل دی یا نه ۹ او د هغه لیری میقات د مکی مکې غنچه اود التبریه پخوانی زمانه کی ځاهان وه چی عوام ورو ته ابیا رعلی وائی، علی ذات عرق بولی، چی هغه میقات د اهل مشرق د مکی مکې غنچه دی چی په مابین کی د دغه میقات اود مکی مکې ۳ منزل دی، علی جعفرده یاد مهیقه، امام نووی وائی چی د دغه میقات (او مکی مکې تر مابین ۳ منزل دی، اود ادبوی قرنی نور په مابین کی د مغرب او شمال د مکی غنچه پر لار د تبوک، اود ځای میقات دی د اهل شام او مصر او اهل مغرب، علی قرن دی او قرن دیوه غره نور دی چی پای یه عرفات ته، سپید لی دی، چی د مکی او قرن تر مابین دوه منزل دی، اود میقات دی د نجد یا نو

۵ یلمه دی چی جنوب ته د مکی واقع دی دوه منزل د مکی مکې غنچه لیری دی اود میقات دین دخلکو دی، **پوه سسه** چی دغه ځایون چی میقات دیو خاص خلکو د پاره تامل سوی ددی معنا دانه ده چی بیله د غوغو خلکو بل ځوک د الله احرام لسی تر لای، لما ورد فی الحدیث النبوی هُنَّ لَهُمْ وَلَنْ أَقِ عَلَيْهِنَّ، جردر، فَسَالِ الْمَصْنُفُ

وَمَدَّ الْوُقُوفَ بِعَرَفَاتٍ إِلَى الْغُرُوبِ وَالْوُقُوفُ

وبل واجب خنده ول دوقوف پر عرفات تر لوبید و د لمر پوری اوغایه په مغیا کی داخله ده، اوبل

بِالْمُزْدَلِفَةِ فِيمَا بَعْدَ فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ وَقَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

واجب دریدل دی پر مزدلفه چی دیو ځای نور دی چی د عرفات پای ته دی، اودا دریدل پسله سپیدو غنچه دور چی د اختر وی اود غنچه تر اختر ول، فَسَالِ الْمَصْنُفُ

وَرَمَى الْجِمَارَ وَذَبَحَ الْقَابِرَ وَالْمُتَمَتِّعُ

کی شیطان ورو ته وائی، اوبل واجب ذبح کول دیو حیوان دی قابر لره چی د میقات څخه دج او عمری یو ځای نیت کړی او متمتع لره چی د میقات غنچه یه د عمری نیت کړی اود عمری تر افعا لو ورو سته احرام خلاص کی، بیا را شمیا او ورو په ورنج د حرمه غنچه د مکی احرام دج وتری، چی عوام ورته د شکریه پوسه وغیره وائی، فَسَالِ الْمَصْنُفُ

وَالْحَلْقُ وَتَحْمِصُهُ بِالْحَرَمِ وَأَيَّامِ النَّحْرِ وَتَقْدِيمُ الرَّمَى

اود واجب سرخړل دی یعنی یا تقمید و ریتا نو سر چی ورو ادر د حلالیه لای، اوبل واجب خاص کول دی خلق چرم پوری لوبه ورتو کی د اختر اود غنچه

عَلَى الْحَلْقِ وَنَحْرُ الْقَابِرِ وَالْمُتَمَتِّعُ بَيْنَهُمَا

اود ذبح د قابر او متمتع به په مابین کی وی یعنی تر مری ورو سته او تر خلق د غنچه چی دام واجب دی

وَأَيْتِقَ طَوَافُ الزِّيَارَةِ فِي أَيَّامِ النَّحْرِ وَالسَّعْيِ بَيْنَ

اوکول واجب دی طواف زیارت په وړځوکی د نحر چی درنګ دی، او بل واجب سعی ده په مابین کی د صفا

الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ وَحُصُولُهُ بَعْدَ طَوَافِ

او د مړوا چی دوه غرونه دی، په میا شتوکی د حج، او بل واجب کول د سعی دی پله طواف

مَعْتَدٍ بِهِ نَحْرُ حِجِّ دَاعْتِبَارِ وړوکی، یعنی تر نفلی طواف وروسته سعی په د صفا او مړو

ننه، در، وف، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَالْمَشْيُ لِمَنْ لَا عُذْرَ لَهُ وَبِدْءُ السَّعْيِ مِنَ الصَّفَا

طَوَافُ الْوِدَاعِ او بل واجب پر پښتونګ کول دی د سعی مخه چالو چی عذر نه لری یعنی

په شاک په شا دې سعی وکړی، او بل واجب شروع د سعی د د صفا نحر، نوکی د مړو د نحر شروع

وکړی هغه اول شوط له اعتبار فسته، او بل واجب طواف وداع دی چی طواف رخصت په هم

بولی او طواف الصده په هم بولی، چی په اخیر کی چی کوزته روانیږی دغه طواف به کوی،

پُود سَه: د وداع معنا او د رخصت معنا پوه ده. او صد په معنا د رجوع دی، دامعانه

نږده لکه بعضی امامان چی کوی او عولم هم چی پر ځیګر دی کعبی شریفی نحر د حجر مخه وزی. قَالَ

وَبِدْءُ كُلِّ طَوَافٍ بِالْبَيْتِ مِنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالتَّيَّافِ

او بل واجب شروع کول د هر طواف چی پر کعبه شریفه په کوی د حجر اسود نحر، او بل واجب اری

چی په راسته طرف دی روانیږی، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَالْمَشْيُ فِيهِ لِمَنْ لَا عُذْرَ لَهُ وَالطَّهَارَةُ مِنَ الْحَدَثَيْنِ

او بل واجب اری چی طواف دی پر خپلو پښو کوی پر ځوکی چی عذر نه لری، او بل واجب کی بدن ده د کشتی اولوی له اوسیا نحر چی چار دی

وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ وَأَقْلُ الْأَشْوَاطِ بَعْدَ فِعْلِ الْأَكْثَرِ مِنْ طَوَافِ

الزِّيَارَةِ او بل واجب پټ وال د عورت دی په طواف کی، وبل واجب کول دی د اقل

شوطو پسله دی چی اکثر طوفان په د نحر کی وچي، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَتَرْكُ الْمَحْظُورَاتِ كُلِّبَسِ الْمُحِيطِ وَسَتْرُ رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ

و بل واجب پر پښتون دی د ممنوعاتو د احرام لکه پټول د سر خپل او مخ خپل او ګنډه کی جامی غول

وَسَتْرُ الْمَرْءَةِ وَجْهَهَا وَالرَّفَثُ وَالْفُسُوقُ وَالْجِدَالُ

و پټول د ښځی محرمی خپل یعنی سترې پټوی، او نه به کوی رفته چی جاعوت وائی او بعضی فقهاء وائی چی

رفته قول فحش ته وائی او فسوق به نه کوی یعنی مطلق معاصی او ګنډه، پُود سَه

چی ګناه کول خو په احرام او غیر احرام کی ممنوع ده لکن په احرام کی اشد منعاده لکه د ورپښینی

جامی اغوستل په لما نحه کی اشد ګناه ده تر خارج د لما نحر او جلال په نه کوی یعنی خصوصت

داسی یوالا نوسره د خادمانو سره اودهیڅ چا سره، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَقَتْلُ الصَّيْدِ وَالْإِشَارَةُ إِلَيْهِ وَالِدَّلَالَةُ عَلَيْهِ

او قتل د ښکار لکه هوسی، کوتر یعنی صید بری ولی چی د مجرمی صید لکه ماهی پروادی په احرام کی

او اشاره به نه کوی وبل چاته که محرم او که حلال د ښکار و خواته، او دلالت به نه کوی د چا وښکاره

یعنی دا چی فلانی ځای ته ولاړه هله هوسی ده، نواشاره هاضمه وائی، او دلالت وغایت ته

ده فافهم الفرق بین الاشارة والدلالة، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَسَنُّ الْحَجِّ مِنْهَا الْإِغْتِسَالُ وَلَوْ لِحَائِضٍ أَوْ نَفْسَاءَ أَوْ لُضْوٍ

اوست کارونه پر حج کی دادی یو د سنتو نحر د حج غسل کول دی که څم حائضه ښځه وی یا نساء او یا

إِذَا أَرَادَ الْإِحْرَامَ اودس تازه کوله دی چی سري یا بنجی اراده د احرام وکړه پوره سره
چی غسل خوافضل دی کما لا یخفی **فَاِیْتَرَهُ**: د حائض او نفساء د غر غسل یا اودس د
طهارت دپاره نه دی، ولې چی دوی که شل واره غسل وکړی مثلاً په زمانه کی د حیض یاد نفاس وکړي
پاکي نه گڼي بلکه دا غسل مثلاً دپاره د احرام د احرام دی، **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَلَبَسُ إِزَارٍ وَرِدَاءٍ جَدِيدَيْنِ أَبْيَضَيْنِ اوبل سنت د حج اغوستل
د عورت، اوبل بټو، یعنی دپاره د پټولو د اوبز و لې چی لمونځ سره دلخ والی دیوی اوبز اویا
د دواړو اوبز و مکره دی، ط، او هغه دوی جامی به نوی او سپینی وي. او کی د نورو طاقت
نه درلودی نو غیلین هم کافی دي، **وَالْتَّطِيبُ** اوبل سنت خوشبوئ لگول دي
یعنی قبل الاحرام لکن پر بدن نه پر کالو، ولې چی تطیب د جامو په نیزد ټولو امامانو سر وانه دی
لکه بعض جا حلال عوام چی کوی، اود بدن سریا بز بری خوشبوئ عامه ده که ذات د خوشبوئ
پات لکه مشک او کی صرف بوی په پاته وي، کذا فی البحر و در، ط، **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَصَلَاةُ رَكَعَتَيْنِ وَالْكَثَارُ مِنَ التَّلْبِيَةِ بَعْدَ الْإِحْرَامِ رَافِعًا
اودس د رکعتو لمونځ هم سنت د حج دی دغه ترا حرام، اود دوی وائی تلبیه پسله احرامه غږه او پورته کوونکي

بِهَا صَوْتُهُ مَتَى صَلَّى أَوْ عَلَى شَرْفًا أَوْ هَبِطَ وَادِيًا أَوْ لَفَى
په وی اواز له په تلبیه سره هر هخت چی لمونځ وکړي، اویا پر یو لوپځای پورته کیدی، اویا کبته
رکبان و بالاسحار شیلو ته شوه کیدی، اویا دنور و سپر و خنکو سره ملاقی شو
اود سحر په وخت کی دی هو تلبیه ډیره وایي،

وَتَكْرِيمُهَا كَلَّمَا اخَذَ فِيهَا وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
اومکر دی وائی چی شروع په وکړه یعنی هر هخت چی شروع په تلبیه وکړه یو خوا ورو دی پر لپښی وائی

اقله مرتبه په درې واره دي، اوو الصلوة عطف دی پر تلبیه یعنی د ستونځه د حج درود ویل
دی پر بنجی علیه الصلوة والسلام باندې، **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَسَوَالُ الْجَنَّةِ وَصَحْبَةِ الْأَبْرَارِ وَالْإِسْتِعَاذَةُ مِنَ النَّارِ
اوبل د ستونځه د حج سوال دی یعنی په دربار کی د خدای جل سلطان د جنت او ملگرتیا دینو خلکو
په جنت کی اود پناه غوښتلود اوره غږ، درویش وائی چی درغود ورو شیا نو درخواست باید
په بار بار په ډیر عجز او انکاری سره حاجی وکړي ولې چی مقصود د حج غږ بلکه د ټولو اعمالو حنه
وو بلکه د اسلام د دین غږ هم دغه درې شیان دي، **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَالْفَسَلُ لِدُخُولِ مَكَّةَ وَدُخُولِهَا مِنْ بَابِ الْمَعْلَاةِ نَهَارًا
اوبل سنت غسل دی دپاره د داخلې د مکی مکرمی اوبل سنت دخول دی و نیاز ته د مکی مکرمی د باب
المعلاة غږ چی اوس په نامه د کدایا د بری او عولم په کدی بولي، درویش وائی چی دا سنت په اوسنی
زمانه کی عمومی حاجیان چی مشرق او مغرب اود لیری مملکوته غږه راځي نس اجراء کولای، ولې چی کارو
بارد حاجیانو د معلما نو پلاس کی دی، حاجیانو ته هڅه درک نه معلوم بری الت به سکه چی دافتر
حج ته تللی وو اتفاقاً مو پر دغه دروازو دخول راغلی هغه په دی سبب چی زمونږ د معلم په کدای
کور اود فتر وو اود کدای عماری د حاجیانو دپاره په کرایه اخستی وي، او چی مونږ ورو غلوښان
اومطوف را سره کړي پر دغه دروازو هم د ورځی داخل سو، **فَلَهُ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ** **فَسَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَالْتَّكْبِيرُ وَالتَّهْلِيلُ تِلْقَاءَ الْبَيْتِ الشَّرِيفِ

اواشه اکبر دی وائی اول الله الا الله دی وائی په وخت کی د ملاقات یعنی د لید لود بیت الله
الشریف، **پهوسه**: چی معنا د تکبیر د ده الله اکبر من کل کبیر کما مولانا عرف فی الکتاب
وما قال ط معناه الله اکبر من الکعبه لثلاثین نوع ټولک آه فمما لا افهمه تدبر، درویش،
اللهم اعز لولته و لکاتبه و لوالدیهما و لجميع المؤمنین.

وَالدَّعَاءُ بِمَا أَحَبَّ عِنْدَ رُؤْيَيْهِ وَهُوَ مُسْتَجَابٌ وَطَوَافُ

اوښل سنت د حج دعا کول دی په هغه شی چی د حاجی خوښ وی په وخت کی د لیدو د کعبی شریفی او د غردعاء

په دغو وخت کی قبله یی، اوښل سنت

طواف قدوم یعنی اول ولاړ چی کعبه شریفی

ته ورسیږی که غرض یی غیر کی د میا شتود حج وی، یعنی دعوی په نیت، حاصل داچی طواف قدوم

په حج پوری تخصیص نه لری،

وَالِاضْطِبَاعُ

اوښل سنت د حج یعنی د طواف په وخت کی یعنی طواف قدوم اضطباع ده

دا اضطباع معنا داده چی پټو دی تر ر استه اوږه لاندی پر چپه اوږه

واجوبی تَبْيِيْهِ بعض عوام حاجیان چی په طواف کی فی اضطباع وکړی نو هغه ته دوام

ورکوی په غیر کی د طواف یو کوی حتی درویش ولید چی بعض حاجیانو په کلپی ستن پټو پ

چپه اوږه ټینگ تړلی وو اولونځونه یی کول او سره دی چی د مخه ذکر سوم چی په لخته اوږه

لمونځ مکروه دی حتی چی ماږ یو غسی خلکو ته وویل چی اوږه دی پټه کړه لکن عمل یی نه په کاوه

ولنعمه ما قیل: آن کس کنان ویداندر براندر: در جمل مرکب ابدالر بماندر: قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَالرَّمْلُ إِنْ سَعَى بَعْدَهُ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ

اوښل سنت د حج اوږی

کونست سته سعی ده صفا او مروا لیسې کوی، او په اشهر کی د حج وی

چی رمل چا بک تگ دی چی کامونه نژدی سو ایندی، او اوږی به هم ښوړه وی، مسئله

کی په اولو د رمل شوطو کی رمل نه وکړی په هغه پات شوطو کی به یی هم نه کوی، ط، او که په ازدحام

د خلکو کی راغلی چی رمل یی نه سوای کولای نودی ودریږی چی فرجه پیدا اسی بیادی رمل وکړی

په مسئله: چی د متن مخه دا معلومیږی که طواف قدوم والا اراده د سعی نه در لونه

پسله طوافه نو پر هغه رمل هم لازم نه دی، و سیاقی بیانیه فی الفضل الا ان شاء الله،

اللهم اغفر لعلی و لکاتبه و قد کتبه بقلی فضل الحق حقانی ۱۳۲۳ م ۹-۴

وَالْهَرَوَلَةُ فِيمَا بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْخَضِرَيْنِ لِلرِّجَالِ وَالْمَشْيُ

اوښل سنت د حج چا بک تگ دی په سعی کی په مابین کی د دوو میلا نوچی په تڼی نه رغونه دی، لکن ترانو

لر نه ښخولر او تڼی دی کوی په سکون او اطمان

عَلَى هَيْئَتِهِ فِي بَاقِي السَّعَى

کوی چی تر میلینو تیر سی، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَالْإِكْتَارُ مِنَ الطَّوَافِ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ النَّفْلِ

اوښل سنت د حج د طوافونه کول دی او طواف افضل دی تر نفلی لما غه

لِلْأَفَاقِ حاجیانو د پاره چی د اطرافو مخه دعا لمر اسلام راغلی وی سبب دا دی چی نفلی موخو

خو حاجی کور هم کولای سی، او طواف خوهر وخت نه میسر یی کما لا یخفی فَاصْبِرْ

مکری خلکو له په موسم کی د حج نفلی لمونځ افضل دی تر طواف، تا چی طواف کاه افاقیا نوت خالی سی،

او په غیر کی د موسم الحج دوی له هم طواف افضل دی تر نفلی لما غه، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَالْخُطْبَةُ بَعْدَ صَلَاةِ الظُّهْرِ يَوْمَ سَابِعِ ذِي الْحِجَّةِ

اوښل سنت د حج ویل د خطبی دی یعنی امام لږ د حرم شریف پس مابین د لما غه مخه په اوومو رڼخ

وَهِيَ خُطْبَةٌ وَاحِدَةٌ بِالْأَجْلَوسِ يُعَلِّمُ الْمَنَاسِكَ فِيهَا

دوی اختاره میاشتی چی دا خطبه یوه خطبه ده په مابین کی ناسته نشته لکه د جمعې خطبی په مابین کی

اوور، بنیسی به و حاجیانو ته مناسک او افعال د حج لکه وقوف عرفات، مزدلفه، اونو، افعال د حج

چی په دغو وړو کی حاجیان کوی، قَالَ الْمُصَنَّفُ:

وَالْخُرُوجُ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ يَوْمَ الثَّرْوِيَّةِ مِنْ مَكَّةَ

اوښل سنت د حج وتل دی د حاجی پسله راغتلو مخه د لریه

إِلَى الْمِنَى وَالْمَبِيتُ بِهَا

ورځ دانه د مکې مکرمې مخه وینی ته او شپه تیر ول دی پټی کی

مکتبه القراءه والتدویم حکومت بلوچستان

جلد دریم (۲)

ثُمَّ الْخُرُوجُ مِنْهَا بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ يَوْمَ عَرَفَةَ إِلَى عَرَفَاتٍ

اول سنت دج و تل دی حاجی منی غره پله راختلو د لمر په وچ د عرفات او عرفات سته
در ویش وای چې په وروسته کی تر لمر اختو حاجیان دلوی تکلیف سره چی عرفات ته وزی مخامخ
کیری، هغه داچی چونکه د معلما نونفر چیردی، نود وی نسی کولای چی وروسته تر اختو
لمدی تر زوال پور مختل حاجیان و عرفات ته ورسوی، نو چکه دوی د سپید و غره موستان
ولیان حاجیان نو و د زوی چپ په هغه وخت کی هیڅ بیر بار او از د حام په موستانو کی زوی
نود وی چی یوم پیر حاجیان و عرفات ته وختلو خیموته و رسول، بیرته موستان بلامعطله
راچی، نور حاجیان تر خیمو د عرفات رسوی غروشم

چی لمر وختی حاجیان د دغه سنت د پر ځای کولو د پاره ډیر او اکثر په منی کی وی او په یو پلا
پر لسانور او وزی، حتی چی داسی از د حام جوړسی چی په موستانو کی ځای په حملو او په جنگونه
پیدا کیری، یو کړی وروسته د بسانو آمد و رفت هم بند سی، نو کوم حاجیان چی په منی کی هنو
باقی میاب پر لښو می هڅ ډیر لوی منزل دی، ولی چی د منی غره تر عرفات پوری ۲ میل لاره، او یا
په تکسی موستانو کی چی اول خو تکسیان د موقع غره په استفاده سر ډیر، یا لونه غوړی، او یا چی
تکسی والا چی صرف حاجی په عرفات کی داخل کړی نویه تا کی، حاجی بیچاره دخپل معلم په خیمو سی
سگردان وی، او بل معلم په وختلو خیمو نه پرین دی. د هر معلم خپل تکب د حاجی سر وی چی هغه
و، بکار نه کی په دروازه کی د مجموعه خیمو کی د هر معلم سر و لاری تکب کوری نه کی پرین دی
او که هم معلم خو خپل حاجی ته تکب د خیمو ور کړی هم وی، لکن حاجی ته داپته هم نه لکیری چی زما
د معلم خیمو په چیری وی، په زرو بلکه په لکو خیمو ولاړی وی، حتی ما داسی حاجیان ولید چی
خیمو بختی ور کی وی نو پریو درخته پیتو وغیره اچولی وو، وزی او تری تر لمر لویدی
پوری به ناست وو، او کوم حاجیان چی د معلم په موستانو کی به ولاړه هغه خویبه دخپلو خیمو وخت
تا کوی هلته ننی شی فریښ کړی خیمو ولاړی وی او د جنگ او په فراوانه وی، او د چکر ځایونه ډیری
او د اوس با غل کولو ځایونه هم فراوان وی، او د دی سره د غری په وخت کی د معلم د خوابو چی

او غوښی مفتی وړ کول کیری او حاجی د تلولو سرگړانیو غځه د خدای جل سلطان و عبادت ته فارغ

البال وی

تفريع

نود دی تکلیفو او کړاوونو د سببه که حاجی په منی کی د لمر اختو تر سونت
تیر سی او قبل ازان بی از د حامد به عرفات ته وختلو خیمو ته ورسیری، نود
عرفات سخته وچ به ډی د سرگړانی غځه خلاصوی او عبادت او دعا گانو ته پله زواله د لمر په بڼه
په التراحت وی، وقد قالوا الظروفیات تبیح المحظورات. نویه نظر د درویش و غرسنت
بنی د لمر اختو وروسته وتل د منی غره په پاتیدو سره او په پت لمر و تلوسه د منی غره، درویش
وای چی اتولې واقعا چی مابیان کړی زما چشم دید واقعی وی، ولی چی د درویش او داته که
اندروالان و غره وخت چی سپیدی سوی په منی کی او د معلم د موستانو ارنگونه ویز غیده دوی ماته
وید چی اوس موستان ډیر فارغ او خالی دی د غری چی عسرافات و لاړ سو ما زه و وید چی داکار
خلاف السنته دی نود وی همدا ته سوه اخیر چی لمر اوختی از د حام دونه ډیر سو، چی موستانو دیوالانو
په اجتماعی صورت سی په موستانو کی ځای پیدا کول ناممکنه سوه، اخیر چی موستان قطع سوه په
تکسی کی ولاړ و، او هغه بیان کړه سوی تکلیفونه مو گرده ولیدل. قال المصنف:

فَيَخْطُبُ الْإِمَامُ قَبْلَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ جَمُوعَةً

اول سنت دج دادی چی امام به د غره د ما پښین او ساز د یگر تر لمانځه حال کون دماز د یگره چی جمع کړه

جَمْعُ تَقْدِيمٍ مَعَ الظُّهْرِ خُطْبَتَيْنِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا

کیری بجمع تقدیم سره یعنی تر خپل وخت د غره د ما پښین د لمانځه سره ادا کړی دوی به وای چی په مابین
کی بکښی، **پسوه سه:** چی ټوله حاجیان چی حساب په نکوته رسیری په مسجد کی دنه
چی په عرفات کی واقع دی نه جمع کیری اونه کی امکان د جمع سته، بلکه په اوس کلو کی داسی حاجیان
ډیری چی دغه مسجد په سترگو نه وی لیدلی، نو هغه کسان چی دغه مسجد ته که حاضر نسی نو
نزد ما ز د یگر لمونځ پخپل وخت کی کوی اوجم ورتنه وای، هو کولای سی چی هر یو د غود و وولو غځو

بخیل خیل وخت کی پٽه جماعت سر وکړې، **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَالْإِجْتِمَاعُ فِي التَّضَرُّعِ وَالْخُشُوعِ وَالْبُكَاءِ بِالذُّمُّوعِ

اوښل سنت دج دادي چې ډير کوشش په کوي ټوله حاجيان په تضرع يعني عجز ظاهري سر او خشوع يعني په عجز يا طئي سره او ژر يا په کوي په اوښکوسر يعني نه په غرغړو سره لکه بعض رښا کاران چې په سترگو کې وي بکه نوي اونياري او غلبلي في تراسمان تيري وي، گفته اند ه

روي دري خرقه سهلت وخت: اگر برهه در پرکشي نکوت: والله العفی عن العبادة الشريكة... **قَالَ**

وَالدُّعَاءُ لِلنَّفْسِ وَالْوَالِدَيْنِ وَالْإِخْوَانِ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا شَاءَ

اوښل سنت دج دادي چې دعا په کوي دحان دپاره اودمو او پلار دپاره اوديان د ټولو وروڼو

مسلمانانو دپاره په هغه دعا سره چې دده

مِنْ أَمْرِ الدَّارَيْنِ فِي الْجَمْعَيْنِ څخه وي ده روځته ددنيا او آخرت

په دواړو جمعو کې يعني دعروضات اومزد لغو شوي... **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَالدَّفْعُ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقْتُ بَعْدَ الْغُرُوبِ مِنْ عَرَافَاتٍ

اوښل سنت دج دادي چې په ارام او عزت سره دی پله لمر لویدو د عرافات غنډ راروان سي ایا

وَالنُّزُولُ بِمُزْدَلِفَةٍ مُرْتَفِعًا عَنْ بَطْنِ الْوَادِي يُقْرِبُ جَلْفُجَ

مزدلفه دی ورته واروي، د شپلي د نښه غنډ لوړ چې وادي محسره بولي، نژدی وچیل قرح ته چې مشد حواله يې هم بولي، **مَسْئَلُهُ** دما بنام لمونځ دی تروخت وځنډوي اود ما ځنډ د لما ځنډه د ځنډي وکړي انفرادا کان او جمعا عت، **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَالْمَبِيتُ بِهَا لَيْلَةَ النَّحْرِ وَالْمَبِيتُ بِمَنَى أَيَّامُ مَنَى جَمِيعُ أَمْتِهِ

اوښل سنت شپه تیرول دی په مزدلفه کې اوښل سنت دج شپي تیرول دی په مني کې په وځنډو

دمنی سره د ټولو کالو او سامانه، **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

تَقْدِيمُ

او مکروه دی دمنه استول دخپل سامان **وَكِرَهُ تَقْلَهُ إِلَى مَكَّةَ إِذْ ذَاكَ** ومکي ته په دغه وخت کې چې دی په مني

کې وي،

مَهْمَهُ مَسْئَلُهُ یوه دامسئله چې ټوله امتعه دده سره به ورسره وي، اوښل دا

چې خپل سامان دمنه ومکي ته نه استوي، اوښل دامسئله چې حاجي دخپل سامان په مکه مکرمه

کې نه پرېږدي بلکه ټوله به عرفات ته ورسره وړي، اوپه کتابو کې د فقهی وائي چې ددی ټولو

کراحت تحریري دی، اوسه ددې چې حاجيانو ډير سامانونه اوشيان په مکه مکرمه قبل ايام الحج

رښولي وځنډه ټوله په مکه شريفة کې دمعلم پرځای په کوټه اطاق کښي پرېږدي اطاق

لښي قلف کې نه في عرفات ته ټوله وړای سي اونه في خولک وړي اونه في مني ته خولک وړي

اونه في وړای سي، او بعض خلک دمنی خپل بعض دروڼد بارمکي ته خپل اطاق دمنه لاروړي

دطواف نريارت په وځ، نوددغه کراحت جواب په څېروې! **قَالَ الْمُصَنَّفُ:**

وَيَجْعَلُ الْمَنَى عَنْ يَمِينِهِ وَمَكَّةَ عَنْ يَسَارِهِ حَالَةَ الْوُقُوفِ

اوځوي په مني پر استه انځ اومکه پر ځپه طرف په حال کې ددریدو دخلودویشلود دپاره

لِيَمْنَى الْجِمَارِ وَكَوْنَهُ رَاكِبًا حَالَةَ رَمْيِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ فِي

اوښل دی سپوروي پر اس يا اوبن په حال دويشتود جمره العقبة يعني اولځلي، په ټولو

وځو کې، درویش وائي چې په حال کې د سپرتيا پر يوشی د اشيا وکه څه هم

كُلِّ الْأَيَّامِ با ټسکل وي ويشتل دجمره العقبه په اوسنی زمانه کې هيڅ امکان نه وي

لازدحام الناس غایت، الازدحام حتی چې ويشتونکی دخپلو دوو پښو ځای پرېوړي تکليف په پيدا کوي

نوداست په سبب د مجبوري په نني زمانه کې پاته دی اوپه پرېښولو کې في گناه هم نسته،

اللهم اغفر لموتاه وکاتبه ولجميع المسلمين آمين

مَسْأَلَةٌ مَا شِئْنَا فِي الْحَجَّةِ الْأُولَى الَّتِي تَلَى الْمَسْجِدَ وَالْوُسْطَى

وپیادد بوی به حال کی دویشتو داول خلی چی خرمردی و مسجدته یعنی مسجد خیف ته اود میا نخ دخل به ویشتنو او به وخت کی دویشتلو دجما رودی به نس کی دشلی دی بریری

یَوْمَهُ سَهْ: چی دهر خلی سر به پخواف زمان کی شیشه تیر سوی وه چی درویشتر هم به اولو ججوک هغه شیلی پیا ددی، به اوسنی زمان کی نه دشلی نهورسته نه کی نیانی، بلکه چونکه خواله د مخربه دغو ویشتلو کی د شیطانانو دیر ضعیفد خنگ اوینچی د خنگو تر پینولاندی مریه سوه، نود سعودی حکومت هر خلی ته لوړ خای هم جوړ کړی چې د هغی خوا هم خلی ویشتل کیدای او کبته پخوافی خای هم باقی دی، تاچی خنگ سر تقسیم سی اولوی از دحام سیک سی فی الجملة

بعض مشککین کسان وائی چی د لوړ خوايه ویشتل ناروادی، لکن دا دوی غلطیاده، ولی اصلی مقصود خوړی د جما رودی د هره خای مخه چی وې، ته نه وینی چی د سببه د از دحام د خنگو سعودی حکومت شاوخوا برندی جوړ کړی دی چی په هغو برندی وکی همراط یغین طواف کوی، اوس دی چی په خیر القیوم کی بلکه نه موزر به اولو ججوک یوازې طواف کبته پر مخکه کیدی وئیس وروسته چونکه به وخت کی د اجتماع د حاجیانو د اختربه نژدو شپو کی چونکه پر مخکه اوپه برندی وکی هم طواف کوونکی ته ځاییدل، نو سعودی د برندی پر بام چی تر بام دکعبی شریفی دیر لوړ دی طواف خای جوړ کړی چی پر هغه بام چی ساحریه هیه فراخنده حاجیان طوافونه کوی، نو به مقتضی وقلد د عمره شکک باید په برندی او یا پر بام د برندی و دی هم طواف نه وی روا

سؤال: په کتابوک د حدیثو او فقه داسی وائی چی کعبه شریفه تر عنان پوری ده اسمان کبته

جواب: دهر خولوړی به په سبب د عذر د از دحام زه بری دمرگ چی شیطانان وولله هر روا ده ولی چی مقصود دوی ویشته دی، وئیس، مَسْأَلَةُ الْمَصْنُفِ

وَكُونُ الرَّمْيِ فِي الْيَوْمِ الْأَوَّلِ فِيمَا بَيْنَ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَى زَوَالِهَا

او بل دانت دی چی په اوله ورځ دی همی دشيطان په مابین کی دراختود لمس بیا تر زواله پوری وکړی

درویش وائی چې معذورین سپین بریری اوینچی چی د دیر از دحام سر په دغه محدود وخت کی بمناخ کیری کولای سی چی داولی وئج همی دی تر نایام پوری وکړی، مَسْأَلَةُ الْمَصْنُفِ

وَفِيمَا بَيْنَ الزَّوَالِ وَغُرُوبِ الشَّمْسِ فِي بَاقِي الْأَيَّامِ

اوری دی کوی یعنی ددروسه خلوپه مابین کی زوال شلوییدو دلر به باقی ورجوکی ...

وَكِرَهُ الرَّمْيِ فِي الْيَوْمِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ فِيمَا بَيْنَ طُلُوعِ

او کړه دی ویشتل په اوله ورځ او په خلوپه ورځ په مابین دراختود سپیدو او دراختود دلر

الْفَجْرِ وَالشَّمْسِ وَكَرَهُ فِي اللَّيَالِي الثَّلَاثِ وَصَحَّ لِأَنَّ

او مکړه دی همی دخلوپه دروشپوکی یعنی دمیثی اوک چا وکړی صحیح دی، ولی چی شپوکی

اللَّيَالِي تَابِعَةٌ لِمَا بَعْدَهَا مِنْ الْأَيَّامِ إِلَّا اللَّيْلَةَ الَّتِي

تابع دی دوروسته ورځو یعنی په شرع کی مگر هغه شپه چی وروسته د عرفات دورځی ده،

تَلَى عَرَفَةَ حَتَّى صَحَّ الْوُقُوفُ فِيهَا بِعَرَفَاتٍ وَهِيَ لَيْلَةُ الْفَيْدِ

مگر هغه شپه چی خرمه ده د عرفات ورځی ته چی هغه تابع دوروسته ورځی نه ده، بلکه تابع ددخی ورځی

ده چی د عرفات ورځ ده، حتی چی صحیح دی دریده پر عرفات په دغه شپه کی اوپه حقیقت کی خوداشبه داختر ده نوکه دغه شپه تابع دوروسته ورځی وای، باید ووقوف د عرفات په غم شپه نه وای صحیح، مَسْأَلَةُ الْمَصْنُفِ:

وَلِيَا لِي الرَّمْيِ الثَّلَاثُ فَاتِّهَاتَا بَعَةً لِمَا قَبْلَهَا

او دغه رنگه تابع نه دی هغه درې شپې درې دجراتو، ولی چی هغه تابع دوروسته ورځونه دی بلکه دهم ورځونه تابع دی کما لا یخفون

وَالْمَبَاحُ مِنْ أَوْقَاتِ الرَّهْمِيِّ مَا بَعْدَ الزَّوَالِ إِلَى غُرُوبِ

وَمَبَاحُ يَعْنِي جَائِزٌ دَاوِقَاتُ خُتْمِ دَرَمِي وَرُوسْتَه تَر زَوَالِ تَر لَوِيد و پُورِي د لَمَر د اُولی وَرُجی یعنی سنت طریقہ خواہی کہ وہ حج د غرتیرہ سو لکن پہ **السُّنَنِ مِنَ الْيَوْمِ الْأَوَّلِ** مذکورہ اوس وقت کی مہر می د اُولی وَرُجی یعنی حج ویشتل دجرہ غنی دی ہم مباح او جائز دی، فَتَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَبِهَذَا عَلِمْتُ أَوْقَاتِ الرَّهْمِيِّ كُلِّهَا جَوَازًا وَكَرَاهَةً وَاسْتِحْبَابًا

وہ د غرتیرہ سو بیان سنہ تاوی پیرسندل و خونہ د رمی د خلو بتولہ یعنی د دروسم و رُحومین حیث الجواز یعنی روا والی او مکروہ والی او مستحب والی دی، **پُورَسَه** حجی بہ جومہ کی حجی شرح د قدوری د داسی وائی، حجی اوقات د رمی الجمار خلو، ورجی دی، داختر وُجُح او درجی وُجُح وروستہ تراخت، نو پہ اولہ وُجُح کی وقت مکروہ ستہ حجی پہ مابین د سپید او د طلوع الشمس وخت دی، او بل وخت مسنون ستہ، حجی وروستہ تر طلوع الشمس زوال پُورِی، او وقت مباح ستہ حجی بعد الزوال تر غروب پُورِی د لمر، و بعد غروب الشمس تر طلوع الفجر پُورِی مکروہ دی، یعنی د رمی ہیٹ صورت کی فستہ التبت پہ اخیر صورت کی کراہت موجود وی، او پہ دومہ وُجُح او دریمہ وُجُح خورمی الجمار د راختو خنہ د لمر تر زوال پُورِی خویش روا نہ دی، او پہلہ زوالہ تر غروب پُورِی وخت مسنون دی، او وروستہ تر غروب تر سپید پُورِی وخت مکروہ دی، یعنی صرف کراہت دی، نہ نہ پر لازم پیری، حاصل داجی د د غود و و رُحورمی کہ پہ ششہ کی وکری شہ سپید و د خنہ روا دی، وَاِلَّا شَيْءٌ عَلَيْهِ، او خلو رمہ وُجُح وخت د رمی یہ پہ نیز د امام اعظم د سپید و خنہ شروع کیری تر غروب الشمس پُورِی، لکن قبل الزوال مکروہ دی، او بعد الزوال مسنون دی او پہ نیز د یارانق د خلو رمی ورجی وخت د ویشتل بعد الزوال دی او د خنہ تر زوال ہیٹ روا نہ دی

وَمِنَ السَّنَةِ هَدَى الْمُفْرَدِ بِالْحَجِّ وَالْأَكْلُ مِنْهُ

او سنت خنہ دی ہدیہ د مکی شریف یعنی کہ او بن و سے او کہ غوی و او کہ پوسہ وی

وَمِنْ هَدَى التَّطَوُّعِ وَالْمُتَعَةِ وَالْقِرَابِ فَقَطَّ

دج یہ نیت یہ کری وی، او خورک بہم کوی د هغه هدی د غوبو خنہ، او د غر رنگہ دی خوراک کوی د غلی خیرات خنہ حجی پہ مکہ شریفہ کی وکری، او د غر رنگہ د تمتع د شکر یہ د غوبو خنہ فقط یعنی د جنایا تو د مردہ د پشہ غوبی بہ دی نہ خوری، **پُورَسَه** حجی د هدی المغن یا هدی التطوع یا هدی التمتع یا هدی العزای د حیوان د غوبو خوراک لا نہر نہ دی، بلکہ جائز دی بہ دی غرض د مصنف احتراز د خورک د مر الجنایات دی، حجی د هغه خورک وری نہ روا نہ دی فَتَالِ

وَمِنَ السَّنَةِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ النَّحْرِ مِنَ الْأُولَى يُعْلَمُ فِيهَا

او بل د سنت خنہ دی خطبہ ویل د امام پہ وُجُح داختر پہ مثل د اُولی خطبی حجی ورنہ پہ پہ د غر خطبہ کی باقی **بَقِيَّةُ الْمَنَاسِكِ وَهِيَ ثَالِثَةُ خُطْبِ الْحَجِّ** مناسک حج لکری الجمان طواف زیارت وغیرہ، او د اہم دریمہ خطبہ د خطبہ وُجُح دج دہ، **پُورَسَه** حجی د و و خطبہ ذکر و نہ اندی تیر سو فت ذکر، فَتَالِ الْمُصَنَّفُ:

وَلَعَجِيلُ النَّفَرِ إِذَا أَرَادَهُ مِنْ مَنَى قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ مِنْ

او بل سنت خنہ دی تلوار پہ و تو کی د منی خنہ کی ارادہ وہ د تو د خنہ تر لوید و د لمر د ولسی ورجی **فَكَائِدُهُ** د اندہ لازمہ حجی حاجی بہ تیر لمر لوید و **اليَوْمِ الثَّانِي عَشَرَ** د خنہ مکی شریفی تہ خان رسوی بلکہ حجی د نفر ارادہ و لری سو تر حدود د منی دی صرف خان و باسی تر لمر لوید و د خنہ نود کراہت خنہ خلاص سو، **فَكَائِدُهُ** اولہ وُجُح یوم النحر بولی دومہ وُجُح یوم القرب بولی حجی حاجیان قرار لری پہ منی کی، او دریمہ وُجُح یوم النفر الاول بولی، حجی بعض خلگ و نری د منی خنہ او خلو رمہ وُجُح یوم النفر الثاني بولی حجی تبولہ خلگ منی بہر پیری، کذا فی الجوہرہ،

وَأَنْ أَقَامَ بِهَا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ مِنَ الْيَوْمِ الثَّانِي عَشَرَ

اوکه حاجی پاته سو په منی کی تر هغه لږ لوییدی د دو لسمو ورځی یعنی ورور تر لږ لویو ووتی نوشی یعنی د ورور

فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَقَدْ آسَاءَ وَإِنْ أَقَامَ بِمَنَى إِلَى

خوباندي دښته، لکن په دغه کار سره گناه کار سو، اوکه دی پاته سو په منی کی تر سپید وچا وډولو غلطی

طُلُوعَ فَجْرِ الْيَوْمِ الرَّابِعِ لَزِمَهُ رَمِيهِ وَمِنَ السَّنَةِ

ورځی نو پرده لاندې رمی د څلو د څلو ورځی، او بل دنت

النُّزُولِ بِالْمُحَصَّبِ غَنَةً نَازِلِيهِ دِي بِهِ مُحَصَّبٌ كِي، **پوه سه**، چی محصب

چی ابطح په هم بولي ديونز دی ځای نور دی ومکه ته چی هوری شپيله ده چی میده میده شکی په

کبی دی، **پوه سه**، چی د ابطح نزول صرف زمونږ خینیا نو په نرسنت دی په دی

سبب چی علیه الصلوة والسلام په حجة الوداع دلت اړولی وه او په مفسرط کی وائی که چا نزول د

محصب پرینو گناه کار دی، **در ویش وائی** چی که خرم ما په اولو هجو کی محصب لیدلی دی او هلته

چی یو مسجد دی چی علیه الصلوة والسلام چیری چی په محصب کی لمونځ کاو پر هغه ډگر دغه مسجد

جوړی دی او پر بنا دښته مسجد لمی غږوه می په کبی تیرو کړیده، او د ماچینین لمونځ می په هغه مسجد

کی اداء کړی دی او بیا مکی شریفی ته تللی یم، **وَتَنَا الْمَصْنَفَ**،

سَاعَةً بَعْدَ إِتْحَالِهِ مِنْ مَنَى یوگړی دی نزول په کبی وکړی وروسته

د محصب په هغه وخت کی حاجیانو کولای سوای چی د منی څخه به دوی پر پښو مکی شریفی ته تلل

نوی یوگړی غږه مثلاً په محصب کی تیر کړه بیا به مکی ته روان سو، مگر په اوسنی زمانه کی محصب

څوک پیرنی لاند، ولی چی دوی یعنی حاجیان په ټکسی موټرانو د منی څخه برابر مکی ته یچی حتی

که حاجی وټکسی والا نه ووائی چی ما محصب ته صرف یوگړی وروله چی داسنت پر ځای کړی،

ټکسی والا ورتو وائی: **وَأَشْهَ مَا أَعْرِفُ الْمُحَصَّبَ وَلَا الْإِبْطَحَ**، نو دغه محبوری د سببه
د حاجیانو ټولو څخه داسنت پاته دی، **إِلَّا الشَّاذَّ وَالنَّادِرَ، وَتَنَا الْمَصْنَفَ**،

او دغه ټکسی د سببه

وَلْيَشْرَبْ مِنْ مَّاءٍ نَزَمَزَمَ وَيَتَضَلَّعَ مِنْهُ دی چی سړی به

چینی او به د زمزم د څا او به دی ځان په اوبه کی، او نس دی په ډکوی په درغ واره سره.

وَأَسْتَقْبَالُ الْقِبْلَةِ النَّظْرُ إِلَيْهِ قَائِمًا وَالتَّصَبُّعُ عَلَى رَأْسِهِ

او څانځ و قبلی ته دی درین دی په وخت کی د چنبلود او بود زمزم، او قبلی و خواته دی گوري او په ولاړی

وَسَائِرُ جَسَدِهِ وَهُوَ لَمَّا شَرِبَ لَهُ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

دی چینی او اوبه د زمزم دی توی کړی پر سر او پس ټول بدن خپل، او د زمزم اوبه د هر غرض د پاره د امور و څخه

د دنیا او آخرت چی وچینی کافی دی، **پوه سه**، چی اهل تجربه د علما و او صالحینو

اوبه د زمزم د مختلفو امر اضود پاره او د رقم رقم اغراضو او مطالبو د پاره چنبلی دی ځای جلا جلا

هغه د دوی مقاصد او مطالب حاصل کړی دی، لکن درویش وائی چی حسن نیت او ټینگه عقیده په

دی باره کی مهم رول لري، د شک او شبهی په سترگودی نه ورته گوري، لان ماء زمزم من عظیم

قدر الله جل سلطانه ف تنک البقعة الشرفیه، درویش وائی چی طریقه د ادب د آب زمزم چنبلو

داده، چی حاجی دی د زمزم رځانه ورسو او چنبلی دی او به راوکاږي یعنی په سولاغه لکن د اکا

په پخوا زمانه کی چی د زمزم اوبه په سولغور اکبه کیدل، چی د درویش هغه وخت هم پیاد دی خو لکن

وو، لکن اوس چی د زمزم رځا څوک لیدلای نه سی، بلکه د مشین په ذریعه اوبه ځندی را کاږی

او هلته تلکی دی هغه اوبه اوس خلک چینی خو په هر صورت حاجی دی په اوسنی زمانه کی په هغو

اوبو څانځ و قبلی ته ښه ځان اوبه کړی، او پیادی ساه وکاږی، او پیادی اوبه وچینی او څو واره

دی د غسی وکی او هم پلا دی کعبی شریفی ته گوري، درویش وائی د داخله څخه د احاطی د زمزم رځو

کعبه شریفه نه معلومیدی نومرف وجهت ته دکعبی شریفی دی گوري. او مخ د کپه پریولی اوسری هم په

په پير يولي او پيځان دى هم او به توى كړى حتى الممكن» قال المصنف:

وَمِنَ السُّنَّةِ التِّزَامُ الْمُلتَزِمُ وَهُوَ أَنْ تَضَعَ صَدَّهَ وَوَجْهَهُ عَلَيَّ

وبل دست غځه دى په غېږ كې ټينگ نيول د ملتزم شريف په دى ډول چې سرې دى ځيگر او مخ پر ملتزم كېږي دى. او هر څه دعامة چې زړه يه غواړي هغه دى وكړي، دروېش واټي چې پنجوا زمانه كې چې زما ښه بنياد دى دا كار پير آسان ووهه سرې كولاى سواى، اما په اوسنى زمانه كې كه حاجي به اولو حاجيان كې ولاړسې، او بيا په اخير و حاجيانو كې پاتړوى نو شايد دا كار به وكړاى سې، او كه د حاجيانو د زردحام وخت و و نوزه گمان كومه چې بيله پرې وهلو او كټولو به دا كار ډير مشكل وي والله اعلم

وَالْتَّشَبُّهُ بِاسْتَارِ الْكُعبَةِ سَاعَةً دَاعِيًا بِمَا أَحَبَّ

اولا سونه دى ټينگ كړې پر پرده وپورې د كمبي شريفې يو كړې او د عادي كوى په هغه دعامة سرې چې دوه خوينه وي از: اهم سنت دى، كه چېرې لاس ورسيدى او كې لاس نه ورسيدى نولاسونه دى تشر سر لور و نسي او د كمبي شريفې پر ديواله دى كېږدې. قال المصنف:

وَتَقْبِيلُ عُتْبَةِ الْبَيْتِ وَدُخُولُهُ بِالْأَدَبِ وَالتَّعْظِيمِ

او د غرنه گه سنت دى ځچول د چارچوب د بيت الله شريفې، او بيت الله شريفې ته دى داخلېږي په ادب او تعظيم سره. **پوه سله:** چې ځچول د حجر اسود يا تشبث په پرده وپورې د كمبي، او يا ملتزم شريف په ځيگر پورې نيول يا دخول و خول ته د كمبي شريفې ټوله سنن او ادا دى، نو كه حاجي ته د غرنه كارونه ممكن سوه بيله انزار د خلكو او بيله كټولو او پرې وهلو د خلكو خود پر اعلى او ثواب كارونه دي، او كه بې انزار ممكنه نه وه لكه په اوس زمانه د حج كې خوباډى حاجي د دغوسنتو تر سر تير سې، ولې انزار د خلكو خو حرام دى. قال المصنف:

ثُمَّ لَمْ يَبْقَ عَلَيْهِ إِلَّا أَعْظَمُ الْقُرْبَاتِ وَهُوَ زِيَارَةُ

دورسته چې افعال د حج فرائض واجبات، ستونه مستحبونه و بې تدر سیده نه دى يا تر پر حاجي باندي مگر بولې د ثواب

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابِهِ فَيَنْوِيهَا عِنْدَ

لارونځه چې ښه زيارت دى د نبى عليه الصلوة والسلام اود اصحابو دده يعنى د قبر و دوى، نو حاجي دى نيت د زيارت

خُرُوجِهِ مِنْ مَكَّةَ مِنْ بَابِ سَبِيكَةِ مِنَ الثَّنِيَةِ السُّفْلَى

كوى په وخت كې د فو تود ده د مكې مكرې غځه پر دروازه چې په نامه د باب السبكته يا دېرې د كټسته غونډې

وَسَنَدُكَ لِلزِّيَارَةِ فَضْلًا عَلَى حَذِّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى

پر لار، او زړه دى چې موږ به ذكر كړو د زيارت نبوي د پياره مستقل او جلا فصل كړو د اعلى خوينه او پياوړه

فائدې: دوى بيان غځه د مصنف دابنكارين چې زيارت النبى صلى الله عليه وسلم ته به

حاجي وروسته ترجيح شي، په اوسنى زمانه كې هغه حاجيان چې په دې غځه تياره كې مكې مكې ورسېږي

هغه حاجيان چونكه تر وخته پورې د حج ډيره زمانه پاتړوي نو نه د افرادى حج نيت كوى او نه د قرآن حج بلكه

ټول دى نيت د تمتع كوى، نو چونكه غرنه گه چې مكې شريفې ته وركه له نود هر معلم بې نامه چې وي هغه

په جوازات يعنى پاسپورټونه سر جمع كړي، او خپل مطوف ورسو كړي چې په حاجيانو عمره وكړي

يعنى او شوطه طواف اووه وار ستن د صفا او مروا، نو حاجيان ځاى نونه د احرام غځه خلاص كړي

نو معلم په سمدلاسه په صبا و رځ مثلاً مدينې منورې ته استوي د زيارت نبوي د پياره شم و شم، تر

هغه وخته پورې چې د حج شپې راتن دى كيږي، او حاجيان اشتر و رځي ۴۰ لمونځو د پياره په مدينه منوره

كې پرېږي دى، وروسته به بېرته مكې مكرې ته رااستوي او د غرنه حاجيان پر دوا الحليفه چې پنجواډى

ايبا رعلى بېله، چې ميقات د اهل مدينه دى او تر ټولو ميقا ټولېرې ميقات دى، ومكې شريفې غځه

احرام د بېلې عمرې ترې چې مكې شريفې ته راسې، عمره ادا كوي او ځانونه حلال كړي، او پر دغه ميقات

آنحضرت صلى الله عليه وسلم هم احرام تړلى دى سره د ډيرو صحابه ووه، نو د حاجيان چې د حج مراسم

پوره كړي سمدلاسه به د مكې شريفې غځه جدې ته استوي، او د جدې غځه خپلو خپلو وطنوته شي، نو د دغو حاجيانو غځه كه غم اصل سنت چې زيارت النبى صلى الله عليه وسلم وروسته ترجيح پانرسو

لکن په دې کې گناه نشته، ولې چې دا کار په دوی جبراً د سعودي د حکومت د خوا وروسته، مع هذا بل سنت چې احرام د ذوالحجې غځېدې پرځای سو، او هم یوه نړۍ عمره په نسیب سو، وهاثاً او هم حاجیان چې دېر وروسته مکی شریف ته راځي هغه د افراد او قرآن نیت هم کولای سو، ولې چې تر وخته چې لږ شپې پاته وي، نو د غځېدو حاجیان د سعودي حکومت وروسته ترجیح و مښي منوري ته استوی او اصل سنت د دغو حاجیانو پرځای سو، او د غځېدو حاجیان وروسته تر ۸۰ نه شپو سیده د مدینې منورې څخه جدې ته استوی او بیا د هغه ځای څخه خپلو وطنوته ځي.

سوال: د سعودي د حکومت په دې د څخه او وروسته زیاتم النبي صلى الله عليه وسلم ته استولو څه عرض او حکمت دی، **جواب:** د سعودي د احکمت دی چې په حرمینو کې بلازورته ازو جام جوړه سي، او په نژدې ورځو کې دا څرکه شرم ازو جام عظیم جوړېږي، هغه خود چې د مراسمو داد او ضرورت پېښ سو.

پوه سکه: چې مصنف چېرته افعاله حج او عمرې توله په متفرق ځایونو کې ذکر کړي چې د هغو تېولو په یاد ساتل و چې ته گران وو، نو هم د اوس هغه توله مناسبه پر یوه ځای ذکر کوي ستا چې حاجي ته آسانې سي، نو وایي:

خبرتیا

وَضَرَعِي سَلَامًا أَبُو الْفَضْلِ مَوْلَانَا مُحَمَّدٌ عَبْدُ اللَّهِ أَيُّوبِي
الْقَنْدَلَارِي السِّمَانِي بِكَمَلِي تَصْنِيفِ نِكَاحِ قُدُورِي بِإِشَارَةِ
دِيرِ زَرْدِ چَاپِ شَخْه رَاوُوزِي اود انتظار

هغه ساعته تونه به دیر ژر ختم سي
ان شاء الله
سازم خزانة فضل الحق قفاني
چاپخانه قلمرو

فصل في كيفية تركيب أفعال الحج

د فصل دی په بیان کې د یو ځای کولو کې د افعالو د حج،

إذا أراد الدخول في الحج أحرم من الميقات كرايع

مړه چې یو سړی اراده وکړي چې په حج کې داخل سهر، نو دې احرام وکړي د یوه میقات څخه لکه کرايع چې غوام په رابک بولي، رابع دیوې شیلی نور دی دریا په ته نژدې، **پوه سکه:** چې ذکر د رابع مصنف پر سبيله د مثال کړی دی، ولې چې د څخه تېره سوېد چې میقاتونه دیر دي، او رابع خاص لازمه دی، **قال المصنف:**

فَيَغْتَسِلُ أَوْ تَوَضَّأُ وَالْغُسْلُ وَهُوَ أَحَبُّ لِلتَّطْيِيفِ

نورې غسل وکړي او بیا دې اودس تازمه کړي او غسل چې دی تر اوداسه افضل هم دی صرف د بدن د پاکوالي د پکار دی یعنې نده طهارت د پکار، ورنه پر حائض او نساء حاجیه باندې به دا غسل نه وای، **فنه:** د پکار د تفصیل ده احرام تر لږ د پکار ده، د تعقیب د پکار نده، **قال المصنف:**

فَتَغْتَسِلُ الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ وَالنِّسَاءُ إِذَا الْمُرِيضُهَا

نور چېرته دا غسل د تطهیر د پکار دی نو هغه بنځه چې فعلاً په حیض کې وي یا نساء بنځه چې هنوز هم په نفاس کې وي هم به دا غسل کوي لکن که نساء ته دا غسل تاوان نه کاوه، **قال**

وَلَيْسَتْ حَتَّى كَمَالِ النَّظَافَةِ بِقِصِّ الظَّفَرِ وَالشَّارِبِ وَتَشْفِ

الْأَبْطُ او مستحب ده کامل پاکې د بدن، حتی په پری کولو سره د نوا نو، او په پری کولو سره د برتو یعنی پریوچه مسنونه باندې، او همدارنگه د بغل وینستان دې کارې

وَحَلَقَ الْإِبْطَ وَحَلَقَ الْغَانَةَ وَجَمَاعَ الْأَهْلِ وَالذَّهْنِ وَلَوْ

مُطَبَّأً. اوکے سرای کٹای نووی وغیرہ، اوودی خرقہ زیر ناف ہم کہ نروی اوکے بنجھ، اوو مانی سوری
حما عی ہم وکری، د جماع سرادی چی تر پیہ مطہن سی، او بیایہ حج کی د مانی سر د جماع سو
داغز ورنہ پیید انبی. اوو حج بہ دوران کی ناخبر بنجھوتہ پیہ نظر شہوت ورنہ گوری، اوروغن کہ
ختم خوشبو بہ وی سینہ سر پوری اوپہ بریز پوری وموری، فَسَّالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَيْسَ الرَّجُلُ إِذَا رَأَى أَجْدِيدَيْنِ أَوْ غَسِلَيْنِ وَالْجَدِيدُ

و غوندی دی نریوننگ اویوہ دوپتہ کہ نروی وپی، اوکے پریولی مگر نروی اوسپین افضل

الْأَبْيَضُ أَفْضَلُ وَلَا تَزِرُ وَلَا يَعْقِدُهُ وَلَا يَحْلِلُهُ

دی. اوستنی دی نہ بکنی ایردی، اوستہ دی لنگ تہ غوتہ ورموی، اونہ دی پہ مابین کی
دنگ یا یتو کلی ستن جٹوی، فَسَّالَ الْمُصَنَّفُ:

فَإِنْ فَعَلَ كَرِهَ وَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَطَيَّبَ وَصَلَّ رَكَعَتَيْنِ

وکی دد عو کارو نخچہ یو کار وکری مکروہ خودی، لکن شئی نہ دی برانزہ، او خوشبوئی دی و لگوی، لکن
برص مزید، او مخ اوکالو لنگ، وغیرہ دی نہ موبی **پوہ سہ:** چی مصنف تبولی صبی
دلہ د مخاطب پر ول لیکلی دی گویا مخاطب یہ حاجی یا عمرہ کوونکی دی، عینئ وائی چی یہ دغو
صیغہ کی باعث کول د حاجی یا معتز پر زہ کہو د افعالو حج اود عمری، اودوہ رکعت لمونخ دی وکری
افضلہ دادہ چی افتد ادی پہ علیہ الصلوٰۃ والسلام پس وکری چی دہ مبارک علیہ السلام پہ اول
رکعت کی ددغہ لاغہ لیسلہ الحمد لله نخچہ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ. وایہ اوپہ دوہم رکعت کی
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. وایہ کہ غمہم ہر سورت چی ووائی کاف دی

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِكَاثِبِهِ وَلِلْوَلَدِ وَلِإِلَهِمَا الْجَمْعَيْنِ.

وَقُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي الْحَجَّ فَيَسِّرْ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

اوو وایہ ای اللہ
زما ارادہ د حج دہ، نوتہ راتہ اسانہ کوی او قبول یہ کوی زما نخچہ، **پوہ سہ:**
چی داد مفرد حج نیت دی، او یا متمم حج تر عمری وروستہ نیت د حج کوی، او متمم بہ
اول داسی ووائی اَللَّهُمَّ اف ارید العمرۃ فیسرها لی وتقبلها مِنی، اوقار بہ داسی ووائی
اَللَّهُمَّ اف ارید الحج والعمرۃ فیسرها لی وتقبلها مِنی، فَسَّالَ الْمُصَنَّفُ:

وَلَبَّ دُبْرَ صَلَوَتِكَ تَنْوِي بِهَا الْحَجَّ وَهِيَ لَبَّيْكَ

اووروستہ تر لاغہ دی تلبیہ ووائی چی نیت د حج بہ پہ بکنی وپی، او ہفت تلبیہ دادہ چی نہ پہ خدمت درتہ
پوہ سہ: چی د بیان د افضل دی ورنہ حج پہ مطلق نیت سر مروادی،

اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ

ولار پیہ ای خدایہ پہ خدمت درتہ ولار پیہ ہیٹ شریک خستہ تالوہ. پہ خدمت درتہ ولار پیہ، پہ تحقیق تبولہ تعین

وَالنِّعْمَةُ وَالْمُلْكُ لَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَلَا تَنْقُصُ

اوتبولہ نعمتہ (اوپا چھی خاص تالوہ دی، اوتالوہ ہیٹ شریک خستہ، اوترد غوالفا ظودی خستہ

مِنْ هَذِهِ الْأَلْفَاظِ شَيْئًا وَزِدْ عَلَيْهِ لَبَّيْكَ وَسَعْدِيكَ

شئی نہ کموی، او کہ ف خوبنہ سی نوپردی تلبیہ دی ورنہ زیات کی دالفاظ

وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدِكَ لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَى إِلَيْكَ وَالزِّيَادَةُ

ورستہ ستا طاعت کوہم بہ بار بار او غیر یعنی دد وار و دنیا و آخرت ستا پہ قدرت کی دی، او زہ
سنتہ: عاجزی اوسوال تاتہ کوہو اودا زیا توالی ہم سنت دی،

و تلبیه مختصره ترجمه: زه و لایهیم په دروازه کې د عبادت ستا یا الله په بار بار، اوما قبوله کړې ستا دعوت نامر په بار بار (علامه علی قاری) هېڅ شریک نشته تالو لېک، په تحقیق سره حمد او نعمت او پادشاه تالوده. اوسعد یتک. زه ستا طاعت کوم په بار بار او خیر یعنی د دواړو دنیا و آخرت ستا په قدرت کې دی، والرغبی یعنی عاجزی او سوال ستا څخه دی یعنی تاته عاجزی کوم اوستا څخه سوال کوم.

فَاِذَا الْبَيْتُ نَاوِيًا فَقَدْ اَحْرَمْتَ فَاتَّقِ الرَّفَثَ وَهُوَ

نوحې هرکله تاتلبیه ووتلله چې نیت دی هم ووغوته محرم سوي، یعنی شرعاً چې محرم سوي نوبه ځان

الْجَمَاعُ وَقِيلَ ذَكَرُهُ بِحُضْرَةِ النِّسَاءِ وَالْكَلَامِ الْفَاحِشِ

ساتی درفت څخه اورفت جماعت ته وائی، اوبعض مفسران وائی چې رفث ذکر د جماع عود په حضور کې د

وَالْفُسُوقِ وَالْمَعَاصِي وَالْجِدَالِ مَعَ الرَّفَقَاءِ وَالْخِدْمِ

ښځو او ځان وسانه د بېبیا کو خبرو څخه که ښکته ځای یا فحش مخې اود فتنه اود گناهو څخه اومعاصي وو

څخه عطف تفسیر دی، او جنگ دی نه کوی دانديوالانوسره (او خادمانوسره) یعنی نه دی قولي جنگ ورسره

کوی اونه عملی جنگ. فَسَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ. فَسَالَ

وَقَتْلُ صَيْدِ الْبَرِّ وَالْإِشَارَةُ إِلَيْهِ وَالذَّلَالَةُ عَلَيْهِ

او ځان ساتنه د وژلو څخه د ښکاره وچې لکه هوسې، کوتره، وغیره، په بترک اشارو وې ته ده چې

صيد البحر لکه ماهی وغیره و حاجي ته مباح دی، او ځان ساتنه د اشارې څخه وصيد البریه، اود لالت وچا ته

همه ورکوه پر صيد البریا سدي، د اشارت اود لالت د افرق دی، چې اشارت و حاجي ته ده اود لالت پر غاښ

باندی ده، کفایه، عن. فَسَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَلِبَسُ الْخُيْطِ وَالْعَمَامَةِ وَالْخَفَيْنِ وَتَغْطِيَةِ الرَّأْسِ

او ځان ساتنه د خيټي د غوستلو دروغ کړې جامې د تمیص وې کړې توگ وې اوک د پټيو په مابین کې د درز وړگنډی وې

نور الإصحاح پنځو

جلد دریم (۳)

وَالْوَجْهَ وَمَسَّ الطِّيبِ

پښو کولو څخه دموزو، پوه سده چې د

موزو څخه مراد متعارف موزي یوازې نه دی بلکه هر د پښو شې چې بېجلی په پټیږي مراد دی

اومر پټو سر اومخ.

مسئله: د ټول اود بعض مخ وغیره فرق نشته. حتی که ټی پر سر در ووه په دسمال وضعه

په ټی نه تړي، اونه به خوله پټوي اونه بارخوا اوکه لاسونه پر سر تړو کښیردی پروانه تړي، بحر ایتق «او

خوشبو ټی هم مرمسه کوه، مسئله: چونکه حاجیان د حج په غاړه عطر و سینی چې

کوی نو محرم حاجي ته نه ده روا چې یا لاسونه دننه ورننښاسي، ولی چې داهم مس الطيب دی.

وَحَلَقِ الرَّأْسَ وَالشَّعْرَ

او حاجي دی ځان ساقی د خړیلو څخه دس اود وینتا نو

داعیم بعد التخصیص دی، پوه سده

چې مراد د حلق الرأس څخه هغه عرفی خړیل مراد نه دی، اود وینتا نو د خړیلو څخه هم متعارفه معنا

مراوده، بلکه کی مراد انزاله وینتا نو ده بدن دهر ځایه څخه چې وی که په خړیلوسره وی که

په غچې پری کولوسره وی او که په کښلوسره او که په موی پاک سوه وی او که په سولوسره وی. کی

بچپله داکار وکی او کی بل سړی وروکی، البته کی په سترکه کی بانسرو مات سوی هغه کښلای سی

کما ذکره بعض المشائخ، بحر، ودر، عن، قَالَ الْمُصَنِّفُ:

وَيُجُوزُ الْإِغْتِسَالُ وَالْإِسْتِظْلَالُ بِالْمَحْمِلِ وَالْخِثْمِ وَغَيْرِهَا

اوروا ده حاجي ته غسل کول یعنی نه په استعمال د صابون وڅخه، اود غرننگه روا ده حاجي ته په سایه

کې د کجاوی یا دخیمې اویا بل شې لکه سایوان ته کښینستل لکن په شرط ددی چې سر اومخ یې د محمل

اوخیمې اوسایوان څخه نه منبلی او که رسیدی بیاد اغسی کول مکروه دی مسئله: که حاجي

بهر تالی یا غاښ وغیره واخستی نه کړا هت سته اوسنه جزاء او کالی پر سر واخستنه بیا جزاء پر سته جزاء

اوروا ده و حاجي ته تړل دهمیان یا د جیبو ولا

وَشَدُّ الْهَمِيَانِ فِي الْوَسْطِ

کمر بند پرملا باندی دپار د ساتلو د پیسو که څم

نور الإصحاح پنځو

جلد دریم (۳)

مکتبه القراءه والتدوین مکتبه بلوچستان

همانی بیا کمربند خوگندولی دی، لکن الضرورات یُبَحِّجُ المحظورات، وَمَا جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ. فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

وَكَأَكْثَرِ التَّلْبِيَةِ مَتَى صَلَّيْتَ أَوْ عَلَوْتَ شَرْفًا أَوْ هَبَطْتَ رُتَبًا وَبِهِ تَلْبِيَةُ هَرَوخت چی دی لونځ وکړی، اویا لورځای ته پورته کیدل اویا کیښه کیدل

وَأَدْيَا أَوْ لَقَيْتَ رُكْبَانًا أَوْ بِالِاسْتِحَارِ رَافِعًا صَوْتَكَ وَيَا كُنْتُ خَايَ تَهْ شَوَه کیدلې. اویا نور سپار په مخه درغله، اوږد وایه تلبیه پږوخت کي سهار

بِلَا جُهدٍ مُضَيَّرٍ پږ داسی ډول چی اول تر پږه تلبیه سره بلند کوه، اویا لور والی کی د اواز په تکلیف پږان چی تاوان درته کوی مړ کوه، اویا ملگرو

آواز روی، د. فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

فَإِذَا وَصَلْتَ إِلَى مَكَّةَ لَيْسَ حَبُّ أَنْ تَغْتَسِلَ وَمَكِّي تَه یعنی اوهر کله چی تر وړ پږی

ښارته دمکی مکر می نومستحب داده چی ته غل وکړی، پږوه سه: چی دا غل د تعظیم المبداء الشریفه، و د نظافت دپار دی. نو دی سببه حائض او فضاء ته هم مننون دی. پږوه سه: چی دخول وښارته دمکی که لیلای او که نه ازای پږوانه لری، که غم افضله دخوب دور چی دی. فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

وَتَدْخُلُهَا مِنْ بَابِ الْمَعْلَى لِتَكُونَ مُسْتَقْبِلًا فِي أَوَّلِهِ دَاخِلٌ سَه ښارته دمکی د دروازی مخه د ښار چی باب المعلى په بولی چی دمکی مکر می په

دُخُولِكَ بَابَ الْبَيْتِ الشَّرِيفِ تَعْظِيمًا شرف طرف کی واقع ده، دی دپار چی ته په وخت کی د دخول د ښار و دروازی ته د بیت شریفی مخامخ

می چی دروازه د بیت الله شریفی هم مشرق ده او دادپاره د تعظیم د بیت الله الشریف کیری

وَلَيْسَ حَبُّ أَنْ تَكُونَ مُلَبِّيًا فِي دُخُولِكَ حَتَّى تَأْتِيَ بَابَ مُسْتَحَب داده چی ته دی تلبیه و یونکی فی پږوخت د دخول و ښارته تر هغه وخته چی

السَّلَامُ وَرَحَى بَابُ السَّلَامِ ته چیپ د خرم یوه مشهوره دروازه ده، فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ: فَتَدْخُلُ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ مِنْهُ مُتَوَاضِعًا خَاشِعًا مُلَبِّيًا

نوته داخل سه مسجد حرام ته د باب سلام نخځه، پږ داسی حال کی چی عاجزی د ظاهریه دره وی او ملاحظا جلاله المکان مکبرا مهلا مصليا علی

النبی صلی الله علیه وسلم متلطفا بالمزاحمة اعیانها حبت خضوع یعنی بیړه د باطن په هم همراه وی، او تلبیه و یونکی پږی، اویا خیال کی به دی وی عظمت د دغره خای چی مسجد حرام او بیت الله شریفه ده، اوا الله اکبره وای او لا اله الا الله به وای

فَإِنَّهُ مُسْتَجَابٌ عِنْدَ رُؤْيَا الْبَيْتِ الْمُكْرَمِ اود رود و یونکی

نبی علیه الصلوة والسلام باندی، اود عاکوونکی به فی په هغه دعاء سره چی د سره خونه وی که د دنیا وی او که د آخرت وی، ولې چی دعا په نیرد لیدلود بیت المکر مستجاب او قبوله ده اود لطف اونزی خنځر په کار واخلې د از دحام کوونکی سره یعنی د از دحام کوونکی سره د زور و، او خشت

کار مه اخله، فَكَيْدُهُ: پږ دغره خای کی د اقرار بود عا خصوصاً دمور او پلار دعا، هم د فهم غنمه به باسه، او هغه کسان چی و تاته دیه وصیت د دعاء کړی وی، او تاهم وعده د دعاء و سره کړی وی، که تفصیلی دعایه د پږه وی اجمالاً دعاء و ته وکړه مثلاً ووايه اللهم اغفر لكل من اوصاني بالدعاء.

پوه سکه: څي په حديث کي دعطاء د آخضرت ديلي الله عليه وسلم غځه
 ر غلى ده: اَعُوذُ بِرَبِّ الْبَيْتِ مِنَ الدِّينِ وَالْفَقْرِ وَمِنْ ضَيْقِ الصَّدْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ په مناقبو کي
 د امام اعظم زغلي دى چي يوسري چي بيت الله ته تقي و حضرت الامام ته ت وويل چي نه پيه
 نيه دريقت د بيت الله شريفي کعه دعا وکړه امام اعظم ورته وفرمايېده چي ته دغه دعاء
 ورته په وخت د ليدلو د بيت الله شريفي اى الله ته زما دعاوي قبلوه نوکه دې دغه دعاء خدائي
 ونه ځي ته به د ابد د پاره منجابه الدعوات وگرځي مجرزيلى. انظر ايها الناظر الى غزاة علم
 ابي حنيفة الامام الاعظم رحمه الله. فقال المصنف:

ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ مُكَبِّرًا مَهْلًا رَافِعًا يَدَيْكَ كَمَا
 وروسته تر ليدو د بيت الله او دعا گانو، بيا نو مخامخ روان سده د حجر اسود پر خول لاسونه پورته ونيسه

فِي الصَّلَاةِ وَضَعَهَا عَلَى الْحَجْرِ الْأَسْوَدِ وَقَبْلَهُ بِالصَّوْتِ
 لکړه لمانځه يعنې په افتاح کي او الله اکبر ووايه اود واره لاسه کښيږده پر حجر اسود باندې او حجر
 اسود مخ کړه بيله اولاند مجيد وپه وخت، قال المصنف:

فَنَزَعَ جَزَعًا عَنْ ذَلِكَ الْآيَاتِ إِذْ تَرَكَهُ وَمَسَّ الْحَجَرَ
 ځي خپله عاجزه سودمذ کړه ډول د حجر اسود د مجيد و غځه لکه چي اغلب په موسم کي د حج دا حجر

بَشَى وَقَبْلَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ مِنْ بَعِيدٍ مُكَبِّرًا حَامِدًا مُصَلِّيًا
 ست. نو دې پرېږدي هغه قسم خپول، ولي چي په هغه ډول مجيد وپه سبب د پرازدحام
 خلک انزاره ول راچي او د خلکو
عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انزاره ول خو حرام دى او حجر
 اسود مجيد ست دې. در و ليش واي چي نه گمان نه کور چي په موسم کي د حج يا په ورځ کي

خلک حجر اسود بيله پوره انزاره د خلکو دى خلک مه کړي، او عوام کا الا نعام خويه په داسي وجه
 مه کړي، چي يو پر بيل سپريږي، او يو بيل سره کشوي نوبه مه کړي او ورته کارځو
 يقيناً حرام دى، او عوام په دې فخر کوي چي نن په طواف کي مي په هر شوط کي حجر اسود
 مه کړي، فالحنذر الحذر.

مصنف وايي، که اوله طريقه بي انزاره نه وه ممکنه نو دى په يوشن لکه پتوييا لکه حجر اسود
 مه کړي او بيا هغه شي مخ کړي او هغسي هم نه وه ممکنه نو دې لري اشار دى ورته وکړي په
 لاسونه، پر داسي الله اکبر ويونکي بروي، اولاً الله الا الله ويونکي بروي، اود هر دويونکي به
 وي پر نبي عليه الصلوة والسلام باندې، در و ليش وايي چي د ډېر ارزو حام په وخت کي دغو
 شيانو د ونيلو وقوف اودريده هم وسري ته نه ميسره کيږي کمايدل عليه التجربه، بلکه يې
 دى الله اکبر درې وار ونيلو فرصت چي سري پيداکړي ډېر خوشحالي به وي. وَهَذَا لِمَنْ لَمْ يَنْفُ

ثُمَّ طَفَّ اخْذًا عَنِ يَمِينِكَ مِمَّا يَلِي الْبَابَ مُضْطَبِعًا
 بيان طواف شروع کړه چي شروع پر راسته اړخ کوي چي دروازي ته د کعبې شريفي خړمه وي، اومضيق

وَهُوَ أَنْ تَجْعَلَ الرِّدَاءَ تَحْتَ الْإِبْطِ الْأَيْمَنِ وَتُلْقِي طَرَفَهُ
 بېروي، اضطباع دى ته وايي چي پتو وگرځوه لاندې تر راسته نېغل اود واره طرفه به پر چپه اوښه

عَلَى الْأَيْسَرِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ دَاعِيًا فِيهَا بِمَا شِئْتَ
 واچوي او طواف دى او شوطه وکړه په داسي حال کي چي په او شوطه کي دعا کوه هغه دعاي چي

ستا خوښه وي يعنې تعيين د دعاء نسته او طواف
وَطَفَّ وَرَاءَ الْحَظِيمِ کوه د حظيم د باندې، **فَكَائِدَهُ** حطيم
 مشتق د حطم غځدې په د قطع دغه توبه ده چي شکل د دال لري د بيتي شريفي غځه ده، د
 جاهليت په وخت کي قرئين جلا کړيده، ولي دوى هغه روپي سر جمع کړي وي په هغو روپو

مکمله کعبه پر قوا عدود ابراهیمؑ نه جو پریده نود غه توتیه به جلا کړه او ټوله حطیم دکعبی شریفی جزء نه دی بلکه په قدر د شپږ وگړو دده، موجود دیوال څخه دکعبی جزء دکعبی دی،

په روایت د مسلم د عائشه رضی الله تعالی عنهما څخه،

یوینتنه: نو په دی صورت کی حطیم باید مربع وائی لکه کعبه شریفی نو پر دغه شکل دال ولی دی، درویش وائی چې په غایت البیان کی وائی چې قبر د هاجر او اسمعیل علیهما السلام په حطیم کی دی آه نوز با خیال دادی چې حطیم ته چې دونه فراخی ورکړیده، او پر شکل مذکور جوړ سوی دی په قدیم الزمان کی د پاره ده مراعات د دغو قبرو لکن په مرور د زمانی هغه دوه قبره محو سوه اود حطیم جزء وگرځیدله. **والله اعلم بالصواب**

اوپه حدیث شریف کی راغلی دی که چا خبرا وکړه په حطیم کی هغه چاته چې پرده فی ظلم کړی وو هغه به خدای د هغه ظلم په وجه ټوکر ټوکر کړی، بجز در، عزه **فائدې:** د قانون دی چې تجربه ددی قانون شاهد عدل دی چې هر دعاچی سړی به په معنایه پوهیږی په هغه دعا کی حضور، د نړه او هم رقت د نړه او هم عجز او انکسار ډیروی تر هغه دعاچی سړی به په معنایه پوهیږی. اود اهرم شرعی مسئله ده چې هیڅ الفاظ ویل بیله فهمه ده معنا ثواب نه لری. بیله الفاظ قرآنیه و و مبارک وو، نو بناء علی هذا هر حاجی دی په ټولو شوطو کی د طواف دکعبی شریفی او یا په اشواطو کی د سعی بین الصفا والمروة پخپله مو، فی ثربه دعا کوی، ولما چې هر حاجی ته خپل ضروریات او حاجات چې په دربار کی د خدای جل جلاله یو عریضه وی سبه معلومی او اوند ده معلومه چې په عربی دعا کی به دعاچی ټوله خصوصی حاجات در سره سې او کڅرنګه! لهدامصنف وویل داعیاناً فیها بما شئت، اود ټولو کنا بود فقهی شریفی دغه مسئله ده،

التفریح

بعض مناسک په پښتو او بعض په فارسی یا اردو، چې بعض ملایا نو جوړ کړی دی هغه مسائل د حج اود عمری اود فرائضو، واجباتو، سننواو جنایا تو، وغیرها چې په دغو ثواب لیکل دی د هغه مؤمن ډیره شکریه وایو، اود ایولوی خدمت بولود خپل قوم او هم ټولو د پناه، لکن دوی چې وائی: د شوط اول داد عاده، اود شوط ثانی داد عاده، و هکذا داکو لاندې شوی!

خواننده علوم د آلمان کوی چې د اشطوبونه بیله د غود عا کانونه دې صحیح نو ځکه دوی په طواف کی اوپه سعی کی هغه د مناسکور سالی وخت نیولی وې، او طواف یا سعی کوی، اوپه دوران کی د طواف چونکه دده سترګی په مناسک کی دی د حاجی په ډکه ووهی اود بل حاجی پر پښو ور وختی، حتی گاهی بنحیه په ډکه ووهی، اود حاجی په سترګی کی نه ور بیخ د اوښکو معلومیږی، اونه فی پرا عضاء ظاهره ووباندی د عجز او انکسار او خشوع او خضوع علامی معلومیږی.

یوینتنه: مطوفان چې د حاجیا نود تعلیم د پاره معلما نوم مقرر کړی وی هغه ټوله خوږه عربی ثربه دعا کوی **جواب** هغه د غود عا کانونه معنایه پوهیږی، نو که ته ای حاجی د غمی به چې هم په عربی الفاظو پوهیږی او ویلای ئی هم سې، او هم به په معنای پوهیږی نو خو پر اعلی! او که صرف الفاظ ویلای سې، نو پخپله مو، فی ثربه ټوله حاجات خپل درېب العزت په دربار کی په ټولو شوطو کی د طواف یا سعی عرضوه **والله الترفیق**،

وَأِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَسْعَى بَيْنَ الصَّافَا وَالْمَرْوَةِ عَقِبَ الطَّوْفِ
او که ستا اراده وه چې تر طواف وروسته سعی په مابین کی د صفا او مروه وکړی نور مل وکړه پر دې

فَارْمِلْ فِي الثَّلَاثَةِ الْأَشْوَاطِ الْأَوَّلِ وَهُوَ الْمَشْيُ
اولو شوطو کی چې اول دی، او رمل څه معنا ده تګ دی په طواف کی چا بک، سه د ټپور، ولود او بزو

بِسُرْعَةٍ مَعَ هَرِ الْكَتِفَيْنِ كَالْمِبَارِزِ يَتَبَخَّرُ بَيْنَ الصَّفَيْنِ
لکه یو سړی چې جنگ ته د کافرانو ورتی، نودی په سبه فخر ایا فی پیه مابین کی د دو و صفو د ملایانو

فَإِنْ رَجَمَهُ النَّاسُ وَقِفْ فَإِذَا وَجَدَ فُرْجَةً رَمَلْ لَابِدَلَهُ
او کافرانو گرتی، او که چیری د خنګو په اړه د حام کی راغلی نودی ودریږی، نه وخت چې فرجه اولار پیدا

مِنْهُ فَيَقِفُ حَتَّى يَقِيْمَهُ عَلَى الْوَجْهِ الْمَسْنُونِ بِخِلَافِ

سوه بيا دی رمل شروع کری اوچاره نسته تالو درمل نخه تاجی ته وکری طواف په طهره منونه باندی

اسْتَلَامَ الْحَجْرَ الْأَسْوَدَ لِأَنَّ لَهُ بَدَلًا وَهُوَ اسْتِقْبَالُهُ وَ

اوغورف سرکوبو حجر اسود ولې دهغه استلام د پاره دی نه در پری، ولې چې مسه د حجر اسود بدل لري چې هغه

نخامخ ورته دریدل دی اومه کوه ته

تَسَلَّمَ الْحَجْرَ كُلَّمَا مَرَرْتَ بِهِ

یعنی کی د مسجی امکان وویله اناره د خلکو، او چونکی رمل بدل نه لري نوخوله مخواه به ورته در پری

در ویش ولې چې نزدی داختر په ورځو کی به په ډیره مشکل به حاجی پر وجه منونه یعنی درمل منو

به طواف کوی که خرم ورته ودر پری چې په ساعتوسا غتوبه حاجی پر چا پک تنگ اوبی بنورولو

به قدرت پیدا کوی، وَاللَّهُ اعْلَمُ بِالْأَقْوَالِ: یوه سه: چې دارای په قید نفل طواف خارج سو، ولې تر منځ وروسته

مسئله: درکن یما فی مسه کول ښه کار دی لکن په ظاهر روایت کی سنت نه دی، اورکن

شام، وعراقی چې د خطیم پرځوادی نه دی مسه کوی، ط، فَتَالُ الْمُصَنَّفُ:

وَيَحْتِمُ الطَّوَافُ بِهِ وَبِرَكَتَيْنِ فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ

اوما چې دی طواف ختم پر مسه کولود حجر اسود کوی، او په دوه کت لمونځ کولو په مقام ابراهیم

السَّلَامُ أَوْ حَيْثُ تَلَسَّرَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَادَ فَاسْتَلَمَ

کی یعنی هغه ته نزدی، او یا هرځای د مسجد حرام نخه چې ده ته ممکنه او اسانه وی یعنی که پر مقام ابراهیم

الْحَجْرَ وَهَذَا طَوَافُ الْقُدُومِ وَهُوَ سُنَّةٌ لِلْأَفَاقِ

انزهام وو او پله دوه راکته لما نخه دی بیرته راسی حجر اسود ته او مسه دی کری یعنی یا لاسونه

دی ورته پورته کری که انزهام وو، اودی طواف ته طواف قدوم ولای، اود اطواف سنت دی هغه چا

لر چې د اطرافو نخه راغلی وی یعنی تمکی سړی ته سنت نه دی **فَائِدَةٌ**: مقام ابراهیم

په قول د طحطاوی د هغی ډبري نوم دی چې ابراهیم علیه السلام به کاهي کاهي دهاجرې اودده

نړوی اسمعیل علیه السلام وملاقات تر رافې چې ده په امر د سارې چې دده بله لای وه د امرو او نړی

په خالی شیل کی دمکی چې هلته نه انسان وو اونه اوبه وی پری ایښی وو او بیا په هغه ځای کی خدا

د زهر مخا پیدا کړی اونوی خلک هم دلته اباد سوه نوچ دی پر اوبن سپور راغلی پر دغه ډبري لایښه

کښیښوول راتابه سو، اوچې سپریدی به هم به ئې پر دغه ډبره لښه ایښووله او سپریدی به

نوقدری دده مبارک قدمونه په هغه ډبره کی پیدا سوه او اوس هم سته، او بعض فقهاء ولای

چې مقام ابراهیم هغه ډبره ده چې ابراهیم او اسمعیل علیهما السلام خدای جل جلاله امر کړی

چې زما د عبادت د پاره هغه ځای ته چې جبرئیل م، ورننوولې وویوه خونو جوړ کړه، نودوی

چې په بناء دکعبی مبارک کی لاس پورې کری نوتره هغه وخته پوری چې ددوی لاسونه دیواله ته رسیده

خوډ پری اوختی به ئې پرایښوولې، اوهرگاه چې دیوالونه لوړ سوه اوددوی لاسونه نه ورسیده

نوخدای دی امر کړی چې پر دغه ډبره ډبري یاختی در سره اخله دا ډبره په قدرت د خدای

پورته کیږی ترڅوچې ته هغه ډبري اوختی پر دیواله دکعبی شریفی ایږدی او بیرته به کرار کرار

راکښته کیږی وهکذا خوچې دیوالونه دکعبی شریفی پور کيږی نوپه دغه ډبره کی پردی تقدیر

هم ښانه د قد مینود ابراهیم پیدا سوه او اوس هم سته،

فَائِدَةٌ: بیت الله شریفه د ادم علیه السلام تر نزول وختکی ته د مخه ملائکه وو

جوړه کړی وه، قَالَ اللَّهُ: اِنِّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ الْآيَةُ: بیا په طوفان

نوح علیه السلام کی خرابه سوه او تر خرابه ورو لاندی سوه، او بعض ولای چې اسما نوت ته نقل سوه

خوپه هر صورت په نوی بناء سوه د بیت الله شریفی خدای پاک ابراهیم اوددوی نړوی اسمعیل

علیهما السلام مامو کړه هغه چې بیت الله انر سرنو تعمیر سوه **فَائِدَةٌ**: د توارنجو

اسلامیه وو په کتابو کی ولای چې دکعبه شریفی موجوده بناء چې حجاج بن یوسف کړیده،

۱۵ پنځلسمه بناء ده.

فَكَائِدَهُ مقام ابراهیم به قدیمه زمانه کی به کعبه شریفه پوری متصل پروت وو
د دروازی و راسته طرفه: **وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَاتَّخَذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى**
نوخه وخت چی طاعتین دیریدله او مصلین اودوی نه سره حائیدله نویه مقام ابراهیم طواف
دعای نخه یولندان گوینه دهنداروپه بنیینه کی کنبین ددرویش داو لو حوییه وخت
کی هم مقام ابراهیم تر مضاف دبانندی وو: **نَوْحًا** چی به طواف وکری نود مقام ابراهیم سره
فی دوه رکعت دطواف ادا مکره رفته رفته چی حاجیان دیریدله او مضاف تنگیدی نوم مقام
به به مضاف گدو کری، حتی چی هم اوس مقام ابراهیم تخمینا به مابین کی دمضاف دی:

جَابِلُ عَوَامٍ

چی دایه اوریدلی دی چی دوه رکعت دطواف مقام ابراهیم سره ادا کیری، نوپه
عین مضاف کی پر لمونخو و لاروی چی طاعتین یه ترشا او مخ تیریری، اوگا چی چی وی پر سجده براته
وی دطائف فکره وی پر سر قیسه و کنبیری، اوگا چی خوکه سره ملگری وی اوترا سوپ
سره نیول وی پر لمونخو کونکو سپیره کوی اود طاعتانو نخه به ساق، داددوی ناپوهی ده، ولی دوه
رکعته لمونخ دطواف به توبه حرمر شریف کی روادی، دادعواموپر موجوده نقشه دغسی
لمونخ مکروه دی، بلکه به بحر رائق کی واٹ چی به حرمر شریف کی صرف دغه لمونخ افضل دی کی
به اطاق کی وکری هم روادی ترهغ چی به بل طواف دشو به اراده نه لری اوکی بل طواف ته اراده
وه نود: ول طواف لمونخ علی الفور لانه دی، اوکه بل طواف به نه کاوه چی وطن ته ولا رپی
هم دغه دوه رکعت کولای سی ولی چی دا واجب علی التراخی دی.

فَكَائِدَهُ: دغه اول طواف ته لکه چی طواف قدوم راقی طواف الخیه و طواف اللقاء او
طواف اول العهد به هم بولی کذا فی العنایه **فَكَائِدَهُ**: وروسته تردوه رکعت د
طواف هغه دعای چی ادر علی نبیا وعلیه الصلوٰۃ والسلام نخه منقولده دپره نریا اوجامع اوپه
نره پوری دعاده، او هغه داده: **اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ تَعْلَمُ سِرِّي وَعَلَانِيَتِي قَابِلٌ مَّعْدَرَقِي**
خدایه ته خبرت نریا به پست حال اوپه بشکار حال ته قبول کی نهما عذر یعنی چی دگنوه به بارکی
سوال دمغفرت دی: **وَتَعْلَمُ حَاجَتِي فَاَعْطِنِي** «اوتو خبریه نهما به حاجت توتو نهما حاجت را پورکی

چی خیرد دنیا و اخرت دی، **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ اِنَّمَا نَابِیَا شَرِّ قَلْبِي** «خدایه زه ستانخ سوال
کومرداسی ایمان چه کده وی دنره سره نهما یعنی نوع د نفاق نوی پکینی، **وَلَقَدْ نَابِیَا صَادِقًا**
اَعْلَمَ اَنْتَ لَا یُضِنِّي اِلَّا مَا كَتَبْتَ عَلَیَّ، اوز ستانخه غوارم درشتیا گوینین ستا برارو چی
هغه نودادی حتی چی زه پوه سره دی سره چی ماته نه رسیدی یعنی دمصابو نخه مگر هغه خه
چی تابه انری قتله پر ما لیکلی وی، یعنی دهغو نخه دخلاصون لارنسته به هیخ جیله،
«وَالرِّضَاءُ بِمَا قَسَمْتَ فَتَدْعُرْتُ لَكَ» او خدایه زه دتا نخه رضا غوارم به هغه خه چی
تا زیا به قسمت کی لیکلی وی، به حدیث شریف کی راغلی دی چی خدای پاک ادر علیه السلام
ته چی راواستولی: ما و بخبلی عمومی بخبه می کزیده و تاته، او هیخ خوک ستاد اولادی نخه
به ماته درخواست و نه کری پر مثل ستاد درخواست مگر نه به بخبم گنهونه ده هغه، او
به دستی و رکوع هغه شی چی درستی چار و غزوی، اوداچی دنیا به وده ته داسی کمر چی ددی
پزه به سپیره وی یعنی، **مِنْ حَيْثُ لَا یُخْتَصِبُ**، چی دده به گمان نرویی، که خهم دده اراده و هغه
دنیا بی شبی ته نه وی، عز، در، **وَقَالَ الْمَصْنُوعُ**

ثُمَّ تَخْرُجُ إِلَى الصَّافَا فَتَقْعُدُ وَتَقُومُ عَلَيْهَا حَتَّى تَرَى الْبَيْتَ
بیابه نوبته و نری دحرمر شریف نخه صفا وغره ته یعنی پر باب الصفا باندی او و پور، ته به سی او و

فَتَسْتَقْبِلُهُ مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا دَاعِيًا وَتَرْفَعُ
به دریزی پر صفا ترخو چی ته وینی بیت الله نوبه مخامخ و دریزی و هغه ته به داسی حال کی چی
الله اکبر به واه، **اَوَّلًا اِلَهِ اِلَّا اللهُ** به وائی او تبلیه به وائی
يَدَيْكَ مَبْسُوطَتَيْنِ اود رود به وائی اود عابه کوی یعنی هر خه چی دی خوبنه
وی، اولاسونه به هم دواره پور، ته کوی سره خلاص، **بِپُوهَسَه** چی ما به بار بار وایی
دی چی دعاء بخپل مور فی ثربه کول دیر حضور دنره را ولی خوبیا هم، یعنی پر شرح کی دکنزد اجمع
عربی دعا را وری ده: **لَا اِلَٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهٗ الْمُلْكُ وَلَهٗ الْعَمْدُ يُحْيِي**

وَيُتَى وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِ الْخَيْرِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» در ویش وای چو غه کلمات که خه پیری بنوی کلمات دی، لکن عبارت دمصفه دیرجا مع دی ولی چی مصنفه الله اکبر ولی اوده تلبیه ویل اودرود ویل، اویا د حاجت خیل غوینتنه هم نریا ته کپیده، نوکه دغو کلماتو سره دمصفه عبارت هم مراعات و می دیر به نریا وی لکن دانه دام پیر وخت کی دونه اوندی و لاری ته اود عا ووت به خلک سهری نه پیرید دی، کما یدل علیه التجربة فی هذا الزمان

ثُمَّ يَهْبِطُ نَحْوَ الْمَرْوَةِ عَلَى هَيْئَةٍ فَإِذَا وَصَلَ بَطْنَ الْوَادِي بِلَه صفا غخه حاجی دی ددغه غره غخه کینته سی و طرفته دمروه دغره، په سکون او اطمینان

سَعَى بَيْنَ الْمَيْلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ سَعِيًّا حَيْثُ إِذَا تَجَاوَزَ سر نوجی دی ویر سیری نس دهغه شیلو ت بیادی غغلی په مابین کی دغودو و میلا نوجیه

بَطْنَ الْوَادِي مَشَى عَلَى هَيْئَةٍ حَتَّى تَرَهْغَه شِيلِي چی تیر سی نویا دی معتاد تگ په سکون او اطمینان سره کوی، در ویش وای چی په اولو کلو کی چی مونج ته تلوشیا پیر دغه نمای کی دغودو و میلا نو ترمابین شیلوه وه چی په هغی کی به شگی وی اود پیر کینته وه. او اوس خونه شیلو سته اونه شگی اونه جور والی صرف دغره دوه بیله پردوا و طرفویه په نرغونه رنگ وهلی دی چی حاجیان هلته چا بلک چا بلک غی ولس. وَكَانَ الْمُصَنَّفُ:

حَتَّى يَأْتِيَ الْمَرْوَةَ فَيَصْعَدُ عَلَيْهَا وَيَفْعَلُ كَمَا فَعَلَ عَلَى حَتی چی وری چی دمروه غره ته نو پیر هغه دی ویر پور ته سی او موری دی هم هغه کارونه وکری

الصَّفا يَسْتَقْبِلُ الْبَيْتَ مُكَبِّرًا مَهْلًا مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا لکه پر صفا چی کوی و صفا منج و بیت الله شریفی ته دی و در پیری، الله اکبر وی و وای

وَاللَّهُ إِلَّا اللَّهُ دى وولای تلبیه دى وولای درود د وولای د مادی کوی لاسونه دى خلاص بنوی وی و طرف ته ده اسمان اود انوبوشو ط سو **فَكَيِّدُهُ** مصنف چی دغه عبارت اول وولایه و یفعل آه نود غه وروسته عبارت ته یستقبل آه ضرورت نه وو خونتوله په صفا کی تیر سوه اللههم الان یقال اورد ها لمزید التوضیح وللمبالغة فی بیان افعال الحج

دَقِيقُهُ مصنفه د صفا پیر و قوف کی داسی و ویشله حتی شری البیت آه اود مروه پیر و قوف کی هغه عبارت نه را وری صرف دایر و ویشله: یستقبل البیت ولی چی دمروه غخه بیت الله شریف نه معلوم پیری، چی په مابین کی بناوی دی نو صرف وجهت ته دکعبی دی مخامخ سی کی غره نه وینی، **مَسَّكُهُ** پیری مسئلی کی چی د صفا غخه تیره و پوری یوشو ط دی دانه مونج د تیر لو حنیفیا نومذ هب دی مکر فقیه ابو جعفر الطحاوی وای چی دمروه غخه چی بیر ته صفا تر راسی نویوشو ط دی، نو ۱۴ خوارلس واره سعی غواری د فقیه مذکور دلیل اود هغه جواب په بحر، ایق او عنایه کی مطالعه کړی. وَكَانَ الْمُصَنَّفُ:

ثُمَّ يَعُودُ قاصِدًا الصَّفا فَإِذَا وَصَلَ إِلَى الْمَيْلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ اوبادی را وگر چی دمروه غخه په قصد د صفا او وروخت چی ویر سیری میلینوا خضر بنو نودی

سَعَى ثُمَّ مَشَى عَلَى هَيْئَةٍ حَتَّى يَأْتِيَ الصَّفا وَيَفْعَلُ بیا دی چا بلک سی، چی تر هغو تیر سی، بیا دی نو د عادی تگ کوی، حتی چی صفا ته ویر سیدی

كَمَا فَعَلَ أَوَّلًا وَهَذَا شَوْطَانِ فَيَطُوفُ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ بیا دی نو پر صفا هغه کارونه وکری چی اول و لریه کړی وه، اود اود هم شوط سو، یعنی خلافاً لابی جعفر الطحاوی ولی چی هغه وای چی صفا ته چی بیر ته راغلی نویوشو ط پوره سو کما مرافا

يَبْدَأُ بِالصَّفا وَيَخْتِمُ بِالْمَرْوَةِ وَلِسَعَى فِي بَطْنِ الْوَادِي نو اوه شوطه ته پردغه ډول پوره کړی،

حتیٰ چی شروع د طواف د صفا غنہ کیری او ختم یر پر سر و کیری، او چاکر
فِي كُلِّ شَوِّطٍ مِنْهَا تگ په کوی په نس کی دشیلی په هر شوط کی، په حجره اتق کی وائی
 جی چاکر وائی په شیلی کی په هر شوط کی سنت خودی لکن په ترک سره په شی یعنی دمر یا صدق نه
 لازمیری آه **فَسَالِ الْمُصَنَّفُ:**

ثُمَّ يُقِيمُ بِمَكَّةَ مُحَرَّمًا وَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ كُلَّمَا بَدَأَ اللَّهُ وَهُوَ

بیادی نویسی چی حاجی وی په مکه مکرمه کی احرام بندہ او طواف بیت الله دی کوی هر وقت
فَضْلٌ مِنَ الصَّلَاةِ نَفْلًا لِأَفَاتِي چی دده حوښه وی او طواف نفلی
 سړی لو، ول چی نفلی لمو غونہ خودی په وطن کی هم کولای سی چی
 او د طواف خود او محدودی شی او ور چی دی، **فَسَالِ الْمُصَنَّفُ:**

فَإِذَا صَلَّى الْفَجْرَ بِمَكَّةَ ثَامِنْ ذِي الْحِجَّةِ تَأَهَّبَ لِلْخُرُوجِ

سویا چی ده لونیج وکړی د سحار د اتق ور چی د لوی اختر د مياشتی نو خان دی اراسته کړی و لوت

إِلَى مَنَى فَيَخْرُجُ مِنْهَا بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَيَسْتَحِبُّ

د منی نودی ووزی د مکی غنہ لپل را ختلو د لمر، او مستحبہ داده چی د ماښین لمونځ دی په منی

أَنْ يُصَلِّيَ الظُّهْرَ بِمَنَى وَلَا يَتْرُكُ التَّلْبِيَةَ فِي أَحْوَالِهِ

کی وکړی. او تلبيه دی نه پریردی به هېڅ وخت د وختو کی مگر نه په طواف کی یوه سه

كُلِّهَا إِلَّا فِي الطَّوَافِ چی منی په پنجوا زمانه کی دیوی ترڅپ

په اوسنی زمانه کی بند بنایسته ښار دی او منی په حریم کی داخله ده، حج، در،

وَيَمْكُتُ بِمَنَى إِلَى أَنْ يُصَلِّيَ الْفَجْرَ بَعْلِسَ وَيُنْزِلُ

او حاجی دی در تگ کوی په منی کی تر مغرب د نهم دور چی د سحار لمونځ دی په تاریکه کی وکړی او

يُقَرَّبُ مَسْجِدَ الْخَيْفِ دده نزول باید قریب و مسجد خیف تر وی چی هغه په

اوپه پنجوا زمانه کی زما بیاد دی صرف د قبلی پر خوا خو برنډی وی اوپه نور میدان کی د مسجد
 شکی اولری وی، ولس، **فَسَالِ الْمُصَنَّفُ:**

ثُمَّ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ يَذْهَبُ إِلَى عَرَفَاتٍ فَيُقِيمُ بِهَا

نور وروسته تر اختر د لمر یعنی د نه می ور چی ولاړ سی د عرفات پر خوا چی هلته و، سیدی

نودی اوری (هلته) او سیری، عرفات ته عرفه هم وائی چی نور دی د ډیر فرخه مبارک میدان

چی په وستی زمانه کی چی تعداد د حاجیانو کاھی وشل ۲، کله ته ور سیری د اتق حاجیان ب

از د حامد پ هغه مبارک میدان ځاییری، **فَسَالِ الْمُصَنَّفُ:**

فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ يَأْتِي مَسْجِدَ نَمْرَةَ نوجی لمر زوال وکړی نودی

ته چی پر عرفات دیو مسجد نور دی، **فَسَائِدُهُ:** چونکه په اوسنی زمانه کی حاجیان

په لکودی اوپه مسجد نمړه کی یرا مکان د ځاییدو نسته، نو که څوک په خیمو کی لمونځونه وکړی

کور حرج نه وی ان شاء الله تعالی:

فَيُصَلِّيُ مَعَ الْإِمَامِ الْأَعْظَمِ أَوْ نَائِبِهِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ

نوجی مسجد نری ته ور غلی نودی لمونځ دی وکړی سره د لوی امامه چی د بیت الله شریفی امام دی یا د نائب

بَعْدَ مَا يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا وَيُصَلِّيُ الْفَضَائِلَ

شروع هغه حتی چی شروع د طواف د صفا غنہ کیری او ختم یر پر سر و کیری، او چاکر تگ په کوی

دماپنين لمونځ اود ماڻز ديگر لمونځ يعني په وخت کې دماپنين پسله دی چې امام دوی خطبی وواي چې په مابین کې جلسه وکړي، یعنی لکه دجې د لماغځه په یوه اذان دوه اقامت سر، **وَسَائِرُهُ** په بحر، اثنی کا وای چې مصنف چې دماڼز ديگر لمونځ ذکر کړي پس دماپنين د لماغځه څخه اشاره په ودي وکړ چې ۲ دوه رکعتے سنت چې دماپنين تر لماغځه وروسته دی هغه دی په مابین کې نه کوي او کول مکروه دي، نو نفل خوبه طريق اولی مکروه دی کما سیاقه

سَهَانَه فَاَيَّدَه

چونکه امام دحرر شريف په مذهب وهابي دی اود دوی په نزد تر عرفا هم سافر گنرله کړي، نوځکه دی دماپنين دوه رکعتے سرفريانه کوي اود ماڼز ديگر له یوځم دو رکعت اوزمونډ د حنفيانو په نيز سري هلته سافر بلل کيږي چې ددرو ۳ ورځو او شپو دپاره د کور ووزي، نوپه دی سبب زمونډ اقتداء په دغه ډی نده صحيح، ولې چې دامام لمونځ زمونډ په عقیده فاسد دی، ولې چې مونډ دی مقیم بولو اودی دوه رکعتے کوي. **يُؤَسِّنْتَهُ** بعض خلک بکه بعض ملايان وای چې د سعودی حکومت دپاره دمراعات دنورو مذهبوامامکه په ورځ دعرفات دبحار طائف ته یوزي چې دمافت دسفر عند الکیده، اودهغی خواڅخه عرفا ته راولي چې دی سافر وگرځي اولمونځ په دوه رکعتے بالاتفاق وگرځي. نوپیا ولې زمونډ لمونځ نه دی پسي رول! **جواب** وهابيان خپل مذهب بولي اوپه مراعات کې د مذهبهم ډیر چې دی نوگان نه کوم چې دوی په داسی کوي، اوچا دهکومت دخواڅخه داسی گواهي بالمشافه نه ده ورکړي، نوپه به داوی چې زمونډ حاجيان دی دماپنين لمونځ سره د سنتوپه جماعت دماپنين پخپل وخت کې ادا کړي اوبیادی دماڼز ديگر لمونځ دماڼز ديگر په وخت کې وکړي. **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ**

وَلَا يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا بَشْرَ طَيْنِ الْإِحْرَامِ وَالْإِمَامِ الْأَعْظَمِ

اوجمع نده رواپه مابین کې ددغو دوو لمونځو مگر په دوه شرطه سر یوبه سري محرومي او

فَلَا يَفْصِلُ بَيْنَ الصَّلَوَتَيْنِ بل په بل لمونځ په امام اعظم پسي وي نوپه احرام سري جمع دلمونځونو سی کولای

اوکه په امام اعظم پسي نه وو ولاړ کهڅه لمونځ په جماعت کوي مثلاً په خیمو کې هغه ته هم جمع نه ده روا، اوجلا والی دی نه کوي په مابین کې ددغو دوو لمونځو په نفلو سره. **پوه سکه:** چې مراد د نفلو څخه زائد تر فرضو دی چې معنا عامه د نفلو ده نوراتبه سنت بعدی دماپنين دی هم نه کوي کما مر. **دِر، وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَأَنْ لَمْ يُدْرِكْ الْإِمَامُ الْأَعْظَمُ صَلَّى كُلُّ وَاحِدَةٍ فِي

وَقْتِهَا الْمَعْتَادِ اوکه سري ونه رسیدی و امام اعظم ته یا سهوا یا قصدًا، نودی هغه سري اداء کړي هرپود دغو دوو لمونځو څخه په معتاد وخت دماپنين اوبانديگر کې یعنی کې یواځي کاوه اوکې په جماعت کاوه. **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

فَإِذَا صَلَّى مَعَ الْإِمَامِ يَتَوَجَّهُ إِلَى الْمَوْقِفِ وَعَرَفَاتُ

نوي سري لمونځ وکړي سره دامام نومځ دی کې دموقف خوا ته، اوعرفات ټوله ځای د دریدو دی **كُلُّهَا مَوْقِفٌ إِلَّا بَطْنَ عَرْنَةِ** مگر نه د عرنه نیلي، **پوه سکه** ده حتی چې هم دا اوس عرنه وجانب غربي ته د مسجد نمره ور ضم سوي دی، **فَكَيَّدَهُ:** باجی دابن حبیب څخه روایت کوي چې عرفات ټوله دخل محکمه ده مگر عرنه په حریم کې دخله ده **وَقَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَيَقْتَسِلُ بَعْدَ الزَّوَالِ فِي عَرَفَاتٍ لِلْمَوْقِفِ

اوغسل دی وکړي وروسته تر زوال په عرفات کې دپاره دوقف دعرفات

وَلَقِيفُ بَقَرٍ جَبَلِ الرَّحْمَةِ مُسْتَقْبِلًا مُكَبِّرًا مُهَلِّلًا مُكَبِّرًا

اوردی ډیرې قریب وجبل رحمت ته مخامخ و قبلی ته په داسی حال کې چې الله اکبر په وایي

دَاعِيَا مَادَّ أَيْدِيَهُ اولان الله الا الله به وایي او تلبیه به وایي اود عاب کوي دواړه لاسونه به وټ اوپه ده نیولی وي.

پُوه سَه: چی جیل رحمت دیو کشنی غَره نور دی په مابین کی د عرفات، قال المصنف

كَالْمُسْتَطْعِمِ وَيَجْتَهِدُ فِي الدُّعَاءِ لِنَفْسِهِ وَوَالِدَيْهِ وَ
که بهیږي چی د چا غنډ و دی غواړي او کوشش دی کوی په دعا کی د پاره د ځان یعنی که اخروی شی غواړي

إِخْوَانِهِ وَيَجْتَهِدُ عَلَى أَنْ يَخْرُجَ مِنْ عَيْنَيْهِ قِطْرَاتُ

او که د نیوی شی غواړي، او د غرنګه د عا کوی دمو، او پلار د پاره یعنی خصوصاً چی دوی مزه وی او د پاره
د دوی غنډ دی هم دعا کوی، یعنی
مِنَ الدُّمُوعِ فَإِنَّهُ دَلِيلُ الْقَبُولِ که نسی د دوی غنډ وی او که دینی ورنه

وی چی ستوله مسلمانان دی، د رویش وائی چی عیلا و پرمو، او پلار، ټولو او فریب و ته اجماً لایا
تفصیلاً دعا کوی او د غرنګه هغه کانونه چی په وخت کی درخصت و حاجی ته به وصیت کړي
وی چی ماته پر عرفات دعا وکړو، نو که تفصیلاً نه وي ممکنه اجماً لایا دعا خودی ورنه وکړي، او حاجی
دی کوشش کوی چی یو څاڅکی د اوښکو تر دواړو سترگو توی کړي، ولی دغه اوښکی د لیل د
قبلید و د دعا دی، قال المصنف:

وَيَلْخُ فِي الدُّعَاءِ مَعَ فُقَّةِ رِجَاءِ الْإِجَابَةِ وَلَا يَقْصُرُ فِي

او یر دی ټکیز دی و خدای ته په دعا کی یعنی په بار بار دی درخواست ورنه کوی، سه د کلکی عقیدی

هَذَا الْيَوْمِ إِذْ لَا يُمَكِّنُهُ تَدَارُكُهُ سَيِّئًا إِذَا كَانَ مِنَ الْآفَاقِ

د قبلیدو، او حاجی به په دغه وړم کی کوتاهی نه کوی په دعا گانو کی، ولی چی دی ورنه چی پیداکولی
بیا ممکن نه دی، او خصوصاً هغه کسان چی د اطرافو څخه د عالم راغلی وي، ولی چی د افاقیان په خپل
عمر کی یو چی نصیبی دی سببه چی مرګ نه دی معلوم او د وهر وارد چی قدرت هم نه دی معلوم
اللهم اغفر لوالدیني ولکاتبه کتبه احقر فضل الحق حقاً فی بقوله ۲۵-۴۰۲۳هـ

وَالْوُقُوفُ عَلَى الرَّاحِلَةِ أَفْضَلُ وَالْقَائِمُ عَلَى الْأَرْضِ أَفْضَلُ

او د ریدل په دغه ځای کی پر اوښ وغیره سپور، افضل دی، لان رسول الله صلی
مِنَ الْقَاعِدِ الله علیه وسلم كَانَ رَاكِبًا عَلَى الثَّاقِفَةِ فِي هَذِهِ الْوَقْتُ، او بیا چی ولاړ وی
پر ځمکه افضل دی تر ناست سړی پُوه سَه: چی په اوسنی وخت کی وقوف علی الارض
سالمه دی کما یدل علیه التجربة که څه هم بعض اعرابو دی ورنه چی د پاره ډیر ښائسته کړی او ښان
د رولوی وی، د پاره د اجرت لکن په سبب د ډیر والی د اجرت ډیر کسان نه پر سپر پیږی او که پر
سپاره هم سیل او میل د پاره وی نه د پاره دعا او عجز او انکار، قال المصنف:

فَإِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ أَفَاضَ الْإِمَامُ وَالنَّاسُ مَعَهُ عَلَى هَيْئَتِهِمْ

نو چی لمر ولوی دی نو دی را تاسی امام او خلګ دی ورسره وی په سکون او اطمینان سر،
فَكَئِدَهُ: په اوسنی وخت کی حاجیان په لکو پر عرفات جمع وی، نو هغه د امام حال
معلومیږی نو صرف په علامه د لمر ولویو خلګ پوهیږی چی د افاضی وخت دی، او د اهر
پیار له چی که حاجی تر غروب د لمر هلته ولاړ وی بیا به تر مزدلفی پورې په مشکله موته پیداکوی
ولی چی د معلما نوبان دماز ښکړه لمانځه په وخت کی بیا د ک سی بیان په مابین کی او نه پر سر ځای
پیداکیږی، او د کراف ټکیان ډیر اجرت غواړی نو سړی مجبور دی چی پر ښو به مزدلفی ته ځي
او د ادرګ میله لاره ده د ښځو او سپین بربرو او د نارو غوکسانو د پاره لوی حرج دی، او بل دا
چی د عرفات د ډګر څخه بیخي ډیر سرکان وتلی دی نو نا ولده حاجی ته پوهیږی چی کور سړک
د مزدلفی دی سرگردان گرځي، نواسانه کار د اوی چی حاجی که په امام اعظم پیږی دواړه
لوڅوڅنه یو ځای کړي و خودیرا علی او که د ماښین لرونځ په څیمه کی وکړي نو د هغه لمانځه ورنه
دی په وقوف او دعا گانو شروع وکړي، او بیا وروسته دی دماز ډیر لرونځ دی په اول وخت
کی وکړي، او بیا دی دعا وی، تکبیرونه، کلمه طیبه، تلبیه، ډیر وږ وائی، او چی لمر لښه لویو
ولاړ وی د معلما نوبه موته را نو کی چی د دوی د ځیمو مخ ته ولاړ وی او حاجیان په کښی

سیریری دی دے ٲای په کبی ونښی، او هلته په موټر کی دی ٲم خپل ودعا کا نوته ادا موزکړي
 یو خود مزد لڼی دلاری د ٲښود تګه اوسر گردانی څخه خلاص سو، او بل
دوی فایدی افضلیت دوقوف علی الدابة هم لاس ته ورغلی ولی چی موټران
 په عصر حاجر کی لکه اوبنان د عصر قدیم دی، **سوال**: په دی موټرانو کی چی سری دونه
 وختی سپور سی نو خوی د عرفات څخه قبل غروب الشمس وب سی، او خروج قبل الغروب خومکړه
 دی **جواب**: موټران په دغه وړځ پر عرفات په نرودی، ووتلو لاری ٲیځي مشکله
 وی حتی چی دومره وختی هم سپور سی نوکه دما څښتن دوخت تره اخلید وپوري د عرفات وونړي
 ٲیو به ٲه ولاړه وی

فایدہ: دا ٲوله ما څر د ٲښخواود سپین ٲیرو اونا جوړو اونا ولده خلکو دپاره ٲښ
 ذکر کی، ورنه چی سری کرار کرار پر ٲښوروان وی اود غروب سره د لر ځان د عرفات و با ٲی یاڅه
 وروسته ویا چونکه ٲرقوی خلک دمزد لڼی پر لار روان دی هم په هغوی ٲی روان وی که څم
 ستری سی خو ٲواب به په ٲیرو وی، **فتا** المصنف:

وَإِذَا وَجِدَ فَزَجَّةً لَّسْرَعُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُؤْذِيَ أَحَدًا وَ

یاوچی حاجی که سپور وی او که ٲیاده ٲید اکر ی ځلامه نودی چا ٲک چا ٲک په کبی روان سی، بیله

يَحْتَرِزُ عَمَّا يَفْعَلُهُ الْجَهْلَةُ مِنَ الْإِسْتِدَادِ فِي السَّيْرِ

دی چی امر روانی ٲیو د کوو ولسو و ٲیو ٲاښه، او حاجی دی ٲره ٲزکوی د هغه کار څخه چی جا ځلان

وَالْإِزْدِحَامُ وَالْإِذَاءُ فَإِنَّهُ حَرَامٌ

ٲیو ٲی ولسو او ٲیو د کوو ولسو تر ازار ووی ولی ورته فعل خو حرام دی، **فتا** المصنف:

حَتَّى يَأْتِيَ مَزْدَلِفَةَ فَيَنْزِلَ بِقُرْبِ جَبَلِ فَزَجٍ وَيَرْتَفِعَ

اود عرفات دی راروان وی خو ٲی رانځی مزد لڼی ته نودی وار په وی نژدی وغوړه چی

عَنْ بَطْنِ الْوَادِي تَوْسَعَةً لِلْمَارِثِ

چي دفتح په نامه ٲیادیری
 او ٲورته دی واوړوی تر نس د شیلی ٲاچ فراخی، اسی ٲرخلو چی په شیله کی تیر ٲیږی،
ٲیوه سته: چی د عرفات ٲای اود مزد لڼی سردی اونا ولده سری په دی نه ٲوهیږی چی عرفات
 ٲیږی خلاص سو، اومزد لڼه د کومه ٲای څخه شروع کیږی، لکن د سعودی حکومت یو ٲیر
 په کار کړی دی چی غټی لوجی په نوشته کړی ٲر لکړ و لوړ په څی، ولی دی مثلاً داسی ٲر نوشته
 وی «منتهی العرفه و مبدء المزدلفة وهكذا بين المزدلفة ومنى وبين الحرم ومنى، نو
 حاجی د غولوحو څخه نه، کره کوی، **فتا** المصنف:

وَيَصِلُ بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَةٍ وَاحِدَةٍ

اوداء دی کی په مزد لڼه کی دما ٲنام اوما څښتن لونیځ په یو اذان سره او ٲه یو اقامت سره

یعنی داو ل لما څخه دپاره **ٲیوه سته**: چی د اجمع تاخیر بولی اودما ٲنام په لاخته کی به د

فتا ٲی نیت نه کوی ولی چی په دغه شپه کی دما ٲنام اودما څښتن وخت یودی، او کی په مابین کی

ددغولوحو ٲطوع وکړه، یعنی که څه هم سنت موکده دما ٲنام وی ٲر صحیح روایت، او یا په ٲیو بل

کار مشغول سونود دومه لاخته دپاره دی بل اقامت وکړی، **فتا** المصنف:

وَلَمْ تَجْزِ الْمَغْرِبُ فِي طَرِيقِ الْمَزْدَلِفَةِ وَعَلَيْهِ إِعَادَتُهَا مَا لَمْ

اونه دی روادما ٲنام لونیځ په لار کی دمزد لڼی یعنی دغه تر سید وومزد لڼی

يَطْلُعَ الْفَجْرُ ته نودما ٲنام لونیځ چی نه دی روادما څښتن په طریق اولی نه دی رڼا

کی څم وخت دا ځلی وی، ولی چی اول ددغه وخت دما ٲنام دی، ٲځن در، او ٲر د به اهاد، لانته

ده چی سپید کی چاودلی،

اوسنت دی شپه تیرول په مزد لڼه کی فایده

وَلَيْسَ الْمُبِيتُ بِالْمَزْدَلِفَةِ حاجی باید ٲوه سی چی په دغه شپه کی شرافت

دنهانی جی: لوی اختر شپه ده دواړه سره جمع دی نو باید ټوله شپه په عبادت تیره کړي
کذا فی البحر - سؤال المصنف:

فَاِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى الْاِمَامُ بِالنَّاسِ الْفَجْرَ بَعْلِسِ
نوڅرنگه چې سیدی راوپاږوي، نو امام دی خنګوته دی سحر لونیځ وکړي په تاریکي اویا

دی ودرېږي او خلک به ورسره وي، درویش
ثُمَّ يَقِفُ وَالنَّاسُ مَعَهُ وَاقِي فِي دَاوِرِهِ زَمَانَهُ دَخِرَ دَاغِسِي مَوْضِعَ بَرُو
چې حاجیانوبه ټولو په امام اعظم لپسې لونیځ وکړي اویا په امام سره د پاره د عا ودرېدل
ماپه اوسني زمانه کې چې حاجیان په لکودي، نه وډیر و حاجیانوته د امام د لماڅخه ځای ورمعلوم
وي، اوسه د ټولو د سره جماعت کول او وقوف ممکن دی. نو خلک او حاجیان په موجوده زمانه
کې په سوو ځایونو یو ملا پیداکړي، او هغه اذان وکړي اویا په سوو ځایونو بلکه یو بل ته
نژدې ځایونو کې جماعتونه د سحر د لماڅخه کوي بلکه بعض حاجیان یوازې لونیځ وکړي، او وروسته
پراخې په انفرادي یا اجتماعي توګه دعا گانې کوي، کتابونه د فقهې شریفې ټوله مېنې پر قدیم
اصطلاح دی چې حاجیان په سوو و ه حتی چې درویش په اولوالو موجود غسې امکانات
موجود وه اویا اوسنی کلوچې درویش حج ته ولاړي هغه امکانات ټوله د مابینه تللي وه، قَالَ

وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ إِلَّا بَطْنَ مُحَسَّرٍ اوسن لکه ټوله ځای د
نس د وادی محسر درویش وای چې ما په اول کې هغه شپله لیدلې وه، چې د جبل قریح څخه

په سړي را کښته سوو سټی وادی محسره چې میده، ښکې په کښې وو لپوه سته
چې صاحب البحر وای چې وادی محسر د فاصل دی د مینې اوسن لکې تر یابین ده اویا په یوه کې د مینې
اوسن لکې حساب نه ده. او ۲۰ گز ده. وجه التسمیه چې اصحاب الفیل چې پر مکه شریفه
حمله دین نڅو کول د خه تر ولادت د علیه الصلوٰه والسلام هغه فیلان همدې دغه وادی
محسره د کارولویډه او پر مخ تګ په نسوای کولای چې قرانی قصه ده.

وَلَيَقِفُ بِجَهْدٍ فِي دُعَائِهِ وَيَدْعُو اللَّهَ أَنْ تُتِمَّ مَرَادَهُ
اوودی درېږي یعنی امام مهاجې کوشش کونکې دی وی په دعا کې، او خدای جل جلاله څخه دی

وَسُؤَالُهُ فِي هَذَا الْمَوْقِفِ كَمَا أَتَمَّهَا السَّيِّدُ نَا مُحَمَّدٌ صَلَّى
درخواست وکړي چې زما مراد اوسواله ا پوره کړه په دی موقف کې د مزلکې نکه تا چې پوره کړي
مراد د علیه الصلوٰه والسلام څخه یعنی په دی موقف کې

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْسَه چې آنحضرت صلی الله علیه وسلم خدای ته
خواست وکړ چې زما دامت شړک چې پر موقف د عرفات و تاته خواستونه کوي هغه ټوله وروپه
کړي که شرم مظالم د بندگانو وي، خدای جل جلاله د علیه الصلوٰه والسلام دادعا و منله مگر
نه په حقوق کې د بندگانو، نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم سبه دعا په موقف کې د مزلکې بیا
مکړه کړه، په ډیر عجز او انکسار سره، نو ارحم الراحمین وعده ورسره وکړه چې دا خواست دی م قبول کړم

ضمیمه

په صحیح حدیث کې راغلی دی چې علیه الصلوٰه والسلام په عین حال کې د موقف و خنډل چا
پوښتنه ځنډی وکړه چې په دی موقف کې د شړل سبب د خنډ ا خروو علیه الصلوٰه والسلام
په جواب کې ورته وویل چې ما دغه خواست هم خدای پاک ومانه، ابلیس علیه اللعنه چې په
شپله کې ناست وو پر سرب خاوري باد کړی د ډیره غمه څخه ما پر هغه و خنډل، فائز ده
د حقوق العباد بڼه دا ډول کړی چې په وینځ دا خرت به خدای و مظلوم بنده ته دخپلې خوا
عوض وکړي او ظالم به په نجبنی کما تقریفي موضع. سؤال المصنف

فَاِذَا اسْفَرَجَ جَدَّ الْاِمَامُ وَالنَّاسُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ
نریا چې بنده زراسی چې تخمیناً د دوو رکتو لماڅخه تر لږ ختو پورې پاته وی کدای محیط

نوراً کشته دی سی امام او خلک دمنه تر راختود لمر، تَاكَ الْمُنْفَرِ

فَيَأْتِي إِلَى مِنَى وَيُنْزِلُ بِهَا تُثْمَرِيَّاتِي جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ

نودی ولا پسی منی ته او هلته دی ورته وایوې، وروسته دی ورپسی حاجی هغه څلی ته چې جمره

قَرْمِيهَا مِنَ الْوَادِي قَرْمِيهَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ مِثْلَ

العقبه یه بولي چې دمکې شریفي دخوا اول څلی دی، او د مني دخوا اخير څلی دی، نو هغه دی وولی د شېلي

د خواغڅه یعنی د کبتي خواغڅه اوودی ولی په اوو ډبرو په شل د

حَصَى الْخَرْفِ ډبرو د خرف، پوه سَه چې خرف ویشتل دی د خرما منډک

اویا د کبتي ډبري په مابین کی د دوو د تسبیح د گوتو چې پر یوه یه کبیر دی پر مابین د گوتو اوپه

هغه بله گوته یه ولی، او بعض طالبان چې د خرف ترجمه کشتیا نونه د خرما په منډکه کوی هغه

د رواغ دی، مقصود د مصنف داری چې په غټه ډبره دی نه ولی چې داخل السنت دی

فَاَيْدَهُ: دغه کیفیت د ویشتلو چې ډیر وکتا بود فقه شریفي بیان کړی دی چې ډبرو دی

پروسط د سبابی کبیر دی او بڼه گوته دی ولی، پر هغه کیفیت ویشتل په اوسنی زمانه

کی حاجیان چې په لکودی امکان نه لری، ولی چې ډیر حاجیان وجمرو ته یه رسیدگی نشی کیدلای،

نواوس هر ډول ویشتل چې ممکن وه هغه ډول دی ولی،

فَاَيْدَهُ: د شیلی دخوا ویشته زما پیاد دی چې حاجیان به لږ وه نوپه اندک

انزدحام سره یه ځان ور رسولای سواو ویشتل د شیلی دخوا کولای سواي، اوس چې حاجیان

په لکو سول تهوله د شیلی دخوا ولی یو د بل تر پینو لاندی به مری، لکه چې په تجرب به په نژدی

کلوکی دغه رنگه مرگونه ثابت سوه، د سعودی د حکومت د حاجیانو د ساتلو د پارو د مرگه څخه په

ریموکی د جراتو عاقلانه موافق الشریعة القراء اقدام دی، پوه سَه: چې په دین

نبوی کی حرج نشته حتی چې «الضرورات تبیح المحظورات» دا تر علی الا لسنه دی،

هغه ډیر ادوی چې حکومت د سعودی د درو څلوسرونه پوښلی دی، اویا پر هر څلی بلږد

په هغه ډیر ادوی چې حکومت د سعودی د درو څلوسرونه پوښلی دی، اویا پر هر څلی بلږد

لوړی خواد ویشتلو د څلی غاړو پر کړی ده چې د لاندی شیلی دخوا هم د څلی ویشتل کیري

او د لوړی دخوا هم، نوپه دی ډول د حاجیانو ازدهام او یو د بل تر پینو لاندی کیدل خصوصاً

بنی اویو ډاگان کسان، نواوس چې څوک قوی وی هغه یه د لاندی دخوا ولی او بنی او

ضعیفان اویو ډاگان یه د لوړی خوا ولی، اوسعودی داسی کړی دی چې کله لاندی چې یو آخور

ماننده ځای دی، اوپه مابین کی څلی ولری دی، دغه رنگه لوړی هم آخور غونډی شی جوړ کړی

دی اوپه هغه کی څلی، استلی دی، نو کله کبسته حاجیان چې هغه څلی په ډبرو ولی، سور

حاجیان هم هغه څلی ولی،

فَاَيْدَهُ: بعض سخت درېزه ملایان وائی چې د لوړی ویشتل دخلونه دی روا. ولی چې

انحضرت صلی الله علیه وسلم د شیلی دخوا څخه جمرات ویشتل دی، اوبل دا چې د فقهی شریفي په

کتابوکی وائی چې جمره العقبه دی دغه دخوا څخه ولی. نور ویش وائی چې داد واری خبری صحیح دی

لکن چې د مرگ خطر نه وی لکه د علیه الصلوة والسلام په زمانه کی چې حاجیان بنی محدود کسان وه.

یا د قدیم فقه اوپه زمانو کی چې ازدهام به بنی کم وو بلکه د ویش په اولو کلوکی د حج چې امکان

د ویشتلو پر طریقه مستونه باندی ممکن وه لکن اوس امکانات بدل سوه او حاجیان په لکو

سوه او خطر د مرگ اوتر پینو لاندی کیده په تجرب کابته سوه نواوس که دغه هر ی د لوړی خوا څوک

روانه بولي گویا هغه سړی د حاجیانو د ژوند د نمن دی، که دی ووائی چې سوډاگان دی یا ځوانان

په هر ی کی خپل وکیلان وگرځوی او دا دغه رنگه بنی حاجیان دی هم په هر ی کی د جوارو وکیلان وگرځوی

جواب: د فقهی شریفي په کتابوکی وائی چې څوک چې په ولاړی لمونځ کولای سی هغه

تر توکیل درمی د پار نه دی روا،

د انصاف خبره: اصل هر ی خو واجب دی او کیفیات یه یا سنت یا مستحب دی نو دا

سنت یا مستحب که د مرگ د بیری په سبب پاته سی: ان شاء الله، حرج په نه وی: وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ

إِلَى التَّمَلُّكِ، کهیمه: اوبله خبره داده چې حکومت د سعودی پر خپل سردا کار نه دی کړی بلکه

د جیدو علماو څخه د مذاهبو مختلفه ووبه فی فتوی حاصله کړی وی،

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَلْوِيهِ وَلِكَا تَبِيمٍ وَلِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ،

وَيَسْتَحِبُّ اخْذُ الْجَمَّارِ مِنَ الْمَرْدَلِفَةِ أَوْ مِنَ الطَّرِيقِ وَتَكْرَهُ

او مستحب ده اخستل د چرود من د لڼي څخه اوباد لاري غځ ترمنځ پوري، او مکروه ده د هغه چرود
من الذي عند الجمرة راتق وائي چي په حديث کي راغلي دي چي چي
د هغه چا چي حج يه قبول سوي وي هغه چرود کي پري، نو د اياتو د چرود د هغه چا دي چي حج يه نه وي
قبول سوي. فَسَالُ الْمُصَنَّفِ:

وَتَكْرَهُ الرَّمْيُ مِنْ أَعْلَى الْعُقْبَةِ لِإِيْذَائِهِ النَّاسَ

او مکروه دي ويشتل د حجره العقبه د لورې خوا غځي يعني د غره د خوا څخه ولي چي هغو ويشتلو کي دخلکو
انزار راځي يعني هغه چرود چي ده لورې خوا ويشتل کي ري د لاندې دخوا ويشتونکو پسر و سرو
منبلې پوه ساه چي بعضي ملايان چي په دغه عبارت د فقهې دکتابواستدلال کاوه
چي د سعودي دخوا څايو غځ ويشتل مکروه دي باطل سو. ولي چي مصنف د دي کرامت دليل انزار
ځنگلو باله او شک نسته چي د سعودي جوړ کړو په لورې خوا ووي هڅ چات انزار نسته
ولي چي د لورې دخوا ويشتل چرود پر کيښتو حاجيانو هڅ نه منبلې کمايدل عليه التجنبه، قال

وَيُلْتَقِطُهَا التَّقَاطًا وَلَا يَكْسُرُ حَجْرًا جَمَّارًا وَيَغْسِلُهَا لِيَتَقَنَّ

او نه لوي دي چرود ويشتو په توليد و سر او نه دي ما توي چرود، يعني لو چرود دکشي چرود د پار

طَهَارَتَهَا فَاتَّهَاهَا يَقَامُ بِهَا الْقُرْبَةُ وَلَوْ رَمَى بِخِصَّةٍ

او غه تول کړي چرود دي پري منځي تاچي يعني سي پا کوالي د هغو چي دغو چرود د ثواب کار کي ري چي
اجزاه وکړه دخلو ويشتل دي او کي بالغرض په مردارو چرود ويشتل وکړه کفايت خو کوي
لکن دا کار مکروه دي.

وَيَقْطَعُ الثَّلْبَةَ مَعَ أَوَّلِ حَصَاةٍ يَرْمِيهَا وَكَيْفِيَّةُ الرَّمْيِ

او پري دي تليي سو د اول چرود د حجره العقبه د ويشتل معني بيانه پري دي حج تدبيره، البته که د روتو ترجمه کړه په پري دي بيانه پري، او کيفيت

أَنْ يَأْخُذَ الْحَصَى بِطَرَفِ إِبْهَامِهِ وَسَبَابَتِهِ فِي الصَّحِّ

دري دي دا دي چي چرود دي په سر بتي گوتي دي و سبابه گوتي پسر و نسي او ورو دي غوځوي، په اصح کي
د روايت، ولي داسي ويشتل اسانه دي او سپکاوي دشيطان چرپه کيښي دي. د روايت
لأنه وائي چي پردغه اصح روايت باندې ويشتل دخلو په نني زمانه کي معمول دي، وجه
د آساني په تجربه ده، او وجه د چريهانتي دشيطان په داده چي گوي ا حاجي په زبان حال شيطان ته وائي
چي ته دونه شي نه ئي چي نه دي په موته کي نيولي چرود وولم، او يادي کيښي پري چرود پري بتي گوتي
او کومک دي وغواړي په ويشتو کي د سبابي گوتي څخه، د روايت وائي چي د اقمه ويشتل نسبت
اول ته گران دي پوه ساه، چي مقابل د اصح هغه کيفيت دي چي د وړاندي درويش بيانه کړي
فتذكر

وَالْمَسْنُونُ الرَّمْيُ بِالْيَدِ الْيُمْنَى وَيَكُونُ بَيْنَ الرَّمْيِ

اوست دي ويشتل په راسته لاس يعني که عذر نه وي او وي به په مابين کي د خاي د ويشتونکي او د

وَمَوْضِعُ السَّقُوطِ خَمْسَةٌ أَذْوَجٌ

لويدي و چرود کما انز کم پنځه گزه يعني منبل
د چرود پر خلي لایز نه دي بلکه په مذکور
فاصله سر هم روي روي، او بعضي فقهاء وائي که چرود تر لوي و خلي ته نژدي ولويده کافي ده،
او که تر خلي وراي ته نژدي ولويده کافي نه ده، وَالْهَرَجُ (عليه السلام) فَسَالُ الْمُصَنَّفِ

وَلَوْ وَقَعَتْ عَلَى رَجُلٍ أَوْ مَحْمَلٍ وَثَبَتْ إِعَادَهَا وَإِنْ

او که چرود ولويده چرود درمي درمي پر پښه او يا پښي د اوښ او هلته تکیه سو نو د هغې پر خاي دي

سَقَطَتْ عَلَى سَنَنِهَا ذَا لِكَ أَجْرُهُ وَكَتَبَ بِكُلِّ حَصَاةٍ

بله در و غور و خوی، او که دینی یا حینه نغزو و مبتل اوروانه سول کافی ده او تکبیر دی وائی
دهری دبری سر» و قال المصنف

بباید یوحیان ذبح کری هغه
ثُمَّ يَذْبَحُ الْمَفْرَدُ بِالْحَجِّ إِنْ أَحَبَّ حَاجِي فِي يَوَاحٍ فِي حَجِّ حَرَامٍ
ترپ وی کی خوښه وی، یوه سسه: چی دغده: یح پر متمتع اوقان لانه او واجب ده، اود
مفرد دادده په خوښه سره اړه لری» و قال المصنف:

ثُمَّ يَحْلِقُ أَوْ يَقْصِرُ وَالْحَلْقُ أَفْضَلُ وَكَفَى فِيهِ رُبْعُ الرَّأْسِ

او وروسته تر ذبح دی سر و خړی او یادی و ښتان د سر لند کری او خړیل کی افضل کار دی،
لواقعه نعمه صلی الله علیه وسلم داچی علیه الصلوة والسلام درې وار د عباد مغفرت و محلقینوته
کړیده او غلور و اړی و مقصرینوته او په خړیلو کی غلور و د سر کافی ده مسئله کجای
افرم و وینی بر سر و ښتان ندو توصف دی چاره بر سر بر تیره کی صرف د پری تیروک دده دپام
خلق دی «ه، ه» و قال المصنف

وَالْتَقْصِيرُ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ رُؤْسٍ شَعْرِهِ مَقْدَارَ الْأَنْمِلَةِ

اود تقصیر کیفیت دادی چی د سر د ټولو و ښتان نو غځه دی په مقدار دیوه بند د گونی پری کری

وَقَدْ حَلَّ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ ثُمَّ يَأْتِي مَكَّةَ

او د حاجی ته وروسته تر حلق یا قصر هر شی رواسو یعنی گندلی کجای خوشبو لگول سر پټول مگر ښی یعنی

مِنْ يَوْمِهِ ذَلِكَ أَوْ مِنْ الْقَدِّ أَوْ بَعْدَهُ
چما د مابینی سره
او یادی و لاری مکی مکره ته په دغه وښ چی داختر و څخه ده او یادی صبا و لاری اوسیا
و وروسته تر صبا»

فَيَطُوفُ بِهَا طَوَافَ الزِّيَارَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ وَحَلَّتْ لَ النِّسَاءِ

او طواف دی و کری پر مکه شریفه چی طواف زیارت په بولی او شوطه اودا طواف فرض دی، او اوس
رواسوی وده ته ښی یعنی کی مابینه و ورسره و و طوی په روادی، مسئله: که حاجی شر
عرفات در ټولو دغه طواف قدوم کری و او په کښی کی و و ښی ښوول وی چی هر بل په ټول
و بیا سوبه مابین د صفا او مروه هم کری و، نو په طواف زیارت کی هر بل دی نه کوی، اونه دې
سعی د صفا او مروه کوی (وکی د دغه طواف قدوم نه و و کری، نو په طواف زیارت کی دی هم
هر بل په درې اولو شوطو کی و کری او هم و وروسته تر طواف دی سعی د صفا و مروه و کری، قال

وَأَفْضَلُ هَذِهِ الْأَيَّامِ أُولَاهَا وَإِنْ آخَرَهُ عَنْهَا لَزِمَهُ شَأٌ

اوبه د غور و خود طواف زیارت د پام اوله و څخه ده، او کی تر ددو سر و و
لَتَاخِيرِ الْوَجِبِ وَرَحُو وَخُذُواوُ بَسْه پرا لهر سوولی چی ده و خنداوه واجب یعنی
فرض چی طواف زیارت و و تر خپل وخت» و قال المصنف:

ثُمَّ يَأْتِي مَنَى فَيَقِيمُ بِهَا فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ مِنَ الْيَوْمِ الثَّلَاثِ

اوبه طواف زیارت دی بیرته منی ته و لاری او په منی کی دی اوسی بیا چی زوال و کری لمر ددو می

مِنْ أَيَّامِ النَّحْرِ مَيَّ الْجَمَارِ الثَّلَاثِ يَبْدُ بِالْجَمْرَةِ الَّتِي

و رخی د ایام النحر نودی وولی درې ځلی او ابتداء دی د هغه ځلی غځه کوی چی مسجد خیف ته و ږنځ

تَلَى مَسْجِدَ الْخَيْفِ فَيَرْمِيهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ مَاشِيًا يَكْبُرُ

دی یعنی د منی دخلا اول ځلی نودی وولی په درو د پرو پیاده او تکبیر دی وائی دهری دهری سر

بِكُلِّ حَصَاةٍ ثُمَّ يَقِفُ عِنْدَهَا دَاعِيًا بِمَا أَحَبَّ حَامِدًا

اویا دی و دریندی په نزد ددغی جری اودعا کونکی دی وی په هغه دعا ستره چی دده خوښه وی اوددو یونکی بروی
 لِلّٰهِ تَعَالٰی وَصَلِّیًّا عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
 دخدای جل جلاله اودرود و یونکی په وی پراختصرت صلی الله علیه وسلم یعنی حمد اودرود دی وچ

وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ وَيَسْتَغْفِرُ لَوَالِدَيْهِ وَآخَوَانِهِ
 تردعا وواقی کما هو الادب فی الدعاء اود واره لاسونه دی پورته و نسو په دعا کی کما
 الْمُؤْمِنِينَ الْمُؤْتَمِنِينَ موالمستحب فی الادعية او طلب د بخشنی دی وکری دمور او پلار د پاره
 و مسلمانانو وروڼو د پاره . وَتَالَ الْمُصَنِّفُ

ثُمَّ رَمَى الثَّانِيَةَ الَّتِي تَلِيهَا مِثْلَ ذَلِكَ يَقِفُ عِنْدَهَا دَائِعًا
 اویا دی وولی دومخلی چی اول ته غرمه دی په مثل داوول خلی اود هغه خلی نردی هم ودریندی
 دعا کونکی یعنی په مثل داوول په تما مومعنا وکی تَبِيْهُ: دی دووخلو تر دی حاجی
 نزدی نه دریندی ولی چی از دحام د خنگو دیردی ددی دعا وغیر فرصت نه بی پیداکولای
 بلکه کافی مسافت لری دی ورته ودریندی تاچی توله مذکور شیان پوره کړی . وَتَالَ الْمُصَنِّفُ

ثُمَّ رَمَى الْجُمُعَةَ الْعُقْبَةَ رَاكِبًا وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا
 اویا دی وولی جمعة العقبة په حال کی دسپرتیا او هلمته دی نه دریندی . فَكَأَيُّدِهِ
 په اوس وخت کی راکوب ددآب هیثم نه دی میسر نودا امر مستحب نن صاباته دی . وَتَالَ

فَإِذَا كَانَ الْيَوْمُ الثَّالِثُ مِنْ أَيَّامِ التَّحْرِيمِ الْجَمَارُ الثَّلَاثُ
 اویا چی دریمه ورځ سه دایام التحریما دی دری سر مخلی وولی پسله نزواله پر هغه ډول چی دوهغه
 بَعْدَ الزَّوَالِ كَذَلِكَ
 وخت په ویشتل وومثلاً بمثل

کُتِبَ أَحَقُّ فَضْلَ الْحَقِّ خَقَانِ

وَإِذَا رَادَّ أَنْ يَتَعَجَّلَ نَفَرًا إِلَى مَكَّةَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ
 اوک دسپری تلوار وونودی اوزی مکی ته د مخه تر لوید و د لمر اوک چیری تر غروب د لمر په منی

وَأَنْ أَقَامَ إِلَى الْغُرُوبِ كَرَهُ وَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ
 کی اویا وروسته ووقی مکروه دی مگر هیش شی پریه نسته . پُؤِه سَه: چی په
 وینوکی دمنی غنصه صرف داکا فی ده چی تر لمر لویده د مخه دمنی دمدود و غنصه خان وپاسی
 کر ختم مکی ته نه ورسیردی . وَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَأَنْ طَلَعَ الْفَجْرُ وَهُوَ بَيْنِي فِي الرَّابِعِ لَزِمَهُ الرَّمْيُ وَجَازَ
 اوک سپیدی راجا ووی اودی په منی کی وو نو پرده لانژی سوی رمی د جمار و د خلوی وختی، اوری

قَبْلَ الزَّوَالِ وَالْأَفْضَلُ بَعْدَهُ وَكَرَهُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ
 ددغی ورختی رمی د مخه تر نزوال او افضل دده چی وروسته تر نزوال دی په دغه ورځ وولی، او
 مکروه دی ویشتل ددغی ورختی د مخه تر راخندو لمر . وَتَالَ الْمُصَنِّفُ

وَكُلُّ رَمِيٍّ بَعْدَهُ رَمِيٌّ تَرْمِيهِ مَا شِئًا لَتَدْعُو بَعْدَهُ وَإِلَّا
 اوهر رمی چی وروسته په هم رمی وی لکه داوول اود دوهم خلی رمی ولی بی پیاده تاچی ته دعا وکړی

رَاكِبًا لَتَذْهَبَ عَقْبَهُ بِلَادُ عَارٍ وَرَوَسْتَهُ رَمِيٍّ نَوِيٍّ لَكِهِ رَمِيٍّ
 وروسته تر هغه رمی، اوک چیری
 دجمعة العقبة سپو، فی وکد تاچی ته ولاړسې وروسته تر دمی بیله دعاء، پُؤِه سَه
 جمداسپور اویا ده ویشتل صرف بیان دافضلیت دی، ورنه اصل مقصود خوری دی نوخرنگه
 چی لکه هغه سی روادی، مجن

فایده: په تاريخ کي دامام ابو يوسف راغلي دي چي غروخت چي دي ناجوري وو

ابن الجراح چي ستر عالم د مناسکو د حج وو وائي چي پوښتنی دده لوی پيشوا وره غلم او دى مبارك بيهوشه وو، نوچ په هوش کي راغلي ما ترقي ووييله: ما تقول! نه خه ووايي په رمي کي د جمارو چي حاجيان په ولي را کتاښه دي او که ماشيا، ما ورته وويل ماشيا دى ولي، امام مذکور وويل خطا وئى، بيا ما ووييله چي را کتا دى ولي امام مرحوم وويل خطا وئى، نو ما ورته وويل چي غرواى فقال کل رمي آه ابن الجراح وائي چي نه چي دامام مرحوم د کور را ووسته د بخو شراي ترغوب ستو پوښتنه چي وکړه خلکو وويل چي امام ابو يوسف وفات سو فرض الله تعالى عنه ورحمه ابن الجراح وائي چي ما تعجب وکړي وحرصه دده غه امام پر تعليم په مثل کي دده حالت يعنى د نه کندن، کر وئيش وائي چي دا واقعه او امثال ددغي واقعي ټوله نتيجه د عشق او محبت د علم دين سره تعلم او تعليم

واقعه: در وئيش وائي يوستر ليکوال او ادب پوه وماته په پښتور به يو اويز د خط ليکلي وو چي خلاصه يه داده چي په دي ډيرو تصنيفاتو او حواشيو و پر درسي کتابو خبرنگه نه خواري کيږي او سر د دي د قرار معلوم چي ستا عمر ه ۸ کاله ته رسيدلي خبرنگه دماغ نه سترگي کيږي، نو در وئيش هغه ورور ته جوابا د يو خوبسته نوشته کړه او د خط جواب ي ورکړي هغه بيتونه دادې:

د عشق مقام ډير عالي: و هر مطلب تر خوک په عشق رسيږي
زما په زړه کي دښوونې عشق دى: ځکه قلم ي پر صفحه چليږي
نما ټول عمر په دي کار کي تير سو: بچ او گرمي وماته يو معلوم يږي

سر د درېن او د تدريس تصنيف: برابر او هميشه کړه کيږي
دا د خداي فضل او مهرباني ده ورو: چي په دي کار کي مي ملال پر نه ګرځي
خلک حيلن دي و دي کاره نه ما: لکن قلم دى چي د عشق پر کاغذه چليږي
دنيا طلبو ته په غور ګوري: چي په هيڅ ډول په دنيا فاني نه مريږي
داد دوى عشق کاميا بکړي دى دوى: چي په هيڅ ډول د طلب څخه نه تيريږي

د منهو مان لال شيعان حديث: هميشه ستاسي تر غوږ و تير يږي:

عبيد الله لکه پستر هميشه: د دي ښوونې پر ډيوه کسريږي

دا جمله معترضه وه او ي په شرحه د کتاب بيرته شرع کوم ان شاء الله تعالى، قال المصنف

و كره المبيت بغير مني ليا لي الرمي ثم اذا رحل الي

او مروه دى شپه تيرول بيله ميني په شپو کي درمي خلو، او بيا چي حاجي د مني څخه کوچ کوي ومکي

مكة نزل بالمحصب ساعة ثم يدخل مكة

نويو گري دي تم سي په محصب کي، پوه د محصب نزل تفصيل بيان د تحريرو، او بيا دى دا ځل سي مکي ته او طواف دى

ويطوف بالبيت سبعة أشواط بالرميل وسعى إن

وکړي پر بيته شريفه باندې او شوطه، بيله اويز و ښوړولو او بيله سعي د صفا قدمها او مروه کي د مخه په طواف قدمو کي رمل او سعي يه کړي وه، وقال المصنف

وهذا طواف الوداع وليسمى أيضا طواف الصدر و

او د طواف وداع بولي يعنى طواف در خست دمکي مکي مخي څخه او د غرنه يه نوم طواف صدر دى

هذا واجب إلا على أهل مكة ومن أقام بها

د صدر معنا رجوع ده مکي څخه و خپل وطن ته، او بعض جا هلان ايمان وغيره وائي چي صدر، ځيگرت وائي يعنى ځګر دى ومکي مکي ته کي پر شاد ځنډي غلظه خبره ده، په بحر ايق کي وائي چي د صدر معنا رجوع ده او د طواف واجب دى مګر نه پراهل مکه، ولي دوى خود مکي مکي څخه رخصت نه اخلي، او پر هغه چا هم واجب نه دى چي پسله حج په مکه کي او سيږي کڅم اصلا افاقى وي

وَيُصَلِّي بَعْدَهُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَأْتِي نَزْمًا فَيَشْرِبُ مِنْ مَائِهَا
او پسله طواف دی دوه رکعت نفل وکړی یعنی په هرځای کې چې کوی لوبیادی ورسې و نزمونځي

وَلْيَسْتَخْرِجُ الْمَاءَ مِنْهَا بِنَفْسِهِ إِنْ قَدَرَ وَلْيَسْتَقْبِلُ
اوراودی کان دی د نزمونځي دغاڅه اوبه په خپله کې قدرت درلودی، درویش وای چې اقدرت

الْبَيْتِ وَيَتَضَلَّعُ مِنْهُ وَيَتَنَفَّسُ فِيهِ مَرَارًا وَيَرْفَعُ بَصَرَهُ
پدې مني لکه لاس ته ول چې د نزمونځي پرت کړی دی اوبه پخپل منځي را کړی، او مخامخ وېشلی ته دی ودریزې او ځان دی دیر به د نزم په

كُلِّ مَرَّةٍ يَنْظُرُ الْبَيْتَ وَيَصُبُّ عَلَى جَسَدِهِ إِنْ تيسَّرَ إِلَّا
اوبه اوبه کړی او غوره دی په وخت کې چې لوبه ساه وکړی او سره پرې چلې سترگی دی پورته کړی لوبت الله شریف ته

يَمْسَحُ بِهِ وَجْهَهُ وَرَأْسَهُ وَيَتَوَيَّ بِشْرِبِهِ مَا شَاءَ
او اوبه دی توی کړی پر خپل بدن کې چې ورسره اسانه ده او کړی د بدن ته لوبه پر لوبه ورته گران و نه توی مخ په پری منځی او
سړی هم په پری منځی اوسیت دی کوی حاجی په چپلو کې د اوبو د نزمونځي دغه خوسه وی مشلا صحت و عافیت
او توفیق د خیر کارو او نجات د بدو کارو او نور، درویش وای چې دا چې حاجی به و مکی شریف ته
گوري دا نظر هم نه سی کیدای ولی چې د داخل د احاطه ده د نزمونځي بیت الله شریف نه معلومېږي

وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِذَا شَرِبَ يَقُولُ
او و عبد الله بن عباس چې ولې چپلی اوبه د نزمونځي داسې به ئی ویکله یا الله نه د غاڅه

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً لِكُلِّ دَاءٍ
سوال کوم یعنی په برکت د اوبو د نزمونځي د گټور او فائدمن علم او د فراخ رزق او شفا د هر مرض

نور الايضاح پښتو | مكتبة القراءة والتجويد مكنونه بلوچستان | جلد دريم (۲)

وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءُ نَزْمٍ لِمَا شَرِبَ بِهِ
او عليه الصلوة والسلام ویکلی دی چې اوبه د نزمونځي دغه شې د پیاوړی دی یعنی کافی دی چې دغه
شې په نیت چپلی وې، و قَالَ الْمُسْتَقْبِلُ

وَلْيَسْتَحِبُّ بَعْدَ شُرْبِهِ أَنْ يَأْتِيَ بَابَ الْكَعْبَةِ وَيُقْبِلُ الْعُتْبَةَ
او مستحب ده چې وروسته د نزمونځي د اوبو چپلو څخه دی ورسې دروازی ته دکعبې مبارکې او چار چوب

ثُمَّ يَأْتِي الْمُلْتَزِمَ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالْبَابِ
دغنی د مچ کړی، اوبیادی ورسې ملتزم شېف ته چې هغه په مابین کې د حجر اسود او دروازی

فَيَضَعُ صَدْرَهُ وَوَجْهَهُ عَلَيْهِ وَيَتَشَبَّثُ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ
د دیوال نوم، نو دی څنگه او مخ پر هغه دیواله کښېږدی او لاسونه دی ټینگ کړی په پردو پوری د

سَاعَةً يَتَضَرَّعُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِالْذِّعَاءِ بِمَا أَحَبَّ مِنْ
هغه او عجز دی وکړی و خدای په دعاء کې په هغه کار کې چې دده خوښه وې ده شیا نو د دنیا اولزون

أُمُورِ الدَّارَيْنِ تَتَّبِعُهُ : درویش وای چې دا ټوله کارونه چې مستحب دي
دی چې په دغو کارو کې وېش چاته انزارونه رسوی او پری وېش
او دې سته وې، او زما گمان دی چې دغه ټوله کارونه به په وخت کې د انزار ځام او ریش ده حاجانو
بېله انزارو دېل اسانه نه وې، البته که یو حاجی بیخي په انزارو حاجیانو کې مکی مکې څخه راووزي
امکان لري چې دغه مذکور کارونه دی چې انزارو د چا وکړای سې،

حَاصِلُ : دا چې هر کاره مذکور کارو څخه چې بېله انزارو د چا ممکن وی هغه دی وکړی او
په هر کار کې چې انزارو نور و خلکو وی هغه دی پریږدې، ولې چې انزار چاته رسول حرام دی نو مستحب

کار مستحب و پارس باید در حرام کار مرتکب نه سی، فقال المصنف

وَلْيَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا ابْنُكَ الَّذِي جَعَلْتَهُ مُبَارَكًا وَهَدَيْتَهُ

اوپه دعا کی دی د پل وانی یا الله جل جلاله په تحقیق سره داستا بیته ده هغه بیته ده چی تاجبارک

لِلْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ كَمَا هَدَيْتَنِي لَهُ فَتَقَبَّلْ مِنِّي وَلَا تَجْعَلْهُ

گرځو وده و هدایت دی گرځولی دد عالمیا نو د پارس یا الله په تحقیق لکه تاجی ماته هدایت وکړی

هَذَا الْخِرُ الْعَهْدُ مِنْ بَيْتِكَ وَارْزُقْنِي الْعَوْدَ إِلَيْهِ حَتَّى

دی بیتی ستا در، تنگ نوزها غنچه په قبوله کړی یعنی قبوله مرايم جم اود عا کافي، اومه گرځوی ای خدایه

تَرْضَى عَنِّي بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ملاقات ستا د بیتی نه

بلکه زما نصیب کی یا را تنگ و دی بیت الله ته حتی چی ته په راضی کړی دما غنچه، بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

وَالْمَلْتَرَمُ مِنَ الْأَمَاكِنِ الَّتِي يُسْتَجَابُ فِيهِ الدُّعَاءُ بِمَكَّةَ الْمُشْرِفَةِ

او منور د هغو ما یو غنچه دی چی په کنبی قلیبری دعا په مکه شریفه کی، او هغه حـ ای یونه د قبله و

وَهِيَ خَمْسَةَ عَشَرَ فَوْضِعًا نَقَلَهَا الْكَمَالُ بْنُ الْهَمَامِ عَنْ

ددعاء ۱۵ پنځه لس دی لکه چی نقل کړی کمال بن همام، در سالی غنچه دحسن بصری په دی قول سره

الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِقَوْلِهِ فِي الطَّوَافِ وَعِنْدَ

د طواف کولو په وخت کلا اود وهر د ملتزم شریف سره چی دغه تفصیل دحای او کینیت فی

الْمَلْتَرَمُ غنچه تیرسو

وَحْتِ الْمِيزَابِ وَفِي الْبَيْتِ وَعِنْدَ زَمَنْمَوْ وَخَلْفَ الْمَقَامِ

الاندی ترنا وې د رحمت چی په عظیم شریف کی را ایله ده، اود مننه خونه کی دکعبی بقی، اوپه نزد د زمزم چی بیان فی

د حنه تیرسو، اوپه شاکی د مقام ابراهیم علیه السلام، فقال المصنف

وَعَلَى الصَّفَا وَعَلَى الْمَرْوَةِ وَفِي السَّعْيِ وَفِي عُرْفَاتٍ

اوپه صفا او مر وه بانزی چی تفصیل په زمزم تیرسو، اوپه سعی کی د صفا او مر وه چی پیا تیر سو وړاندی، اوپه عرفات کی چی

تفصیل تیرسو، اوپه منی کی چی بیان فی تیرسو، اوپه نيزد

وَفِي مَنَى وَعِنْدَ الْجُمَرَاتِ د ویشتلو دخلو، چونکه پوره ویشتل دخلو

۴ څلور ورځی وو، نوځکه مصنف علامه ده، ۱۲-۱۳-۱۴-۱۵ پر لیکلی ده، انتهى پاتی د ربیع الاول ابن الهمام

وَالْجُمَرَاتُ تُرْمَى فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ يَوْمُ النَّحْرِ ثَلَاثَةٌ بَعْدَهُ كَمَا تَقَدَّمَ

اوځلی ویشتل کيږی په څلورو ورځو کی داخر په وځ اود رخت نور ورځی لکه څرنگه چی

وَذَكَّرْنَا اسْتِجَابَتَهُ عِنْدَ رُؤْيَا الْبَيْتِ الْمَكْرَمِ

موند ذکر کړه، چی د عا په وخت کی د اول رؤیته دبیت الله شریفی هم قلیبری، او بیان په

هممون د مخ تیر کړی، د عطاء غنچه روایت دی چی علیه الصلوة والسلام په وخت کی دروایت د

دبیت الله شریفی داسی دعا کوله: اَعُوذُ بِرَبِّ الْبَيْتِ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَمِنْ ضَيَقِ الْقَدَرِ

و عذاب القدر اولاسونه به فاهم دواړه پورته کړی وی، اود مهمو دعاو غنچه په هرځای کی ده

اجابت د دخول د جنت بلا حاسبه، فتح، رد، فقال المصنف:

وَلْيَسْتَحِبُّ دُخُولُ الْبَيْتِ الشَّرِيفِ الْمُبَارَكِ إِنْ لَمْ يُؤْذَ أَحَدًا

او مستحب دی دخول و بیت الله شریفی ته یعنی د مننه خونی ته دکعبی مبارک په شرط ددی چی هېڅ انراړ

په کښې نه وی. درویش ولای چې په خوانی کلوکې چې یوه میچ به دکعبی شریفی دروازې خلاصه
سوه په ارام پیر کوشش سره داخله ممکنه وه، او هرچې نن صبا دی که دروازې هم خلاصه کړی
بیله خونړی داخله امکان نه لري، **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَيَبْنِي أَنْ يَقْصِدَ مُصَلَّى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَبْلُ
اونای چې سړی دی نېسله دخوله دیت الله قصد وکړی وهغه ځای ته چې علیه الصلوة والسلام پر

وَجْهِهِ وَقَدْ جَعَلَ الْبَابَ قَبْلَ ظَهْرِهِ حَتَّى يَكُونُ
صغځای لرونځ کړی دی اودغه دلاخه ځای د علیه الصلوة والسلام و طرف ته دمخ د داخل دی چې

بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ الَّذِي قَبْلَ وَجْهِهِ قَرُبَ ثَلَاثَةِ
دی وگرځوی درونه دکعبی و طرف ته د شاغل حتی چې د سړی په مابین کې اود هغه دیواله غځه په مابین
کې قریب درې گره پاته شي نو هغه دی نفل وکړی،
أَزْرَعُ يُصَلِّي

فَإِذَا صَلَّى إِلَى الْجِدَارِ يَضَعُ خَدَّهُ عَلَيْهِ وَيَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَيَحْمَدُهُ
نوی لونیځ ته وهغه ته وکې بیادی پر هغه دیواله خپل بار څو کنیږی او طلب دی د بخښی دپه
دخدای غځه وکړی اود خدای حمد دی ووايي، ولې چې دایو لوی نعت دی دده په عمر کې خدای
جل شان وده ته په نسیب کې، **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

ثُمَّ بَاقِيَ الْأَمْرَ كَانَ فَيَحْمَدُ وَيُهْلِلُ وَيُسَبِّحُ وَيُكَبِّرُ وَيَسْأَلُ
اوبیادی ورسې ونوړو دیوالونه دکعبی شریفی، نو حمد د خدای جل جلاله دی ووايي او کله
طیبه دی ووايي او تکبیر دی ووايي اوسوال دی وکې.

اللَّهُ مَا شَاءَ وَيَلْزِمُ الْأَدَبَ مَا اسْتَطَاعَ بَظَاهِرِهِ وَبَاطِنِهِ
دخدای غځه دهغه څه چې ده خوښه وی، او تنگ دی سانی ادب دخدای دسیتی په ظاهر سره
خپل او په باطن سره چې خشوع او خضوع ورته وکړي، **قَالَ الْمُصَنِّفُ:**

وَلَيْسَتْ الْبَلَاطَةُ الْخُضْرَاءُ الَّتِي بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ مِنْ مُصَلَّى
اونه دهغه بټوبه ډبره چې په رنگ سنده ده، او په مابین کې د دوو ستود د دلاخه ځای د علیه
الصلوة والسلام یعنی کله بعض کسان چې گمان کوي
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَمَا تَقُولُهُ الْعَامَّةُ مِنْ أَنَّ الْعُرْوَةَ الْوُثْقَى هُوَ مَوْضِعُ عَالٍ
اوهغه چې ولای عوام خلک چې عروۃ الوثقی چې په ډال کریم کې به هم ذکر کړی دی هغه ده هغه نور
ځای نوم دی
فِي جِدَارِ الْكُتْبَةِ بَدْعَةٌ بَاطِلَةٌ لَا أَصْلَ لَهَا چې په دیواله
کې دکعبی شریفی موجود دی یعنی په شکل دیوی الځی، هغه بدعت باطله دی او هیڅ اصل هم نه لري
يُوه سَنَهُ: چې مراد د بدعت غځه بدعت د عقیدې دی یعنی دغه عقیده د شریعت غځه
خارج ده

وَالْمَسْمَارُ الَّذِي فِي وَسْطِ الْبَيْتِ يُسَمُّونَهُ الْعَامَّةُ
اوهغه میخ چې په مابین کې دخولې دکعبی شریفی دی، او عوام الناس هغه ته د دنیا نوم ووايي، اودې

سَرَّةُ الدُّنْيَا يَكْشِفُ أَحَدُهُمْ عَوْرَتَهُ وَسَرَّهُ وَيَضَعُهَا
خپل مورته لڅ کې او نوهم لڅ کې او پر هغه مسمار باندې اړې دی دا کار دهغه چا دی چې هیڅ
عقل نه لري، فضل تردی چې دی دپه علم ولری کله چې ویشلی دی کمال یعنی ابن الهمام خطب فتح المید

عَلَيْهِ فِعْلٌ مَنْ لَاعَقَلَ لَهُ فَضْلًا مَنْ عَلِمَ كَمَا قَالَ الْكَمَالُ

وَإِذَا أَرَادَ الْعُودَ إِلَى أَهْلِهِ يَنْبَغِي أَنْ يَنْصَرِفَ بَعْدَ طَوَافِهِ

وچې حاجی زده وکړی د تلو خپل اهل ته یعنې وطن ته، نو بیا چې یعنې مند وټه ده چې دی د پېر پېل

لِلْوَدَاعِ وَهُوَ يَمْشِي إِلَى وَرَائِهِ وَوَجْهُهُ إِلَى الْبَيْتِ

طوافه دوداع په داسې حال کې د شا پر خوا بې او مخ بې وکېه شریفي ته وې. — یا به

بَاكِيًا أَوْ مُبَاكِيًا مُتَحَسِّرًا عَلَى فِرَاقِ الْبَيْتِ حَتَّى يَخْرُجَ

واقور تلې او یا دی د ژړا کوونکی هیئت پر شان طاری کړی، او اظهار غم دی کوی پر خپل والی د بیت الله

مِنَ الْمَسْجِدِ وَيَخْرُجُ مِنْ مَكَّةَ مِنْ بَابِ بَنِي شَيْبَةَ

شریفي ترهغونې د مسجد الحرام غزوزې. او حاجی چې د مکې غزوزې پر دروازې د بنی شیبې دی وزی کښی

مِنَ الثَّنِيَةِ السُّفْلَى وَمَعْلُومُهُ دُرُوزَانَهُ چې پرنوخته هم دی شرف طرفته دکلمې

يُوسِنْتَنَهُ: تاوړاندې وویل چې بعضی جاهلان ایمان آه نو د مصنف دوی متن سره

ستا قول متناقض دی. **جواب** هیڅ تناقض نشته چې د جاهلانو حکم کړی وی پر

مفکسانو کړی وچې وای د صدر معنائیگر دی او ما وئیلی و په حواله د بحر، چې د صدر معنا

دلته رجوع ده وئیس. دې نه دی وئیلی د افعل چې مصنف دلته بیان کړی یعنې وَهُوَ يَعْنِي آه،

د افعل د جاهلانودی. وینېها بون عبید، البته ملایان د مکې مکرمې د دعسې فعل غږ سخت بډورې

او د حاجی شا په زړه کمې ته گرځوی کی قدرت و **مستعمل** پوه سکه. چې که د حاجی د اخیال

وچې زه به صبا وطن ته حرم، نو طواف الوداع دی په ترتیب مذکور وکړی، لکن کار به نه سوېا به

یعنې خوړ غی پاته سو، نو دی به داسې نه کوی چې ما خود کمې شریفي غږ رجعت اختدی

باید زه نولم وځوښه په اطاق کی کور، بلکه حرم شریف ته دی لمونځونه ورځی هروخت چې په بیا

خیال سوچي. به وطن ته حرم بیا دی بل طواف و د اعر بهغه طریقه چې بیان په تیر سو وکړی نو

وَالْمَرَّاتِ فِي جَمِيعِ أَفْعَالِ الْحَجِّ كَالرَّجُلِ غَيْرِ أَنْ لَا تَكْشِفُ

او ښځه په ټولو افعالو کی د حج لکه نرداسی ده، بيله دی چې ښځه به سر نه لټوی لکن اودا پر مخ

رَأْسَهَا وَكَسَدِلُ عَلَى وَجْهِهَا شَيْئًا تَحْتَهُ عِيدَانِ كَالْقَبَةِ

یو تکر، او خړو چې لاندی تر تکره یعنې پر تندې باندی د نری لږگو یوشی وی لکه قبه چې منع کړی

تَمْنَعُ مَسَّهُ بِالْفِطَاءِ وَلَا تَرْفَعُ صَوْتَهَا بِالتَّلْبِيَةِ وَلَا تَرْمُلُ

او نه دی پورته کوی، او زخپل په تلبیه وئیلو کی بلکه صرف په شان به یی اوری، او اوزی به نه ښوړی

په طواف کی **فَا يَدُهُ**: نو ښځی ته ا ضبطاع هم نشته، ولې چې هغه درمل د بار غواړی

وَلَا تُهْرُولُ فِي السَّعْيِ بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ بِالْمَشْيِ

او ښځه نه خټلی نه چې سعی کوی په مابین کی د دوو شونو میلانو لکن، بلکه ښځه به په ارام سرونک

عَلَى هَيْئَتِهَا فِي جَمِيعِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ

په ټولو سعیو کی د صفا او مروه **فَالْمَرْوَةِ**: دوی ما ټلو سبب صرف د پېر ستردی، قال

وَلَا تَحْلِقُ وَتَقْصُرُ وَتَلْبَسُ الْمُخِيطَ خَلَامَ كَرِي شَرِي نه خړی

بلکه قصر د وینستا نودی وکړی په قدر د یوه بند د گوټی **فَا يَدُهُ**: د ښځی سر خړیل منک

دی یعنې بد خوړندی ده لکه نرچې ښیر و خړوې، او دابه رخ کړی جامی اغوندي، او جو

نق ک و ن جی موزی به پنبو کولای سی اود سکل م په لاس کولای سی، وصال المصنف
 وَلَا تَزَاحِمُ الرِّجَالُ فِي اسْتِلاَمِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ اونیچی به په
 کی د حجر سید د نرو سره ازدهام نه کوی **فَائِدَه:** ښځه یی میړه یا یی عمره حج نشی کولای
 و نرفی کولای سی. لکن چو تکه دامستله په حج پوری تخصیص نه لری بلکه ښځه هیش سفر یی
 د عمره نشی کولای، نوځکه مصنف ذکر نه کوی، اود ښځی څخه طواف صدر په سبب حیض
 ساقط دی که الزیلعی شارح الکفر، وصال المصنف:

هَذَا تَمَامُ حَجِّ الْمَفْرَدِ وَهُوَ دُونَ التَّمَتُّعِ فِي الْفَضْلِ وَ

د دو پوره بیان د حج مفرد، اوحج افراد کم دی تر تمتع په ثواب کی اوقران افضل تر تمتع
 دی، پوه سه. چی د ازموین مذهب دی
الْقُرْآنُ أَفْضَلُ مِنَ التَّمَتُّعِ اوامام شافعی حج افراد افضل بولی، او
 اسماء مالک تمتع افضل بولی والدلائل فی الكتب المبسوطة من الشروح والفتاوی

تفسير الیوسی

چیرنم به ان شاء الله ستاسو ولاستو
 و رسیږو ۶۶

۱۰ جلد ۱ نیکاح و تشروری

« د خوار حقا فی فضل الحق په قلم یاد کار شو »

فصل الْقُرْآنُ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ إِحْرَامِ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ

دافصل دی دقران دادی چی حاجی جمع وکړی په مابین کی د احرام دحج اود

فَيَقُولُ اللَّهُمَّ بَعْدَ صَلَوةِ رَكَعَتَيِ الْإِحْرَامِ اللَّهُمَّ إِنِّي

عمری نو داسی دی وواځ ای الله زه اراده لرم د عمری اوحج پسله دوه رکعت لمانځه د احرام نو

أُرِيدُ الْعُمْرَةَ وَالْحَجَّ فَيَسِّرْهُمَا لِي وَتَقَبَّلْهُمَا مِنِّي ثُمَّ لِي

دواړه راته آسانه کی اوتکت راځز قبوله کړی بیادی تلبیه وواځ **فَائِدَه:** په خوله
 وبل محب دی ورنه صرف نیت قلبی هم کافی دی **فَائِدَه:** په عنوان کی دفضل یه
 حج دځه کړی په سبب دافضلیت اویه نیت کی فی عمره دځه کړولی! فتها وواځ چی په نیت
 کی دی عمره دځه کوی تاچتر ترتیب ذکر یی دترتیب عملی سر برابر سی، اوهغه خبره چی مولانا
 اعزاز علی د بحر څخه نقل کړی ده چی و او دپاره دترتیب دی آه. « هغه دنور وکتا بوځخه
 د اصول الفقه مخالفه ده، اودغه رننگه ددی آیت څخه هم مخالفه ده، فَاسْتَغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
 وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ » کمالاخیفی، هوکی داسی
 وایی وای چی ترتیب ذکر یی گاهی پر ترتیب عملی دلالت کوی کما فی قوله تعالی: ارْتِ الْصَّفَا
 الْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ، الای: نوصحیح به وای »

فَائِدَه مذکور صورت نه قرآن حقیقی وای اوقران حکمی دادی چی دمیقات څخه

اول د عمری نیت وکړی اود ځخه تر دی چی د عمری څلور شوطه طواف کوی نیت د حج هم پسی
 وکړی اوبیا دی د عمری شوطونه اونور کارونه پس پور کړی، اویا دمیقات څخه د حج احرام
 وکړی اود ځخه تر څلور شوطه ده طواف د حج د عمری نیت وکړی لکن بحر وواځ چی په صورت
 ثانی کی گناه کار دی، **فَائِدَه:** د مصنف د عنوان الفضل عبارت دواړو ته شامل
 دی یعنی قوله ان یجمع آه، ولی چی مطلق جمع عامه ده که حقیقی وی (وکه حکمی وی، که ختم ده نیت

عبادت به یوای دقران حقیقی دپاره دی. فَتَال الْمُصَنَّفُ

فَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ بَدَأَ بِطَوَافِ الْعُمْرَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ
پس چې داخل مکه شي د مکی شاره او حرم شریف ورسې شریع دی وکړي په طواف د عمرې او نوره واره

يُرْمِلُ فِي الثَّلَاثَةِ الْأُولَى فَقَطُّ ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيِ الطَّوَافِ
چې اوږې دی بنورې په اولو درې شوطو کې فقط او بیا تر طواف وروسته دی دوه رکعت
واجب د طواف لمونځ وکړې. فَتَال الْمُصَنَّفُ:

ثُمَّ يُخْرِجُ إِلَى الصَّفَا وَيَقُومُ عَلَيْهِ دَاعِيًا مُكَبِّرًا مَهْلًا
وبیا تر طواف وروسته دی ووزري وصفاته او هلته دی ودرېږي تکبیر وپوښي کل طیبه وپوښي او

مُلَبِّيًا مُصَلِّيًا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَهْبِطُ نَحْوَ
درو وپوښي پرېښي عليه الصلوة والسلام باندې، او بیا دی د صفا څخه کښته سي د مرو وڅوانه

الْمَرْقَةِ وَيَسْعَى بَيْنَ الْمَيْكَلَيْنِ فَيَتِمُّ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ وَهَذِهِ
اوپه مابین کې د میلین دی چا بلنښي، او پورې دی کړي په دغه ډول او شوطه او د اهر افعال

أَفْعَالُ الْعُمْرَةِ وَالْعُمْرَةُ سَنَةٌ
د عمرې وه. او عمره په گرده عمر کې یو
برېي. پکوه سه، چې وروسته تر پورې کولو د افعالو دی ځان د احرام نډېسې ولې
خوږی قارن دی.

ثُمَّ يَطُوفُ طَوَافَ الْقُدُومِ لِلْحَجِّ ثُمَّ يَتِمُّ أَفْعَالَ الْحَجِّ
او وروسته دی طواف قدوم وکړي د حج دپاره، او بیا دی پسې پورې کې افعال د حج لکه چې

كَمَا تَقْدَمُ فَإِذَا رَمَى جَمْرَةَ الْعُقْبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ وَجَبَ
دغه تیره سوه نوه هر کله چې ئې وو شتی جمره العقبه په وړې دا خبر نو واجب سوه پرې باندې

عَلَيْهِ ذَبْحُ شَاةٍ أَوْ سَبْعُ بَدَنَةِ
دېغ د پکته او یا اوومه حصه د شتر
چې بدنه که څه هم په عرف عام کې اوښ یا اوښې شته وایي لکن دلته مراد معنا ئې لغوی ده یعنې
لوی حیوان نوغوا او غوږ ته هم شامل سو، فَتَال الْمُصَنَّفُ:

فَإِذَا الْمَحْدِفِصِيَامُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ قَبْلَ حَجِّي يَوْمِ التَّحْرِمِ
اولې ډکې پيدايسه وغيره يعنې قدرت يه نه وو پرېدېج د شاة وغيره د مالی سنبه، نودی درې څوې

أَشْهُرُ الْحَجِّ وَسَبْعَةَ بَعْدَ الْفِرَاحِ مِنَ الْحَجِّ وَلَوْ بِمَكَّةَ
روزي ونسي د حجه تر، انگ د لوی اختر د ورځې، ولې ده اختر په وړې روژه مکروه ده، او دا

بَعْدَ مَضِيِّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ وَلَوْ فَرَّقَهَا جَارٌ
دروې وړېځي په د اختر
او او وړېځي دی روژه ونسي بعد الفراح د حج د افعالو څخه کڅم په مکه کې نسي یعنې کې په
وطن کې نسي هم وړادی، لکن پسله دی چې وړېځي د تشریق تیری سو ولې چې په هغو کې هم
روژه نیول مکروه ده، اولې متفرق ونسي هم وړادی، فَتَال الْمُصَنَّفُ:

تَعْلِيمُ الْإِسْلَامِ
پښتو
فضائل اعمال
پښتو
د حقانيه په فکر واکړل سو

فصل الثَّمَعُ هُوَ أَنْ يَحْرِمَ بِالْعُمْرَةِ فَقَطُّ مِنَ الْمَيْقَاتِ

و افضل دی دتمتع ، تمتع دادی چی سَرِی احرام و تری په عمره سره یواځی د مِیقَاتِ څخه **پوه سته** : چی په قید د مِیقَاتِ په مکی والا وایستله . ولی چی هغونه نه قرآن روادی ونه تمتع او هغه سَرِی نه دی خارج چی د کور څخه د مِیقَاتِ وکړاندی حرم و تری هغه روا ده ، **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ :**

فَيَقُولُ بَعْدَ صَلَاةِ رَكَعَتَيِ الْإِحْرَامِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُرِیدُ

نویزی وژانی پسله . داع کو یو څخه د دوو رکعتو احرام ، یا الله زما اراده ده د عمری نوبت فی رات

الْعُمْرَةَ فَيَسِرُّهَا لِي وَتَقْبَلُهَا مِنِّي ثُمَّ يَلْبِسُ حَتَّى يَدْخُلَ

اسانه تری اوت و ت را څخه قبله کړی . او سیادی تلبیه وواځ . نو چی داخل سی و مکی شریفی

مَكَّةَ فَيَطُوفُ لَهَا وَيَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ بِأَوَّلِ طَوَافِهِ وَ

ته نودی صواف وکړی دپار د عمری او پری دی بر دی تلبیه په اول طواف سره او سر مل دی وکړی

يُرْمِلُ فِيهِ ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيِ الطَّوَافِ ثُمَّ لَيْسَ بَيْنَ

په صواف کی یعنی په درې اولو شطو کی ، او بیادی لمونځ وکړی دوه رکعت د طواف ، او بیادی

الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ بَعْدَ الْوُقُوفِ عَلَى الصَّفَا كَمَا تَقْدَمُ سَبْعَةَ

اشواط سعی وکړی په مابین کی د صفا او مروه پسله دی درید و څخه پر صفا باندی لکه د څخه چی تیر سوو اووه سوطه دی پور کړی

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولجميع المؤمنين آمین

ثُمَّ يَخْلُقُ رَأْسَهُ أَوْ يَقْصُرُ إِذَا لَمْ يَسِقِ الْهَدْيَ

اوس دی و خړوی او بیادی قصر وکړی کی هدیه د مکی نه وو ورسره یعنی یا اوبن یا غوث یا بڼ دی قید فابنده داده چی که چیری هدیه ورسره وی هغه ته خلق او قصر نه دی رواحتی کی رو خرابه د مر بلا نه دی ولی چی هدیه مایم د تحلل ده شریفاً **مسلم** پر تمتع خواخوځی لانه نه ده چی ځان به د احرام باسی په خلق یا قصر سره بلکه دی اختیار لری که خلق وغیره کوی وکړی پر احرام باندی دوام کوی تر احرامه د حج ، حجن و در . **فَسَأَلَ الْمُصَنِّفُ :**

وَحَلَّ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْجَمَاعِ وَغَيْرِهِ وَلَيْسَ تَمْرُحَلًا لَّاوَانٍ

او حلال سول وده ته هر شی چی په احرام کی ځنډی منغه وو که جماع د مایم سره کوی او نور ، لکه

سَاقِ الْهَدْيِ لَا يَحِلُّ مِنْ عُمْرَتِهِ

گندولی جامی اغوستل یا خوشبو کول او نور ، و نه کارونه .

يُوه سته :

چی په دوران کی د حلال والی د عمری څخه طوافونه دی دیر کوی ، ولی چی طواف تر

نقلی لما څخه افضل دی افاقی سَرِی له کما مشر او نوری نفلی عمری دی کوی خصوصاً عمره نجعلانه څخه

چی هغه آنحضرت صلی الله علیه وسلم کړیده ، او د تنعمه څخه چی دوسه یه پوره وی هغوی عمری

دی کوی ، او هغه ملا چی په تنعیم کی ناست دی او څنگوت وائی چی دا پری عمری کول بدعت دی

دلیل دا وائی چی علیه الصلوة والسلام د حج په وخت کی یو عمره کړیده ، نودی ملا تر چی منع

کوونکی دی د معروف فی الشرع څخه چی عمره ده تاسی دا ورته وویاست چی نبی اکرم صلی الله

علیه وسلم څو پسله هجرت څخه صرف یو حج کړی دی او قبل الهجرت د حج ودرک یه نه دی

معلوم نواهل مکه والمدینه ولی په لس گونی مجونه کوی باید هغه بدعت وی

و کاید : د هر عمل اصل چی په شرع شریف کی ثابت وی هغه ته بدعت ویل گراږده . مثلاً تسبیح متعارف الیوم خو آنحضرت صلی الله علیه وسلم لیدی هم نه دی لکن چونکه اصل لری

نوبدعت نه دی او که بدعت وی نو د سعودی حکومت ولی دا اسباب د بدعت یعنی تسبیح په

خپل وطن کی بیع و شراء ته پریږدی، **فَسَالُ الْمُصَنَّفُ:**

فَإِذَا جَاءَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ مِنَ الْحَرَمِ وَ
نوحی دانه و ریح نودی ممتنع احرام دحج و تری دحرم شریف بخن او د مینل پرخوا دی روان سی کما

يَخْرُجُ إِلَى الْمَنَى فَإِذَا ارْمَى جَمْرَةَ الْعُقْبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ لَزِمَهُ
غیمه پس چی وولی جمره عقبه په وریج دلولی اختری نورپه واجب وپه دحج کول اویا

ذَبْحُ شَاةٍ أَوْ سَبْعِ بُدْنَةٍ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ
وومه حصه داوین یا ذغواڼی، اوکی طاقت نه درلودی نودی درتی وریجی روثری و نسی څه تر

قَبْلَ مَجئِ يَوْمِ النَّحْرِ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعَ كَالْقَارِنِ
را تلود وریج داختر او او وریجی چی د جمره څخه رجوع کوی لکه د قارن چی حکم په عقوبت تیر

فَإِنْ لَمْ يَصُمْ الثَّلَاثَةَ حَتَّى جَاءَ يَوْمُ النَّحْرِ تَعَيَّنَ عَلَيْهِ
ویری د څه درتی روثری نه وینول حتی چی ده اخترو ریح پر اغله نو بیا متعین سو پرده باندی

ذَبْحُ شَاةٍ وَلَا يَجْزِيهِ صَوْمٌ وَلَا صَدَقَةٌ
او کافی نه گرځو ده ته روثری که هرڅو و نسی او همدارنگه بله صدقه او خیرات

خوشخبری

په هر کس به ان شاء الله تعالی د تجوید تری تعلقه کتابونه په
دور به انداز کی ستا سونرا سو پوری وروسیږی ادا شه

پور لا بهاج پښتو مکتبه القراءه و التدریس مکتبه بله پنهار جلد دریم (۲)

فَصْلُ الْعُمْرَةِ سَنَةً فِي جَمِيعِ السَّنَةِ

د فصل دی د عمری، عمره سنت ده او وخت به په ټوله کال کی دی،
مَسْئَلُهُ: چی یوه عمره سړی وکړی یواځی هر وخت چی وی سنت یه پرځای سومگر
عمره پر روزه کی تر ټولو افضل ده، لکن د قوران عمره په ځای کی د سنت نه درپری کذاقتال
نهای فی رد المحتار، **فَسَالُ الْمُصَنَّفُ:**

وَتَكْرَهُ يَوْمَ عَرَفَةَ وَيَوْمَ النَّحْرِ وَأَيَّامَ الشَّارِقِ

و مکروه دهلا عمری احرام ترل په وریج د عرفات او په وریج داختر او په وریج کی د تشریق
درتی دی، حتی کی په مذکور وریج کی احرام د عمری و تار د مر پر لا زهر دی کی څه هم بیرته
پریږدی **فَكَأَيُّهَا:** کی احرام د عمری تر دغو وریج کی تر کی وو مگر اداء دافعا
په په دغو وریج کی وکړه بیا هیڅ کراهت نسته اونه نه پر لاهر دی، **فَسَالُ الْمُصَنَّفُ:**

وَكَيْفِيَّتُهَا أَنْ يُحْرِمَ لَهَا مِنْ مَكَّةَ مِنَ الْحِلِّ بِخِلَافِ إِحْرَامِهِ
الکینیت د عمری یعنی مکی والوره دادی چی احرام دی د حدود و څخه دمکی و تری لکن د زمین

لِلْحَجِّ فَإِنَّهُ مِنَ الْحَرَمِ وَأَمَّا الْآفَاقُ الَّتِي

ملاحظه بخلاف دهغه چی حاجی ممتنع وی احرام دحج دپاره تری ولی هغه به دحرم شریف بخن

لَمَّا دَخَلَ مَكَّةَ فَيُحْرِمُ إِذَا قَصَدَهَا مِنَ الْمَبَقَاتِ

زی کلام، او هر څه چی اطراف سړی دی چی هغور مکی ته وی داخل سوی نودی احرام تری د عمری
دپاره کی قصد د دخول دمکی وودمیقات څخه، حاصل دکلام دادی که دسړی دخول دمکی مکی
نقد و په وخت د تر سید و میقات ته، نو پر هغه سړی واجب ده چی احرام د عمری بهر میقات

نور الابحاح پښتو مکتبه القراءه و التدریس مکتبه بله پنهار جلد دریم (۳)

خُذْ لَازِمَهُ دِي، حتی که دغه سړی ترخپل کار د دخول مکی قصد وکړی دخول دمکی وده ته بېله احرام روادی، عن در، وَالْمُصَنَّفُ

ثُمَّ يَطُوفُ وَيَسْعَى لَهَا ثُمَّ يَخْلُقُ وَقَدْ حَلَّ مِنْهَا كَمَا بَيَّنَّا
او بیا دی طوف اوسعی وکړی دپار د عمری او بیا دی سرفخړې اوبه تحقیق دی خلاص سود عمری
خُذْ لَکَ چې مونږ به دغه بیان کړی ووپه حمد خدای حل جلاله
بِحَمْدِ اللَّهِ یعنی په توفیق خدای جلاله، وَالْمُصَنَّفُ

تَبَيَّنَ وَأَفْضَلُ الْآيَامِ يَوْمُ عَرَفَةَ إِذَا وَافَقَ يَوْمَ
آکامی، و افضل د ورځود عرفات ورځ ده چې برابر سی د جمعې دورځی سره او دغه حج افضل

الْجُمُعَةِ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعَةِ مِنْ حَجَّةٍ فِي غَيْرِ جُمُعَةٍ
دی تر دوا څو چې د عرفات ورځ په غیر کې د جمعې وی، ددی خبری روایت کړی دی مصنف د
رواه صاحب معراج الذرایة بقوله معراج الدراية به دی قول سره
خپل د اقول مصنف معراج الزریة

وَقَدْ صَحَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ أَفْضَلُ
چې په تحقیق صحیح ثبوت نه رسیدلی دی دا خبره د رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر چې ده مبارک وویل چې

الْآيَامِ يَوْمُ عَرَفَةَ إِذَا وَافَقَ جُمُعَةٍ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ
بهترین د ورځود عرفات ورځ ده، چې برابر سی د جمعې دورځی سره او دغه حج افضل دی تر اویا څه

سَبْعِينَ حَجَّةً ذَكَرَهُ فِي تَجْرِيدِ الصَّحَاحِ بِعَلَامَةِ الْمُوطَا
د حدیث ذکر کړی دی صاحب تجرید الصحاح چې حدیث وکتب دی چې د مصنف په راخیال دی چې په دی

وَكَذَا قَالَ الزَّيْلَعِيُّ شَارِحُ الْكَزْزِ
چې په دی کتاب کې خلاص صحاح
تجرید و دی حدیث ته علامه دموطا یعنی دامام مالک و کړی ده، او همدارنگه خبره زایل یی چې
ناج د کندی کړیده،

تحقیق د حدیث چې مصنف ذکر کړی، مناوی د بعض حفاظو څخه نقل کړی دی چې د حدیث
باطل دی اصل نه لری، هو! امام غزالی په احیاء العلوم کې ذکر کړی، دا خبره چې

بعض سلف وای چې برابر سی ورځ د عرفات دورځی سره د جمعې څخه کیږی ټولو د عرفات
ځنگونه، او دغه شریفه ورځ ده په دنیا کې او د علیه الصلوة والسلام حجة الوداع هم په دغی ورځ
کې وو، او علیه الصلوة والسلام پر عرفات ولاړ و چې دا ایت پر نازل شو، اَلْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ
دِينَكُمْ وَاسْتَمْتُ عَلَيْكُمْ نَفْسِي، الایه، نو اهل کتابو یعنی یهودیانو حضرت عمر ته وویل چې
داست زموږ په کتاب کې نازل سوی وای مونږ به ئی ورځ د نړول اختراک کړولی وی،

حضرت عمر و هغوته وویل چې نه شاعدی وکړم په دی سره چې دا ایت په ورځ کې د دوه خبرو
نازل سوی پر علیه الصلوة والسلام باندی چې هر ورځ د عرفات و او هم ورځ د جمعې وه، او علیه
الصلوة والسلام پر عرفات ولاړ شو، انتهى قول الغزالي في الاحياء، درویش وای چې په افضلیت
د دغه ورځی هېڅ خولک دامت محمدی څخه مخالف نه دی، او په دی کې شک نسته چې ایت مذکور
هم په دغه ورځ کې او په دغه وخت کې نازل سوی دی، او محاوره ده عمر رضی الله تعالی عنه او د یهودیانو
موروسته ده، لکن د حدیث فوق الذکر په صحت کې اختلاف دی هغه، د حفاظو حدیثو

کار دی یعنی ددی و کتابوته دی رجوع وکړل سی، نه په دی باره کې ډیر عا جنیم، او خبره
د الله اعلم بالصواب غور کوم، او حافظ ابن حجر په شرح کې د بخاری ددی حدیث په باره کې وای
هو حدیث لا عرفه، ولی راوی صحابی ئی نه دی ذکر سوی اونه ئی هغه خولک ذکر سوی دی چې دا حدیث
راستولی وی، لک ویش وای چې مزید تحقیق ددی خبری په شرحه کې د بخاری د ابن حجر
مطالعه کړه سی او شامی دی هم په غور، سره مطالعه سی،

وَالْمَجَاوِرَةُ بِمَكَّةَ مَكْرُوهَةٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ
او او سید به مکہ مکرمہ کی مکروہ دی ہے نیز امام اعظمؒ، ولجی خولک ہمیشہ توبہ کسی کو لای

اللَّهُ تَعَالَى لِعَدَمِ الْقِيَامِ بِحَقُّوَاتِ الْبَيْتِ وَالْحَرَمِ
یہ حقوق یعنی داد ابود بیت اللہ شریف اور خیمہ منیہ اور نفی کری دی کراہت دجائز مذکور

وَنَفَى الْكِرَاهَةَ صَاحِبَاهُ رَحِمَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى دَامَا عَظُمُ
دو و شاگردانو
یعنی امام ابو یوسفؒ و امام محمدؒ، او طحطاوی و لاجی و مجاورت دمدینی منوری م دغہ
حکم دی ہے، پر احیاء العلوی و لاجی ہے کہ قول د امام اعظمؒ عمل کوی ہفہ علماء جی دیر
حساب کوی اور خدائی غنہ دیر بیریں دی، تفصیل ددی مسئلہ پر رد مختار کی مطالعہ کرے

مَسَائِلُ شَتَّى نُورِ يَسْتَوْ مَعَارِفُ الْمُسْلِمِينَ

جلد ۱۰

نکاح و طلاق و زکوة و صدقة و غیرہ

مَكْتَبَةُ الْقِرَاءَةِ وَالتَّجْوِيدِ

کاشی روڈ شالدرہ کوئٹہ بلوچستان

جلد دوم (۲)

مکسہ الغراء و التجدید و مکتوبہ بلوچستان

نور الايضاح پشاور

بَابُ الْجَنَائِاتِ

و اباب ثابت دی ہے بیانہ کہ جنایات تو، یعنی دحج او عمری او قربان او تتمع بہ بارہ کی، درویش
و لاجی جی نزد کرہ ددی باب حاجی ستہ دیر مهمہ خبر دہ، تا جی دفسادہ دحج یاد یوہ دمب دوو
دمود تاوان شخہ خلاص سی جی بیان بہ فہ پد دی باب کی راسی، و سَأَلَ الْمُصَنِّفُ

وَهِيَ عَلَى فِئَتَيْنِ جَنَائِيَّةٌ عَلَى الْإِحْرَامِ وَجَنَائِيَّةٌ عَلَى الْحَرَمِ
یعنی مطلق جنایت یعنی تجاوز تر شہ حد پردہ و قسمہ دی یو جنایت پر احرام دی او بل جنایت پر حرم (و)

وَالثَّانِيَّةُ لَا يَخْتَصُّ بِالْمُحْرَمِ وَجَنَائِيَّةُ الْمُحْرَمِ عَلَى أَقَامِ
اور وہم قسم جنایت پر حرم تخصیص پر محرم پوری نہ لری بلکہ حلال سری تہ ہم ناروادی او جنایت

د محرم خوفتہ دی، یو قسم بہ دادی جی دمرو اجنبی،
مِنْهَا مَا يُوجِبُ دَمًا يَبْهُو سَهْ جی دم جی مطلق ذکر سی مراد خندی پوہ
دی، نو پوہ سہ بہ تہ لوٹا یو کی مراد توئی مگر نہ بہ دو حایہ کی، یو دادی جی جمعی و کری
مابنی سر پسله و قوف شخہ دعرفات دحجہ تر حلق دہ سر، اور وہم دادی جی طواف زیارت بہ
جنابت سر و کری او یا بہ حال حیض او نفاس بیہ و کری، ولجی واجب بہ دی دو حایہ کی او بی
دی، و سَأَلَ الْمُصَنِّفُ:

وَمِنْهَا مَا يُوجِبُ صَدَقَةً وَهِيَ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ وَمِنْهَا

اور بعض بہ صدقہ و اجنبی جی ہفہ نیمہ کاسہ دغمو او بعض بہ کمہ تر نصف صاع و اجنبی، مکہ

لکہ جی شپہ فروہ کری یا مملخ یا کیلکہ و شالہا، ولجہ داد

مَا يُوجِبُ دُونَ ذَلِكَ صَدَقَةٌ دَسْرِي بِہ اختیار پوری ارہلری ہر شہ جی و کری

جلد دوم (۲)

مکتبہ القراءۃ و التجوید و مکتوبہ بلوچستان

نور الايضاح پشاور

قال امير المؤمنين عمر بن الخطاب حين سُئِلَ عن قتل المحرم الجراد «القرع خير من جراده»

وَمِنْهَا مَا يُوجِبُ الْقِيَمَةَ وَهِيَ جَزَاءُ الصَّيْدِ وَتَتَعَدُّ

اول بعض هغه چي قيمت دشی واجبوی چي هغه نوجزاء د ښکارده، او جزاء د ښکار په تعدد دقاتلا نوجرمانو متعدد گرځي، مثلاً که دوه

الْجَزَاءُ بِتَعَدِّ الْقَاتِلَيْنِ الْمُجْرِمَيْنِ كَسَهْ يَوْشَكَارٍ مَرَكْرِي بِرَهْمِهِ
مستقله جزاء ده، دوی جزاوی په دی سته چي دوه قتله پیدا سوه، او که چيري دوه حلال
کان د حرم ښکار وکړي یوه جزاء ده ولی د هغو جزاء خوبه بچرمتی د حرمه حرم خویدوی، چر

فَالَّتِي يُوجِبُ دَمَاهِیَ مَا لَوْ طَبَّ مُحْرِمٌ بِالْعِضْوَا

نوهغه جنايت چي واجبوی دمر یو مثال په دادی چي خوشبویه کړي محرم بانگ، په قید د بانگ کشتی نابالغ
خارج سووی چي پرمه شی خستر، **پښوه سته**؛ چي خوشبوی لگول عامده که په هیره سر
وی او یا په حکم شرعی ناخبره وی او یا په زوره څوک په وگلو، او عضو عامده حتی خولی ته هم

شامل ده «عز مجر» او یا سر ړنگ کړي په نکر ورو
أَوْ اخْتَطَبَ رَأْسَهُ بِحِجَاءٍ یُؤَسِّنُهُ حِجَاءُ خُمٍ

طیب او خوشبوی ده لغوه علیه الملوک والسلام، الحناء طیب، نو پس له ذکر د طیب د حناء ذکر ته
ته ضرورت وو **جواب** د حناء په طیب ولی کی په احادیثو کی اختلاف دی نوبه حکم

حناء ذکر کړه **مسئله** که د حناء اوبه تری وی خوبه حناء سړو یو دمر لازمیری او کی ملکي

نکروزی پر سر و اچولی چي سربیه په پټ کړي نوبی دوه دمه لازمیری یو د طیب لگول د سببه

و یا د سرد یتسبدوله کبله لکن د تغطیة الرأس دمر هلته لازمیری چي شبانه روز دا نکروزی

دده بر سر تی وی، او بل دا چي یا بتوله سربیه نیولی وی او یا سر به دست او که نه یا نه تشبانه

نکروزی یو تشبانه دمر سر پر لب های باندی ایښی وی، نو دهم دمر خسته «مجر
نیری په حناء سړو لگول دماغه حکم دی، او په مبسوط چي داسی عبارت

واقع دی «رأسه ولحیته بخناه» هغه واوبه معناده اودی **مسئله** که دواغ وغیره
د پاره ماسواد حناء غنچه لکه خطمی یا کندهری پر سر په احرام کی وتری چي سربیه په پټ کړي یا هم
یو دمر د تغطیة الرأس پر لاندی بالشرطین المذکورین کذا فی البحر وغیره «فقال المصنف»

أَوَادَّهْنِ بَرِیْتٍ وَنَحْوِهِ

او یا ټان غوړ کړي یعنی یا سر یا مخ او یا بل ټای
په غوړ د نریتون د درختی که ختم خوشبویه نه وی، او یا ټان غوړ کړي په مثل دروغن نریتون
لکه غوړی د کجحتویا غوړی د باداموی غوړی د کوفری وغیر ذلک «والضابط فیه» هر هغه غن

اوتیل چي په عادت کی سر یا مخ یا بل ټای خلک پر غوړ وی نو د هغوی غوړ بید ورسه دمر لازمیری
او که په عادت چا سر و مخ وغیره په هغو غوړونه غوړول لکه دواړو غوړی یا د لکه غوړی نو
په هغوړ و که حاجی چا و دی د پښویا لاسوپه غوړی کړي دمر نه لازمیری، **مسئله**؛ د دغو

ټولو غوړو او تیلو په خوړلو کی دمر نه لازمیری «وهذا حاصل ما فی البحر» **مسئله**؛ د دغو
یا واغوندي سرغ سوی یعنی گسندی جامه هر جامه چي وی **فأكیده**

مراد دلبس غنچه لبس معناده دی نو که حاجی پس توگ پر اوږده واچوه یا قیص
په لنگ کړي یا په صدری په غیر کی نیولی وه په دی شی نه لازمیری کذا فی البحر «فقال المصنف»

أَوْ سَرَّ رَأْسَهُ يَوْفَا كَامِلًا أَوْ حَلَقَ رُبْعَ رَأْسِهِ

او یا په پټ کړي سر چي هر یو د لبس غنچه او د ستر الرأس یوه کامله وچ وی، او یا په وڅرو

سر په چا په وی او که په موی پاک وی، حتی کی د بزمیری وینستان په نشی وکښه، حاصل دادی

چي مراد د حلق غنچه لیری کول دی د وینستانو دسریا د بزمیری وغیره په هر توگه چي وی، ولو که بیره په او

لگیت وسوځي «قال» **أَوْ مَحَجَّهُ أَوْ أَحَدَ الْبَطِيئَةِ أَوْ عَانَتُهُ أَوْ**

او یا په ټای دوشو کښلو و خرایه او یا په بود تخرگو غنچه (بغل) و خرایه، او یا په زیر ناف

رقبته و خرایه او یا په خټ و خرایه «

أَوْقَصَ أَظْفَارَ يَدَيْهِ وَرَجَلَيْهِ بِمَجَالِسٍ وَاحِدٍ أَوْ يَدًا أَوْ رِجْلًا

اویا په پری کړي نوکان د دواړو لاسو او دواړو پښو په یوه مجلس کې، اویا د یوه لاس یا د یوې پښې نوکان کې پری کړي، نو په دغو صورتونو کې یو دم پر لاس نه دی، او که د یوه لاس نوکان په یوه مجلس کې پری کړي او د بل لاس نوکان په بل مجلس کې پری کړي دوه دم پر لاس نه دی، او که د یوې پښې نوکان بیا په بل مجلس کې پری کړي درې دم پر لاس نه دی او که د بلې پښې نوکان هم په ورته ډول پری کړي خلور، دم پر لاس نه دی ولذا قید المصنف بمجلس واحد، قال المصنف.

أَوْتَرَكَ وَاجِبًا مَّا تَقَدَّمَ بَيَانُهُ فِي أَخْذِ مَشَارِبِهِ حَكُومَةً

اویا پریدي یو واجب چې بیان په دغه تیرسو او په پریکولو کې د بریتو حکمه کیده د بزیري «ددی حکومت بیان د ادی چې سړي دی فکر وکړي چې دغه وکړی وپښتان د بزیري د ربع خومه حصه جوړوي حتی که په دغه وپښتان د بریتو په اندازه د اتی حصی و، نور ربع دم پر لاس نه دی، قال

وَالَّتِي تَوْجِبُ الصَّدَقَةَ بِنِصْفِ صَاعٍ مِنْ بَرٍّ أَوْ قِيمَتِهِ

اوهغه شیان چې صدقه واجبوي په نې کاسه د غنویا په قیمت د نې کاسی هغه د ادی، بلکه چې حاجی

هِيَ مَا لَوْ طَيَّبَ أَقْلَ مَنْ عَضُو أَوْ لَبَسَ مُخَيِّطًا أَوْ عَطَى

خوشبویه کړي کم تر یوه اندامه، اویا رخ کړي جامه و اغوندي، اویا سربېټ کړي کم تر یوې ورځې

رَأْسَهُ أَقْلَ مِنْ يَوْمٍ أَوْ حَلَقَ أَقْلَ مِنْ رُبْعِ رَأْسِهِ أَوْ

اویا وختی کم تر خلوري دسا اویا پری کړي یونول، اودغه رنګه دهر نولک په پری کولو کې نیمه کاسه

قَصَّ ظَفْرًا وَكَذَلِكَ كُلُّ ظَفْرِ نِصْفِ صَاعٍ إِلَّا أَنْ يَبْلُغَ الْجَمْعُ

د، مگر هغه وخت که مجموعه او پښتوله پری کړي نو ودرته ور سیده

دَمَا فَيَنْقُصُ مَا شَاءَ مِنْهُ كَخَمْسَةِ مَنْفَرَةٍ

د دمه څخه لکه چې یو سړی چې پری کړي پنځه نوکان بېلا بېلا، یوه سده، چې پنځه نوکان چې سره متصل وي خو پرده لازمه وکام اوس چې ده پنځه نوکان متفرق پری کړي په اندازه پنځو خور، سیده، نوکه دم دج کی خوښه کاري، او که د نوکانو په حساب پنځه نې کاسی ورکړي چې زده کړي، هم دده خوښه ده، قال المصنف.

أَوْ طَافَ لِلْقُدُومِ أَوْ لِلصَّدْرِ مُحْدَثًا وَتَجِبُ شَاةٌ لَوَ

اودغه رنګه صدقه د نصف صاع واجبه ده کی طواف وکړي د قدوم د پیاوړید طاف جنباً صدر د پاره، په دې اوسیا او واجب دی شاة کی طواف په جنابت کې وکړي، قال

أَوْتَرَكَ شَوْطًا مِنْ طَوَافِ الصَّدْرِ وَكَذَا الْكُلَّ شَوْطٍ

اویا پریدي دی یو شوط د طواف صدر یعنی صدقه د نصف صاع پر لاس نه ده اودغه من اقله رنګه نصف صاع پر لاس نه ده هر شوط د پاره د اقل وارو څخه یعنی چې درې دي، او کی اکثر پر پښتوله بیا دم پر لاس نه دی، قال المصنف.

أَوْ حَصَاةٍ مِنْ أَحَدَى الْجَمَارِ وَكَذَا الْكُلَّ حَصَاةً مَا يَبْلُغُ مِثْرَ

یوم اودغه رنګه صدقه پر لاس نه ده کی پر پښتوله ویشل د یوې درې په یوه کی د جوارو اودغه رنګه صدقه لازمه وه دهرې درې د پاره تر هغو چې هغه متروکه پری وهری ته د یوې ورځې نه وی رسید چې اوه دانی دی امام طحاوی وایي که چیرې وری ته د یوې ورځې ورسیدي یا اکثر حصی ته د یوې ورځې نور پرده شاة لازمه دی، قال المصنف.

إِلَّا أَنْ تَبْلُغَ شَاةً فَيَنْقُصُ مَا شَاءَ مِنْهُ وَاجِبٌ صَدَقَاتُ وَهِيَ قِيمَتُ دُشَاةٍ وَرَسِيدٌ

یعنی که د نې کاسی خوښه کاري او صدقات په اندازه د هغو وکړي چې تر شاة کی وری هم کولای سی

نودی کمزوری سی د قیمت هغه د شاه هغه چی دده خوښه وي، و تال المصنف

أَوْحَلَقَ رَأْسَ غَيْرِهِ أَوْقَضَ أَظْفَارَهُ چی محرم و خروى
سر بل چ که هغه بل محرم وى که حلال، اويا محرم د بل چا نوکان و بر پى کړې، یوه سسه
چی محرم که د بل محرم سر و خروى چی د محرم حالىق (و محلول) د افعال د حج په بيله طواف نريارته اورى
د جرات تلته و و بوله پوره وى يعنى جمره عقبه په وینتلى وى او کسه د تمتع په ذبح کړى وى، اود
د واپو وقت د احلال راوړ سیدلى وى، نو نه پر حالىق او نه پر محلول شی سته، ط وافی که محرم د بل
سرى عضو و خوشبویي کړه اويا په گندلى کالى پر واغوستى پوځه محرم هېڅ شی نسته په اجماع

وَأَنْ تَطِيبَ أَوْ لَيْسَ أَوْحَلَقَ بَعْدَ تَخْيِيرِ بَيْنِ الذَّبْحِ
المصنف او که چیرى محرم خوشبویى و لگول اويا په کالى واغوستل اويا په سر و خړایه دا توله د عذر د سببه نودی

أَوِ التَّصَدُّقِ بِثَلَاثَةِ أَصْوُعَ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ أَوْ
مختاره دى که کپه ذبح کوى او که درى کاسى غنم و شپږ و مسکینانوته ورکوى، اودرى وړمى

صِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَالَّتِي تَوْجِبُ أَقْلَ مِنْ نِصْفِ
روژى نسی

او هغه شی چی ولجوى کم تر نیم، کاسى هغه لکه حاجى چی مړه

صَاعٍ فَهِيَ مَا لَوْ قَتَلَ قُمَّلَةً
کړى شپږه اويا مړ کړى ملخ، درویش وایې
او غیره، فائده: د غر شيان په هره نوع کی که تردى بالا و بيا صدقه د نصف صاع پر لاندې نه ده، قال

وَالَّتِي تَوْجِبُ الْقِيَمَةَ فَهِيَ مَا لَوْ قَتَلَ صَيْدًا فَيَقُومُهُ عَدْلَانِ
او هغه جنایات چی قیمت واجبوى لکه محرم چی وورثې ښکاری شى لکه کوتره، اوسى، د غره ډبه وغیره،

فِي مَقْتَلِهِ أَوْ قَرِيبٍ مِنْهُ فَإِنْ بَلَغَتْ هَدْيًا فَلَهُ الْخِيَارُ

نومذ ښکاره بقیعت ابردى دوه عادلان کسان په هغه ځای کی د قتل یعنى که هلته کلی او څنگ وده او یا تر دى وه

إِنْ شَاءَ اشْتَرَاهُ وَذَبَحَهُ أَوْ اشْتَرَى طَعَامًا وَتَصَدَّقَ

په ځای د قتل کچرى هلته خلک وه، نو کی قیمت په دې اندازه تر رسیدى یعنى پس په راغول کیدى نوده لره اختیار دى کی خوښه سى پس دى

بِهِ لِكُلِّ فَقِيرٍ نِصْفُ صَاعٍ أَوْ صَامَ عَنْ طَعَامِ كُلِّ

په راسى او ذبح دى کی او په سکینا نود حرم دى ووشی یعنى ده په خورک ناروا دى، نو یا دى راسى قیمت په روپوځه او خیرات دى کړى

مَسْكِينٍ يَوْمًا وَلَوْ فَضَّلَ أَقْلَ مِنْ نِصْفِ صَاعٍ تَصَدَّقَ

وهر فقیرته دى نیمه کاسه وړکوى او یا دى روژى وکسنى یعنى که غنم متفرق روژى نسی، د طعام دهر مسکین

بِهِ أَوْ صَامَ يَوْمًا کله نودی هغه خیرات کړى او یا دى کوتره روزه وکسنى، قال المصنف

وَتَجِبُ قِيَمَةُ مَا نَقَصَ وَيَنْتَفِ شَعْرُهُ الَّذِي لَا يَطِيرُ

او واجب دى قیمت د نقصان، یعنى صیدیه ښکې کړى چی سره د هغه ټپه صید ځان ساتلى سواى،

بِهِ وَشَعْرُهُ وَقَطَعَ عَضْوًا لَا يَمْنَعُهُ الْإِمْتِنَاعُ بِهِ

نودا صید د یو وار سالم قیمت کړى مثلاً قیمت په دوى روپ و، او یا دى ټپى قیمت کړى مثلاً قیمت

په یوه روپ سوه، نو ما بین قیمتین چی یوه روپ واجب ده، (او دغه رنګه قیمت د نقصان دى و،

کوى په کښلو یعنى شکلو د هغه ښکړه د مضرغه چی په هغو ښکړو د پړولنه کاوه، لکه د نس ښکړى

یاد شای ښکړى، اود غره رنګه په کښلو د وینستا نود وکسنى مثلاً او یا په پری کولو داسى اندام چی صیدیه

نه منع کاوه دحان ساتی غنجد بنگاری کله مثلاً غنجد یه و پرې کړی یا لکی، نو په دغو کولو صورتو
کی قیمت د نقصان پر بحر لازم دی، په هغه معنا چې تیر سو، یعنی یو وار دی سالم د دغو غنجدو
په بحر وخوا ورسیدلی دی قیمت کړی، او بیا دی د دغو غنجدو سره قیمت کړی، نو پر بحر
باندي ما بین قیمتین واجب دئی. قال المصنف:

وَيَجِبُ الْيَمَّةُ بِقَطْعِ بَعْضِ قَوَائِمِهِ وَتَفْرِيشِهِ

او واجب دی پوره قیمت د بنگار په پرې کولو سره د بعضو پینو لویو کلو ووسی داسی بنگار ورو، چې د پینو په
خفاسته بی د بنگار غنجد خان خلاصه او د غرنګه پوره قیمت لازم دی په
وَكَسْرِ بَيْضِهِ کینلو سره د ټولو بزرګو د مرغه، **د رويش وائی** یا په هغه بزرګی منډی
و یا بزی چې مرغه پروان په کوی، کله د ویر بزرګی، او د غرنګه پوره قیمت واجب دی په مائولو
سره د اګی د مرغه. قال المصنف:

وَلَا يَجَاوِزُ عَنْ شَاةٍ بِقَتْلِ السَّبُعِ وَإِنْ صَالَ لَأَشَى بَقْتَلَهُ

او تیری نه کیری تریو په یعنی کی خرم قیمت یه تریو پسه بالاوی، په وژلو سره د درنده حیوان چې
غنوی نه خوند کیری، کله لیو، پرا تګ، فیل، سرکزی، وغیره او کله هغه درنده پر بحر حمله وکړه
اوده مړک هیڅ شی نسته په قتل کی. قال المصنف:

وَلَا يُجْزِئُ الصَّوْمُ بِقَتْلِ الْحَلَالِ صَيْدِ الْحَرَمِ

او کفایت نشی کولای روژه په وژلو کی د حلال سری صید د حرم بلکه حتماً په قیمت وړ کوی بخلاف
الحرم کماثر.

وَلَا يَقْطَعُ حَشْلِشِ الْحَرَمِ وَشَجَرَةِ النَّابِثِ بِنَفْسِهِ

او نه کفایت کوی روژي په قطع کولو کی
درختی چې شنه سوری و یا پخپله یعنی چانه وی شنه کړی، اونه وی د غر درخته د منځه د غر درختی چې خلک
و نه کفایت کوی روژي په قطع کولو کی

نور الايضاح پښتو

جلد دریم (۲)

مکتبه القراءه والتدوین مکتبه بلوچستان

شنی کوی بلکه لازم پری قیمت.

پوه سه: چې درختی د حرم شریف خلوی قسمه دی،

د حرم درختی پر خلور قسمه دی

د درو قسمو درختو په قطعه کولو او نفع په اخستلو کی هیڅ جزاء نسته اونه د هغه قطعه جنایت
په هغه درخته ده چې خلک په شنه کړی او دا درخته هم د جنسه غنجد د هغو درختو وی چې
خلک یې شنی کوی، کله دانارو انگورو، توت وغیره،
په هغه درخته ده چې خلک خوشنه کړی وی مگر دا درخته د جنسه د هغو درختو نه وی چې خلک یې
شنی کوی کله د غرو بعض درختی.

په هغه درخته ده چې شنه پخپله سی یعنی چانه وی شنه کړی لکن د هغو درختو د جنسو غنجدو
چې خلک یې شنی کوی کله د غرو انځر یا د غرو انگور یا د غرو زیتون وغیره.

په هغه قسمو درخته ده چې په قطع کولو کی جزاء نسته یعنی قیمت، هغه هغه درخته ده چې شنه
سوی پخپله وی یعنی په قدرې توګه، اونه وی د جنسه غنجد د هغو درختو چې خلک یې شنی کوی.

فائده: خلور هم قسمو درخته عامه ده که د سړي په مملوکه محله کی شنه سوی وی،
او یا په غرو او شاري محلو کی شنه سوی وی، فقهاء وائی چې که د سړي په محله کی دیکړو
درخته پخپله شنه سوی وه، بل سړي قطع کړه پر قاطع باندی دوه قیمت لازم دی یو د جنه
د شرع او بل به تاوان و مالک ته د محکو وړ کوي.

مسئله: چې قاطع تاوان و مالک ته هم وړکي مگر دی په هغه درخته سره یعنی په لرګی
سرو کی نفع نه سی اختلاصی مثلاً چې د خوږی بناء پروکړی، هزا حاصل مافی الکفایه شرح الهادی، قال

وَحَرْمُ رَعْيِ حَشْلِشِ الْحَرَمِ وَقَطْعُهُ إِلَّا الْأَذْخَرُ

الکماة او حرمدی ټول په لږو یا په اوښا نود وندو حرم او رسیل یه مگر مړکړی او پخپله چې د هغو قطعه
رواده کما جاء فی الحديث النبوی، پوه سه چې وایه هغو تاوانو ته وائی چې په قدر توګه

جلد دریم (۲)

مکتبه القراءه والتدوین مکتبه بلوچستان

نور الايضاح پښتو

شنه سوی وی، نوکه سړي پخپله محکه کی شپشتی یا غوښل وغیره کړی وه دهغو قطع رواده کامر
ف الايجور انفاً. و قال المصنف:

فَصْلٌ وَلَا بَأْسَ بِقَتْلِ غُرَابٍ وَحِدَاةٍ وَعَقْرَبٍ

و نه د شته یعنی شی نه لار میږی یعنی نه په حرم کی اونه په احرام کی فتح القدره په وژلو

وَفَارَةٍ وَحَبِيبَةٍ وَكَلْبٍ عَقُورٍ وَبَعُوضٍ وَنَمْلٍ وَبَرَعُوثٍ

سره ده که اوبه وژلو سوه د پوس او لهر او موبله او د مار او خروړی سپی او غوما شې او د میږی او د

وَقُرَادٍ وَسُلْحَفَاتٍ وَمَا لَيْسَ بِصَيْدٍ د کشف چی په فارسی به گزشت

بولی، او بعضی اهل لغت بیه ترجمه په بابنه کوی چی یومرغه دی، او دغه رنگه شې خنډ په وژلو کی دغه
شی چی د بکار د قسه نه وی لکه چفال، لیوه، وغیره. و قال المصنف:

فَصْلٌ الْهَدْيُ اَدْنَاهُ شَاةٌ وَهُومَنْ الْاِبِلِ وَالْبَقَرِ

د افضل دی په هدیه کی د مکی مکه، که د نهجه د هدیه په دی چی یو کال پر تین سوی وی، او هدیه

الْغَنَمِ وَمَا جَازَ فِي الضَّحَايَا جَازٌ فِي الْهَدَايَا

د اویش په جنس سره رواده بلکه دایه اعلی قسم دی مگر چی پنځو کلونه رسیدلی وی، او غواږ
په جنس کی هر کیدای سی دایه اوسط وی چی دوه کاله عمر یې پور کړی وی، او د پسه په جنس کی
هر کیدای سی چی دایه ادنی هدیه ده، او هغه حیوان چی په اخترا نوکی رږ او وی هغه حیوان په
هدیوک هم روادی، یعنی په اعتبار د عمر او عیون د لولو کما هومذکور مفصلاً ف باب
الاضحیه فی جمیع کتب الفقه و قال المصنف:

وَالشَّاةُ تَجُوزُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي طَوَافِ الرُّكْنِ جُنْبًا

اوله روادی په هر هغه ځای کی چی په هغه کی د مژکسو دی مگر نه کی چی روادی طواف رکن په جنت نه
و کړی او د غدرنگه حکم دی چی طواف رکن د حیض او نفاس په وخت کی وکړی، ولی سبب د تغلیظ
د جنایت په درو سره ووی یودی. و قال المصنف:

وَوُطِئَ بَعْدَ الْوُقُوفِ قَبْلَ الْحَلْقِ فَنِي كُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا بَدَنَةٌ

او بل ووی دی پر عرفات ولی قبل الوقوف ووی وکړی چی په فاسد موقضای او وی کول دغه ویرم چی لسی پور وی، او په
کافی دی په هر جنایت کی مگر نه چی طواف رکن یعنی طواف زیارت کی په جنایت سره وکړی، او په جماع
و کړی پسه ووقوف د عرفات لکن د مخه تر سرخړیلو، ولی چی په دواړو کی پر حاجی اوی لار دی، ولی چی
جنایت په لوی دی نوحیین یه باید لووی، و قال المصنف:

وَخَصَّ هَدْيُ الْمُتَعَةِ وَالْقِرَانِ بِيَوْمِ التَّحْرِفِ قَطٍ وَخَصَّ

او خاص کړه سوی ده هدیه د متع اوقران په ویرم پوری د اخترفقط دا تخصیص ی په زمانه پوری، او

ذَبْحُ كُلِّ هَدْيٍ بِالْحَرَمِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ تَطَوُّعًا وَتَعَبٌ

خاص کړه سوی د ذبح د هر هدیه په حرم پوری قال ط ولا یشرط منی آه، مگر هغه وخت که هدیه د تطوع وه او

فِي الطَّرِيقِ فَيُحْرَفُ فِي حَلِّهِ وَلَا يَأْكُلُهُ غَنًى وَفَقِيرٌ

پلار کی عیب خنډ سوه یعنی تر حرم نه ورسیده، نو په هغه ځای کی د عیب دی د ذبح کړی او خورک دی

النَّحْرُ وَغَيْرُهُ سَوَاءٌ نه خنډی کوی غنی سړی، او فقیر خرم او د غیر حرم سر برابر
دی په خورک د هغی هدی، قال ط لکن فقیر الحرم افضل،

يَوْمَ سَهٍّ چی نوری هدایا وی تخصیص په مکان پوری نه لری، نو تطوع هدیه چی خرم

شبه سوی وی، نوکه سَری پچنله محکمه کی شپشتی یا غوثل وغیره کرلی وه دهغو قطع رواده کمار
ف الاختیار کتفا. قال المصنف:

فصلٌ وَلَا بَأْسَ بِقَتْلِ غَرَابٍ وَحِدَاةٍ وَعَقْرَبٍ
ویرفته یعنی شیء نه لازمیری یعنی نریه حرمرکی اونه په احرام کی فتح القبر په ویرلو

وَفَارَةٍ وَحَبِیَّةٍ وَكَلْبٍ عَقُورٍ وَبُعُوضٍ وَنَمْلٍ وَبُرْغُوثٍ
سوده رگه اوپه وشلوسو د پپوس او د لهر او د مورک، اود مار اود خروکی سپی اود غوماشی اود میری اود
وَقَرَادٍ وَسُلْحَفَاتٍ وَمَا لَيْسَ بِصَيْدٍ
کبکی اود منگوبیادیسی د میچ او
بوی، و بعضی اهل لغت بیه ترجمه په بابنه کوی چم بومرغه دی، اودغه رنگه شیء شبه ویرلوکی هغه
شیء چی دینکار دقعه نه وی لکه چغال، لیوه، وغیره، قال المصنف:

فصلٌ الْهَدْيُ أَذْنَاهُ شَاةٌ وَهُومَنْ الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ
دا فضل دی په هدیکو د مکی مکر، کمه ذریعه د هدیکو په دی چی یو کال پرتیر سوی وی، اوده د

الْغَنَمِ وَمَا جَازَ فِي الضَّحَايَا جَازٌ فِي الْهَدَايَا
داویش په جنس سر رواده بلکه دایه اعلی قسم دی مگر چی پنجو کلوته رسیدلی وی، اود غواپی
په جنس کی هم کیدای سی دایه اوسط وی چی دوه کاله عمر په پور کړی وی، اود په په جنس کی
هم کیدای سی چی دایه ادنی هدییه ده، اوهغه حیوان چی په اختریانو کی رجاوی هغه حیوان په
هدیکو هم روادی، یعنی په اعتبار عمر او عیبونه در لوفلو کما هومذکور، مفصلاً فی باب
الاخیانه فی جمیع کتب الفقه. قال المصنف:

وَالشَّاةُ تَجُوزُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي طَوَافِ الرُّكْنِ جُنْبًا

اولسهر وادی په ههغه حای کی چی په هغه کی ذمه ذکر سوی دی مگر نه کی چی پری طواف رکن په جناب شه
وکی وی اود غه رنگه حکم دی چی طواف رکن د حیض او نفاس په وخت کی وکړی، ولی سبب د تعلیظ
د جنایت په درو سره وکی یودی، قال المصنف:

وَوُطُوءُ بَعْدَ الْوُقُوفِ قَبْلَ الْحَلْقِ فَنِي كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بَدَنَةٌ
اوبل وطی دی پری عرفات ولی کقبل الوقوف وطی وکړی حج په فایده سوقضای او پری رکن اود غه فایده پری پوره وی، اولسهر
کافی دی په هر جنایت کی مگر نه چی طواف رکن یعنی طواف زیارت کی په جنایت سن وکړی، او بیا په جماع
و کړی پسله وقوف د عرفات لکن د غه تر سر خریلو، ولی چی په دواړو کی پرجای اوش لازم دی، ولی چی
جنایت په لوی دی نوجییر په هم باید لووی، قال المصنف:

وَخَصَّ هَدْيُ الْمَتْعَةِ وَالْقِرَانِ بِیَوْمِ التَّحْرِفِ فَقَطْ وَخَصَّ
اواخص کره سوی ده هدیه د تمتع او قران په ویرج پوری داخر فقط د اختصاصی په زمانه پوری، او

ذَبَحَ كُلُّ هَدْيٍ بِالْحَرَمِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ تَطَوُّعًا وَتَعِبَّ
خاص کره سویده ذبح دهر هدیه په حرم پوری قال ولا یشرط منی آه، مگر هغه وخت که هدیه د تطوع وه او

فِي الطَّرِيقِ فَيُحْرَفُ فِي مَحَلِّهِ وَلَا يَأْكُلُهُ غَنًى وَفَقِيرٌ
پلار کی عیب جند سوه یعنی تحریر نه وه رسید، نویه هغه حای کی د عیب دی ذبح کړی او خورک دی
نه خنڈی کوی غنی سړی، اوفقیر د حرم اود غیر حرم سر برابر
الْحَرَمِ وَغَيْرِهِ سَوَاءٌ دی په خورک دهغی هدی، قال ط کن فقیر الحرم افضل،
يُؤْهِ سَهْ چی نوری هدایا وی تخصیص په مکان پوری نه لری، نو تطوع هدیه چی حرم

نه ور سیده بیانو تخصیص پر یوم الغر پوری نہ لری، وهو الصبیح نعم الذی یوم الغر افضل، بحر

وَتَقْلَدُ بَدَنَهُ التَّطَوُّعَ وَالْمُسْتَعَةَ وَالْقِرَانَ فَقَطْ

اوپه غارہ دی کی بوجہ غارنگ غونڈی شی ورا چوری داوین دتطوع اود تمع اود قیران فقط قتال و
وہذا سدا فقط آہ قتال المصنف:

وَيَتَصَدَّقُ بِجِلَالِهِ وَخِطَامِهِ وَلَا يُعْطَى أَجْرُ الْجَزَائِرِ مِنْهُ

او خیرات دی کری جلال او امہارونہ، دھنو، اونہ ورا کرہ کیری مژدوری دقصاب دھایا و
دغوبی غنہ، ہوکی علاوہ پر مژدوری د خیرات پہ توگہ غوبنی ورا کری پروانہ لری، قتال

اونہ دی سپیری ہدیہ والا پر اوین دھدیہ
وَلَا يَرْكَبُهُ بِإِلْضَرُورَةٍ

ضعیفہ سپین بیری وپی، قتال فی البحر ولا یحمل علیہا ایضا، یعنی باری ہم نہ پر باندی کوی، اوکہ
سری فی ضرورتہ پر سپور سی، او یا بار پر باندی کی ہدیہ تہ لرتاوان ورا سپیری د نقصان ضما
پر ورا کوی، بحر، قتال المصنف:

وَلَا يُحْلَبُ لَبَنُهُ إِلَّا بَعْدَ الْمَحَلِّ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ وَيُنْصَحُ

اونہ لوخل کیری شیدی داوینی دھدیہ مگر ہنہ وخت لوخل کیری چی ٹای د ذبح لیری وپی

ضَرَعُهُ إِنْ قَرُبَ الْمَحَلِّ بِالنَّقَاغِ

یعنی بیریری کی ونہ نوشی غولانغ
م غزلت کی، او اودی باشی پر غولانغ د لنگی وینی کہ ٹای د ذبح یر نہ دی ووپر بخوا و بوتاجی شیک
فی وپی ہی اود لوخلنگ ضرورت دفع ہی،

خدا بہ و بخنی مؤلف او ہم کتاب: تہ قبولہ کری دعا دہر غایب

وَلَوْ نَذَرَ حَجَّامًا شَيْئًا لَزِمَهُ وَلَا يَرْكَبُ حَتَّى يَطُوفَ

ارکہ یوچا پڑخان نذر کرہی حج پر پنبو باندی، نودا اند، پردہ لائز مردی، خولک وانی چی احرام یر وناہ

لِلرَّكْنِ فَإِنْ رَكِبَ أَرَأَيْتَ دَمَا خُزِبَ بِهَيَّادٍ رَوَانِيهِ قَاتِلٌ وَهُوَ الْأَصْح

اونہ بہ سپیری دطواف رکن ترکولو پوری، اوکہ سپور سو، نو پردہ لائز مردی دہر دھنہ وینی دی وپی

وَفُضِّلَ الْمَشْيُ عَلَى الزُّكُوبِ لِلْقَادِرِ عَلَيْهِ وَفُضِّلَ لَهُ

المصنف
اونفیل ورا کرہ سوی دی پیادہ نگ و حج تہ تر سپر تیا و حج تر ہنہ چاتہ چی قادر وی پر پیادہ نگ، او

تَعَالَى بِفَضْلِهِ وَمَنْ عَلَيْنَا بِالْعُودِ عَلَى أَحْسَنِ حَالٍ إِلَيْهِ

خدای تعالی دی توفیق را کری مونہ تہ پخپل فضل او احسان نہ پر بیا ورا تلوسہ پر بنہ حال باندی و

بِحَاجَةِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصِحَّتِ

حج تر مشرفوہ
او عافیت او محبت او اخلاص سر، پر عزت د سیدنا محمد صلی اللہ علیہ وسلم، ورویش وانی چی

ای اللہ جل جلالہ، لکہ چی ستا پخپل فضل و کرم ما عافی تہ پہ س ۱۲۳۳ھ حق، پہ عمر کی د ۱۲۸۵ھ

تخمینا کی توفیق د عود و حج تہ را کری، اوپہ صحت او عافیت او خوشحالی سر دیوہ نرو کی خپل

خپل می حج و کری، نو اوس بیا پہ دیر عجز او احترا تہ عرض کور چی پہ راتلونکو طومی بیاد

حج نصیب و کری سر دبلہ نرو یہ، وَمَا ذَاكَ عَلَيْكَ يَعْنِي، بحرمۃ الحرمین الشریفین امین،

د کتاب نوم: جلد دریم د پنتونور الايضاح

دمصنف نوم: حضرت مولانا محمد عبید اللہ ایوبی السلیما غیلی مدظلہ

دلیکونکی نوم: قاری محمد فضل الحق حقانی: مکتبۃ القراءۃ والتجوید

اور عاشق صادق الملاح حسن تلوار کی شہنشاہی جنگ میں قتل ہو گیا۔ سفرِ دہلیج

روز لایف و بنیتر

لور الايضاح پختہ

مكتبة القراء ة والتجويد مكنته بلوستان

نودا معلومه سو ڇي معنا د حديث مذکور هغه ده ڇي حضرت الامام الغزالي په احياء العلوم کي بيان کړيده
يعني لا تشد وال حال الي مسجد من المساجد الثلاثة، نو حاصل د حديث دادی ڇي تاسي
سفر مه کوي په نيت د ثواب د لماخه وغيره من العبادات مگر دغه دري مسجدونه، ولي په دغو
د مسجدو کي ثوابونه د عبادتو مضاعف کيږي او نو، مسجدونه سره برابر دي په ثواب کي،

درویش وائی دغسی معنا حدیث مذکور علامه شائی اوقیہ ابو جعفر الطحاوی اور ابن
الہمام اور نور دیرو فقہا و ائمہ شیعہ ہم کریدہ، لکن دافوس ثامی دادی چی مخالفین نہ د
فقہ کتابی می. و نہ د مجتہدینو خبره منی، اود شارحانو حدیثو مبارکہ و وچی ددوی در ای حثه
حاکمه وی همی نہ منی، «والی الله المشتکی»

فنا یدہ: دیر خلک وائی چی علماء دیوبند د سفره حثه و مدینی منوری تربہ نبت د
زیارت د قبر انور نبوی منکر دی، اود عظیم و عاکیان د دوی پہ انکار سره استدلال وائی لکن
مولوی محمد اعجاز علی الدیوبندی پہ حاشیہ کہ دنور الايضاح ۸۸ کی داسی وائی، ومن ههنا
ظهر بطلان ما اختلق علی ما حثنا الدیوبندیہ انهم متعملون زیارة قبره علیه الصلوٰۃ والسلام یعنی
السفر الیه. کیف لا وقد صرحوا قولاً وعملاً انها من افضل التجربات انتهى. سأل المصنف:

اور زیارت د نبی
عَلَى وَجْهِ الْاِخْتِصَارِ تَبَعًا لِمَا قَالَ فِي الْاِخْتِيَارِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
والسلام نه ذکر کوم پر طریقہ دلند ذکر بہ متابعت دهنه چی وئیلی دی پہ اختیار کی، چی دتورہ دی
درویش وائی چی چونکہ بیان د زیارة النبی علیه الصلوٰۃ والسلام پر وجہ د تمام او کمال بیخی دیر و
حق چی علماء حضرات پہ دی باب کی غتب غتب کتابونہ تصنیف کری دی، نو هغه بقولہ بیان د زیارة
انبی علیه الصلوٰۃ والسلام پر دی مختصر کتاب کی گنجایش نہ وونو چکہ یه و وئیلہ پر وجہ داختصار
«يَذَنَّهُمْ فَاتُوا: مَا لَا يَدُرُكَ كُلُّ لَابِتْرِكْ كُلِّهِ» سأل المصنف:

لَمَّا كَانَتْ زِيَارَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَفْضَلِ
جوئکہ و زیارة د نبی علیه الصلوٰۃ والسلام د افضلہ غنہ د ثواب د کار و اود بنو محبوب کار و غنہ بل تقرب

الْقَرَبِ وَ أَحْسَنُ الْمُسَجَّاتِ بَلْ تَقَرُّبُ مِنْ دَرَجَةٍ مَا
یعنی تر می دی و درجہ شہ دهنه کار و چی د واجب کار و غنہ دی، قریب
لَهُ مِنْ الْوَأَجَابَاتِ دقرتہ دہ یعنی د ثواب کار.

فَإِنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّضَ عَلَيْهَا وَبَالَغَ فِي

ولی چی علیه الصلوٰۃ والسلام دیر باعث وائی کری دی پر زیارت خیل او دیر مبالغہ بی کریدہ پر ترغیب و

النَّدْبِ إِلَيْهَا فَقَالَ مَنْ وَجَدَ سَعَةً وَلَمْ يَذُرْ فِي فَقَدْ

د استیافو و دی زیارت شہ، نو علیه الصلوٰۃ والسلام و وئیلہ کہ چا فراخی د قدرت مای د رتوہ اود مان زیارت

جَفَانِي، وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ زَارَ قَبْرِي

بیوتہ کری، نو زما سره فی جفا و بی وفا بی و کر، او وی وئیل علیه الصلوٰۃ والسلام کہ زیارت و کری نہما د قبر

واجب او ثابت دی هغه نہ زما شفاعت، درویش وائی چی د غنہ
وَجِبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي حدیث کی د بلیغ دی پر بخا لنینویا دی، ولی آنحضرت صلی الله
عليه وسلم و وئیلہ من زار قبري، اود اسی نہ و وئیل من زار مقبرتي، سأل المصنف:

وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ زَارَنِي بَعْدَ مَمَاتِي فَكَأَنَّمَا

او وئیل علیه الصلوٰۃ والسلام کہ خوک زیارت و کری نہما بیلہ مرگہ نہما د اسی دی گویا دہ زیارت و کری

زَارَنِي فِي حَيَاتِي إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَحَادِيثِ

نہما پر وخت کی د ثرو ند زما، اوما سواد د غنہ شونو، هم احادیث نبویہ موجود دی یعنی پہ سبب طول

د مفر اود وضع د کتاب پر اختصار قولہ نہ سوہ ذکر دیر کسان پر زہ کی دا و رگرتی چی پہ حال کی د حیات

چی چا نبی علیه الصلوٰۃ والسلام لید لی دی هغه صحابی بلل کینی، نو پہ مقتضی د غنہ حدیث باید زیارت

کرو نک د قبر شریف یم صحابی و بلل ہی و لم یقل به احد جواب پہ علم بدیع د تخلص وائی

چی تشبیہ دشی پہ شی سو عمومہ نه غواری کما فی قولنا: نرید کما الاسد، بلکه مشارکت د مشبہ او مشبہ پر

غواری پہ بیو وجه کی، د شبہی کما فی المثال المذكور چی اشتراک د نرید اود اسد صرف او صرف پہ شجاعت کی

من رددی و تشبیه شخه، نو ساء علی هذا حدیث مذکور، معنا داوہ چی پنه ثواب او اجر کی نرا احویات
و نرا اثر بعد، حدت سر و شریک دی، ولو کان المشبه به اعظم اجرًا، و قال المصنف:

وَمَا هُوَ الْمَقْرَّرُ عِنْدَ الْمُحَقِّقِينَ إِنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

و نه بنو حبري شخه داده به نیزه محققانود فقها و فی او صوفیه - مؤیدی آنحضرت صلی الله علیه وسلم

حَتَّى يَرْزُقَ بِجَمِيعِ الْمَلَاذِ وَالْعِبَادَاتِ غَيْرَاتِهِ حُجَبَ

ثروندی دی یعنی په حیات برزخی سره، چی ده ته برزق و برکول کیږی اوی مبارک فایده اختونکی دی په

عَنْ أَبْصَارِ الْقَاصِرِينَ عَنْ شَرِيفِ الْمَقَامَاتِ

نویز لذب تشبیه و نه اویه عباداتو برکولکن دی مبارک جمعوی سوی دی یعنی ستوری دسترگو بلکه دعوتولو
شخه د معولاسو چی هغه حق د نفردی، دوی و مقاماتو شخه علیه الصلوٰة والسلام به اشترکین نرا برکول
و احسان و ان لم یجد طعمه فاه المریر، درویش وائی چی هغه کسان چی په تحسین عقل صرف تره دی
هغه دا خبری هیتع نه می، و قال المصنف:

وَلَمَّا رَأَيْنَا أَكْثَرَ النَّاسِ غَافِلِينَ عَنْ آدَاءِ حَقِّ زِيَارَتِهِ

مصنف، ای هرکله چی موږو لیدل ډیر کسان چی غافله و ده دادا کولو شخه د حق زیارت النبی م او غافله و ده د حق

وَنَدَائِهِنَّ لِلزَّائِرِينَ مِنَ الْكَلِمَاتِ وَالْجُرِّيَّاتِ أَحَبَّ

شیاو شخه چی سنت وی نرا شریک لود ده، ضه مقدسه او د قبرانو چی هغه بعض په کلمات دی یعنی شریک شیا

أَنْ تَذْكُرَ بَعْدَ الْمَنَاسِكِ وَأَدَائِهَا نَبْذَةً مِّنَ الْأَدَابِ تَتِمُّ

دی په مابین کی درود به مظهر او نور و مناجاتو که تحية المسجد او بعض هغه خبر چی جزئی دی یعنی خاص په
راست سره د قبر انور دی که دا چی قبر انور به سرری شریک درو بری، نوموین د اینه و کنز چی ذکر کړی

پسله مناسکو یعنی د حج او دادا د حج چی یو لږ شخه بیان کړی دادا بو شخه د زیارت النبوی د پار د ډیور کولو
د فایده د کتاب یعنی نور الايضاح «لِفَائِدَةِ الْكِتَابِ»

فَنَقُولُ يَنْبَغِي لِمَنْ قَصَدَ زِيَارَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نوموږ وایو چی بنائی هغه چاره چی قصد و کړی و زیارت ته د نجی علیه الصلوٰة والسلام چی دی به ډیر وائی

أَنْ يَكْثُرَ مِنَ الصَّلَوَاتِ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ يَسْمَعُهَا وَتَبْلُغُ إِلَيْهِ

درو د نه پرده، ولی چی علیه الصلوٰة والسلام به اوری یعنی که نزدی وې ط او یا په ذریعه د مملکو و بررسول

وَفَضْلُهَا أَشْهَرُ مِنْ أَنْ يَذْكَرَ فَإِذَا عَايَنَ حِطَّاطٌ

کبری له لیس و و کما ثبت فی الاحادیث النبویه م در، الفضل د درود و تلو و بررسول او مستغنی دی د شخه چی ذکر مندر کړی، نوموړ

الْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

چی ده ولیده دیو لونه د مدینې منورې نور و دی و وائی پر نجی علیه الصلوٰة والسلام باندي، ط، و وائی چمدینی ته

چی منور و وائی په اعتبار د صاحب د هغه چی نجی علیه الصلوٰة والسلام دی، او د درود په فضائلو کی باید د

احادیثو کتا بونه مطالعه سې، و قال المصنف:

ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ هَذَا أَحْمَرُ نَبِيِّكَ وَمَهَبُ وَحْيِكَ فَاْمُنْ

اویادی و وائی یا الله ج دا حمر دی د نجی ستا او وائی دی د ناز لید و وچی پس احسان و کړی پر ما باندي په

عَلَى بِالْذُّخُولِ فِيهِ وَاجْعَلْهُ وَقَايَةً لِّي مِنَ النَّارِ وَأَمَانًا

داخلید و دی حرم او وړجو دی داخلید، دی حرم ساتنه مالرو د اورم شخه یعنی د دوزخ په وړج، و وائی کی

مِنَ الْعَذَابِ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْفَائِزِينَ بِشَفَاعَةِ الْمُصْطَفَى

اوامان به وگر خوی دعدا به بخند او وگر خوی ماچی کایا سم به شفاعت دمصطفی

يَوْمَ الْمَأَابِ بِه فَوْجٌ وَجُعِيَّتَهُ اِي خدایه چی وُج دقیات ده» فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

وَيَغْتَسِلُ قَبْلَ الدُّخُولِ اَوْ بَعْدَهُ قَبْلَ التَّوَجُّهِ اِلَى الزِّيَارَةِ

اویاری غسل وکری دمحله تر خول وبارت دمدینی یا وروسته تر خول دمحله تر قصد وبارت نبوی ته کچیری

اِنْ اَمَكْنَهُ وَيَتَطَيَّبُ وَيَلْبَسُ اَحْسَنُ ثِيَابِهِ تَعْظِيْمًا

غسل کول و نه ممکن وه درویش وای چی په نهان حاضر کی چونکه باره مدینی سوی په میل و سافت

لِلْقُدُورِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَدْخُلُ

فراخ سوی دی، اوا ساقی حاجیان به مونانو کی د معلما نو سپاروی هیخ مونان نه دریری تر هغه وخته

الْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ مَا شِئَانُ اَمَكْنَهُ بِالْاَضْرُوقِ حَاجِبَانِ وَ

حیلو اوطا قوت چی په داخل کی دناروی و نه رسوی، نو قبل الدخول وبارت غسل کول هیخ امکان نه لری،

البته بعد الدخول والا استقرار فی العراق غسل ممکن دی، حکله مصنف: اِنْ اَمَكْنَهُ» وایه اودا غسل

د محله تر قصد و زیارت نبوی ته کوی، او خوشبو دی و لکوی، او اود غونډی هغه بڼه دکالو خپل دپار

د تعظیم دور تلو و قبر نبوی ته اویا دی داخل سوی مدینی منوری ته پیا که کچیری ممکن وه بیله ضرورت

یعنی بی ضرر، درویش وای چی مدینه منوره هیخ فراخ ده نو پیا ده نگ و حاجیان ته دیر شکل دی خضو

هغه کسانو چی د معلما نو په کسانو کی مدینی منوری ته راجی، ولی چی د حاجیانو ته له سامان دس پر سر

ترنوی، نو پیا ته سامان پلاس نه و لکوی تر خوپ خپلی عماری ته و نه دریری، نو که بالفرض خپلی پاتسپی

بیایه نو خپل سامان اوعماره و څرنگه پیدا کوی، او حاجی دی خوشبو دی و لکوی، او بڼه کالی دی و غونډی

دپاره د تعظیم دور تلو و نبی علیه الصلوة والسلام ته یعنی قبا نورت دده» فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

بَعْدَ وَضْعِ رِكْبَتِهِ وَاِظْمَانِهِ عَلَى حَشَمِهِ اَوْ اَمْتَعَتِهِ

بیله ایښو لو د سپنیا دشیانو، او پسله دی چی ده ته اطمینان حاصل سی پ عیال او مانیه و غیره که

مُتَوَاضِعًا بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ مُلَاحِظًا جَلَالَ الْمَكَانِ

و سر وه، اود غرنگه ده ته اطمینان حاصل سی پر سامان خپل، یعنی چی په بین اطاق کی د عماری بڼه

کچیری، او متواضع دی وی او په آرام او وقار سره یعن نگ دی شرع کوی و طرفته دروضه مقدس علی

اوپه خیال اودماغ کی دده وی عظمت د مکان یعنی دروضی شریف، فَكَانَ الْمُصْنَفُ:

قَائِلًا بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اوپه وخت کی د تلودی دا وای چی بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ» یعنی زه به ملت فعلیه الملق و السلام بڼه

رَبِّ اَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ

وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا اَللّهُمَّ صَلِّ

عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ الْخ وَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي

اودغه مذکور دعا دی و کوی - اویا

وافتح لی ابواب رحمتک وفضلک دی خپله مورفی ته نور دعا گانی

دعاوت او مغفرت دخپل جان اومور

اوپلار او اولاد او بورو دوستانو او قریبیا نونه وکری. ————— سال المصنف

ثُمَّ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ الشَّرِيفَ فَيُصَلِّيُ تَحِيَّةً عِنْدَ مِنْبَرِهِ
 اوپلار دى داخل مسجد شريف ته نووى لونغ وکرى تحية المسجد په قرب ک دمنبر
 رَكَعَتَيْنِ در رسول الله صلى الله عليه وسلم دوه رَكَعتي يعنى که بډله غږ اړ حمله ځای وو
 او نه وه وپلار بل ځای وکرى. ————— سال المصنف

وَيَقِفُ بِحَيْثُ يَكُونُ عَوْدُ الْمِنْبَرِ الشَّرِيفِ بِحِذَاءِ مَنْكِبِهِ
 او دى دینى په داسی شان چی لږگ دمنبر شریف دده پر استه او بې برابر وى هر دغه ډول موقف
 الْأَيْمَنِ لَمَوْقِفُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَنْكِبِ
 والسلام وى

وَمَا بَيْنَ قَبْرِهِ وَمَنْبَرِهِ رَوْضَةٌ مِّنْ يَّأْضُ الْجَنَّةِ
 او مع ځکه چی واقع ده په مابین کی دقبر علیه الصلوٰة والسلام او دمنبر دده روضه يعنى باغ دباغ وڅی

كَمَا أَخْبَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ مِنْبَرِي
 د جنت: قَالَ الطَّحَاوِيُّ چی دغه ځکه په وڅ د قیامت و جنت ته نقل کیرى او
 عَلَى حَوْضِي هلته یو باغ ځنډی جوړیږی، او یا معنا داده چی ثواب و عبادت په دغه ځکه
 کی په وڅ کی د قیامت و جنت ته نقل کیرى او سړی و جنت ته رسوی، لکه چی خبر وکړی په دغه سړ
 نبی صلى الله عليه وسلم او دایم وشلی دی چی زما منبر پس حوض زما په وى يعنى پر حوض کوش باندی
 داهمیا پر حقیقت دی یا پر حمان فافهم، ————— سال المصنف

فَتَسْجُدُ شُكْرًا لَّهُ تَعَالَى بِأَدَاءِ رَكَعَتَيْنِ غَيْرِ تَحِيَّةِ الْمَسْجِدِ

نونه لونغ وکړه دپاره د شکر خدای پاک دوه رَكَعتي غیر تحية المسجد غږ ددی دپاره چی تاته کی توفیق
 درکړی

لَمَّا وَقَفَكَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَنْ عَلَيْكَ بِالْوُضُوءِ إِلَيْهِ
 او احسان په وکړی پر تابهاندی په رسيد و مسجد نبوی ته او نه یارت ته دعلیه الصلوٰة والسلام

ثُمَّ تَدْعُوا بِمَا شِئْتُمْ ثُمَّ تَنْهَضُ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْقَبْرِ
 اوپلار دایره په پهنه شی سره چی ستا خوښه وى، يعنى پخیر تر سره در اړین وى ځای د عبادت دی دغا، یا نور وړان سه يعنى په ادب سره

الشَّرِيفَ فَتَقِفُ بِمَقْدَارِ أَرْبَعَةِ أَذْوَاعٍ بَعِيدًا عَنِ
 روض که دقبر شریف ته نوو دیر په قدر دڅلور وگړو لیرى دغه شریف حجرى غږ چی ذات انور دعلیه

الْمَقْصُورَةِ الشَّرِيفَةِ بِغَايَةِ الْأَدَبِ مُسْتَدْبِرًا الْقِبْلَةَ
 الصلوٰة والسلام په کښی موجود دی، په نهایت ادب سره، او په داسی حال کی ستا شا دقبلى شریفی ته وږی

مَحَازِيًا لِلرَّأْسِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَوَجْهَهُ
 قال هاهو السنة فی زیارة الاموات اه، بل په داسی سره مبارک سر دنبی صلى الله عليه وسلم او دده مبارک

الْأَكْرَمِ مَلَا حِظًا نَظَرُهُ السَّعِيدَ إِلَيْكَ وَسَمَاعَهُ كَلَامَكَ
 څخه سړوی، او دابه ستا په لحاظ کی وى يعنى په عقیده کی به وى وى چی علیه الصلوٰة والسلام په مبارک

وَرَدَهُ عَلَيْكَ سَلَامًا وَتَأْمِينُهُ عَلَى دُعَايِكَ
 سترگو ته گوی (و نه) ما کلام او وى او نه) ما دسلام جواب سړا کوی او امین وای زما پس دعا ځانو
 پوه سه، چی ه عمان وپوی غنې پلار وى او بڼکل او کوفت ته وبل کیرى په عربی ژبه «هتر متانی»

تنبیه یوہ سہ جی پہ وخت کی ددی چہ تہ سلامونہ وعلیہ الصلوٰۃ والسلام تہ وانی دیر عین
اوناری مرومہ، ولی چہ سعودی پولیس دی فوڑا خاجوی بلکہ بعض حجاج جی ورتہ کارو کنڈی
کوی فی اہل راجتہ پہ مواجہ شیعہ دھا کوی لاسونہ مہ پورکوم جہ سعودی پولیس دی فوڑ
مخ دمر جی تخذ وبل خواتہ اپو وی، فَسَالُ الْمُسْتَفِیْ

وَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدِي يَا مَرْسُولُ اللَّهِ السَّلَامُ

اوتہ بہ وانیہ سلام دی وی پر تاباندی ای زمانہ ای رسولہ د خدا ای، سلام دی وی

عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ السَّلَامُ

پر تاباندی ای دالله نجی، سلام دی وی پر شا ای دالله دوستہ، سلام دی وی

يَا نَبِيَّ الرَّحْمَةِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَفِيعَ الْأُمَّةِ السَّلَامُ

پر تاباندی، شرجت نجی، سلام دی وی پر تا ای دامت شفاعت کونک، سلام دی وی

عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الرُّسُلَيْنِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ

پر تاباندی ای درسولا نوسردان، سلام دی پر تاباندی ای دنبا نوختمونک

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُرْقِلَ السَّلَامِ عَلَيْكَ يَا مُدَثِّرُ

یوہ سہ جی دمزل اومذس معنا یوہ دہ، جی تلتک وغیرہ پر جان اجوی وی دعلیہ الصلوٰۃ والسلام
سرجی جبریل امین بہ صورت، بشری کی بہ وخت کی دہرات کوردہ دغار حراء خنہ ملاقی سوی و
اودی مبارک یہ پہ غیب پوری تنیگ نیولہ و اویا حدی تللی و آخضر صلی اللہ علیہ وسلم
جی کورتہ راتلی نہرہ بہ فی رین دیدی دنا ئیو و خردہ پہ غیب کی نیولو اوکیسکبلود سببہ نوچ کوا
راغلی زمونہ مور لپی خدیجہ الکبریٰ رضی اللہ عنہا پہ یوہ ملاقات کی داسی ووشیلہ نہملونی نہملونی

ہما تلتک واجوہ، اولس تری جی دعلیہ السلام نہرہ برقرار سو نوئی ولبی خدیجہ الکبریٰ
تولہ ماجری بیان کرن، اویا بلہ پلا جی جبریل علیہ السلام ورسو ملاقی سونو بیاعلیہ الصلوٰۃ و
السلام پہ فوق الذکر حالت کی کورتہ راغلی، اوخدیجہ الکبریٰ م قی ووشیلہ دسرونی دسرونی
پسلہ ہغہ جبریل علیہ السلام کورتہ پس راغلی، اوادوہ سورہ فی درب العزت لدخاء اوہ، او
پہ دی دوو سورہ توکی علیہ الصلوٰۃ والسلام امر کو سو پہ تبلیغ دکلمہ توحید و مشرک نوتہ دقوم
والفصل فی کتب الاحادیث، فَسَالُ الْمُسْتَفِیْ

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أَصُولِكَ الطَّيِّبِينَ وَأَهْلَ بَيْتِكَ

اوسلام دی وی پر تا اوستا بر اصولو جی پاک وی یعنی دشرک اوکفر خنہ اصل تراوینجی دواروتہ وانی منڈا اصولو

الطَّاهِرِينَ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ

خنہ دعلیہ الصلوٰۃ والسلام ابراہیم خلیل اللہ واسمعیل علیہما السلام وغیرہ دی، اوستا پراہل بیتو دی سلام

وی جی ازواج مطہرات اوقاطیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم دی ہغہ اہل بیت جی بالدی دشرک

تَطْهِيرًا اوکمن اومعاصی خنہ ہغہ جی خدای لیری کری دی ددوی خنہ نجات یعنی گناہ جی

نجات باطنی دی اودوی یہ پاک کری پہ پا کولوسرہ پہ دکی اشارہ و ہغہ آیات تہ دہ جی پہ شان

کی د اہل بیتو نازل سوی دئی، فَسَالُ الْمُسْتَفِیْ

جَزَاكَ اللَّهُ عَنَّا أَفْضَلَ مِمَّا جَزَىٰ نَبِيًّا عَنْ قَوْمِهِ وَرَسُولِهِ

خدای جلالہ دی ثوابونہ درکری وتا تہ زمونہ امتیانو دخواخنہ بہتر دہغہ ثوابو جی خدای

عَنْ أُمَّتِهِ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ قَدْ بَلَغْتَ الرِّسَالَۃَ

ہغہ ثوابونہ ورکوی یونہی تہ دخیل قوم دخواخنہ اوبو رسول تہ دامتیانو دخواخنہ نہرہ

اما کومر یعنی دصمیم قلبہ خنہ جی پہ تحقیق تا کیری دی حق دہرالت اوتار سولی دی

وَأَدَيْتِ الْأَمَانَةَ وَنَصَحْتَ الْأُمَّةَ وَأَوْصَحْتَ الْحِجَّةَ

امانت چي خداي پاك دركړې ووجې امانت قبولو امور و شرعيه و و ته شامل دي، اوتانېصحت كړې دي وامت ته، اوتانې روښانه كړې دي دليل دين اسلام د حقيقت و قبولونې الوت،

وَجَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ وَاقَمْتَ الدِّينَ

اوتاجهاد اوغزاكړيده په لار كې د خداي په محكم جهاد سره اوتاقامت دين كړې تر هغه وخت پوري

حَتَّى آتَاكَ الْيَقِينُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَسَلَّم وَعَلَى أَشْرَفِ

چي تاته راغلي يقين يعني وفات، اورحمت دخداي دي وي پر تاياندي اوپر هغه مشرف خاي چي مشرف

مَكَانٍ كَشَرَفَ مَجْلُولٍ جِصَمِكَ الْكَرِيمُ فِيهِ صَلَاةٌ وَسَكَاةٌ

سوي دي. په وجود د جسم مبارك ستا په هغه خاي كې چي حجرو دعا نشه نه ده، اودا صلاوة اوسلام

دَائِمِينَ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَدَدَ مَا كَانَ وَعَدَدَ مَا

دي هميشه وي پر تاياندي د طرفه تخم درېب العالمين، په حساب د هغو شيانو چي وي يا به وي په علم كې

يَكُونُ يَعْلَمُ اللَّهُ صَلَاةً لَا انْقِضَاءَ لِمَدِّهَا

د خداي جل شأ او د ويره چيونه

دي وي چي تير يده نه لري اونه وپاي ته نه سپيږي.

يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ وَفَدُكَ وَزَوْا حَرَمِكَ تَشْرِفْنَا

اي دخداي رسوله مونږ، اغلو و تاته او مونږ زيارت كوونكي ستا د حرم يو مونږ مشرف سولو

بِالْحُلُولِ بَيْنَ يَدَيْكَ بِرَأْسِ تَلَوْنِهِ سَتَايَهُ حَضْرَتِي،

قَدْ جُنَّاكَ مِنْ بِلَادٍ شَاسِعَةٍ وَأَمْكِنَةٍ بَعِيدَةٍ نَقُطِعُ

اومونږ، اغلي بو تاته دليلو بنا روغزاوږ لير و خايو غږه مونږ پرې كوله يعني منزل موكو و په نړيو

السَّهْلُ وَالْوَعْرَ بِقَصْدٍ نَرِيَا مَرَّتِكَ لِنَفُودٍ بِشِفَاعَتِكَ

محكمه كې او پر سخته محكمه كې په قصد و زيارت ستا تاچي مونږ پرې پيد كېو ستا شفاعت سره يعني

وَالنَّظَرُ إِلَى مَا تَرَى وَمَعَاهِدُكَ وَالْقِيَامُ بِقَضَاءِ

په وړيخ د قيامت، اود دي د پارو راغلي يو چي مونږ وگورو يعني په مدينه منوره كې ستا د فخر خايونو لكه قبر

بَعْضُ حَقِّكَ وَالْإِسْتِشْفَاعُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ

ذالك و معاهدك، عطف تفسير دي، اومونږ و درېږن و په پوره كولو كې د يو غږ حق ستا يعني پر مونږ

باندي، او طلب د شفاعت د تا غږ و كړو و خداي جل شانته ته يعني تا و خداي ته شفيع وگړو، قال

فَإِنَّ الْخَطَايَا قَدْ قَصَمَتْ ظُهُورَنَا وَالْأَوْزَارُ قَدْ أَثْقَلَتْ

قوتو فان، تحليل الاستشفاع: په تحقيق سره خطاوي او گنهو ماڼي كړي دي زموږ ملاوي، نه اټيل، اود غږ گنهو د زړي

كُوَاهِلُنَا وَأَنْتَ الشَّافِعُ الْمُشَفِّعُ الْمَوْعُودُ بِالشَّفَاعَةِ

كړي دي زموږ د اوږو ماښوونه، اوبه شافع، يعني شفاعت كوونكي ئي او مقبول الشفاعت ئي. په لوي بدلي

الْعُظْمَى وَالْمَقَامُ الْمُحْمَدِيُّ وَالْوَسِيلَةُ

سوي ده يعني دخداي دخول

په لوي شفاعت سره كماورد تفصيل في الاحاديث الشريفه، واليهما الشير بقوله تعالى، وَلَقَدْ يُعِطُّكَ رَبُّكَ

فَأَوْضَى، وفسر بتلك الشفاعة العظمى، اوتاته دركړي سوي دي مقام محمود چي د هغه غږ هم مقام د شفا

کبری مراد دی، اوتانہ فی وسیلہ در کزیدہ، چہ دهنی تفسیر طہ در غوالما ظو کبری دی، ہی منزله فی الحنة لاتکون الا لہ صلی اللہ علیہ وسلم، وَتَسْأَلُ الْمُصَنِّفَ .

وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ
وَحَدَّثُوا شَاهِدًا عَلَى دُخَانِ دَاسِي وَيُثْبِتُ كَچَی دَا اَمْتِیَانِ هَمَّوخت چہ ضلم وکری پرخیلو حانونیو

جَاؤُكَ فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ الرَّسُولُ
بازدی تہ سی، نواول طلب د بخنبی د خدایہ غفر وکری او طلب د بخنبی ددوی وکری رسول چہ تہ فی نوبہ دوی

لَوْجَدُوا اللَّهَ عَفُورًا رَحِيمًا
پیدا کری خدای بخنبونکی اومہربانہ، پوہ سہ چہ طلب د بخنبی د رسول هو الشفاعة لهم

فَأَيُّكُمْ
د آیت تخصیص پر زمانہ پوری د حیوة ظامری دعلیہ الصلوۃ والسلام نہ لری بلکہ سبیل مرگہ ددہ حکم داغردی کما یدل علیہ کلام المفسر وقد صرح المفسرون والمفسره ایضاً بان

وَقَدْ جُنَاكَ ظَالِمِينَ لَأَنْفُسِنَا مُسْتَغْفِرِينَ لِدُنُوبِنَا فَاسْتَشْفَعْ
اوپہ تحقیق مونزل علی بوتانہ پہ داسی حال کی چہ مونزل ظلم کری دی پرخیلو حانونیو یعنی پہ سبب دگنہو او

لَنَا إِلَى رَبِّكَ وَاسْأَلْهُ أَنْ يُمِيتَنَا عَلَى سُنَّتِكَ
مونزل طلب دگنہو د بخنبی خدای

بَاک غفر وکری، نوتہ زمونزل شفاعت وکری و خدائی تہ یعنی یہ بارہ کی د بخنبی دگنہو مونزل، تا چہ مطابق دایت سہ مونزل تہ خدای بخنبی دگنہو وکری، او د خدائی غفر سوال کوو اوتہم سوال وکری چہ مونزل

مروہ کبری ستایر طریقہ، وَتَسْأَلُ

وَأَنْ يُجَشِّرَنَا فِي زُمرَتِكَ وَأَنْ يُورِدَنَا حَوْضَكَ وَأَنْ
اود دی سوال وکری د خدایہ شخہ چہ مونزل ہشتر کی ستاپہ دلہ کی، اومونزل درو فی یعنی پہ ورج د قیامت

نور الابحاح پنہو

يُثَبِّتُنَا بِكَأْسِكَ غَيْرَ خَرَابٍ وَلَا نَدَاهِي الشَّفَاعَةَ
تا حوض کوثر تہ اومونزل او بہ کبری ستاپہ کتوری یا کلاس یا کوزہ سہ، پہ داسی حال کی چہ زمونزل ربو

الشَّفَاعَةَ الشَّفَاعَةَ بِأَرْسُولِ اللَّهِ ثَلَاثًا
سواونہ بینمانہ یو، پوہ نیافٹ ژوند باندی، نہ شفاعت طلبور نہ شفاعت طلبور نہ شفاعت طلبور

دری وایر، پوہ سہ چہ الشَّفَاعَةَ منصوب دی پہ فعل محذوف سہ یعنی اطلب الشفاعة اطلب
الشفاعة اطلب الشفاعة، دا الفاظ دی مکرر کری، وَتَسْأَلُ الْمُصَنِّفَ

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا
اوداد عادی م وکری، ای زمونزل ربہ مونزل تہ و بخنبی یعنی گنہور زمونزل او بخنبی وکری زمونزل غفور وکری

فِي قُلُوبِنَا غَلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا
چہ تر مونزل د خدایہ ایمان سہ مشرف سوی د اومہ پیدا کوی زمونزل پہ زہر وکی بغض او

عداوت او حسد د غم کسانوسہ چہ ایمان یہ راوی وکی، ای خدایہ سہ دیر مہربان یہ اود پر رحم
خاوند فی

وَتُبْلِغُهُ سَلَامًا مَنْ أَوْصَاكَ فَتَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
اور وروستہ ورسوہ سلام دهنہ چا چہ تا تہ فی وصیت کری وی یعنی پہ سلام ویلو سہ برعلیہ الصلوۃ

يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ يَشْتَفِعُ بِكَ إِلَى
والسلام، نودا سی وواپیہ السلام علیک یا رسول اللہ د طرفہ د فلانی چہ د فلانی زوی دی، دی تاشیع

رَبِّكَ فَاشْفَعْ لَهُ وَلِلْمُسْلِمِينَ ثُمَّ تَصَلِّيْ عَلَيْهِ وَتَدْعُو بِمَا
گر خوی و خدائی تہ نوتہ شفاعت ددہ وکری او تبولو مسلمانانو وروستہ بیانہم درود واپیر برعلیہ الصلوۃ

نور الابحاح پنہو

شِئْتُ عِنْدَ وَجْهِهِ الْكَرِيمِ مُسْتَدِيرًا لِقَبْلَةِ

والسلام یا دعا وکی هغه دعا چی شاخوبه وی په نيزد مخ مبارک دعليه الصلوٰۃ والسلام اوشا خپله دقبلي وخت وی. **مستکرم** فقهاء واي چی رسول دسلام واجب دی، ولکه دار قسم غېر داراء دامت دی ط. **تنبيه** پوه سه چی حاجيان چی حج ته چی په وخت کی درخواست په سو وختگ ورته واي چی سلامونه پرعليه الصلوٰۃ والسلام وایه، حاجی صاحب وهرچو ته وایښه دی، پر دی خلگو کی دپرو خلگو نومونه دحاجی صاحب نه وی زده اود پلار نوم خو په لسو کی ۹ نفرونه وی زده اودی چی مواجد شریفی ته ویسی دسبب دازد حام دسلامو پوره کولو وخت لاندی نوداون سلامونه دخلگوبه دی څرنگه وی سوی اوسه دی چی دواجب په ترک سره دسری غاري بندي دی.

پوښتنه ددی گناه چاره په نوڅ رنگه کولای سی چی حاجی صاحب وخلگوته وای چی شا سلام نه نه سر رسولای دخلگو خوا بديری او وای په چی څرنگه بخيل حاجی دی چی زما سلام قد هر نه سی رسولای. **جواب:** حاجی دی په دغه وخت کی چی خلگ سلامونه پلاس وکړی دهر یو دقبول سر دی وای هو ان شاء الله تعالی تاجی وعده مابین ته راښی، بیا هلته کی څوگ ور بیا دسوه اوفرصت وود هغه سلام دی په نامه ویر وی سوی اودنور په بار کی دی داسی ووی: السلام علیک یا رسول الله من جانب کل من اوصانی بالسلام علیک. فحينئذ تفرغ ذمته من معصية ترك الواجب. در، **شال المصنف:**

لَمْ تَحْوَلْ قَدْ ذَرَأَ حَتَّى تَحَاذِيَ رَأْسَ الصِّدِّيقِ

بیا نو وگرځی یو سه په قدر دیو گزه حتی چی ته برابر سی دسر سره صدیق ابوبکر خدای دسه ده **فکایده** غه راخی سی، مدیق مبالغه دصادق ده، اوالب وده ته اسفانی وکره سوی دی، نومر دده عبد الله دی دپلار نوریه عثمان دی، اوپلار ییم اسلام

راوتری دی، اوپه صحبت دعليه الصلوٰۃ والسلام مشرفه سوی دی، اووفات دپلار بیره ابوبکر په وروسته واقع سوی دی، اوابوبکر په وبت ته هیڅ وخت سجده نه ده کړی، لکه قار الحطوطی،

وَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيفَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اوت ووايه سلام دی وی پر تبابندی ای خلیفه یعنی جای نشینه دعليه الصلوٰۃ والسلام، او سلام دد **عليه وسلم السلام عليك يا صاحب رسول الله** وی پر تبابندی ای ملگری دعليه الصلوٰۃ والسلام اود الفت سربيه دده په غار کی، یعنی په غار د

وَأَنِيْسَهُ فِي الْغَارِ وَرَفِيقَهُ فِي الْأَسْفَارِ وَأَمِينَهُ عَنِ الْأَسْرَارِ

جبل ثور، په موقع کی دهجرت ومدينی منوری ته، او ملگری وی دده په سفر کی اوامینه دعليه السلام وی په پتو خبر او کارو کی.

جَزَاكَ اللَّهُ عَنَّا أَفْضَلَ مَا جَزَى إِمَامًا عَنْ أُمَّةٍ بَنِيهِ

خدای پاک دی ثوابونه و تاته درکړی ښه تر هغو ثوابو چی خدای ورکړی دی ویو امام یعنی خلیفه

فَلَقَدْ خَلَفْتَهُ بِأَحْسَنِ خَلْفٍ وَسَلَكْتَ طَرِيقَهُ وَمَنْهَاجَهُ

ته دجانبه دامت دبنی خیل، اوپه تحقیق تا خلافت ترسره کړی دعليه الصلوٰۃ والسلام په ښه توگه دخلافت اوتا تگ وکړی پر لار، دده په ښه توگه اوپه ښه سلوک سره

خَيْرَ مَسَلِكٍ يَوْسَرَهُ

چی منهاج او طریق په یوه معنادی او مسلک مصدر می دی

وَقَاتَلْتَ أَهْلَ الرِّدَّةِ وَالْبِدْعِ وَمَهَّدْتَ الْإِسْلَامَ

اوتا جنگ وکړی یعنی ووی وژل هغه کسان چی وروسته تروفات دعليه السلام مرتد سوی و او دغه ښه دی کړی دی دمبتدعانو سره اوتا داسلام ددین توضیح وکړه

وَشَیَّدَتْ أَنْ كَانَ هَؤُلَاءِ خَيْرَ إِمَامٍ وَوَصَلَتْ الْأَرْحَامُ

و تا محله کربه ارکان داسلام، نوتہ وی بنہ امام یعنی مقتدا دامت مرحومہ اوتا وسیلہ رحمی و کرہ
یعنی دین ماسند کا نور دعلیہ الصلوٰۃ والسلام یعنی انوارِ مطہرات اوافاطہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا
بہ سہ: چہ دی عبارت کی رزہ دی ہر ہفوکسا نوچی وائی پہ ما بین کی دابو کبر الصدیق
اوتافاطہ لوی عداوت و و: فَکَانَ الْمَصْنُوعُ:

وَلَمْ تَزَلْ قَائِمًا بِالْحَقِّ نَاصِرًا لِلدِّينِ وَلِأَهْلِهِ حَتَّى آتَاكَ

و ہمیشہ تہ ولاہ وی دحق پر لایہ او کو مک کوونکی وی ددین یعنی داسلام اود اهل اسلام حتی چہ

الْيَقِينُ سَلِّ اللَّهُ بِسْمَحَانِهِ لَنَا دَوَامَ حَبْلِكَ وَالْحَشَرُ

راغلی و تہ یقین یعنی مرگ، تہ سوال و کرہ دخدائی سجانہ ٹخنہ زمونہ پارہ دہنیت محبت ستا اود حشر پہ

مَعَ خِزْبِكَ وَقَبُولِ نِزَارَتِنَا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ

ورج دقیامت سرہ دہو کی متایق مسلمانانو اوجواست و کرہ دقبول د نریارت زمونہ السلاام علیکم

و رَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ

اللَّهُ تَعَالَى سَلَامَتِيَا اود اللہ تعالیٰ رحمت اوبرکت دی وی پرتا

ثُمَّ تَحْوُلُ مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى تُحَاذِيَ رَأْسَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

اوبیا تہیہ بہر مثل دہفہ یعنی یوگن حتی چہ تہ برابر سی دسر سرہ دامیر المؤمنین عمر بن الخطاب

عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ بِنِ الْحَخَّابِ فَتَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكَ

اللہ دی ددہ ٹخنہ راضی سی نوبہ ورتہ وواسیہ سلام دہی پرتا

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُطَهِّرَ الْإِسْلَامِ

ای د مؤمنانو امیر، سلام دی وی پرتا ای بکا نہ کوونکی داسلام پہ ہولہ نرہ کی او

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُكْتَرِ الْأَصْنَامِ جَزَاكَ اللَّهُ عَنَّا

محشر پہ مکہ مکرمہ کی چہ تا سلام قبول کری، سلام دی وی پرتا ای د بتا نو مانوونکی، خدائی دی زمونہ دخوانوونکی

أَفْضَلَ الْجَزَاءِ لَقَدْ نَصَرْتَ الْإِسْلَامَ وَالْمُسْلِمِينَ

در کری بنہ ثواب، پہ تحقیق سرو تا کو مک کری دی ددین سرہ داسلام اومسلما نا نورہ اوتافق

وَفَتَحْتَ مَعْظَمُ الْبِلَادِ بَعْدَ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

کری دی چہر بناورہ دکفار و روستہ ترسید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم، دروین وائی

چہ تاریخ داسلام شاہدی دد سچہ دین داسلام تر شرق و غرب جوک اوبیا تر جنوب و شمال پور

چہ خیبر سوی دی پہ برکت دجہاد دائم، دامیر المؤمنین عمر بن الخطاب تاریخ مطالعہ کرہ

وَكَفَلْتَ الْإِيَّامَ وَوَصَلْتَ الْأَرْحَامَ وَقَوَّيْ بِكَ الْإِسْلَامَ

اوتافاطہ رحمتی رفعتی وغیرہ اختی وودیتیمانو اوتا وصل کرہ قرابتونہ اوقوت پیدا کری پہ تاسرہ

دین داسلام، درویش وای چہ صحیح حدیث کی راغلی دی چہ علیہ الصلوٰۃ والسلام بہرہ

مکہ شریفہ کی خدائی تہ خواست کاوہ، پہ بل صحیح حدیث کی راغلی دی چہ آنحضرت صلی اللہ

علیہ وسلم بہرہ دمسلمانانو پہ پتہ پہ سرای کی دزید بن ارقمہ لمونج کاوہ حتی چہ عمر سلمان

سونو لمونج یہ پہ حرم کی مکی مکرمہ علانیہ وکری، در، ط، فَکَانَ

وَكَفَلْتَ لِلْمُسْلِمِينَ إِمَامًا مَرْضِيًّا وَهَادِيًا مَهْدِيًّا

اوتہ وی دمسلمانانو پارہ امام چہ مسلمانان پہ تا راضی و اوتہ لار بنود وی دمسلمانانو

جَعَتْ شَمْلَهُمْ وَأَعْنَتَ فُقَيْرَهُمْ وَجَبَرْتَ كَسِيرَهُمْ

او بر جديت وي ته، اوتاسرو ٻول ڪري وه هغه تفريق ڇي پر مدلمانا توکي وو، اوتامالي کومل ڪري دي

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

د فقير جي مدلمانا تو، اوتاسکنده ڪريده دما توجايد مسلمانانو سلام دي وي پرتا اورحمت اوبرکت دي وي

ثُمَّ تَرْجِعُ قَدَرٍ نِصْفِ ذَرَّاعٍ فَتَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

بيا پر نه رجوع وکړي دشا وغواته يعني تڇي ته په ما بين کي دابو بکرا و عمره وگرځي، نوت داسي ووايه سلام

يَا ضَجِيعَتَي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فُتْقِيهِ

دي وي پرتا سي دوايه باندي اي هغودو وکسانو ڇي تاسي بيده ياست سر د عليه الصلوة والسلام په

وَوَزِيرِيهِ وَمُشِيرِيهِ وَالْمُعَاوِنِينَ لَهُ عَلَى الْقِيَامِ

يوه ځاي کي يعني په حجره کي دعائشه نه، اودو و ملگرودده، اودو و وزيرانو دده، اودو و مشاورينو

بِالدِّينِ وَالْقَائِمِينَ بَعْدَهُ بِمَصَالِحِ الْمُسْلِمِينَ جَزَاءً

دده، اودو و کومکيانو دده، پر ثبات ددين، او هغودو وکسانو ڇي تاسي وروسته ترده

اللَّهُ أَحْسَنَ الْجَزَاءِ

ثابت قدم و است په مصالح کي دمسلمانانو، خداي دي ثوابونه در ڪري تاسي ته هغه ښه ثواب، فَتَقُولُ

جِئْنَا كَمَا نَتَوَسَّلُ بِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ

مونڇن راغلي يو تاسوته ڇي مونڇن واسطه وگرځو تاسي ورسول الله صلى الله عليه وآله ته

لِشَفْعٍ لَنَا وَلَيْسَ أَللَّهُ رَبَّنَا أَنْ يَتَقَبَّلَ سَعْيَنَا وَجُحُنَا

مونڇن راغلي يو تاسوته ڇي مونڇن واسطه وگرځو تاسي ورسول الله صلى الله عليه وسلم ته ددي دپارو ڇي

عَلَى مَلَكِهِ وَيُمِيتُنَا عَلَيْهَا وَنَحْشُرُنَا فِي زُمْرَتِهِ ثُمَّ

دي مبارک زمونڇن شفاعت وکړي يعني خداي جل سلطان پر دربار کي، اودي مبارک دي سول وکړي دريځي

يَدْعُوا لِنَفْسِهِ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِمَنْ أَوْصَاهُ بِالذِّعَاءِ

زمونڇن ڇي خداي قبولي وگرځوي زمونڇن کوشش اودعاوي، اوددي سوال دي وکړي ڇي مونڇن ته دي خداي

وَلِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ

جل جلاله غروندز ڪري پر ملت دعليه الصلوة والسلام اومونڇن ته دپ

مرگ را ڪري پر هغه ملت اومونڇن دي ژوندي ڪري په ورج دقيامت په ډله کي دعليه السلام، او

بيادي نريارت کونکي دعا وکړي دځان دپار اودمو را اوپلار دپار اوهغوکا نوت دي هم

دعا وکړي ڇي ده ته ځي وصيت ددعا وي، يعني يا تفصيلاً نوم پر نوم که فرصت ووي اجمالاً يعني

داسي دي وواي ڇي خداي ته بخښنه وکړي ټولو هغوکا نوت ڇي ماته يه وصيت ددعا کولو کړي

وو او ټولو مسلمانانو نراوښخو ته دعا د مغفرت وکړي، فَتَقُولُ الْمُصَنِّفُ:

ثُمَّ يَقِفُ عِنْدَ رَأْسِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

اوبادي ودرسي پر محاذات دسر دعليه الصلوة والسلام لکه اول وار يعني دري گز پري

كَأَوَّلٍ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ

اوداسي دي وواي ڇي يا الله په تحقيق تاسي ويلي دي يعني په قرآن مجيد کي اوستاقول

حق دي

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ

کریجی دوی یعنی ستا استیان ظلم و کړې پر خپلو جانو، یعنی په سبب د کبارو گنهواته راسی یعنی یاستا پر وړند

وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ط

کې وینایله وفاته مخه ستا، نو دوی او لا طلب د بخښنې دخدای مخه وکړې او طلب د بخښنې وکړې و دوی ته رسول نو دوی به پیدا کړه خدای ته د بخښونکي او توبه قبلوونکي (و مهربانه)

وَقَدْ جِئْنَاكَ سَامِعِينَ قَوْلَكَ طَائِعِينَ أَمْرًا مُسْتَشْفِعِينَ

او موږ راغلي یو تاته ای الله، او اوسه یو دی موږ ستا قول یعنی ایت مذکور، او موږ فرمان بردار

بِنَبِيِّكَ إِلَيْكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا يَا رَبَّنَا وَلَا بَأْسًا وَأُمَّهَاتِنَا

یو ستا دامن، یعنی هغه امر ضمني چې د مذکور ایت مخه معلومیدي، او موږ تاته یا الله ج شفیع گړو

وَإِخْوَانَنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي

ستای، یا الله، ته زموږ دې موږ و بخښی او زموږ گنهونه، او زموږ پلرونه او مندی، او زموږ هغه

قُلُوبَنَا غَلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ط

وړو وړو ته بخشش وکړې چې زموږ د مخه په اسلام مشرفه سوی دی، اوسه پیدا کوی زموږ

يُنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا

په زړو کې حسد او عدالت د هغو کسانو سره چې ایمان په راوړې دی، ای زموږ زړه ته رؤف او رحیم

عَذَابَ النَّارِ

ای زموږ زموږ موږ ته را کړې په دنیا کې ښه حالت او په آخرت کې را کړې

عَذَابَ النَّارِ ښه حالت او موږ و ستای د عذاب مخه د اور یعنی د جهنم مخه په وچ د قیامت

درویش والی چې د حسنه د دنیا او آخرت ترجمه په ښه حالت سره د پرمختلونو سره ده، ولی

چې ښیې عموم پیدا کوی،

سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى

او پاکي د دربار له ستا، چې لرونکی د دې عزت دی، دهغه شیانو مخه چې کفار خدای په هغه سره موصوف

الرُّسُلَيْنِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَزَيْدٌ مَّا

بولی که شریک، ولد، زوجه، وغیره امان الغریات، او زیا نوی دی زیا تر هغه دعاوی چې دده خوښی وی، او

شَاءَ وَيَدْعُو بِمَا حَضَرَهُ وَيُوقِفُ لَهُ بِفَضْلِ اللَّهِ

دی دی خواستونه کوي په دربار کې دخدای هغه دعاوی چې ده ته حاضری وی فی الوقت، او توفیق یو وړ کړو سیده ته په فضل دخدای

بِنَهَانِهِ فَإِنَّهُ

درویش والی چې په اوسنیو کلو کې د حج د امداد کور اداب د زیارت ښیې

اوده د دوو، فیقینو په حجره مبارکه کې او داپر دیر سلامونه او دیر

دربدل و قبرانور ته او د ادای د دعاګانې په سبب د ازادام هیڅ امکان نلري، اول په خلګ په ډکوي

او بیا په شرط د حرمینو دونه دیر دریدو او سلامونه نه پرېږدی، نوکه خوک غواړي چې زړه پر طریقه

مذکوره مفصلاً د زیا رت نبوی اداب پر ځای کړي، نو په اولو وړځو کې چې د عمری ویزی د حکومت

پاکستان، د خواجاری سی، پا سپورت دی وکی اود د دوو درو میاشتو ویزه دی پر واخلی، نو په مکه

مکرمه کې هغه د ازادام طوافونه اولوانه د طوافو پر ځای کړي، اوسه په مدینه منوره کې اداب د زیارة

نبوی اونور زیارتونه په ښه بیغمی وکړي، او خپل زړه به خنګ کړي، او د ویزه اخستل دروځی سر

میاشتی پوري وځنډوي په هغه میاشت کې بیا د ویزه ازادام وی م په مکه شریفه کې اوسه په مدینه

منوره کې، اکن بعض کسان په روڼه کې چې عمری ته ځي د عربود د زکاتو په نیت ځي چې عرب په دغه

میاشت کې دیر دیر نه کانونه پر مکیانو ویشي، نو دی م په یوه بهانه او په بله بهانه د حرمینو د یوه

سید محمد یزدنجری، که ششم دی غنی وی اور کوه و رتروانه وی، اودی چی عربستان ته
فی حکایت و فی جی زو غری ته، اودانه وائی چی زه هلمته سوال کویم
یت سید محمد یزدنجری و در دل یضم ای بیابان کافرو طلب بر سلمان پیسود: قال علیه الصلوة والسلام
خدا محمد، شیت و انما لامرئ ما لوی «الحديث»

ثُمَّ يَأْتِي السُّطُوَانَةُ ابْنُ لُبَابَةَ الَّتِي رَبَطَ بِهَا نَفْسَهُ حَتَّى
وید دی ویدی و سبی ته دابولبا به نه چی اوس مشهور پی استطوانته التوبه سوده، اودغه توری به
تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَهِيَ بَيْنَ الْقَبْرِ وَالْمِنْبَرِ وَيُصَلِّي مَا شَاءَ
سری دهنی تنسی نوشته هم دی، چی به دی تنبی یوری ابولبا به خیل خان تری ووپه سبب دیوی جری چی

نَفْلًا وَيَتَوَبُ إِلَى اللَّهِ وَيَأْتِي بِمَا شَاءَ مِنَ الْأَدْعِيَةِ

دده محمد صادر، سوی وه چی قصه فی به طول سن دهدشیو به کتایوک ذکرده، اورهغه وخته پوری ده خان تری
و خوتوب به قبوله سده، اوده قمر کری و چی ترخو پوری ما بچله آنحضرت صلی الله علیه و سلم خلاص
نه کری خولده به مانه خلاصی، حتی چی اخیر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم دی به خپلو مبارکولاسودی
خلاص کری، اوده تنبه به مابین کی دقبر نبوی اود منبر واقع ده، نوهلمته دی لونج و کری چی دده خولده
وی نعل لونج او توبه دی دتوبو گنهو غنه و کابری، پوه سده چی ددغه اسطوفی توبه
و خگ ته توبه کبل تبرکادی به امید ددی چی مکه دابولبا به نه چی مکه دلته توبه قبوله سوی وه شاید
نرما توبه هر خدی خجل سلطان قبوله کری و د عادی و کری به هغه دعا کانونس چی دده خوبه وی، قال

وَيَأْتِي الرِّوْضَةَ فَيُصَلِّي مَا شَاءَ وَيَدْعُو بِمَا أَحَبَّ وَيَكْثُرُ

اووردی سی هغه خای ته مسجد نبوی چی دروضه الجنة به نامه مشهورده، هلمته دی نفلونه و کری
چی دده خوشه وی یعنی تعداد معین درکعتوبه فستنه، اود عادی و کری به هغه شی سر چی دده خوبه وی

مِنَ التَّبَسُّجِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّشَاءِ وَالْإِسْتِغْفَارِ

و دیری دی وائی کلمات دُبُحَانُ اللَّهِ، اود لا اله الا الله اود الحمد لله اود استغفر الله

ثُمَّ يَأْتِي الْمِنْبَرَ فَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى الثَّمَانَةِ الَّتِي كَانَتْ بِهِ تَبْرُكًا

اوبادی وروسته ورسی منبر نبوی ته اولاس دی کینیری پر هغه خای چی دانا به شکل دی چی به منبر

بِأَثَرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَكَانَ يَدِهِ

نبوی مکی ووپه عصر نبوی کی دپاره دتبرک دی لاس پر کینیری دی، به انبره درسون الله صلی الله علیه و سلم

الشَّرِيفَةِ إِذَا خَطَبَ لَيْسَ لَبْرَكَتَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اوتبرک به هغه خای سر چی ده مبارک به لاس پر اینبوی چی خطبه به فی وینل، تاچی دده تور سیدی

وَيُصَلِّي عَلَيْهِ وَيَسْأَلُ مَا شَاءَ دِي وائی پر علیه الصلوة والسلام باندی

اوسوال دی وکی دخدای هغه شی چی دده خوبه وی، پوه سده چی وهابیان دغه تبرک کول

بدعت بلکه شرک به بول، قاله المستعان، دیوه عالم خجی روحی مبارکی ته ورغلی ووی اختیار

ترخوله چغه او بغار وختی وه، نوفره شرطی (پولیسو) دهرودی بوتلی او تخمینا یوه میاشت به بندی

کری و، ثُمَّ يَأْتِي الْأُسْطُوَانَةَ الْحَنَانَةَ وَهِيَ الَّتِي فِيهَا

اوبیادی ورسی هغه تنبی ته چی به نامه دخانی شهرت لری، اودغه هغه تنبیه ده چی به دغه تنبه

بَقِيَّةُ الْجَزَعِ الَّذِي حَنَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

هغه لرگی پت دی چی هغه لرگی خگی وی و کری و نبی علیه الصلوة والسلام ته چی ددغه لرگی پر لیخواو

خطبه به پر منبر شروع کوه

اودى لرگي تخمير وي هولو حاضرينو وان يدي حتى چي عليه الصلوة والسلام مجبور سود منبره
 خنود ته راكنه سواد الرگي في به تخمير پوري وينوي. اوهغه لرگي كرار كرار ثرا لثوله.
 بخاري واي كد كشي چي سري يمشوي، دروليش واي داحديث به طول سره دارمي داروايت كري
 دي دبريده نه خنر هعه واي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د خنر د منبر تجو پيدو يويچ لرگي
 د خرمافه هغه شه به دري دي او خضبة في وييله، وروسته چي منبر يوي شي منبر چي بخار ورو
 جور كري، او عليه السلام دجو پ ورتخ پر منبر خطبه شروع كره، اود بخواني لرگي خنر جلا سو، نو دي لرگي
 داسي بخاري سره كد، د حديث توري دارې، كفا تحسن الناقصة، نو عليه الصلوة والسلام بيرته ورت ته
 ترا من اولاس مبارك فيس كشيديو، او ورت وي وييله چي كه ستا خويشه وي نه به تا به همد غم خاي
 كي شنه كره، او كه دي خويشه وي به جنت كي به تاشنه درخت وگر خور جي ته به د جنت او به چيني.
 يعني چي پلور، يوسره، اوت به ميوه كوي چي اولياء الله به ستا دميوي خنر خورك كوي نو عليه السلام
 واريد د لرگي خنر نعم نعم هو به جنت كي مي درخته وگر خوي باره د لرگي ثرا ساكنه سو، نو هغه
 وحت چي مسجد نبوي شني جو پيدو هغه لرگي به يوه تنبه كي دنه راوسني چي هغه تنبي ته تنبه خانه
 واي، دروليش واي چي دغه حديث بخاري مختصر سر ورتي، ودي او طبراني به طول سره راوري دي
 د عبد الله بن بريده اوهغه دخيل پلار بريده نه خنر روايت كري، دروليش واي همد دغه حديث كي
 موين هم اختصار وكري، و قال المصنف:

وَيَتَبَرَّكُ بِمَا بَقِيَ مِنَ الْاَشَارِ النَّبَوِيَّةِ وَالْاَمَاكِنِ الشَّيْفِيَّةِ
 (وتبرك د كوي ناثري به هغو آث رسو چي د نبي عليه الصلوة والسلام خنر پاته دي په مدينه منوره كي اود غم
 را نكه دي تبرك كوي په شريفو محايوسره، و قال المصنف:

وَيَجْتَهِدُ فِي اَحْيَاءِ اللَّيَالِي مَدَّةَ اِقَامَتِهِ نَاشِئًا بِرُؤْسِهِ
 او نوش د كوي
 كي دشپو يعني به عبادت سره، دروليش واي كه مراد د مصنف احياء دشپو به مسجد نبوي كي
 غوازي نو به موجود هخت كي خوشوك نه برين دي، يعني شرطه (برس) چي دشپي به حرم نبوي كي

وي، او كه مراد عام وي بيا نوهيتم الشكال نسته په مده كي د اقامت او اوسيدود دده په مدينه منوره كي

وَاعْتِنَا مَشَاهِدَ الْحَضْرَةِ النَّبَوِيَّةِ وَزِيَارَتِهِ فِي عُمُومِ
 اوزا ثردى غيبت گنرلي ليدل د حضرت نبوي اوده نه زيارت به عاموا وقتو
 الْاَوْقَاتِ كِ

وَلَيْسَتْ حَبُّ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْبُقْعِ فَيَأْتِي الشَّاهِدَ وَالْمَزَارَ
 او متحب ده چي ودي وزمي د بغير و خواته نو، ودي سي شاهد و مزاراتو ته ددي دواړه معاني

خُصُوصًا قَبْرَ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ حَمْزَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ
 خصوصاً وقبر ته د سيد الشهداء حمزه اوسيدو ورسى بلو ادي، الله دئ احمزه خنر راضي سي

ثُمَّ يَأْتِي الْبُقْعِ الْاُخْرَ فَيَزُورُ الْعَبَّاسَ وَالْحَسَنَ
 وپايدو ورسى وبلو هدير كا ته چي هغه مشهور ده په بغير سر نو هغه دي زيارت وكري د عباس (و حسن

ابْنِ عَلِيٍّ وَبَقِيَّةِ آلِ الرَّسُولِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ
 چي دعلي زوي دي، او باقي آل الرسول رضاء الله تعالى دي ددوي هغه راضي سي،

وَيَزُورُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ
 اوزا يارت دي وكي دامير المؤمنين عثمان بن عفان رضاء الله تعالى دي زيارت وكري د ابراهيم

تَعَالَى عَنْهُ وَابْرَاهِيمَ بْنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 الله تعالى دي دده خنر راضي سي چي د حضرت نبي كريم صلى الله عليه وسلم زوي دي،

وَأَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَمَّتِهِ صَفِيَّةُ

و. د. ننگه دی زینب بنت وکری دار و اجو مطهر تو د نبی علیه الصلوة والسلام اودامه دده مجب

وَالصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ

صفیه په نوم دی، و د نور و صحابه وو اوتا بعینو الله تعالی دی ددوی ټولو غنه راخی سی

لَطِيفُهُ سَيِّدُهُ

خرنگه چی د حضرت ابوبکر الصديق رضی الله تعالی عنه نومر عبد الله دی چی د نامه په سر کی عین دی اود عمره د نامه په سر کی هم عین دی، اود عثمان د نامه په سر کی هم عین دی، و هکذا حضرت علی د نامه په سر کی هم عین دی، او عین په حساب د آنجند ۴۰ دی. اود علیه الصلوة والسلام د نامه په سر کی میم دی چی په حساب د آنجند ۴۰ دی، نو مایوه وریج اعلان وکړی طالبانوته چی ما ولید له خلور گروهه (بلبان) چی هر یوه ۷۰ ولسته وو چی زه یه دیره تیزه و آما سه دهغه یو بل بلب چی ۴۰ ولسته و پر دی خلور سره و بلبان نو باندی غالبه وو! حتی چی هغه بلبان ټوله ورته تاریک معلومه، نو داخرنگه امکان لری! لکن په سوال کی مانومانوته د علیه الصلوة والسلام اود خلفاء راشدینو اشاره وکړی اونه می حساب ته د آنجند بلکه صرف دومره می لیکلی وه: چی ما ولیده خلور بلبه چی هر یوه ۷۰ ولسته وو، او په مابین کی یو بلب وو چی ۴۰ هغه خلوبینت ولسته وو، و مع هذا غه ۴۰ ولسته والا پر هغه نورو ټولو غالب وو، ددی خبری و توجیه ته طالبان عاجز و پاته سوه بیا نومابیرته تشریح ورته وکړه

ه چی ته راغلی بر مال باندی رینا شوه: دا عالم وانه هم ستا په روی پیدا شوه: نازنین جانانه زما شفاعت وکړه: حقاف لرم پیدا ستا تمنا شوو:

وَتَزُودُ شُهَدَاءَ أَحَدٍ وَإِنْ تَيْسَّرَ يَوْمَ الْخَمِيسِ فَهُوَ

او زیارت ته دی ورسې دا حد د شهیدانو او که ورنه ته آسان وه نو ورځ د پنجشنبې دیره بڼه ده او

أَحْسَنُ وَيَقُولُ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ

هله چی ورسې داسی دی وواي سَلَامٌ عَلَيْكُمْ په صبر ستا سې یعنی پر نوتولو د جام د شهید د ست او

عُقْبَى الدَّارِ وَلَيَقْرَأُ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَالأَخْلَاصِ أَحَدُ

بڼه دی دا اخرت تاسی لره، او بیا دی آیت الکرسی وواچې یعنی یو وار او بیا دی قَدْ هَوَّاهُ أَخَذَ يَوْمَ

عَشْرَةَ مَرَّةً وَسُورَةَ لَيْسَ إِنْ تَيْسَّرَ وَيَهْدِي

وار، اوسوره لیس که ورنه آسان وو، (او دی بخښی دهغو ټولو ثوابونه و ټولو شهید وو

ثَوَابَ ذَلِكَ لِكُلِّ لِحْمِيحِ الشُّهَدَاءِ وَمَنْ يَجْوَهِرُهُمْ مِنْ

ته دا حد او هغه چاته چی په همایه توب کی ددوی وی د ملما نانو غره، دارقطنی

دارقطنی د حضرت علی کرم الله وجهه غنه روایت کړی دی چی که خوک

الْمُؤْمِنِينَ تیر یی پر هدیرو باندی، اودی یو ولس واره قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَوَاقِي

او ثواب لئ و مروت و بخښی دهغه هدیرو الله تعالی به ده ته دهغه هدیرو د مروت په تعداد

او مقدار سره ده ته ثوابونه وکړی،

وَلَيْسَ حَبُّ أَنْ يَأْتِيَ مَسْجِدَ قَبَاءَ يَوْمَ السَّبْتِ أَوْ غَيْرِهِ

او مستحب ده چی زائر دی ورسې مسجد قباء ته په وریج د شنبی او یا بله وریج

وَلْيُصَلِّ فِيهِ اوبه هغه مسجد کی دی خو، کلمه لمونج وکړی، په حدیث شریف کی راغلی

دی جی علیہ الصلوٰۃ والسلام ہم دشمنی و رنج مسجد قباء تہ ورنہ اوہلہ فی نفل کول
فَاتِرہ: علماء حضرات پتھنولہ وائی جی بہترین دمجد و وروستہ ترمجد الحرام او
 مسجد نبوی یہ مدینہ منورہ کی وتر مسجد اقصیٰ بیت المقدس ہم دغہ مسجد قباء دی،

وَيَقُولُ بَعْدَ دُعَائِهِ بِمَا أَحَبَّ يَا صَرِيحُ الْمُسْتَضْرِحِينَ
 اور دی وائی پسہ دعا غنہ ہفہ دُول جودہ خوبہ وی، ای مدد کوونکی دمڈ طلبونکو، اوای

يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ وَيَا مُفْرِجَ عَنِ الْمَكْرُوبِينَ
 فریدہ، سید و تکر د کو ملد غونہونکو، اوای لیری کوونکو د غم جنونہونکو اوای قبلونکی

يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمَكْرُوبِينَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةٍ
 د دعا د غم بہ اختہ و و خنکو، اوای قبلونکی د دعا د مجبور و خنکو، ستہ ہم و کری

الْمُضْطَرِّينَ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَإِلَيْهِ وَكَشِفْ
 ہر سید زمون محمد صلی اللہ علیہ وسلم باندی، اودہ ہر ال ہندی، اولیری

كَرْبِي وَخُزْنِي كَمَا كَشَفْتَ عَنْ رَسُولِكَ حُزْنَہ
 کرب او غم لکھ جی تا یا اللہ لیری کری د رسولہ غنہ خیل حزن او کرب ددہ پردی خای کی

وَكَرْبِهِ فِي هَذَا الْمَقَامِ يَا حَنَّانُ يَا مَنَّانُ يَا كَثِيرَ الْمَعْرُوفِ
 یعنی بہ قبا کی، بہ احادیث صحیحہ و وائی راغلی دی جی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جی ۱۳ کالہ

وَالْإِحْسَانِ يَا دَائِمَ النِّعَمِ يَا رَحِمَ الرَّاحِمِينَ

مور الايضاح ہینو

مکتبہ انوار، والتبویہ مکتبہ ہنویسار

جلد دریم (۲)

دنوت پہ نہ مانہ کی دشمنی نو دمکی دخوا غنہ د غم او تکلیف شہی او وری تیری کری
 اوپہ حکم الہی سرود مدینی منوری بہ ہجرت ماورسوی او ہجرت لاریہ قطع کرہ، او
 نیتہ الوداع تہ مهاجرین جی دغہ لا مدینی منوری تہ راغلی وہ او انصار مدینی قبولہ پہ
 بہ انتظار درانگ دعلیہ الصلوٰۃ والسلام ناست وہ نا کجاء جی مرکب دعلیہ الصلوٰۃ والسلام
 راویدی دوی دایت پہ ہر جوش او خروش سروایہ: سہ
طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ تُبَيَّاتِ الْوُدَّاجِ: وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا إِلَهُ دَا جِ

نویں قدمبوسی دعلیہ الصلوٰۃ والسلام جی تہ اول چیری قرار گاہ نبی! آنحضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم ورتہ وویل جی پہ قبا کی، پہ قبا کی بنی النجار آباد وہ جی د آنحضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم مور ہم ددغہ قوم غنہ وہ، نوباتہ جی راغلی ۱۴ وری پہ قبا کی قیام و کری
 اود دغہ خلو رو پہ دوران کی مسجد قبا پہ ہر سادہ دول جوہری، اوعلیہ الصلوٰۃ والسلام
 دشمنی نو دمکی غنہ بیغہ سون نومضفہ پہ دغہ عبارت کی: کما کشف آہ ودغہ قصی تہ
 اشارہ و کرہ، وروستہ مصنفہ زیبا تہ کرہ، یا حَنَّانُ، یا مَنَّانُ، یا کثیر المعروف والاحسان
 بہ عطف تفسیری، یا دَائِمَ النِّعَمِ یا رَحِمَ الرَّاحِمِينَ

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
 اود اللہ تعالیٰ رحمتونہ دی وی زمون ہر سردار محمد صلی اللہ علیہ وسلم اودہ ہر آل

وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا دَائِمًا أَبَدًا يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ آمِينَ
 اودہ ہر صحابہ کرامودی سلامونہ وی ہمیشہ ہمیشہ ای دتول عالم ربہ، زمون

د دعا قبولہ کرہ، درویش واپی جی نور الايضاح سرود مفصلی شرح پردغہ خای ختم
 اوزہ ہم وایم جی یا اللہ جل جلالہ و عمر نو الک "ما اوزما اولاد اود اولاد اولاد دنیا
 الاخرت دغمو غنہ و ساقی، اود مفسدانو او حاسدانو، اود شیطانو دشر اوفساد غنہ
 اوفتنی غنہ و ساقی اور نہت حلال، اگرہ، د بندگانو د محتاجی غنہ مو و ساقی

امين امين وصلى الله عليه وسلم تليماً كثيراً واله وصحبه اجمعين امين سيك
العلين برحمتك يا ارحم الراحمين

ربه ته ئي قبول كري

کتاب خلاص سوپه لوی فضل دسبحان

دایضاح وضاحت و سوپه بڼه شات

دا تصنیف د ابو الفضل علامه دئی

په پښتو سیر دین واضح کړی بند روښان

په دري جلدو کې پوره سوه ملفارو

داسې ښکارې کله قند یا قوت مرجان

تقریباً پنځه لس سوه صفحې دي

ښه کاغذ، ښه فټېټل ښه فټېټل

مسائل د دین فټېټل ښه دی بیان کړی

فائده اخلي ترې امیان هم ملایکان

نهمون پر دین مین وکړی چی هرڅه دي

که انصاری د وطن که د افغان

که پر نورو هیوادو د هجرت ژوند کړی

جرمني، تایلند، هالیند که د ایران

هم پر نورو هیوادو کی د اغیارو

مسائل فی یادوی نرستان مردان

ربه ته فی دصحت حفاظت وکړه

چې شادین نو هم عبادت وکړی عیان

حقانی چی حضرت کتاب لیکمه

ربه ته فی قبول کړی په هر زمان

نور ایضاح پښتو

خه د لیکوال (کاتب) په اړه

بیک
مولانا قاری نقیب احمد
برادر خور و حقانی

ددی ښکلی کتاب یعنی پښتو نورالایضاح چی په دري جلدونو کی د فقه حنفی یو منصف او یو معتد کتاب و، خه جوړسوداچا لیکلی نومر فی شهر دی! تعلیم فی شهر دی! اوداسی نور محترم لوستونکو! ددی کتاب کاتب اولیکونکی مولانا قاری فضل الحق حقانی دئی.

ابتدائی تعلیم مولانا قاری فضل الحق حقانی اولیات پخپل کور کی پر خپل والد صاحب حضرت مولانا الحاج نثار احمد عریف صاحب باندی وشلی دی، چی دوخت یو تکړه او مشهور عالم دی اود علم سر سره دخپل فتوې مشر هم بلل کیږی، د ابتدائی تعلیم وروسته فی د باتا عده طالبی او مسافری په صورت کی دکوټ ښار په مختلفو مدرسو کی زده کړې کړیدې، کله دمولانا عبدالغفور صاحب مدرس په مظهر العلوم شالرد، دمولانا نور محمد صاحب مدرس په دارالعلوم الاسلامیه، اوددی خه علاو معقولات اوهم د منتولاتو یو لویه برخه فی داستاذ کل علامه العصر والد هر جامع الکمالات ابو الفضل مولانا محمد عبید الله الايوبي القندهاری السیما نخیلی سره وشلی ده،

انتہائی تعلیم حقانی صاحب دور حدیث د پاکستان دیولوی مؤرخ، محدث او تکړه اوحق کوی عالم حضرت مولانا شیخ القرآن والحديث حسن جان الدی

مدظله سره کړیدې چی دغروخت یعنی ۱۳۱۳ هـ ۱۹۹۴ء کی په مدرسہ امداد العلوم الاسلامیه مدرسہ بانرا پشاور کی د حدیثو درس ورکاوه، اوپه ټول دور حدیث کی فی ددوهم نمبر اعزاز هم ترلاسه کړ اوهم ارنکله فی د وفاق المدارس العربیه په امتحان کی ښه نمره وټاکل کړې، اوپه همدغه کال کی دعلوم اسلامیه ووخه فارغ شو.

قرائت او تجوید زده کړه حقانی صاحب ابتدائی تجوید په کوټه کی د علم تجوید په معروفو او مشهورو مدرسو، جامعہ عربیہ مرکزیہ تجوید القرآن سر کی روټ

کوټه کی شروع کړ، چی ددو کاله وشلو وروسته په امتیازي نمره سره کامیاب

علم قرائت

د علم قرائت د حاصل و لو لپاره ئې بيا د پنجاب ايالت د لاهور د بنارته الماده د سفر و کړي، لاهور د پاکستان د جوړېدو وروسته د خوشيا نو مرکز و او هم د اوس هم مرکز دی کله علم قرائت، او علم خطاطي، په لاهور کې د علم تجويد او قرائت يو مشهور او مرکزي مدرسه، جامعه مدنيه کې ئې د علم قرائت سبعة مشهور، او زير سدرين کتاب الشاطبيه د وئيلو لپاره داخله واخسته، چې پر دغه وخت کې د علم قرائت يو محقق او مدقق استاد حضرت مولانا قاري محمد رمضان صاحب مد ظله العالی استاد و، او هم پر داغه کال کې د تعطيلاتو په شپو کې د قرائت ثلثه المتممة للعشره مشهور کتاب "الذرة المفیة" مخه هم قايرغ سو، چې د اټ بيا د وخت د مشهور مصنف حضرت مولانا قاري محمد ادریس العاصم صاحب مخه، په مدرسه تجويد القرآن العالیه شيرازواله گيت لاهور کې و وئيل، چې داسې نو د سبعة او عشره دواړو مخه قايرغ سو.

مخافو کې کړون

حقاني صاحب د قرائت په مختلفو محافلو کې هم کړون کړی دی که هغه پر موبائي يا علاقائي سطحه باندې او که د ټول پاکستان پر سطحه باندې و، او د بلوچستان د ناسته په شکل کې خدمت کړی دی، او په بلوچستان کې خبرتګه چې د علم قرائت و طرفته رغبت او تشويق نه وو حتی چې د علم يومتروک العمل سر کېدی و، اونه هم پر مقامی سطحه باندې د قرا و په مابین کې ناسته ولاړه وه اونه هم تعلق نو حضرت حقاني صاحب چې هه وخت د احوال وليدی، نو ئې يو ورځ د خپلو ملګرو يو اجلاس راو غوښتی او هغوی ئې په دې پوښه کړه چې هم

د جمعیه القراء بنياد

دامونږ او تاسې به رابطه ساتو او د قرآن مجيد د تجويد او قراءت و طرفته به خلګ را بولو او د افن به په مدارس او مکاتبو او مساجدو کې عامه وود درس او تدريس په شکل، د محفلونو په شکل او د تصنيف او تاليف په شکل، هغه و چې په ۱۳۱۲ هـ ۱۹۹۲ کې باقاعده د جمعیه القراء بنياد کېښود سو او کړون کوونکو په اتفاق دی په حيث د ناظم اعالي وټاکي، چې الحمد لله دې تنظيم داسې په خلوص سر و خپل خدمتونه ادا مه وکړه چې تر اوسه ئې د مقامی بی شمار محفلونو ماسوا دوه وار سالانه د ټول پاکستان پر سطحه باندې محفلونه کړيدي.

خطاطي زده کړه

حقاني کله چې ستاسو په لاسونو کې دده پلاس ليکل سوی کېد بونه د خطاطي سره ئې د کچنوالی سره ډېر مينه نلوده په کوټه کې د خط نستعليق زده کړه د خطاط راز محمد رانځه چې د خپل وخت يو تکړه کتاب و وکړېده او بيا د لاهور په سفر کې د خط نسخ تعليم او اصلاح درئيس الخطاطين حضرت انور حنين نفيس رستم چې په شاه نفيس سر شهرت کړی ده، چې ديونامتو او نړيوال شاعر او خطاط علاوه يو لوی صوفي هم و و چې ډېر علماء يې پر لاس بيعت وه، د خطاطو به يې سيالۍ کې حقاني په ټول بلوچستان کې دوهم نمبر تر لاسه کړ، او اعززي ډير سندونه و وکړو سوی دی.

شاعري

حقاني صاحب ته که الله تعالی روان قلم، تقرير، تحرير، کتابت، خطابت، قرائت او علمو سره نازولی دی، هغه د شعرا و شاعري په ميدان کې هم ښه پورې قدرت لري، ښه روان شعر ليکي، خود بده مرغه شعر چې ليکي هغه د دمان سره هېڅ کله هم نه ټکی، دده پړوينا چې ده شعرا و شاعري په ميدان کې ډير و آسان تر غږولې دی، او بيا ضرورت غسته، په هغه فن او علم کې کار کول پکار دی، د کوم علم او فن چې راجال کېد او په محط وي، دده ډير شعرونه په مختلفو ورځپاڼو او مجلو کې خپاره سوی کله د کولت او پېښور هيواد و رځپاڼه، و داسې چې په اولني اشعارو کې ډېر دمان تخلص، مظلومانه نوشته کوي، خود ده په وينا تخلص بيا د نامه جزوي نو خرنګه چې دده په نامه کې ده حق، لفظ سته مخکې دمان سره حقاني، بکړی.

تراجم او خواشني

قادي حقاني ډير کتابونه د مختلفو ژبو مخه په پښتو ژباړلي دي، په ځانګړي توګه بيا د قرآن مجيد د تجويد کتابونه کله، جمال القرآن، فوائد مکيه، سته الجزير، القول السديد، هداية المستفيد، تسهيل التجويد، خلاصة التجويد، مفتاح التجويد، تحبير التجويد، معارف التجويد، تيسير التجويد، اود فقه په مسائلو کې، الفقه الميسر (اسان فقه) د بهشتي نړيو، مسئلي، په عقائدو کې، تعليم العقائد، اوداسی نو.

ليکوالی

حقاني که د شعر و شاعري ميدان نه دی پرې ايښی همدارنگه ډير مضمونونه ئې په ورځپاڼو او مجلو کې د وخت پر مختلفو موضوعاتو کې چاپ سوی دي، د مثال په توګه د قرآن مجيد تجويد او د هغه ليک دود، رسم الخط د کولت په يوې مجله کې په مشو

قسطون باندی مشتلہ چاپ سوی دی

قاری حقانی صاحب کٹرہم دقانی لحاظہ پر قوم بروہی، مینکل، امیرزئی
پستونک ترجمہ دی، چی پورہ سلسلہ فی خداسی دہ، فضل الحق حقانی ابن الحاج مولانا
شار احمد عریف، قوی، بروہی، مینکل، امیرزئی، پند و خرفی، دی، چی درہ پیری دہخہ
د نونکی، رارہ او عمیشاہ، د مضافا نو، د ال، خٹہ و افغانستان تہ تللی دی، اوہلہ د
ہلند ولایت پہ مضافا توکی اوسیدکی دی، نوخرنگہ چی دیوی خواہ پستونکی دداسکی کتابو
ضرورت وی نوٹکہ حقانی صاحب اکثر لیکنی لوثر باری پہ پستونکی کیری دی

د خپلوزدہ کړو و اختتام تہ در سید و سمدستی د مدرسہ عربیہ
مرکز یہ تجوید القرآن سرک روڈ کوئٹہ پہ بلنہ پہ کال ۱۹۹۵ء ۱۴۱۵ھ
کی د مدرسہ، استاد پہ حیث و تہا کل سو اود درس اود دریں اوتلیف سر
سہ حقانی صاحب د مختلفو مآجدود مقتدیہ نو پہ بلنہ پہ حیث دامام او خطیب ہم خدمت
کیری دی، لکہ جامع مسجد اللہ والہ جناح روڈ کوئٹہ، جامع مسجد ابوبکر الصدیق خوجک
روڈ (پاکستان چلمزنا کیدی)، جامع مسجد سیلج نیوجان محمد روڈ کوئٹہ (وجایع
مسجد مدینہ سہیلان تہاؤن بلاک ۳ سبی روڈ کوئٹہ، اوپہ هر مسجد کی هم دسهار لہ
خوابل الوقت او هم مانر دیگر ترمانامہ پہ سوونو طالبانود علم تجوید او علم قراءت
زادہ کړ کړیدہ، چی الحمد للہ ہر تر د اوسہ پوری د ایللہ جاری دہ،

قاری صاحب د خلو کالہ نخدہ اپہ دی خوا د مدرسہ سودرخصتی پہ وقت کی
دورہ تجوید: طالب علمانو لپارہ دورہ تجوید ایردی چی د طالبانود اصلاح یولوی
سبب سرچ او د قرآن مجید د صحیح و بیلا واسات را پیدا کوی

حقانی پہ ټول پاکستان او افغانستان کی ترہری اداری دہخہ یوہ صحیح، بنا شتہ
او پورکی تاریخہ مشتلہ جنتری جوہوی چی پررہ کونونو معلوما تو شتلہ وی،
انہ تعالی دی دہ داکو شتون قبول او نور خدمت کولو توفیق و کړی، امین،

مولاالقیب احمد
قاری قوی اپوار دیانتہ ام خطیب
جامع مسجد اشرف الاکبر

د پستونور الايضاح دريم ټول د مضمونو فهرست

شماره	مضمون	صفحه
۱	د ناشر او کتاب عرض	۲
۲	د تفسیر ایوبی اعلان،	۲
۳	باب سجود التلاوة	۴
۴	د درویش اعتذار	۱۱
۵	مهمه فسادہ	۱۲
۶	دیوہ حاجی واقعہ	۱۶
۷	سبھانہ بنوونہ	۱۷
۸	درویش والی	۲۳
۹	فصل سجدة الشکر	۲۷
۱۰	ایوب بيشک	۳۰
۱۱	باب الجمعة	۳۱
۱۲	د جعی دورہ مناسب	۳۱
۱۳	د عوامو غلطیا	۳۲
۱۴	پہ بعض کتابو کی دی تہ ازان ثالث	۵۷
۱۵	حکایت	۵۸
۱۶	کہ امام د درود ویلک امر و کړی	۵۹
۱۷	خیال و تبادید	۶۱
۱۸	شتمہ	۶۳
۱۹	حکمت	۶۶
۲۰	د بریتو پہ بارہ کی تحقیق	۶۷

د پښتونور الايضاح دريځم ټوك دمضمونوفهرست

شماره	مضمون	صفحه
۲۱	د ښيري په باب تحقيق	۶۸
۲۲	د ښيري ټولولو مابڼل	۶۹
۲۳	باب العيدين	۷۰
۲۴	شكايت	۷۰
۲۵	مسواك وهل	۷۵
۲۶	درويش واځ	۸۲
۲۷	فوائد	۸۹
۲۸	تفريع	۸۹
۲۹	حكايه	۹۰
۳۰	درويش واځ	۹۱
۳۱	پوښتنه	۹۳
۳۲	خود حيرا نتيا خبره	۹۶
۳۳	باب صلوة الكسوف والخسوف	۹۷
۳۴	اختلاف د علماءو	۹۹
۳۵	درويش واځ	۱۰۰
۳۶	باب الاستقاء	۱۰۲
۳۷	واقع	۱۰۵
۳۸	باب صلوة الخسوف	۱۱۰
۳۹	د فائدې خبرې	۱۱۰
۴۰	ښهانه فائده	۱۱۳

د پښتونور الايضاح دريځم ټوك دمضمونوفهرست

شمار	مضمون	صفحه
۴۱	تاريخي كتنه او پياد ككار	۱۱۵
۴۲	باب الجنائز	۱۱۷
۴۳	درويش واځ	۱۱۹
۴۴	واقعف تايدالتاخير	۱۲۵
۴۵	تحقيق غل الميت	۱۲۸
۴۶	ښهانه فائده	۱۳۳
۴۷	تاريخي پياد ككار	۱۴۲
۴۸	فصل	۱۴۳
۴۹	ومن خمسائمن صلاة جنازة النبي م	۱۴۹
۵۰	فصل السلطان الحق بصلوته	۱۵۴
۵۱	مهمه فائده	۱۵۷
۵۲	فصل في حملها ودفنها	۱۶۷
۵۳	فائدة سنية	۱۷۵
۵۴	فوائد شتى	۱۷۹
۵۵	فائدة سنية	۱۸۱
۵۶	اختلاف، ضيافت او ميلستيا	۱۸۲
۵۷	فصل في زيارة القبور	۱۸۵
۵۸	درويش واځ	۱۸۷
۵۹	مسئله شرعيه	۱۹۰
۶۰	باب احكام الشهيد	۱۹۲

دِیْنَتُ نُورُ الْاِیْصَاحِ دَرِیْمِ تَوَلِّ دَمْضُمُونُ فِهْرِسْت

شماره	مضمون	صفحه
۶۱	فائده سنیة	۱۹۸
۶۲	کتاب الصوم	۲۰۰
۶۳	فصل فی صفة الصوم و تقییه	۲۰۶
۶۴	فصل فیما یشرط تبیت النیة	۲۱۲
۶۵	فصل فیما یشترط به الهلال	۲۱۸
۶۶	اختلاف د شک روژی	۲۲۰
۶۷	باب ما لا یفسد الصوم	۲۲۳
۶۸	باب ما یندبه الصوم و تجب به الکفارة	۲۴۲
۶۹	فصل فی الکفارة و ما یسقطها عن الذمة	۲۵۱
۷۰	باب ما ینسد الصوم من غیر کفارة	۲۵۶
۱	فصل یجب الامساك بقیة الیوم	۲۶۹
۷۲	فصل فیما یکره للصائم و فیما لا یکره	۲۷۰
۷۳	تاریخی خبره - بنهانه فائده	۲۷۵
۷۴	د اوسنی مشکلا تو حل	۲۷۵
۷۵	پوه سه - چی پیچکاری پر خوفتمه ده	۲۷۸
۷۶	فصل فی العوارض	۲۸۰
۷۷	باب ما یلزم الوضوء به	۲۹۱
۷۸	باب الاعتکاف	۲۹۲
۷۹	دامامانو مفکوره داده	۲۹۹
۸۰	کتاب الزکوة	۳۰۸

دِیْنَتُ نُورُ الْاِیْصَاحِ دَرِیْمِ تَوَلِّ دَمْضُمُونُ فِهْرِسْت

شماره	مضمون	صفحه
۸۱	باب المصروف	۳۲۶
۸۲	مسائل شئی فی باب الزکوة	۳۳۳
۸۳	باب صدقة الفطر	۳۴۷
۸۴	کتاب الحج	۳۴۴
۸۵	د حج د مخه غه کول پکار دی	۳۴۵
۸۶	نوی شرط د حج د سفره د مخه	۳۴۶
۸۷	فصل فی کیفیت ترکیب افعال الحج	۳۷۵
۸۸	جاهل عوام	۳۸۸
۸۹	بنهانه فائده	۳۹۴
۹۰	نوامات کار دادی	۳۹۷
۹۱	دوی فائده دی	۳۹۸
۹۲	ضمیمه	۴۰۱
۹۳	دانصاف خبره	۴۰۳
۹۴	واقعہ	۴۱۰
۹۵	فصل القرآن ان یجمع بین	۴۲۱
۹۶	فصل التتمه هوان یحرم	۴۲۴
۹۷	فصل العمرة سنته	۴۲۷
۹۸	باب الجنایات	۴۳۱
۹۹	درختی د حرور پر ثلور قسمه دی	۴۳۹
۱۰۰	فصل ولا بأس بقتل غراب	

حقانی کمپیوٹرز

ستاسوینائیستہ رسالی، سندونہ، اشتارونہ
کتابونہ، شعری بیکی، اوداسی نور د
کتابت شخہ ترچاپ پوری ر سوی

کلنی جنتری

مسائل ہشتی زور

معارف القرآن

تعلیم الاسلام

مکتبہ القراءۃ والتجوید
کاشی روڈ کوئٹہ
نزد مسجد نور شاہ

نور الابحاح ہنر
مکتبہ القراءۃ والتجوید کوئٹہ بلوچستان
جلد دریم (۳)

دینتو نور الابحاح دریم توک د مضمون فہرست

صفحہ	مضمون	شمارہ
۴۴۰	فصل، الہدی ادتاء شاة	۱۰۱
۴۴۴	فصل فی زیارۃ النبی (ص)	۱۰۲
۴۴۶	درولش واقف	۱۰۳
۴۶۰	پوینتنہ - جواب	۱۰۴
۴۶۷	بنہانہ فناعده	۱۰۵
۴۶۹	پوہ سہ	۱۰۶
۴۷۲	لطیفہ سنیہ	۱۰۷
۴۷۶	رہرتہ فی فتول کری	۱۰۸
۴۷۷	دکاتب پہ اہو لیکنہ	۱۰۹
۴۷۸	د علم قرائت نزدہ کرہ	۱۱۰
۴۷۹	د خطاطی نزدہ کرہ، شاعری اونور	۱۱۱
۴۸۰	درس اوقد رلیس -	۱۱۲
۴۸۱	دنور الابحاح فہرست	۱۱۳
۴۸۲	"	۱۱۴
۴۸۳	"	۱۱۵
۴۸۴	"	۱۱۶
۴۸۵	"	۱۱۷
۴۸۶	"	۱۱۸
۴۸۷	دنور کتابو اعلات	۱۱۹
۴۸۸	د حضرت ابوب اعلات	۱۲۰

نور الابحاح ہنر
مکتبہ القراءۃ والتجوید کوئٹہ بلوچستان
جلد دریم (۳)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

محترم و کوری و حضرت ابوبصاحب مدظلہ العالی خط کو مہی حضرت پخیل لاس لیکی دی
 داد حضرت ابوبی اخلاص دی دمکتبہ القراءت والتجوید کوئٹہ سرہ کو مہی ٹی حقوق طبع
 و کتابت و مکتبہ القراءت تہ ہدیہ کری:

خاتمہ شرح نور الایضاح

الحمد لله والصلاة على من اخطف «اما بعد کرویش پچ مدنا محمد عبدا» «الایوبی ایما نخی»
 التذکرہ السنی النقیض النقیض «غفرلہ الباری»

وای پی تہ توفیق رب العزت جل سلطانہ کریم حصہ در شرح نور الایضاح پٹھو و جو کہ کویش کہ سہ تہنی
 پہ لول تاریخ کہ ربیع الثانی «۲۳ شعبان ۱۲۶۱» و ہای تہ وریدہ الخیرہ

پچ مجموعہ دی جلدہ کینا یوزا و شہب سوعہ محبتہ رسیدی «اعلان» چونکہ اول کدہ جلدہ او حصہ
 خطاب مای فضل الحق صاحب خوشنویس کردہ «پہ» درہ حق ریزی «اوپہ طرفہ تصود و کثیرہ»
 چاف کری «اودا دریم حصہ کہ یہ کتابت و کری بر طریقہ داوود و وجو»

اور دی انشا اللہ تعالیٰ و چاف تہ بی و سپاری «لہذا درویش لکہ پی داوود و وجو حقوق طبع
 و نامبرہ تہ اہم کری وہ» «دشم رگہ دی دریم حصہ حقوق نہ و دہ سپارم»

پچ کتا فخرش یا تجارسی کتلی پی در کتاب بر طریقہ غوثا ویا جزوی تبدیل چافہ کری
 ورنہ درمرو ستغوسی «مخارج سی» «اخلاق او تجارتی» «او حکومتی» لہذا آخر ازہ کار دی
 رجو نسخہ پی در کتا فخرش بہ کاروی دہ محکمہ دی بہ مراعاتی قیمت و نفی و ما عینا الا البیاع

مکتبہ القراءت و التجوید
 کوئٹہ

تاریخ دروس انوار الضلہ
 سید محمد علی ہادی اوری
 قندھاری - ملتان خیل
 اول نمبر ۱۳۶۰

خوات النساء کہنا التباہرہ واکلنا حارج الہنا
 دل کہ رنجہ از سہ خورندہ کردن مشکست نہ شیشہ بکستہ لایونہ کردن مشکست